

Digitized by the Internet Archive
in 2008 with funding from
Microsoft Corporation

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1961

1961

SEXTI POMPEII FESTI
DE VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBRI XX.

VOL. II.

75870

1950
1951

50725

PA
S
V
L

SERENISSIMO
D E L P H I N O

S. P. D.

ANDREAS DACERIUS.

Si mihi cum alio principe nunc res esset, eique Festi Pompei libros offerrem, mihi fortasse verendum foret, ne ille, ditissimos antiquitatis Romanæ thesauros ignorans, velut inutile munus aspernaretur. Tibi vero eos hodie consecro, DELPHINE SERENISSIME, qui non solum pleno gradu in literarum studiis processisti, sed intima quoque disciplinarum penetralia reserasti, et sic etiam incredibili semper nova discendi cupiditate teneris. Quare tuto augurari posse videor, fore ut volens propitiusque Festum Pompeium accipias, qui si non omnem sitim tuam explere, eam certe lenire, possit, et liquidissimo salientium aquarum flumine temperare. Vera dico, DELPHINE SERENISSIME, inter præstantissimos scriptores, qui res Romanas literis mandarunt, nullus est qui te plura bona doceat, immo et ipse solus est qui te multa doceat, cum aliis scriptoribus intacta, tum et superioribus nostris sæculis inaudita.

Ipsc quidem de verborum significatione in hisce commentariis acturum se profitetur, sed quamvis late pateant verborum significationes, differentia, proprietates, eaque

vera totius eloquentiæ fundamenta dici possint, plus tamen habet in recessu, quam in fronte promittit. Nam si perdiscendum jus civile; si cognoscendæ leges; si percipienda omnis antiquitas, senatoria consuetudo, disciplina Reipublicæ, jura sociorum, fœdera, pactiones; si causa imperii cognoscenda, eorum omnium fontes tibi Noster aperiet. Ille tibi duodecim tabulas explicabit, unde jus commune Galliarum manasse, jam diu est cum ex Justiniani Imperatoris et promulgatis et compositis legibus cognovisti. Ille tibi eruet veneranda juris Pontificii Romanorum, ritualium librorum, commentarii sacrorum monumenta: leges Regias interpretabitur, Romuli, Tatii, Numæ, Servii Tullii: Augurales libros evolvit: auspicio- rum cærimonias illustrabit, fœdera et Saliaria carmina vix sacerdotibus suis satis intelligenda. Ille te Senatorum reliquorumque Magistratum consuetudinem, ducum, et imperatorum ritus, arcana imperii et militiæ disciplinam docebit. In iis quædam interjecta fateor, DELPHINE SERENISSIME, quæ te vix digna fortasse videantur, præsertim ea ætate qua nunc es, quaque jam ab invictissimo tuo parente in imperii partem ascitus, consiliorumque omnium particeps factus, nihil aliud tibi agendum proponis quam ut ejus divinam eloquentiam imiteris; sicut ejus res gestas olim imitaberis, cum factis tuis super omnes omnino imperatores tete compones. Verum et illa ipsa non ingenia puerilia, sed altissimam exercere eruditionem ac scientiam possunt. Præterea, ut Fabii verbis utar, Grammaticorum illæ artes non obstant per eas euntibus, sed in iis hærentibus. Neque enim Caii Cæsaris præstantissimi imperatoris dignitatem minuerunt, vel vim fregerunt editi de analogia libri. Viris principibus, non minora didicisse, sed majora neglexisse, flagitium est. Tu igitur, DELPHINE SERENISSIME, qui maximas animo disciplinas amplexus es, ne quam laudem vel Cæsaribus ipsis reliquisse videaris, utere Festo Pompeio, seu, ut verius dicam, Verrio Flacco. Illum olim Augustus nepotibus suis præceptorem elegit, et illum hodie sapientissimi Lodoici Magni jussu tibi et notis

et emendationibus illustravi. Neque tam infelicem, si Deo placet, ei operam contulerim, ut non aliquando in maximis difficultatibus et densissimis tenebris, quæ nigrore suo eum occæcant, tibi facem præluceam. Hoc si mihi contingat, DELPHINE SERENISSIME, totum illud flagrantissimo studia tua juvandi, tibi que memet probandi, desiderio est imputandum. Cum enim neque usu satis, doctrina et ingenio parum possim, ex desiderio illo mihi subsidium petivi, illud mihi in nocte vel atra lumen fuit, et hæc omnia, qualia-cumque sint, doctrinam, ingenium, industriam, et exercitationem suppeditavit. Vale, DELPHINE SERENISSIME, et si aliquos vel utilitatis vel voluptatis fructus ex lucubratiunculis nostris percepturus es, mihi crede, eos annos tantum me vere vixisse existimabo, quos in laboribus istis consumsero. Vale diu, DELPHINE SERENISSIME, mihi-que tibi nova subinde paranti fave.

ANDREÆ DACERII

PRÆFATIO.

POSTQUAM Illustrissimus, et omnium virtutum emendatum exemplar, Carolus Sancta-Mauræus, Montauzerii, Dux SERENISSIMI DELPHINI adolescentiæ moderator factus est, Divinumque illum et omni sua cura dignum infantem gremio suo impositum suscepit, eo studia omnia contulit ut iis virtutibus alumnum suum imbueret, quæ robustum quoque, et jam magnum principem, olim etiam, sed post multos annos, si Deo placet, maximum Regem, ab illa puerili institutione prosequerentur. Eum igitur omnibus disciplinis, et humanioribus præsertim literis, instituendum curavit. Eaque semina ut profundiores radices agerent, Invicissimo et Sapientissimo Regi auctor fuit ut viris eruditissimis omnes Latinos auctores, in usum SERENISSIMI DELPHINI, notis et interpretationibus illustrandos mandaret.

Nihil quidem, SERENISSIMO DELPHINO, deerat ad veram et solidam doctrinam adipiscendam. Præstantissimo Præceptore utebatur Illustrissimo ac Reverendissimo Jacobo Benigno Bossuetio, Episcopo Condomensi, cui etiam in partem curarum ascitus Illustris et admodum Reverendus P. Daniel Huetius Abbas Alnetanus, omnium artium ad miraculum eruditus. Sed verebatur Illustrissimus Montauzerii Dux, ne cum olim præceptoribus exentus esset SERENISSIMUS DELPHINUS, togamque mutasset, multa elaberentur quæ illi sapienter tradita fuerant. Quare in consequentes annos hoc ei subsidium paravit.

Præterea cum intelligeret Rex Sapientissimus non minus

politicae quam belli artibus regna constare, suum esse duxit, quantum Imperii sui terminos protulisset, tantum etiam promovere artes politicas. Illudque ab eo ita præstitum est, ut dubitari possit plusne industriae ei coronis nectendis adhibeant Mars, Pallas, Enyo, bellipotencia illa numina, an Apollo ipse omnisque Musarum chorus.

His accedit etiam, quod sic vere paternum in subditos animum se testari posse putavit Rex Optimus, si eis ad literas ita viam muniret, ut qui in re tenuissima essent, nihilominus vel minimo sumtu regiae institutionis participes esse possent.

Hæc sunt, Lector, quæ tecum communicata oportuit: nunc de Festo Pompeio et hocce meo instituto dicere aggrediar, si prius aliquid de Verrio dixerō.

Ex Suetonio discimus Marcum Verrium Flaccum nobilissimum grammaticum sub Augusto floruisse, ejusque nepotibus præceptorem electum in palatio docuisse. Multa scripserat; citantur enim ejus libri *rerum memoria dignarum*, *De obscuris Catonis*, *De verborum significatione*, *Epistolæ*, *Carmina*, et alia multa. Sed eorum fragmenta quædam ad nos pervenerunt quæ sitim tantum nostram accendunt. Soli de verborum significatione libri integriores servati sunt cura Pompeii Festi, qui eorum epitomen fecit.

Sexti Pompei Festi ætatem incertam putant viri doctissimi, qui et eum multo antiquiorem faciunt, quam fuit. Sed Eruditissimus Vossius eum sub Imperatoribus Christianis vixisse vere conjecit ex ejusdem verbis in *supparus*; cum enim dicat *supparos* appellari vela linea in crucem expansa, inde recte colligitur eum iis temporibus natum quibus sacra crux in honore habita est. Certe dubitari non potest quin post Martialem et Canium vixerit, cum eos laudet. His argumentis alterum addi potest, Festum Pompeium a nullo auctore citari qui ante ea tempora scripserit. Hic Verrii de verborum significatione libros brevaviit, ibique intermorta et sepulta verba præteriit. Cave tamen istos *de verborum significatione* libros eosdem esse credas ac eos qui dicuntur *priscorum verborum cum exemplis*. Viros doctos qui ita existimarunt in errorem induxit hic Festi lo-

cus male intellectus in voce *profanum*: ‘Cujus (Verrii) opinionem neque in hoc, neque in aliis compluribus refutare minime necesse est, cum propositum habeam ex tanto librorum ejus numero intermorta jam et sepulta verba, atque ipso sæpe confitente nullius usus aut auctoritatis, præterire, et reliqua quam brevissime redigere in libros admodum paucos. Ea autem de quibus dissentio, et aperte et breviter ut sciero scripta in his meis libris invenientur, qui inscribuntur *priscorum verborum cum exemplis*.’ Sed hæc tantum innuunt Festi consilium fuisse, in hisce libris *de verborum significatione*, Verrii Flacci ejusdem argumenti libros in epitomen redigere, præteritis tantum verbis intermortuis et sepultis. Tum et alterum volumen conficere *priscorum verborum cum exemplis*, ubi ea tantum referre cogitabat quæ in prioribus hisce de verborum significatione præteriisset, et breviter ea de quibus dissentiret exponere. Et hæc aliter intelligi non posse fatebuntur qui attendent Festum in hisce de verborum significatione libris, neque Verrii reprehensionem instituere præter quam in locis admodum paucis, neque multa verba intermorta aut sepulta referre, quæ scilicet in alium locum reservabat, quod et ipse testatur alicubi. Audi illum in voce *Tatium*: ‘Tatium occisum ait Lavinii ab amicis eorum legatorum, quos interfecerant Tatiani latrones, sed sepultum in Aventino Laureto. Quod ad significationem verborum non magis pertinet, quam multa alia et præterita jam et deinceps quæ referentur.’ Ubi cum dicat Festus se jam multa præteriisse quæ deinceps relaturus esset, aperte significat se ea omnia in libros *priscorum verborum* reservasse. Neque enim multa adhuc in libros *de verborum significatione* relaturus erat, cum jam ad eorum metam pervenisset.

Necesse est igitur Festum scripsisse *de verborum significatione*, et *de verbis priscis*. Posteriores ejus lucubrationes plane interciderunt, nescio etiam an unquam in publico visæ sint. Dubitari certe potest an eas auctor absolverit, vel e manibus suis emisit, quanquam ad earum exemplum Fulgentius Placiades librum unum inscripsisse videtur: *Expositio sermonum antiquorum cum testimoniis*.

Libri *de verborum significatione* integri extitere usque ad tempora Caroli Magni, quis Paulus Diaconus Longobardus, homo confidentissimus et ineptissimus, eos mutilavit, corruptit. Victo enim ac profligato Desiderio, qui ultimus Longobardorum rex fuit, captus a Carolo Magno Imperatore, magnam et a victore et a posteritate se initurum gratiam putavit, si Sexto Pompeio Festo faceret quod ipse Verrio fecisset. Sed homo barbarus hunc scriptorem, quo utiliolem lingua Latina non habet, ita accepit, foede lanavit, et inhonestis vulneribus confecit, ut cadaver pro homine, truncum pro corpore, semianimem pro vivo nobis reliquerit. Magno tamen favore et plausu exceptus est barbari mutilatoris liber, et loco Festi in omnibus bibliothecis substitutus. Unde brevi factum est ut verus Festi liber non amplius apparuerit. Unus tantum adhuc extabat cladis superstes, sed qualis incendio ereptus, consumptis vestibus, ustulatis membris, deformata facie, vel qualem ille

laniatum corpore toto

Deiphobum vidit, &c.

Ejus libri advecti ex Illyrico habuit aliquas pagellas Pomponius Lætus, ut Pius, ut Politianus scripserunt.^a Majorem libri partem Manilius Rallus. Ab his Angelus Politianus librum accepit, agnovit, et exscripsit. Pervenerunt reliquæ libelli ad Aldum Manutium, qui conatus est cum Pauli epitome eas conjungere, et unum corpus ex duplicibus membris conficere. Simili ratione ex utroque libro confectus alter liber extabat apud Achillem Maseum Bernardini Cardinalis fratrem, qui Aldino locupletior. Eum exscripsit vir eruditissimus Antonius Augustinus Episcopus Herdensis, et hoc amplius lectores admonuit, quæ Festi, quæ Pauli essent. Omnia quoque fragmenta quæ habuerat ex bibliotheca Amplissimi viri Farnesii Cardinalis describi curavit, et commentariis illustravit. Post eum criticorum Princeps Josephus Scaliger huic auctori emendando diligentissimam operam præstitit, multa vulnera sanavit, et

^a Ex Anton. August. Ex Politian. Cent. 1. cap. 73.

pauca alienæ diligentiā reliqua fecisset si emendatiorem codicem nactus esset. Hunc secutus Illustris et de literis optime meritus Fulvius Ursinus, qui cum videret Antonium Augustinum Farnesianum codicem, unde fragmenta sua descripserat, minus diligenter tractasse, et in eo describendo multa præteriisse, eundem et ipse inspicere voluit. Itaque cum eas reliquias ei arbitrato suo habere liceret, omnes notas et apices accurate secutus, et aliis usus auxiliis, quæ divinare non possumus, brevi Romæ librum publicavit, qui reliquis omnibus auctior et emendatior; et unde postea propagatæ omnes editiones, ubi magna ex parte supplementæ lacunæ.

Atque hæc de Festi Pompeii variis casibus ad nostram ætatem dici potuere. Nunc quædam subjicienda cur post tantos viros me expugnari passus sum ut eundem laborem aggrederer.

Sane priusquam onus subirem, Horatii consilio usus, quid valerent, et quid ferre recusarent humeri, diu seduloque versavi. Sed etiam si me imparem cognoscebam, non ideo præsumpta desperatione animum omnino despondi. Mihi quidem arduum visum est perficere tantum opus, quod tanti viri non perfecissent, sed eo ipso quod tanti viri non perfecissent, inde mihi illud tentandi confidentia nata est. Præterea cum multa in hoc ipso opere vidisset Scaliger, quæ ne quidem suboluerant Antonio Augustino, multa Fulvius Ursinus quæ Scaligerum et Augustinum latuerant, et adhuc multa superessent, quæ neque Fulvio Ursino, neque Scaligero, neque Antonio Augustino in mentem venissent, mihi continuo ad exhortationem succurrit, ‘non capere id rerum naturam, ut quicquid non est factum ne fieri quidem possit.’ Arbitratus sum itaque per multos labores multasque vigilias fieri posse, ut fastigia quædam adderem doctissimorum virorum inventis. Idque mihi facilius persuasi cum re ipsa expertus sum me ex conjectura multa restituisse, quæ mihi deinde Schedæ approbaverunt. Neque ego hoc dico mei jactandi causa, qui sum ab omni jactatione alienissimus, et ingenioli mei tenuita-

tis plane conscius, sed ut ostendam in auctoribus recognoscendis et emendandis multa viris doctissimis quotidie elabi, quæ se se postea viris mediocri ingenio perhibent. Addam et illud quoque, hic sæpius a viris præstantissimis erratum esse, quia nemini unquam contigit non errare, et majus est quam ut convenire in humanam infirmitatem possit. Quare illis certe magna injuria fieret, si eorum ingenii magnitudo hoc uno labore æstimaretur. Pauca eorum præstitit Antonius Augustinus quæ præstare potuisset. In multis divinus Scaliger, sed dum ingenio suo nimium indulget, sæpe nubes captat, et nil minus quam Festum interpretatur. Fulvius Ursinus, reliquis felicior, utiliorem operam navavit, sed sic etiam Festum, non tam emendatum, quam emendandum et emendari facilem, tradidit. Igitur rem actam me non acturum existimavi si similes conatus meos proferrem. Multum ab heroibus illis adjutum me fateor, multa tamen contra eorum sententiam sum interpretatus. Schedas et fragmenta a Fulvio Romæ edita diligenter consului, literarum ductus, notas, et apices anxie pervestigavi, unde consecutus sum ut tuto pronuntiare possim nullam bonam Festi editionem extare, nullam quæ truncata non sit et parte sui mutila. Majora quam credi possit menda sustuli, horrendas trajectiones detexi, quæ ab iis natæ sunt qui Festi verba alphabetico, ut vocant, ordine disposuerunt. Festus enim, ut solebant illi veteres, primam literam indicasse contentus, nulla observata serie, voces omnes ab eadem litera incipientes in eundem locum contulit. Deprehendi etiam alterum et ex eodem fonte natum errorem. Verbum *ait*, quod apud Festum sæpe solum legitur, in Schedis semper ad superiora pertinet, ubi nomen auctoris ad quem illud *ait* referendum, verum postea ordine turbato, viri docti ita de Verrio simpliciter et absolute loqui Festum credidere, et de Verrio illud *ait* semper interpretati sunt, cum de alio quovis auctore sæpius esset intelligendum. Multa supplevi, nonnulla addidi in aliis editionibus prætermissa. Neque tamen Festum Pompeium integrum præstare ausim cum videam quædam a Grammaticis citari quæ hic frustra quæ-

ras. Sic alicubi me legisse memini Festum interpretatum esse vocem *Abilam, montem altum*.

Hoc quoque monendus es, lector, divisionem Festi aliam fuisse. Ista enim, ut singulæ literæ libros singulos contineant Aldi est, non Festi, qui ante M literam XII. libros confecit. Liber XIII. incipiebat in medio literæ M, ante vocem *Mulus*. Inde usque ad literam O libri duo continebantur. Initio literæ O incipiebat liber XVI. Initio literæ Q liber XVII. In medio literæ R liber XVIII. ante vocem *rideo*. In medio literæ S liber XIX. ante vocem *Scirpus*. Liber ultimus duas ultimas literas amplectebatur T et V.

E variis lectionibus quæ omnium editionum margines insederunt, illas tantum in notas rejeci quæ mihi alicujus momenti visæ sunt. Reliquis facile est carere. Ego sane ita semper existimavi variarum lectionum multiplicationem locorum corruptelam citius parere, quam eorum emendationem. Habes, lector, quibus te fere volebam. Reliqua omnia ipse melius cognosces. Ita tamen velim existimes me tibi potius exorsam, quam detextam telam tradere. Quare cum in errores meos, nimis fortasse multos, incurres, fac memineris me ea ætate hæc scripsisse qua etiam errari cum excusatione aliqua potest. In reliquis si nonnulla sunt quæ tolli mereantur, quæque te vel utilitate vel amœnitate sua delectare possint, nil deprecor quin tibi continuo in animum succurrat: Neque in bona segete nullum esse spicum nequam, neque in mala non aliquod bonum. Vale.

ANTONII AUGUSTINI

PRÆFATIO

DE

M. VERRII FLACCI

ET

SEX. POMPEII FESTI

LIBRIS.

SEX. POMPEIUS^a Festus his viginti libris, quos *de verborum significatione*, sive *priscorum verborum cum exemplis* inscripsit, libros Verrii Flacci ejusdem argumenti in breviorē formam redegit. Abstulit^b enim verba nimis antiqua, intermorta jam, et sepulta, ut ipse Verrius dicebat, quæque nullius erant usus, et auctoritatis: apertius quoque et brevius de eisdem verbis tradidit minori volumine librorum prisca verba referendo; exempla etiam in aliis libris reperta recensuit. Sæpius autem Verrii errores notavit; et cur id faceret, non minus docte semper reddidit rationem. Accidit vero huic libro, ut multis modis ab antiquitate læderetur. Nam neque quis hic Festus fuerit, neque quo tempore hæc scripserit, potuimus invenire. Vix etiam voluminis hujus aliqua mentio reperitur in Charisii, et Macrobbii uno atque altero libro.^c Cumque liber ipse totus extaret Caroli Regis tempore, Paulus, nescio quis, operæ pretium fore ratus est, si epitomen quandam effice-

^a Ex Pauli epist. ad Carol.

^b Ex Festo verbo *Profanum*.

^c Ex Charis. lib. II. et Macrobb. lib. III. Saturn.

ret eorum, quæ ipsi magis placuerunt. Is liber indoctis viris adeo placuit, ut pro Festo in omnibus bibliothecis substitueretur.^e Unus adhuc liber extabat totius cladis superstes, sed qualis victis commilitonibus et occisione occisis, miles truncis naribus, altero oculo effosso, mutilo altero brachio, cruribus fractis reperit alicunde. Ejus libri advecti, ut ferunt, ex Illyrico habuit aliquas pagellas Pomponius Lætus, ut Pius, ut Politianus scripserunt; majorem libri partem Manilius Rallus. Ab his Angelus Politianus^f librum accepit, agnovit, et excrispsit, et ex eo in centuria versum Catulli emendare tentavit. Ab eodem Politiani exemplo Petrus Victorius^g aliquot locis in variis lectionibus vulgares Festi libros emendare doctissime, ut solet, cœpit: pervenerunt ipsæ reliquæ libelli ad Aldum Manutium, qui conatus est cum Pauli epitome eas conjungere, et unum corpus ex duplicibus membris conficere. Sed tam multa omissa sunt, tam multa aliter edita, ut alios emendatores res desiderarit. Simili ratione ex utroque libro confectus alter liber extat apud Achillem Mafeum Bernardini Cardinalis fratrem, qui Aldino locupletior est. Ita tres ejusdem libri editiones, omnes autem imperfectæ extiterunt. Vetus ille liber Festi dimidiatus, cujus ante M literam nihil extat; ab ea vero litera ad finem vix dimidium est, quod superest, ejus, quod antea fuerat. Alter liber est Pauli epitome, quæ quam negligenter facta sit, ex collatione verborum Festi et Pauli, quod hac editione ostendimus, vel indoctissimus quisque agnoscere potest. Tertius est ex utroque confectus, quales sunt Aldi, Mafei, et noster. Sed nos hoc amplius fecimus, quod illi neglexerunt; ut lectores admoneremus, quæ Festi, quæque Pauli essent. Omnia quoque fragmenta Festi describi curavimus, ne quid desiderari posset; in quibus interpretandis quam operam posuerimus, ex his, quæ in commentariis ascripsimus, judicare lector possit. Habuimus autem hoc monumentum

^e Ex Pio in annot. post. cap. 16.

Var. lect. et lib. xviii. cap. 7. et alibi.

^f Ex Politian. cent. 1. cap. 73.

^g Ex Petro Vict. lib. xvii. cap. 2.

antiquitatis, ex locupletissima bibliotheca amplissimi viri Rainutii Farnesii Cardinalis, cui propter singularem bonarum literarum amorem, ingeniumque præclarum, atque in utraque lingua maximos progressus, et non vulgarem eruditionem, a Michaële Silvio Cardinali ex testamento relictum est. In hac editione mutatus est verborum ordo Verrii, Festi, et Pauli: ut lector facilius, quid de quaque re scriptum sit, reperiatur. Nam Veteres, nescio quo modo primam literam indicasse contenti, omnia verba ab eadem inchoata in unum locum conferebant; nostri melius omnibus syllabis ordinem adhibuerunt literarum: ita facile verba reperies; quæ tamen si obiter dicta sint, præsto erit quærenti index obiter dictorum. Divisio librorum Festi ommissa est, propterea quod ea, quam Aldus confecit, ut singulæ literæ libros singulos contineant, Festi non est: nam in his pagellis, quas habuimus, liber XVIII. et liber XIX. in medio verborum, quæ ab R et S inchoantur, incipiunt. Initio vero O literæ liber XVI. et initio Q liber XVII. incipiunt, ut ex quibusdam literarum vestigiis agnoscere potuimus. Verba, quorum initium est P litera, credimus in duos libros fuisse divisa. Ultimum librum ante finem T literæ inchoasse arbitramur. Ita ante O literam libri XIII. ab ea litera ad extremum libri septem. Sed et Macrobius libro III. refert, Festum scripsisse lib. XIII. de verborum significationibus: Mos est institutum patrium, &c. Hæc quia nimis incerta sunt, et minus utilia, prætermisimus. Sed quia ad manus nostras non pervenerunt omnia Festi fragmenta, notam addidimus iis, quæ Festi esse arbitrabamur, ad ea vero, quæ scimus ejus esse, cognomen ejus ascripsimus. Reperitur hoc in M, O, P, T, V literis. Ea ex Aldi et Masei libris sumsimus: in quibus poterit hæc editio ab iis, qui eas pagellas habent, emendatior fieri. Et quoniam Verrius Flaccus primus hujus operis auctor fuit, quæcumque ejus opera extant, quæque de eo ab aliis referantur, initio collocavimus.

JOHANNIS CLERICI

DE EDITIONE DACERIANA

A SE AUCTIUS RECUSA

ADMONITIO LECTORI.

CUM statuissemus recudere Parisiensem Editionem Pompeii Festi, moniti sumus ei nonnulla deesse, quæ si supplementur, Lectorum usibus accommodatior futura hæc nostra Editio videbatur. Primum deerant notæ integræ viri summi Jos. Scaligeri, quas contractas suis admiscuerat Vir Clarissimus And. Dacerius, plerumque quidem addito nomine Scaligeri, sed et interdum omisso. Eas integras, atque subjecto constanter Scriptoris nomine, edi hic curavimus. Secundo, idem præstitimus in notis Ant. Augustini et Fulvii Ursini, quas deesse etiam videbamus, nisi earum obiter meminisset Dacerius. Scaliger quidem et Augustinus nondum viderant Fragmentum Festi; sed tamen felicissime lacunas exemplarium suorum subinde supplere, præsertim Scaliger; a quo ideo inspectum fragmentum, quamvis dissimularit, fucere qui crediderint. Attamen et interdum ab ejus vocibus abit, ita tamen ut si aberret docte omnino hallucinetur, et lectu sit dignissimus. Tertio, Fragmentum et Schedas, cum notulis Ful. Ursini, subjunximus, ut a Lectoribus possent cum superioribus comparari. Tametsi enim ex iis suppletæ sint lacunæ Festi, nonnulla etiamnum sunt quæ in eo non comparent, et quæ intercidere negligentia nostra nefas duximus. Hæc de hac Editione monenda habebamus, ad quæ hoc unum accedet; innumera menda Typothetarum, quæ in Editionem Parisiensem irreperant, ex hac fuisse diligenter sublata. Vale.

M. VERRIO FLACCO.

VERRIUS FLACCUS libertinus docendi genere maxime inclaruit: namque ad exercitanda discentium ingenia æquales inter se committere solebat, proposita non solum materia, quam scriberent, sed et præmio, quod victor auferret: id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut rarior. Quare ab Augusto quoque nepotibus ejus præceptor electus transiit in palatium cum tota schola: verum ut neque amplius posthac discipulum reciperet. Docuitque in atrio Catilinæ domus, quæ pars palatii tunc erat, et sestertia centena in annum accepit. Decessit ætatis exactæ sub Tiberio. Statuam habet Præneste¹ in inferiore fori parte contra hemicyclum, in quo fastos a se ordinatos et marmoreo parieti incisos publicarat. *Ex Suet. de Grammaticis.*

Scribonius Aphrodisius, Orbilii servus atque discipulus, mox a Scribonia Libonis filia, quæ prior Augusti uxor fuerat, redemptus, et manumissus, docuit quo Verrius tempore: cujus etiam libros de Orthographia rescripsit non sine insectatione studiorum, morumque ejus. *Ex Eodem.*

Marcum quidem Antonium, ut insanum, increpat Augustus, quasi ea scribentem, quæ mirentur potius homines, quam intelligant, &c. Tuque dubitas, inquit, Cimberne Annius, an Verrius Flaccus imitandi sint tibi, ita ut verbis, quæ Crispus Sallustius excerpserit ex originibus Catonis, utaris? an potius Asiaticorum oratorum inanibus sententiis verborum volubilitas in nostrum sermonem transferenda? *Ex Eod. Aug. 86.*

Ante obitum Augusti anno quarto Athenodorus Tarsensis stoicus Philosophus, et M. Verrius Flaccus grammaticus, insignes habentur. *Ex Euseb. in Chron.*

¹ Alii pro *Vestæ* conj. teste Scalig.

M. VERRII FLACCI

QUÆ EXTANT.

M. VERRII FLACCI

RERUM MEMORIA DIGNARUM

LIB. I.

VERRIUS hoc libro refert, cur dicatur versus ille ex Hesiodo, Malum consilium consultori pessimum est. Statua Romæ in comitio posita Horatii Coclitis fortissimi viri de cœlo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendum haruspices ex Etruria acciti, inimico atque hostili in populum Romanum animo, instituerant eam rem contrariis religionibus procurare. Atque illam statuam suaserunt in inferiorem locum perperam transponi, quem Sol oppositu circum undique aliarum ædium nunquam illustraret. Quod cum ita fieri persuasissent, delati ad populum, proditique sunt; et cum de perfidia confessi essent, necati sunt: constititque eam statuam, perinde ut veræ rationes post compertæ monebant, in locum editum subducendam, atque ita in area Vulcani sublimiori loco statuendam. Ex qua re bene et prospere reip. cessit. Tunc igitur, quod in Etruscos haruspices male consulentes animadversum vindicatumque fuerat, versus hic senarius scite factus cantatusque esse a pueris urbe tota fertur.^a

^a Ex Gel. lib. iv. cap. 5.

INCERTI LIBRI.

PLURIMAS prodidit Verrius mortes repentinas.^f

Roma plurimos elephantos vidit anno quingentesimo secundo, victoria L. Metelli Pontificis in Sicilia de Pœnis captos. CXLII. fuere transvecti ratibus, quas doliorum consortis ordinibus imposuerant. Verrius eos pugnasse in circo, interfectosque jaculis, tradit, penuria consilii: quoniam neque ali placuisset, neque donari regibus.^g

Tenuissimum murænis tergus, contra anguillis crassius, eoque verberari solitos tradit Verrius prætextatos, et ob id mulctam his dicit non institutam.^h

Populum Romanum farre tantum e frumento trecentis annis usum Verrius tradidit.ⁱ

Verrius Flaccus auctores ponit, quibus credat in oppugnationibus ante omnia solitum a Romanis sacerdotibus evocari Deum, cujus in tutela id oppidum esset, promittique eilli eundem, aut ampliorem locum apud Romanos, cultumve.^k

Tunica aurea triumphasse Tarquinius Priscum Verrius tradit.^l

Enumerat auctores Verrius, quibus credere sit necesse, Jovis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini solitam, triumphantumque corpora. Sic Camillum triumphasse. Hac religione etiam nunc addi in unguenta cœnæ triumphalis, et a Censoribus in primis Jovem miniandum locari.^m

Verrius Flaccus ait, cum populus Ro. pestilentia laboraret, essetque responsum id accidere, quod Dii despicerentur, anxiam urbem fuisse, quia non intelligeretur oraculum: evenisseque, ut Circensium die puer de cœnaculo pompam superne despiceret, et patri referret, quo ordine secreta sacrorum in arca pilenti composita vidisset. Qui

^f Ex Plin. lib. vii. cap. 53.

^g Ex eod. lib. viii. cap. 6.

^h Ex eod. lib. ix. cap. 23.

ⁱ Ex eod. l. xviii. c. 7.

^k Ex eod. lib. xxviii. cap. 2.

^l Ex eod. l. xxiiii. c. 3.

^m Ex eod. lib. cap. 7.

cum rem gestam senatui nuntiasset, placuisse velari loca ea, qua pompa veheretur : atque ita peste sedata puerum, qui antiquitatem sortis absolverat, togæ prætextæ usum munus impetravisse.ⁿ

M. VERRII FLACCI SATURNUS.

SATURNALIORUM dies apud Græcos quoque festi habentur.^o

Dilucide me de constitutione Saturnaliorum scripsisse arbitror.

Cur autem Saturnus ipse in compedibus visatur, Verrius Flaccus causam se ignorare dicit.

XII. Kal. Jan. feriæ sunt divæ Angeroniæ, cui Pontifices in sacello Volupiae sacrum faciunt : quam Verrius Flaccus Angeroniam dici ait, quod angores ac animorum sollicitudines propitiata depellat.

M. VERRII FLACCI

DE OBSCURIS CATONIS.

LIB. I.

LIB. II.

IN eo libro scriptum inventum est, receptitium servum dici nequam, et nulli pretii, qui, cum venum esset datus, redhibitus ob aliquod vitium, receptusque sit. Propter ea, inquit, servus ejusmodi sectari maritum, et flagitare pecuniam jubebatur : ut eo ipso dolor major, et contumelia gravior viro fieret, quod eum servus nihili petendæ pecuniæ causa compellaret. Cum pace autem, cumque venia istorum, si qui sunt, qui Verrii Flacci auctoritate capiuntur, dictum hoc sit : receptitius enim servus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est, quam Verrius scripsit.^p

ⁿ Ex Macrob. lib. I.

lib. I.

^o Hæc et seqq. ex Macrob. Sat.

^p Ex Gell. lib. XVII. cap. 6.

M. VERRII FLACCI

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

LIB. I.

LIB. II.

LIB. III.

LIB. IV.

VERRIUS hoc libro dies, qui sunt postridie Kalendas, Nonas, Idus, quos vulgus imperite nefastos dicit, propter hanc causam dictos habitosque atros esse scribit. Urbe, inquit, a Gallis Senonibus recuperata L. Atilius in senatu verba fecit, Q. Sulpitium Tr. Mil. ad Alliam adversus Gallos pugnaturum, rem divinam dimicandi gratia postridie Idus fecisse: tum exercitum populi Romani occisione occisum, et post diem tertium ejus diei urbem præter Capitolium captam esse. Compluresque alii senatores recordari sese dixerunt, quotiens belli gerendi gratia res divina postridie Kalendas, Nonas, Idus a magistratu populi Romani facta esset: ejus belli proximo deinceps prælio republicam male gestam esse. Tum senatus eam rem ad Pontifices rejecit, ut ipsi, quod videretur, statuerent. Pontifices decreverunt nullum iis diebus sacrificium recte futurum.⁹

Historiam ab annalibus quidam differre eo putant, quod, cum utrumque sit rerum gestarum narratio, earum tamen proprie rerum sit historia, quibus rebus gerendis interfuerit is, qui narret: eamque esse opinionem quorundam Verrius refert. Ac se quidem dubitare super ea re dicit. Posse autem videri putat nonnihil esse rationis in ea opinione, quod historia Græce significat rerum cognitionem præsentium. Sed nos audire soliti sumus, annale omnino id esse, quod historiæ sint; historias non omnino esse id, quod annales sint.[†]

⁹ Ex Gell. lib. v. cap. 17.[†] Ex Gell. lib. v. cap. 18.

LIB. V.

SALVA *res est, dum saltat senex*, quare parasiti Apollinis in scena dictitent, causam Verrius in libro quinto, quorum prima est P litera, reddidit. Quod C. Sulpicio, C. Fulvio Consulibus, &c. At in hoc libro refert Simmii Capitonis verba, &c. Quam inconstantiam Verrii nostri non sine rubore retuli.^s

LIB. VI.

INCERTI LIBRI.

BELLITUDINEM sicut magnitudinem Verrius (alias Varus) dixit.^t

Impetum, industrium, indulgentem perinde composita ait Verrius, atque impunis, et immunis: mihi non satis persuadet.^u

Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, ut ait Verrius, in clibano ante, quam percoquatur, decedit in carbones, cineremque, &c.^v

Mater Matuta, manes, mane, matrimonium, materfamiliae, matertera, matrices, materiae dictae videntur, ut ait Verrius, quia sint bona, &c.^w

Matronae a magistratibus non summovebantur, &c. quam ob causam ait Verrius *neque earum viros* sedentes cum uxoribus in vehiculo, descendere *coactos*.^x

Mendicum dici Verrius putat a mente ejus, quem fefellerit fortuna: vel quod precetur quemque, ut vitae suae medeatur cibo.^y

Metaphoram quam Graeci vocant, nos tralationem, id est, domo mutuatum verbum, quo utimur, inquit, Verrius, &c.

Naucum ait Ateius Philologus poni pro nugis, &c. Qui-

^s Ex Festo, verbo *Salva res est*.

^w Ex eod.

^t Ex Festo vel Paulo.

^x Ex Festo et Paulo.

^u Ex eod.

^y Ex eod. ut et cetera omnia.

^v Ex eod.

dam nucis juglandis, quam Verrius juglandam vocat, medium, velut dissepimentum, &c.

Occare, et occatorem Verrius putat dictum ab occædendo, quod cædat grandis globos terræ: cum Cicero venus tissime dicat ab occæcando fruges satas.

Orcum quem dicimus, ait Verrius ab Antiquis dictum uragum, &c. sed nihil affert exemplorum, &c.

Oscos, quos dicimus, ait Verrius Opsecos antea dictos teste Ennio, cum dicat: 'De muris res gerit Opsecus.' Adjicit etiam, quod stupra inconcessæ libidinis obscena dicantur ab ejus gentis consuetudine inducta. Quod verum esse non satis adducor, &c.

Pedum est quidem baculum incurvum, &c. Sed in eo versu, qui est in Iphigenia Ennii, Procede, gradum proferre pedum, nitere: cessas? id ipsum jaculum significari cum ait Verrius, mirari satis non possum, &c.

Percunctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico usu, &c. ob quam causam ait Verrius etiam secundam syllabam per O solere scribi. Mihi id falsum videtur, &c.

Piari eos, veluti proprio verbo ait Verrius, qui parum sint animati, &c.

Pictor Zeusis risu mortuus, dum ridet effuse pictam a se anum *γραῦν*. Cur hoc loco relatum sit a Verrio, cum de significato verborum scribere propositum habuerit, equidem non video, &c.

Prædia rursus Verrius vocari ait ea remedia, quæ data Cæcilia, &c. ea vocari ait, quod mala prohibeant.

Prærogativæ centuriæ dicuntur, &c. Verrius probabilius judicat esse, ut cum essent designati a prærogativis, in sermonem res veniret, &c.

Profanum, quod non est fanum, &c. ut Verrius, &c. cujus opinionem neque in hoc, neque in aliis compluribus refutare minime necesse est: cum propositum habeam ex tanto librorum ejus numero intermorta iam et corrupta verba, atque ipso sæpe confitentem, ullius usus atque auctoritatis, præterire: et reliqua quam brevissime redigere in libros admodum paucos. Ea autem, de quibus dissentio et

aperte, et breviter, ut sciero, scripta in his libris meis invenientur, inscribuntur : PRISCORUM VERBORUM CUM EXEMPLIS.

Quatere suspensum et vicinum rei alicujus motum significat : non, ut Verrius putat, ferire, &c.

Refert cum dicimus, errare nos ait Verrius : esse enim rectum Rei fert, &c. sed esse jam usu possessum.

Repagula sunt, ut Verrius ait, quæ patefaciundi gratia ita figuntur, ut ex contrario quæ oppangantur, &c.

Repastinari ager is dicitur, ut Verrius existimat, cujus natura mutatur fodiendo, &c.

Repudium Verrius ait dictum, quod fit ob rem pudendam, &c.

Rhegium appellare oportere ait Verrius id municipium, quod in freto e regione Siciliæ est, &c.

Romuliam tribum, &c. *invenisse* ait Verrius *vetitam*, &c.

Ruscum est, ut ait Verrius, amplius paulo herba, et exilius virgultis, &c.

Sacram viam quidam appellatam esse existimant, &c. nec appellari debere ait Verrius, sed disjuncte, ut ceteras vias Flaminiam, Appiam, Latinam : ut ne novam viam quidem, &c.

Salicem Verrius virgulti genus, non arboris, dicit, et ridicule interpretatur dictum, quod ea celeritate crescat, ut salire videatur.

Salinum in mensa pro aquali solitum esse poni ait cum patella, quia nihil aliud sit sal, quam aqua.

Sas Verrius putat significare eas, auctore Ennio, &c. cum suas magis videatur significare, &c.

Satis verbum Verrio melius fuit præterire, ut mihi videtur, quam tam absurdas opiniones suas de eo recitare, quas sciens præterii, tam Hercules, quam de scabro, quod proximum sequebatur.

Scruptæ dicebantur nngatoriæ, ac despiciendæ mulieres, ut ait Verrius, ab iis, quæ screa iidem appellabant, &c.

Scurræ vocabulum Verrius ineptissimum aut ex Græco tractum ait, quod ex σκυρολόγιον, aut a sequendo, cui magis assentitur, &c.

Senonas Gallos Verrius ait existimari appellari, quia novi venerint, &c.

Serilla Verrius appellari putat navigia Istrica, &c. cum περιφραστικῶς, et ficto vocabulo usus sit, &c.

Sertorem quidam putant dictum a prendendo, &c. quod totum Verrius ἀπιθάνως introduxit.

Silicernium Verrius existimat, &c.

Solea, ut ait Verrius, est non solum ea, quæ solo pedis subjicitur, sed etiam pro materia robusta, &c.

Solida sella, &c. appellabant, inquit Verrius, quod scilicet tota esset, absurde ut mihi videtur, &c.

Sola appellantur sedilia, &c. quæ, ut ait Verrius, omnia dicta sunt a sollo, &c.

Spondere Verrius putat dictum, quod sponte sua, id est voluntate, promittatur. Deinde oblitus inferiore capite sponsum et sponsam ex Græco dictam ait, &c.

Stellionem *genus lacertæ* Verrius dictum ait, &c.

Stipatores ait dictos a stipe, &c.

Suburam Verrius alio libro a pago Succusano dictam ait: hoc vero maxime probat eorum auctoritate, &c.

Supervacaneum ut videtur secludit Verrius ab vacuo, &c.

Tæniæ Græcam vocem sic interpretatur Verrius, ut dicat ornamentum esse laneum capitis honorati, &c.

Talionis mentionem fieri in duodecim ait Verrius, &c. neque id, quid significet indicat, puto quia notum est, &c.

Taminia uva sylvestris generis videtur Verrio dicta, quæ tam mira sit quam minium.

Tarquitias scalas, &c. appellatas esse ait vulgo existimari Verrius.

Tartarino cum dixit Ennius, horrendo et terribili Verrius vult accipi, a Tartaro, qui locus apud inferos.

Tentipellium Artorius putat esse calciamentum, &c. Tinium ait Verrius existimare id medicamentum esse, &c. cum ille τροπικῶς dixerit.

Tousillam esse Verrius ait palum dolatum, &c.

Tumultum dici ait Verrius, qui ab aliis oriatur, quam ab Italicis, et Gallicis hostibus, &c.

Turrhenos Etruscos appellari solitos ait Verrius, a Tur-rheno duce Lydorum, &c.

Vacerram Verrius et alii complures vocari dicunt stiptem, ad quem equos solebant religare.

Vineæ, ut Verrius præcipit, quod vini feraces sint, &c.

M. VERRII FLACCI EPISTULÆ.

NAM crebro in antiquis lectionibus invenitur, sicut in epistulis probat Verrius Flaccus exemplis, auctoritate, ratione dicens in adverbiiis pro V, O plerumque majores ponere consuetos, et sic pro *Huc*, *Hoc*, Veteres dicere solebant, sicut pro *illuc*, *illoc* dicimus.²

M. VERRII FLACCI CARMINA.

*Blanditusque labor molli curabitur arte.*³

INCERTA VERRII FLACCI.

SÆVITIAQUE eorum abominaretur ab hominibus.^b

Festinat a fando dicitur : quoniam isti ignaviores, qui nihil perficere possunt, plus verborum, quam operæ habent. Sed id nimis coactum, atque absurdum videtur, inquit Gellius.^c

Capere ostendit de dubiis generibus Verrium Flaccum possuisse alecem hanc dicens.^d

Alicam sine aspiratione dictam Verrius tradit, et sic multi dixerunt.^e

² Ex Servio lib. viii. Æn.

^a Ex Prisc. lib. viii.

^b Ex Prisc. lib. viii.

^c Ex Gell. lib. xvi. cap. 14.

^d Ex Prisc. lib. vi.

^e Ex Charis. lib. i.

Helenius Acron Verrium dicit errare, qui putat hos ambo dici debere.^f

Amœna loca Varro dicta ait, eo quod solum amorem præsent, et ad se amanda alliciant. Verrius Flaccus, quod sine munere sint, nec quicquam his officiat: quasi amunia, hoc est, sine fructu, unde nullus fructus exsolvitur: inde etiam nihil præstantes, immunes vocantur.^g

Non negat Verrius Flaccus Kal. Apr. postea constitutum, ut matronæ Veneri sacrum facerent.^h

Nonnulli etiam ex participiis putaverunt talia figurari: ut Verrius Flaccus, qui ab eo, quod est audens, audenter.ⁱ

Camara dicuntur, ut Verrius Flaccus affirmat, non camera per E. Sed Lucretius, *cameraque caminis ex cratibus*, etiam *cameram* dici posse ostendit.^k

Incohavi ab inchoo dicendum putat Julius Modestus: quia sit compositum a caho initio rerum, quod Verrius (et) Flaccus in postrema syllaba aspirandum probaverunt. Cohum enim apud Veteres mundum significat.^l

Clunes Verrius Flaccus masculino genere dici probat, quoniam in IS syllaba terminata omnia carentia nominativo singulari masculina sunt: ut panis, cinis, crinis, et similia.^m

Diligente. Verrius Flaccus, inquit Plinius, eorum nominum, quæ NS finiuntur, casu nominativo, ablativus in E dirigendus est.ⁿ

Differt fatigatus a fesso, ut Verrius ait, quod fatigatus, cum quis per alium laborare compellitur: fessus vero, cum quis labore deficit, ut lassus.^o

Nec hanc solum Romani meretricem colunt, sed Faulam quoque, quam Herculis scortum fuisse Verrius scribit.^p

Verrius Flaccus sic distinxit: modica esse labra, labia immodica, et inde Labiones² dici.^q

2 Alii Labeones.

^f Ex eod. lib.

^g Ex Isid. lib. xiv. cap. 8. etym.

^h Ex Macrob. lib. i. Saturn.

ⁱ Ex Charis. lib. ii.

^k Ex eod. lib. i.

^l Ex Diom. lib. i. probavit.

^m Ex Charis. lib. i.

ⁿ Ex eod. lib.

^o Ex Diomede lib. i.

^p Ex Lact. lib. i. cap. 20.

^q Ex Charis. lib. i.

Verrius lacte pro lac dicit.^r

Nonnulli synalephas quoque circa observandam scripturam existimaverant: sicut Verrius Flaccus: ut ubicumque prima vox M litera finiretur, sequens a vocali inciperet, M non tota, sed pars illius prior tantum scriberetur, ut appareret exprimi non debere.^s

Manibus per duo I dicendum, quia sunt a manibus, ut p utat Verrius: sed et manubiæ per V dici possunt.^t

Nomenclator sine V dicitur, ut Verrius ait, velut nominis calator.^u

Panis genitivo plurali panum Verrius dixit.^v

Polenta dici debet per O, cujus rei Verrius Flaccus rationem reddit, quod usu omnium poliatur.^w

Cum autem quid hoc est hominis quæritur, inquit, de aliqujus quæro hominis qualitate * qui necesse sit * hic masculine dicendus est, ut Verrius ait: quoniam neutra in I et in VS non exeunt.^x

Sal neutro genere Verrio etiam placuit.^y

Porphyrio ex Verrio et Festo, in auguralibus, inquit, libris ita est, SANE SARCTEQUE.^z

Verrii Flacci scripta ad hoc genus quæstionis pertinentia hæc fuerunt. Senatam dici et pro loco, et pro hominibus, civitatem et pro loco, et oppido: et pro jure quoque hominum, et pro hominum multitudine: tribus quoque et decurias dici, et pro loco, et pro jure, et pro hominibus: concionem autem tria significare, locum, suggestumque unde verba fierent; item significare coetum populi assistentis; item orationem ipsam, quæ ad populum diceretur.^a

Verrio Flacco videtur eandem esse apud nos V literam quæ apud Græcos Y; namque his exemplis argumentatur: quod illi dicunt κύμινον, nos cuminum, quam illi κυπάριsson, nos cupressum: illi κυβερνήτην, nos gubernatorem: necnon

^r Ex eod. lib.

^s Ex Velio Longo de Orthog.

^t Ex Charis. lib. 1.

^u Ex eod.

^v Ex eod.

^w Ex eod.

^x Ex eod.

^y Ex eod.

^z Ex eod. lib. II.

^a Ex Gel. lib. XVIII. cap. 7.

ex ejusmodi Theseus, Menœceus, Pelcus, et similibus affirmat.^b

X et Z Verrio Flacco placet mutas esse: quoniam a mutis incipiant, una a C, altera a P: quod si quos movet, quod in semivocalem desinant, sciant, inquit, Z literam sic scribi ab iis, qui putant illam ex C et D constare, ut sine dubio muta finiatur.^c

Ex Verrio Flacco Plinii lib. III. VII. VIII. XIV. XV. XVIII. XXVIII. XXIX. XXXIII. XXXIV. XXXV.^d

^b Ex Velio Longo de Orthogr.

^d Ex Plin. lib. I. de Nat. Hist.

^c Ex eod.

EPISTOLA PAULLI

AD

CAROLUM REGEM.

DIVINÆ largitatis munere, sapientia potentiaque præfulgido Domino Regi Carolo Regum sublimissimo Paullus ultimus servulus. Cupiens aliquid vestris bibliothecis addere, quia ex proprio perparum valeo, necessario ex alieno mutuavi. Festus denique Pompeius Romanis studiis affatim eruditus, tam sermonum abditorum, quam etiam quarundam causarum origines aperiens, opus suum ad viginti usque proluxa volumina extendit: ex qua ego prolixitate superflua quæque, et minus necessaria prætergrediens, et quædam abstrusa penitus stylo proprio enucleans, nonnulla ita ut erant posita relinquens, hoc vestræ celsitudini legendum compendium obtuli. In cujus serie, si tamen lectum ire non dedignabimini, quædam secundum artem, quædam juxta etymologiam posita non inconvenienter invenietis, et præcipue civitatis vestræ Romuleæ viarum, portarum, montium, locorum, tribuumque vocabula diserta reperietis, ritus præterea gentilium, et consuetudines, varias dictiones quoque poëtis et historiographis familiares, quas in suis opusculis frequentius posuere: quod exiguitatis meæ minusculum si sagax et subtilissimum vestrum ingenium non usquequaque repulerit, tenuitatem meam, vita comite, ad potiora excitabit. Vale.

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBER 1.

ABACTI^a magistratus dicebantur, qui coacti deposuerant imperium.

Abalienatus^b dicitur, quem quis a se removerit.

Abambulantes,^c abscedentes.

Abarcet,^d prohibet.

Abavus^e dicitur, quia abest ab avo, et est avus avi.

Abditivi^f abortivi.

NOTÆ

^a *Abacti*] Magistratu depulsi, deturbati. Gloss. 'Abacti, aposthentes, repulsi.' *Daceryus*.

^b *Abalienatus*] Proprie qui alienus factus est, *apallotriomenos*, improprie vero abalienatus, remotus, id est, quem quis a se removet, unde non male in Gloss. 'apallotrioo, removeo.' *Idem*.

^c *Abambulantes*] Ambulare est ire, iter facere. Cic. ad Att. lib. ix. Ep. 3. 'Si recte ambulavit is qui hanc epistolam tulit, in ipsum tuum diem incidit.' Et lib. viii. Fam. Ep. 22. 'Ita ambulat Cæsar, ut timeam ne citius quam opus sit ad Brundisium accesserit.' *Idem*.

^d *Abarcet*] Gloss. 'Abarceo, *apcirgo*, repello.' *Idem*.

^e *Abavus*] Quartus pater ex versu Planti Pers. 1. 2. 'Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos.' Unde Virgil. 'Pilmnusque illi quartus pater.' 1. 'Abavus.' Sed non sat hujus nominis rationem aperit Paulus, 'quia abest ab avo,' quasi non atavus et tritavus longiori absint intervallo. Non dubito apud Festum scriptum fuisse, *quia jam abest ab avo*. Et hæc est Isidori sententia, 'abavus proavi pater, jam longe ab avo.' *Idem*.

^f *Abditivi*] Glossarium optimum vetus: 'Abditivus, ἀποσπασθεῖς.' 'Abdere' enim contrarium τῶ 'Indere.' Quare non immerito pro abortu. *Jos. Scaliger*.

Abditivi abortivi] 'Abdere' contrarium est τῶ 'indere.' Quare op-

Abemito^g significat demito, vel auferto: emere enim Antiqui dicebant pro accipere.

Abgregare,^h est ab grege ducere: adgregare, ad gregem ducere: segregare, ex pluribus gregibus partes seducere: unde et egregius dicitur e grege lectus: quorum verborum frequens usus non mirum si ex pecoribus pendet. Cum apud Antiquos opesⁱ et patrimonia ex his præcipue constiterint, ut adhuc etiam pecunias, et peculia dicimus.

Abietaria^k negotia^l dicebantur, quam materiam nunc dicimus, videlicet ab abietibus coëmendis.

1 Fulv. Ursin. indicavit in Ms. legi *negotiatio dicebatur*, et pro *materiam* malit *materiarum*. Scaliger malit *negatiatio*, quam *materiationem*, impro-

NOTÆ

time abditivus, abortivus, quamvis sine exemplo. Gloss. 'Abditivus, ἀποσπασθεῖς,' abstractus, avulsus. Optime, ex unico Plauti loco in argumento Pœnuli: 'Sed illi seni qui mortuus est, filius Unicus qui fuerat, olim abditivos a patre, Puer septennnis surripitur Carthagine.' Ut mirari satis nequam hic virum alioqui doctissimum pessime se dedisse, qui *abductus* in textum recepit, quod ab studioso quodam, ut mos est, ad oram codicis scriptum fuerat, ut vocem *abditivos* explicaret. In vet. edd. legitur *abdivitiis*, quod manifeste probat corruptum ex *abditivos*. Dacerius.

^g *Abemito*] Glossarium: 'Abemito, ab eo accepit, ἔλαβεν.' Sic 'Surremit,' sursum emit: hoc est, susceperit: et, 'Surrempsit,' susceperit. *Jos. Scaliger*.

Abemito] Gloss. 'Abemito, ab eo accepit, ἔλαβεν.' Emere, quod nunc mercari, Antiquis significabat sumere, accipere. Sic 'surremit:' i. sursum emit, accepit, Lucil. 'Inque manum surremit hastam.' Et 'surrempsit,' susceperit. Vide in 'Surremit.' *Dac.*

^h *Abgregare*] Abgregare et Segregare non tam ex pluribus gregibus, quam ex grege seorsum ducere. *Idem*.

ⁱ *Cum apud Antiquos opes*] Quia Veteres pecnariam exercebant, ita ut omnis eorum copia in pecore consisteret, ut ex Sacris Literis et Homero ipso notum. Inde fit ut hodieque et 'pecunias' et 'peculia' dicamus. Vide 'Pecunia.' Inde etiam opes pro divitiis, quod Antiqui oves *opes* dicebant. Unde 'opulentus,' πολύμηλος. Varr. lib. 11. de Re Rust. cap. 1. 'De antiquis illustrissimus quisque pastor erat, ut ostendit Græca et Latina lingua, et veteres poëtae, qui alios vocant *πολύαρνας*, alios *πολυμήλους*, alios *πολυβότας*, qui ipsas pecudes propter caritatem aureas habuisse pelles tradiderunt.' *Idem*.

^k *Abietaria*] Mallet, *Abietaria negotiatio*, quam *materiationem* nunc dicimus: subjicit enim: 'videlicet ab abietibus coëmendis,' ut non sint ξύλα, sed ξυλοργία, quam Vitruvius et alii recte 'materiationem' vocant: vulgarem tamen lectionem retinere possumus. *Jos. Scal.*

Abietaria negotia] Fulvius Ursinus

Abiisse pro adiisse²¹ dicebant.

Abitionem^m antiqui dicebant mortem.

Abnutare,ⁿ sæpe abnuere.

Ab oloes^o dicebant, pro ab illis: antiqui enim literam non geminabant.

bante Dacerio.—2 Alii obiisse.

NOTÆ

indicavit in Ms. legi *abietaria negotiatio*. Infra pro *materiam* Scaliger legit *mationem*: Frustra: nam *materia* est ξυλεία, 'lignatio,' lignorum συλλογή. *Abietaria negotiatio*, Gall. *trafic de bois*. A *materia* est *materia-ris*, qui *fournit le bois*. Plaut. Mil. Glor. III. 3. 'Assunt fabri architectique, eam quidem ad rem haud imperiti: Si non nos materiarius remoratur, quod opus est qui det.' *Dac.*

¹ *Abiisse pro adiisse*] Restituit viri docti *abiisse pro obiisse*. Ut infra 'abitionem antiqui dicebant mortem.' Putabam olim scriptum fuisse *obiisse pro adiisse*. Nam infra ait 'obitu dicebant pro aditu.' Neque obstat series literarum, cum multa alia sint quæ suum ordinem non servant. *Idem.*

^m *Abitionem*] Notavimus in Conjectaneis, quantum Veteres *δυσφημίαν* vitaverint in mortis mentione: ut de mortuo dicebant, *VIXIT*: et in veteribus marmoribus idem visitur, præsertim in illis, quæ extant Narbonæ: ut, *VIXIT. C. FLAVIVS. FELIX*: et, *VIXIT. VALERIVS. EMELVVS*: et, *VIXIT. DOMITIUS. PRIMVS*. Itaque *ABIIT* dicebant, pro periit. Tertull. Si de aliquo jam pridem defuncto tanquam vivo quis requirat, præ manu occurrat dicere: *ABIIT JAM*, et, *REVERTI DEBET*: sic pro eodem dicebant, *FUIT*. ut notamus alibi. *Jos. Scal.*

Abitionem Antiqui] Veteres ut male ominatis verbis parcerent et a mortis

mentionem abstinere, si quem e vita decessisse indicare, dicebant, *Fuit*, *vixit*, *abiit*. Quomodo et Græci suum οίχεσθαι et ἀποίχεσθαι usurpabant. Sic plures etiam pro mortuis, ut Græci πλείονας. Sic et *felices*, quos Græci μακαρίτας. Horat. 'Omnes composui felices.' Et id nos vulgo hodieque dicimus. *Dac.*

ⁿ *Abnutare*] 'Abnutivum' in Pandectis: quod in constitutionibus Græcis non raro dicitur ἀνανεύσαι. Sic Martians 'orationem abnutivam,' et 'adnutivam,' τὴν ἀποφατικὴν, καὶ καταφατικὴν: et Glossarium: 'Abnutivum, ἀπωμοτικόν: 'Adnutivum, κατωμοτικόν.' *Abnutivum* et *Adnutivum* quod vocat Martians Capella, est Negatorium et Confessorium. *Jos. Scal.*

Abnutare] Frequentativum a *nuo*, quod a νεύω. *Nuo*, *nutto*, *abnuo*, *abnuto*, ἀνανεύω. *Abnuto* est, abjuro, nego; unde Gloss. 'Abnutivum ἀπωμοτικόν, abjuratorium, negatorium.' Cui contrarium 'adnutivum κατωμοτικόν, dejerativum, confessorium.' *Dac.*

^o *Ab oloes*] In lege Regia: *SEI. PARENTES. PUER. VERBERIT. AST. OLOE. FLORASSIT. PUER. DEIVEIS. PARENTUM. SACER. ESTO*. In hac lege, *OLOE*, est, olli, vel illi. Nam *E* post in *O*, ut *Apello* et *Apollo*. Deinde non geminabant literas: postremo, Nominativi masculini plurales, qui postea in *I*, antea in *OE* desinebant: sic in carmine Saliari, *PILUMNOE. POPILOE,*

Aborigines^p appellati sunt, quod errantes convenerint in agrum,^q qui nunc est populi Romani; fuit enim gens antiquissima Italiæ.

Abortum^{3 r} gravidæ mulieris dicitur, quod non sit tempestive ortum.

Abrogare, infirmare.^s

Abs^t præpositio a Græco deducitur ἀψ. significat autem retractionem in partem posteriorem.

//////////

3 Conjicit Dac. *Abortus*.

NOTÆ

hoc est, Pilumni populi: et FASCINOE pro Fascini. *Jos. Scal.*

Ab oloes] Oli, pro olli, et olli pro illi: oloes autem illoes est, et pro illis accipitur Græca terminatione. Vide 'Hic obbesum' et 'ollic.' *Ant. Augustinus*.

Ab oloes] Recti plurales, qui nunc in i, antiquitus desinebant in *oe*, *Pilumnoe*, *poploe*, pro *pilumni*, *popli*. Ex imitatione Græcorum, apud quos nominativi plurales terminantur in *oi*. Hic *olli* simplici *l oli*, antequa terminatione *oleo*. In sexto casu *oloes* pro *ollis*, illis. In lege Regia, 'Sei parentis puer verberet, ast *oleo* plorasint, puer Divis parentum sacer esto.' *Dac.*

^p *Aborigines*] Hic Festus aborigines dicit pro *aberrigines*, antiqua consuetudine, simplici *r*, et *e* converso in *o*. Cui sententiæ favet anctor de origine Gentis Rom. 'Alii *aborigines* cognominatos volunt quod errantes illo venerint, primo *aberrigines*, post mutata prima litera altera ademta *aborigines* cognominatos.' Sed utriusque falsi sunt, nam aborigines sunt indigenæ *αὐτόχθονες* qui ab origine in Italia fuerint, nec aliunde advecti, ut ait Euripides de Atheniensibus, qui se etiam *αὐτόχθονας* gloriabantur: *Λαὸς οὐκ ἐπακτὸς ἔλλοθεν, αὐτόχθονες*

ἔφυμεν. 'Populus non advectus aliunde, indigenæ nati sumus.' *Idem*.

^q *In agrum*] Qui postea *Latium* vocatus est, et ipsi aborigines post *Æneæ* adventum cum Trojanis permisti *Latini* dicti sunt. *Idem*.

^r *Abortum*] Verbum elegans *Aboriri*. Varro, Gallo Fundanio de Admirandis: 'Vinum, quod ibi natum sit in quodam loco, si prægnas biberit, fieri ut aboriatur.' Titulum Varroniani libri emendamus ita apud Nonium. *Jos. Scal.*

Abortum] Melius forsan *abortus*. Tamen et *abortum* retinere possis. *Abortus* autem ab *aborior*; id est, abortum facio. Varro, Gallo Fundanio, 'Vinum, quod ibi natum sit cis quodam loco, si prægnas biberit, fieri ut aboriatur.' *Dac.*

^s *Abrogare, infirmare*] Optime igitur Gloss. 'abrogo, ἀποκυρῶ, ἐλαττῶ.' Id est, irritum facio, infirmo, minuo. Sæpius tamen *abrogare* pro omnino tollere, eripere, ut *abrogare fidem* alicui, ut 'abrogare legem,' est legem perlatam prorsus tollere. *Idem*.

^t *Abs*] Certe hic frustra est sive Festus, sive Paulus, qui sine ullo exemplo *abs* Latinum a Græco ἀψ dixit proficisci, eo tantum inductus quod ambo eodem modo desinerent. *Abs*, addito *S*, est a præpositione *ab*, quæ a

Aceratum^u lutum, cum paleis mixtum.

Acerra,^x ara, quæ ante mortuum poni solebat: in qua odores incendebantur: alii dicunt arculam esse thurariam: scilicet ubi thus reponebant.⁴

Acetare dicebant,^y quod nunc dicimus agitare.

Acieris,^z securis ærea, qua in sacrificiis utebantur sacerdotes.

Acies, Acumen,^a Acus, et Acuere dicuntur ab ἀκόνη, quam Latine dicimus cotem.

Aclassis^b tunica, ab humeris non consuta.

Acrumæruma^{5c} utensilia ampliora.

⁴ Scilicet ubi thus reponebant. Hæc omnino delenda esse idem censet.—⁵ Vett. edd. *Ærumaruma*. Legit Scaliger *Ærumina* vel potius *Æramina*, probante Dacero.

NOTÆ

Græco ἀπό. Res notior est quam ut exemplis debeat probari. Quod infra legitur *abs* significare retractionem in partem posteriorem, id ab Hesychio: ἀψ, πάλω, εἰς τὰ ὀπίσω. *Idem*.

^u *Aceratum*] Nonius: Aceratum est lutum paleis mixtum ut laterariis usus est. Lucil. lib. ix. 'Lateres qui ducit habet nihil amplius nam quam Commune lutum a paleis, cænumque aceroso.' Ubi nemo non videt legendum esse *cænumque acerratum*. *Idem*.

^x *Acerra*] Glossarium: 'Accepturaria, λιβανωτορίς. *Acerra turaria* legendum. *Jos. Scal.*

Acerra] Nullibi *acerram* pro *ara* me legisse memini, nisi ita accipere lubeat in lege 12. tab. 'Unctura servilis tollatur, omnisque circumpotatio: ne perspersio, ne longæ coronæ, nec acerræ.' Quod non placet. *Dac.*

^y *Acetare*] Sic 'subicitare,' 'inicerere,' et similia. *Jos. Scal.*

Acetare] Veteres pro *g* scribebant *e*; ut 'puenando,' 'leciones,' 'Carthacinenses:' et *e* pro *i*; ut 'exemet' pro 'eximit,' 'navebus,' 'acetare,' et similia. *Dac.*

Delph. et Var. Clas.

Pomp. Fest.

^z *Acieris*] Glossarium: 'Acieris, ἀξί-νη ἱεροφάντου, ὡς Πλαῦτος.' Et, 'Acierium, στόμωμα.' Et, 'Denticulum acierium, στομωμάτιον.' Unde Itali æs vocant *Aciaio*. Significat et idem, ῥαφιδόθηκην. *Jos. Scal.*

Acieris] Gloss. } Isidori: 'Acieris, genus securis.' Et Glossarium Philox. 'acieris, ἀξίνη ἱεροφάντου, ὡς Πλαῦτος.' 'Acieris, securis sacerdotis ut Plautus.' Hodie tamen *acieris* apud Plautum frustra quæras. *Dac.*

^a *Acies, Acumen*] Nunquam ab ἀκόνη formabitur *acies*. Sed ab ἀκή vel ἀκίς, cuspid ferri a quo etiam 'acus,' 'acuo,' 'acumen.' *Idem*.

^b *Aclassis*] Glossarium: 'Aclassis, λώματα.' Vide *Calasis*. *Jos. Scal.*

Aclassis] Eadem et *calasis* dicta, a Græco χάλασις laxatio, quod non consuta sed laxa ab humeris modo dependeat. *Aclassis* autem puto pro *amcalasis* ab *am* circum. Sed et *anclasses* in Ms. scriptum fuisse docet Voss. manifesto pro *anacalasis, anclassis*. Glossarium 'aclassi, λώμα.' Corrige *aclassis*. Et recte *aclassim* exponit λώμα, id est, *huma*, quod ab Isido-

C

Actus^d modo significat in comœdiis et tragœdiis certa spatia canticorum: modo iter inter vicinos^e quatuor pedum latum: modo in geometrica minorem partem jugeri,^f id est, centum viginti pedum: modo motum corporis,^g ut histrionum et saltatorum, qui etiam ex hoc ipso actuosi dicuntur.

Acupedius^h dicebatur, cui præcipuum erat in currendo acumen pedum.

NOTÆ

ro exponitur, quadrum sagum. Quod in quatuor partes divisum ab humeris laxum penderet, neque fibulis ullis astringeretur. *Dac.*

^e *Acrumæruma*] Veteres editiones, *Ærumæruma*. Lego, *Ærumina*, quæ dicta sunt, ut Græce χαλκώματα, ἀργυρώματα, χρυσώματα: eo enim nomine intelligunt Græci ænea, argentea, aurea utensilia. Melius tamen legeretur *Æramina*. Jos. Scal.

Acrumæruma] Lege cum Scaligero *arumina*, sive potius *aramina*, quæ Græcis χαλκώματα, ἀργυρώματα, χρυσώματα. Ænea, argentea, aurea utensilia. *Dac.*

^d *Actus*] Tragœdiæ pars, ab agendo, eadem ratione qua Græcis δράμα a δράν, agere. *Idem.*

^e *Modo iter inter vicinos*] Ab agendo, ducendo, Varr. lib. iv. de L. L. 'Qua agebant actus, qua vehabant viæ, qua ibant ab itin iter appellarent.' Iter latum duos pedes, actus quatuor, viæ octo. *Idem.*

^f *Minorem partem jugeri*] Jugerum ex Varrone et aliis est quod quadratus duos actus habet: actus quadratus latus est pedes cxx. longus totidem: actus igitur dici non potest minor pars jugeri, cum jugerum majorem actu partem non habeat. Lege igitur *majorem partem jugeri*. Nam jugerum habet etiam scrupulum, quod est decem pedes in latitudinem, et longitudinem, quod est minima pars

jugeri. *Idem.*

^g *Modo motum corporis*] Actus in comicis et tragicis fabulis ea est actio, is oris et vocis habitus, is corporis motus quo se agunt histriones in scena, ad rem scenicam exprimentam. Vide Agere. *Idem.*

^h *Acupedius*] Lucilius *Agipedem* dixit: 'Agipes vocem mittere cepit.' Glossarium: 'Æquipedium, δξυποδία.' Jos. Scal.

Acupedius] Glossar. *Aqipedium*, δξ. ut fortasse, *Aqpedius* scribendum sit ex antiqua consuetudine: ut 'pegunia' pro 'pecunia.' Ful. Ursinus.

Acupedius] Ab acumine pedum, quomodo ἀκμήν ποδῶν dixit eleganter Pindarus. Vix fero tamen hic pedibus acumen tribui, neque immerito hanc vocem suspectam habuit Vulcanius, qui legendum putavit, *acripedium*, hoc est, cui præcipuum est in currendo velocitas pedum. *Acris* enim est velox, ut Græcis δξύς. Gloss. δξύς, ὁ ταχύς. Verum, quanquam conatum non improbo, dispicere debebat vir doctiss. num aliunde quam ab acumine *acupedius* deduci posset. Nam rectum est *acupedius*, unde *acupedium* substantive factum. Gloss. 'Acupedium: δξυποδία: Velocitas.' Et Gloss. Græco-Lat. 'δξυποδία, acupedium.' Sed *acupedius* ad imitationem Græcorum effectum, ab ὠκύπους ὠκύποδος *ocupedius*, et, o converso in a, *acupedius*. Qui Græce sciunt, hoc verum esse

Acus⁶ⁱ palea est. Varro rerum rusticarum tertio: Acus substruendum⁷ parturientibus: Acus in area excutitur. Idem in eodem primo:⁸ argillam mixtam acere. Acus dicitur,^k qua sarcinatrix, vel etiam ornatricis utitur:

//////////

6 'Acus, Quia sarcire, &c. in Manuscripto.' Fulv. Ursin.—7 Alii substernendum conjiciunt, teste Scaligero.—8 Eodem primo rejicienda esse censet idem.

NOTÆ

sentinnt. Acupedinum Lucilius dixit *agipedem*: 'agipes vocem mittere cœpit.' At *agipes* nihil aliud est quam *agypes*, quod pro *acupes*, id est, *acupedi*us. Nisi *agipedem* facete dixerit Lucilius pro *pedibus* agentem, hoc est, orantem non vero ore et lingua. Qua ratione forsitan non incommode et *aipes* legetur, quod pede aiat, dicat. Vide 'Pedarium.' *Dac.*

ⁱ *Acus*] Quod ait: 'Exercitus quoque instructio,' &c. falsum est. Non enim *Acum*, sed *Aciem* dicimus. Porro *Acum* intelligit, quam alibi *Cnasonem* vocat, quæ et *discerniculum* vocatur. Lucilius xxx. 'Enplocamo digitos, discerniculumque capillo.' Græci *καλαμίδα*. Apuleius 'acum crinalem:' de qua Martialis: 'Tenuia ne madidi violent hombycina crines, Figat acus tortas sustineatque comas.' Ita enim legendum in Martiali. Nam in vulgatis *perperam*, *madidos*. Quod adeo ejus loci sententiam turbarat, ut Turnebo viro dictissimo suspectus quidem locus fuerit: emendare autem dum tentat, totum sensum poëtæ inverterit: de Ornatricis habes apud Suetonium, Juvenalem, et eundem Martialem. Græci et *κοσμήτριαν* et *κομώτριαν*: quo nomine Fabula edita Nævio. Fuitque munus illud peculiare, ut quædam ancillæ nihil aliud quam ornatricis essent: ut patet ex veteri inscriptione: CINERIBVS. HAMILLÆ. ALBIONIÆ. QVINTÆ. ORNATRICI. FESTVS. M. SEPTIMI. GALLI DISPEN. CONTVERNALI. B. M. F. ET

SIBI. *Jos. Scal.*

Acus] Ex uno tantum libro hæc sumpta sunt, mihi valde suspecta; et quæ referuntur, non reperi lib. III. Varronis, sed hæc: 'in cubilibus, cum parturient, acus substernendum:' et postea: 'Conduunt in fures, aut acus.' Et libro primo: 'Ita fit, ut quod levissimum est in eo, atque appellatur acus, evanetur foras extra aream.' Et postea: 'Parietes et solum opere tectorio marmoratu loricandi, si minus ex argilla mixto acere e frumento, et amurea.' Hæc fortasse sunt, quæ Paulus, sive quis alius, referre voluit. Vide *Aceratum* et *Obacerare*. *Ant. Aug.*

Acus] Quæ hic referuntur, ea apud Varronem frustra quæras: legitur tantum in tertio: 'In cubilibus cum parturierit acus substernendum:' et multo post, 'eas substernendum palea.' Et in primo, 'ita fit, ut quod levissimum est in eo, atque appellatur acus, evanetur foras extra aream.' Et postea: 'Si minus, ex argilla mixto acere e frumento et amurca.' Quæ omnia Paulus more suo truncavit et verbis suis per epitomen protulit. Sed in ejus verbis aliud turbatum fuisse certum est: scripserat enim: *Acus palea est. Varro rerum rusticarum tertio: Acus substernendum parturientibus. Primo: Acus in area excutitur. Idem eodem: Argillam mixtam acere.* *Dac.*

^k *Acus dicitur*] *Acus* ornatricium alio nomine *discerniculum* vocatur.

paleæ etiam quædam de frumento acus dicuntur. Exercitus quoque instructio;^l quod ea pars militum vehementissima est ad hostem vulnerandum acumine telorum: totum autem ex Græco sermone trahitur; cum sarcire apud illos ἀξίσασθαι dicitur.

Ad,^m aut proprie personam significat; ut Eo ad Pompeium: aut locum, ut Abiit ad theatrum.

Adagia,ⁿ ad agendum apta.

Adasia,^o ovis vetula recentis partus.

Adaxint:^p adegerint.

NOTÆ

quia ea capillos distinguunt, discernunt. Acum crinale vocat Apuleius. Ornatrices autem nos dicimus *coiffeuses*. Nam fuit apud Veteres munus illud peculiare, ut quædam ancillæ nihil aliud essent quam ornatrices, ut hodieque apud nos. Sueton. in Tiber. 40. 'Hæc matris meæ liberta et ornatrix fuit.' *Idem*.

^l *Exercitus quoque instructio*] Falsum est; non enim *acum* sed *aciem* dicimus, ut optime Scaliger. *Idem*.

^m *Ad*] Denotat motum ad locum, apud factum in loco. *Ad* verbis motus conjungitur, *apud* non item. Inde Lucilius Sat. ix. 'Sic et apud te longe aliud est, nam idem valet ad te, Intro nos vocat ad se se: tenet intus apud se.' Interdum tamen *ad* sumitur pro *apud*, ut *apud* pro *ad*. *Idem*.

ⁿ *Adagia*] Lege *Adagio*. Varr. lib. vi. de L. L. 'Adagio et litera commutata abagio dicta ab eo quod ambit orationem, neque in aliqua una re consistit sola, ambagio dicta, ut ambustum quod circum ustum est.' Ergo *adagio* pro *ambagio*, quod sit sermo circumambulans, et multis rebus possit convenire. Sic Græcis *παροιμία*, a *παρά* ad et *ὄμιος* *via*. Gloss. 'adagio, *παροιμία*.' Sed vox illa jam obsoleverat ipsius Varronis ætate; scribit enim lib. vi. 'Apud Valerium

Soranum vetus adagio est, o P. Scipio. Quod verbum usque eo evanuit, ut Græcum *παροιμία* pro eo positum magis sit apertum.' *Idem*.

^o *Adasia*] In Glossis Isidori: 'Adasia, ovis major natu.' *Jos. Scal.*

Adasia] Isidor. 'Adasia, ovis major natu.' Sed quid fiet illis *recentis partus*? Dubitabat Doctissimus Vossius num *adasia* sit pro *adaxia*, præter ætatem adacta ad partum, ab *adaxint* pro *adegerint*. Ego potius existimo ista *recentis partus* interpretationem esse vocis *πρωτότοκος*, 'primogenitus.' Ita ut Pauli verba sic intelligenda et distinguenda sint *Adasia, ovis vetula, recentis partus*. Id est, primogenita, id est, quam recenti sive primo partu mater peperit, et inde patet cur Isidorus dixerit, 'ovis major natu.' Sic infra 'avillas, agnas recentis partus.' Nam avillæ agnæ vetulæ. *Dac.*

^p *Adaxint*] Plant. Aulular. *Jos. Scal.*

Adaxint] Plant. Aulul. i. 1. 'Utinam me Divi adaxint ad suspendium. Potius quam quidem hoc pacto apud te serviam.' Ad quem locum male Nonius *adaxint* dixit esse pro *adigant*. Nam manifesto pro *adegerint*, vel etiam pro *adaxent*, pro *adegissent*. *Dac.*

Adcensi^q dicebantur, qui in locum mortuorum militum subito subrogabantur; dicti ita, quia ad censum adiciebantur.

Addicere^r est proprie idem dicere, et approbare dicendo.

• Alias addicere damnare^s est.

Addubanum,^t Danubium.⁹

Addues,^u addideris.

Adeo^x duas habet significationes: nam cum prima acuta effertur, idem significat, quod accedo: ut cum dicimus:

⁹ Vett. libb. *Addubanum, dubium*. Legendum monet Scal. *Ad dubienum: ad dubium*: sed vid. Notam *Dac.* infra.

NOTÆ

^q *Adcensi*] Vide ‘adscriptitii.’ *Id.*

^r *Addicere*] Approbare: quare in Angualibus aves dicuntur *addicere*, cum suadent, probant, ratum faciunt. *Idem.*

^s *Alias addicere damnare*] *Addicere* proprie est, debitorem qui non est solvendo in potestatem creditoris tradere, unde *addictus* damnatus, creditori traditus. *Plant. Bacchid.* v. sc. ult. ‘Ducite quo lubet tanquam quidem addictos.’ Inde *Achemænides* apud *Virgil.* III. *Æneid.* ‘huic me, quæcumque fuisset, Addixi.’ *Addixi*, devovi, in servitutem tradidi. *Idem.*

^t *Addubanum*] Lege, *Ad dubienum: ad dubium*. Ut ab alio alienus, a socio *socienus*, sic a dubio *dubienus*. *Jos. Scal.*

Addubanum Danubium] *Vett. libb. Addubanum, dubium*, qua re motus *Scaliger* legendum pronuntiavit, *ad dubienum: ad dubium: ut ab alio, alienus, a socio, socienus*, sic a dubio, *dubienus*. Sed amplius de hoc loco deliberandum existimo. Immo et temere fecit *Scaliger*. Recte enim *Addubanus*, sive potius *Abnobanus* *Danubius* dici

potuit a monte *Abnoba*, unde prorumpit, circa Ducatum *Virtembergensem*. Forsan et *Addubanus* non *Dannbins*, sed is fluvius sit qui Græcis ‘*Αδοβας*, quique ex *Adula* monte fluens in partes interiori vicinas *Galliæ Larium* implet lacum, et inde exit in *Padum*. Nam in *Gloss.* ‘*Adubanus, Αδοβας.*’ *Dac.*

^u *Addues*] Veteres dicebant *creduo* et *adduo*. Neque omiserunt veteres illæ *Glossæ*: ‘*Adduo, πρωστιθῶ.*’ et *lex XII. Tabularum*: *SEI. PATER FILIOM. TER. VENOM. DUIT. FILIOS. A PATRE. LEIBER. ESTO.* Nam vulgus male edit, *venumdavil*: immo *barbare*, et *inepte*. *Jos. Scal.*

Addues] Pro *adduis*, i. *addas*, et *addideris*: Veteres autem dicebant *duere*, unde *duim*, pro *dem*, sive *dederim*. *Terent. Phorm.* III. 2. ‘Di tibi omnes id quod es dignus dnint.’ i. *dent*, at pro *dederint* apud *Plant. prol. Amphitr.* ‘Sive adeo *Ædiles* perfidiose quoi dnint.’ Sic *Terent.* ‘perdnint’ pro ‘perdant.’ ‘*Subvortit*’ pro ‘*subvortat.*’ *Horat.* ‘edit’ pro ‘*edat.*’ *Catull.* ‘annuit’ pro ‘*annuat.*’ *Dac.*

^x *Adeo*] Utramque significationem

Adeo prætorem: cum autem secunda, id est quod usque eo; non quidem secundum rationem;^y quia ad præpositio accusativis accommodata est; sed vetusta quaedam loquendi consuetudine.

Ad exitam ætatem, ad ultimam ætatem.

Adfabrum,^z fabrefactum.

Adfatim^a dictum a copia fandi, sive abundanter. Livius:

Adfatim edi, bibi, lusi. Terentius adfatim dixit pro eo quod est, ad lassitudinem.

NOTÆ

Glossarium amplectitur, ubi: 'Adeo, ἐπιτόσουτον, ἐπὶ τούτοις, καὶ προσέρχονται.' *Idem.*

^y Non quidem secundum rationem] Cur hoc Festus sive Paulus secundum rationem neget fieri non equidem video. Si enim præpositio ad accusativis accommodatur, accommodatur etiam et adverbis motus, ut 'eo,' 'quo,' 'huc:' dicitur enim 'adhuc' pro 'ad hoc' Terent. Adelph. IV. 4. 'Sat adhuc tua nos frustrata est fides.' Et 'ad quo.' Afranius, 'ut scire possis ad quo te expediat loqui.' Ubi *ad quo* nihil aliud est quam *ad quod*, ut nec *adeo*, nihil aliud quam *ad id*. Neque enim *eo*, *quo*, *illo*, sunt accusativi plurales, ut male putavit doctissimus Sanctius in sua Minerva, quasi sit in accusativo, eos, eas, ea, vel eo; illos, illas, illa, vel illo, ut duo et ambo. *Idem.*

^z *Adfabrum*] Cum aliquid pulchre factum significatur, *affabrum* dicitur, unde *affabre*, pulchre, quod etiam *fabre* dicitur: Plaut. alicubi. Contra *infabre*, fœde. Pacuvius in Nipt. 'Barbaricam pestem navibus nostris obtulit Nova figura factam, commissam infabre.' *Idem.*

Adfatim] Abundanter, ad satieta-tem, ab affatu, vel a Græco ἀφάρως, quod Hesych. immensum interpreta-

tur. Et ita Priscianus lib. xv. sed ex Servio docemur Veteres dixisse *fatim*. Ita enim I. Æneid. 'Fatiscent, abundanter aperiuntur, fatim enim abundanter dicimus, unde et *adfatim*.' Et ita Festi locus accipiendus. *Idem.* Verba Livii, 'adfatim edi, bibi, lusi,' sunt ex veteri Odyssea, quod Homerus dixerat, τῶν δ' ἐφαγόν τ' ἐπίον τε, καὶ αἰδοίοισιν ἔδωκα. Nam cum melior pars veterum interpretum in eo loco τὸ αἰδοίοις exponeret ἀφροδισίοις, quod verum est, quicquid excuset Eustath. et prudentes ac scientes errant qui aliter exponunt, Latinus interpres vetus longe castius dixit *lusi*, et tamen abunde explevit sensum Homeri. De eo loco Homeri vide amplius loquacissimum ejus interpretem Eustathium: locus est Ὀδυσσ. O. Jos. Scalig. Huc alludit Sardanapali Epitaph. 'Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas.' *Ludere* enim sæpius de congressu Venereo. Petron. 'Invenit me cum fratre ludentem.' Sic Græci παίζων de eadem re dicebant, ut apud Lucianum alicubi. Et in illo Genes. cap. 26. de Rege Abimelech, εἶδε τὸν Ἰσαὰκ παίζοντα μετὰ Ῥεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, vidit Isaac ludentem cum Rebecca muliere sua. *Dac.*

Adfectare^b est pronum animum ad faciendum habere.
 Adfines,^c in agris vicini, sive consanguinitate conjuncti.
 Adgrettus,^d apud Ennium adgrettus fari, pro eo quod est
 adgressus ponitur, quod verbum venit a Græco ἀγρει.
 Adigas^e dare cogas.¹⁰

¹⁰ Legendum putat Scal. *Adigas, ad rem cogas, vel potius Adigas, adire cogas, probante* Tac. Fulvius Ursinus legebat, *Adigas, cogas.*

NOTE

^b *Adfectare*] Magno affectu aliquid appetere, captare, Terent. *Heautontim.* II. 3. 'ad dominas qui affectant viam.' Virg. IV. *Georg.* 'Viamque affectat Olympo.' *Idem.*

^c *Adfines*] Glossarium: 'Adfines, ὄμβρος, πρὸς γένος. lege: *Adfines, γαμβρός, πρὸς γένους.* Idem post: 'Adfines ἀγχιθέρων, καὶ ὁ κατ' ἐπιγαμίαν συγγενής.' 'Adfines, ἀνεψίος.' *Jos. Scal.*

Adfines] In agris vicini, qui confines agros possident. Item adfines viri et uxoris cognati, quod duæ cognationes, quæ duæ inter se sunt, per nuptias copulantur, et altera ad alterius cognationis finem accedit: de utroque Gloss. 'adfines ἀγχιθέρων, καὶ ὁ κατ' ἐπιγαμίαν συγγενής:.' i. Conterminuset per nuptias conjunctus. *Dac.*

^d *Adgrettus*] Eodem modo, quo 'Mertus,' 'Pultus,' et similia. Non video quare dicat a Græco ἀγρει. Sane diu puto esse, cum desideratur melior pars Græcarum vocum in hac Epitome Festi. Nam quæ hodie extant, fere omnes arbitrio correctorum huc inculcatae sunt: ut istud ἀγρει: quasi illud Homericum ἀγρει μὲν habeat aliquid commune cum *Adgretus*. Sed quare deducit a Græco, si dictum est pro *Adgressus*? Manifesto verba hæc ultima intrusa videntur ab aliquo sciolo, sive ipse Paulus mutilator

fuit, sive alius quis illo non doctior. *Jos. Scal.*

Adgrettus] Aggressus, more Græcorum, qui pro σσ scribunt ττ, dicebatur etiam *adgretus* simplici t; infra pro ἀγρει, quod corruptum est et mutilum, legendum est ἐγείρομαι, i. surgo: ex ipsomet Festo in voce *egretus*, ubi 'egretus et *adgretus* a Græco sunt ducta, a surgendo et proficiscendo.' Quare frustra est Scaliger, cum ista, quod verbum venit a Græco ἀγρει, a sciolo quodam huc intrusa suspicatur. Vide 'egretus.' *Dac.*

^e *Adigas*] Puto legendum, *Adigas, ad rem cogas.* Nam ut ineptum esset putare verbum *Adigere* esse, cogere dare; ita Latinissimum scimus esse *Adigere*, ad aliquid cogere, ut 'Adigere aliquem ad jusjurandum,' ἐπάγειν ὄρκον. Et melius veteres Glossæ: 'Adegit, προσώθησεν.' Potes et legere: *Adigas, adire cogas.* Quod verissimum putamus. *Jos. Scal.*

Adigas] Ut 'adigas jusjurandum,' pro 'jusjurandum dare cogas,' quod non placet; quare legendum cum Scaligero, *adigas, ad rem cogas.* Nam Latinissimum est *adigere* pro ad aliquid cogere; vel potius, *adigas, adire cogas.* Sic *adigere* aliquem arbitrum, id est, agere aliquem ad arbitrum, cogere aliquem adire arbitrum. *Dac.*

Aditiculum, parvum aditum.

Adlecti^f dicebantur apud Romanos, qui propter inopiam ex equestri ordine in senatorum sunt numero assumti: nam patres dicuntur,^g qui sunt patricii generis: conscripti, qui in senatu sunt scriptis annotati.

Adlicit^h est, perducit aliquem in rem:¹¹ dictum a verbo lacio, id est, decipit. Hinc descendit illicere, et oblectare, id est, frustrantem inducere.¹²

Adlivescit, vivere incipit: hoc est, lividum fieri.

Admissivæ avesⁱ dicebantur ab auguribus, quæ consulentem juberent.¹³

Adnictat,^k sæpe, et leviter oculo annuit. Nævius in Ta-

¹¹ Censet Dac. forsan rescribendum *perducit aliquem in rete.*—¹² Frustrari, seu inducere legendum monet Fulv. Ursin.—¹³ Alii *juarent*, teste Scal.

NOTÆ

^f *Adlecti*] Totus hic locus de Senatoribus nimis præcisus est a Paulo. Sunt enim Senatores Patres, Senatores patricii generis, et patriciorum auctores: sunt Senatores conscripti a L. Junio Bruto, ex primoribus equestri ordinis, ut Livius scribit, *adlecti*. Hi igitur adlecti dicebantur, quod propter inopiam Senatorii ordinis ex equitibus assumti sunt. Idem factum est post pugnam Cannensem, adlectis a Dictatore M. Fabio Butone iis, qui magistratum obtinuissent, neque in Senatum lecti essent, item qui spolia domi, aut civicam habuissent. Idem Festus verbo 'Qui patres,' alios auctores secutus, a P. Valerio Cos. conscriptos refert. Dionysius ntriusque Consulis consilium fuisse ait, et Bruti, et Publicolæ. Tacitus cum Livio consentit, præterquam quod eos minorum gentium appellat, quod Livius centum Senatoribus a Prisco rege adlectis tribuit. Vide etiam Festum verbo 'Conscripti.' *Ant. Aug.*

Adlecti] Eos intelligit qui exactis regibus propter Senatus inopiam ex primoribus equestri ordinis a Lucio Junio Bruto assumti sunt. Liv. lib. II. iidem et *conscripti* dicti, vide 'Conscripti' et 'Qui patres.' *Dac.*

^g *Nam patres dicuntur*] Infra tamen a paternæ curæ similitudine Patres appellatos dicit: vide in 'Patres.' *Id.*

^h *Adlicit*] A lacio, quod est decipiendo in fraudem induco. Vide 'Lacio.' Ista, *perducit aliquem in rem*, mihi suspecta sunt. Rescribendum forsan, *perducit aliquem in rete*. Sic et *illicere* proprie est *illaqueare* et *pellicere*, in fraudem inducere. *Idem.*

ⁱ *Admissivæ aves*] Quæ faventes propositum nostrum nos jubent persequi, et consilium nostrum suo garritu vel volatu faciunt ratum. 'Admittere' enim proprie est, sinere fieri. Terent. Eunuch. IV. 6. 'Sed tu quod cavere possis, stultum admittere est.' *Idem.*

^k *Adnictat*] Versus Nævii integriorum posuimus in Conjectaneis: sunt

rentilla: ¹ Alii adnutat, alii adnietat, alium amat, alium tenet.

Adolescit ^m a Græco ἀδολεσχῶ, id est, adresco, venit: ¹⁴ unde fiunt adultus, adolescens, altare; ⁿ eo quod in illo ignis excrescit; et exoletus, qui excessit olecendi, id est, crescendi, modum: et inolevit, id est, crevit.

Adoptatitius ¹⁵ ex adoptato filio natus.

¹⁴ Legendum videtur Scal. *Adolescit, ab olesco, id est cresco, venit.* Pro ἀδολεσχῶ alii ἀλίζω.—¹⁵ Alii *Adoptivus.*

NOTÆ

autem hi: ‘Quasi in choro pila Ludens datatim dat se, et communem facit. Alium tenet: alii nutat: alibi manus Est occupata: alii perpellit pedem. Alii anulum dat spectandum a labris. Alium invocat: cum alio cantat: attamen Aliis dat digito literas.’ *Jos. Scal.*

Adnietat] Ab innsitato ‘niveo,’ unde ‘conniveo,’ ‘nictare,’ conjugatione mutata, ut a ‘dicere,’ ‘dictare.’ In eo autem differunt ‘nutare,’ ‘annuere,’ et ‘nictare,’ quod ‘nutare’ capiti, ‘annuere’ vel ‘nuere,’ naribus vel labiis, ‘nictare’ oculis dicamur. Sed discrimen illud a Veteribus neglectum aliquando. *Dac.*

¹ *Nævius in Tarentilla*] Verba Nævii aliter Isidorus, qui locum integrum sic adduxit: ‘Quasi in choro pila Ludens datatim dat se et communem facit. Alium tenet, alii adnietat, alibi manus Est occupata, ast alii percellit pedem, Alii dat anulum spectandum, a labris Alium invocat, cumque alio cantat, attamen Aliis dat digito literas.’ *Idem.*

^m *Adolescit*] Sine dubio legendum: *Adolescit, ab olesco, id est cresco, venit.* Quod confirmatur sequentibus. ‘Exoletus,’ inquit, ‘qui excessit olecendi, id est, crescendi, modum.’ Vide ‘Subolescit.’ Animadvertite semper,

in hac lacera et misera Epitoma, inter alia, quæ ab importunis emendatoribus supposita sunt, duo sæpius occurrere: aliquam etymologiam Græcam, ut hic, et voces has, **IO EST.** Quod locis suis indicabimus. Alioqui, si voluissemus, stultorum more, ut inquit ille, esse molesti, et hariolari id dictum a Festo, quod nunquam illi in mentem venisset, potius legeremus, a Græco ἄλδω, vel ἄλδαίω. *Jos. Scal.*

Adolescit] A Græco ἀδολεσχῶ, inepte. Legit Scaliger, *Adolesco*, a verbo *olesco*, ex sequentibus, ubi, ‘exoletus qui excessit olecendi, id est, crescendi, modum.’ Ut et in ‘Suboles.’ Si quis erit tamen qui Græcum etymion retineat, pro ἀδολεσχῶ, legat necesse est, vel ἄλδέω vel ἄλδήσχω. *Dac.*

ⁿ *Altare*] Ab ‘adolesco.’ Sic igitur ducenda analogia: adolesco, adolitur, adolturn, altum, altare. Vide infra ‘altaria,’ ubi melius ab altitudine. *Idem.*

^o *Adoptatitius*] Isidori Glossæ: ‘Adoptarius, puer ex adoptato natus.’ Ultra lectio melior, nescio. *Jos. Scal.*

Adoptatitius] Apud Plantinum tamen *adoptatitius* manifesto ipse adoptatus. Pænul. v. 2. ‘AG. Siquidem Antidamarchi quæris adoptatitium, Ego ipsus quem tu quæris. ΗΑ. Ηem,

Ador^p farris genus, edor quondam appellatum, ab edendo, vel quod adufatur ut fiat tostum : unde in sacrificio mola salsa efficitur.

Adorare^q apud Antiquos significabat agere, unde et legati oratores dicuntur ; quia mandata populi agunt.

Adoream^r laudem,¹⁶ sive gloriam dicebant : quia gloriosum eum putabant esse, qui farris copia abundaret.

//////////

16 Distinguendum monet Dac. post *Adoream* : *Adoream, laudem.*

NOTE

quid ego audio ? AG. Antidamarchi gnatum me esse.' Et paulo post : 'Demarcho item ipse fuit adoptatius.' *Dac.*

^p *Ador*] *Adur* dicebant Veteres, quod Græcum est, ἀδύρ, nulla litera immutata præter θ, in d : ut θεός, Deus. Dicitur et *Adus, Aderis*. Glossarium : 'Adus, σίτος.' Ita enim legendum. Postea declinatum *Adus, Adoris* : ut pignus, pigneris : pigneris : tempus, temperis, temporis. Itaque fit, ut in obliquis secunda nunc producat, nunc corripitur. A. Gannius vetus poëta corripit in illo versu : 'Illam sponte satos adoris stravisse maniplos.' Item : 'Hic adoris dat primitias tibi : sanguine libat.' Ausonius : 'Mox ador, atque adoris de polline pultificum far.' Producit idem Gannius in illo : 'Emicat in nubes nidoribus ardor adoris.' Quare doctissimus Grammaticus Priscianus ait irregulare hoc nomen esse, quod cum in *or* terminetur, tamen obliquos corripit contra aliorum naturam : et cum neutri sit generis, tamen in *or* desinit. Utrumque falsum. Nam neque cum obliquos producit, est neutri generis, sed masculini : neque cum neutri est generis, in *or* terminatur. Quamvis enim dixit Ausonius, 'Mox ador, atque adoris : de polline pultificum far.' tamen *ador* dictum pro *adus* : ut 'corpor' dicebant in neu-

tro : sed *adus* in neutro dictum, et *ador* in masculino, ut 'decus' et 'decor.' Porro *ador* est far, seu ζεία. In Glossario transposita ita suo ordini restitues, et emendabis. Ita vulgo legitur : *Ador, viðtheros. Ador, προσε-νεγκενξία. Lege : Adoptatus, viðtheros. Ador, ζεία. Adparat, προσήνεγκεν, παρσκευάζει, εὐτρεπίξει.* In eodem legitur : 'Adonia, εἶδος σίτου.' *Jos. Scal.*

Ador] Potius a Græco ἀθήρ, arista, θ in d. Veteres dicebant *adus* et *ador*. Unde in obliquis secunda modo producta, modo correpta. Producit ab *ador* masculini generis, corripitur ab *adus* neutrius. Vide infra in 'mola.' *Dac.*

^q *Adorare*] Vide 'Nec' conjunctionem. *Ant. Aug.*

Adorare] In leg. XII. tab. 'Si adorat furtum, quod nec manifestum est, duplionem luito.' *Dac.*

^r *Adoream*] Glossarium vetus, cuius ope multa vetustatis situ sepulta eruimus : 'Adoriosus, ἔνδοξος, Ασπομπῆος, ἀδορνικησ πεμπιος.' Lege : *Adoriosus, ἔνδοξος, ὡς Πομπῆιος. Ador, νίκη, ὡς Πομπῆιος.* Quin intelligat nostrum Pomp. Festum dubitandum non est. Hinc, quam multa ad arbitrium sum mutaverit, mutilaverit, perverterit Longobardus iste, facile adverti potest. Nam quæ Glossarius ille annotat, ex hoc integro loco deprompta fuerunt sine ullo dubio. *Ado-*

Adpromissor^s est, qui quod suo nomine promisit, idem pro altero quoque promittit.

Adrumavit,^t rumorem fecit, sive commurmuratus est: quod verbum quidam a rumine, id est, parte gutturis putant deduci.

Adsciscere^u est adjungere, vel adsumere.

Adscripti^x dicebantur, qui in colonias nomina dedissent, ut essent coloni.

Adscripticii^y veluti quidam scripti dicebantur; qui sup-

NOTÆ

rea pro laude accipi cœpta est, postquam præmiū militibus frumentum erat, parta victoria. Plautus: 'Qui multa præda atque adorea affecit popularis suos.' *Jos. Scal.*

Adoream] Distingue post *adoream*, hoc modo, *adoream*, laudem, sive *gloriam*. Parta victoria frumentum militibus dabatur in præmiū, unde factum ut *adorea* pro laude et gloria dici cœpta sit. Itaque optime Gloss. 'Adorea, δόξη ἢ ἀπὸ τοῦ πολέμου:' i. Laus quæ bello parta est. In Glossario vet. ut optime monuit Scaliger, legitur, *adoriosus*, ἐνδοξος ὡς Πομπήσιος. *Ador*, νίκη ὡς Πομπήσιος: i. Adoriosus, gloriosus, ut ait Pompeius. *Ador*, victoria, ut Pompeius. Ubi manifesto nostrum Pompeium Festum intelligit, et ex iis quam multa ad arbitrium suum mutaverit, mutilaverit, perverterit Paulus, facile adverti potest, nam quæ Glossarius ille annotat, ex hoc integro loco deprompta sunt absque ullo dubio. *Dac.*

^s *Adpromissor*] Promissor promittit, adpromissor adpromittit, id est, quod alter promisit in se recipit. Sed hic Festi locus mutilus est, quippe ex eo una vox excidit. Lege igitur, *Adpromissor est qui quod suo nomine promisit alter, idem pro altero quoque promittit*: nihil certius. *Idem.*

^t *Adrumavit*] Frequentativum usurpavit Nævius, *Rumitant*: 'Simitu alius aliunde rumitant inter se.' Est

versus Saturnius. Alioqui *Rumare*, est θηλάζειν, ut de agnis dicebant Veteres, quos propterea *subrumos* vocabant. Significat item ψωμίζειν τὸν παῖδα. Glossarium: '*Rumat*, ἐμβρωματίζει.' Sed Isidorus: '*Adrumavit*, rumorem attulit,' Veteres Glossæ: '*Adrumo*, conrumo, φημίζω, vulgo.' *Jos. Scal.*

Adrumavit] Isidor. in Gloss. '*Adrumavit*, rumorem attulit.' Et Gloss. vet. '*adrumo*, conrumo, φημίζω, vulgo.' A *rumo* frequentativum *rumito*. Nævius: 'Simitu alius aliunde rumitant inter se.' Vide '*Rumito*.' *Dac.*

^u *Adsciscere*] Proprie populo suffragium ferente adoptare, assumere, veluti leges, ritus, mores, et similia. Unde a publicis ad privata translatum *adsciscere* est hoc vel illud sibi adjungere, assumere in usum suum atque commodam. *Idem.*

^x *Adscripti*] Qui nomina dederant, ut e patria in coloniam mitterentur. Liv. lib. xiv. 'Coloni adscripti in colonia, quam testem integritatis justitiæque habebant.' Ad eorum similitudinem postea adscriptitii dici cœperunt agricolæ, et coloni rustici prædiis excolendis, sic addicti ut eorum portio quædam et instrumentum rusticum censerentur, et una eum prædiis ad euntes transirent. *Idem.*

^y *Adscripticii*] Ex his, quæ hic tractantur, docemur *Adscripticios* dictos Accensos, et Velatos. Quod et

plendis legionibus adscribebantur: hos et adensos dicebant,^z quod ad legionum censum essent adscripti: quidam velatos, quod vestiti inermes sequerentur exercitum: nonnulli ferentarios, quod fundis lapidibusque præliaturi ea modo ferrent, quæ in hostes jacerent: alii rorarios,^a quod id genus hominum ante, quam acies coirent, in modum rorantis tempestatis dimicaret.

Adfectata^{17 b} femina vel in bonam partem dicitur, velut honorata, vel in malam, quasi ad extremum periculum adducta.

17 *Adsectata* Scal. in textu: sed v. not. inf.

NOTE

idem infra confirmatur: 'Velati,' inquit, 'appellabantur vestiti, et inermes, qui exercitum sequebantur, quique in mortuorum militum loco substituebantur.' Postea in municipiis, itemque Romæ, publici ministerii nomen fuit Accensus Velatus, ut apparet ex hac inscriptione:

T. STATILIVS. VOL. PROCVLVS
ACCENSVS. VELATVS. ET. ARGENTARIA
EVTYCHIA. PARENTES. FILIO. OPTV-
MO. ET
ORCIVIAE. ANTHIDI. VXORI. EIVS. SI-
BIQVE. ET. SVIS
LIBERTIS. LIBERTABVS. POSTERIS-
QVE. EORVM.

Item patet ex alio saxo, quod est in via Appia Formiis, ut omnibus, qui Neapolin profisciscuntur, in conspectu sit.

L. VARRONIO. L. F.
PAL. CAPITONI
SCRIBAE. AEDILIC.
ACCENSO. VELATO
IIVIRO. QVINQVENN.
CYRATORI. VIARVM
PATRONO. COLONIAE
ORDO. REGALIVM
QVORVM. HONORE
CONTENTVS. SVA. PECVN.
POSVIT

L. D. D. D. *Jos. Scal.*

Adscripticii] Item adscriptivi, milites, qui extra ordinem et extra numerum militiæ adscripti sunt. *Plaut. Menæch. 1. 3.* 'ER. Extra numerum es mihi. PE. Idem istuc aliis adscriptivis ad legionem fieri solet.' *Varr. lib. vi. de L. L.* 'Adscriptivi dicti quod olim adscribebantur inermes, qui succederent armatis militibus, id est, si quis eorum deperisset.' *Dac.*

^z *Hos et adensos dicebant*] Vide supra in 'adcesi.' *Iidem et Ferentarii Varr. de vita populi Rom. lib. III.* 'De ascriptivis cum erant attributi Decurionibus et Centurionibus, qui eorum haberent numerum, adcesi vocabantur. Eosdem etiam vocabant ferentarios qui depugnabant pugnīs et lapidibus, iis armis quæ ferrentur non quæ tenerentur.' *Idem.*

^a *Alii rorarios*] Adensos tamen a rorariis diversos fuisse, vel unicus *Plauti* locus fidem faciet, ex *Friivol.* 'Sequimini Me hac sultis legiones omnes Lavernæ. ubi rorarii Estis? En sunt. Ubi sunt accensi? Ecce.' *Rorarii* autem dicti a *rore*, 'qui bellum committebant ante, ideo quod ante rorat, quam pluit,' *Varr. lib. v. de L. L. Idem.*

^b *Adfectata* [*Adsectata*] *Veteres editiones, Adfectata.* Recte. *Plautus*

Adserere^c manu¹⁸ est admovere: quod ea quoque, quæ in terram dimittuntur, seri dicuntur: unde etiam seræ appellantur,^d quia foribus admotæ opponuntur¹⁹ defixæ postibus; quemadmodum ea, quæ terræ inseruntur.

Adsidelæ,^e mensæ vocantur, ad quas sedentes flamines sacra faciunt.

Adsiduus^f dicitur, qui in ea re, quam frequenter agit, quasi consedissee videatur: alii adsidium locupletem,^g

//////////

18 'Verbum manu videtur adjectum: et paulo post, pro dimittuntur legendum fortasse demittuntur.' Fulv. Ursin. *Demittuntur* quoque legendum mouent Scal. *Dac.*—19 Alii *apponuntur*.

NOTÆ

Rudente:

AM. Ad vos venio. SCE. Accipiam hospitio, si nox venis, item, ut Adfectatam. Nam nunc nihil est, qui te inanem.*

Quem locum interpretabimur in editione Plantina, si Deus fauerit. Nam ita et legendum, et digerendi versus. *Jos. Scal.*

Adfectata femina] In bonam partem Gloss. 'adfectata, *σεμνή*,' i. veneranda. Et Plant. *Rud.* II. 4. 'AM. Ad vos venio. SCE. Accipiam hospitio, si nox venis, item ut adfectatam. Nam nunc nihil est qui te inanem.' Ubi etiam sunt qui adfectatam in malam partem interpretentur, calamitosam, naufragam, sed manifesto contra mentem Plauti qui 'hospitio te accipiam item ut adfectatam' eodem modo dixit quo nos vulgo, *Je vous recevrai comme une grand-Dame, comme une Reine.* *Dac.*

^c *Adserere*] Lege, quæ in terram dimittuntur. Id explicavimus apud Varronem de re rustica. Nam quod Varro dixerat, 'Deseritur,' glossema appositum est, 'Demittitur in terram.' *Jos. Scal.*

Adserere] Vide 'Sertorem.' *Ant. Aug.*

Adserere] Proprie, appropinquare, jungere, maritare. Ut 'adserere vi-

tem ulmo,' est vitem maritare. Varr. I. de R. R. 'Neque propter eos ut adserunt vites: hoc est, neque propter eos ordines ita adseruntur arbores, ut adseruntur vites ulmis maritandis, quæ propterea dicuntur adsitæ vites. Hinc adserere manum vel manu dicuntur vindices libertatis, qui manum admovent, manuprehendunt, ut in libertatem vindicent. Vide in voce 'Sertorem.' *Dac.*

^d *Seræ appellantur*] A serendo seræ, quod serantur, id est, figantur. Sed potius a Græco *σεπὰ* funis, quod olim ante inventam seram fune uterentur. *Idem.*

^e *Adsidelæ*] De iis nihil apud alios scriptores legisse me memini. Apud Isidorum tantum legitur: 'Adseda, sella quadrijugis.' Et eadem forte quæ adsidela: ut turba, turbela. *Idem.*

^f *Adsiduus*] Varr. lib. VI. de L. L. 'qui adest, assiduus.' Cicer. in libello de petitione Consulatus: 'Jam assiduitatis nullum est præceptum, verbumque ipsum docet quæ res sit, prodest quidem vellementer nunquam deesse.' *Idem.*

^g *Adsidium locupletem*] Quod asses dicit, i. det: itaque in leg. XII. tab. 'Assiduo vindex assiduus esto. Proletario civi quivis volet vindex esto.'

quasi multorum assium dictum putarunt, alii eum, qui sumtu proprio militabat,^h ab asse dando vocatum existimarunt.

Adsipereⁱ et Præsipere dicebant antiqui a sapiendo: sicut nos quoque modo dicimus ab æquo iniquum, a quærendo, inquirere.

Adstassent,^k statuerunt.²⁰

Adtegrare^l est, vinum in sacrificiis augere: integrare

//////////

20 Legendum monet Scal. *Adstassint, steterint.*—1 Vid. Notas inf.

NOTÆ

Ubi *assiduus*, id est, *locuples*, opponitur *proletario*, qui e plebe tenuissima erat, et nil præter prolem Reipub. exhibebat. *Assiduo* pro locuplete usus est etiam Plant. *Amphit.* 1. 1. ‘Noctesque diesque assiduo satis superque est, Quo facto aut dicto adest opus quietus ne sis.’ *Idem.*

^h *Qui sumtu proprio militabat*] Quia nemo nisi *locuples* huic sumtui par esse poterat. Vnum ut libere dicam quod sentio, *assiduus* et pro *locuplete*, et pro eo qui proprio sumtu militat, ab *assidendo* dictus. *Locuples* enim *assiduus*, quod *Reipub.* *adsidebat*, *aderat*, præsto erat. Alter vero in munere suo multus erat, muneri suo *adsidebat*, totus *incumbebat*, &c. Cum Festo tamen Cicero, *Quintilianus*, *Gellius*, sed qui sæpius manifesti erroris in etymis ducendis deprehenduntur. *Idem.*

^l *Adsipere*] In meis Glossis *Isidori*: ‘*Conspit*, saporem habet.’ *Tertullianus* de pudicitia: ‘*Fermentum modicum totam desipit conspersio-nem*:’ active posuit. *Jos. Scal.*

Adsipere] Vide in ‘*Insipere*.’ *Resipere* etiam videtur a sapiendo deductum, quod significat, redolere. Cicero lib. 11. de *Nat. Deor.* ‘*Minimeque resipiens patriam*:’ ita enim legendum; non, ut habent vulgatæ editio-

nes, *respicens*. *Idem* mendum irrep-sit in verba *Varronis*, quæ sunt apud *A. Gellium* lib. 111. c. 4. sic enim totus *Varronis* locus legendus. ‘*Neque tamen dubium est, quin ista, et quæ scripta a Plauto non videntur, et nomi-ni ejus addicuntur, veterum poetarum fuerint, et ab eo retractata, ex-politæque sint, ac propterea resipiant stylum Plantinum.*’ Pro *resipiant*, in vulgatis est *recipiant*. *Ful. Ursinus.*

Adsipere] Pro *adsapere*, verso *a* in *i*, ut in compositis solet. Sic a ‘*taceo*’ ‘*conticeo*:’ a ‘*quæro*’ ‘*inquiri*,’ &c. Inde *Gloss. Isidor.* ‘*conspit*, saporem habet,’ sed ista omnia nihil ad hunc *Festi* locum. Ait *Festus*, ‘*ut ab æquo iniquus, sic,*’ &c. Ergo legendum, *Adsipere et præsipere dicebant antiqui a sapiendo, &c.* nihil certius. *Antiqui adsipere et præsipere dicebant*, ut ‘*conspire.*’ Vide ‘*conspitum.*’ *Dac.*

^k *Adstassent*] *Scaliger* legit, *astassint, steterint*. Sed retinendum *adstassent*, nec ideo minus significabit *steterint*, e pro *i*. Legitur *adstassent, steterint*. Sic supra ‘*addues, addideris.*’ *Idem.*

^l *Adtegrare*] Ego mutilum locum sic supplendum judico, *Adtegrare vinum, in sacrificiis est vino sacrificium augere. Integrare enim est adtegrum, hoc est minus factum, in statum redigere.* *Ad-*

enim, et adtegrare minus factum, est in statutum redigere.

Adtestata^m dicebantur fulgura, quæ iterato fiebant, videlicet significationem priorum adtestantia.

Adtritum,ⁿ et tritum ex Græco descendit: quia illi vestem istam *τριβώνιον*² appellant.

Adtubernalis,³ habitator continuæ tabernæ: quod genus domicilii antiquissimum Romanis fuisse testimonio sunt exteræ gentes, quæ adhuc tabulatis habitant ædificiis: unde etiam tecta castrensia, quamvis pellibus tegantur,⁴ tabernacula tamen dicuntur.

2 Alii *τριβωνας*. Pro istam Scal. *tritum τριβώνιον*.—3 'Isidorns habet *attibernalis*. Glossar. *attubernalis*. L. m. *aultubernalis*.' Fulv. Ursin.—4 Ed. Scal. *contegantur*.

NOTÆ

tegrare vinum in sacrificiis, inquit, est vinum minuere, libare, ut eo sacrificium adoleat, angatur, quod contrarium est verbo *integrare* quod significat *adtegrum*, imminutum, ad tactum restaurare, in statum redigere. *Idem*.

Adtegrare] Locus mendosissimus, qui tamen non erat nullius momenti, cum cognitionem vetustatis contineat. Nam quid est vinum in sacrificiis augere? Nescio an Pauli error sit, qui mentem Festi non assecutus est, cuius culpæ manifestæ alibi deprehenditur: an vero aliorum, quos posterior ætas tulit, barbarorum emendatorum. Quiequid est, ego scio Festum ita scripsisse, *Adtegrare est, vino sacrificium augere*. Quin enim ita loquerentur Veteres, neminem dubitare puto. Sic Plautus dixit, 'augere verbenis aram.' Quin ipsa notio verbi fidem facit huic rei. 'Adteger' est, *προσθιγῆς*, qui tactus, et diminutus est. *Attigere* enim Veteres pro *Attingere*: ut contra, 'Integer,' *ἀθιγῆς*, *ἔθικτος*. Quare et quæ sequuntur, corrupta esse, si non aliud, certe obscuritas loci, ex quo nullum idoneum

sensum elicere possumus, facile convicerit. Neque solum hæc mendii indoles huic locum fœdavit, sed et transpositio. Legendum enim: *Adtegrum enim, minus factum. Integrare est, in statutum redigere*. Ubi et lego, *in statum*. Igitur vinum attegrum fit, et attegratur, cum libatur. Tunc enim minuitur, ut sacrificium angeatur. *Jos. Scal.*

^m *Adtestata*] Quæ quod priora fulgura portendebant, id significatione sua comprobant, 'renovativa' etiam dicta, et contraria sunt 'peremptalibus,' quæ superiora tollunt, perimunt. Vide suo loco. *Dac.*

Adtestata] Fulgura *adtestata* sunt contraria *Peremptalibus*. Vide in 'Peremptalia.' *Jos. Scal.*

ⁿ *Adtritum*] A *tero*, *adtero*, quod a *τριβω*, unde *τριβων*, *τριβώνιον*, vestis trita, lacera. *Dac.*

^o *Adtubernalis*] Vide in 'taberna.' *Idem.*

Adtubernalis] Male in Glossario: 'Attubernalis, *καπηλογεΐτων*.' Glossæ Isidori: 'Attibernalis, vicinus.' *Jos. Scal.*

Advelitatio^p jactatio quædam verborum figurata ab hastis velitaribus: velites dicuntur^q expediti milites, quasi volites, id est, volantes.

Adversus^r aut contrarium significat, aut idem quod erga. Adulari^s est compositum ex accedendo, et adludendo.

Adulter,^t et adultera dicuntur, quia et ille ad alteram, et hæc ad alterum se conferunt.

Adulterina signa dicuntur alienis anulis facta.

Advocitat, sæpe advocat.

Advosem,⁶ adversarium, hostem.

//////////

5 Vid. Notas inf.—6 Perperam, censente Dac. quidam legendum putarunt *Advortem*.

NOTE

^p *Advelitatio*] Velitatio et advelitatio levior et umbratilis quædam dimicatio a velitibus qui erant levis armatura milites, in acie prima collocati, ut levem pugnam cicerent antequam coiret exercitus. Inde ad litigia et jurgia transfertur. Plaut. in *Rudent*. 'Equidem me ad velitationem exerceo, Nam onnia corusca præ tremore fabulor.' *Dac.*

Advelitatio] Plautus: 'Velitationem verbis compendi fieri volo.' *Jos. Scal.*

^q *Velites dicuntur*] Certe hæc non sunt Festi, sed barbari racematoris qui non meminit alibi Festum velites velatos dixisse. Vide 'velati.' *Dac.*

^r *Adversus*] *Adversus*, vel *adversum*, pro, *Contra*: Sallust. *Jugurth*. 'Sylla profligatis iis quos adversum ierat, rediens ab latere Mauris incurrit.' Pro, *Erga*: ut, 'pietas adversus Deos.' Cicer. *Terent. And.* 1. 1. 'Id gratum fuisse adversum te habeo gratiam:' quanquam hic *adversum* non tam *erga* quam *apud*. *Dac.*

^s *Adulari*] Locus suspectus. Nonius canum esse proprium affirmat, unde ἀπὸ τῆς οὐρᾶς fortasse origo nominis tracta est, quod canes accedendo et adludendo cauda mota blandiantur.

Aut. Aug.

Adulari] Puto legendum, *Adulari*, est compositum ex *ad*, et *ludendo*. In *Glossario*: 'Adol αἰνδελέστis.' *Lege*: *Adolatus*, δελασθεῖς. In manuscriptis exemplaribus legitur *adolari* pro *adulari*. Neque temere in multis aliter scriptum reperias. *Jos. Scal.*

Adulari] Sane non video quid velit Paulus cum *adulari* ex *accedendo* et *adludendo* dicit esse compositum. Legebat Scaliger *adulari* est compositum ex *ad* et *ludendo*. In *Mss. Codd.* legitur *adolari* pro *adulari*, neque temere in multis aliter scriptum reperias, unde non male *adolari* simplici *l* pro *adollari*, dictum sit quasi ad ollam ire, ollam sectari, quod parasitis solenne. *Dac.*

^t *Adulter*] A præpositione *ad* et *alter*. Nam *a* in compositione vertitur in *u*. Male alii *adulterium* quasi ad alterum torum: *adulter*, *adulterinum*. Inde 'adulterina signa', quæ alienis anulis sunt facta. Et 'adulterini nummi,' 'adulterinæ stateræ,' 'adulterinum testamentum,' &c. *Idem.*

^u *Advosem*] *Glossarium*: 'Advoses, ἐναντιοί, ἐπιβουλεύων.' *Jos. Scal.*

Advosem] *Advorsus*, extrito *r* *advosus*, a quo *advosis*. Sed dicebant etiam

Æ^x syllabam antiqui Græca consuetudine per AI scribebant, ut aulai, pictai, musai.

Ædilis⁷ initio dictus est magistratus,⁷ qui ædium non tantum sacrarum, sed etiam privatarum curam gerebat: postea hoc nomen et ad magistratus translatum est. Dictus est autem² Ædilis, quod facilis ad eum plebi aditus esset: sed et Ædilatus dicebatur eadem dignitas; sicut pontificatus, magistratus.

Ædis,^a domicilium in edito⁸ positum, simplex, atque uni-

⁷ Vocem *magistratus* abundare censent Ursin. Scal. *Dac.* Vid. inf.—8 *Ma-*
lunt Scal. Dac. in aditu.

NOTÆ

hic *advorsis* et hoc *advorse*, hic *advrosis* et hoc *advrose*. Gloss. ‘advores, *θέναν-
τλοι,*’ ‘*ἐπιβουλεύων,* advores, hostes,
qui insidias struit.’ *Dac.*

^x *A E]* Notum est in veteribus monimentis *AIMILIUS* scriptum esse: item in libris. *Jos. Scal.*

A E syllabam] Sic in vett. monimentis, item in libris scriptum est, *Aimilius* more Græcorum. *Dac.*

⁷ *Ædilis]* ‘Ædilis,’ inquit, ‘primo magistratus dictus est: deinde ad magistratus translatum est.’ Quid istud verbis est? Sane ego non intellico. Et verum est illud verbum *MAGISTRATUS* abundare, ut ita legatur: *Ædilis initio dictus est, qui ædium non tantum sacrarum, sed etiam privatarum curam gerebat.* Nam hoc nomine omnes, ut loquitur Lucretius, ‘ædituentes vocabantur.’ Ædilis enim principio æditumum significabat. Hæc est mens Festi. Glossarium: ‘Ædilis, *ὀμήλιξ ἀγορανόμος.*’ Vocat *ὀμήλικα,* qui in iisdem ædibus adolevit. In eodem, ‘Æditilis, *νεωκόπος.*’ *Jos. Scal.*

Ædilis initio dictus est] Verissimum est quod monuit Scaliger, initio vocem *magistratus* abundare, quippe quæ ex linea tertia per librariorum incuriam huc irrepsit. Legendum igitur, *Ædilis initio dictus est qui ædium non*

tantum sacrarum, sed etiam privatarum curam gerebat. Ait enim Festus omnes ædituos, vel, ut loquitur Lucretius, *Ædituentes*, Ædiles vocatos fuisse. Postea *Ædilis* ad Magistratus translatum, ad quos etiam pertinebat ædium cura. *Dac.*

² *Dictus est autem]* Ab adenndo ædilis, quod placuit etiam Theophilo lib. I. *Institut. tit. II.* male: nam ab ‘æde’ ‘ædilis,’ ut ‘ovilis,’ ab ‘ove.’ *Idem.*

³ *Ædis]* Corruptum illud, *Ædis, domicilium in edito positum.* Immo contra Varro, quæ plano pede aditur, vult ædim dictam. Lego igitur: *Ædis, domicilium in aditu positum:* simplex, atque unius aditus. Et sane ædes prius a veteribus Ro. dictæ fuerunt, quæ a Græcis *οἰκόπεδα*, hoc est, ædificia, quæ de plano adentur, vel, ut Tertullianus in libro de pallio, planitus adentur. *Jos. Scal.*

Ædis, domicilium in edito] Lege potius cum Scaligero *in aditu.* Varr. lib. IV. de L. L. ‘Ædes ab aditu, quod plano pede adibant. Itaque ex ædibus efferri indictivo funere præco etiam eos dicit qui e tabernis efferuntur; et omnes in censu villas inde dicimus ædes.’ Et sane ædes veteribus Romanis quæ Græcis *οἰκόπεδα,* α-

us aditus: sive ideo ædis^b dicitur, quod in ea ævum degatur, quod Græce αἰών⁹ vocatur: itaque ædificare, cum sit proprie ædem facere, ponitur tamen^c pro omni genere constructionis καταχρηστικῶς.

Æditimus, ædis intimus.^d

Ædituus,^e sacræ ædis tutor: ¹⁰ id est curam agens.

Ægæum mare^f appellatur, quod crebræ in eo sint insulæ; ut procul aspicientibus species caprarum videantur: sive quod in eo Ægæa¹¹ Amazonum regina perierit: sive quod in eo Ægeus pater Thesei se præcipitaverit.

//////////

9 Alii, teste Scaligero, αἰώνιον.—10 Ed. Scal. *tutor*.—11 Alii Æge.

NOTÆ

dificia quæ de plano adentur. *Dac.*

^b *Sive ideo ædis*] Ineptum etymon. Potius a Græco αἶρος quod domicilium, habitationem interpretatur Eustathius. *Idem.*

^c *Ponitur tamen*] Abusive et per translationem *ædificare* de re qualibet, quæ quacumque opera fabricatur. Ut Virgil. de equo: 'Instar montis equum divina Palladis arte Ædificant.' *Idem.*

^d *Æditimus, ædis intimus*] Inepte dictum est: melius Ser. Sulpicius, ut Cicero in Topicis refert, in finitimo, legitimo, æditimo, non plus inesse *timum*, quam in meditullio *tullium*, sed productionem esse verbi vult. Hic, ut Varro ait lib. 1. de Re Rust. et lib. 11. de Ling. Latina, apud Gellium lib. XII. cap. 10. postea æditus appellatus est, non ab *ædibus tuendis*, ut Varro, Festus, et alii existimant, sed quia æditimus prius diceretur, et una litera elisa sit. Sic testamentum non a mente ducitur, sed productio verbi est, ut in vestimento, et pavimento. Gell. lib. VI. cap. 12. Vide Charis. lib. 1. *Ant. Aug.*

Æditimus, ædis intimus] Ridicule. *Æditimus* ab *æde* tantum. *Timus* nihil

aliud est quam vocis productio. Pro *æditimus, æditimus*, et sublato *in æditus*, non vero ab *ædibus tuendis*, ut infra Paulus. *Æditimus* enim antiquior est, *æditus* recenti novitate effectus. Varr. lib. 1. de R. R. 'Rogatus ab æditimo, ut dicere didicimus a Patribus nostris, ut corrigimur a recentibus urbanis, ab ædituo.' *Dac.*

^e *Ædituus*] Videndus Varro in libris de Lingua Latina, et Paulus, et Justinianus sub titulo de tutelis: et ea, quæ antea scripsi. *Ant. Aug.*

^f *Ægæum mare*] Varr. lib. VI. de L. L. 'Ægæum dictum ab insulis: quod in eo mari sic scopuli vocantur a similitudine caprarum.' Nam Capræ Græcis αἴγες. Alii ab Ægeo Thesei patre nomen inditum tradunt, ut Plutarch. in Theseo, Hyginus fab. 43. verius qui a loco quodam Enbææ qui Græce Αἴγαλ, Eustath. ad Dionys. periegeten: ibi Neptunus equos statuit: Homer. Iliad. N. Αἴγας ἐνθα δέ οἱ κλυτὰ δώματα βένθεσι λυμνης... Ἐνθ' ἵππους ἔστησε Ποσειδάων. 'Ægas: illic autem ei pulchræ ædes in profunditatibus maris...Ibi equos statuit Neptunus.' Vide Eustath. ibid. et Strabonem lib. VIII. *Dac.*

Ægrum^s ex Græco ἀνιγρὸν appellatur: a quibusdam putatur a voce doloris appellari, quod est αἰ αἰ.

Ægyptinos,^h Æthiopas.

Æmidum,ⁱ tumidum.¹²

Æmiliam gentem^k appellatam dicunt a Mamercio Pythagoræ philosophi filio, cui propter unicam humanitatem cognomen fuerit Æmilos: alii, quod ab Ascanio descendat, qui duos habuit filios Iulum et Æmilon.

12 Al. *timidum*.

NOTE

^s *Ægrum*] Quamvis ἀνιγρὸν mere pœtica vox sit, non ideo tamen ita temere rejicienda: recte enim ex ea *ægrium*: ἀνιγρὸν sublato *v. αἰγρὸν, ægrum*: ἀνιγρὸν Hesychius interpretatur φαῦλον, *malum*, quod tam de improbo quam de ægro dici solet. Neque tamen caret ratione ægrum esse ab αἰ αἰ, ut ultima syllaba sit vocis productio. *Idem*.

Ægrum] Jam superius monuimus pleramque Græcarum vocum partem supposititiam esse. Neque magis erratum est, quam ubi Græca vox desiderabatur, ut hic ex una etymologia duæ conflatae. Sane illud ἀνιγρὸν, quod est pœticum, non est unius asis. Sed ita puto Festum sensisse: Ægrum ex Græco a quibusdam putatur a voce doloris appellari, αἰ αἰ. Neque prorsus caret ratione. Nam Veteres scribebant *Aigrum*. *Jos. Scal.*

^h *Ægyptinos*] Æthiopas eos intellige qui in Ægypti parte olim habitaverunt, unde et Ægyptus tota Æthiopia quondam dicta est. *Dac.*

Ægyptinos] Hic 'Æthiopas' accipiendum pro nigris hominibus, non tantum pro natione. Nam Ægyptium vocabatur nigrum, seu fuscum. Glossarium: 'Ægyptium, φαῖόν.' In quo secuti sunt Græcos, qui αἰγύπτιον, μέλαν vocabant: ut et αἰγυπτίωσαι, μελαῖναι. Unde Plautus colorem fus-

cum dixit vulturinum. Nam αἰγύπτιος, vultur. Græci cum scirent ab ipsis Ægyptiis Nilum ἰσην vocari, hoc est, μέλαν, ἰσοδανάμω verbo suo αἰγύπτιον reddiderunt. Nam αἰγύπτιος, ut jam monuimus, μέλας. Sic enim scirent Edom ἐρυθρὸν Græce reddi, ab eo τὴν θάλασσαν ἐρυθραῖαν appellaverunt sinum Arabicum. Quod autem Nilum αἰγύπτιον vocarint, satis patet testimonio Homeri, qui αἰγύπτιον fluvium illum vocat. Cur autem Nilum vocarint, non magis mihi liquet, quam cur Istrum Danubium, Eridanum Padum, Ararim Sagonam. *Jos. Scal.*

ⁱ *Æmidum*] A copia sanguinis qui Græce αἶμα. Gloss. Isidori 'æmidus, tumidus, inflatus.' Et Glossarium, 'æmidus, πεφυσμηένος.' i. inflatus: *Dac.*

Æmidum] Et Glossarium. 'Æmidus, πεφυσμηένος.' Manifesto παρὰ τὸ αἶμα, Glossæ Isidori: 'æmidus, tumidus, inflatus.' *Jos. Scal.*

^k *Æmiliam gentem*] Eam tamen Plutarch. in Numa a Mamercio Numæ regis filio, unde et Æmilii a gentis principe Mamerci et Mamercini dicti sunt. Alii ab Æmilio Ascanii filio. Interpres Virgil. ad illud 'progeniem sed enim,' 'gentem,' inquit, 'innuit Æmiliam, ab Æmilio Ascanii oriundam, ex qua Scipio Æmilianns fuit, qui Carthaginem diruit.' *Dac.*

Ænariam¹³ appellavere locum, ubi Æneas classem a Troja veniens appulit.

Ænatores^m cornicines dicuntur, id est, cornu canentes.

Æneolum,ⁿ quod ex ære fit,¹⁴ dicimus.

13 *Enariam* scribendum monet Dac.—14 *Al. sit.*

NOTÆ

¹ *Ænariam*] Campaniæ littori obiectam insulam, ab Æneæ statione sic dictam. Plin. ‘*Ænaria* ab statione navium Æneæ, Homero. Inarime dicta, Græcis Pithecusa, non a simiarum multitudine, ut aliqui existimavere, sed a figlinis doliariorum.’ Sed hæc perabsurda; neque enim Homerus *Inarimen* dixit, licet ita Virgilius, Ovidius, et alii quique inferiores poëtæ, sed disjunctis vocibus εἰν Ἀρίμοις, in Arimis. Et ab Ænea non diceretur *Ænaria* sed *Ænearia*, sive potius *Æneia*, et a doliis *Pithusa*. At a simiis est *Pithecusa*, ut in Africa *Pithecusa*, de quibus Diodor. lib. II. Sic hanc Pithecusam insulam dici volunt a Cercopibus in simias a Jove mutatis et deinceps illo translatis. Vide ‘*Cercopa*.’ Quin et *Ænaria*, vel *Enaria* potius, nomen eodem refert Servius lib. IX. *Æneid.* ‘*Inarime* nunc *Enaria* dicitur, ... et quia in eam ad contumeliam simiæ missæ sunt, quas Graiorum lingua ἀρπίνας id est, *enares*, dicunt, ob quam causam Pithecusam etiam vocitant.’ Nempe ut *simius* dicitur quia *simus* est, ita *enaris* quia *sine naribus*. *Enaris* ut ‘*elumbis*,’ ‘*elinguis*.’ Itaque ab *enaribus* id est, simiis, Ἐνάρια, *Enaria*, scribendum, quomodo legere est in Plutarchi Mario. Neque alio pertinet tertium hujus insulæ nomen Ἀρμία apud Homerum, si ἄρμιος est πῖθηκος, *simia*, ut Strabo et Hesych. tradunt. Ut ut sit, vocabulum est e Phœnicibus translatum, nam Hebræis *harum*, *harem*, vel *harim*, est *simus*, et Arabibus

harm est *simitas*, et *harima*, verbum primæ inflexionis, *simum esse*: ut optime Doctissimus Bochartus in *Geographia sacra. Idem.*

^m *Ænatores*] Romæ et in castris longe diversissimus tubæ et cornu usus, vel æneatorum, et cornicinum. Romæ æneatores Comitia Tributa convocabant, cornicines Centuriata. In castris ad tubicinem milites tantum movebantur, ad cornicinem etiam signa, et cum in militem animadvertebatur extra portam decumanam: ut et Romæ exercitus, seu Comitia Centuriata convocabantur, cum in caput civis Romani animadvertebatur, deducebaturque reus per Exquilinam portam; unde classicum dictum, quod non nisi classes et exercitus per cornu evocarentur. Glossarium: ‘*Clas-sicarii, σαλπισταί.*’ Ergo æneatores vocat cornicines, quod, ut ait Varro, ex ære fieri cœpta, quæ antea ex cornu animalis. Græci tam cornicines, quam æneatores uno generali nomine vocant σαλπιστάς. Latini ‘*buccinatores.*’ *Jos. Scal.*

Ænatores] Pro, æneatores; ab ære enim *ærineus*, per Syncop. *æneus*, *anus*, et *ænus*. *Ænatores* Cornicines, quod, ut ait Varro lib. IV. de L. L. ‘*Ea quæ nunc sunt ex ære, tunc fiebant ex bubulo cornu.*’ Verum post tubarum inventionem, Romæ et in castris diversissimus æneatorum atque cornicinum usus fuit, ut optime notavit Scaliger. *Dac.*

ⁿ *Æneolum*] Ab ære, *ærineum*, per syncopen *æneum*, a quo diminutive

Ænesi dicti sunt comites Æneæ.

Ænulum,^o vas ex ære parvum.

Æquidiale^p apud antiquos dictum est, quod nunc dicimus æquinoctiale: quia nox diei potius, quam dies nocti annumerari debet. Græci quoque in hoc consentiunt, ἰσημερίαν, id est, æquidiale, dicentes.

Æquilavium^{15 q} significat ex toto dimidium: dictum a lavatione lanæ, quæ dicitur æquilavio redire, cum dimidium decidit sordibus.

Ærarii Tribuni^r a tribuendo ære sunt appellati. Ærarium sane populus Romanus in æde Saturni^s habuit.

Æribus^t pluraliter ab ære, id est, æramento, dicit Cato.

Ærosam appellaverunt antiqui insulam Cyprum; quod in ea plurimum æris nascatur.

Ærumnulas^u Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant: quarum usum quia C. Marius

15 Quidam *Æquilanium*: male, censente Dacero.

NOTÆ

æneolum. Idem.

^o *Ænulum*] Glossarium: 'Æna, λέβης.' Isidorus per *E*: 'Enulum, caldarium.' *Jos. Scal.*

Ænulum] Pro *æneus* dicebatur *æneus*, unde *æneum*, inserta aspiratione *ahenum*, diminutive *ænulum*. Gloss. 'Æna, λέβης.' Isidorus per *E*: 'Enulum, Caldarium.' *Dac.*

^p *Æquidiale*] Gloss. 'Æquidiale, ἰσημερινόν.' 'Æquinoctium, ἰσημερία.' Sic et meridiem de media nocte dixerunt Veteres. Varro Marciopore: 'Repente, noctis circiter meridiem.' *Idem.*

^q *Æquilavium*] Isidorus quoque in Glossis: 'Æquilotium, æquatio.' *Jos. Scal.*

Æquilavium] Male quidam *æquilanium*. *Æquilavium* est æquatio, cum id quod lavatur ad dimidium decidit.

Isidor. in Glossar. 'Æquilotium, æquatio.' *Dac.*

^r *Ærarii Tribuni*] Et Glossarium: 'Ærarius, ταμιούχος.' *Jos. Scal.*

Ærarii Tribuni] Idem Varr. lib. iv. de L. L. 'Tribuni quoque quibus attributa erat pecunia, ut militi redderent, Tribuni ærarii dicti.' *Dac.*

^s *In æde Saturni*] Sub clivo Capitolino: eam ærarium fecit Valerius Publicola. *Idem.*

^t *Æribus*] Æra, ærium, æribus. Liv. lib. v. 'Tribuni sollicitant animos, illud esse dictitantes quod æra militibus sint constituta.' *Idem.*

^u *Ærumnulas*] Ut ab ἐλαμένη, vel ἡλαμένη, lamina, et lamna, ita ab αἰρομένη, ærumina, ærumna. *Jos. Scal.*

Ærumnulas] Hanc vocem hodie non invenies apud Plautum. Ab αἶρω tollo, αἰρομένη, ærumina, ærumna, ærumnu-

retulit, muli Mariani postea appellabantur. Itaque ærumnæ labores onerosos^x significant, sive a Græco sermone deducuntur, nam ἀρῆν Græce, Latine tollere dicitur.

Æruscare,^y æra undique, id est, pecunias, colligere.

Æstimata pœna^z ab antiquis ab ære dicta est: qui eam æstimaverunt ære: ovem decussi,^a bovem centussi, hoc est, decem et centum assibus.

Æstimias,^b æstimationes.

Æstuararia sunt omnia, qua mare vicissim tum accedit, tum recedit.

Agasones^c equos agentes, id est, minantes.^d

NOTÆ

la. Ut ab ἐλαμένη vel ἡλαμένη lamina, lamna. De mulis Marianis vide suo loco. *Dac.*

^x Itaque ærumnæ labores onerosos] Ut partus dolores *Plant. Amph. 1. 2.* 'Pater curavit uno ut fœtu fieret; Uno ut labore absolvat ærumnas duas.' *Idem.*

^y Æruscare] Æruscatores, quos Græci ἀγύρτας, et μηπραγύρτας vocant, etiam Æsculatores dicebantur. *Glossarium*, 'Æsculator, χαλκολόγος.' *Jos. Scal.*

Æruscare] Χαλκολογεῖν, id est, νομίσματα συλλέγειν, *Hezych. i.* nummos colligere. Nummi enim minimi pretii æra dicebantur. Græcis χαλκοί. Æruscatores etiam æsculatores dicti. *Gloss.* 'Æsculator, χαλκολόγος.' Græci ἀγύρτας et μηπραγύρτας vocant. *Dac.*

^z Æstimata pœna] Hæc multa est, ut *Gellius* notat *lib. xi. cap. 1.* et *Festus* verbo 'Multam,' et 'ovibus,' et 'peculatus.' *Ant. Aug.*

Æstimata pœna] Certa multa æris secundam æstimationem ejus rei propter quam indicta est. *Dac.*

^a Decussi] Decussis nummus æreus decem assium, minori seu priori denario Romano par pretio, Turonico-

rum denariolorum quadraginta duorum, trium Francicorum solidorum cum dimidio. Ergo centussis nummus æreus centum assium, Francicorum solidorum triginta quinque. *Idem.*

^b Æstimias] *Lex xii. tabul.* 'Tribus nundinis continuis in comitium prociato, ærisque æstimiam prædicato.' Pro æstimia postea dixere æstimium. *Idem.*

^c Agasones] Minandi verbo pro agendo vel ducendo utitur *Paulus*, nam *Festi* usum ignoramus: sic paulo post 'Agere, ante se pellere, id est, minare:' et verbo inigere utitur in eadem significatione vetus interpret sacrorum librorum: et una litera mutata Itali omnes menare dicunt. *Ant. Aug.*

Agasones] *Glossarium*: δούλος, κτήνεσοσία. *Lege*, δούλος ἐπὶ κτήνεσσιν. *Jos. Scal.*

Agasones] Equorum vel asinorum ductores *Tarentina* lingua. Nam *Tarentinorum* proprium est simplicia verba per paragogen producere, ut ab ἄγω, ducō, ἀγάζω, ἀγάζων, agaso. Sic ab κναίω scalpo, κνάζω, κνάζων, unde *cnaso* acus qua mulieres caput

Agea^e via in navi dicta, quod in ea maxima quæque res agi solet.

Agedum significat age modo: est enim adhortantis sermo.

Agere, modo significat ante se pellere, id est, minare. Virgilius: et potum pastas age, Tityre. Modo significat jurgari:^f ut cum dicimus, agit cum eo furti: modo respondere: ut cum dicimus, gratias ago: modo verbis indicare:¹⁶ ut cum dicimus, causam ago. Quin etiam si accessit gestus,^g et vultus quidam decor: ut cum scenici agere dicuntur.

Agina^h est, quo inscribitur scapus trutinæ: id est, in quo foramine trutina se vertit: unde aginatores dicuntur, qui parvo lucro moventur.

16 Alii *judicare*.

NOTÆ

scalpunt. *Duc*.

^d *Minantes*] Vox *minare* posterioribus sæculis usurpata est pro *ducere*, unde Itali *menare*, Vascones *mena*. Antea pro *minari*. Quare hæc Pauli sunt, non Festi. *Idem*.

^e *Agea*] Glossarium: 'Agear, παρμένων καὶ πάροδος πλοίου:' ubi conjunctio καὶ superflua est. Cetera corruptissima ita legenda: *Agea*, παρὰ Ἐννίω, ἢ πάροδος πλοίου. Isidorus in etymologicis lib. xix. 'Agea,' inquit, 'viæ sunt, vel loca in navi, per quæ ad remiges hortator accedit: de qua Ennius: 'Multa forom, pontes et, ageaque longa repletur.' Hæc ille, quæ emendationem nostram confirmant. *Jos. Scal.*

Agea] Inepte Paulus ab agendo. Nam est a Græco ἀγιά, via. *Duc*.

^f *Modo significat jurgari*] Ut, 'agit cum eo furti.' Etsi ibi *agit* non tam jurgatur, quam furti actionem intendit, nam jurgari de rebus levioribus dicitur. *Idem*.

^g *Quin etiam si accessit gestus*] Vide 'actus.' *Idem*.

^h *Agina*] Placidus in Glos. 'Aginam scapum trutinæ, quod eo mensura ponderis agatur.' *Ful. Ursin.*

Agina... Aginatores] Glossarium: 'Aginat, στρατεύεται.' 'Aginare, στρατεύειν.' Lege, τρακτεύεται, et τρακτεύειν. Id enim significat negotiari, estque verbum infimæ vetustatis, a Latino detortum: quo non raro utuntur Constitutiones Imperatorum Græcæ. Et τρακτευται in iisdem Constitutionibus. Isidorus in Glossis: 'Acinari, tricari, in parvo morari.' Idem: 'Aginantes, explicantes.' *Jos. Scal.*

Agina] Placidus in Glos. 'Aginam scapum trutinæ, quod eo mensura ponderis agatur.' Inde *aginatores* negotiatores qui tricantur et in parvo morantur. Gloss. Isidori, 'acinari, tricari, in parvo morari.' Glossarium, 'aginat, διαπράσσεται, στρέφει, μηχανάται.' i. Negotiatur, tricatur, dolos struit. Item, 'aginare, τρακτεύεσθαι. Aginat, τρακτεύει. Ut optime correxit Scaliger: τρακτεύεσθαι enim et τρακτεύειν est negotiari a Latino tractare detorsum et frequenter in constitu-

Agnusⁱ dicitur a Græco ἀγνός, quod significat castum: eo quod sit hostia pura, et immolationi apta. Agnus ex Græco ἀμνός deducitur: quod nomen apud majores communis erat generis, sicut et lupus, quod venit ex Græco λύκος.

Agolum,^k pastorale baculum, quod pecudes aguntur.

Agonias, hostias^l putabant ab agendo dictas.

Agonium^m dies appellabatur, quo rexⁿ hostiam immola-

17 Ed. Scal. qua.

NOTÆ

tionibus Græcis Imperatorum occurrit, ut et nomen τρακτευτών, id est, tractantium, sive, negotiatorum. *Dac.*

ⁱ *Agnus*] Quod venit ex Græco λύκος: immo, quod venit ex Græco ἡ λύκος: vult enim in eo secutos esse veteres Græcos, qui ἡ ἵππος, ἡ ἔρκτος, et similia dicunt. Non enim hic quærit etymon lupi: sed rationem, quare fœminino genere dicunt Veteres: porro quod ait agnum utroque genere a Veteribus enuntiari, habes in Lege Numæ de opimis spoliis: AGNUM MAREM. CAEDITO. Et in Pellex, AGNUM FEMINAM: nam non agnam, sed agnum fœminam dicebant, ut non lupam, sed lupum fœminam. Ennius: 'Endotuetur ibi lupu' fœmina, conspicio amens.' *Jos. Scal.*

Agnus] Lege infra, ut optime Scali-ger, quod venit ex Græco ἡ λύκος. Non enim quærit etymon lupi, sed indicare vult Latinos in eo secutos esse veteres Græcos, qui ἡ ἵππος, ἡ ἔρκτος, et similia, dicunt. Et quod ait agnum utroque genere a Veteribus enuntiari, habes in lege Numæ de opimis spoliis, 'agnum marem cedito.' Et in 'pellex,' 'agnum fœminam cedito.' Nam non agnam, sed agnum fœminam: non lupam, sed lupum fœminam, Ennius. 'Endotuetur ibi lupus fœmina, conspicio amens.' Et Græci cum di-

cunt, ἡ ἵππος, subintelligunt θήλεια. Nam Pindarus dixit ἵππος θήλεια, ἔλαφος θήλεια. Homerus βοῶν ἄρσενα. Sic 'mares homines,' 'canis fœmina': 'civis fœmina': 'leo fœmina' dixit Plant. 'Bos fœmina,' Livius. 'Polypus fœmina,' Plin. 'Porcus fœmina,' Cato et Cicero. 'Anguis fœmina' et 'anguis mas,' Cicero. Et alia multa. In his autem et similibus epicænis si adjectivum adjicitur contra terminationem, mas vel fœmina debet intelligi. Ut 'equus velocissima': 'Bos auratus': 'Elephantus gravida.' Sic apud Virgil. 'Ne sævi magna sacerdos.' Et 'amphrisia vates.' Sic Ovid. in epist. 'nova miles.' *Dac.*

^k *Agolum*] Suspicio detortum a Græco, ἀγελαῖον: nam prius *Agelum*: ut Apello, Apollo. *Jos. Scal.*

Agolum] Prius dicebatur *agelum*. Nempe detortum a Græco ἀγελαῖον. *Scal.* Sed frustra, ut a 'cingo,' 'cingulum,' sic ab 'ago,' 'agulum,' u in o 'agolum.' *Dac.*

^l *Agonias, hostias*] Glossarium: 'Agonia, ἱερεῖον: non *Agtonia*, ut hodie legitur: item: 'Agonalia,' et 'Agonaria, θυσία.' Glossæ Isidori: 'Agones, victimæ.' 'Agonia, hostia.' *Jos. Scal.*

^m *Agonium*] *Agonium*, id est, ludum, locus mendosus. Varro, præter

bat: hostiam enim antiqui agoniam vocabant. Agonium etiam^{18°} putabant Deum dici præidentem rebus agendis: Agonalia ejus festivitatem: sive quia agones dicebant montes:^p Agonia sacrificia, quæ fiebant in monte: hinc Romæ mons Quirinalis Ægonis,^{19^q} et collina porta Agonensis.²⁰ Agonium,^r id est, ludum, ob hoc dictum, quia locus in quo ludi initio facti sunt, fuerit sine angulo: cujus festa Agonalia dicebantur.

18 Vid. Not. ° inf.—19 Alii, teste Scal. *Agonus*: et ita legendum monet Duc.—20 Ed. Scal. *Ægonensis*.

NOTÆ

dies Agonales, quos dictos esse ait ab agone, quod per eos rex sacrorum in regia arietem immolet, Agonia appellata esse ait etiam Liberalia in libris Saliorum Agonensium. Ovid. lib. 1. Fastorum, cur Agonalia dicantur, plures reddit causas, quarum ultima hæc est: 'Fas etiam, fieri solitis ætate priorum Nomina de ludis Græca tulisse diem. Et prius antiquus dicebat Agonia sermo: Veraque iudicio est ultima causa meo.' Si ludicrum pro ludo legeremus, minus laboraremus. *Ant. Aug.*

Agonium dies] Qui et *agonalis* Ovidio 1. Fast. 'Janus agionali luce piandus erit.' Item, 'Et prius antiquus dicebat agonia sermo.' Ratio autem nominis incerta est. Varr. lib. 1v. a voce *agone*: quia sacrificulus vel populum vel principem civitatis interrogabat an hostiam feriret? 'Dies agonales,' inquit, 'per quos rex in regia arietem immolat, dicti ab agone; eo quod interrogatur princeps civitatis, et princeps gregis immolatur.' Quem locum utinam ne male cepisset vir longe doctissimus, qui *agone* hostia interpretatur, cum sit pro *ferione*? Jubesne ut agam, feriam? Neque enim nisi jussus feriebat. Ut Ovid. 1. Fast. Ubi et alia proponit. *Duc.*

ⁿ *Rex*] Regem sacrificulum intellige, qui *rex* absolute dicebatur. *Id.*

^o *Agonium etiam*] De agonio Deo nihil alibi. Quæ sequuntur, *agonalia ejus festivitatem*, ne Pauli quidem sunt, et eorum sedem occupant quæ in fine leguntur, *cujus festa agonalia dicebantur*. Lege igitur, rejectis glossematis, *Agonium etiam putabant Deum dici præidentem rebus agendis, cujus festa agonalia dicebantur*. Scaliger. Agonalia autem alia erant 5. Id. Januar. et 12. Kal. Jun. alia propriè Id. Decemb. de quibus vide 'Septimontium.' *Idem.*

^p *Agones dicebant montes*] Quippe initio ludi, qui Græce *ἄγῶνες*, fiebant in montibus. *Idem.*

^q *Mons Quirinalis Ægonis*] Lege: *Mons Quirinalis Agonius*, vel *Agonus*. Vide 'Quirinalis.' *Idem.*

^r *Agonium*] Non tam Paulo ascribendi sunt errores immanes, qui hic inoleverunt, quam posterioribus emendatoribus. Transposita enim multa: multa etiam corrupta. Primum ita revocanda sunt: quæ in alienas sedes irrepserant. Agonium etiam putabant Deum dici præidentem rebus agendis: cujus festa Agonalia dicebantur. Nam illa verba ne Pauli quidem sunt: *agonalia ejus festivitatem*. Sed de Agonio quod sequitur, circa

Albegmina¹ partes extorum, quæ Diis immolabant.

Albesia scuta² dicebantur, quibus Albenses, qui sunt Mar-
si generis, usi sunt: hæc eadem decumana³ vocabantur,
quod essent amplissima, ut decumani fluctus.

Albiona ager⁴ trans Tiberim dicitur, a luco Albionarum:
quo loco bos alba sacrificabatur.

1 *Ablegmīna* legend. statuit Scal.

NOTÆ

finem, penitus prodigiosum est. Id nos non dubitamus ita legere: *Agonium, locus, in quo ludī initio facti sunt, ob hoc dictum, quia fuerit sine angulo.* Ubi primum transpositione peccatum erat: deinde adjectione harum vocum *id est*: quod sæpe accidere hic, supra notavimus. Huic etymo congruit quod vetustissimi Grammatici Græci dicunt *περὶ τοῦ ἀγώνος*. Ἄγών, inquit, ἀγορὰ παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς, ἢ διὰ τὸ ἄγειν, ἢ διὰ τὸ κυκλοτερῆ εἶναι, καὶ μὴ ἔχειν γωνίας, οἷόν τινα ἀγώνιον ὄντα. *Jos. Scal.*

Agonium, id est, ludum] Hic transpositione peccatum esse ait Scaliger, qui verba disponit: *Agonium, locus in quo ludī initio facti sunt, et ob hoc dictum, quia fuerit sine angulo.* Sed et vetus scriptura defendi potest: *agonium* enim et *ludum*, et locum ubi ludus celebratur, significat, ut Græcis ἀγών. Addit, *quod fuerit sine angulo* *agonium* dictum, cui etymo congruit quod vetustissimi Grammatici Græci dicunt, ἀγών, ἀγορὰ παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς, ἢ διὰ τὸ ἄγειν, ἢ διὰ τὸ κυκλοτερῆ εἶναι, καὶ μὴ ἔχειν γωνίας, οἷόν τινα ἀγώνιον ὄντα. i. 'Agon, concio dicitur apud Bœotos, vel ab agendo, vel quia rotunda sit, et non habeat angulos, quasi *agonium* quiddam existens.' Vide Eustath. in *Iliad.* p. 1335. *Dac.*

¹ *Ablegmīna*] Lege *Ablegmīna*: sunt partes, quæ Diis porriciebantur, quæ propterea dicebantur *prosicæ*, et

prosecta, tanquam separata quædam a reliqua visceratione. Id enim est *ablegere*, imitatione Græcorum, qui dicunt ἀπολέγειν. Ergo *Ablegmīna*, ἀπολεγμοί. Apud Plantum, 'Ablectas ædes,' in *Mostellaria*. Neque enim mendum est, quod putant doctissimi viri. Ablectæ ædes, ἡθετημέαι, et quasi essent pro derelictis. Sententiam meam adjuvant Isidori Glossæ. 'Ablegmīna,' inquit, 'partes extorum, quæ prosegmina dicuntur.' Sed Tertullianus elegantissime *ablegmīna* circumlocutus est his verbis: 'Non dico quales sitis in sacrificando, cum enecta, et tabidosa quæque mactatis: cum de opimis et integris supervacuena quæque truncatis, capitula, et unguilas: quæ domi pueris, vel canibus quoque destinassetis.' Quæ verba etiam Homericum ἀμοθερεῖν explicant. *Jos. Scal.*

² *Albesia scuta*] Dnæ fuerunt Albæ. Varr. lib. vii. de L. L. 'Cum dnæ sint Albæ, ab nna dicuntur Albani, ab altera Albenses.' Illa est in Latio sub monte Albano, hæc in Marsis ad lacum Fucinum circa fontes Auienis, quare optime Festus Albenses Marsi generis dicit. *Dac.*

³ *Decumana*] Vide 'Decumana ova.' *Idem.*

⁴ *Albiona ager*] De quo mirum apud Veteres silentium, ut de luco Albionarum. *Idem.*

Albogalerus^y a galea nominatus : est enim pileum capitis, quo Diales flamines, id est, sacerdotes Jovis utebantur: fiebat enim ex hostia alba Jovis² cæsa : cui affigebatur apex virgula oleagina.

Albula Tiberis^z fluvius dictus ab albo aquæ colore. Tiberis autem a Tiberio³ Silvio^a rege Albanorum : quod is in eo extinctus est.

Album,^b quod nos dicimus, a Græco, quod est ἀλφον, est appellatum. Sabini tamen alpum dixerunt : unde credi potest nomen Alpium a candore nivium vocitatum.

Alcedo^c dicebatur ab antiquis pro haleyone : ut pro Ganymede Catamitus : pro Nilo Melo.

2 Ed. Scal. Jori.—3 Alii Tyberino.

NOTÆ

^y *Albogalerus*] Suetonius in libro de genere vestimentorum scripsit, tria genera pileorum esse, quibus sacerdotes utuntur, Apicem, Tutulum, Galerum. Apicem, pileum subtile circa medium, virga eminente. Tutulum, pileum lanatum metæ figura. Galerum, pileum ex pelle hostiæ cæsæ. *Jos. Scal.*

^z *Albula Tiberis*] Eustath. in Dionys. καὶ ὅτι Τίβερις Ἄλβουλος ποτὲ καλούμενος. Corrige Ἄλβουλα. Neque enim dictus *albulus*, sed *albula*; sed cur ab aquis albis cum flavum eum dicat Virgil. ‘Multa flavus arena.’ Et Horat. ‘Flavus quam Tiberis lavit.’ Nempe ibi flavus nihil aliud est, quam pulcher, limpidus, ut *caruleus*, Virg. ‘Ceruleus Tiberis.’ *Dac.*

^a *A Tiberio Silvio*] Optime viri docti *Tiberino*. Hic Calpeto patri successit, et in Albula submersus nomen reliquit fluvio. Ovid. Liv. Infra in voce ‘Tiberis’ ait, ‘vel a Tiberino, vel a Tibri, vel Tiberi rege Tuscorum.’ Sane et Eustath. in Dionys. a Tiberio quodam rege dictum refert ex Dione. *Idem.*

^b *Album*] Alii tamen Alpius non à colore, sed ab altitudine nomen inditum tradunt. *Albus* enim vel *alpus* Gallis, qui olim Germanica lingua locuti sunt, *altum* significat, unde Isidorus, ‘Gallorum lingua Alpes montes alti vocantur.’ Et Annibal apud Liv. lib. xxi. Sect. 30. ‘Quid aliud Alpes esse credentes quam montium altitudines?’ Hinc intelligendus Eustath. in Dionys. ‘Ἡ δὲ Ἄλπις, inquit, μέγιστον ὄρος, δι’ ὃ καὶ πληθυντικῶς λέγονται αἱ Ἄλπει. Φασὶ δὲ τὴν λέξιν ταύτην κατὰ τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μετάληψιν ταῦτὸν δύνασθαι τῇ κλεισούρα.’ ‘Alpis mons maximus, quare et pluraliter dicuntur Alpes. Aiant autem vocabulum illud Græce redditum idem valere quod claustrum.’ Sed falsum est vocem Gallorum propriam fuisse, cum illam Græci etiam usurpaverint; debetur autem Phœnicibus quibus *laban albus*, et *alben* forma Syra, *albescere*. Nisi malis ἄλπιω cum aliis excelsum collem interpretari ab Hebræo *al vel hal*, quod *excelsum* sonat, et *pen*, quod *collem* aut *verticem montis*. *Idem.*

^c *Alcedo*] Varr. lib. vi. de L. L.

Alebria,^d bene alentia.

Aleonem,^e aleatorem. Nævius: pessimorum pessime, audax, ganeo, lurco,⁴ aleo.

Aletudo,^f corporis pinguedo.

Alga,⁵ quam mare ad littus projicit. Virgilius in Bucolicis: Projecta vilior alga.

Algeo^g ex Græco ἀλγῶ dicitur, id est, doleo: ut sit frigus, dolor quidam membrorum rigore conjectus.⁶

Alica^h dicitur, quod alit corpus.

4 Vett. edd. *lustrō*.—5 Post *Alga* in ed. Scal. inseritur *herba*.—6 Alii *collectus*.

NOTÆ

‘Hæc avis a Græcis ἀλκυὼν, a nostris alcedo dicitur.’ Plaut. Pœnul. ‘Jam Hercle tu periisti, nisi illam mihi tam tranquillam facis Quam mare est olim cum ibi alcedo pullos educit suos.’ *Idem*.

^d *Alebria*] Glossarium: ‘Alebrus, εὐτροφος, θρεπτὸς, τροφεύς.’ Pro θρεπτὸς male hodie θρεμβὸς in Glossario. Isidori Glossæ: ‘Alebra, bona, quibus alimur.’ ‘Alibre, alimentum.’ Diomedes l. i. Per genitivum sic, cum a persona ablatum quid significatur: veluti, Ab oratore accipi: A re alebri Ciceronis intellectum est. *Jos. Scal.*

Alebria] Ab ‘alendo’ ut ‘aletudo’ infra. *Dac.*

^e *Aleonem*] In versu Nævii veteres editiones habebant *lustrō*, non *lurco*. Et ita inveni in membrana veteris Glossarii. Apud Catullum versus in manuscripto codice in *Manurram* ita legitur: *Omnia magna hæc sunt: tamen hic et maximus ultor: Non homo, sed vere M. magna minax.* Legendum sane: *tamen hic est maximus lustrō*. *Transpositæ* tantum erant literæ. *Minacem* autem vocat *jactandum*, et qui multa mag-

nifice de se prædicet. Hoc enim est minari. Horatius: ‘Atqui vultus erat magna et præclara minantis.’ Quod Græcorum imitatione dictum est, qui in eadem re verbo ἀπειλεῖν utuntur. Catullus ergo *minacem* vocat, quem postea Romani *Aretalogum*, ut docuimus in eruditissimum poetam Ansonium. Locus ille Catulli a nobis emendatus illustris est, et insignis: ac, siquis alius inter epigrammata, elegantissimus. *Jos. Scal.*

Aleonem] Ab ‘alca,’ ‘aleo,’ i. ‘aleator.’ In versu Nævii veteres editt. habent *lustrō*, non *lurco*. Sed cum *ganeo* et *lustrō* idem sint, retineo *lurco*, de quo vide in *tura*. *Dac.*

^f *Aletudo*] Supra ‘alebria.’ *Idem*.

^g *Algeo*] Optime Bonaventura Vulcanius in suis ad vett. Gloss. notis legendum vidit infra, *ut sit alior dolor quidam membrorum rigore collectus. Hinc algiosus δόσπρυος.* *Idem*.

^h *Alica*] Tritici vel farris genus Plin. lib. xviii. cap. 7. unde etiam pro *pulte* Martiali Epig. 6. lib. xiiii. ‘Nos alicam, mulsum poterit tibi mittere dives.’ Vide Plin. lib. xviii. cap. 11. *Idem*.

Alicariæⁱ meretrices in⁷ Campania solitæ ante pistrina alicariorum verri⁸ quæstus gratia: sicut hæ,⁹ quæ ante stabula sedebant, dicebantur prostibulæ.^k

Alienatus, qui alienus est factus.

Alimodi^l pro aliusmodi.

Aliorsum,^m et illorsum, sicut introrsum dixit Cato.

Ali reiⁿ dixit Plautus pro eo, quod est aliæ rei.

Alites^o volatu auspicia facientes istæ putabantur: buteo, sanqualis, immusculus, aquila, vulturius.

Aliuta^p antiqui dicebant pro aliter, ex Græco ἄλλη et ἄλλως transferentes. Hinc est illud in legibus Numæ Pompilii: SI QUIS ALIUTA FAXIT, IPSOS JOVI SACER ESTO.

Allus,^{10 q} pollex scandens proximum digitum: quod velut insiluisse in alium videatur: quod Græce dicitur ἄλλεσθαι.

//////////

7 Ed. Scal. *meretrices appellabantur in.*—8 Eadem ed. *versari.*—9 Alii, teste Scal. *ææ.*—10 Vett. edd. *Allex.*

NOTE

ⁱ *Alicariæ*] Quæ ante pistrina alicariorum, quia licam molebant. Plant. in *Pœnul.* Act. 1. sc. 2. 'Prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias: id est, alicariorum reliquias. *Idem.*

^k *Prostibulæ*] 'Quæ tibi olant stabulum statumque,' eadem et *prosedæ* Plant. supra. *Idem.*

^l *Alimodi*] Ab *alius* genitivus antiquus *alii*, pro quo, *ali*, unde *alimodi*, sic infra *ali rei*, pro *aliæ rei*. *Idem.*

^m *Aliorsum*] Ab *alius* et *versum* fit *alioversum* per syncopen *aliorsum*, ut ab 'illo versum,' 'illorsum: 'introversum,' 'introrsum.' *Idem.*

ⁿ *Ali rei*] Plant. in *Milite*: 'Qui nisi adulterio studiosus, nulli aliæ rei est improbus: fortasse ex hoc loco Festi scribendum est, *ali rei*. Ant. Aug.

Ali rei] Nullibi opinor apud Plautum hodie legi *ali rei*. Nisi ita rescribendum sit in *Mil. Glor.* III. 1. 'Qui nisi adulterio rei nullæ aliæ

studiosus est improbus.' *Dac.*

^o *Alites*] De sanquali, et immusculo, vel immustulo, suis locis videto: et Plin. lib. x. cap. 7. *Ant. Aug.*

Alites] Vide 'oscines,' *Dac.*

^p *Aliuta*] M. L. habet *ipsus* pro *ipsos*. Velius Longus de Orthographia: 'Antiqui æque confusas *o* et *u* literas habuere: nam consol scribebant per *o*, cum legeretur per *u*, consul. Unde in multis etiam nominibus variæ sunt scripturæ, ut fontes, futes: frondes, frundes,' &c. *Ful. Ursin.*

Aliuta] Ut ab antiquo 'alis,' 'aliter; sic ab 'alius,' 'alinta.' *Dac.*

^q *Allus* [*Allex*] Hallus inferiori loco idem appellatur: mirandumque est Festum, et in hoc, et in aliis varie scribere: ut 'ederam' et 'hederam,' 'Caïam' et 'Gaiam.' Paulo vero id ascribendum non est; cum ante eum Festi liber literarum ordine esset perscriptus. *Ant. Aug.*

Alliensis dies^r dicebatur apud Romanos obscœnissimī omnis: ab Allia fluvio scilicet, ubi Romanus fusus a Gallis exercitus est.

Alma,^s sancta, sive pulchra; vel alens, ab alendo scilicet.

Almities^t habitus almarum rerum.

Altaria^u sunt, in quibus ignis adoletur. Altaria ab altitudine dicta sunt: quod antiqui Diis superis in ædificiis a terra exaltatis sacra faciebant: Diis terrestribus in terra: Diis infernalibus in effossa terra.

Altellus^x Romulus dicebatur, quasi altus in tellure: vel

NOTÆ

Allus] Veteres editiones habent *Allex*: quod ego item reperi in Isidori Glossis. 'Allex, pollex in pede.' Tamen in litera H vocatur *Hallus*: et Glossarium: 'Hallus, ποδὸς μέγας δάκτυλος.' *Jos. Scal.*

^r *Alliensis dies*] XVII. Kal. sextiles. *Dac.*

^s *Alma*] Eleganter vetus illud et plenum bonæ frugis Glossarium: 'Alma, κλυτή, ἀγνή, ὠραία, θρέπτειρα.' *Jos. Scal.*

Alma] Homero ζείδωρος ἄρουρα, *alma terra*, quod homines nutrit. Inde Gloss. 'almus, ζείδωρος.' *Dac.*

^t *Almities*] Glossarium: 'Almities, αἰζησις ἀρχῆς.' 'Almitus, ἀνατροφή, ἀναγωγή.' 'Almites, κάλλος ἀνατροφῆς.' Charisius, 'Almities, εὐπρέπεια.' *Jos. Scal.*

Almities] Interpretatur a Charisio lib. 1. εὐπρέπεια. Sic intelliges Pauli verba, quæ mihi mendosa esse videbantur. *Ant. Aug.*

Almities] *Almities* et *almitas* idem est quod Horatio *Faustitas*, id est, terræ fertilitas, salubritas aquarum, et Jovis auræ. *Faustus* rerum habitus, *fausta* rerum existentia. Quare optime Charisio 'almities, εὐπρέπεια.' *Dac.*

^u *Altaria*] Ab altitudine, ut a 'lucus,' 'lucar,' sic ab 'altus,' 'altar,' *altaria* autem et *ara*, eo differunt, quod illa

Deis superis tantum et inferis dicarentur. Servius in *Ecolg.* v. 'Novimus aras et Diis esse superis et inferis consecratis: altaria vero esse superorum tantum Deorum, quæ ab altitudine constat esse nominata.' Quidam aras terrestribus tantum positas scribunt, inferis scrobes vel focos. Ut hic Festus. In his Lutatius Statii interpres: 'Diis superis altaria, terrestribus aræ, inferis Scrobes vel foci dicantur.' Et Porphy. lib. de Nympharum antro, *Τοῖς μὲν Ὀλυμπίοις θεοῖς ναοὺς τε καὶ ἔδη καὶ βωμοὺς ἰδρύσαντο, χθονίοις δὲ καὶ ἥρωσι ἐσχάρας, ὑποχθονίοις βύθρους καὶ μέγαρα.* i. 'Cælestibus quidem Diis templa et altaria statuerunt. Terrestribus et Heroibus aras: inferis scrobes et fossas.' De hisce ultimis Ovid. in *Metamorph.* 'Hand procul egesta scrobibus tellure duabus Sacra facit.' *Idem.*

^x *Altellus*] Est ὑποκοριστικόν, *Altus*, *altulus*, *altellus*. Significat *θρεπτόν, τρόφιμον*, *alumnus*. Ita vocabant, qui expositi erant, et inveniebatur, qui eos tolleret. Plinius ad Trajanum: 'Magna, Domine; et ad totam provinciam pertinens quæstio est de conditione, et alimentis eorum, quos vocant *θρεπτόν,*' &c. *Expositum* *Romulum* ab *avo*, *educatum* a *Faustulo*, nemo non meminit. Ita ergo vocantur incerto patre et matre nati,

quod tellurem suam aleret, sive quod aleretur telis: vel quod a Tatio Sabinorum rege postulatus sit in colloquio pacis, et alternis vicibus audierit, locutusque fuerit: sicut enim fit diminutive a macro macellus,¹¹ a vafro vafellus, ita ab alterno altellus.

Alter,^z et pro non bono ponitur; ut in auguriis altera cum appellatur avis, quæ utique prospera non est: sic alter nonnunquam pro adverso dicitur et malo.

Alteras^a ponebant pro eo quod est adverbium alias.

Altercatio,^b jurgatio.

Alternatio,^c per vices successio.

Alterplicem,^d duplicem.

Alterta,¹² alterutra.

//////////

11 Aliæ edd. a Marco Marcellus.—12 Al. altertra.

NOTE

Sed veteres Grammatici, qui tam anxie etyma verborum rimantur, quid aliud, quam cum ratione insaniant? Jos. Scal.

Altellus] Meræ nugæ quæcumque hic Festus tradit. Ait Scaliger ab *alendo altus, altulus, altellus*. Et ita vocabant eos qui expositi erant postquam inventi ab aliis quam parentibus alebantur. Et sic recte Romulus, qui expositus ab avo, et a Faustulo pastore repertus et educatus, altellus dictus est. Sed omnino altellus est ab *alter, alterulus, altellus*, id est, geminus, quod uterque *alter* esse videatur. Vide 'frater.' *Dac*.

^y *A macro macellus*] Aliæ editt. habent a *Marco Marcellus*. Sed altera lectio recta est: nam Latinissimum *macellus*, i. paulo macrior. Lucil. lib. vi. 'Si nosti, non magnus homo est, nasutu, macellus.' *Idem*.

^z *Alter*] In auguriis puto alterum significasse non bonum, cum altera avis felici priori auspicio vitium faceret, cum fulmen secundum prius perimeret, quod dicebatur propterea

peremptale. Augures vero in templo sedentes ad augurium captandum abstinebant vocibus male ominatis, ideoque potius *alteram avem* quam *adversam* dicebant. Jos. Scal.

^a *Alteras*] Subintelligebant *vices*. *Dac*.

^b *Altercatio*] Non pro jurgatione tantum, sed etiam pro alternatione sumitur, cum duo alternatim loquuntur, et inter se verba commutant, unde optime Glossar. ἀφίμαχία, ἀμφιβολία, ἀντίρρησης, ἀμοιβαῖοι λόγοι: i. 'velitatio, jurgatio, contradictio, mutui sermones.' *Idem*.

^c *Alternatio*] Glossar. 'alternare, ἀμελεῖν, alternatim ἀμοιβαίως.' *Idem*.

^d *Alterplicem*] Isidori λέξεις: 'Alterplicem, duplicem, dolosum.' Jos. Scal.

Alterplicem] Quem Græci στρεψίμαλλον, versipellem, astutum, metaphora a velleribus intortas et inversas lanas habentibus. *Dac*.

^e *Alterta*] Lege ut in al. *altertra*. *Alterutra* syncope *altertra*. *Idem*.

Alterum^f Sinnius ait idem significare, quod apud Græcos ἕτερον. Quidam vero ex utroque esse compositum ἄλλος et ἕτερος.

Altum^g proprie mare profundum.

Altus ab alendo^h dictus, alias ab altitudine.

Alucinatio:ⁱ erratio.

Alveolum,^k tabula aleatoria.

Alumento^l pro Laumedonte a veteribus Romanis nec dum adsuētis Græcæ linguæ dictum est. Sic Melo pro Nilo, Catamitus pro Ganymede: Alphius pro Alpheo dicebatur.

Alvus venter foeminæ,^m ab alendo dicta est.

NOTÆ

^f *Alterum*] Olim dicebatur *alterus* a Græco ἄλλος, ἕτερος, vel potius, ut placet Angelo Caninio, ab Æolico ἀλλοτέρηρος pro ἀλλότριος. Æoles enim transponunt et geminant ρ, et mutant ι in ε, ut Πέρραμος pro Πρίαμος. *Idem.*

^g *Altum*] Quia quæ profunda sunt, ea non possunt non esse alta, unde factum est ut *sublime* sive *altum* et *profundum* reciproce inter se commutentur. Inde in Gloss. ‘altitudo, βάθος, ὕψος.’ Vide ‘profundum.’ *Id.*

^h *Altus ab alendo*] Horat. ‘vos Cæsarem altum.’ *Altum*, id est, *aluminum*, non vero *magnum*, ut quidam volunt. Quod pluribus apud ipsum Horatium, qui brevi Deo iuvante metam stringet. *Idem.*

ⁱ *Alucinatio*] *Alucinari*, *hallucinari*, et *hallucinari* scriptum reperias: *allucinari* quasi *adlucinari*, ad lucem offendere. Quod de iis dicitur qui nimia luce oculorum acie perstricta, minus vident: sic ‘oblucinasse’ ob vel ad lucem errasse. Vide suo loco. Verisimilius tamen est quod docuit eruditissimus Salmasius *alucinari* esse ab ἀλόσειν. *Alucinatio* est ἀλόκη, χάσμησις, ut Hesych. exponit, id est, *hiatus*, quia frequentes oscitationes oboriuntur eis qui simili tenentur languore et

anxietate animi. *Idem.*

^k *Alveolum*] Nam *alveus*, ut *alveolus* de tabula lusoria. *Idem.*

^l *Alumento*] Aio Festum in depravatos codices vetustissimi poetæ Livii Andronici incidisse. Nam ‘Laumento’ dixit Livius. Ita fere semper veteres Latini, etiam posteriores: ut Petronius ‘Lauconte:’ ‘Gemina nati pignora Lauconte:’ et *Lautumia*, non *Laotomia*: quod cognoscimus ex Seneca: sic *Laudicea*, pro *Laodicea*. Plinius libro 11. Epistol. ‘Nam ibi Landiceni dicebantur, per jocum, non cives Laodiceæ, sed qui laudes suas cani libenter audiebant: ut et iidem non inurbane vocabantur Σοφοκλεῖς, non ut proprio nomine Tragici poetæ, sed quia grande sophos illis dicebatur a conductis et redemptis auditoribus.’ Ergo eodem modo *Laumento* pro *Laomedonte*. Jos. Scal.

Alumento] Optime monuit Scaliger Festum in depravatos Livii Andronici codices incidisse. Fortasse scripserat Festus *Alumeton* pro *Laomedon*: nempe, transpositis literis *a* et *l*, et *d* mutato in *t*. Quod et doctissimo Menrsio in mentem video venisse. *Dac.*

AMⁿ præpositio loquularis significat circum: unde infra¹³ servus ambactus, id est, circumactus dicitur.

Amasso,^o amavero.

Amatio^{14p} ab amore denominatum.

Ambactus^q apud Ennium lingua Gallica actus¹⁵ dicitur.

13 Ed. Scal. *supra*.—14 Legendum monet Scal. *amasco*: aliæ edd. habent *amutio*.—15 Alii *servus*.

NOTÆ

^m *Alvus venter fœminæ*] Et viri etiam Masculino genere posuit Accius. ‘Ut quam fragilissimus alvus.’ *Idem*.

ⁿ *Am*] Præpositio loquularis est, quæ per se non subsistit, sed cum loquelis: ita Sergius, Probus, Diomedes Grammatici. Ejusmodi præpositiones sunt, *dis*, *con*, *an*, *re*, et similes si quæ sunt aliæ. Nam cum loquelis, aliquid sunt, per se, nihil: sic apud Ciceronem in de somnio Scipionis ‘loquulariter annus ad cursum Solis descriptus’ esse dicitur: hoc est, contemplatione ipsius Solis, non quod re vera is annus dicendus sit: quemadmodum illæ præpositiones revera non sunt, nisi contemplatione earum vocum, quibus conjunguntur. Quare manifesto errat Macrobius, qui apud Catonem legit *am terminum*, non *anterminum*, cum *am* per se nihil sit, sed loquulariter: vide quid annotamus voce ‘Amtermini.’ Apud Ciceronem vulgo non *loquulariter*, sed *populariter* excusum. Sed discant omnes Ciceroniani hanc vocem, neque mihi irascantur, si eam, uti in omnibus manuscriptis legitur, probamus. *Jos. Scal.*

Am] Servus ambactus fortasse significat servum libertatem esse consecutum. Persius Sat. v. ‘Quibus una Quiritem Vertigo facit: hic Dama est non tressis agaso: Verterit hunc dominus: momento turbinis exit Marcus Dana.’ Vide ‘Mam-

Dolph. et Var. Clas.

mitti.’ *Ant. Aug.*

Am] A Græco ἀμφί: nam falluntur qui putant prius Græce dictum fuisse αμ, addito φι, ἀμφί. *Dac.*

^o *Amasso*] Plaut. Casin. v. 4. ‘Si unquam post hoc aut amasso Casinam aut ocepso Modo, ne dum eam amasso.’ *Idem*.

^p *Amatio*] Lege, *Amasco*: Isidorus in Glossis: ‘Amasco, amare cupio.’ *Jos. Scal.*

Amatio] Scaliger legit *amasco*. Favent Glossæ Isidori: ‘amasco, amare cupio.’ ‘Amo,’ ‘amasco,’ ut ‘hio,’ ‘hisco,’ ‘misereo,’ ‘miseresco,’ &c. quam formationem Latini a Græcis sumserunt, qui τύπτω, τυπτήσκω, et alia apud eos frequentia. Verum et *amatio* retineri potest, qua voce non semel usus est Plautus, ut Casin. II. 5. ‘Verum ædepol tua mihi odiosa est amatio.’ Meursius totum ita mavult refingere, *amato*, ab *amo* denominatum. Nempe ut ab ‘hio,’ ‘hiato,’ sic ab ‘amo,’ ‘amato.’ *Dac.*

^q *Ambactus*] Sane Paulus iste non assecutus est mentem Festi. Nam Ambactum Festus dixit apud Ennium significare servum mercenarium: a Gallis autem dici clientem, ut legitur apud Cæsarem. Vel, quod verius puto, Festus tantum ab Ennio ita vocatum servum conductitium dixit. Paulus vero iste voluit sincerum vas incrustare, et ita a Gallis dictum esse scripsit, quia eam vocem

Pomp. Fest.

E

Ambaruales^f hostiæ appellabantur, quæ pro arvis a duobus fratribus¹⁶ sacrificabantur. Ambarvalis hostia est, quæ

16 Al. *ac frugibus*. Vid. Not. inf.

NOTÆ

in Commentariis Cæsaris legerat. Neque dubito quin ita res acciderit. Nam alii longe Ambacti apud Cæsarem, qui non servi erant: alius ambactus apud Ennium, cum servum significet: illud Gallicum vocabulum, hoc plane Latinum. Huic conjecturæ fidem facit Glossarium illud non satis laudatum, et quod magistellorum manibus teri non debet, sed tantum a doctioribus nocte et die versari. In eo igitur legitur: 'Ambactus, δούλος μισθωτός, ὡς Ἔννιος.' An non satis plane innuere videtur, quod de Pauli audacia odorati sumus? At Ennius videtur de servo ambacto loquens comparatione aliqua aut similitudine dixisse nescio quid tale, ut apud Theognin: μή σε βιάσθω Γαστήρ, ὥστε κακὴν λάτριν ἐφημέριον. Nam de eo Theognis sentit, qui quotidie locat operas suas: ut Ennius quoque de eo, cuius herus quotidie collocabat operas, et ex eo rem quærebat. Porro non placet referre ad manumissionum morem, et vertigines illas, quibus liberabatur servus, cum tamen id summis in omni doctrinæ genere viris placuisse videam, eosque in ea hæresi esse. Non possum non ridere, quod Agyrta quidam, homo insignis audaciæ, atque impudentiæ, scripsit contra Turnebum super hac voce 'Ambactus.' Sed ut ejus omnes libri nihil aliud quam impudentissimam sui fiduciam præferunt, ita hanc ejus de hac re opinionem ut impudentissimam et ineptissimam rejicio. Nunquam legi majores nugas, nunquam insigniorem temeritatem vidi, neque audivi, ut qui omnes lin-

guas a sua barbara deducere velit, adeo, ut ipsam Hebraicam linguam posteriorem Cimbrica asserat: ubi etiam circulator Mosem reprehendit, quod nomina propria veterum illorum patrum a gentilitia sua Hebræa, non a Cimbrica, deducat. Ergo miseros illos veteres Hebræos, qui non Batave scierint loqui: et feliciores longe futuros, si Antuerpienses, quam si Syri, sive Palæstini fuissent. Talia infinita habent ineptissimæ illæ Origines, et tamen non desunt, qui admirentur. At de ineptissimo homine plura alias, ubi erit locus. Hoc unum adjiciam, in tanta mole libri vix me reperisse, quod verum esset: et licet aliquid veri invenias, tamen id ejusmodi est, ut in ea alea dicere possis enim, aliquando ut vincat, assidue perdere. *Jos. Scal.*

Ambactus] Cur 'lingua Gallica' dicat, ignoro: ut enim supra scriptum est, id recte Latine dicitur: et mos Romanus significatur. *Ant. Aug.*

Ambactus] Optime notavit Scaliger Festum scripsisse *Ambactus apud Ennium servus dicitur*. Probat Glossarium illud non satis laudatum, ubi legitur: *ambactus, δούλος μισθωτός, ὡς Ἔννιος*, i. 'Ambactus, servus conductitius, ut ait Ennius.' Paulus vero voluit sincerum vas incrustare, et ita Gallica lingua ambactus dictum esse scripsit, quia in commentariis Cæsaris de bello Gallico legerat, 'Plurimum circum se ambactos clientesque habet.' Sed, ut acute ad Vopiscum Salmasius, ex verbis Cæsaris non magis liceat colligere Gallicam vocem esse *ambactos* quam *clientes*. Cur non enim

rei divinæ causa circum arva ducitur ab iis qui pro frugibus faciunt.

Ambaxioqui: ⁵ circum euntes catervatim.

Ambegni ⁴ bos, et verveæ appellabantur, cum ad eorum utra-

NOTÆ

et 'clientes' vox Gallica? Quos hic *ambactos* vocat Cæsar, paulo infra 'servos' appellat, et cum clientibus jungit. Ita ut frustra sit Scaliger qui notavit *ambactus*, cum servum significat, Latinum esse, at cum pro *cliente*, Gallicum. *Ambactus* mere Latina vox est, δ ἀμφιφερόμενος, δ περιφόρητος, quasi *circumactus* et nunquam consistens, qui hac et illac circumducitur mercedis gratia, cujus operas quotidianas Dominus locat lucelli causa, qui et ideo locellaris et lucellaris appellatur. *Ambagere* autem vetus verbum pro *circumagere*. Neque enim recurrendum ad manumissionum modum et vertigines illas quibus liberabatur servus, quod viris doctissimis placuit. *Ambactus* etiam dictus *ambaxus*. Infra *ambaxi*. Nempe ut a 'figo' 'fixus' et 'fictus:' a 'tago,' 'taxus' et 'tactus,' sic ab 'ago' 'axus' et 'actus.' *Ambaxus ambactus*. Inde *ambactia* et *ambaxia*, servitium vel opera mercede conducta, pro quo recentiores Latini *ambasciam* scripserunt, ut *ascilla* pro *axilla*. Inde *ambasciator* et *ambaxiator*, internuntius, intercurator, domesticus, adsecula. *Dac.*

Ambactus] Glossar. 'Ambact. δούλος μισθωτός, ὡς Ἐννιος.' Cæsar l. vi. 'Ita plurimos circum se ambactos clientesque habet.' *Ful. Ursin.*

¹ *Ambarvales*] *A duobus fratribus*: fortasse pro xii. legerat ii. et fugit eum nota denarii numeri. *Jos. Scal.*

Ambarvales] *A duodecim fratribus* scriberem, non *a duobus*, ex Plin. lib. xviii. cap. 2. Gellio lib. vi. cap. 7. et Fulgentio de obscuris; ut intelligatur de duodecim fratribus arvali-

bus: sed quæ sequuntur Macrobinus refert lib. iii. uti a Pompeio Festo conscripta: et in his nulla mentio fratrum: ideo videndum est, an *arvis et frugibus* emendare oporteat. *Ant. Aug.*

Ambarvales hostiæ] Infra pro *a duobus fratribus* scribendum, ut optime Scaliger, *a duodecim fratribus*. Scriptum fuerat *a xii. fratribus*, et nota denarii numeri omisa est. Intelligit autem fratres arvales, quorum talem esse ferunt originem. Acca Laurentia Romuli nutrix consueverat pro agris semel in anno sacrificare, xii. filiis sacrificium præcedentibus. At cum unus mortuus esset, propter nutricis gratiam Romulus in vicem defuncti se succedere pollicetur. Unde ritus processit cum xii. jam deinceps sacrificare, qui duodecim fratres arvales dicti sunt. Inde in Glossis, 'Arvales sodales, οἱ περὶ ὕρον διαγνώσκοντες δικασταί,' 'de finibus agrorum cognoscentes iudices.' *Dac.*

⁵ *Ambaxioqui*] Mendosus locus. Scribendum, *Ambaxi, qui circum eunt, et catervatim. Ambaxes* sive *Ambaxi* compositum ex *Am* et *Axes*, hoc est, glomerati. Infra, 'Axes, adglomerati, universi.' Potest et legi *Axei*, ab *Axus*, *Axi. Jos. Scal.*

Ambaxioqui] Vide supra 'Ambactus.' *Dac.*

⁴ *Ambegni*] Ex *am* et *agnus, ambagnus, ambegnus*. *Ambegnæ* oves, quæ ex utraque parte habeant agnos. Et 'bos *ambegna*' apud Varronem lib. xvii. de L. L. quam circum aliæ hostiæ constituantur. Fulgentii locum de *ambegna* ove corruptum puto,

que latera agni in sacrificiū ducebantur.

Ambest^u ita tertiæ personæ verbum est, ut nullam aliam habeat declinationem.

Ambidens sive bidens^x ovis appellabatur, quæ superioribus et inferioribus est dentibus.

Ambiguū^y est, quod in ambas agi partes animo potest: hujusmodi apud Græcos ἀμφίβολου dicitur.

Ambitio^z est ipsa actio ambientis.

NOTÆ

scribit Fulgentius: 'Bebius Macer, qui fastalia diernm scripsit, ait Junoni eas, quæ geminas parerent oves, sacrificare cum duobus agnis altrinsecus alligatis, quas oves ambegnas vocari, quasi ex utraque parte agnos habentes.' Legendum et distinguendum 'ait Junoni eas, quæ geminos parerent, oves sacrificari,' &c. Ovis enim immolabatur cum duobus agnis quos pepererat. Neque requirebatur ut ea duas oves peperisset. *Dac.*

Ambegni] Varro lib. vi. de Lingua Latina: 'Ambegna bos' apud augures, quam circum aliæ hostiæ constituuntur. Fulgen. Placiades de obscuris: 'Bæbius Macer, qui fastalia diernm scripsit, ait, Junoni eas, quæ geminas parerent, oves sacrificare cum duobus agnis altrinsecus alligatis, quas oves *ambignas* vocari, quasi ex utraque parte agnos habentes.' Vide hunc *ambignas*, illam *ambiognas*, Nostrum *ambegnas* dicere. *Ant. Aug.*

^u *Ambest*] Ex *am* et *edo*, ambedo, ambest. *Dac.*

^x *Ambidens sive bidens*] Varie bidentem interpretantur. Vide Gellium lib. xvi. cap. 6. et Macrob. lib. vi. atque Servium Virgilio interpretem: qui Nigidio consentiunt bidentes dici bimas hostias; sive quasi biennes, sive quod emineant ea ætate bini dentes. Vide 'Bidental,' et 'Bovem bidentem.' *Ant. Aug.*

Ambidens] Bidentes vel ambiden-

tes, hostiæ quæ cornigeræ essent, et duos dentes eminulos haberent. Id enim requirebatur in hostiis, alioqui, si carerent illis, ἀτελείς erant et ad sacrificia ineptæ. Neque quod aliqui pntarunt, *bidens* dicitur quasi *biens*, duobus annis nata, cur enim *bidentis* non *bidentis* aut *biennis* diceretur? Gellius tamen invenisse se dicit in commentariis quibusdam ad jus Pontificium pertinentibus, 'bidentes, bimas hostias,' *bidennes* primo dictas litera *d* immissa quasi *bieunes*, tum longo usu loquendi corruptam esse vocem, et ex bidennibus bidentes factam: sed addit idem, Hyginum Julium, qui jus Pontificum non ignorabat, in quarto librorum quos de Virgilio fecit, bidentes appellari scripsisse hostias quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. Hygini verba sunt, 'quæ bidens est hostia, oportet habeat dentes octo, sed ex his duos ceteris altiores, per quos appareat, ex minore ætate in majorem transcendisse.' Vide Gell. lib. xvi. cap. 7. *Dac.*

^y *Ambiguū*] Quod in ambas agi partes possit, et sic dubium sit, Virgil. 'Agnovit prolem ambiguam, geminosque parentes.' *Idem.*

^z *Ambitio*] Plant. Prolog. Amphit. 'Virtute dixit vos victores vivere, non ambitione neque perfidia.' Qui locus apprime notandus, ibi enim *ambitio* pro *ambitu*, id est, pro ipsa acti-

Ambitus^a proprie dicitur inter vicinorum ædificia locus duorum pedum et semipedis, ad circum eundi facultatem relictus: ex quo etiam honoris ambitus^b dici cœptus est a circum eundo, supplicandoque. Ambitus proprie dicitur circuitus ædificiorum patens in latitudinem pedes duos et semissem; in longitudinem idem, quod ædificium: sed et eodem vocabulo crimen avaritiæ, vel adfectati honoris appellatur.

Ambo^c ex Græco dictum¹⁷ videtur, quod illi ἄμφο dicunt. Ambrices^d tegulæ,¹⁸ quæ transversæ asscribis: et tegulis interponuntur.

Ambrones^e fuerunt gens quædam Gallica, qui subita inun-

17 Alii libri, teste Scal. ductum.—18 Ed. Scal. regule.

NOTÆ

one ambientis. Quomodo et apud Sallustium alicubi. *Idem.*

^a *Ambitus*] Varr. lib. iv. de L. L. 'Ambitus, iter quod circumeundo teritur, nam ambitus circumitus, ab eoque duodecim tabularum interpretes ambitum parietis circumitum esse dixerunt.' *Idem.*

Ambitus proprie dicitur] Eadem quæ superiora, unde facile hic geminam manum agnoscas, et quæ sequuntur a Paulo esse non immerito suspiceris. *Idem.*

^b *Ex quo etiam honoris ambitus*] Cum largitionibus et profusionibus iudices corrumpere conabantur, *ambitus* dicebatur, *ambitio* vero, ipsam honoris desiderium. *Ambitus* re et actu perficitur, *ambitio* tantum in animo est, quanquam *ambitus* et *ambitio* invicem confunduntur, et *ambitio* pro ipsa ambientis actione ut supra. *Ambitio* etiam extra omnem cupiditatem honorum est obsequentior popularitas et impensum studium captandæ popularis gratiæ, unde ambitiosi, supra modum erga sibi subjectos faciles et indulgentes studio captandæ popula-

ris auræ. Cicer. i. ad Quintum fratrem ep. 112. 'Qua de re ac de hoc genere toto, ne forte me in Græcos tam ambitiosum factum esse mirere, pauca cognosce.' *Idem.*

^c *Ambo*] Vide incerta Verrii Flacci. *Ant. Aug.*

^d *Ambrices*] Addito *l* dicimus *lambris*. *Dac.*

^e *Ambrones*] Quod ait de Ambroniibus, subita inundatione maris ejectos patriis sedibus fuisse, id ridet Strabo, qui ejus sententiæ auctorem facit Ephorum, quem hic sequitur Festus. Nam de Cimlris, quorum pars erant Ambrones, ita scribit: *περὶ δὲ Κίμβρων τὰ μὲν οὐκ εὖ λέγεται, τὰ δ' ἔχει πιθανότητας οὐ μετρίας. οὔτε γὰρ τὴν τοιαύτην αἰτίαν τοῦ πλάνητας γενέσθαι καὶ ληστρικοὺς ἀποδέξαιτ' ἂν τις, ὅτι χερβόνησον οἰκοῦντες μεγάλη πλημμυρίδι ἐξεληθεῖν ἐκ τῶν τόπων ἠναγκάσθησαν. καὶ γὰρ νῦν ἔχουσι τὴν χώραν, ἣν εἶχον πρότερον.* Post: *γελοῖον δὲ τῷ φυσικῷ καὶ αἰωνίῳ πάθει δις ἐκάστης ἡμέρας συμβαίνοντι παροργισθέντας ἀπελθεῖν ἐκ τοῦ τόπου.* lege reliqua, quæ sequuntur. Quod ait turpis vitæ homines dictos

datione maris, cum amisissent sedes suas, rapinis et prædationibus se suosque alere cœperunt: eos, et Cimbro, Teutonisque C. Marius delevit: ex quo tractum est, ut turpis vitæ homines Ambrones^f dicerentur.

Ambulacra,^g ambulationes.

Amburbiales hostiæ^h dicebantur, quæ circum terminos urbis Romæ ducebantur.

Ambustus,ⁱ circumustus.

Amenta,^k quibus, ut mitti possint, vincuntur jacula, sive solearum lora: ex Græco, quod est ἄμματα, sic appellata: vel quia aptantes ea ad mentum trahunt.

Ameria,^l urbs in Umbria: ab Amiro sic appellata.

Amia,^m genus piscis.

NOTÆ

inde Ambrones, idem invenies in Glossis Isidori: 'Ambro,' inquit, 'devorator, consumptor patrimoniorum, decoctor, luxuriosus, profusus.' *Jos. Scal.*

Ambrones] Quod hic ait Festus id fuisse refellit Strabo lib. VII. ejusque sententiæ auctorem Ephorum laudat, quem Festus secutus est. Tamen Festo consentit Florus lib. III. cap. 3. 'Cimbri' (quorum pars Ambrones), 'Thentoni, atque Tigrurini ab extremis Galliæ profugi, cum terras eorum inundasset Oceanus, novas sedes toto orbe quærebant.' Idem etiam eos alibi gentem vagam et prædabundam vocat. *Dac.*

^f *Turpis vitæ homines Ambrones*] Gloss. Isidori: 'ambro, devorator, consumptor patrimoniorum, decoctor, luxuriosus, profusus.' *Idem.*

^g *Ambulacra*] Plant. Mostel. III. 2. 'Viden vestibulum ante ædes hoc? et ambulacrum quojmodi?' Et *ambulatio* pro *ambulacro* Catul. 'In magni simul ambulatione.' *Idem.*

^h *Amburbiales hostiæ*] Quibus urbs et pomerium lustrabatur: ut ambarvales, quibus arva. Vide 'amtermini.' *Idem.*

ⁱ *Ambustus*] Glossarium, 'ambustus, περιπεφλεγμένος, περικεκαυμένος.' i. Circumustus. *Idem.*

^k *Amenta*] Amentum, lorum in media sagitta revinctum quod primoribus digitis alligabant, ut eo ad se hastam retraherent simul ac eam emisissent. Hinc intelligendus locus Virgillii IV. Æneid. 'Qualis conjecta cervæ sagitta. Quam procul incautam nemora inter Cressia fixit Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum, Nescius.' Ubi male interpretes. Verum est autem quod ait Festus, amentum esse ab ἄμμα simpliciter ἄμμα, unde 'amen,' 'amentum,' sive potius immediate ab antiquo 'apio,' id est, 'apto,' 'apimen,' 'amen,' 'amentum.' Nam quod infra legitur, *quia aptantes ea ad mentum trahunt*, Pauli putidum commentum est. *Idem.*

^l *Ameria*] Oppidum in Umbria vicinibus et virgis ejusmodi flexilibus abundans. Virg. I. Georg. 'Atque Amerina parant curvæ retinacula viti.' De Amiro sive potius Amerio nihil me legisse meminisse. *Idem.*

^m *Amia*] Piscis cujus incrementum singulis diebus cernitur. Plin. Hesyc. ἀμία ἰχθὺς, ubi male quidam pro λαμία

Amicinum ¹⁹ ⁿ utris pediculum, ex quo vinum diffunditur.

Amicitia ^o vocabulum ab amore deducitur: quamvis interdum vituperandus sit amor: ab Antiquis autem *ameci* ^p et *ameca* per E litteram efferebantur.

Amiculum ^q genus est vestimenti a circumjecto dictum.

Aminula ^r urbs parvarum opum fuit in Appulia.

Amita, ^s patris mei soror, quia similiter tertia a me sit, atque avia, videri potest dicta: ex eo, quod ab antiquioribus avita sit vocitata: sive *amita* dicta est, quia a patre

*****

19 *Al. Anucinum.*—20 Quidam libri, teste Scal. *Animula.*

NOTÆ

esse dubitant. Enstath. ait *amiam* esse ab *a* privativo et *μία*, quod nunquam sola per æquora currat, sed cum sociarum numero. *Idem.*

ⁿ *Amicinum*] Glossarium: ‘*Amicinus*, ἀσκού στόμα.’ Vult *Amicinum* esse os, sive luram utris, cum Festus velit esse τὸν λεγόμενον ἀσκού πόδα, ἦτοι ποδεῶνα, cujus fit mentio in oraculo, quod Laio Thebanorum Regi datum fuit. Sed mirum quod in aliis Glossis legitur: ‘*Arvianus*, ἀσκού στόμα.’ Sed profecto et in illis quoque *Amicinus*. *Jos. Scal.*

Amicinum] Male quædam editt. *Anucinum*. *Amicinus* est os utris, qua vinum infunditur et diffunditur. Glossarium: ‘*amicinus*, ἀσκού στόμα,’ ‘os utris.’ Utris pedem sive pediculum intelligit, ἀσκού πόδα Græci vocant, ut et propter similitudinem, membrum illud quo viri sumus. Oraculum quod Laio Thebanorum regi datum fuit Euripid. in *Medea*. Ἄσκού μεν τὸν προῖχοντα μὴ λῦσαι πόδα, Πρὶν ἂν πατρώαν αἰθὴς ἐστὶαν μόλω. ‘Utris ne eminentem solverem pediculum, Priusquam patriam iterum ad domum pervenirem.’ *Dac.*

^o *Amicitia*] Ait ab Antiquis *amecum*, non *amicum* solitum dici. Et sane *amicus* compositum est, *Amæquus*,

vel, ut ipsi scribebant, *Ameceus*: eodem modo dictum, quo *Animecus*, pro *Animæquus*. Glossarium: ‘*Animecum*, ἰσόψυχον.’ *Isidorus* in Glossis: ‘*Animæquus*, patiens animo.’ *Jos. Scal.*

Amicitia] *Amo*, *amicus*, *amicitia*. Neque enim ab amore *amicitia* immediate. *Dac.*

^p *Amece*] Verosimile non est, quod ait *Scaliger*, *amecum* esse pro *amæquum* ex *am* et *æquum*, ut ipsi scribebant *amecum* eodem modo quo *animecum* pro *animæquum*. Nam simplicius multo ut *amecus* sit pro *amicus*, *i* mutato in *e*: et ita Festus. *Idem.*

^q *Amiculum*] Glossarium: ‘*Amiculum*, ἀναβόλαιον.’ *Jos. Scal.*

Amiculum] Ab *amicio*, quod ab *am*, circum, et *icio*, jacio. Quare optime Festus a circumjecto. *Dac.*

^r *Aminula*] Male in ora scriptum fuerat *animula*. *Idem.*

^s *Amita*] Si verum est, quod ait Festus, *Amitam*, quasi *avitam*, aut quasi *amatam* dictam: videtur apud Veteres mediam syllabam productam habuisse, cum Persius corripuerit. ‘si mihi nulla Jam reliqua ex amitis, patnelis nulla, proneptis.’ *Jos. Scal.*

Amita] Quasi *avita*, nam reliqua etyma duriora sunt. *Dac.*

meo amata est: nam plus sorores a fratribus, quam fratres diligere solent: videlicet propter dissimilitudinem personarum, quæ ideo minus habent dissensionis, quo minus æmulationis.

Amites,¹ perticæ aucupales.

Annenses^u appellabantur urbes sitæ prope amnem, ut a mari maritimæ: unde Interamnæ, et Antemnæ dictæ sunt; quod inter amnes sunt positæ, vel ante se habeant amnes.

Amnis^x proprie dicitur a circumnando, quoniam *am* ex Græca præpositione sumtum, quæ est *amphi*, significat circum, et nare, fluere.

Amœbæum^y carmen est, quotiens aliqui ex æquali numero¹ versuum canunt: et ita se habet ipsa responsio, ut aut malum, aut contrarium aliquid dicat.

Amœna^z dicta sunt loca, quæ ad se amanda alliciant, id est, trahant.

¹ Ursino videtur legendum *et æqui numero* in fine, pro verbo *malum*, idem opinatur reponendum *majus*; deleta voce *ipsa*.

NOTÆ

¹ *Amites*] Glossarium: 'Amites, τάλικες, ἕξεντικοὶ κάλαμοι.' *Jos. Scal.*

Amites] Ames, furcula qua rete suspenditur. Horat. Epod. 11. 'Aut amite levi rara tendit retia, Turdis edacibus dolos.' *Dac.*

^u *Annenses*] Varr. lib. iv. de L. L. 'Oppidum Interamna dictum quod inter Amnes est constitutum. Item Antemnæ, quod ante amnem qui influit in Tiberim.' Interamna oppidum in Umbria, item aliud via Latina in Samnio. Antemnæ in Sabinis. *Idem.*

^x *Amnis*] Ab *am* circum et *no* nato. Sed melius Varr. lib. iv. ab *am* tantum, 'amnis id flumen est, quod circumcui aliquid, nam ab ambitu amnis.' *Idem.*

^y *Amœbæum*] Videtur legendum, *et æqui numero*: nam ita habet Serv. in eclog. 111. 'Amœbæum,' inquit, 'est quoties ii, qui canunt, et æquali nu-

mero versuum,' &c. in fine, pro verbo *malum*, opinor reponendum, *majus*; deleta voce, *ipsa*. Ful. Ursin.

Amœbæum] Cum aliqui alternis vicibus inter se contraria loquuntur pari versuum numero, ut apud Virgil. Thyrsis et Corydon. 'Alternis igitur contendere versibus ambo Cæpere, alternos Musæ meminisse volebant. Hos Corydon, illos referebat in ordine Thyrsis.' Servius Eclog. 111. 'Amœbæum est quoties ii, qui canunt, et æquali numero versuum utuntur, et ita se habet ipsa responsio, ut aut *majus* aut contrarium dicat.' Quæ ad verbum in Festo; ubi etiam pro *malum* Fulvius Ursinus rescribebat *majus* e Servio. Quod non utique necessarium est. *Malum* enim rectum esse potest cum in amœbæo sæpe alter alteri maledicat. *Dac.*

^z *Amœna*] Vide incerta Verrii Flacci

Amosio,^a annuo.

Ampedices dicebantur ab Antiquis, quod circum penderent, quos nunc appendices appellamus.

Amputata,^b id est, circumputata, dicitur ab eo, quod Antiqui putum pro puro dicebant: unde deducuntur pudor, et pudicus.^c

Amsegetes^d dicuntur, quorum ager viam tangit.

Amtermini,^{3e} qui circa terminos provinciæ manent. Unde amiciri,^f amurbium, ambarvalia, amplexus dicta sunt.

2 Melius censente Dac. ex Mss. *Appendices*.—3 Al. *Amtermini* et *amptermi*.

NOTÆ

ex Isidoro. *Ant. Aug.*

Amœna] Virg. vi. *Æneid.* ‘Amœna vireta Fortunatorum nemorum.’ Ubi Servius: ‘Amœna, loca sunt quæ solum amorem præstant, in ceteris amœnia, hoc est, sine fructu.’ Idem etiam Verrius: ‘Amœna loca solius voluptatis gratia, sine fructu, quasi amœnia.’ Eadem et *amœnia* Gloss. ‘amœnia, αἰ ἀκραί.’ Sed ita dicta potius quod nos immunes præstant. *Dac.*

^a *Amosio*] Scribo: *Amos*, *annua*. Glossarium: ‘Annos, annua, πολυετής.’ Est autem ‘annua’ hic anus, non ἐπετήσιος. Propterea interpretatus est πολυετηῖ. Et, ‘Annua, γράυς, πολυετής.’ Declinatur autem Annos, annotis. Unde ‘Annotinus, ἐπέτειος.’ *Jos. Scal.*

Amosio] Lege ex Scaligero *annos*, *annua*. Gloss. ‘annos, annua, πολυετής.’ Et, ‘annua, γράυς πολυετής. Quamvis ibi Bonaventura Vulcanius legit *anna* vel *anus* pro *annua*. Declinatur autem annos, annotis, unde ‘annotinus:’ Gloss. ‘annotinus, ἐτησῖαι, ἐνιαύσιοι,’ ‘etesia, annui.’ *Dac.*

^b *Amputata*] Putare proprie est vacandia et inutilia auferre, excidere, ita ut id tantum relinquatur quod sine vitio. Sic vites et arbores putatæ dicuntur, cum id quod nocbat abla-

tum est. Virg. II. *Georg.* ‘Et curvo Saturni dente relictam Prosequitur vitem attondens, fingitque putando.’ *Amputata* igitur id est, *circumputata*. Idem.

Unde deducuntur *pudor*, et *pudicus*] Male, nam a ‘pudeo,’ ‘pudens,’ ‘pudor,’ ut ab ‘amo,’ ‘amicus,’ ‘amor.’ Idem.

^d *Amsegetes*] Leg. XII. tab. ‘Amsegetes viam muniunt, si via immunita escit, qua volet, jumentum agito.’ Idem.

^e *Amtermini*] Qui sunt illi, qui circa terminos provinciæ manent? aut quænam ea est provincia? Vetustissimum verbum est *Amtermini*: provinciarum appellatio non ita vetusta res apud Romanos. Quid ergo hic dicemus? An mendo caret hic locus? Non, si quid in me iudicii est. Sed Festum ita scripsisse puto: *Amtermini, qui circa terminos P. Ro. viciniæ manent*. Notum enim, quam corrupte notæ illæ legantur; P. Ro. aliis Praetorem, aliis alia legentib. Seneca Nat. Quæst. lib. I. cap. ult. ‘Jam libertinorum virgunculis in unum speculum non sufficit illa dos, quam dedit pro se Scipio:’ lege: *quam dedit P. Ro. Scipioni*. Intelligit per Amterminos, eos, qui non erant in agro

Amussim,^s regulariter; tractum a regula, ad quam aliquid exæquatur, quæ amussis dicitur. Quidam amussim esse dicunt non tacite:^h quod mutire interdum dicitur loqui. ANATEMⁱ morbum anuum dicebant, id est, vetularum: sicut senium, morbum senum.

NOTÆ

Romano, sed in vicinia. Cujus rei agrorum quatuor genera ponit Varro: Gabinum, Peregrinum, Hosticum, Incertum. Qui enim in iis agris habitabant, erant *Antermini* agri Romani. Quid est ager Romanus? quicquid ambarvali vel amburviali sacrificio uno die lustrari poterat. Arvales enim fratres, seu sodales, ad hoc creati erant, ut terminos agri Romani suovetaurilia circumferrent. Cujus rei imaginem præbebant patresfam. unusquisque in agro suo, cum fines fundi suovetaurilibus lustrabat. Cujus rei exemplum habes apud Cato-
nein. Et allusit Virgilius: 'et cum lustrabimus agros.' Strabo: μεταξὺ γούν τοῦ πέμπτου καὶ τοῦ ἕκτου λίθου τῶν τὰ μίλια διασημαίνοντων τῆς Ῥώμης, καλεῖται τόπος φῆστοι. τοῦτον δ' ὄριον ἀποφαίνουσι τῆς τότε Ῥωμαίων γῆς, οἱ τε ἱερομνήμονες θυσίαν ἐπιτελοῦσιν ἐνταυθά τε, καὶ ἐν ἄλλοις τόποις πλείοσιν, ὡς ὄρι-
οις, αὐθημερὸν, ἣν καλοῦσιν ἀμβαρουαλίαν. Ergo fines agri Ro. definiuntur amburvio: quod idem est cum ambarvali: et notandum præcipue, quod dixit, αὐθημερὸν, ut designetur exiguus modus agri Ro. Porro primum *Anterminos* puto, qui postea *Amitermini*, dictos: id est, ἀμφιτέμνας, ut olim interpretati sumus: sed Varro aliam assignat causam. Non solum autem Antermini dicti sunt, sed et Antermines: quia etiam termen dicebant, auctore Varrone. Cato in Origini-
bus: 'Oratorum anterminum.' Errat Macrobius, qui divulse legit, *an terminum*: cum sit adjectivum, *Antermen*: unde Antermines oratores.

Hæc Scaliger acutissime, ut omnia. Sed cum ait *ambarvale* et *amburvale* idem esse, peccavit imprudens, nam *ambarvale* erat, quo circum arva hostiæ ducebantur, quæ et ideo ambarvales dictæ. *Amburbium* vero seu *amburvale* quo circum urbem. *Amburbio* urbs lustrabatur: arva et agri *ambarvali*. Et *ambarvale* ab *amburvali* sic aperte distinguit Servius: 'Dicitur hoc sacrificium ambarvale, quod arva ambiat victima, sicut amburvale vel amburbium, quo urbem circuit et ambit victima.' *Idem*.

^f *Unde amiciri*] Certe hinc aliquid excidit, et necessario legendum, a præpositione *am*, unde *amiciri*. Res est nimis aperta. *Idem*.

^g *Amussim*] Proprie funem creta vel rubrica illitum, quo demisso fabri explorant opera. Græcis dicitur σταθμή. Hesych. σταθμή, σπάρτος ἐν ἣ ἀπορθοῦσι οἱ τέκτονες, 'Amussis, funis est quo dirigunt fabri.' Dicitur 'regula fabrorum,' quare hic Festus, 'tractum a regula.' Vide 'examussim.' *Idem*.

^h *Amussim non tacite*] Ab a privativo, et *mutire*, inarticulate loqui et *mu* facere. *Idem*.

ⁱ *Anatem*] Glossarium: 'Anas, γῆρας κατ' ὄργην θεῶν.' 'Antas, γερονσία. Antites, γερονσία.' 'Anet, γηρά.' 'Anos, θεοχολωσία, ἡ μῆνις.' In aliis Glossis, 'Anitas, γραδῆς.' Apuleius lib. i. *Metamorphos*. 'Ab unico congressu annosam pestilentem contra-
ho:' id est, θεοχολωσίαν. *Jos. Scal.*

Anatem] 'Anus,' 'anitas,' 'anas.' Glossarium: 'anas, γῆρας κατ' ὄργην

Ancæsa dicta sunt ab Antiquis vasa, quæ cælata appellamus: quod circum cædendo talia fiant: ipsum quoque cælare verbum ab eadem causa est dictum, D littera cum L permutata.

Anceps^k significare videtur id, quod ex utraque parte caput habeat, ut securis, bipennis: sed magis a capiendo, quod ex utraque parte æque captatur,⁴ appellatum est.

Ancillæ^l dictæ ab Anco Marcio: quod is bello magnum fœminarum numerum ceperit: sive ideo sic appellantur, quod Antiqui anculare dicebant, pro ministrare: ex quo Dii quoque ac Deæ feruntur coli, quibus nomina sunt Anculi et Anculæ.

Anclabris,^m mensa ministeriis divinis apta; vasa quoque ænea, quibus sacerdotes utuntur, anclabria appellantur.

Anclare,ⁿ haurire: a Græco ἀντλῶ descendit. Livius: florem anclabant⁵ liberi ex carchesiis.

//////////

4 Alii libri *capiatur*.—5 Vid. Not. inf.

NOTÆ

θεῶν, i. 'Anilitas per Deorum iram.' Et 'antas' idem. Gloss. 'antas, γερούσια, antites, γερούσια.' Inde etiam 'aneo, γηράω.' Gloss. 'anet, γηρά.' Porro quod hic Festus dicit morbum, optime Glossarium interpretatur κατ' ὀργήν θεῶν. Intelligit enim uterque vitium illud, quo plerumque laborant anus, quæ delirant scilicet. *Dac.*

^k *Anceps*] Quod ex utraque parte caput habeat ut securis. Respicit locum Plauti Menæch. v. 2. 'Faciám quod jubes, securim capiam ancipitem, atque hunc senem Exossabo, dein dedolabo assulatim viscera.' Pro *anceps* dictum fuit *incipes* quasi *incapes*, ut *concapes* in leg. XII. tab. Quod probat a capite potius oriri quam a capiendo, contra Festi sententiam. Hinc Gloss. 'anceps, δικάφαλος.' *Idem.*

^l *Ancillæ*] Sane, quia primum dictæ Anculæ. Argumento Dii illi, qui-

bus nomen Anculi et Anculæ, tanquam ministri quidam. *Jos. Scal.*

Ancillæ] A Græco ἐγγελος, minister, veteres Latini fecere *angulus, anculus*, ut a Σικελδος, Siculus. Gloss. Isidori, 'Anculus, ministerialis domus regiæ.' Inde *anculari*, ministrare, et *ancillari* diminutive. Unde *ancilla*. *Dac.*

^m *Anclabris*] Vide 'Escariæ' et 'Exanclare.' *Ant. Aug.*

Anclabris] Vide in 'Escariæ.' *Ful. Ursin.*

Anclabris] Pro *anculare*, dicebant *anclare*, unde *anclabris* pro *anculabris*. *Dac.*

ⁿ *Anclare*] In versu Livii legendum, *Florem anculant*: lege in Glossario, 'Anclat, ἀνύεται:' non *anclat*. Glossarium: 'Auclator, ὑπηρέτης.' lege, *Auclator*. *Jos. Scal.*

Anclare] Si vera esset scriptura, *anclare*, haurire, nunquam non cum

Ancunulentæ ° fœminæ menstruuo tempore appellantur : unde trahitur inquinamentum.

Ancus ^p appellatur, qui aduncum brachium habet, ut exporrigi non possit.

Andron ^q locus domicilii appellatur angustior longitudine, in quo viri plurimi ⁶ morabantur, ut gynæceum a mulieribus.

Andruare, ^r id est, recurrere, a Græco verbo ἀναδρῆν, id est, invenire : hinc et drua vocata est.

Angeronæ ^s Deæ sacra a Romanis instituta sunt, cum angina omne genus animalium consumeretur : cujus festa Angeronalia dicebantur.

6 Pro viri plurimi quidam habent plurimum, male, censente Dac.

NOTÆ

anclare, ministrare, confunderetur. Quare certum est, pro hanrire antlare ubique scribendum esse per t a Græco ἀντλέιν, ut distinguatur ab ancilare quod ab anculare. Versus etiam Livii Andronici sic legendus. Floremque antlabant liberi ex carchesiis. Neque enim assentior Scaligero legenti Florem ancilabant. Sed occupavit Doctissimus Vossius in Etymologico suo nunquam satis laudato. Dac.

° Ancunulentæ] Perperam in Glossario : ‘Ancodata, περιουθεΐσα.’ Manifesto legendum, Ancunulenta : per hoc verbum omnia spurca et sordida expresserunt veteres Latini, Cœnum, cunæ, inquinare, conquiniscere, et alia, quæ non dicam. Quæ per u, antea per æ extulerunt : ut in ‘pœnire,’ ‘punire.’ Jos. Scal.

Ancunulentæ] ‘Cunire,’ ut infra Festus, est sterco facere, unde ‘ancunulentus’ sordidus. Unde ‘inquinare,’ ‘inquinamentum.’ Cœnum, cunæ, cunire, inquinare, conquiniscere. Dac.

^p Ancus] Qui Latine Ancus, is a Græcis γαλιαγκών. Meminit et Glossarium : ‘Aucus, Mancus, κωλλός,

λωρδός.’ Jos. Scal.

Ancus] Glossarium : ‘ancus, mancus, κωλλός, λωρδός.’ Inde ‘Aucus Martius’ rex dictus. Dac.

^q Andron] Græcis ἀνδρών. Infra pro viri plurimi quidam habent plurimum, male. Cum in androne plurimos homines habitasse dicit Festus, ita innuit amplum domicilium fuisse, ut erat. Hesych. ἀνδρεών, ὁ μέγας οἶκος. Idem.

^r Andruare] A Græco ἀναδρῆν. Quod istud sit verbi, nescio, magis, quid ejus vicem substituam non habeo. Non puto verbum Græcum hic desiderari. Sed scripsisse Festum, andruare est recurrere, a verbo truare, id est, movere. Hinc trua vocata. Tamen si ἀναδραμεῖν reponamus, tolerabilis erit lectio, ita, andruare, id est, recurrere, a Græco verbo ἀναδραμεῖν, id est, indevenire. Nescio quid sibi volnerit auctor Glossarii, qui scripserit ‘andruare, ἀνδρίζεσθαι.’ Nisi putavit ‘andruare’ dictum παρὰ τὴν ἀνδρεῖαν. Jos. Scaliger. Vide ‘redamtruare.’ Dac.

^s Angeronæ] Glossarium : ‘Angeronia, ἡ θεὸς τῆς βουλῆς καιρῶν. Jos. Scul.

Anginam^t vinariam habere dicuntur, qui vino suffocantur. Angiportus,^u iter compendiarium in oppido: eo quod sit angustus portus, id est, aditus in portum. Angor^x est animi vel corporis cruciatus, proprie a Græco *συνάγχη*, id est, strangulatione, dictus: unde et faucium dolor angina vocatur. Plautus: vellem me in anginam verti, quo huic aniculæ fauces præoccuparem. Angulus,^y a Græco *ἀγκύλον*: sive ab eo, quod est *ἐγγύς*, id

NOTE

Angerona] Ab angina, si sequimur Festum. Sed potius ab angendo ore, est enim Dea silentii. Solin. cap. 1. 'Inter antiquissimas sane religiones sacellum colitur Angerona, cui sacrificatur ante diem duodecimum Kalendarum Januarias: quæ Dea præsul silentii istius prænexo obsignatoque ore simulacrum habet.' *Dac.*

^t *Anginam*] Quisquis dixit anginam vinariam pati eum, qui vino suffocaretur, secutus est eum, qui Demosthenem dixit *ἀργυράγχην ἔχειν*. in Glossario: 'Anguina, *ἄγκυρα, συνάγχη, κύναγχος*.' Quod interpretatur 'Anguinam, *ἄγκυραν*,' confirmatur testimonio Cinnæ: 'Atque angina regit stabilem fortissima cursum.' *Jos. Scal.*

Anginam vinariam] Sic lepide Demades dixit Demosthenem habere 'anginam argenteam, *ἀργυράγχην*,' quod argento corruptus nihil dixerit contra Milesios, sed se angina premi simularit. *Dac.*

^u *Angiportus*] Angustus portus, id est, aditus in portum, obscurius dictum est; nisi addas, hoc est, in domum. Varro libro quarto, ab angendo et portu; et quinto, quia in eo nihil potest agi. Festus: 'portum pro domo in duodecim positum omnes consentiunt' et Ulpianus: 'Portus est conclusus locus quo importantur, et inde exportantur merces: unde angiportum dictum est.' *Dona-*

tus in Adelph. 'Angiportum est angusta et curta via, quasi angiportus: alii, quod inter portus sit locus angustus, hoc est, inter domos. *Ant. Aug.*

Angiportus] Via angusta, ab angendo et portu, Varro lib. iv. Donatus, ab angue et portu, angiportum quasi angiportum, id est, viam flexuosam in modum anguis. Portus enim Antiquis viam significabat. *Dac.*

^x *Angor*] *Plaut. in Mostell.* paucis immutatis. 'In anginam ego nunc me velim verti, ut veneficæ illi Faucesprehendam.' *Ant. Aug.*

Angor] *Scribe, a Græco ἀγχόνη.* Miror a doctissimis viris margini appositum *ἀγχηνέλλειν*. Hoc quid sit, ne ipsi quidem sciunt. Sed quisquis hoc ausus est, non dubium, quin ita legerit in lexico suo, cum legendum potius esset, *ἄγχειν, ἔλλειν*. Nam *ἄγχω*, est *ἔλλω*. Vide, quam sæpe boni et docti viri suos sibi oculos ipsi fascinant. *Jos. Scal.* Locus Plauti quem infra Festus, est e *Mostell.* 1. 3. 'In anginam ego nunc velim verti, ut veneficæ illi Faucesprehendam, atque enicem scelestam simulatricem.' *Dac.*

^y *Angulus*] Hic quædam trajecta putavit doctissimus Vossius, qui legit, *Angulus, a Græco ἀγκύλον, quod aduncatur, sive ab eo quod est ἐγγύς*. Sensus est, angulum factum esse vel ab *ἀγκύλος*, incurvus, quia omnis angulus aduncatur, hoc est, incurvatur, vel

est, prope; quod aduncatur,⁷ quod ex diverso coacta faciunt anguli formam.

Annaria² lex dicebatur ab Antiquis ea, qua finiuntur anni magistratus capiendi.

Annus^a ex Græco venit, quem illi ἔννον dicunt, et quod nos triennium,⁸ illi dicunt τρίεννον.

Anquirere^b est, circumquærerere.

Antarium^c bellum, quod ante urbem geritur.

Ante^d Terentius pro antea⁹ ponit.

Antefixa,^e quæ ex opere figulino tectis adfiguntur sub stillicidio.

7 Alii adducatur.—8 Alii trimum.—9 Ursinus opinatur legendum *Antidea*.

NOTÆ

ab ἐγγὺς, prope, quia latera appropinquantia et concurrentia efficiunt angulum. Sed et recte legas, ut in veteri Aldina, *angulus, a Græco ἀγκύλον, vel ab eo quod est ἐγγὺς, prope, quod adducatur. Idem.*

² *Annaria lex*] Quæ et *villia*, quia eam tulit L. Villius, Tribunus plebis, L. Manlio, Q. Fulvio Coss. quot annos nati quemque Magistratum peterent caperentque. Ovid. in Fastis: 'finitaque certis Legibus est ætas, unde petatur honos.' *Idem.*

^a *Annus*] ἔνος, Æolice ἔννος, e mutato in a, *annus. Idem.*

^b *Anquirere*] Ab *an*, circum, et *quæro*, Cicero Tuscul. v. 'Studiose ab his siderum magnitudines et intervalia anquirebantur.' Anquirere etiam verbum est forense. Liv. lib. xxxvi. 'Cum Tribunus his pecuniæ anquississet, tertio capitis se anquirere diceret.' Ubi 'pecuniæ et capitis anquirere,' est ad populum ferre de multa et capite alicujus. *Idem.*

^c *Antarium*] Antarium bellum eodem modo dictum quo a Vitruvio 'Antarii funes.' Veteres Glossæ: 'Antarium bellum, ὁ πρὸ τῶν πυλῶν πόλεμος.' In veteri Glossario: 'Anta-

rium, ἀνταρμὸς,' hoc est, antepagmentum: ab eadem mente dictum. *Jos. Scal.*

Antarium bellum] Quod ante portas geritur, Glossar. 'antarium bellum, ὁ πρὸ τῶν πυλῶν πόλεμος,' i. 'ante portas bellum:' sed magis placet antarium bellum dici, quod Tyrannus seu apostata adversus regem suum gerit, ab ἀνταίρω, 'rebello.' Nam et Græci antarium ἀνταρμὸν vocant. Gloss. 'antarium, ἀνταρμὸς.' Falluntur enim viri doctissimi, Vulcanius et Scaliger, qui ibi antarium et ἀνταρμὸν de antipagmento accipiunt: inde ἀνταρτης, Latine *antarta*, pro quo et *intarta*, rebellis, tyrannus, apostata. Hesych. ἀντάρτης, τύραννος ἀντιβαίνων βασιλεῖ, 'Antarta, tyrannus rebellans adversus regem.' *Dac.*

^d *Ante*] Quasi vero ante pro antea solus Terentius usurparit. *Idem.*

^e *Antefixa*] Horum mentio est apud Livium lib. xxxiv. 'Antefixa fictilia Deorum Romanorum ridentes.' Et lib. xxxvi. 'In æde Concordiæ Victoria, quæ in culmine erat, fulmine icta decussaque, ad Victorias, quæ in antefixis erant, hæsit, atque inde procidit.' Quid sint disertium

Antes^f sunt extremi ordines vinearum: unde etiam nomen trahunt antæ, quæ sunt latera ostiorum.^g

Anteurbana prædia,^h urbi propinqua.

Antiaⁱ muliebres capilli demissi in frontem appellati ex

Græco videntur: quod enim nos contra, illi ἀντί¹⁰ dicunt.

Anticum^k Veteres etiam pro janua posuere.

Antigerio^l Antiqui pro valde dixerunt.

Antios,^m id est, excruciatos.

//////////

10 Pro ἀντί quædam edd. ἀντίον.—11 Scaliger et Ursin. legendum putant *Antios*.

NOTÆ

explicat Vitruvius lib. III. 'In Areostylis autem nec marmoreis Epistylis uti datur: sed imponendæ de materia trabes perpetuæ: et ipsarum Ædium species sunt baricæ, humiles, laxæ. Ornantque signis fictilibus aut æreis inauratis earum fastigia, Tuscanico more: uti est ad Circum maximum, Cereris, Herculis Pompeiani, item Capitolii.' Ita locum illum Vitruvii legimus. *Idem*.

^f *Antes*] Glossarium: 'Antes, στίχοι ἀμπέλων. Antium, τάξεων, ὀρχάτων.' *Jos. Scal.*

Antes] Ordines anteriores. Virg. II. Georg. 'Jam canit effætos extremus vinitor antes:' ubi interpret: 'Antes sunt extremi ordines in ingressu, qui et finis est laboris cum ad eum perventum est.' Gloss. 'antes, οἱ τῶν ἀμπέλων στίχοι,' 'vinearum ordines.' Item 'antium, τάξεων, ὀρχάτων.' *Dac.*

^g *Antæ, quæ sunt latera ostiorum*] Pilæ sive columnæ lapideæ in lateribus ostiorum, quadras columnas exponit Nonius. Glossæ: 'antæ, παραστάδεις et παραστάδες.' Hesychio sunt πρὸς τοῖς τοίχοις τετραμμένοι κίονες, 'columnæ muris applicatæ.' Eadem Glossæ *antes* pro *antæ* 'antes παραστάται.' *Id.*

^h *Anteurbana prædiu*] Imitatio Græcorum, πρόσθεια χωρία. *Jos. Scal.*

ⁱ *Antia*] Glossarium: 'Antide, κδ-

μαι διὰ τῶν κροταφῶν κρεμάμεναι γυναικεῖαι.' Lege *antia*, i. 'Comæ muliebres per media tempora descendentes.' Aliæ Gloss. 'antia, τρίχες αἰ μεταξὺ τῶν κεράτων τῶν βοῶν,' i. 'Crines intra cornua boum.' Tert. de pallio: 'genuinos inter antias adumbros.' *Jos. Scaliger*. Aliæ glossæ: 'antia, προκόμιον.' *antia* alio nomine *Capronæ* dictæ: vide 'Capronæ.' *Dac.*

^k *Anticum*] Vide 'Posticum.' *Ant. Aug.*

Anticum] Subintelligitur *ostium*. Vide 'Posticum.' *Dac.*

^l *Antigerio*] Glossæ veteres Latina: 'Antigerio, valde.' 'Antigerium, quemadmodum, imprimis.' *Jos. Scal.*

Antigerio] Placidus in glossis: 'Antigerio, vel quemadmodum, vel in primis.' *Ful. Ursin.*

Antigerio] Quintilian. lib. VIII. cap. 3. 'Quid necesse est dicere oppido, quo sunt usi paulo tempore nostro Superiores? vereor ut jam non ferat quisquam. Certe antigerio, ejus eadem significatio est, nemo nisi ambitiosus utetur.' Isidorus in Glossis: 'Antigerium, quemadmodum, in primis.' Item, 'antigerio, valde.' Glossarium: 'antigerio, πρόλημα, νίκη ἀντιοιράσις.' Lego πρόλημα νίκης, ἀντιπρασις. *Dac.*

^m *Antios*] Sine ullo dubio legendum

Antipagmenta,^u valvarum ornamenta: quæ antis adpanguntur, id est, adfiguntur.

Antiquare^o est in morem pristinum reducere.

Antras,^p convalles, vel arborum intervalla.

Antroare,^q gratias referre: truant, movent: tuam quoque vocant, quo permovent coquentes exta.

Anus^r dicta est ab annorum multitudine: quoniam Antiqui non geminabant consonantes: vel quod jam sit sine sensu, qui Græce dicitur ἄνους.

NOTÆ

Anctos. Adstipulatur et optimum illud Glossarium: 'Anctos, ἀναγκασθέντας. Ancti, ἀγκάμενοι.' *Jos. Scal.*

^u *Antipagmenta*] Gloss. 'antipagmenta, προσήματα.' Sculpturæ Deorum, hominum, animantium, aliarumve rerum, quæ postibus aut columnis postes sustinentibus pangi solent. *Dac.*

^o *Antiquare*] Verbum solenne quo populus Rom. utebatur cum significabat se legem non accipere, 'antiquo' est deleo, aboleo, in antiquum morem reduco, id est, ut antiquum jus valeat, nec novum statuatur. Gloss. 'antiquare, ἀρχαῖωσαι;' et 'antiquo, ἀρχαῖω.' *Idem.*

^p *Antras*] Placidus in Glossis: 'Antras, convalles, vel arborum intervalla: ἄγκρα ποιήεντα, Homerus. *Ful. Ursin.*

Antras] Glossarium: 'ancras, ancra, ἄγκρα, ἀλῶνες.' Videtur Glossarii lectio verior: confirmatur enim glossis Isidori: 'Angræ, intervalla arborum, vel convalles.' Nam cognatæ sunt C. et G. Fortasse scribendum *ancra*, aut, ut Isidorus, *angea*: nam a Græco ἄγκρα: quin etiam in aliis glossis Græco-Latinis: 'averca, ἀλῶν, ὁ στενὸς τόπος, καὶ ἐπιμήκης:' extant, enim vestigia vocis *ancra*: ita enim legendum. Item 'ancra, φάραγξ,' 'vallis.' *Jos. Scal.*

^q *Antroare* [*Antruare*] Vide, an idem sit quod paulo superius 'andruare:' et quod hic 'truare' dicatur, illic 'drua' appelletur. *Aut. Aug.*

Antruare] Glossarium: 'Antruare, σπηλεύσαι.' Ita corrigimus: σπήλαιον enim *antrum*. Longe alia significatione posuit, ac Festus ipse. *Jos. Scal.*

Antruare] Glossarium: 'antruare, σπιλεύσει.' Rescribit Vulcanius σπιλεύσαι. Scaliger σπηλεύσαι. Uterque sane nullo sensu: nam σπιλεύσαι est contaminare, inficere, quod verbo *antruare* nunquam convenire possit, at σπηλεύσαι ab σπήλαιον, *antrum*, inaudita vox, et quæ nunquam referri ad τὸ *antruare*, neque enim *antruare* ab *antro*. Lege igitur *antruare*, σπεύσαι, i. 'citato gradu ferri.' Nunc quod ait Festus, *antroare*, *gratias referre*, id mihi dubium est, a quoque *redamtruare* potius pro *gratias referre* positum fuisse, nam *antruare* est motus edere, *redamtruare*, eosdem motus invicem referre, unde non invenusta metaphora pro *gratias referre* dici potuit *redamtruare*. Nihil aliud video. *Dac.*

^r *Anus*] A Græco ἄνους, *amens*: neque enim ab *annis* esse potest, cum *anus* vetula priorem syllabam corripit, *anus* vero pro *annus* eandem producat. *Idem.*

Anxur¹² s vocabatur, quæ nunc Terracina dicitur Volscæ gentis: sicut ait Ennius: Vulsculus^t perdidit Anxur.

Ape^u apud antiquos dicebatur, prohibe, compesco.

Apellinem^x antiqui dicebant pro Apollinem.

Aperta^y idem Apollo vocabatur; quia patente cortina^z responsa ab eo dentur.¹³

Apex,^a qui est sacerdotum insigne, dictus est ab eo, quod comprehendere antiqui vinculo, apere dicebant. Unde aptus^b is, qui convenienter alicui junctus est.

12 Vet. ed. *Axur*; quod probat Scaliger.—13 Alii libri *daventur*.

NOTÆ

* *Anxur*] Placet vetus editio, *Axur*. Nam certissimum est ex Servio, Veteres ita dixisse, ob Jovem imberbem, sive ἄξυρον, qui ibi colebatur. Et in nummo argenteo Pansæ, ab uno latere, JOVIS. AXUR. VIBIVS. C. F. C. N. ab altero, PANSÆ. *Jos. Scal.*

Anxur] Vel *Axur*, ut legitur in Pansæ numismate, Volscorum oppidum, a Latinis *Terracina*; quinquagesimo milliario ab urbe distans. Liv. lib. iv. 'Anxur fuit quæ Terracinæ sunt.' Idem Plinius. Terracina autem Græcis τραχυή a loci asperitate. Strab. lib. v. *Axur* autem dixere Veteres ob Jovem imberbem sive ἄξυρον, qui ibi colebatur, ut scribit Servius. *Dac.*

¹ *Ennius*: *Vulsculus*] Lib. iv. *annal.* Sed ibi *Volscus* non *Vulsculus*. 'Volscus perdidit Anxur.' *Idem.*

^u *Ape*] Glossarium, 'Ape, κάλυσον.' 'Apet, ἀποσοβεῖ.' *Jos. Scal.*

Ape] Ab antiquo *apeo*, prolibeo, compesco. *Dac.*

^x *Apellinem*] Ut 'hemo' pro 'homo;' 'agelum,' 'agolum.' *Idem.*

^y *Aperta*] Immo *Aperta* lingua Tarentina, quæ magna ex parte Æolensis fuit, ἀπεράτα id est, ἠπειρώτης, quod transmarinus Deus sit et peregrinus; nam regis temporibus ignotus Apollo Romanis, ut ex Pontificis libris Ar-

Delph. et Var. Clas.

Pomp. Fest.

nobis refert: cujus rei fidem facit nomen Apollinis Græcum. Si enim antiquitus Romanis notus fuisset, peregrino eum nomine non designassent: at Venus peregrinum quoque numen, nomen autem Romanum, sed ita, ut peregrinum significet; Venus enim a veniendo quasi dicas προσήλυτον Θεόν. *Jos. Scaliger.* ἠπειρώτης, ei mutato in ε, et η in α, ut Æoles solent, ἀπεράτας, ἀπεράτα, et syncope, quæ etiam illorum est propria, ἀπέτρα, aperta. Sic autem dictus quod ex Græcia venerit, quæ Græcis ἠπειρος. Pacuvius in armorum judicio, 'Aper-tai fatur dictio, si intelligas: Tali dari arma qualis, qui gessit, fuit, Jubet, potiri si studeamus Pergamo.' *Dac.*

^z *Cortina*] A Græco χόρτος, gramen, undeseptum rotundum, quia χόρτω, gramine, in orbem signabatur, χόρτος dictum est Homero. Et inde vocabulum nostrum *la court*. Inde etiam locus, unde dabantur Apollinis oracula, *cortina*. *Idem.*

^a *Ape*] Cacumen pilei. Eum sic describit Servius: 'Apex dicitur in summo Flaminis pileo virga lanata; id est, in cujus extremitate modica lana est.' *Idem.*

^b *Unde aptus*] Virg. 'ubi maximus Atlas Axem humero torquet stellis

F

Apica ^c dicitur ovis, quæ ventrem glabrum habet.

Apiculum ^d filum, quo flamines velatum apicem gerunt.

Apluda ¹⁴ ^e est genus minutissimæ paleæ frumenti, sive panici: de qua Nævius: Non hercle apluda est hodie quam tu nequior: sunt qui apludam sorbitionis liquidissimum putent genus; quod flatu dejiciatur, et quasi adplaudatur.

Aplustria ¹⁵ ^f navium ornamenta; quæ quia erant amplius, quam essent necessaria usu, etiam *amplustria* dicebantur.

14 Alii *Applida*.—15 Quædam edd. *Aplustra*, et mox *amplustra*.

NOTÆ

fulgentibus aptum,' 'Aptum,' id est, astrictum, colligatum, connexum. *Idem*.

^c *Apica*] Ovis quæ ventrem lana nudum habet. Varr. lib. II. de R. R. 'Ovem collam et ventrem pilosum habere oportet. Quæ id non haberent majores nostri apicas appellabant, ac rejiciebant.' Apicus a Græco ζπεικος, glaber, ab α privativo et πεικός, vellus, lana. *Idem*.

^d *Apiculum*] Veteres Grammatici aiunt, *Flamines*, quasi *flamines* dictos, quod cum ipsis capite nudo in publicum prodire fas non esset, apicem pone regerebant, et *filo* velati incedebant. Quid sit autem *filum* Livius explicat, cum dicit 'velamentum lanæ' esse. Ergo hi Grammatici mihi quidem non probant etymon suum; non enim flamen, quasi filamen dictus est: sed tamen, cum hæc dicunt, morem priscum circa cærimonias flaminis nos docent. Quæ cum ita sint, non dubito legere, *Apiculum, filum, quo flamines velati apicem regerunt*. Pone enim regerebant apicem, ne gravis esset summis ætatis caloribus: amentis enim, quæ offendices dicebantur, sub mentum adductis religabant, ut, cum vellent, regerent, et pone pendere permitterent. Nam duarum rerum necessitate semper ob-

strictus erat flamen, nunquam nudo capite in publicum prodeundi, ac nunquam apicem dimittendi. Hoc enim est caput ex lege Flaminica: SINE. APICE. SVB. DEIVO. ESSE. NEC FAS. ESTO. IN. TECTO. VTEL. LVBT LICETO. Ergo cum filo propter æstus dici velati erant, apicem tamen gestabant; sed non in capite, uti diximus. Possumus tamen vulgatam lectionem tneri. Nam certum est eos velamenta gestare solitos, quæ *Flamea* vocabantur. Dionysius: οὗς (Flamines) ἀπὸ τῆς φορήσεως πάλων τε καὶ στεμμαίων, ἃ νῦν ἔτι φοροῦσι, φλόμα καλοῦντες, οὕτω προσαγορεύουσι. Mihi prior conjectura magis placet. *Jos. Scaliger*. Sed nihil agit vir doctissimus; nam certum est laneum illud filum, quo totus apex sive virga apicis velabatur, *apiculum* a Veteribus dictum fuisse. *Dac*.

^e *Apluda*] Alii *applida*. Plin. lib. XVIII. cap. 10. 'Millii et panici et sesamæ purgamenta *appludam* vocant.' Alii frumenti fursurem interpretantur. De sorbitionis genere mihi adhuc incompertum est. *Idem*.

^f *Aplustria*] A Græco ἀφλαστα. Apollonius. Glossarium, 'Aplustra, πτερὸν πλοίου, ὡς Ἐννιος.' *Jos. Scal*.

Aplustria] Summa pars puppis atque etiam ornamenta quæ semper in

Apollinares ludos,^s hoc est, in laudem Apollinis, populus laureatus spectabat stipe data pro cuiusque copia.

Apor,^{16 h} apud.

Appellitavisse, appellasse.

Appia via,ⁱ et aqua ab Appio Claudio est appellata.

Apricum^k locum a Sole apertum: a Græco vocabulo *ερίκης* appellatur, quasi *ἀφρίκης*, id est sine horrore, videlicet frigoris: unde etiam putatur Africa^l appellari.

Aptus^m cum propria significatione intelligatur, poni tamen solet pro adepto: sicut apisciⁿ pro adipisci.

Apua,^o genus minimi pisciculi.

16 Quidam *Apot*.

NOTÆ

summa puppis parte, non in prora, ut plerique Veterum scripserunt, collocantur. Nam quæ in prora erant, dicebantur acrostolia. *Aplustria* autem et *aplustra*, nam utroque modo Antiquos protulisse docet Priscianus, Græce *ἀπλαστα*, postea *amplustrum* et *amplustre* dictum est. *Dac.*

^s *Apollinares ludos*] Qui fiebant iii. nonas Quintil. Eorum origo ex Cn. Martii carminibus petita, quæ legere poteris apud Liv. lib. xxv. Sect. 12. *Idem.*

^h *Apor*] Glossarium, ‘Ape, παρά.’ ut in alterutro mendum sit. *Jos. Scal.*

Apor] Pro *apur*, ut Antiqui scribebant pro *apud*. Ut *arventum* pro *adventum*. Male quidam *apot*. *Dac.*

ⁱ *Appia via*] Quæ ab urbe Brundisium usque lapidibus strata erat, ab Appio Claudio exstructa. *Appia* simpliciter dicta, Horat. ‘Minus est gravis *Appia* tardis.’ De aqua *Appia* ab eodem Claudio in urbem introducta meminit Cicero in *Cælio*. *Idem.*

^k *Apricum*] Melius quasi *apericum*, Soli apertum. *Idem.*

^l *Unde etiam putatur Africa*] Melius qui ab *Afro* uno ex posteris Abrahæ de Cethura. Alii aliter. Sed solus veram originem ostendit Doctiss. Bochartus in suo *Canaan* lib. 1. c. 25. ubi docet Africam sic dictam a Pœnis ab Arabico *pheric* sive *feric spica*, quasi terram spicæ, id est, phrasi mere Punnica *γη εἰσταχυς*, terra spicarum ferax, qualem fuisse Africam omnes tradunt, unde et in notitia Imperii symbolum est Africæ mulier binas utraque manu spicas ostentans, et sub pedibus duas habens naves frumento onustas, cum his literis superne inscriptis: PROCOS. AFRICÆ. *Idem.*

^m *Aptus*] *Adeptus* ab antiquo *apiscor*. Unde *adipiscor*. Terent. Heauton. IV. 3. ‘Deorum vitam apti sumus.’ *Idem.*

ⁿ *Sicut apisci*] Plaut. in Prolog. Rudent. ‘Qui hic litem apisci postulant perjurio.’ *Idem.*

^o *Apua*] ‘*Ἀφύνη*’ Græce dicunt, sed Latini tenui pro aspirata utuntur, ut in aliis. Vide ‘*Album*.’ *Ant. Aug.*

Apua] Græcis *ἀφύνη*. Plin. I. xxxi. c. 8. ‘*Apnam* nostri, *Amphyu* Græci

Apud^p mutuam loci et personæ conjunctionem significat: ut cum dicimus: Cæno apud amicum. Apud et Penes^q in hoc differunt: quod alterum personam cum loco significat: alterum personam, et dominium, ac potestatem, quod trahitur a penitus.

Aqua^r dicitur, a qua juvamus.¹⁷ Aqua et ignis^s interdici solet damnatis: quam accipiunt nuptæ: videlicet, quia hæc duæ res humanam vitam maxime continent. Itaque funus prosecuti redeuntes ignem supergrediebantur aqua aspersi: quod purgationis genus vocabant suffitionem.

Aquælicium^t dicitur, cum aqua pluvialis remediis quibusdam elicitur: ut quondam, si creditur, manali lapide in urbem ducto.

17 Alii *vivamus*: et mox quidam conjiciunt *que accipiunt*.

NOTÆ

vocant, quoniam is pisciculus e pluvia nascitur.' Meminit Aristoph. in Equit. *Ὀυ̅πόποτος ἀφύλας εἶδον ἀξιωτέρας*, 'Numquam apnas vidi pretiosiores.' Ubi Schol. 'Apna pisciculus minutissimus, qui ex limo concrevit et vivit, naturæ miraculo, nullius cibi indigens, sed alter alterum lingendo pas-citur.' *Dac.*

^p *Apud*] Vide 'ad.' *Idem.*

^q *Apud et penes*] In eo differunt, quod *apud* custodiam tantum, *penes* vero dominium comprehendat, et *penes* se rem habet qui eam omnino possidet, ut Dominus. *Apud* se habet qui eam ut depositarius tenet. *Ulpian.* 'Penes te amplius est quam *apud* te. Nam *apud* te est quod qualiter at e tenetur, *penes* te est, quod quodam modo possidetur.' Verum *apud* Jurisconsultos et alios auctores plerumque confunduntur. *Idem.*

^r *Aqua*] Varro minus dare: Aqua quod æqua summa: quanquam neutrum implet aures meas. De aqua,

et igni, quæ accipiunt nuptæ, idem Varro videndus libro iv. et *Plutarch.* in *Problem.* et infra 'Facem.' *Ant. Aug.*

Aqua] Videtur hic locus ita legendus: *Aqua et igni tam interdici solet damnatis, quam accipiuntur nuptæ.* *Scævola* in *L. Seia. D. de donat. inter vivos*: 'Quidam virgini die nuptiarum, priusquam ad eum transiret, et prius quam aqua et igni acciperetur, id est, nuptiæ celebrarentur, obtulit decem aureos dono.' *Ful. Ursin.*

Aqua dicitur] Optime *Caninius* ab ἀχόα, a fusione. Nam sæpe Latini articulum nominibus jungunt. *Dac.*

^s *Aqua et ignis*] *Fulvio Ursino* unice adsentior, qui legit, *Aqua et igni tam interdici solet damnatis quam accipiuntur novæ nuptæ.* De utroque more *Ovid. v. Fast.* 'Quod in his vitæ causa est, hæc perdidit exul, His nova fit conjux: hæc duo magna putant.' Vide 'facem.' *Idem.*

^t *Aquælicium*] *Tertullian.* 'Aquilicia Jovi immolatis: nudipedalia popule

Aquagium^u quasi aquæ agium, id est, aquæ ductus appellatur.

Aquarioli^x dicebantur mulierum impudicarum sordidi ad-seclæ.

Aquilus^y color est fuscus, et subniger: a quo aquila dicta esse videtur: quamvis eam ab acute volando dictam volunt. Aquilus autem color ab aqua est nominatus: nam cum antiqui duos omnino naturales nossent, id est,

NOTE

denunciatis.' Fortasse Varro *Tuscum aquiligem*, vel *Aquilicem* dixit, quod sacrificiorum, et rei divinæ pro-curatione, quarum rerum periti Tusci erant, aquas eliciebat. Verba Varro-nis sunt hæc ex Satyra Quinquatri-bus: 'An hoc præstat Herophilus Diogeni, quod ille e ventre aquam mittit? an hoc te jactas? at hoc pacto utilior te Tuscus aquilex.' Tam-en nihil impedit, et pro libratore aquarum sumere. Glossarium: 'Aquilices, οἱ τὰ ὑδραγωγία ἐργαζόμενοι, οἱ ἀνοχετάριοι, ποταμίται, ὑδροσκόποι.' Ita enim legendus est locus ille apud auctorem Glossarii. *Jos. Scal.*

Aqualicium] Cum propter nimiam siccitatem manalem lapidem in ur-bem protrahabant, ut aquas elicerent. Vide 'Manalis lapis.' Sacrificia tum peracta innuit Tertullian. 'Aquilicia Jovi immolatis, nudipedalia populo denuntiatis.' Aquilex qui hujusce rei pro-curatione aquas eliciebat, 'Tuscus aquilex' dictus quod harum rerum periti Tusci erant. Varro in Satyra Quinquatribus: 'An hoc præstat He-rophilus Diogeni, quod ille e ventre aquam mittit? an hoc te jactas? at hoc pacto utilior te Tuscus aquilex.' Quamvis ibi, ut optime Scaliger, aquilex simpliciter sumi possit pro aquarum libratore. Glossarium: 'aquilices, οἱ τὰ ὑδραγωγία ἐργαζόμενοι, οἱ ἀνοχετάριοι, ποταμίται, ὑδροσκόποι. Prout ipse hunc locum digessit qui corruptissi-

me legitur. Infra ista, si creditur, sunt barbari mutilatoris, qui dubita-vit olim Romæ manales verrere solitos fuisse. *Dac.*

^u *Aquagium*] Idem quod Aquarium. Glossarium: 'Aquarium, ὑδραγωγίον.' *Jos. Scal.*

Aquagium] Idem quod Aquarium. Glossarium: 'Aquarium, ὑδραγωγίον, aquæ ductus.' *Dac.*

^x *Aquarioli*] Sic proprie diceban-tur qui aquam meretricibus ministra-bant, qua se post Venerem abluerent. Glossarium, 'aquarioli, βαλ-lάδες,' nam βαλλὰς a βάλλων ὕδωρ ab aqua jaciunda. Inde postea leuo-nes et stupri conciliatores *aquarioli* dicti. *Idem.*

^y *Aquilus*] Glossarium, 'Aquilum, μέλαν, ὡς Λουκίλλιος.' Varro, *κοσμοτο-ρῆνη, περὶ φθορᾶς κόσμου*: 'Atque Æ-geus fluctu quam lavit ante Aquilo, Sævus ubi posuit Neptuni filius ur-bem.' 'Aquilum fluctum,' μέλαν ὕδωρ, ποέτæ. *Jos. Scal.*

Aquilus color] Medius inter album et nigrum. Sed male Festus ab aqua dictum putat, cum sit ab *aquila*, quod et innuit Plaut. *Rudent. II. 4.* 'Eja corpus quojusmodi? Subvolutarium illud quidem, subaquilum volui di-cere.' *Aquila* autem ut optime Cani-nius a Cyprio *agor*. Hesych. ἀγὼρ, ἀετὸς, Κύπριοι: *agor*, aquila, Cyprii. *Agor*, r mutato in l, 'agol,' 'agul,' 'aql,' 'aquila.' *Dac.*

album et nigrum; intervenerit autem is quoque qui ita neutri similis est, ut tamen ab utroque proprietatem trahat; potissimum ab aqua cum denominarunt, cujus incertus est color.

Aquilius prænomen¹⁸ ab aquilo colore, id est, nigro, est dictum.

Aquilo^a ventus a vehementissimo volatu ad instar aquilæ appellatur.

Aquipenser^b genus piscis.

ARABICE olet, id est, ex odoribus Arabicis.

Arbilla^c arvina, id est, pinguedo corporis.

Arbiter^d dicitur iudex, quod¹⁹ totius rei habeat arbitrium, et facultatem.

Arbitrarium^e, cum adhuc res apud arbitrium geritur.

Arbitrium^f dicitur sententia, quæ ab arbitro statuitur.

18 Alii *Aquillius* nomen.—19 Quidam libri *qui*.

NOTÆ

^z *Aquilius prænomen*] *Aquillia* familia duplex; patricia et plebeia, utraque consularis. Ideo *Aquillius nomen* malim, nam *prænomen Aquilius*, vel *Aquillius*, nunquam extat, quod sciam. *Aquillium* autem scribendum esse, non *Aquillum*, docent fasti Capitolini, et nummi. *Ant. Aug.*

Aquilius] Simplici *l* pro *Aquillius*, ut constanter Fasti Capitolini et nummi. *Aquillia* familia duplex, patricia et plebeia. Utraque consularis, ideoque legunt viri doctissimi, *Aquillius nomen*, &c. cum nusquam legatur *prænomen aquilius*. *Dac.*

^a *Aquilo*] Optime Caninius a Græco ἀκίρως. Hesyeh. ἀκίρως, βορβῆας. ἀκίρως, ρ in *l*, ἀκίλως, aquilo. *Idem.*

^b *Aquipenser*] Scribitur et *acipenser*. Horat. Satir. 2. lib. II. 'haud ita pridem, Galloni præconis erat acipensere mensa Infamis.' Vulgo vocatur *sturio*, *estourgeon*. Quamvis an *acipenser* sit *sturio* dubitari certe

possit, cum *acipenser* sit marinus tantum, *sturio* vero et marinus et fluviatilis. Sed de hoc apud Horatium: *acipenser* autem ab acumine rostri dictus. *Pesnum* enim Antiqui dicebant acutum. Inde *acipesner* primo, postea *acipenser* et *acipenser*. *Idem.*

Arbilla] *Arvina* seu *arbina* non est quævis pinguedo, sed *seum* tantum. Glossarium: 'arvina, λιπος ἄνευ σαρκός.' Hæc enim est definitio sevi: est autem Siculum verbum: Hesyeh. ἀρβίνη, κρέας, Σικελοί. Legendum fortasse στέαρ, non κρέας. *Jos. Scal.*

^d *Arbiter*] Iudex a prætore datus, vel ex conventionne litigatorum electus. *Arbiter* autem et *iudex* eo differunt, quod ille certos habeat terminos quos non excedat, hic nullos. *Dac.*

^e *Arbitrarium*] *Plaut. Amphit.* 'Hoc quidem profecto certum est, non arbitrarium.' *Idem.*

^f *Arbitrium*] De differentiis *arbitrii*

Arbosem pro arbore antiqui dicebant,^s et robosem pro robore.

Arbutus^h genus arboris frondibus raris. Virgilius : Et quæ vos rara viridis tegit arbutus umbra.

Arca diminutivum facit arculam, et arcellam : ut a porco porculum, et porcellum : a mamma mammulam, et mammillam.

Arcani sermonisⁱ significatio trahitur sive ab arce, quæ tutissima pars est urbis, sive a genere sacrificii, quod in arce fit ab auguribus, adeo remotum a notitia vulgari, ut ne literis quidem mandetur : sed per memoriam successorum celebretur : sive ab arca, in qua quæ clausa sunt, tuta manent : cujus ipsius origo ab arcendo pendet.

Arcere^k est continere : unde et arcus in ædificiis dictus est : quia se ipsum continet. Alii dicunt arcum dictum esse ab opere arrigendo in altitudinem. Arcere prohibere est : similiter, abarcet, prohibet : porcet quoque dictum ab antiquis, quasi porro arcet, et pro eo, quod est continet,

NOTÆ

et *judicii* sic Cicero pro Roscio Comædo. 'Aliud est iudicium, aliud arbitrium. Iudicium est pecuniæ certæ, arbitrium incertæ. Ad iudicium hoc modo venimus, ut totam litem aut obtineamus, aut amittamus ; ad arbitrium hoc animo adimus, ut neque nihil, neque tantum quantum postulavimus consequamur.' Aliquando tamen arbitrium pro iudicio ponitur, ut arbiter pro iudice. Præterea etiam arbitrium usurpatur in funeribus pro præmio eorum qui funera curabant. Cicero, post reditum in Senat. decima septima : 'Nondum palam factum erat concidisse rempub. cum tibi arbitria funeris solvebantur.' *Idem*.

^s *Arbosem pro arbore antiqui dicebant*] Placidus in Glossis : 'Hasenan antiqui dicebant, ut asas, quas nos aras, et Lases quos Lares dicimus.' Velius Longus de orthogra-

phia : 'Fesias antiqui pro ferias : et hasena, pro harena.' *Ful. Ursin.*

Arbosem] Ut 'advosis' pro 'advotris,' 'hasena' pro 'arena,' 'asa' pro 'ara,' et similia. Lege infra, *robose pro robore*. *Dac.*

^h *Arbutus*] Virg. Ecloga VII. *Ant. Aug.*

ⁱ *Arcani sermonis*] Ab 'arca,' 'arcanus,' ut ab 'oppido,' 'oppidanus.' *Arca* autem ab *arceo* Varr. lib. IV. de L. L. 'Arca quod arcentur fures ab ea clausa.' Sive potius ab *arcere*, quia id Veteribus erat *continere*. Unde et arcus qui sine fuleris se ipsum continet. Eadem et *arcela*. Glossarium, 'arca, arccla, κιβωρds, σαρds, κάμπτρα, λάραξ.' *Idem*.

^k *Arcere*] 'Ἀρκέω. Contineo, capio, item prohibeo, propulso. Et inde arcere ; neque enim audiendus Festus qui ab ἄρχω, impero. *Idem*.

ponitur: unde et coërcere, continere, dicimus: trahitur autem hoc verbum a Græcorum magistratu, quem illi ἀρχοντα vocant; in cuius potestate est cogere, vel prohibere.

Arcubiæ, qui excubabant in arce.

Arcula ^{20 1} dicebatur avis, quæ in auspiciis vetabat aliquid fieri.

Arculata ^m dicebantur circuli, qui ex farina in sacrificiis fiebant.

Arculum ⁿ appellant circulum, quem capiti imponebant ad sustinenda commodius vasa, quæ ad sacra publica capite portabantur.

Arculus ^o putabatur etiam Deus, qui tutelam gereret ararum.¹

Arcuma ^{2 p} genus plaustrum est modici, quo homo gestari ³ possit.

20 Fulv. Ursin. Jos. Scaliger et Dacernus legendum putant *Arciva*.—1 Pro *arearum* nemo, inquit Dac. non videt legendum *arcarum*.—2 Quidam libri *Arcima* vel *Arcirma*.—3 Alii quod homo *gestare*.

NOTÆ

¹ *Arcula*] Lego, *Arciva*. Veteres Glossæ, 'Arcivus, εἰρκτικός, κωλυτικός.' Et sane cum dictum sit hoc ab 'arcendo,' *Arcivum* dicendum esse quis non videt? *Jos. Scal.*

Arcula dicebatur avis] Legendum *arciva*, ut in veteri libro. Est enim ab arcendo. Veteres Glossæ, 'arcivus, εἰρκτικός:' i. impeditivus, ineber. In auspiciis aves arcivæ dicebantur etiam 'cliviæ,' quia difficilia dicebant 'clivia.' Et 'remores' a remorando, et 'inebræ' sive 'enebræ.' *Dac.*

Arcula] L. m. habet *Arciva*; et ita opinor legendum. *Ful. Ursin.*

^m *Arculata*] Ab *arculo*, id est circulo, qui fiebat ex virga, in modum coronæ curvata, et a regina in capite gestabatur. Vide 'inarculum.' *Dac.*

ⁿ *Arculum*] Vide 'Cesticillus.' *Ant. Aug.*

Arculum] Vide 'arculata:' idem 'cecticillus' dicebatur. *Dac.*

^o *Arculus*] De arculo Deo nihil usquam legi. *Idem.*

^p *Arcuma*] Videtur esse genus modici plaustrum, quo homo tantum gestari poterat, et a servis, non a mannis trahebatur. Unde vocabatur Chiramaxim. Petron. 'Hinc involutus coccina gausapa lecticæ impositus est, præcedentibus phaleratis cursoribus iv. et chiramaxio, in quo delicia ejus ferebantur,' &c. *Jos. Scal.* Pro *arcuma* scriptum fuerat ad oram libri *arcima*, cui favere videntur Glossæ veteres: 'arcirma,' (vel 'arcirana,') ἀμαξίς. *Dac.*

Area^q proprie dicitur locus vacuus, quasi exaruerit, et non possit quicquam generare.

Arferia^r aqua, quæ inferis libabatur: dicta a ferendo: sive vas vini, quod sacris adhibebatur.

Argea^s loca Romæ appellantur: quod in his sepulti essent quidam Argivorum illustres viri.

Argennon^t argentum percandidum.⁵

Argeos^u vocabant scirpeas effigias,⁶ quæ per virgines Vestales annis singulis jaciebantur in Tiberim.

//////////

⁴ Legendum monet Scaliger *Argei*.—⁵ Idem hic legendum monet *Argennum, argenteum, percandidum*.—⁶ Idem legit *effigies*.

NOTÆ

^q Area] Ab areo, quod sit arida; melius forsitan a Græco ἀλωά, λ enim sæpe mutatur in ρ. *Idem*.

^r Arferia] Arferia aqua, ut 'inferium vinum': ab 'adferendo,' et 'inferendo.' 'Arferium' pro 'adferium': sic 'arvenire,' 'arcire,' 'arcedere,' et similia: eodem modo 'Adferia aqua': veteres Glossæ: 'Adferial, ὕδωρ τὸ ἐπὶ τοῖς νεκροῖς σπενδόμενον.' *Jos. Scal.*

Arferia aqua] Ab 'adferendo,' ut 'inferium vinum' ab 'inferendo.' *Arferia* autem, quia veteres pro *ad* dicebant *ar*, 'arvenire,' 'arcire,' 'arcedere,' 'ardicere,' et similia. Porro non aqua tantum, sed quæcumque mortuis libabantur *arferia* dicta sunt, ut lac, mel, vinum. Quæ omnes vocabantur *inferiæ*, Græcis χοαί. *Dac.*

^s Argea] Lege *Argei*, ex Varrone, Ovidio, Plutarcho, et aliis. Glossarium: 'Argiarra, ἀφιδρύματα.' Lege *Argei, ara*. In lege Flaminia: CVM EAT. AD. ARGEOS. NEQVE. CAPVT. COMMITO. NEQVE. CAPILLVM. DEPECTITO. *Jos. Scal.*

Argea] *Scal.* Varro lib. iv. de L. L. 'Argeorum sacraria in septem et viginti partes urbis sunt disposita. Argeos dictos putant a principibus qui

duce Hercule Argivo venerunt, et in Saturnia subsederunt. E quis prima est scripta regio Suburana, secunda Esquilina, tertia Collina, quarta Palatina.' Nam distributa primum fuit urbs in quatuor illas urbanas tribus per quas diffusi erant Argei per viginti septem sacraria. Unde in sacris Argeorum scriptum est, 'primæ regionis quartum sacrarium.' Livius lib. x. 'Multa alia sacrificia locaque sacris faciendis, quæ Argeos Pontifices vocant, Numa dedicavit.' Vide Ovid. in Fast. 'Itur ad Argeos: qui sint sua pagina dicet.' Perperam hos Argeos confondit Beroaldus cum Argeis, hominum simulacris, de quibus infra. *Dac.*

^t Argennonum] Ἄργεννον. *Jos. Scal.*

Argennon] Legebat Scaliger, *argennum, argenteum, percandidum*; ego vero, *argentum percandidum*: nam certum est argentum proprie nihil aliud esse quam album. Græce ἀργεννον. Hesych. ἀργεννησι, λαμπραῖς, λευκαῖς. Ubi Homeri locum respicit ex Iliad. Γ. ἀργεννησι καλυψαμένη ὀδύνησι. 'Candidis cooperta linteis.' 'argennum,' 'argendum,' 'argentum.' *Dac.*

^u Argeos] Varr. lib. vi. de L. L.

Argus, oculus. Argus nomen est hominis, qui fuisse fingitur oculis plenus.

Argutum iri, in discrimen vocari.

Aridum ^x proprie est, quod naturalem humorem amisit: dicitur autem per contrariam significationem, quod irrigari desierit: nam Græce irrigare est ἄρδεν.

Arilator, ^y qui etiam cocio ⁶ appellatur, dictus videtur a voce Græca, quæ est αἶρε, id est, tolle: quia sequitur merces, ex quibus quid cadens lucelli possit tollere: lucellum diminutivum est a lucro.

Ariminum ^z a nomine fluminis propinqui est dictum.

Aristophorum ^a vas, in quo prandium fertur, ut discus.

Arma ^b proprie dicuntur ab armis, id est, humeris, depon-

6 Al. *coclio*: et mox ἔρε.

NOTÆ

⁶ Argei fiunt e scirpeis virgultis. Simulacra sunt hominum triginta: ea quotannis a ponte Sublicio a Sacerdotibus publice jaci solent in Tiberim.' Ovid. lib. v. Fast. 'Tum quoque priscorum vulgo simulacra viro- rum Mitti roboreo scirpea ponte solent.' Tum: Idibus Maii. Adi locum. Vide et in 'sexagenarios.' *Idem*.

^x *Aridum*] Ridicule Paulus cum sua hac antiphrasi: 'aridus' est ab 'areo,' ut 'timidus' a timeo.' *Idem*.

^y *Arilator*] Melius scriberetur *Arilator*. Non enim ab *ara*, sed ab *arra* dictus. Est enim, qui emturiens data arra postulat sibi credi. Unde a 'cunctando' *cunctio*, sen *cutio* dicitur. Nam veteres *cuctum*, quod postea *cunctum*. Hoc genus hominum *Barguigneurs* vocant Galli ab antiqua appellatione, quæ ad posteriora etiam Latinitatis tempora duravit, nempe *Bargenna*. De quo alias. Glossarii auctor sequitur vulgarem scripturam: 'Arilator, ἐφέτης, βωμοφόρος, πραγματουτής.' *Idem*: 'Arila-

tor, μεταβόλος, ἀρχ.' hoc est, ἀρχαῖκός. Glossæ Isidori: 'Arilator, Cocio, μεταβολεύς.' Apud Gellium legitur *Arilator*, de quo in voce 'Cocio.' *Jos. Scal.*

Arilator] *Arilator* pro *arrilator*: Veteres enim non geminabant literas: et *arulator* pro *arilator*, ut 'maximus' et 'maximus,' &c. *Dac.*

^z *Ariminum*] Urbs vetus intra viam Flaminiam, et Æmiliam, Umbrorum Colonia: portum habet Ariminum et fluvium cognominem. Strab. lib. v. Plin. 'Ariminum Colonia cum amnibus Arimino et Aprusa.' *Idem*.

^a *Aristophorum*] Ἀριστον enim Græcis prandium. *Idem*.

^b *Arma*] *Idem* Servius: 'Proprie arma sunt quæ armos tegunt, hoc est, scutum, quod Græcis ἔλον ἔπλον dicitur, cum cetera sua nomina habeant.' Et Isidor. lib. ult. cap. 5. 'arma proprie dicta sunt eo quod armos tegunt.' i. Humeros. Et ita proprie de scuto Virgil. 'At Lansum socii exanimem super arma ferebant.' *Idem*.

dēntia: ut scutum, gladius, pugio, sica, et ea quibus prope præliatur: sicut tela, quibus procul.^c

Armata^d dicebatur virgo sacrificans, cui lacinia togæ in humerum erat rejecta. Legibus etiam Laurentium sancitum est, ne pomum ex alieno legatur in armum, id est, quod humeri onus sit.

Armentum^e id genus pecoris appellatur, quod est idoneum ad opus armorum. Invenies tamen fœminine armentas^f apud Ennium positum.

Armillas^g ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerunt, dictas esse existimant, quod antiqui humeros cum brachiis armos vocabant: unde arma ab his dependentia sunt vocata.

NOTÆ

^c *Sicut tela, quibus procul*] Nam tela dicuntur quæcumque in hostes mittimus. Virg. Æneid. ix. 'Telorum effundere contra Omne genus Teucri.' Unde et *missilia* dicta sunt. Idem: 'pellere vallo Missilibus certant.' Vide 'tela.' Quandoque tamen utriusque vocabuli appellatione latissime utuntur non modo jurisconsulti, sed ipsi quoque oratores et historici: nam arma vocant omnia quibus quis instructus est ad propulsandam aut inferendam vim, ut gladios, hastas, fustes, saxa. Cujuscumque etiam artis instrumenta *arma* dicuntur, ut Græcis ὅπλα. *Telum* autem omne id quo quis se tegit ac tuetur. *Idem.*

^d *Armata*] Intellige Maximam, virginem Vestalem. In veteribus nummis visitur sæpe hoc habitu sacrificans Maxima virgo, lacinia togæ pone rejecta, et disco libatorio dextra vinum invergens. Eleganter vero 'pomum in armum legere,' quod Græci dicerent ἀνδραχθές. ἐκ τοῦ ἀλλοτρίου χωρίου καρπὸν ἀνδραχθῆ μη ἐπιφορτισάτω. *Jos. Scal.*

Armata] De Laurentium legibus

nihil aliud nunquam legi. *Dac.*

^e *Armentum*] Ab 'armando,' 'armentum,' 'armentum,' 'armentum.' Virgil. de equis: 'Bello armantur equi, bellum hæc armenta minantur.' Sed verius ab *aramento*. Varro lib. iv. de L. L. 'armenta, quod boves ideo maxime parabantur, ut inde eligerent ad arandum: inde aramenta dicta postea tertia litera extrita.' Nec ob stare debet quod Virg. equos armenta dixerit, nam et idem alibi de cervis dicit: 'Tres littore cervos Prospicit errantes, hos tota armenta sequuntur.' *Idem.*

^f *Armentas*] Hunc Ennii versum refert Nonius: 'ipsius ad armentas easdem.' Ubi facile quivis legendum viderit: *Ad armenta ipsin' easdem.* *Idem.*

^g *Armillas*] Ab armis. Armi autem humerorum cum brachiis commissura. Græcis ἀρμύς, compages. Armillas autem ex auro militarium virorum ornamenta fuisse, et in sinistris gestari solita, vel ex Sabinis illis notum est qui Tarpeiam virginem clypeis obruerunt, cum illa eis portas prodidisset. Vide Flor. lib. i. cap

Armillum^h vas vinarium in sacris, dictum, quod armo, id est, humero, deportetur.

Armilustriumⁱ festum erat apud Romanos, quo res divinas armati faciebant, ac dum sacrificarent tubis caneabant.

Arnæ caput,^k agni⁷ caput.

Arquites¹ arcu præliantes, qui nunc dicuntur sagittarii.

*****

7 Quidam hic pro agni legunt agnæ: male, iudicibus Scaligero et Dac.

NOTÆ

1. *Idem.*

^h *Armillum*] Proverbium fuit vetus: 'Anus ad armillum redit.' Lucilius libro xxviii. 'Hinc ad me, hinc licet anus rursus ad armillum.' Quod proverbium bis apud Apuleium reperies, libro vi. 'et ægra facie matris suæ repentinam sobrietatem pertimescens ad armile redit.' Item lib. ix. 'ad armillum redit, et ad familiares fœminarum artes accenditur.' Non tamen ab Erasmo animadversum: nota est anum in vinum propensio. *Jos. Scal.*

Armillum] Varro lib. i. de vita populi Rom. 'Etiam nunc pocula quæ vocant capulas ac capides, quod est poculi genus, item armillum quod est urceoli genus vinarii.' Glossæ Isidori: 'Armillum, crater, vas vinarium.' Hinc proverbium, 'anus ad armillum,' ab Erasmo prætermissum. Lucil. lib. xxviii. 'Hinc ad me, hinc licet anus rursus ad armillum.' Apul. lib. vi. *Metam.* 'Interea Cupido nimio amore peresus, et ægra facie matris suæ repentinam sobrietatem pertimescens, ad armile, (vel, ut alii, *ad armillum*,) redit.' Et lib. ix. 'tamen altius commota atque exasperata ad armillum revertit.' Significat autem, ad ingenium redit. Nam nota est anum in vinum propensio. *Dac.*

ⁱ *Armilustrium*] Quo res divinas armati faciebant. Saltem debuit di-

cere 'rem divinam.' In veteri Glossario: 'Armilustrium, ὀπλοκαθαρισμός, ὀπλοκαθαρσία.' Ego existimo centuriatis comitiis exercitum armatum lustrari solitum. Quod puto esse ex vetustissimo instituto Atheniensium, apud quos οἱ περιστάρχοι comitum lustrabant: et ubicumque populus conveniret, id facere solebant: unde id καθάρσιον vocabant. Sed Longobardus iste, hic nobis rei vetustissimæ cognitionem barbara mutilatione sua totam nobis interceptit. Neque credibile est tubis in eo sacro canere solitos, sed classico. Aliter enim classes aut exercitus convocari non poterant, quod 'vocare illicium' dicebatur. *Jos. Scal.*

Armilustrium] Armilustrium fiebat xiv. Kalend. Nov. in Circo maximo. *Dac.*

^k *Arnæ caput*] Glossarium: 'Arna, μήτηρ, κατὰ Βάρβωνα.' Supplendum, ἕως μήτηρ. Male quidam agnæ hic legunt. *Jos. Scal.*

Arnæ caput] Glossarium: 'Arna, μήτηρ, κατὰ Βάρβωνα.' Supple cum Scaligero ἕως μήτηρ. 'Arna, ovis mater, secundum Varronem.' Ex hoc loco apparet mutilum esse hunc Festi locum, adeoque legendum, *arnæ caput, agni matris caput.* Male qui pro agni legunt agnæ. *Dac.*

¹ *Arquites*] Qui arcu pugnabant. Glossarium: 'arquites, τοξόται.' Ii veteribus *arcutes* dicti. Gloss. 'arcutus,

Arse verse, averte ignem significat: Tuscorum enim lingua arse, averte: verse, ignem constat appellari: unde Afranius ait: Inscribebat aliquis in ostio, ARSE VERSE.^m Arsineum,ⁿ ornamentum capitis muliebris. Artifices^o dicti, quod scientiam suam per artus exercent;

NOTÆ

δ τοξότης, ' arcutes, οἱ τοξόται. ' Et ' arcites. ' Glossæ Isidori, ' arcites, sagittarii. ' Sic ab ' armis, ' armutes, ' ὀπλίται, qui ' armutes, ' ut a ' flexus, ' ' flexitis, ' et ' flexutes, ' equites. *Idem.*

^m *Arse verse*] Ita versus Afranii legendus est: *Inscribebat aliquis Arse Verse in ostio.* In quo versiculo ostenditur superstitio Veterum, qui ad deprecandum incendium inscribebant in ostio nescio quid, quod ad eam rem faceret. Plinius lib. xxxii. ' Etiam parietes incendiolorum deprecationibus conscribuntur. ' *Jos. Scal.*

Arse verse] His vocabulis utebantur ad avertendum incendium. Plin. lib. xxviii. ' Etiam parietes incendiolorum deprecationibus conscribuntur. ' Neque *arse*, averte, *verse*, ignem, cum Pesto interpretor: sed contra *arse* videtur pro *arsisse*, et *verse* pro *verte*, id est, averte. Nisi malis hæc omnia esse ad arbitrium ficta, ut hodie fieri videmus ab his qui artes magicas tractant. *Dac.*

Inscribebat aliquis] Hunc versum Afranii sic legit Scaliger: *Inscribebat aliquis Arse Verse in ostio.* Opinor autem esse eum ex Afranii fabula ' incendio. ' *Idem.*

ⁿ *Arsineum*] Cato Origine vii. ' Mulieres opertas auro purpuraque, arsinia, rete, diadema, coronas aureas, russeas fascias, galbeos, lineas, pelles, redimicula. ' Glossarium: ' Arsineum, διακρῆμα. ' *Jos. Scal.*

Arsineum] Non satis constat quale ornamentum fuerit. In vet. Gloss.

exponitur, ' διακρῆμα, discerniculum. ' Unde suspicari licet ornatum fuisse quo capilli in duos ordines discriminabantur, quod fiebat vitta, pectine, et acu, quæ inde discriminatis dicta est. *Arsinei* meminit Cato in Origine vii. ' Mulieres opertas auro, purpuraque: arsinia, rete, diadema, coronas aureas, russeas fascias, galbeos, lineas, pelles, redimicula. ' In Mss. Festi scriptum erat *arsinium*, quod nihil est. Vide ' Ruscum. ' *Dac.*

^o *Artifices*] Hic Histriones intelligit Festus, quos κατ' ἔξοχὴν *artifices* dictos fuisse creditum est. Ab *arte* autem *artifex*, non vero, ut Festus, sive Paulus, quod opera artent, vel quod scientiam per artus exercent. Neque artifices potius histriones dicti sunt quam tibicines, medici, pictores, sutores, et alii. Quin etiam *artifices* ab histrionibus distinguit Plant. in prolog. Amphit. ' Sive qui ambisint palmam histrionibus; Seu quouquam artificii. ' Ubi male Lambinus, qui putat Plantum idem dicere: ibi enim artifex dicitur unus eorum qui modos fecere; posset etiam et unus e machinariis intelligi, sed prior explicatio magis placet. De medicis et sutoribus Varro lib. iv. de L. L. ' Artificibus maxima causa ab arte, id est, ab arte medicina ut sit medicus, a sutrina sutor. ' De pictoribus idem lib. viii. ' Pictores Apelles, Protogenes, sic alii artifices non reprehendendi. ' De tibicinibus Ovid. lib. vi. Fast. ' Adde quod Edilis, pompam qui funeris irent, Artifices solos jusserit esse decem. ' *Idem.*

sive quod apte opera inter se artent, qua ex causa etiam artes ^p appellatae sunt.

Artitus,^q bonis instructus artibus.

Artus^r ex Græco appellantur, quos illi ἄρθρα^s dicunt: sive artus dicti, quod membra membris artentur.

Arvum^s dicimus agrum necdum satum.

Arytenam,^t sive artem, vas ab hauriendo sic appellabant.

ASPARAGUS^u herba dicta, quod in aspero virgulto nascatur.

Assa^x dicebatur cantus tiliarum.

//////////

S Quidam libri ἀρῆσθαι.

NOTÆ

^p Qua ex causa etiam artes] Potius ἀπὸ τῆς ἀρετῆς per syncopen; vel a Siculo ἀρετῆς pro ἀρετῆ. *Idem.*

^q Artitus] Ab arte *artitus*, bonis instructus artibus: 'centum puer artium' diceret Horat. Glossarium, 'artitus, πάντεχνος, δαίδαλος.' *Artitus* item validus. Nam ἀρετῆ ῥοβρ, ut Latine 'virtus.' Plant. *Asin.* III. 2. 'Ubi sæpe causam dixeris pendens adversus octo Artitos, audaces viros, valentes virgatores.' Ubi male quidam *astutos*. *Idem.*

^r Artus] Proprie nodi et membrorum commissuræ, a Græco ἄρθρον, amisso ρ, ut a λέκτρον lectus. Antiqui pro *artus* dicebant *artu*, unde in plurali *artua* Plant. *Idem.*

^s Arvum] Ab *aro*, Varr. lib. I. de R. R. cap. 29. 'Seges quod aratum satum est, arvum quod aratum, nondum satum.' *Idem.*

^t Arytenam] Apud Lucilium *Arutena*, cum ait, 'Arutenas, et aquales,' ut citat Charisius. Glossarium: 'Atena, εἶδος ποτηρίου δοστράκου, ᾧ οἱ πρυτάνεις ἐν ταῖς θυσίαις χρῶνται.' Legendum *Artena*. Nam et *Artem* solere dici hic quoque monet Festus.

Eam 'matulatam' vocat idem Glossarium. *Jos. Scal.*

Arytenam] Lucil. 'arutenas et aquales,' citante Charisio. Glossarium: 'artena, εἶδος ποτηρίου δοστράκου, ᾧ οἱ πρυτάνεις ἐν ταῖς θυσίαις χρῶνται: i. 'Artena genus vasis fictilis quo L. viri Athen. in sacrificiis utuntur.' *Arytena* sive potius *arytæna*, Græcis ἀρυταίνα, ab ἀρύω haurio. Aristoph. in equit. Sc. I. Act. III. Τοῦ δήμου καταχεῖν ἀρυταίνη πλουθυγίαν: 'In populum infundere arytæna opes et sanitatem.' Ubi Schol. notat *arytænam* fuisse vas æreum, quo oleum in lychnos infundebant. Quidam vas balnearium esse dicunt. Vide Pollucem. *Arutænam* 'matulatam' vocat Glossarium. *Dac.*

^u *Asparagus*] Melius Varr. lib. IV. de L. L. 'Asparagi quod ex asperis virgultis, et ipsi scapi asperi sunt, non leves: nisi Græcum, illic enim quoque dicitur ἀσπάραγος: sed et ἀσπάραγον interpretatur Hesych. ἐκ τῶν ἀκανθῶν φυόμενον τραχὺ, quod ex asperis virgultis asperum nascitur. *Idem.*

^x *Assa*] Nonius assam vocem interpretatus meram et solam vocem sine

Asseres^y dicti, quod assideant parieti, trabibusque.

Assiratum^{9z} apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino et sanguine temperatum: quod Latini prisci sanguinem assir vocarent.

Ast significat at; sed, vel, autem.

Astu^a apud poëtas astutiam significat: cujus origo ex Græco ab oppido ἄστου^b deducitur: in quo qui couversati adsidue sint, cauti atque acuti esse videantur.

Astutus, arte tutus.^c

9 Alii *Assaratum*.

NOTÆ

organico instrumento ex Varrone: et Peditius in Divinatione: 'Cani remigibus celenum per symphoniacos solebat, et per assam vocem, id est, ore prolatam, et ut in Argo navi per citharam.' Hæc igitur Pauli verba, non Festi esse credendum est. *Ant. Aug.*

Assæ] Servius in II. Georg. 'Assæ tibiæ dicuntur quibus canitur sine chori voce.' Non solum autem tibiæ assæ dicuntur, quæ sine voce, sed etiam 'assa vox' quæ sine tibiis. Nonius, 'assa voce, sola voce, linguæ tantummodo aut vocis humana, non admistis aliis musicis, esse voluerunt.' Nam *assum*, nihil est quam tostum, aridum, siccum. Unde et pro solo usurparunt, ut et siccum et aridum. Sic Plautus in Rudente dixit 'arido argento est opus:.' id est, solo argento; *argent sec.* Sic et nos hodie panem solum et siccum dicimus *du pain sec.* *Dac.*

^y *Asseres*] Non est verum etymon *asseres* ab *assidendo*, quanquam et propterea a Græcis viderentur *στροπήρες* dicti. Sed axis, axeris, ut suis sueris: Jovis, Joveris: bovis, boveris: nucis, nuceris. Ab *axeris*, *asseris*; nam *x* frequenter abit in *ss*, unde Veteres indifferenter *coassare* et *coaxare*

dicunt. *Jos. Scal.*

^z *Assiratum*] Monet dictum ab eo quod *Assir* sanguinem vocabant. Glossarium: 'Assir, ἀῖμα.' *Idem.*

Assiratum] *Abassir*, sanguis. Gloss. 'assir, ἀῖμα.' Utitur Cato de Re Rustica cap. 33. 'Daps Jovi assir a pecu in urna vini caste profanato sine contagione.' De potione autem e vino et sanguine Sallust. Catilin, 'humani corporis sanguinem vino permistum in pateris circumtulisse.' *Duc.*

^a *Astu*] *Astute*. Plaut. in Prolog. Pœnuli. 'Ita docte atque astu filias quærit suas.' Terent. And. 'Quæ si non astu providentur.' *Idem.*

^b *Ab oppido ἄστου*] *Astu* per excellentiam de veteri urbe Athenarum. Terent. Eunuch. 'an in astu venit?' Sed male quidam sibi persuasere de solis Athenis *astu* sic absolute dictum. Nam de alia quavis urbe exempla suppetunt. De Mileto Herodot. pag. 8. de Lydorum urbe pag. 37. de Cyrenis in fine lib. XI. *Idem.*

^c *Astutus, arte tutus*] Non recte: melius ab *astu* dictus: ut paulo ante. *Ant. Aug.*

Astutus] *Arte tutus*. Sed quod jam supra de *astu* dictum est, satis ostendit Festum scripsisse, *astutus, astu tutus*. *Dac.*

AT differentiam rerum significat: ut cum dicimus, Scipio est bellator, at M. Cato orator.

Atanuvium^{10 d} est poculi fictilis genus, quo in sacrificiis Romani utebantur sacerdotes Potitii.¹¹

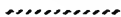
Atavus;^e quia tata est avi,¹² id est, pater: ut pueri usurpare solent.

Atra bilis^f ab atro, id est, animi vitio dicta: est enim atrum nigrum, id est, a candore remotum.

Atratas,^g atri coloris.¹³

Atriplexum^h herba, quæ nunc atriplex dicitur.

Atriumⁱ proprie est genus ædificii ante ædem continens mediam aream, in quam collecta ex omni tecto pluvia descendit: dictum autem atrium, vel quia id genus ædificii Atriæ primum^k in Etruria sit institutum, vel quia a terra oriatur, quasi aterreum.¹⁴

10 Alii *Atavium*.—11 Alii *potitium*.—12 Legendum monet Dac. ut in ora ed. Scaligeri ascriptum: *Atavus, quia alta est abavi*.—13 In ed. Scal. est *Atratas atrati coloris*: sed legendum monet *Atritas, ater color*. improbat Dac.—14 Quidam *alterum*.

NOTÆ

^d *Atanuvium*] Glossæ Isidori: 'Atanabo, genus vasis.' Glossarium: 'Atanulus, ἄγιον ἱερέως σκεῦος, κειμήλιον.' Lege, *Atanuvius*. Jos. Scal.

Atanuvium] Attanulum ex Græco ἄττανον, quod τήγανον significat, inde ἀττανῖται panes et placentæ. Inde denominativum *attanulum*. Unde *atanuvium* factum eliquato lambda in iota, ut ex 'simpulo,' 'simpuvium,' 'ambuvia' ex 'ambula,' &c. Salm. in Solin. *Dac.*

^e *Atavus*] Lege ut in ora ascriptum, *atavus, quia alta est abavi*. *Atavus* quartus pater, id est, pater abavi. *Atta* autem est honorifica appellatio junioris ad seniozem. Vide 'attam.' *Idem.*

^f *Atra bilis*] Animi vitio: mendose. *Ant. Aug.*

Atra bilis] Lege, *atra bilis ab atro animi vitio dicta*. Hæ voces, id est,

male huc irrepserunt, ut alibi sæpe factum est. *Dac.*

^g *Atratas*] Lego, *Atritas, ater color*. Jos. Scal.

Atratas] Ab atrare, atratus, qui est nigri coloris; 'atratas quæ sunt nigri coloris.' Nihil itaque mutandum. Scaliger legit tamen, *atritas, ater color*. *Dac.*

^h *Atriplexum*] Græce ἀτρίφαξις. Itali nomen retinent, vocant enim *atriplice*. Galli *bonne-dame*. *Idem.*

ⁱ *Atrium*] Area subdialis quæ erat ante ædes, ab Atria urbe Tuscorum, ubi exemplum sumtum. Varr. lib. iv. de L. L. alterum Festi etymon quod 'a terra oriatur' insulsam plane et ineptum. Quidam ab ἀθριον, verius. *Idem.*

^k *Atriæ primum*] Ex Varrone illud ut supra. Atria autem Tuscorum oppidum, a quo nomen mari Adriatico t

Atroces^l appellantur ex Græco, quia illi atrociam¹⁵ appellant, quæ cruda sunt: sive atrox dicitur ab eo, quod nihil timeat: *τρέσαι* enim Græci dicunt timere.

Attæ^m appellantur, qui, propter vitium crurum aut pedum, plantis insistent, et attingunt magis terram, quam ambulant: quod cognomen Quintio poëtæ adhæsit.

Attamⁿ pro reverentia seni cuilibet dicimus; quasi cum avi nomine appellemus.

¹⁵ In L. m. est *ἀτρωκτα*, pro atrociam; et quidem Latinis literis, *atrocta*.¹ Fulv. Ursin. Vid. Not. inf.

NOTÆ

mutato in *d*. Plin. 'Quæ septem maria appellantur, nobili portu oppidi Tuscorum Atriæ, a quo Atriatium mare antea appellabatur, quod nunc Adriaticum.' *Idem*.

¹ *Atroces*] Lege, quia illi *ἀτρωκτα*, vel Latinis literis, quia illi *atrocta*: facilis error, sed non parvi momenti. Sane *ἀτρώξ*, est purum putum Græcum, *ἀτρώξ*, *ἀτρώγος*, quod nondum maturum esui. In Glossario ita corrigere: *Atror*, *δεινός*, *σκαῖος*, *ἀνήκεστος*. Atrorem vero pro crudo, quod hic dicitur, Veteres usurpasse testis Nævius, qui dixit, 'Simul exta porricerent atrociam ministratores.' *Jos. Scal.*

Attoces] Optime emendavit Scaliger, quia illi *atrocta* appellant, &c. Et ita in libro suo exaratum testatur Ursinus. Sane *atrox* est purum putum Græcum *ἀτρώξ*, *ἀτρώγος*, quod nondum maturum esui. In Glossario, ut correxit Scalig. *Atror*, *δεινός*, *σκαῖος*, *ἀνήκεστος*. Sævus, asper, intolerabilis. Inde *atrox* Latinis *crudus*. Nævius: 'simul exta porricerent atrociam ministratores.' Per metaphoram *atrox* ad animum transfertur, ut apud Horat. 'præter atrocem animum Catonis:' i. Integram, invic-

tum, impavidum. Quo sensu aliquando etiam 'crudus.' *Dac.*

^m *Attæ*] Glossarius, 'Atta, ὁ τοῖς ποσὶν ἀρχόμενος περιπατεῖν.' Ab eo ait Quintium poëtam Attam cognominatum. Ad quod puto alluisse Horatium: 'Recte necne crocum floresque perambulet Attæ Fabula.' Propterea enim verbo *perambulare* utitur. *Jos. Scal.*

Attæ] Ab attingendo, inquit Festus. Est autem attingere leviter, quasi summis vel pedum vel manuum digitis tangere. Terent. Adelph. II. 1. 'Tetigine tui quicquam? Si attingisses, ferres infortunium.' Glossarium, 'atta, ὁ τοῖς ποσὶν ἀρχόμενος περιπατεῖν,' qui pedibus ambulare incipit. Glossæ Isidori, 'atta, qui primis plantis ambulat.' Sed melius *atta* ab *ἄττω salio*, quod qui hoc vitio laborant, non ambulant, sed saliant. Sic vocatus fuit poëta celeberrimus Titus Quintius Atta, de quo Horat. 'Recte necne crocum floresque perambulet Attæ Fabula.' Ubi etiam ad ejus vitium alluisse recte monet Scaliger. *Dac.*

ⁿ *Attam*] Græcum est *ἄττα πάτερ*. Vide supra 'atavus.' *Jos. Scal.*

Atticissat,^o Attice loquitur. Plautus : non Atticissat, sed¹⁶
Sicilissat : id est, Sicule loquitur.

Attinge^{17 p} pro attingam posuere.

AUCETA,^q sæpe aucta.

Auctarium^r dicebant antiqui, quod supra mensuram vel
pondus justum adjiciebatur : ut cumulus vocatur in
modio.

Auctor^s communis generis apud antiquos.

Auctum^t vocabatur spatium circi, quod supra definitum
modum victoriae adjungitur.

//////////

16 Quidam, teste Scal. conjiciunt *verum*.—17 ‘ Legendum *Attingem* : quomodo habet L. m.’ *Fulv. Ursin.* Scribendum monet Scal. *Attingem*, *attingam*.

NOTÆ

^o *Atticissat*] Plant. in Menæch. *Ant. Aug.*

Atticissat] Locus Plauti est in Prol. Menæch. Sed ibi non *Sicilissat*, ut hic, sed *sicelissat*. ‘ Atque adeo hoc argumentum græcissat, tamen Non atticissat, verum sicelissat.’ *Dac.*

^p *Attinge*] Locus mendosus : scribe, *Attingem*, *attingam*. Nam *Attingeo*, claudio : et *Attingebo*, claudio, vivebo, dicebant. Vide Nonium. *Jos. Scal.*

Attinge] Correxerit Scaliger, *attingem*, *attingam*. Et ita in libro Ursini. Idem error in voce *recipie*. Quintilian. lib. I. cap. 7. ‘ Quid ? non Cato Censorius dicam et faciam, dicem et faciem, scripsit ? eundemque in ceteris quæ similiter cadunt modum tenuit ? quod et ex veteribus ejus libris manifestum est, et a Messala in libro de *s* litera positum.’ *Dac.*

^q *Auceta*] In Mss. erat *aucata*, unde doctissimus Vossius legit *auctata* ab *auctare*, i. Sæpe augere, forsitan *aucita*, id est, aucta, ut a ‘ caveo,’ ‘ cautum,’ et ‘ cavium,’ unde ‘ cavitiones’ Festo ; sic ab ‘ augeo,’ ‘ auctum’ et ‘ auctum.’ *Idem.*

^r *Auctarium*] Plant. Mercat. ‘ Auctarium Adjicito vel mille nummum plusquam poscet.’ Gloss. ‘ auctuarium, ἐπίμετρον.’ Leg. *auctarium*. Idem.

^s *Auctor*] Juno apud Virgilium, ‘ Auctor ego audendi.’ Neque solum Auctor, sed et alia pleraque omnia verbalia. Ovidius : ‘ Sponsor conjugii stat Dea picta sui.’ Sed quid longinqua conquirimus ? Ecce obvia semper vox Uxor est feminini generis. Uxor dicendum erat, pro unctor. Ejusmodi enim erant verbalia apud Veteres ; uxor, pro unctor ; pacio, pro pactio : ita dicta est, quia adipe lupino postes novi mariti ungeret. Sed et Æschylus τύχην σωτήρα dixit in Agamemnone : τύχη δὲ σωτήρ ναυστολοῦσ’ ἐφέζετο. Quod sane silentio prætereundum non erat. *Jos. Scal.*

Auctor] Juno apud Virg. XII. Æneid. ‘ Auctor ego audendi.’ Ovid. IV. Fast. ‘ Optima tu proprii nominis auctor eris.’ Et alia pleraque verbalia. Ovid. ‘ Sponsor conjugii stat Dea picta sui.’ Græcorum more. Æschyl. τύχη σωτήρ, Fortuna servator. In Agamem. *Dac.*

^t *Auctum*] Quando Circus ob aliquam victoriam ampliabatur, spatium

Audacia^u ab avide, id est, cupide agendo, dicta est.

Audacias pluraliter Cato dixit.

Audax diminutivum facit audaculus.

Audivitavi,¹⁸ sæpe audiwi.

Aventinus^x mons intra urbem dictus est; quod ibi rex Albanorum Aventinus bello fuerit extinctus, atque sepultus.

Avere^y nihil aliud est, quam cupere: argumento est avidum, et aviditatem;¹⁹ ex quibus præcipua cupiditas intelligitur, cum significet et gaudere.

Aves^z ab adventu earum dicuntur, quod inde veniant, unde quis non suspicetur.

Augur^a ab avibus, gerendoque dictus; quia per eum avium gestus ediscitur:²⁰ sive ab avium garritu: unde et augurium.

¹⁸ Scal. et Dac. legendum monent, ut in vett. edd. *Auditavi*.—¹⁹ Alii *aviditas*.—²⁰ Alii *editur*.

NOTÆ

Circo additum *auctum* dicebatur. Ampliatur autem Circus, opinor, propter ludos frequentiores. *Idem*.

^u *Audacia*] Inapte Festus, *audacia* enim ab *audeo*, quod ab *aveo*, inserto *d*, ut a 'gaveo,' 'gaudeo.' *Idem*.

^x *Aventinus*] Ab Aventino XII. rege Albanorum. Liv. lib. 1. 'Is, Aventinus, sepultus in eo colle qui nunc est pars Romanæ urbis, cognomen colli fecit.' Plures nominis rationes affert Varro lib. iv. de L. L. 'Aventinum aliquot de causis dicunt. Nævius ab avibus, quod eo se ab Tiberi ferrent aves. Alii ab rege Aventino Albano, quod ibi sit sepultus. Alii ab adventu hominum, quod commune Latinorum ibi Dianæ templum sit constitutum. Ego maxime puto ab adventu: nam olim paludibus mons erat ab reliquis disclusus, itaque eo ex urbe qui advhebantur ratibus, quadrantem solvebant.' Hæc Varro, et Varronis sententiam infra

secutus Festus post *Noverca*. Locum adi. Idem Varro tamen in gente populi Rom. dicit, 'Sabinos a Romulo susceptos istum accepisse montem, quem ab Avente, fluvio provinciæ suæ, appellaverunt Aventinum.' Vide Servium in VIII. Æneid. Ceterum Aventinus, a Remo Romuli fratre, Remurius; a Marcix Socordix Deæ sacello, Murcius; a Dianæ templo collis Dianæ dictus. *Idem*.

^y *Avere*] Cupere. Lucil. 'Parasiti avent divitias.' Inde 'avidus,' 'aviditas;' ut a 'caleo,' 'calidus;' a 'torreo,' 'torridus.' Infra tamen Festus *avidus* a non videndo. Ubi ejus inconstantiam ride. *Idem*.

^z *Ares*] Melius Isidorus lib. XII. Originum: quod 'per avia quæque discurrant.' *Idem*.

^a *Augur*] Ab avium gestu, quod ex modo quo se gerunt aves in volando futura prænuntiet. Inde et *augurium* quasi *avigerium*. Alii ab avium gustu

Auguraculum^b appellabant antiqui, quam nos arcem dicimus: quod ibi augures publice auspicarentur.

Augustus^c locus sanctus, ab avium gestu; id est, quia ab avibus significatus est, sic dictus: sive ab avium gustatu; quia aves pastæ id ratum fecere.

Avidus^d a non videndo propter nimiam cupiditatem appellatur; sicut amens, qui mentem suam non habet.

Avillas,^e agnas recentis partus.

Aulas^f antiqui dicebant, quas nos dicimus ollas; quia nullam literam geminabant. Itaque aulicoqua¹ exta, quæ in aulis coquebantur, dicebant; id est, elixa.

Avolant,^g evolant.

Aureas^h dicebant frenos, quibus equorum aures religantur.²

¹ Ms. *aulicoctia*: mox pro *aulis* quidam conjiciunt *ollis*.—² Ed. Scal. *religuntur*.

NOTÆ

vel garritu. *Idem*.

^b *Auguraculum*] Casula in loco editiori, specula sublimior patente in loco ad liberum aspectum capiendis auguriis ex volatu et cantu avium. Quod autem hic putat Paulus *arcem* recentiorem esse, ibi certe frustra est, ut ex Veterum exemplis patet. Cicer. III. de Off. 'cum in arce augurium acturi essent augures.' Liv. lib. I. 'Numa deductus ab augure in arcem.' In arcem, hoc est, in auguraculum. Tabernaculum etiam dicebatur. Cicer. I. de Divinat. 'Gracchus cum tabernaculum vitio cepisset imprudens.' Ibi enim *tabernaculum* nihil aliud est quam auguraculum, arx. *Idem*.

^c *Augustus*] Locus augurio consecratus. Sueton. August. cap. 7. 'Loca religiosa, et in quibus augurato quid consecratur, augusta dicuntur, ab auctu, vel ab avium gestu, gustuve, sicut etiam Ennius docet, scribens: 'Augusto augurio postquam inclyta condita Roma est.' *Idem*.

^d *Avidus*] Inepte. Vide supra 'averere.' *Idem*.

^e *Avillas*] Ovis, ovilla, et *o* mutato in *a* avilla; ovis vetula, recentis partus. Vide 'adasia:' nam inde patebit falli Meursium, qui avillas dici putavit, quæ nondum velli possent. *Idem*.

[^f *Aulas*] Aula, mutato *au* in *o*, ola; addito *l*, olla; ut 'cauda,' 'coda.' Varr. 'Sed ut canis sine coda.' Infra *aulicoqua exta*: in Ms. *aulicoctia*. Forsan pro *aulicoctia*, nempe a coquo, cocutum, et cocitum, ut a 'faveo,' 'fautum' et 'favitum,' unde 'favitores' Plauto. *Idem*.

^g *Avolant*] Avolare, præcipiti cursu auferri. Virg. IX. 'At juvenis, vicisse dolo ratus, avolat ipse, Hand mora, conversisque fugax auferitur habenis.' *Idem* alibi *evolat*, lib. VII. 'Evolat, et natam frondosis montibus abdit.' Et lib. IX. 'Evolat infelix.' *Idem*.

^h *Aureas*] Ab aure, aurea; ut ab ore, oreæ. Verum *aureas* et *oreas* idem ut cauda, coda; cautes, cotes; aula,

Aureax¹ auriga: aurea enim dicebatur³ frænum, quod ad aures equorum religabatur: orias quo ora coërcebantur.

Aureliam^k familiam ex Sabinis oriundam a Sole dictam putant: quod ei publice a populo Romano datus sit locus, in quo sacra facerent Soli, qui ex hoc Auselii dicebantur, ut Valesii, Papisii, pro eo, quod est Valerii, Papirii.

Aurichalcum,^l vel orichalcum quidam putant compositum ex ære et auro, sive quod colorem habeat aureum: orichalcum sane dicitur, quod in montuosis locis invenitur: mons etenim Græce ὄρος appellatur.

3 Fulv. Ursino legendum videtur dicebant.

NOTÆ

olla. Sic ab ore, oreæ, aurea; ut Græcis σπομῖς ab σπόμα. *Idem.*

Aureus] Vide 'Oreæ.' *Ant. Aug.*

¹ Aureax] Glossarium: 'Aura, exsolitarius, ἰππαστής.' lege, *Aureax, solitarius.* Confirmant Glossæ Isidori, 'Aureax, equus solitarius.' solitarium vocat, quem alibi idem auctor Glossarii 'singulatorem,' hoc est, κέλητα. *Idem* etiam 'Caballarium.' Melius tamen eadem Glossæ Isidori, 'Caballarius, alaris.' *Jus. Scal.*

Aureax, auriga] Non tantum auriga; aureax enim est equus solitarius, Græcis μονάμπυξ, et equus qui equo solo ac singulari vchit, ut Græcis κέλης. Hesyeh. κέλης, ἵππος καὶ ἰππαστής μονάτωρ. Ita enim legendus hic loens. 'Ccles, equus et equus solitarius, monator.' Inde etiam singulatorem Latini dixerunt monatorem et simplum. *Dac.*

^k Aureliam] A Sole Auselii, origo dura: forte ab aureo Sole: nam aurum dicebant ausum Sabinis, ut mox videbimus: sic a Corneo Cornelius, a Cereo Cerelius. *Ant. Aug.*

Aureliam] Aurelia gens plebeia, Sabinis oriunda, nobilis tamen et con-

sularis et triumphalis, tribus distincta cognominibus, Cottæ, Orestæ, et Scauri. A Sole dictam vult Festus, 'Auseliam,' 'Aureliam;' ut 'Valesii,' 'Valerii.' Sol etiam Sabinum verbum. Varro lib. iv. de L. L. 'Sol, vel quod ita Sabini, vel quod solum ita lucet, ut ex eo dies sit:' alii Aureliam ab aureo Sole, nam aurum Sabini dicebant ausum. *Dac.*

^l Aurichalcum] Cum Græci dicant δρείχαλκον, tamen Latini scripserunt *Aurichalcum*, quod putarent id ex auro et ære componi, addita Cadmea terra; ut electrum ex auro et argento: de quo intellexit Martialis: 'Pallida sic niveo radiant electra metallo, Et niveum felix pustula vincit ebur.' Intelligit enim de illa materia composita, non de succino. Igitur ex vitio pronuntiationis nata est falsa illa de compositione auri et æris opinio. Quare et auctor Glossarii recte dixit, 'Aurochalea, κραματινά,' quod putarent esse auri, et chalcis, seu æris κράματι, et compositionem quandam. Non nego ex auro et ære præstantissimum æs fieri, ut prodiderunt Veteres de Corinthio ære, sed id δρείχαλ-

Auritus^m a magnis auribus dicitur, ut sunt asinorum et leporum: alias ab audiendi facultate.

Aurumⁿ dictum, quia præcipue custoditur. Græce enim

NOTÆ

κον esse, id vero pernego. Aristotelem enim habeo auctorem, qui apud interpretem Apollonii negat *δρείχαλκον* esse in rerum natura. Hesychius: *δρείχαλκον, τῶν εἰκῆ διαδεδομένων τοῦ νομα. οἱ δὲ πλείους ὑπάρχειν αὐτόν. ἔστι δὲ καὶ ἕλη ὁμοία χαλκῷ.* Sane ἕλην ὁμοίαν χαλκῷ vulgo vocamus *Letonium*: et de eo intellexit Horatius: ‘Tibia non, ut nunc, orichalco vineta.’ Sed illud commentitium aurichalcum tanti fuit apud Veteres, ut, cum nusquam esset, tamen quasi esset, etiam auro excellentius haberetur. Id quod ex Plauto cognoscimus, qui aurichalcum pluris facit, quam talentum auri. Quod et non prætermittit Servius in Virgilium. *Jos. Scal.*

Aurichalcum] *Orichalcum* prins dictum, postea *o* verso in *au*, *aurichalcum*, ut ab ‘osculor,’ ‘ausculor.’ Et hæc aurichalci pronuntiatio effecit, ut prave omnes crederent esse ex auro et χαλκὸς ære: compositionem ex auro, ære, et cadmea terra; quale κρᾶμα in rerum natura negat esse Aristoteles. *Orichalcum* a Græco ὄρος, et χαλκὸς æs, quod e montibus eruatur, vulgo vocamus *Letonium*: ἕλην ὁμοίαν χαλκῷ, materiam auro similem, vocat Hesychius. De eo intellexit Horat. in Poëtica: ‘Tibia non, ut nunc, orichalco vineta, tubæque Æmula.’ Orichalci mixturam sic describit Strabo lib. xiiii. ‘Lapis est apud Andeira, quiustus in ferrum transit, deinde cum quadam terra in camino excoctus Psendargyrum sen falsum argentum stillat, cui ubi est æs additum, mixtura fit quam nonnulli orichalcum dicunt.’ Sane orichalcum, quod instar auri fulvum esset, tanti fuit apud Veteres, ut auro

etiam excellentius haberetur, ut ex Plauto videre est, qui aurichalcum pluris facit quam talentum auri; et ex Plinio, qui scribit, in usu gemmarum diu illud apud Veteres in admiratione fuisse, qui auri vice eo uterentur ad includendas gemmas. Sed postquam vere cognitum est, tum etiam et in ordinem redactum; nam Vitellius, pro auro et argento quod templis surripuerat, stannum et orichalcum supponit. Sueton. in Vitell. cap. 6. *Dac.*

^m *Auritus*] Glossarium, ‘Anritus, ὠτοπετής, ὠτοπαρόχος, δξυακουσιλόγος.’ ὠτοπετής, est Flaccus, Plaudus, ut canes venatici. *Jos. Scal.*

Auritus] Non admittenda Festi divisio, ut *auritus* modo a magnis auribus, modo ab audiendi facultate dicitur. Nam plane est ab *auribus*. Plant. in Prolog. Asin. ‘Face jam tu præco nunc omnem auritum populum.’ Et Horat. Od. 12. lib. i. ‘Et anritas fidibus canoris Ducere quercus.’ *Dac.*

ⁿ *Aurum*] Male citatur *Hippocrates*; legendum enim *Hypsicrates*, qui a Varro et Gellio, lib. xvi. citatur, scripsitque de Romanis vocibus, quæ a vetere lingua Græca derivantur. *Aurum* vero priscum vocabulum Græcum, et ab eo Thesaurum dictum, divitiæ et divitiarum conditorium. Quod sequitur, *nonnulli quod mentes hominum avertat*, vereor ne Paulus prætermiserit quod clarius Festus exposuerat: *Nonnulli quod mentes hominum auruncet, id est avertat*. Indifferenter enim *auruncare* et *averruncare* dicebant; ut *cauneas* pro *cave ne eas*. Glossarium, ‘auruncus *θεός ἀποτρόπαιος*’: nam ita in veteribus codicibus non semel legi. Quin et *Aurunci*

ὠρεῖν, custodire dicitur: unde et thesaurum. Hippocrates⁴ medicus de nomine inventoris id dictum putat, quem vocitatum ait Aurum; quidam a similitudine auroræ coloris nomen traxisse existimant; nonnulli quia mentes hominum avertat; alii a Sabinis translatum putant; quod illi ausum dicebant.

Ausculari^o dicebant antiqui pro osculari, quod est os cum ore conferre.

Ausis,^p audeas.

Ausoniam^q appellavit Auson, Ulyssis et Calypsus filius, eam primam partem Italiæ, in qua sunt urbes Beneventum et Cales: deinde paulatim tota quoque Italia, quæ Apennino finitur,^s dicta est Ausonia ab eodem duce, a quo etiam conditam fuisse Aruncam^r urbem ferunt.

4 Reponendum putant Scal. et Ursin. *Hipsicrates*.—5 Quidam conieciunt *finditur*: mox pro *Aruncam* vett. edd. habent *Auruncam*: et ita legendum moment Scal. Dac.

NOTE

veteres Italiæ populi ab ea eadem mente dicti, quod est idem ἀποσπασθέντες, avulsi a sedibus suis, quod nempe πλάνητες, et aborigines fuerint. Eodem modo dicebant *dortium* pro *divortium*. Turpilium Leucada, ‘Antefacta in ignem committo, tristitia ante dortium.’ Quod et lex trochaici et vetus lectio manuscripta docet. *Jos. Scal.*

^o *Ausculari*] Ab ‘osculor.’ At contra ‘cauda,’ ‘coda,’ ‘aula,’ ‘olla,’ &c. *Dac.*

^p *Ausis*] Audeas, et ausus sis. *Id.*

^q *Ausoniam*] Lege infra, *Auruncam*, ut et veteres editiones habent. Sues-
sa Auruncorum etiam apud Livium et alios dicitur, unde fuit Lucilius; cujus Satiræ dicuntur propterea Camenæ Suessæ ab Ausonio ad Tetradi-
dium: ‘Rudes Camenas qui Succsæ prævenis.’ Ita enim legendum esse apud Ausonium, ostendimus in Lec-

tionibus nostris Ausonianis. Porro Glossarium vetus habet, ‘Aurunci, οὐκίτροπος Ἰταλίας.’ *Jos. Scal.*

Ausoniam] Beneventum et Cales inter urbes Ausoniæ memorat etiam Livius. Ausonem autem Circes et Ulyssis alii, alii Calypsus et Atlantis filium dicunt. Vide Eustath. ad Dionys. *Dac.*

^r *Aruncam*] Lege *Auruncam*, ut in vett. libb. et eam urbem intellige quæ a Sidicinis deleta fuit cum eam Aurunci deseruissent, Suessamque confugissent, quæ ab eo postea Aurunca est appellata. Liv. lib. viii. cap. 15. ‘Fama affertur Auruncos metu oppidum deseruisse, profugosque cum conjugibus ac liberis Suessam communisse, quæ nunc Aurunca appellata; menia antiqua eorum, urbemque a Sidicinis deletam.’ Vide supra ‘aurum.’ *Idem.*

Auspicium⁵ ab ave spicienda: nam quod nos cum præpositione dicimus aspicio; apud Veteres sine A præpositione spicio⁶ dicebatur.

Autumnus⁴ quidam dictum existimant, quod tunc maxime augeantur hominum opes coactis agrorum fructibus.

Avunculus,^u matris meæ frater, traxit appellationem ab eo, quod æque tertius a me, ut avus est, sed non ejusdem juris, ideoque vocabuli facta deminutio est: sive avunculus appellatur, quod avi locum obtineat, et proximitate tueatur sororis filium.

Avus,^x patris matrisque pater, dictus a Græco vocabulo, quod est apud eos πάππος, mutatis quibusdam literis. Alii volunt, quod ex ea voce appelletur, quod apud eosdem Græcos τάτα⁷ appellatur, significatque magnum; cum veluti magnus pater sit avus. Alii putant avum dictum esse, quia ad duos attingat, quasi adduum; vel quia ad patrem sit additus.

Auxiliares^{8 y} dicuntur in bello socii Romanorum extera-

6 'Legendum, apud Veteres sine præpositione, spicio: sive ut est in l. m. specio.' Fulv. Ursin.—7 Scribendum monet Scal. ἄππα, ut apud Callimachum. Vett. libb. habent ἀγός.—8 Vide Notas inf.

NOTÆ

⁵ *Auspicium*] Quasi avispicium ab 'ave' et 'spicio,' ut Antiqui dicebant pro *aspicio*. Plaut. Mil. Glor. III. 2. 'Flagitium est, si nihil mittetur quo supercilio spicit.' Vide 'specio.' *Auspicium* non tantum ex cantu, vel volatu, vel garritu avium, sed etiam ex victimarum extis, ex piscibus, et acuminibus, tonitru, fulgure, et aliis. *Idem*.

⁴ *Autumnus*] Non est dubium dictum a Veteribus sine C; ut 'Auctor' pro 'Auctor.' Ergo Autumnus pro Autumnus. *Jos. Scal.*

Autumnus] Pro 'auctumnus,' ut 'auctor' pro 'auctor.' 'Auctumnus' ab 'auctu,' quod tunc augeantur opes. 'Auctumnitas,' auctumni tempestas:

Varro. *Dac.*

^u *Avunculus*] Matris frater. Per diminutionem, quasi parvus avus, quia remotior est quam patruus, qui patris frater quasi secundus pater est. *Idem*.

^x *Avus*] A Græco πάππος, qui Græcis *avus*. Vel ἄππα, vel etiam ἄττα. Sic enim infra legendum est pro τάτα. *Idem*.

^y *Auxiliares*] Corruptus est in fine locus, atque ita dissimulata Festi sententia, ut vix ullum vestigium appareat. Scribendum: dicti ex Græco vocabulo ἀξή, a quo nos dicimus rerum crescentiam, auctionem. Quam hæc eleganter dicta; contra, quam adversetur Festi menti vulgata lec-

rum nationum; dicti ex Græco vocabulo *αὐξήσις*, quod nos dicimus rerum crescentium auctionem.

Auxilla,^z olla parvula.

AXAMENTA^a dicebantur carmina saliaria, quæ a Saliis sa-

NOTÆ

tio, nemo non videt. Quin andeo affirmare ne illud quidem *rerum Festi* esse. Quare expunge. *Jos. Scal.*

Auxiliares] Et auxilia, milites, qui a sociis vel fœderatis gentibus mittebantur. Varro lib. iv. de L. L. 'Auxilium appellatur ab auctu, cum accesserant qui adjumento essent alienigenæ.' Quæ sequuntur corrupta sunt, eaque sic optime restituit Scaliger, *Ex Græco vocabulo αἴξη, a quo nos dicimus rerum crescentiam, auctionem.* Ubi etiam τὸ *rerum expungendum* arbitratur. Neque tamen ab *αἴξη* immediate *auxiliaris*. Sed ab 'augeo,' 'auxi,' 'auxilium,' 'auxilia,' 'auxiliaris.' 'Augeo' autem ab *αἰξέω*. *Duc.*

^z *Auxilla*] Glossarium: 'Auxillæ, μικρότερα, ὡς Βάρρων.' Ab eo autem 'ollæ' dictum, ut ab 'Axilla,' 'ala.' Sic 'Axillites' pro 'Alites.' Glossarium: 'Anxillites, ἄρνιθες, οἰωνοί.' Scribendum *Axillites*. Qui error non est librarii, sed ipsius auctoris: quod apparet ex ordine literarum. *Jos. Scal.*

Auxilla] 'Aula,' 'auxilla,' ut 'pallus,' 'paxillus.' Sed frustra est doctissimus Scaliger cum huc traducit locum illum Glossarii, 'auxillæ, μικρότερα, ὡς Βάρρων.' Neque enim ista conveniunt *μικρότερα* cum 'ollis.' Sane corrupte legitur in Glossario *auxillæ*; rescribendum *avicellæ*; avicellas enim *μικρότερα*, i. parvas aves, dixit Varro, non auxillas. Locus est lib. vii. de L. L. *Duc.*

^a *Axamenta*] Glossarium: 'Axamenta, στίχοι ἐπὶ θυσιῶν Ἡρακλέους.' Ubi notandum est sacrificia, quæ Saliis fa-

ciebant, non Marti, sed Herculi fieri: cum tamen Salii sint Martis sacerdotes. Quare scriptor doctissimus illius Glossarii secutus est auctores eos, quos et Virgilius, dum attribuit Saliis Herculi, non Marti. Sed et Antonius Nipho, et Octavius Herennius olim ostenderant Saliis Herculi dicatos esse. Porro *Axamenta* dicta sunt ab *Axare*: hoc est, ut ipse Festus explicat, nominare. Glossarium: 'Anaxant, ὀνομάζουσι.' Sed non magis puto *axare* proprie esse nominare, quam apud Græcos *στηλιτεύσαι, τὸ δημεύσαι, aut τὸ ὑβρίξειν*. Sed in axibus sen tabulis illa carmina describebant, item ut leges snas Græci ἐν τοῖς ἀξωσι. Quia enim legitime concepta erant illa carmina, propterea non minus ediscebantur a Saliis, quam a leguleis actiones, et formulæ jnr̄is. Itaque et Cicero ait a pneris prætextatis carmen Saliare tanquam legitimas formulas disci solitum. Sed et erant alia carmina, quæ a pueris discebantur, ut carmen Nelei de moribus, et similia. Quæ quia religiose ediscebantur, et solenniter concepta erant, nihil impedit legitima dici. Sic Tertullianus disertissimus ac eruditissimus scriptor, in libro de persecutione, orationem Dominicam *legitimam* vocavit elegantissime: quod a nobis, et ab omnibus, qui Christo sacramento dixerunt, ut carminis lex quædam discatur. *Jos. Scal.*

Axamenta] Ab 'axis' tabula, quod in tabulis descripta. Eadem 'assamenta,' quod 'assis' dicebant pro 'axis.' Glossarium: 'assamenta, στίχοι ἐπὶ θυσιῶν Ἡρακλέους.' Unde discimus *axamenta* fuisse versus qui

cerdotibus componebantur⁹ in universos homines (composita). Nam in Deos singulos versus facti, nominibus eorum appellabantur : ut Janvalii, Junonii, Minervii.

Axare,^b nominare.

Axe^c adglomerati, universi stantes, id est, cohortibus, aut legionibus.

Axis, quem Græci *ἄξονα* dicunt, plures habet significationes.

Nam et pars cœli septemtrionalis, et stipes teres, circa quem rota vertitur : et tabula sectilis axis appellatur.

Axitiosi^d factiosi dicebantur : cum plures una quid agerent, facerentque. *Axit* autem antiquos dixisse, pro egerit, manifestum est. Unde *Axies*^e mulieres, sive Dii dicebantur una agentes.

⁹ Pro *compebantur* rescribendum putat *Dac. canebantur*.

NOTÆ

in sacrificiis Herculis ab ejus Saliis canebantur. Infra pro *compebantur* rescribendum puto *canebantur*. Nam falsum est ea carmina a Saliis fuisse composita, quæ ipsis etiam obscura ipso Fabio teste lib. i. cap. 6. 'Saliorum carmina vix sacerdotibus suis satis intelligenda.' *Dac.*

^b *Axare*] Ab 'axis.' Glossarium, 'anaxant, ὀνομάζουσι, nominant.' *Id.*

^c *Axe*] Lege *axes*, vel *axei*. Vide 'ambaxioqui.' Infra, *id est cohortibus*: more Græcorum pro cum cohortibus, *αὐταῖς σπείραις*. Et *σπείραις tantum. Idem.*

^d *Axitiosi*] Ita apud Plantum, citante Varrone : 'Axitiosæ annonam caram e vili concinnant viris.' Glossarium: 'Axitas, ἀποτελεσματικά.' Lege *Axites*. Unde et infra *Axites*

mulieres legendum, non *Axies*. *Jos. Scal.*

Axitiosi] *Plant.* in *Astraba*: 'Axitiosæ annonam caram e vili concinnant viris.' Ab *axit*, egerit, quo usus *Pacuvius* in *Peribœa*. 'Aut quæ egi, ago, vel axim, averruncem.' Sed rescribendum *axiosi* et *axiosæ*. Nisi malis *axitiosi* dictum putare pro *axiosi*, ut 'axilites' pro 'alites.' 'Axiosi' pro 'actuosi,' ab 'axus' pro 'actus,' 'fixus' pro 'fictus,' 'taxus' pro 'tactus,' &c. *Varro* lib. vi. de *L. L.* 'Ut ab una faciendo factiosæ, sic ab una agendo actiosæ dictæ sunt.' *Dac.*

^e *Unde Axies*] Lege *axites*. Glossarium: 'axites, ἀποτελεσματικά.' Item 'mulieres sive Dii.' Rescribe *mulieres sive viri. Idem.*

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBER II.

BACAR^a vas vinarium simile bacrioni.¹

Bacchanalia^b dicebantur Bacchi festa.

Bacrionem^c dicebant genus vasis longioris manubrii: hoc alii trullam appellant.

Bajulos^d dicebant Antiqui, quos nunc dicimus operarios: unde adhuc bajulari dicitur.

Balænae^e nomen a Græco descendit: hanc illi φάλαιναν di-

¹ Vett. libb. *Baccioni* vel *Batrioni*.—² Hic quoque vett. libb. *Baccionem* vel *Batrionem*.

NOTÆ

^a *Bacar*] Glossarium, ‘Bavar, εἶδος ἀγγείου.’ Lege, *Baccar*. Isidori Glossæ, ‘Baccarium, vas aquarium.’ Quod hic dicitur bacrioni vas simile, immo idem est ‘bacar,’ ‘bacarium,’ et ‘baccario,’ sen ‘bacrío.’ Isidori Glossæ, ‘baccario, orceoli genus.’ Glossarium, ‘baccario, πορνοδιάκονος:’ meretricibus aquam infundens. Recte: nam a vase, ministri etiam dicti baccariones, aquarii; nam aquarii seu aquarioli πορνοδιάκονοι a Veteribus dicebantur, ut superius annotavit Festus ipse, titur et Tertullianus, item Apuleius, et alii. *Jos. Scal.*

^b *Bacchanalia*] Per auctumnum de nocte celebrata, quibus viri nudi cum

mulieribus itidem nudis, omnes pariter omnia membra pampinis et racemis impediti, huc et illuc varia gestulatione discurrentes inconditum carmen Baccho cantitabant, donec ebrii omnes procumberent. *Dac.*

^c *Bacrionem*] Bacrio tamen et trulla eo differunt, quod ille, vas aquarium, hæc vero vinarium. Horat. Sat. lib. II. ‘Qui Veientanum festis portare diebus Campana solitus trulla, vappamque profestis.’ *Idem.*

^d *Bajulos*] A bajulando, id est, ferendo: quo usus Plautus, Asinar. ‘Ego bajulabo, tu, ut decet dominum, ante me ito inanis.’ *Idem.*

^e *Balænae*] In sine corruptus locus:

cunt antiqua consuetudine, qua πύρρον burrum, πύξον buxum dicebant. Balænam belluam marinam, ipsam dicunt esse pistricem, ipsam esse cetum.

Balatrone^f, et blateas bullas luti ex itineribus: aut quod de calciamentorum soleis eraditur, appellabant.

Barathrum^g Græci appellant locum præcipitem, unde emergi non possit: dictum ab eo, quod est βαθύς.³

3 'Fortasse scripsit βαρὺς, non βαθύς.' Jos. Scal.

NOTÆ

legendum suspicarer; *Balænam*, belluam marinam, ipsam dicunt esse, id est, Cetum. Sane *Pistricem* ineptissime hic legitur pro *Pristim*. Quadrigarius: 'Quinque Pristes: navigium ea forma a marina bellua dictum est.' Virgilius: 'Frons hominem præfert, in pristim desinit alvus.' Masculinum est *πρίστης*. Sed Romani et declinationem et genus mutarunt. Jos. Scal.

Balæna] In fine corruptus locus. Legendum suspicarer, *balænam*, belluam marinam, ipsam dicunt esse, id est, cetum. Sane *pistricem* ineptissime hic legitur pro *pristim*. Jos. Scaliger. Errat vir doctissimus, ex veteribus enim constat dici *pistricem*, *pistrim*, et *pristim*. Dac.

^f *Balatrone*] A bullis, sive ballis, balatrone. Vel a βάλλειν, jacere, quæcumque de coriis resecantur et jaciuntur. Unde balatrone homines nihili, &c. Quanquam verisimilius est balatrone convicium fuisse in eos quos abominabantur, et barathrone potius dictos tanquam dignos qui in barathrum Atheniensium more deicerentur. Sed hæc omnia vere nugæ sunt. Balatro vox est adhuc omnibus ignorata, et in qua exponenda æque falluntur cum veteres tum recentes; est enim mere Græcum *balatro*, et a balneis tractum. Ut a καλέω, καλέσω, καλιστρῶ, sic a βάλλω,

βαλῶ, βαλίζω, βαλάζω, βαλάστρω, βαλάστρων, balastro, balatro, et balastrum. Glossæ Isidori: 'ballastrum, balineum.' Erat igitur *balatro* aquariolus, qui in domo lenonia meretricibus lavantibus ministrabat in aqua aggerunda, βαλλὰς indidem dictus et βαλλίω. Et quia homines sordidi et viles huic ministerio operas suas locabant, inde factum ut homines quilibet impuri et nequam balatrone dicerentur. Possit etiam et alia ratio hujus nominis inveniri, et fortasse verior, ex eadem tamen origine; nam βάλλειν et βαλλίζειν absolute dixerunt veteres Græci pro ὀρχεῖσθαι, saltare. At a βάλλειν Latini fecere *ballare*. Glossæ Græco-Lat. 'βαλλίζω, ballo.' Unde nostrum *bal*, *balet*. A 'ballare,' 'ballator,' saltator, per transpositionem 'balatro.' Quare apertum est cur cum mimis balatrone conjungat Horatius: 'Mendici, mimæ, balatrone, hoc genus omne.' Et cur etiam *balatrone* dicti fuerint homines, non quisquiliæ. *Idem*.

^g *Barathrum*] Locus Athenis in immensam altitudinem depressus, in quem malefici præcipitabantur, ut Spartæ in *Caïadam*. Sic dictus a βαθύς profundus, vel, ut legit Scaliger, a βαρὺς, gravis, molestus. Sed durum utrumque. Quare potius Martiniuum sequor, qui docet esset a Chaldaico *ber*, puteus, et *ahar*, lacus. Nam et

Barbari^h dicebantur antiquitus omnes gentes exceptis Græcis: unde Plautus Nævium, poëtam Latinum, barbarum dixit: et de se cum transferret fabulam ex Græco dixit.

Marcus Attiusⁱ vertit barbare: fortasse et hinc noster Apostolus^j Græcis ac barbaris se debitorem esse fatetur.⁴

Barbaricum^k appellatur clamor exercitus: videlicet quod eo genere barbari utantur.

Bardus^l stultus a tarditate ingenii appellatur. Cæcilius: Nimis audacem, nimisque bardum barbarum. Trahitur autem a Græco, quod illi βάρδεις dicunt. Bardus Gallice cantor^m appellatur, qui virorum fortium laudes canit, a gente Bardorum, de quibus Lucanus: Plurima securi tudistis carmina Bardi.

⁴ Fortasse, &c. . . fatetur rejicienda esse censet Scal. licet in omnibus libris reperta sint.

NOTÆ

berathrum, et berethrum dicebant. *Dac.*

^h *Barbari*] Plant. in Milite: 'Nam os columnatum poëtae inaudivi esse barbaro, Quoi vivi custodes semper totis horis accubant: idem in Asinaria: 'Marcus vortit barbare.' Locum Apostoli ex epist. ad Rom. 1. nemo credat Festi fuisse, sed Pauli, qui epitomen confecit. *Ant. Aug.*

Barbari] Locus Plauti est in Mil. Glor. 11. 2. 'Nam os columnatum poëtae esse inaudivi barbaro.' *Dac.*

ⁱ *M. Attius*] Lege tantum *Marcus*. Ut in ora scriptum fuerat. Locus est in Prolog. Asin. 'Demophilus scripsit, Marcus vortit barbare.' *Idem.*

^j *Noster Apostolus*] Ista a Paulo, non a Festo sunt. Intelligit autem D. Paulum qui epist. 1. ad Rom. vers. 14. scribit, 'Græcis et barbaris, sapientibus et insipientibus, debitor sum.' Sed non Græci tantum barbaros vocabant externos, Romani etiam omnes præter Italos sic vocabant, et quicquid alienum erat imperio Roma-

non Barbariam et Barbaricum. Sic et Ægyptii omnes eos qui ipsorum lingua non uterentur. *Idem.*

^k *Barbaricum*] Hunc clamorem barritum etiam vocant. *Veget. lib. 111.* 'Clamor, quem barritum vocant, non prius debet exandiri quam acies utraque se junxerit.' *Idem.*

^l *Bardus*] Βραδὺς, βαρδὺς, bardus, tardus, cui contrarium ὠκὺς velox. In versu Cæcili, *nimi' audacem, &c.* *Idem.*

Bardus] *Lucan. lib. 1.* qui cum alio loco non referatur a Festo, suspectum hunc facit. *Ant. Aug.*

^m *Bardus Gallice cantor*] Vide Strabonem lib. 11. et Ammian. Marcell. lib. 15. Bardi fortia virorum illustrium facta heroicis composita versibus cum dulcibus lyræ modulis cantantur. Est autem vox Gallica, hodieque, ut recte observavit doctissimus Voss. Britannis *Bard* dicitur qui versibus pangit facta illustria. Et vetus Celtarum lingua eadem fuit quæ Britannica. *Dac.*

Barium ⁿ urbem Italiæ appellaverunt conditores ejus expulsi ex insula Bara, quæ non longe est a Brundisio.⁵

Barrire ^o elephantum dicuntur: sicut oves dicimus balare, utique a sono vocis.⁶

Basilica ^p ἀπὸ τοῦ βασιλέως, hoc est, rege, dicta.

Basilicum, regale.

Basiliscus ^q appellatur genus serpentis: vel quod in capite habeat album instar diadematis, vel quod reliqua ^r serpentum genera vim ejus fugiant.

Batus,^s genus herbæ.

BELLARIUM et bellaria ^t res aptas bellis appellabant.

5 Ed. Scal. Brundisio.—6 Eadem ed. a sono ipso vocis.

NOTÆ

ⁿ Barium] In Apulia distans a Brundisio 700. stad. Piscosum vocat Horat. Sat. 5. lib. 1. 'Postera tempestas melior, via pejor ad usque Barimœnia Piscosi.' Insulam Baram, de qua hic Festus, Pharon esse existimavit Ortelius. Ea hodie S. Andrea, nisi fallunt tabulæ. *Idem.*

^o Barrire] Glossarium, 'barrit, τριζει, Ἐλέφας βοῶ.' *Jos. Scal.*

^p Basilica] Regum palatia, templa etiam, et alia quælibet loca ampla et magnifice exstructa, ut ea quibus forum Rom. ornatum erat, ut Basilicæ, Julia, Trajana, Portia, Sempronia, &c. *Dac.*

^q Basiliscus] Plin. lib. VIII. cap. 21. 'Eadem et basilisci serpentis est vis. Cyrenaica hunc generat provincia, duodecim non amplius digitorum magnitudinæ, candida in capite macula, ut quodam diademate, insignem. Sibilo omnes fugat serpentes.' Vide Solin. cap. 20. 'Alba quasi mitrula lineatus caput.' *Idem.*

^r Vel quod reliqua] Festum sequitur Isidor. in origin. lib. II. 'Basiliscus Græce, Latine interpretatur regulus, eo quod rex serpentium,

adeo ut eum videntes fugiant, quia olfactu suo eos necat.' *Idem.*

^s Batus] Glossarium: 'Batis, εἶδος ἀκάνθης βοτάνης. Batum, πρῶσον.' Isidori Glossæ: 'Batis, genus oleris.' *Jos. Scal.*

^t Batus] Rubus, Græcis βάτος. Theocrit. Idyl. 1. Νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ' ἄκανθαι. 'Nunc violas quidem feratis bati, feratis et spinæ.' *Dac.*

¹ Bellaria] Puto legendum: *Bellarium, et bellaria, res bellas appellabant.* Sane Latini *Bellariorum* nomine accipiunt, quæ Græci ὠραία vocant, hoc est, cupedias. Nam ὠραῖος bellus, et pulcher. Unde et pulchralia eadem dixit Cato in ea, quam habuit de fundo oleario: 'Pulchralibus, atque cupediis: et res bellas pro cupediis. Terentius in *Adelphis*: 'atque unum quidque quod erit bellissimum *Carpam*.' *Friandises*, Galli. Græci etiam *πραγμάτα*. Neque solum esculenta, sed et poculentorum delicias. Nam et 'Liberi bellaria' dicebant. *Jos. Scal.*

Bellarium et bellaria res aptas bellis Legebat Scaliger, *bellarium et bellaria*

Bellicreпам saltationem ^u dicebant, quando cum armis saltabant: quod a Romulo institutum est: ne simile pateretur, quod fecerat ipse, cum a ludis Sabinorum virgines rapuit.

Bellitudinem sicut magnitudinem Verrius ⁷ dixit.

Bellona ^x dicebatur Dea bellorum: ante cujus templum erat columella, ^y quæ bellica vocabatur, supra quam hastam ^z jaciebant, cum bellum indicabatur.

7 Vett. edd. *Varus*.

NOTÆ

res bellas appellabant. Perperam: le-
gendum enim quod et viris doctissi-
mis placuit *res aptas epulis appel.* La-
tini bellariorum nomine accipiunt
quæ Græci *ὄρατα* vocant, hoc est,
cupedias, ut optime Scal. nam *ὄρατος*
bellus et pulcher. Unde et pulcralia
eadem dixit Cato in ea quam habuit
de fundo oleario: 'pulcralibus atque
cupediis.' Et res bellas pro cupediis
Terent. in *Adelphis*: 'Atque unum-
quemque quod erit bellissimum car-
pam.' Galli vocant *friandises*. Græci
πραγήματα: unde Gallicum vocabulum
dragées. Neque solum esculenta
bellaria, sed et poculorum deli-
cias: nam et 'liberi bellaria' dice-
bant. *Dac.*

^u *Bellicreпам saltationem*] Gloss.
Isidori, 'Bellicrepa quoddam genus
ludorum cum armatis.' Lege, *belli-
crepa saltatio*. Ea Græcis *ἐνόπιος ὄρ-
χησις*. A Romulo institutam dicit Fes-
tus, sed ante Romulum eam Curetes
exercerant. Callimach. et alii. Vide
'Salios.' Hæc eadem fuit quæ Cre-
tensium pyrnhicha, nisi quod ista
gravior. *Idem*.

^x *Bellona*] Hujus rei penitus igno-
rata ratio extat apud vetustissimum
interpretem Virgillii, qui est penes
Daniclen nostrum. 'Post tertium,'
inquit, 'et tricesimum diem, quam
res repetissent ab hostibus, Feciales

hastam mittebant. Denique cum
Pyrhii temporibus adversum trans-
marinum hostem bellum Romani ges-
turi essent, nec invenirent locum, ubi
hanc sollemnitatem per Feciales indi-
cendi belli celebrarent, dederunt ope-
ram, ut unus de Pyrhii militibus ca-
peretur, quem fecerant in Circo Fla-
minio locum capere, ut quasi in hos-
tili loco jus belli indicendi imple-
rent. Denique in eo loco ante ædem Bello-
næ consecrata est columna.' Varro
in Caleno ita ait: 'Duces, cum pri-
mum hostilem agrum introirent, om-
nis causa prius hastam in eum agrum
mittebant, ut castris locum caperent.'
Jos. Scal.

Bellona] Glossarium, 'Bellona,
'Ενω, Ἐρινὺς, θεὰ πολεμική. Enoo,
Erinnys, Dea bellorum.' *Dac.*

^y *Columella*] Parva columna:
unde Antiqui scribebant *columa*, un-
de recte *columella*. Quintil. lib. i. cap.
8. 'Et columa exempta n litera et
consules geminata s litera Coss. legi-
mus.' *Idem*.

^z *Supra quam hastam*] Servius ad
illud lib. ix. *Æneid*. 'Et jaculum
intorquens emittit in auras, Princi-
pium pugnæ:' docet, cum bellum in-
dicere vellent Romani, Feciales has-
tam ferratam, aut sanguineam præus-
tam ad fines eorum misisse, post ter-
tium et tricesimum diem quam res

Bellule,^a apud Plautum, deminutivum adverbium est a bene, quod facit belle, et bellule.

Bellum^b a belluis dicitur: quia belluarum sit pernicioſa diſſenſio.

Bellutus,^c beſtiæ ſimilis.

Beneficiarii^d dicebantur milites, qui vacabant muneris beneficio: e contrario munifices vocabantur, qui non vacabant; ſed munus rei publicæ faciebant.

Beneventum^e colonia cum deduceretur, appellari cœptum

NOTÆ

repetiſſet pater patratus. ‘Sed cum Pyrrhi temporibus adverſus transmarinum hoſtem bellum Romani geſturi eſſent, nec invenirent locum, ubi hanc ſolemnitatem per Feciales indicendi belli celebrarent, dederunt operam, ut unus de Pyrrhi militibus caperetur, quem fecerant in Circo Flaminio locum capere, ut quaſi in hoſtili loco jus belli indicendi imple- rent. Denique in eo loco ante Ædem Bellonæ conſecrata eſt columna. Varro in Caleno ita ait: Duces cum primum hoſtilem agrum introirent, omnis cauſa prius haſtam in eum agrum mittebant, ut caſtris locum caperent.’ Unde diſcimus non in omnibus bellis haſtam ſuper eam columnam jeciſſe Romanos, ſed tantum cum deerat vere hoſtilis locus. Atque hunc morem procul dubio nobis apertius Feſtus explicaverat, niſi verba ejus nobis mutilator barbarus invidiſſet. Porro Pub. Victor in deſcriptione urbis, in regione 9. ‘Ædes Bellonæ verſus portam Carmentalem. Ante hanc ædem columna index belli inferendi.’ *Idem.*

^a *Bellule*] A bene, benule, belle, bellule. *Idem.*

^b *Bellum*] A belluis, ut vult Feſtus. Sed belluæ potius a bello. Prius dicebatur *duellum*, inde *bellum*. Quintilian. lib. 1. cap. 5. ‘Sed *B* quoque in locum aliarum dedimus aliquando,

unde *Burrhus* et *Bruges* et *Balæna*. Nec non eadem fecit ex *duello*, *bellum*. Unde *Duellios* quidam dicere *Bellios* auſi.’ *Idem.*

^c *Bellutus*] Malim *belluatus*, ut belluata tapetia, quæ belluas referunt; ſed legendum *belluus*. Gloſſæ Iſidori: ‘belluus, moribus belluarum.’ *Idem.*

^d *Beneficiarii*] Emendabat Salmaſius, qui *muneribus vacabant beneficio*. Sed quia per beneficium imperatorum vacabant muneribus, legendum eſt potius, qui *vacabant munere ducis beneficio*. Illa *munere ducis*, obliterata ſyllaba *du*, *Munerecis*, in *muneris* poſtea corrupta. Beneficiarii iidem, inde et immunes dicti. Ut contra *munifices* qui munus obibant, ut fossas, vallum ſtruerent, excubias et ſtationes obirent, aliaque id genus. *Idem.*

^e *Beneventum*] Vide Segesta. Liv. lib. IX. Plin. lib. III. cap. 11. Steph. de Urbibus. *Ant. Aug.*

Beneventum] Omnibus nota eſt cauſa nominis in Benevento mutandi: nemo tamen vere antiquam appellationem reddidit. Nam de Malætio nugæ. Sed Veteres prius ſine dubio dixerunt Μαλόβρα, ut Σπρόβρα, Sipuntum, Ὀπόβρα, Opuntum. Sic ergo Maloënta, Maluntum, et Maluentum, ut Auruncum et Averruncum. Prius ſiquidem dixerunt, Sipnuntum, Opuntum, Maluentum. Sic Ὀρόβρα, Hydruntum: quanquam et ipſum

est melioris ominis causa: namque eam urbem antea Græci incolentes *μαλοίτιον*⁸ appellarunt.

Benignus^f proprie dicitur is, qui bonis et dignis largitur: est autem compositum ex bono et gignendo.

Benna^g lingua Gallica genus vehiculi appellatur: unde vocantur combennones in eadem benna sedentes.

Bes^h appellatum est, quod bis triens sit, quamvis dura compositio fiat⁹ bessis ex triente: bessis uncia octo sunt, trientis¹⁰ quatuor.

//////////

8 Alii *μαλεβετόν*.—9 'Videtur scribendum, *compositio sit, deletis verbis: bessis ex triente: quæ videntur adjecta.*' *Fulv. Ursin.*—10 Ed. *Scal. triens.*

NOTÆ

dixerunt *ὑδροῦντα*, ab *ὑδρός*, ut est apud Stephanum. Sed sic semper ex *ὑδρῆεις* contractum. Quod proprium est Dorum idiomatis, a quibus Tarentini, et magna pars Græciæ. Sic enim et *τιμᾶντα* et *αἰγλᾶντα*, pro *αἰγλήντα*, *τιμῆντα*. *Jos. Scal.*

Beneventum] Pelignorum in Samnitibus oppidum. Putat Scaliger Veteres prius dixisse *Μαλδέντα*, ut *Σιπόντα* Sipuntum, *Ὀπόντα*, Opuntum; sic ergo *Μαλδέντα*, Maluntum, et Maluentum, prius siquidem dixerunt Sipuntum, Opuntum, Maluentum. Unde Malebentum, quod in Beneventum postea ominis causa mutatum est. Nam ridiculum est τὸ *μαλοίτιον* de quo hic Festus: sed fortasse scripserat *μαλδέντον*. *Μαλδέντος* a *μαλδῆεις*, quæ Æolica vox est ἀπὸ τῶν *μάλων*, hoc est, *μήλων*, ab ovibus. Apuliam enim ovibus et lana nobilem esse, quæ Appula dicebatur, satis notum est. Hinc *Μαλδῆεις* urbs illa quam ibi condidit Diomedes, ὁ *Μαλδῆεις*, τοῦ *Μαλδέντος*. Ætoli vero more suo ὁ *Μαλδέντος*, τοῦ *Μαλοέντου*. Nam ex genitivo casu aliorum suum nominandi faciebant, ut ὁ *μάρτυρος*, τοῦ *μαρτύρου*, ὁ *μάκαρος*, τοῦ *μακάρου*. *Salin. in Solin.*

^f *Benignus*] Ridicula Festus. *Be-Delph. et Var. Clus.*

nignus a *benus*, ut dicebant pro *bonus*. Ut Apello, Apollo. *Benus*, benignus, ut malus, malignus. *Benignus*, liberalis, et largus; *malignus*, illiberalis et pareus. *Dac.*

^g *Benna*] De hoc alibi. *Glossarium*: 'Benarius, *σκηναρχης*.' *Jos. Scal.*

Benna] Vox Belgica, *banne*, quæ corbem significat et vehiculum vimineum quadratum duabus rotis volubile. Quin et apud eos hodie genus carri itemque apud Helvetios *cinbennene* vocatur. A *benna*, *combennones*. Et in *Lexico Latino-Græco*, *combenit*, *συνβαστάζει*. *Dac.*

^h *Bes*] Inepta Etymologia, et morosa. Prius *Des* dicebatur, ut *dnonus*, bonus; *duellus*, bellus. Auctor Varro. As ita in partes suas secatur, vel tribuitur, ut ab uncia ad octo fiat partium incrementum; ab octo ad duodecim fiat deminutio. Cum ergo ad octo perventum est, tunc de asse deminendum in ratione partium ineunda. Non enim, ut ante, quadrans, triens, semis dicitur, quæ unciarum adjectione incrementum capiunt: sed deest uncia, deest sextans, deest quadrans: id est, deunx, dextaus, dodrans. Ergo ab octo de asse

Pomp. Fcst.

II

BIBLIOTHECÆ, et apud Græcos et apud Latinos, tam librorum magnus per se numerus, quam locus ipse, in quo libri collocati sunt, appellantur.

Bidentalⁱ dicebant quoddam templum, quod in eo bidenti-

NOTÆ

deminuitur, unde des, dессis, dictus primum a Veteribus; et hæc est vera etymi ratio. Varro in enumeratione assis partium, postquam ad septuncem pervenit: 'Reliqua,' inquit, 'obscuriora, quod a deminutione: et ea, quæ deminuuntur, ita sunt ut extremas syllabas habeant.' Sed Festus eandem ponit etymologiam in besse, quam Græci ἐν διμοίρω. Nam et διμοίρον dictum, quod duas portiones, hoc est, duos trientes habet. Sed Græci in assis distributione, quam posterioribus temporibus οὐγκιασμὸν vocarunt, aliam rationem sequuntur: ita enim numerant, ut post trientem adjiciant tantum unciam: ut triens uncia, hoc est, quincunx: semis uncia, hoc est, septunx: deinde jam altero triente facto, quem μοῖρον vocant, διμοίρον dicunt. Ita autem numerabant ultimis temporibus: δωδέκατον ἕκτον τέταρτον τρίτον τρίτον δωδέκατον ἡμισὺν ἡμισὺν δωδέκατον διμοίρον διμοίρον δωδέκατον διμοίρον ἕκτον διμοίρον τέταρτον λίτρα. Tria enim tantum hic variant. Primus triens, qui simplici accessione unciarum progreditur. Alter triens compositus vel ex se et uncia, vel ex semisse et uncia. Tertius triens, qui ex se et augmento unciarum compositus est. Et iterum repetit ordinem primi trientis, uncia, sextans, quadrans. Nam se componit cum illis besuncia, besextans, besquadrans. Ut non dubitari possit, quare διμοίρον Græci vocarint: cum possent aliter facere, et a tribus quadrantibus dodrantem potius, quam a duobus trientibus bessem. *Jos. Scal.*

ⁱ *Bidental*] Apage sis illa verba,

quoddam templum. Nunquam enim doctissimus Festus ea scripsit. Verba sunt barbari mutilatoris. Festus ita scripsit: *Bidental* dicebant, quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur. Quis enim nescit *Bidental* omnem locum esse, qui de cælo tactus est? Tantum abest, ut templum duntaxat dici debeat. Glossarii auctor recte exposuit: '*Bidental*, τόπος κεραυνόπληξ.' Quin Persius ipsum hominem κεραυνόπληγα *bidental* vocat: 'Triste jaces lucis, evitandumque bidental.' Artemidorus libro II. ὁ κεραυνὸς τὰ ἕσημα τῶν χωρίων ἐπίσημα ποιεῖ διὰ τοὺς ἐνιδρυμένους βωμοὺς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γινόμενας θυσίας. De Bidentibus alibi diximus in Conjectaneis. Glossarium: '*Bidentis*, διετὴς ὄϊς, ὄροντα πρόβατα.' lege, διόδοντα πρόβατα. *Bidentes*, ἐπὶ τῶν προβάτων, διὰ τὸ διόδοντα εἶναι. Græci bidental vocant ἐνηλύσιον. Glossæ Græcorum, ἐνηλύσια, τὰ κατασκηφθέντα χωρία. Nam σκηπτὸς fulgur. Porro de Bidentibus abunde diximus in Conjectaneis. Bidentes sunt, quas μετὰσσας Homerus vocat: quæ neque agnæ sunt, quia illæ nondum dentes ediderunt, neque adasiæ, quia jam ejecerunt: a quo λειπογνώμονας oves vetulas vocant Græci. *Jos. Scal.*

Bidental] 'Locus sacro percussus fulmine, qui bidente ab aruspibus consecratur, quem calcare nefas est.' Vetus interpres Persii: '*Bidental* a bidente, quod bidentibus ovibus expiabatur.' Scaliger hæc duo verba, quoddam templum, quasi barbari mutilatoris respuit, quod *bidental* diceretur quivis locus de cælo tactus. Sed frustra est Scaliger. Nam cum a bi-

bus hostiis sacrificaretur. Bidentes autem sunt oves¹¹ duos dentes longiores ceteris habentes.

Bigenera^k dicuntur animalia ex diverso genere nata: ut leopardus ex leone et panthera; cicur sus¹² ex apro et scropha domestica; mulus ex equa et asino.

Bignæ^l geminæ dicuntur, quia bis una die natæ sunt.¹³

Bilbit^m factum est a similitudine sonitus, qui fit in vase.

Nævius, Bilbit amphora, inquit.

Bilinguesⁿ Brutates Ennius dixit, quod Brutii et Osce et Græce loqui soliti sint: sunt autem Italiæ populi vicini Lucanis.

11 Quidam libri *hostiæ*.—12 Alii *hibris*.—13 Rescribendum monet Dac. quia *binæ una die natæ sunt*.

NOTE

dente *bidental* dictum constet, constat etiam non prius dictum quam a bidente fuerit expiatum et consecratum. Ergo *templum quoddam* jure dicitur, id est, locus religionis causa muro, palis, fune, aut simili re, clausus septusque. Et re vera ut in libris fulguralibus Tagetis et aliorum Etruscorum continetur, Aruspex pura veste indutus bidente locum expiabat, expiatum consecrabat, consecratum sepiebat, quia calcari nefas erat. Et hic Festus egit de prima origine vocis *bidental*: postea vero fieri potuit ut *bidental* diceretur quivis locus fulmine tactus, qui bidente non fuerit expiatus; nam et Persius hominem etiam *bidental* vocavit. Sed non ideo verba Festi sic temere mutilare debuit vir doctissimus. Dac.

^k *Bigenera*] Docti viri putant aliquid mutandum in *cicur sus*. Quod quare sibi persuadeant, non video. Jos. Scal.

^l *Bignæ*] Bignus, pro Bigenus, eodem modo dictum quo Privignus, pro prigenus. Nam Pri pro Præ dicebant, ut Pridie. Idem.

Bignæ] Bignus pro bigenus. Infra, quia bis una die natæ sunt. Rescri-

bendum, quia *binæ una die natæ sunt*. Dac.

^m *Bilbit*] Glossarium: 'Bilbit, ἐπισκιασµὸς φωνῆς.' 'Bilbit, βομβύζει.' Jos. Scal.

Bilbit] Vox ad imitationem strepitus quem edit aqua vel vinum, cum per angustum phialæ collum funditur. Glossarium: 'bilbit, ἐπισκιασµὸς φωνῆς.' Imitatio vocis. Bilbere Græci dicunt βομβύλλειν et βομβύζειν. Gloss. 'Bilbit, βομβύζει.' Inde 'bombylium.' Dac.

ⁿ *Bilingues*] Lego *Brutiates*, non *Brutates*. Βρυτιάται. Apud Porphyriionem tamen veterem Horatii interpretem legitur *Brutaces*, in eum locum, 'Canusini more bilinguis.' 'Bilinguis,' inquit, 'dicitur, quoniam utraque lingua Canusini usi sunt, sicut per omnem illum tractum Italiæ, quem ex majori parte Græci incoluerunt. Ex quo magna Græcia nomen accepit. Ideo ergo et Ennius et Lucilius Brutaces Bilingues dixerunt.' Ita enim ex veteri Codice emendandus ille Porphyriionis locus. In quo vides eadem quæ hic scribit Festus. Jos. Scal.

Bilingues] *Brutates* legitur apud

Billis apud Afros appellatur semen humanum humi profusum.

Binomius,¹⁴ cui geminum est nomen, ut Numa Pompilius, Tullus Hostilius.

Biseta^p porca dicitur, cujus a service setæ bifariam dividuntur, cum jam esse incipit major sex mensium.

Bitienses^q dicuntur, qui peregrinantur assidue.

BLANDICELLA verba blanda per diminutionem sunt dicta.

Blaterare^r est stulte et percupide loqui; quod a Græco βλάξ originem ducit, sed et camelos, cum voces edunt, blaterare dicimus.

Blennos^s stultos esse Plautus indicat, qui ait: Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.

14 Legendum monet Scaliger, *Binominis*.

NOTÆ

Ennium lib. viii. Sat. 'Brutates . . . . bilingues.' Brutates autem iidem qui Bruttii in inferiori parte Italiæ qua Siciliæ contigua est, a Lucanis orti, et ab iis etiam dicti *Bruttii*, quod ab eis defecissent. Lucani enim *Bruttios* vocabant apostatas et fugitivos. Strab. lib. vi. et Diodor. Sicul. lib. xvi. Hinc Glossarium, 'Bruttiani, οἱ τὰς δουλικὰς τάξεις χρεωστοῦντες.' Servilia officia debentes. Vide 'Bruttiani.' *Dac.*

^o *Binomius*] Legit Scaliger. *Binominis*, ut 'cognominis.' Sed et *Binomius* rectum erit e Græco διώνυμος. Glossæ 'Binomius, διώνυμος.' Leg. διώνυμος. *Idem.*

^p *Biseta*] Bisænum vocat Glossarium: 'Bisænus, χοῖρος ἐξαμηνιαῖος.' et tamen non video, quomodo Bisænus, vel Bisenus sit ἐξαμηνιαῖος. Idem est apud eundem auctorem, 'Bibiles, δίμαλλοι.' et, 'Bicerres, δίμαλλοι, δίκροσσοι.' Vide ipsum Festum in 'Disnleus.' *Jos. Scal.*

Biseta] A *bis* et *seta* quod ex utraque parte setas habeat. Quod tum

incipit cum sex menses nata est. Unde eleganter Glossarium 'Bissetus, χοῖρος ἐξαμηνιαῖος.' Porcus sex menses natus. *Dac.*

^q *Bitienses*] A Bitiando: de quo in Conjectaneis. Dicebatur idem et 'Bætere,' sen 'Betere,' et 'Bitire.' Glossarium: 'Bæsis, προσέληθης.' *Legge, Bætis. Jos. Scal.*

Bitienses] A verbo *bito* pro *beto*, id est, eo. Varro. 'Mulierem foras betere jussit.' A *bito* igitur *bitio*, unde *bitiensis*, qui peregrinatur assidue. *Dac.*

^r *Blaterare*] Βλάξ. Glossarium, 'Blax, εὐήθης.' Legendum *Blax. Jos. Scal.*

Blaterare] Stulte loqui et inaniter. Plaut. Aulul. 'Ubi tu es quæ blaterasti jam vicinis omnibus.' *Blatero*, a *blatio*, quo usus est Plaut. in Amphit. 'Qui, malum! intelligere quisquam potis est, ita nugas blatis!' *Blatio* a βλάξ piscis niliili. Unde per Metaphoram *blax*, fatuus, stultus. Gloss. 'Blax, εὐήθης.' *Dac.*

^s *Blennos*] Proprie quos vulgo di-

Blitum^t genus oleris a saporis stupore appellatum esse ex Græco putatur, quod ab his βλάξ dicatur stupidus.

ΒΟΑ¹⁵ u serpens est aquatilis; quem Græci ὕδρον vocant: a qua icti obturgescunt: crurum quoque tumor viæ labore collectus boa appellatur.

Boare,^x id est, clamare, a Græco descendit βοάω.

15 Alii libb. *Bova*.

NOTÆ

cimus morveux. Nam βλέννα est μύξα, morve. Locus Plauti est in Bacchid. v. 1. *Idem*.

‘Blitum] Plaut. Pseud. III. 2. ‘Apponunt runicem, brassicam, betam, blitum.’ Inde fatui *blitei*. Plaut. Trucul. IV. 4. ‘Blitea et lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam.’ *Blitum* autem non a βλάξ sed a βλίτον. Hesych. βλίτον, λαχάνου εἶδος. ‘Genus oleris.’ Schol. Aristoph. βλίτον μωρὸν εἶναι δοκεῖ λάχανον, ‘blitum videtur esse olus insipidum.’ Et forte βλίτον a βλητὸν abjiciendum. *Idem*.

^u *Boa*] Crurum tumor. Lucilius: ‘Inguen ne existat, papulæ, tama, ne boa noxat.’ Glossarium: ‘*Boa*, ὁ τοὺς πόδας φλεγµαίνων.’ Puto *Boa*. Nam et a morbo ægrotans ipse dici potuit, ut Carcer, qui in carcere est, et Ergastulus, qui in ergastulo. Lucilius: ‘Non ergastulus unus, et alius judicem Opposuit.’ *Idem*: ‘ut nemo sententiam libere, quasi ergastulus, possit dicere.’ Sic servus *Noxa* dicebatur, qui noxam fecerat. Unde ‘dedere noxam’ dicebant Veteres. Est etiam *Boa*, morbus boum Auctoribus rei rusticæ. Glossario quoque ‘*Boa*, νόσος βοῶν.’ Sive *Boum*, sive *Bovam* scribas, nihil interest. *Jos. Scal.*

Boa] Vel *Bora*, nihil enim interest, sic dicta quod bubulo lacte nutriatur, ait Plin. lib. VIII. cap. 14. ‘Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ in

tantam amplitudinem exeuntes, ut D. Claudio principe occisæ in Vaticano solidus in alvo spectatus sit infans. Aluntur primo bubuli lactis succo unde nomen traxere.’ Mili magis placet a magnitudine *boas* vel *bovas* dictas. Inde crurum tumor *boa*. Lucil. ‘Inguen ne existat, papulæ, tama, ne boa noxat.’ Inde etiam *boa* dictus qui hoc vitio laborat. Glossarium: ‘*Boa*, ὁ τοὺς πόδας φλεγµαίνων.’ Lege, ut optime Scaliger, *boa*. Et etiam *boa*, morbus boum auctoribus rei rusticæ, Glossario quoque ‘*boa*, νόσος βοῶν.’ Salmasius vero *boam* serpentem dictum putat a Græco δόης, quod idem est ac δύτης. Æoles Bæotii dicebant βύτης, inde *boa*, ut φύτης, πορα: δόης et δύτης idem est quod κολυμβητής. Hesychius, δύτης, κολυμβητής, δύτης. Dicebatur et δόης pro eodem, sic ἀμμοδόης et ἀμμοδύτης, idem, alterum genus serpentis: qui Græce sciunt norunt me verum loqui. Natricem eandem cum *boa* faciunt Glossæ: ‘*Natrix*, *boa*, ἔχιος εἶδος.’ Ita scribendum. *Boa* vero pro tumore, qui ex labore viæ in cruribus colligitur, aliam habet originem, sed æque Græcam, δόη est κακοπάθεια, πόνος, ταλαιπωρία, Æolice βύη, Latine *boa*. Sic δερτὺρ, βερπύρ, verber: δελφύς, βέλφυς, vulva. κλάδα, κλάβα, clava. *Idem* et βύπτην dicebant qui aliis δύπτης. *Dac.*

^x *Boare*] Resonare, clamare. Plaut. ‘*Boat* cælum fremitu virum:’ et Eu-

Boarium forum Romæ dicebatur; quod ibi venderentur boves.

Bocas^y genus piscis: a boando, id est, vocem emittendo appellatur.

Boiæ,^z id est, genus vinculorum, tam lignæ, quam ferreæ dicuntur.

Boicus ager^a dicitur, qui fuit Boiorum Gallorum: is autem est in Gallia citra Alpes, quæ togata dicitur, in qua¹⁶ sunt Mediolanenses.

Bombitatio^{17 b} est sonus apum, ab ipso sonitu dictus; sicut mugitus boum, hinnitus equorum.

Bona,^c id est, substantia rerum, dicta sunt quæ digna sint bonis.

Botulus^d genus farciminis propter connexionem a bolis sic appellatur.

16 Al. in quo.—17 Alii Bombizatio, vel Bombigatio.

NOTÆ

nus, 'clamore bovautes.' Inde Glossarium: 'bobantes, βοῶντες.' Leg. *Bovantes*. Idem.

^y *Bocas*] *Boca* dicitur et *box* a Græco βόαξ, βῶξ, ἀπὸ τῆς βοῆς, a voce, idoque et Mercurio dicatus. Athen. lib. vii. De piscibus vocalibus idem Athenæus lib. viii. et ibid. Casaub. *Idem*.

^z *Boiæ*] *Boia* proprie collare: veteres Glossæ: 'Boia, κλοιός.' et 'imboio, κλοιὸν περιτίθημι.' Sæpius in veteribus historiis Martyrum manuscriptis legitur: ut, 'Tolle boiam de collo meo.' Non mediocriter errat Brodæus, qui Boiam eandem cum Taurea facit: cum Taurea sit scintilla. Hesychius: μάραγμα, μάστιξ, ῥάβδος, ταυρεία, et, μαράγμα, τῆ ταυρεία. Artemidorus de carnibus bubulis, quod non bonum sit videri in somnis eis vesci, præsertim servis: δούλοις δὲ βασάνους (σημαίνει) διὰ τὸν ἱμάντα, καὶ τὴν ταυρείαν. Allusit Plautus: 'Boius Boiam terit.' Nam Boiam accipiendum pro collari,

cum tamen qui hoc dicit, vellet accipi, tanquam si dixisset ipsum Gallum, cum Galla cubare. Notum enim Boios esse Gallos, et Glossarium: 'Bos buc, βοῦτέγροι, ὡς οἱ Γάλλοι.' Scribe: *Bos*, Βοῦς. *Boi*, ἑτεροίως οἱ Γάλλοι. *Jos*. *Scal*.

^a *Boicus ager*] Boii Galli qui circa Padum olim habitare sed inde a Romanis ejecti ad Istrum apud Tauriscos. Strab. lib. v. et Liv. lib. v. *Dac*.

^b *Bombitatio*] Βόμβος Græcis vox apum. Inde bombito, bombitatio. *Idem*.

^c *Bona*] Per substantiam intellige οὐσίαν. Quidam bona a beando: nam et Veteres dicebant *benum*, pro *bonum*. Vossius ab Æolico ὄνδς ab inusitato ὄνῃ vel ab ὄνῆω vel ὄνημι, juvo. Sed *bonum* a prisco *duonum*, ut a 'duellum,' 'bellum;' a 'duis,' 'bis.' Vide 'duonum.' *Idem*.

^d *Botulus*] Glossarium: 'Botulus, φύσκος.' Bolos hic prima longa acci-

Bovem bidentem^e a dentium numero dicunt appellari.

Bovinatur,^f conviciatur.

BRACHIUM^g nos, Græci βραχίων dicunt: quod deducitur a βραχὺ, id est, breve: eo quod ab humeris ad manus breviora¹⁸ sint, quam a coxis plantæ.

Brassica^h a præsecando est dicta.

Breve a Græco descendit, quod est βραχύ.

Brumaⁱ a brevitate dierum dicta.

Brundisium^k quidam poëtæ brevitatis causa Brendam¹⁹ dixerunt.

18 Ed. Scal. breviores.—19 Alii Brundam.

NOTE

piendum: per bolos enim farciebantur. *Jos. Scal.*

Botulus] Lucanica carnis snillæ bolis farta. Unde et nomen, ut vult Festus. Sed repugnat quantitas. Bolus enim primam producit, botulus vero, et per diminutionem botellus, eandem corripit. Quare optime Vossius a βοτῆς cibus. Vel ἀβύθαλον farcimen. *Dac.*

^e *Bovem bidentem*] Vide ‘ambidens.’ *Idem.*

^f *Bovinatur*] Bovinator, tergiversator. Gell. lib. xi. cap. 7. *Ant. Aug.*

Bovinatur] Nusquam reperies hoc verbum pro conviciari. Bovinari enim est tergiversari: de quo satis alibi. Glossarium: ‘Bovinatores, θορυβοποιοί, θρύλλον ποιούντες, ἢ παραχίν.’ Glossæ Isidori melius: ‘Bovinatores, inconstantes.’ *Jos. Scal.*

Bovinatur] Vocabularium vetus: Bovinator, convitiator, inconstans. Bovinari, convitari, damnare, clamare. Glossarium: ‘Bovinatores θορυβοποιοί, θρύλλον ποιούντες, ἢ παραχίν.’ Id est, turbantes, rumorem facientes, vel tumultum. Glossæ Isidori: ‘Bovinator, inconstans.’ Nempe bovinari est, tergiversari. Lucil. ‘Hicce strigosu’ bovinatorque oie improbu’

duro.’ A bove in arando strigante. Vide Gellium lib. xi. cap. 7. *Dac.*

^g *Brachium*] Os ab humero ad cubitum. Græcis βραχίων, a βραχὺ, quod breve sit si cum osse femoris conferatur. *Idem.*

^h *Brassica*] A præ et seco, p mutato in b, et e in i. Varro lib. iv. de L. L. ‘Brassica, ut præseca, quod ex hujus scapo minutatim præsecatur.’ *Idem.*

Breve] A βραχὺ, mutato χ in v, ut a μαλάχη malva. *Idem.*

ⁱ *Bruma*] A brevitate dierum. Sic igitur ducenda etymologia brevissimus, brevimus, brevima, breuma, bruma. Varr. lib. v. de L. L. ‘dicta bruma quod brevissimus dies est.’ *Idem.*

^k *Brundisium*] Immo Βρεντήσιον, seu Βρεντέσιον. Prius Βρέντη dictum videtur: idque esse antiquum nomen ejus oppidi: quod significat lingua Creten-sium Cervum. *Jos. Scal.*

Brundisium] Nullibi hodie *Brendam* apud poëtās reperies. Sed omnino rescribendum *Brendum* vel *Brentium*; Brundisium enim dictum quod portus habeat cervi cornua referentes, quem Messapii βρένδον et βρέντιον vocant. Hesych. βρένδον, ἔλαφον. Vide Strabonem lib. vi. et Eustath. in Homer.

Brutianæ parmæ¹ dicebantur scuta, quibus Brutiani sunt usi.

Brutiani^m dicebantur, qui officia servilia magistratibus præstabant: eo quod hi primum se Hannibali tradiderant; et cum eo perseveraverunt, usquedum recederet de Italia.

Brutumⁿ antiqui gravem dicebant.

BUBINARE^o est menstruo mulierum sanguine inquinari.

Lucilius: Hæc, inquit, te imbubinatur, et contra te imbulbitat. Imbulbitare est puerili stercore inquinari. Dicitur ex fimo, quod Græci appellant βόλβιτον.

NOTÆ

p. 1409. Stephanus auctorem hujus etymologiæ citat Seleucum in Glossis. *Dac.*

¹ *Brutianæ parmæ*] Vide ‘parmulis.’ *Idem.*

^m *Brutiani*] Videndus Gell. lib. x. cap. 3. *Ant. Aug.*

Bruttiani] *Brettiani* esset legendum, quia a Brutiis, quos Græci *Βρεττίους* dicunt, ductum est nomen: nec aliter habent manuscripti libri Livii, quam *Brettii*. Vide A. Gellium lib. x. cap. 3. *Ful. Ursin.*

Brutiani] Eleganter vetus Glossarium: ‘Brutiani, οἱ δουλικὰς τάξεις χρεωστούντες.’ Non enim vocat *δούλους*. Eos Fulgentius ait etiam *Gerones* dictos. ‘Congerrones,’ inquit, ‘qui aliena ad se congregant.’ Unde apud Romanos *Gerones* Brutiani dicti. Quod verum est. Nam *Gerones* sunt χειρισταί, πρακτῆρες, ut auctor Glossarii docet. Apud Plautum sunt *Geruli*, in Truculento: ‘Ite hac simul muli aëris, damnigeruli, forasgerones, Bonorum hamaxagogæ.’ Atque hæc est prima conjectura nostra de Brutianis geronibus. Sed, ut ingenue fateamur, putamus potius dictos, quia *gerones* literarum et publici cursores erant. Strabo: τῶν δὲ Πικεντῶν ὑπήρχε μητρόπολις Πικεντία. νυνὶ δὲ κωμηδὸν ζῶειν ἀπωσθέντες ὑπὸ Ῥωμαίων διὰ τὴν πρὸς

ἀντίβαν κοινωσίαν. ἀντὶ δὲ στρατείας ἡμεροδρομεῖν καὶ γραμματοφορεῖν ἀπεδείχθησαν ἐν τῷ τότε δημοσίῳ, καθάπερ καὶ λευκανοὶ, καὶ βρέττιοι κατὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. *Jos. Scal.*

Brutiani] Vide ‘bilingues.’ Quod se Annibali dedidissent, hoc pœnæ iis a Romanis impositum, ut cursores essent et tabellarii. Vide Gell. lib. x. cap. 3. et Strab. extremo lib. v. qui non Brutiis tantum, sed Picentinis etiam et Lucanis factum tradit. Inde etiam Bruttii *gerones* apud Fulgentium. Porro ab ultimis usque sæculis victoribus is mos fuit, ut gentes devictas, quas penitus nollent excindere, ad vilia servitia cogere: sic Josue Gabaonitas, quos delere ei nefas erat propter sacramentum, aquatores fecit et lignarios. *Dac.*

ⁿ *Brutum*] Horat. ‘quo bruta tellus.’ Estque ex Etruscorum librorum doctrina, in quibus etiam eodem modo ‘bruta fulmina’ dicebantur. *Jos. Scal.*

^o *Bubinare*] Glossæ Isidori: ‘Bubinare, sanguine inquinare mulieris menstruatæ.’ Versum Lucilii sic legebat Franciscus Duza: ‘Hæc te imbulbinatur, et contra te imbulbitat ille.’ vel, ‘Te imbulbitat infans.’ Imbulbitare autem est quovis stercore inquinare, non tantum puerili. Sed

Bubleum²⁰ P est genus quoddam vini.

Buccina^q quam nos appellamus, Græci buchianon^t a similitudine soni dicunt.

Bucephalus^r vocatus est equus Alexandri regis, propter quandam bubuli capitis similitudinem.

Bucerum^s pecus de bubus dicimus.

Bulgas^t Galli sacculos scorteos appellant.

Bulimam^u Græci magnam famem dicunt, adsueta magnis

20 Al. *Bubeum* et *Bublinum*.—1 Legendum monet Scal. Græci *Bucanen*.—2 Scal. et Dac. corrigunt *Bulimum*.

NOTÆ

hic Lucilii versum Festus explanavit, ubi de puerili stercore loquitur. *Dac.*

^P *Bubleum*] Theocritus Eidyll. xiv. Byblii vini facit mentionem. *Ant. Aug.*

Bubleum] Et *Bublinum*. Græce βύβλιμος. Theocrit. Idyl. xiv. 'Ανῶξα δὲ βύβλιμον αὐτοῖς Εὐάδη, τετόρων ἐτέων. 'Relevi autem Bubleum illis Fragrans, quatuor annorum.' *Dac.*

^q *Buccina*] A Græco βυκάνη, ut optime correxit Scaliger, a similitudine soni, quia bou bou canit; ut sentit etiam Varro lib. iv. de L.L. 'Etiam buccinator a vocis similitudine et cautu dicitur.' *Idem.*

^r *Bucephalus*] Contra Festum scholiastes Aristophanis: οὐ γὰρ, inquit, βουκεφάλου ἵππου καλοῦμεν διὰ τὸ μορφὴν τοιαυτὴν αὐτοῦς ἔχειν, ἀλλὰ διὰ οὗτως ἐγκραχάχθαι, ὡς καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνοιο ἵππου ἦν. i. e. 'Neque enim Bucephalus equus dicimus, quod tali forma præditi sint, sed quod talem notam inustam gerant, ut equus Alexandri Macedonis.' *Idem* Arrianus: vel quod notam candidam in capite habuerit equus Alexandri, ipse totus niger. Sed verum est ita dictum fuisse quia Thessalus esset, herbamque boucranion inustam haberet. Ita enim generosos quosque equos suos inurebant Thessali. *Idem.*

^s *Bucerum*] Glossarium: 'Bucerum, γέννημα βιός.' lege, βός. *Jos. Scal.*

Bucerum] Eleganter Lucret. lib. v. 'Lanigeræque simul pecudes et buccera secla.' Et Ovid. lib. vi. Metamorph. 'Lanigerosque greges, armenta que buccera pavit.' Gloss. Philoxeni: 'Bucerum, γέννημα βός' leg. *Bucerum seclum.* *Dac.*

^t *Bulgas*] Adhuc Galli nomen retinent, sed ὑποκοριστικῶς, Bulgetas. Sunt autem risi scortei. *Jos. Scal.*

Bulgas] Ita sacculos pellaceos crumenas Veteres appellarunt. Lucil. 'Cui neque jumentum est, nec servus, nec comes ullus, Bulgam, et quicquid habet nummorum, secum habet, ipse Cum bulga cœnat, dormit, lavit, omnis in una Spes homini bulga, hac devincta est cetera vita.' Vocabulum Gallicum, quod Festus intelligit, est bouge, et diminutivum bougette. Et Latinos a Gallis vocem *bulgam* accepisse creditum est. Sed melius Vossius qui ab Æolico βολγός, pro μολγός, deducit, nam μολγός, βέειος ἀσκός. *Dac.*

^u *Bulimam*] Lege *Bulimum*. Ego id πάθος invenio *Furcillam* dictum a vetere collectore Glossarum: 'Furcilla, βούλιμος, δ μέγας λιμός.' In Isidoro, 'Curcilla, oppilago:' et contra,

et amplis rebus præponere BU, a magnitudine scilicet bovis: hinc est, quod grandes pueros bupædas appellant; et mariscam ficum, busycon.

Bulla^x aurea insigne erat puerorum prætextatorum, quæ dependebat eis a pectore, ut significaretur eam ætatem alterius regendam consilio: dicta autem est a Græco sermone βουλή, quod consilium dicitur Latine: vel quia eam partem corporis bulla contingat, id est, pectus, in quo naturale manet consilium.

Burrana potio^y appellatur lacte commixtum sapa: a rufo colore, quem burrum vocant.

Burranicum,^z genus vasis.

Burrum^a dicebant antiqui, quod nunc dicimus rufum: unde

NOTÆ

‘Oppilago, curcilla.’ Quod ait de particula βου, miratus sum a Justiniano imperatore βουπόνηρον compositum esse, Novella VI. βουπόνηρον πορείαν. Porro βούπαιδα dicebant, quem Latini *Catulastrum*. Glossarium: ‘Catulaster, βούπαις.’ Aliæ Glossæ: ‘Catulester, pupa, pupula, πάλληξ.’ *Catulastrus* est vetus lectio apud Vitruvium lib. VIII. cap. 4. Quod a nobis admodum adolescentibus olim animadversum fuit. *Jos. Scal.*

Bulimani] Corrige cum Scaligero *bulimum*, Græce βούλιμος, a particula epitatica βου, a bovis magnitudine, ut βουλιμία, βούπεινα, βουγαῖος, βούγλωσσος, βούπαις, βούσικον, et alia multa. *Dac.*

^x *Bulla*] Βουλή. Tarentine βουλή, βόλλα: et ἀναβολή, ἀμβόλλα: unde *Abolla*. Quod Æolismum resipit. *Jos. Scal.*

Bulla] Varro, ut refert Plutarch. ab Æolico βόλλα, pro βουλή, et pueris datam ut εἰδουλίαις σύμβολον, quod cum Festo facit. Bulla autem in collo pueris ingenuis suspendebatur aurea, libertinis scorteæ, et a Tarquinio Prisco originem habere putatur. *Dac.*

^y *Burrana potio*] Vide, quæ in

Conjectaneis de hoc olim scripsimus. *Jos. Scal.*

Burrana potio] Hanc facit lacte, id est, lac, cum sapa, id est, mulso decocto. Burranicam potionem designat Ovid. lib. IV. Fast. ‘Dum licet, apposita, veluti cratera, camella, Lac niveum potes, purpureamque sapatam.’ *Dac.*

^z *Burranicum*] A burro, id est, rufo. *Idem.*

^a *Burrum*] Eleganter homines ex potione rubentes ait *Burros* a Veteribus dictos. Quod verbum in eodem sensu retinet Hispanica lingua. *Burraceos* enim vocant ebriosos, et vas vinarium, *Burraceam*. Glossarium: ‘Burrum, πυρρόν, ξανθόν.’ *Jos. Scal.*

Burrum] *Burrus* a Græco πυρρός. Glossar. vet. ‘Burrus, πυρρός.’ pro *burrus* sæpe scribebant *byrrus*. Servius: ‘Pyrrus a colore comæ sic dictus, qui Latine byrrus dicitur.’ Sic Πυρρίας, nomen proprium, apud Latinos veteres comicos *Byrrias* dicitur. Sic genus equi brevioris a colore Græci πυρρίχον, Latini *burricum* appellarunt. Unde nostrum *bourrique*. *Dac.*

rustici burram appellant buculam, quæ rostrum habet rufum: pari modo^b rubens cibo ac potione ex prandio burrus appellatur.

Bustum^c proprie dicitur locus, in quo mortuus est combustus et sepultus: diciturque bustum quasi bene usum: ubi vero combustus quis tantummodo, alibi vero est sepultus, is locus ab urendo ustrina vocatur: sed modo bustum, eo, quod sepelitur, sepulcra vocamus.

Buteo^d genus avis, quæ ex eo se alit, quod accipitri eri-

NOTE

^b *Pari modo*] Hinc Nestor: 'Burrus dicitur qui ex potione cito fit rubens.' Hoc verbum in eodem sensu retinet Hispanica lingua, *burraceos* enim vocat ebriosos, et vas vinarium *burraceam*. Idem.

^c *Bustum*] Ab hoc inauspicatum genus avium *Ambustaneum* dictum putarim, quod circa busta versetur. Glossarium, 'Ambustandus: εἶδος ὀρνέου.' lego, *Ambustaneus*: ut *Circæna avis*: æque *Ambustaneæ* aves dictæ videntur, quæ de busto seu rogo aliquid in tecta deferebant, et incendium portendebant: unde 'incendiariæ aves' in angurali disciplina. Servius in Fragmentis: 'Sane bubo, si cujus ædes insederit, et vocem miserit, mortem significare dicitur. Si autem de busto sudem ad tectum detulerit, incendium ædibus portendere.' Quin eandem Spinturnicem fuisse cum incendiaria, non dubito. Græco enim nomine dicta est, *παρὰ τὸν σπινθήρα*: quod carbonem ex rogo, aut ex altari in ædes inferret: *σπινθήρ* est strictura ignis. Neque vero prætermittendum, quod de Ustrina hic dicitur, separatam aliquando a sepulcro, aliquando conjunctam fuisse. Ideo hoc cavebatur a Veteribus: quin et lex monumentis applicabatur, ut licet notare in antiquis duobus saxis Romæ: *IVIC. MONIMENTO. VSTRINVM. APPLICARI. NON. LICET.* Item,

AD. HOC. MONIMENTVM. VSTRINVM APPLICARI. NON. LICET. Vetus Glossarium: 'Ustrina, *πυρκαϊά*: 'ustrina,' *κάστρα νεκρῶν.*' Servii Fragmenta: 'Apparatus mortuorum funus dici solet: exstructio lignorum, rogos: subjectio ignis, pyra: crematio cadaveris, bustum: locus, ustrina: operis constructio, sepulcrum: inscriptum nomen, memoriaque, monumentum: publicæ autem ustrinæ erant in exquiliis,' inquit Acro. *Jos. Scal.*

Bustum] Area soli in qua corpus crematur et sepelitur, unde et busta olim sepulcra dicta sunt. Vide infra in 'sepulcrum.' Et Cicero in II. de legibus: 'Pœna est si quis bustum, hoc est, tymbon, aut monumentum violarit.' Locus ubi corpora combusta sunt, nec sepulta, *ustrina* dicitur. *Pyra*, lignorum congeries, *rogus* est cum jam ardere cœpit. Virgil. 'Constituere pyras...Ter circum accensus, cincti fulgentibus armis, Decurrere rogos.' *Monumentum* est lapidea structura sepulcro imposita, cui ad memoriam demortui quippiam inscribebatur. Cic. I. Tuscul. 'Monumenta sepulcrorum ex vulgari scilicet saxo, aut ex marmore,' quibus inciderentur laudes demortui, ut propagaretur ejus memoria. *Dac.*

^d *Buteo*] Accipitris genus. Quæ subjungit Festus, ea refellit Voss. nam cum avis timidissima sit, cum

puerit : vastitatisque est causa his locis, quæ intraverit, ut bubo : a quo etiam appellatur buteo.

Buttubata,^e Nævius pro nugatoriis posuit, hoc est, nullius dignationis.

NOTE

accipitre congrredi non audet, nedum illi cibum eripiat ; nec vastitatis causa est, cum sit boni ominis, ut patet ex Plinio, qui et familiam ex eo cognominatam dicit cum prospero auspicio ducis in navi sedisset. *Idem*.

^e *Buttubata*] Ut nugarum facilis et obvia materia, ita nomina multa a Veteribus excogitata, ut Buttubata a puerorum vocibus, quas primas in infantia discunt, Bu, Tu, Ba, Ta. Bu, est bibere : unde ' buæ potus : ' et ' vinibuaë ' Lucillio ebriosæ. Varro Cato de liberis educandis : ' Cum cibum ac potionem buas ac papas vocent ; matrem, mammam : patrem, tatam. ' Ba, est papa. Unde Plautus : ' Tum puero dandum, quod papet. ' Ta, est appellatio Tataë. Tu, etiam appellatio cibi, unde *Tubuccinari* factum, pro manducare. *Idem* et *Titia* : Glossarium : ' Titia κρέα νηπίων, ὃ λέγουσι. ' Sed præstat Ba pro Ma, hoc est, mamma dictum : ut facilis est lapsus a B ad M, Buttubata ergo, quasi Buttumata. Sunt et aliæ appellationes nugarum : Hettæ, Lire lire, Nauci, Gerræ, Apinæ : quod est detortum ab Ἀφάνναι : quod fuit ignobile oppidum. Stephanus : Ἀφάνναι, χωρίον Σικελίας, ἕσημον. ἀφ' οὗ. Εἰ εἰς Ἀφάννας, ἐπὶ τῶν ἀδελῶν, καὶ ἐκτετοπισμένων. Proverbium vult accipi Stephanus de remotissimis : et Hesychius, qui non in Sicilia, sed in

Attica ponit. Ἀφάνναι, χωρίον τῆς Δαμαρτίδος φυλῆς. πόρρωθεν. proverbialiter ἀφάνναι, ἀντὶ τοῦ πόρρωθεν. At Romani de rebus nugatoriis. Glossarium, ' Apinæ, φάνναι. ' lege ἀφάνναι. Neque aliud est Affaniæ apud Apuleium libro 1x. ' Hæc et alias similes affanias frustra oblatrantes eos retrorsum abducunt pagani. ' Et libro x. ' ore semiclauso effutiens nescio quas affanias effutire. ' Apud eundem Apuleium *Folia*, pro nugis : in vita Gallienorum Imp. ' Cyclopem etiam luserunt omnes apenarii : ' lege *apinarii* : id est, quos vulgo in Gallia *Plaisantins* : ab apinis, et nugis. *Jos. Scal.*

Buttubata] Nugatoria, a puerorum vocibus, bu, tu, ba, ta, quas primas in infantia discunt. Bu est bibere. Tu appellatio cibi. Ba est papa. Ta est appellatio tataë : vel ba est pro ma, hoc est, mamma, ut facilis est lapsus a m ad b *buttubata*, quasi *buttumata*. Scaliger. Verius, ut videtur, Martinius, qui ab Hebræo *bitu bote* esse putat, quod significat, locutionem garricens, sive futilia effutiens, et sane non pueriles, sed fictitias voces fuisse ostendit Sosipater, apud quem disjuncte legitur, ' Bu tu bat ta. Plautus pro nugis posuit, ut in glossis veterum bat tat ti anagmenorum ' (*anaxamentorum* recte Meursius) ' vocum veterum Interpreter scribit. ' *Dac.*

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBER III.

CACULA^a servus militis. Plautus : Video caculam militarem : dicitur autem a Græco κᾶλον, quod fustibus clavisque ligneis ad tutelam dominorum armari soliti sint.

Caculatum,^b servitium.

Cadmea terra,^c quæ in æs conjicitur, ut fiat orichalcum.

Caduca^d auspicia dicunt, cum aliquid in templo excidit, veluti virga e manu.

NOTÆ

^a *Cacula*] Plaut. in Trinum. *Ant. Aug.*

Cacula] Glossarium : 'Cacula, δοῦλος στρατιώτου.' *Jos. Scal.*

Cacula] Locus Plauti est in Trinum. act. III. Sc. 3. 'Video caculam militarem me futurum haud longins.' A κᾶλον, id est, lignum, deducit Festus, inepte, nam est a κακός imbellis, quod non esset in numero militum. Caculam cum calone in etymo confundit Festus. *Dac.*

^b *Caculatum*] Ut ædilatum. *Jos. Scal.*

Caculatum] A cacula, intellige autem servitium cacularum : *caculatus*, ut *ædilatus*, ἕτε. *Dac.*

^c *Cadmea terra*] In æs injicitur, ut facilius fundatur. Plin. lib. XXXIV. cap. 10. 'Ipse lapis, ex quo fit æs, Cadmea vocatur, fusuris necessarius, medicina utilis.' Lapidem calaminarem vocant officinæ. Dieta autem *Cadmea* a Cadmo qui metallorum fusuram invenisse dicitur. Alii aliter. *Idem.*

^d *Caduca*] Virgam e manu Flaminis, quam Commentaculum vocabant, excidisse, Caducum auspicium faciebat : et, ni fallor, infelix erat : in Glossario : 'Caducus, τωτικοπολιτικός, δημόσιος.' lege, πρωτικός. In eodem, 'Caducos, ἐπιληπτιν.' lege, ἐπιληπτικούς. *Jos. Scal.*

Caduceatores ^e legati pacem petentes. Cato: Caduceatori, inquit, nemo homo nocet.

Cæcultant, ^f cæcis proximi sunt oculorum acie obtusa. Plautus: Numnam mihi ^g oculi cæcultant? estne hic noster Hermio?

Cæcultare est cæcos imitari.

Cæculus condidit Præneste. ^h Unde putant Cæcilios ⁱ ortos, quorum erat nobilis familia apud Romanos. Alii appellatos eos dicunt a Cæcade Trajano Æneæ comite.

Cæcum vallum ^k dicitur, in quo præacuti pali terræ adfixi herbis vel frondibus occuluntur.

NOTÆ

^e *Caduceatores*] Caduceum Græcum est pro Caruceum. *καρύκειον* Syracusane, et Tarentine, quod aliis *κηρύκειον*. R in D, ut contra sæpe D in R. *Idem*.

Caduceatores] Legati, præcones, feciales, qui caduceum gerebant in signum pacis, Græce *κηρύκειον*, apud Lucian. et in epigram. Tarentinis et Syracusanis *καρύκειον*, et ρ in δ mutato *caduceum*: de Caduceo Hygin. lib. II. Astron. cap. 8. 'Ab Apolline virgulam quandam muneri accepit Mercurius, quam manu tenens cum proficisceretur in Arcadiam, et vidisset duos dracones inter se conjuncto corpore alium appetere, ut qui dimicare inter se videretur, virgulam inter utrumque projecit, itaque discesserunt, quo facto, eam virgulam pacis causa dicit esse constitutam, nonnulli etiam cum faciunt caduceos, duos dracones implicatos virgula faciunt, quod initium Mercurio fuerat pacis.' Græci tantum Caduceos gerebant, Romani vero herbas quasdam, quæ *sagmina* vocabantur. *Dac*.

^f *Cæcultant*] Gloss. 'Cæculto, ἀμβλυόπτω,' et ita forte rectum esse putavit Vossius, quem non sequor, nam a 'cæco,' 'cæcutio,' ut 'audio,' 'audito,' 'ausculto.' *Idem*.

^g *Numnam mihi*] Hic versus Plauti est ex amissis ejus comædiis, quarum etiam nomen desideratur. *Idem*.

^h *Cæculus concidit Præn.*] Virg. VII. Æneid. 'Nec Prænestinæ fundator defuit urbis, Vulcano genitum pecora inter agrestia regem, Inventumque focus omnis quem credidit ætas, Cæculus.' Ubi Servius: 'Cæculus filius Vulcani sic dictus quod minoribus oculis fuerit, quam rem frequenter efficit fumus. Hic collecta multitudine, postquam diu latrocinatus esset Prænestinam civitatem in montibus condidit,' &c. Et Solin. cap. 8. 'Præneste, ut Zenodotus refert, a Præneste Ulyssis nepote, Latini filio, aut, ut Prænestini sonant libri, a Cæculo quem juxta ignes fortuito invenerunt, ut fama est, Digitorum sorores.' *Idem*.

ⁱ *Unde putant Cæcilios*] Cæcilia gens plebeia, Metellorum cognomento clara, e Præneste oriunda, puta a Cæculo. Alii a cæcitate Cæcilios dictos putant. *Idem*.

^k *Cæcum vallum*] Occulta munitio ex præacutis in summo vallis alte ac dense stipata in humo depactis, eorum modice prominente cuspidi, ac ea frondibus aut virgultis obducta, qua transituri sunt hostes, qui se la-

Cædem^l putant ex Græco dici, quod apud illos κτείνειν¹ significat interficere.

Cædere^m a cædendo dictum.

Cæditiae tabernæⁿ in via Appia a domini nomine sunt vocatae.

Cælassis^o cælaveris.

Cælestia auguria vocant, cum fulminat, aut tonat.

Cælibem^p dictum existimant, quod dignam cælo vitam agat.

Cælla,^q quod ea cælentur, quæ volumus esse occulta.

Cæna^r apud antiquos dicebatur, quod nunc est prandium.

Vesperna, quod nunc cænam appellamus.

1 Alii κτείνειν.—2 Alii cedere a cadendo dictum.

NOTE

tentibus spiculis induant. Cæsar lib. 1. belli civilis: 'Cæsariani milites positis scalis, Brundisii muros ascendunt, sed monti a Brundisii, ut vallum cæcum fossasque caveant, subsistunt, et longo itinere ab iis circumducti ad portum perveniunt.' *Idem.*

^l Cædem] A cædo, quod a κείνω, occido, unde et caido Antiqui dicebant. *Idem.*

^m Cædere] Lege, cædere a cadendo dictum, ut in marg. Sed etymon illud Festi falsum est. Vide 'cædem.' *Idem.*

ⁿ Cæditiae tabernæ] Ex hoc loco Sipontinus: 'Cæditiae tabernæ non a cædendo dictæ sunt, sed a domini nomine qui Cæditius vocabatur, a quo in via Appia ædificatæ sunt.' Non longe ab eadem via circa Vestinos alicubi campus nomine Cæditius, cujus meminit Plin. unde optimus caseus; et circa Sinuessam Cæditiani coloni. *Idem.*

^o Cælassis] Cælaveris. 'Cælasso,' 'cælavero,' 'amasso,' 'amavero,' et similia, quam formationem Latini a

Græcis mutuati. Ex aoristis sub-
junctivi. *Idem.*

^p Cælibem] Κόλιψ est, Carens concubitu, ut αἰγίλιψ, Carens capris, κερκόλιψ, carens cauda: κείειν, κοῖος, unde ὄρεσκοῖος, in montibus cubans. Ea est vera etymologia. *Jos. Scal.*

Cælibem] Hoc Festi Etymon vulgo receptum fuit; nam et Donatus apud Terent. 'Romani,' inquit, 'cælibem, quasi cælitem dicunt.' Sed tamen falsum est. Nam cælebs a Græco, κολιψ, id est, carens concubitu, ut αἰγίλιψ, carens capris, κερκόλιψ, carens cauda. A κείειν est κοῖος, a quo, et λείπω, κοίλιψ. *Dac.*

^q Cælla] Gloss. 'Cellarium et Cellaromarium, ταμείον.' Lege: Cellarium et Cellar, Omarium. Omarium et Aumarium dicebatur. Petronius apud Fulgentium: 'in aumarium memet ipsum conjeci.' *Jos. Scal.*

Cælla] A cælando. Melius per simplex e: cella a celando. *Dac.*

^r Cæna] *Idem* in 'prandium.' 'Prandium,' inquit, 'a Græco est dictum; nam meridianum cibum cænam vocabant;' et in voce 'scensas.' 'Secu-

Cænacula⁵ dicuntur, ad quæ scalis ascenditur.

Cærimoniæ³ causam alii ab oppido Cære dictam existimant; alii a caritate dictam iudicant.

Cæsar,^u quod est cognomen Juliorum, a cæsarie dictus est, quia scilicet cum cæsarie natus est.

3 Ed. Scal. *Cærimoniæ*.

NOTÆ

sas Sabini cœnas dicebant, quæ autem nunc prandia sunt cœnas habebant, et pro cœnis vespernas appellabant. Sic apud Plantum 'vesperna.' Eodem modo apud veteres Græcos δειπνον, quod cœna nunc est, significabat prandium, δόρπον autem vespertinas epulas. Quod splendido Theocriti loco probatur qui est in fine Ἡρακλικῆ. Δειπνον δὲ κρέα τ' ὀπτὰ, καὶ ἐν κανέφω μέγας ἔρτος Δωρικὸς. ἀσφαλῆως κε φυτοσκάφον ἕνδρα κορέσσαι. Αὐτὰρ ἐπ' ἄματι τυννὸν ἄνευ πυρὸς αἰνυτο δόρπον. Id est: Prandium autem carnes assatæ et grandis e canistro panis Doricus, qui facile etiam fossorem satiare posset. Verum finito die exilem absque igne sumebat cœnam. Sed de hoc apud ipsum Theocritum, si conatus nostros porro promoveat Deus opt. max. *Idem*.

⁵ *Cænacula*] Superiores ædium partes, quod ibi cænarent. Gloss. 'Cænaculum, ὑπερφόν.' Inde Ennius: 'Cænacula maxima cœli.' Cænaculum suum sic describit Martialis. 'Et scalis habito tribus, sed altis.' Infra legendum quod scalis scanditur: putavit cænacula dicta quasi scandacula, quia scriptum erat scænacula. Ignorans scilicet Sabinos scænacula dicere pro cænacula, ut scælum pro cælum, scena pro cœna, et similia. Vide 'scensas.' *Idem*.

³ *Cærimoniæ*] *Cernus* veteri lingua sanctus, a quo *Cerimonia*. Ut a 'sanctus,' 'sanctimonia:' et mysti-

cum erat nomen Jani 'Cernus manus' in carmine Saliari. Quamvis et Creator bonus exponatur a quibusdam veteribus. Nonnulli a Cerere *cerimonias*. Propterea Glossarium: 'Cerimonia, δημήτρια.' *Jos. Scal.*

Cærimoniæ] Scaliger deducit a *cerus*, id est, sanctus, ut ipse exponit, sed contra Festum qui *cerus* creator interpretatur, quod si ita sit, ut et re vera est, inde *cerimonia* nomen accepisse non potest. Erit igitur ab oppido Cære in Tuscia non longe a Tarquinii, quod sacrarium populi Rom. diversorium Sacerdotum, ac Romanorum sacrorum receptaculum vocat Livius. Vide Strab. lib. v. Alii a Cerere *cerimoniæ* dicunt, unde et in Gloss. 'cerimonia, δημήτρια.' Quidam a *caritate*, ut Festus subjicit, id est, a cærendo, sicut in *cerimoniis* esse dicuntur qui certis rebus abstinent, ut infra in 'puriménstrio,' et illud etymon probavere Massurius Sabinus apud Gellium lib. iv. cap. 9. Macrobius lib. i. cap. 3. Augustinus lib. ii. retract. cap. 37. et Isidorus lib. vi. cap. ult. *Dac.*

^u *Cæsar*] 'Vel ab elephanto qui Mauris Cæsar dicitur, vel a cæso matris utero, vel a Cæsarie, vel quod oculis cæsiis.' Spartianus in Ælio Vero. Postremum etymon prorsus ineptum: secundum multi amplectuntur, quod si verum, putandum est, id nomen accepisse quendam ex majoribus imperatoribus, non ipsum imperato-

Cæsariati,^x comati.

Cæsones^y appellantur ex utero matris exsecti.

Cæstus^z vocantur et ii, quibus pugiles dimicant: et genus quoddam^a muliebris ornatus.

Calassis^{4 b} tunicæ genus, quod Græci καλάσιριν dicunt. Alii dicunt nodum esse tunicæ muliebris, quo connexa circa cervicem tunica submittitur.

4 Scaliger et Augustinus unica l scribunt.

NOTÆ

rem, quem jam puberem et Gallias subigentem matrem amisisse satis constat. Sed aliud omnino quærendum est; nam vetustissimum Cæsaris nomen, quippe et ante bellum Samniticum quidam 'Claudius Cæsar' exstitit. Sane Cæsar, ut optime notavit Salmasius, antiqua vox Latina, quæ τὸν κυριῶτα significat, unde cæsaries vel cæsaria, ἡ κόμη κυριῶσα. *Idem.*

^x Cæsariati] Plant. in milite: 'qui miles admuteletur cæsariatus.' *Idem.*

^y Cæsones] Plinius: 'Auspiciatus enecta parente gignuntur:' sicut Scipio Africanus prior natus, primusque Cæsarem a cæso matris utero dictus: qua de causa cæsones appellati. Quod ait de Scipione et apud Tertullianum legitur libro de anima: 'Possumus illos quoque recogitare, qui exsecto matris utero vivi aërem hauserunt, Liberi aliqui, et Scipiones.' *Jos. Scal.*

Cæsones] A cædendo, quia secto matris utero in lucem prodeunt. *Dac.*

^z Cæstus] Laminæ ferreæ aut annuli connexi, quibus pugiles armabant brachia. Clavæ etiam plumbeas pilas loris bubulis appensas habentes cæstus dicebantur per *æ* a cædendo. *Idem.*

^a *Et genus quoddam]* Cingulum intelligit, sed hic frustra est Festus sive Paulus, nam cum pro ornatu

muliebris, per *e* scribitur, a Græcō κέστος, quod apud Homerum, Lucianum, et alibi quoque observavi. Cum vero pro armis pugilum, per *æ*, a cædendo, et ita sensisse videtur Servius. Sed cogitanti mihi succurrit nihil opus esse dividua ista originatione; cestus enim pugilum et cestus muliebris per *e* simplex, a κεστός, quod adjectivè, a κεντέω, pungo. Cestus quasi acu pictus et compunctionibus elaboratus et distinctus, quo modo Veneris cingulum sive balteum κεστὸν ἰμάντα dixit Homer. *Iliad.* ξ. Et Hesyechius interpretatur ποικίλον. Ab eo igitur Latini substantive formarunt cestus, cesti, de muliebris ornatu; et cestus, hujus cestus, de armis pugilum. Ille quòd acu variegatus, iste quod inserto ferro et plumbeis bullis sive sphærnulis quasi compunctionibus distingueretur. *Idem.*

^b *Calassis]* Vide 'Aclassis.' *Ant. Aug.*

Calassis] Manifesto Græcum nomen χάλασις, laxamentum tunicæ nodo retentum. *Jos. Scal.*

Calassis] A voce Ægyptia καλάσιρις, id est, vestis lineæ, ad talos demissa. Ægyptiis propria. Herodot. 'Ἐν δὲ δόκασι δὲ κιθῶνας λιλέους περὶ τὰ σκέλεα θυσανωτοῦς, οὗς καλέουσι καλασίρις. Id est, 'induti sunt vestes lineas, circum crura fimbriatas, quas vocant calasi-

Calathos^c Græci, nos dicimus quasillos.

Calatores^d dicebantur servi, ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod est vocare; quia semper vocari possent ob necessitatem servitutis.

Calbeos^e armillas dicebant, quibus triumphantes utebantur, et quibus ob virtutem milites donabantur.

Calces^f ampullæ plumbeæ.

Calicata^g ædificia calce polita. Calicatis, calce politis.

NOTÆ

ris.' De Ægyptiis loquitur. Sed probabilius est *Calassis* esse a Græco *χάλασις*. Vide 'Aclassis.' *Dac.*

^c *Calathos*] Græce κάλαθος, ubi mulieres fusos, lanas, et pensa reponerant. Virgil. 'Non illa colo calathisque Minervæ Fœmineas assueta manus.' Latine *quasillus* dicitur. Calathus etiam apud Veteres pro quolibet vase vel poculo. *Idem.*

^d *Calatores*] Verrius apud Charisium lib. 1. 'Nomenclator sine *v* dicitur, velut nominis clator.' Sed legendum *calator*. *Fl. Ursin.*

Calatores] 'Calatores, ἐκβιβασταὶ ἱερέων. δοῦλοι δημόσιοι, περίπολοι.' 'Calator, κλήτωρ.' Glossæ Græcorum. Et Isidorus: 'Calator, minister sacrorum.' Quemadmodum Calatores sunt sacerdotum præcones, ita etiam κήρυκες ab Homero κλήτορες dicuntur: 'Ἐσδ' ἄγαγεν κήρυκα κλήτορα τοῦ γέροντος. Calator ergo κλήτωρ. *Jos. Scal.*

Calatores] A *calure*, vocare, nominare, quod a Græco καλεῖν. Plaut. *Mercat. v. 2.* 'Egomet mihi comes, calator, equus, agas, armiger.' Et *Pseudo l. iv. 2.* 'Harpax calator meus est ad te qui venit.' Sed non ideo dictus calator quod vocari posset ob necessitatem servitutis, ut Festus putavit, sed quod ipse *calaret*, diceret, nomina, qui et ideo *nomenclator* dicebatur. Horat. 'Mercemur serum qui dicitur nomina.' *Dac.*

^e *Calbeos*] Suetonius *Galbeos*, et historici. Glossarium *Calbæ*: 'Cal-

bæ, κόσμια.' *Jos. Scal.*

Calbeos] Salmasius monuit esse a καρπὸς, *Junctura manus*. Nam Veteres κάρπιον dicebant quicquid in modum armillæ χειρὸς καρπὸν vinciebat. *Carpion, calpion, calbion, calbeum, galbenum*, quod etiam Festus exponit ornamentum genus. Et Gloss. 'Calbæ, κόσμια.' *Leg. Cabei*. Placidus: 'calvea, ornamenta.' Ubi etiam rescribendum *calbei*, nisi malis *calbea*. Quamvis, hoc calbeum, dixisse Veteres satis non constat, sed, hic *calbens*. Cato in *Origin. vii.* 'Galbeos lineos, pelles, redimicula.' *Dac.*

^f *Calces*] Per ampullas plumbeas non video quid intelligat Festus, nisi significet ampullas lividas quæ sub pedibus nascuntur. *Idem.*

^g *Calicata*] Veteres dicebant *Calicata*, ut legitur hodie in *Tabula vetustissima Aletri*, quam descripsit ita amicus noster Aldus Manutius Pauli F. juvenis doctissimus: 'L. Betilienus L. F. Vaarns hæc, quæ infra scripta sunt, de Senatu sententia faciendâ coiravit. Semitas in oppido omnis: porticum, qua in arcem eitur: campum, ubi ludunt: horologium, macellum, Basilicam calecandam: sedes, lacum balnearium: lacum ad portam,' &c. *Jos. Scal.*

Calicata] A Græco χάλιξ, per synopen *calx, calix* dicebatur, unde 'calicare,' 'decalicare:' infra Fest. 'Decalicatorum, calce litum.' In veteri *tabula Aletri*, 'Coiravit Basili-

Calim^h antiqui dicebant pro clam; ut nisⁱ pro nobis; sam^k pro suam; im^l pro eum.

Caliptra^m genus vestimenti, quo capita operiebant.

Calix,ⁿ quod in eo calidum bibitur: vel a Græco κίλιξ.

Calones,^o calcei ex ligno facti. Calones militum servi, dicti, quia ligneas clavas gerebant, quæ Græci κάλλα vocant. Is quoque qui hujusmodi telo utitur, clavator appellatur.

Calpar^p vinum novum, quod ex dolio demitur sacrificii causa, antequam gustetur. Jovi enim prius sua vina libabant, quæ appellabant festa vinalia. Calpar genus vasis fictilis.

NOTE

cam calecandam.' Id est, calce illinendam: de tectorio opere. Tectorii enim operis proprium 'linere' et 'polire,' ut 'albarii' dealbare. Illud fiebat arenata calce, vel marmorato; istud calce nuda, id est, cui nulla arena admixta. Inde in veteri inscriptione: 'Eosque parietes marginesque omnes, quæ lita non erunt calce harenata, lito politoque et calce nuda dealbato.' *Dac.*

^h Calim] Inde Latini fecere clam. Non a clavibus, ut infra Festus. *Idem.*

ⁱ Nis] Fortasse a Græco νῆιν. *Idem.*

^k Sam] A Dorico ἄν pro ἦν. Vide 'sos.' *Idem.*

^l Im] A Græco ἴμν. *Idem.*

^m Caliptra] Leg. Calyptra. καλύπτρα, κεφαλῆς καλύμματα. Hesyech. Id est, 'Calyptra, capitis operimenta.' *Idem.*

ⁿ Calix] A Græco κίλιξ, quod urnam significat, vel a caldo, hoc est, calido, quod et sentit Varro lib. iv. de L. L. 'Calix a caldo, quod in eo calda pnis apponebatur, et in eo calidum bibebant.' Sed magis placet si a Græco κίλιξ. *Idem.*

^o Calones] Calcei ex ligno. Nihil tale usquam hodie legitur. Id si verum sit, Calones a κάλλον, vel Latino

cala, lignum. Sed multum se metuere dicit doctiss. Vossius, ne Paulus confunderit Calones cum calopediis, quæ calopedia sunt pedes lignei: formas vocat Horat. et ita nos vulgo. *Idem.*

Calones] Scribendum περισπωμένης, κάλα: ut κάγκανα κάλα. Glossarium: 'Calo, δοῦλος δημόσιος.' Isidorus: 'Calones, Galearii militum.' *Jos. Scal.*

Calones] Scribe infra, quæ Græci κάλα vocant. Calones servi, qui clavas ligneas gerebant, ligna colligebant, ac foco subministrabant, a Græco κάλον, lignum, vel, ut vult Servius, a Latino calu. Calas enim dicebant majores nostri fustes, quos portabant servi sequentes dominos ad prælium: verum non tantum fustes calus dicebant, sed et quavis alia ligna. Unde Lucilius: 'Scinde puer calam ut caleas.' Etsi ibi calum vectem interpretatur Scaliger. Sed de hoc alias. *Dac.*

^p Calpar] Glossarium: 'Calcar, θυσίαι ἀπαρχῶν οἴνου.' Vides legendum esse, ut hic, Calpar. Item, 'Calpar, οἶνος ἐν θυσίᾳ.' Vide Arnobium, et Conjectanea nostra. Græcum est a κάλη, ut ab Aula, anlar. Nam Calpar non vinum proprie est, sed vas

Calpurnii⁹ a Calpo Numæ regis filio sunt oriundi.

Camara,^r et camuri boves, a curvatione, ex Græco καμπή, dicuntur.

Camelis Virginibus^s supplicare nupturæ solitæ erant.

Camenæ^t musæ a carminibus sunt dictæ, vel quod canunt

NOTE

ipsum vini. Varro apud Nonium.
Jos. Scal.

Calpar] Dolium, vas vinarium, a Græco κάλπη; ut ab *aula*, *aular*. Postea *Calpar* metonymice pro ipso vino sumtum fuit Varr. lib. 1. de vita populi Rom. 'Quod antequam dolii nomen prolatum esset, cum id genus vasorum calpar diceretur, id vinum calpar appellatum.' Glossar. 'calcar, θυσία: ἀπαρχῶν οἴνου.' Lege *calpar*: item, 'calpar, οἶνος ἐν θυσία.' *Calpar* autem Jovi libabant festis vinalibus, priusquam gustarent, quippe ni ita fecissent, reliquum omne vinum sacrum fiebat et usibus humanis eripiebatur, ut optime monuit Scaliger in conjectaneis ad Varr. Itaque cum calpar libabant, inferium vocabant, quod solum inferretur his verbis: **MACTE HOCCE VINO INFERIO ESTO.** Et hoc præcipue dicebatur de vino diffuso et doliarum: nam alioqui de eodem musto libabant, sed id *sacrima* vocabatur, postea quam poluxerant eas confectiones, quæ vocabant suffimenta, ex faba, milioque molito, mulso sparso, quæ Diis eo tempore dabantur quo uvæ calcatæ prelo premebantur; quomodo et in frumentis quoque quod sacrificii causa ante præmetebatur, *præmessum*, vel *præmetium*, appellabant. Ceterum ipsa festa vinalia Atheniensibus etiam celebrata, qui et ipsa vocabant *πιθουγλαν*, quod e dolio vina libarent, priusquam inde quicquam gustassent. Plutarch. 111. Sympos. Fiebant autem die undecima mensis Augusti, et tum Deos precabantur, ut ea libatione

contenti, reliqui vini usum illis innocentem concederent. *Dac.*

⁹ *Calpurnii*] Lucanus in Panegyrico ad Pisonem: 'hinc tua, Piso, Nobilitas, veterisque citant sublimia Calpi Nomina, Romanas inter fulgentia gentes.' *Jos. Scal.*

Calpurnii] A Calpo Numæ filio originem duxisse scribit etiam Plutarch. in Numa. Vetus Horatii interpres Numæ filium *Calpur* non *Calpus* vocat. *Dac.*

^r *Camara*] Vide incerta Verrii ex Charisio. *Ant. Aug.*

Camara] A Græco καμάρα. Ex hoc loco Charisius: '*Camara* dicuntur, ut Verrius Flaccus affirmat, non *camera* per *E*. Sed Lucretius, '*camera*que caminis ex cratibus,' etiam *cameram* dici posse ostendit. At *Cameri* boves sunt, ut ait Servius, qui conversa introrsum cornua habent, quibus contrarii patuli, qui cornua diversa habent; quorumque cornua terram spectant, his contrarii Licini qui sursum versum cornua habent.' *Camurus* a Græco καμπύλος, curvus, rejecto π, et λ verso in ρ. Quidam a *camera* dici putant; et idem sensisse videtur Erythræus cum dubitat an *camerus* vel *camulus* sit scribendum apud Virgil. in Georg. '*Camuris* hirtæ sub cornibus aures.' *Dac.*

^s *Camelis Virginibus*] Γαμηλίας θεαῖς, *Camelis* pro *Gamelis*. Nam *G* sæpissime mutatur in *C*; ut supra in voce '*acitare*.' *Idem.*

^t *Camenæ*] A carminibus, nam primo *casmenæ* dictæ sunt, postea *carmenæ*, ut '*casmen*,' '*carmen*.' *Cas-*

antiquorum laudes: vel quod sint castæ mentis præsidēs.

Camillus ^u proprie appellatur puer ingenuus.

Cana^x dicunt Græci, nos canistra, et per deminutionem canistella.

Canalicolæ^y forenses, homines pauperes dicti, quod circa canales fori consistent.

NOTE

men ab antiquo casno pro cano. Et hoc multo probabilius videtur quam si a cano ἀμέσως deducatur, quasi canena, et, n verso in m, camena. Prorsus ineptum quod sequitur, a casta mente camenas dictas. *Idem.*

^u Camillus] Versuculus ille exagitatus a veteribus Criticis: 'Prætextum in cista mures rosere camilli.' Camillum intellexit Ovidius cum ait: 'Stat puer, et manibus lata canistra tenet.' Vide Conjectanea nostra. Glossarium: 'Camilla, ἰέρεια.' Servius P. Danielis: 'Alexander,' inquit, 'Ætolus pœta in Musis refert Camillam nomen fuisse Dianæ ab Ephesiis dedicatō templo ei impositum.' Hæc Servius in Schedis reconditis, quæ sunt in Bibliotheca Danielis nostri. Sed profecto magnus ille Virgillii interpres fallitur. Nam in eo pœmate Alexander Ætolus non Camillam, sed Διὸν Dianam vocat. Cujus versus habes apud Macrobinum. Sed est μνημονικὸν ἀμάρτημα. *Jos. Scal.*

Camillus] Καδμίλος. Bæotis minister Deorum dicebatur, quam vocem a Phœnicibus didicere qui ministrum vocant Chadmel, et ita proprie Bæotis dictus Mercurius, quod Deorum esset minister. A cadmillus factum casmillus, et camillus, et casmillum dictum Mercurium, ex Callimachio Varro scribit lib. iv. 'alii camillum;' ut Staius Tullianus. Servius in xi. Æneid. Inde qui Diis serviebant, vel, in sacris, sacerdotibus minis-

trabant, Casmilli, et, demto s, Camilli, dicti. Hinc Pacuvius in Medea: 'Cælitum camilla expectata, advenis, salve hospita.' Et quia huic officio pueri ingenui deligebantur, usus postea obtinuit, ut quilibet pueri ingenui vocarentur Camilli, ut hic Festus, et ostendit vetus carmen: 'Hyberno polvere, verno luto, grandia farra camille metes.' Neque homines tantum camilli dicti, sed quælibet alia quæ rei cuiquam inservirent, ut infra Festus notavit cumeram, sive vas in quo nubentis utensilia ferebantur casmillum fuisse vocatum. *Dac.*

^x Cana] Idem sentit Varro lib. iv. de L. L. 'Tryblia et canistra, quæ putant esse Latina, sunt Græca: τρυβλίον καὶ κάνεον Græca sunt.' Ergo κανᾶ a κάνεον, in plurali κάνεα, et per contractionem κανᾶ. Sed canistrum, ut optime Voss. non minus est a Græco quam cana. A voce κάναστρον scilicet, quam Hesychius exponit, ὄστρακον, τρυβλίον, κανοῦν. *Idem.*

^y Canalicolæ] Forenses vocat, ut etiam Græci ἀγοράϊοι, hoc est, χυδαίους. Ceterum singulari numero, propter canalem, legendum est, non, ut hic, propter canales. Plantus Curculione: 'In foro infimo boni homines atque dites ambulant. In medio, propter canalem, ibi ostentatores meri.' *Jos. Scal.*

Canalicolæ] Forenses homines qui circa canales fori versabantur: Græcis ἀγοράϊοι. Per canales autem fori

Cancrī^z dicebantur ab antiquis, qui nunc per deminutionem cancelli: ex quo genere sunt calces, qui per deminutionem appellantur calculi.

Candelabrum^a dictum, quod in eo candelæ figantur.

Canentas^b capitis ornamenta.

Canephora^{5c} mulier appellatur, quæ fert canum; id est, qualum quod est cistæ genus.

Canicæ^d furfures de farre, a cibo canum vocatæ.

Canitudinem^e pro canitie. Plautus: Stultus est adversus ætatem et capitis canitudinem.

*****

5 Alii *Canifera*.

NOTÆ

cancellos intelligo qui *canales* dicti: et ita hunc locum accepit doctissimus Salmasius qui hunc Tertulliani locum adduxit: 'Jam et de negotio provocat; ego, inquit, nihil foro, nihil campo, nihil curiæ debeo, nihil officio advigilo, nulla rostra præoccupo, nulla prætoria observo, canales non adoro, subsellia non contundo,' &c. Scaliger non *canales* sed *canalem* legebat, ut apud Plaut. Curcul. IV. 1. 'In foro infimo boni homines atque dites ambulant. In medio, propter canalem, ibi ostentatores meri.' Ita ut 'meri ostentatores' Plauto dicantur, qui Festo 'canalicolæ.' *Dac.*

^z *Cancrī*] Cancer, canceris, et mutato *n* in *r*, Carcer, carceris: non a coërcendo, ut Varro. Apuleius: 'inter Orci caneros jam ipsos adhæsisti.' *Jos. Scal.*

Cancrī] Apuleius: 'Inter Orci caneros jam ipsos adhæsisti.' *Cancrī* per diminutionem *cancelli*, ut a 'calces' 'calculi.' Sunt autem *cancelli* septa quædam, rectis, obliquis, et transversis lignis contexta, fenestellis distincta. *Dac.*

^a *Candelabrum*] A *candela* dictum, docet etiam Varro lib. IV. de L. L.

brum autem est vocis productio. Frustra igitur qui a *candela* et *λαβείν* capere, vel a *candela* et *labrum*. *Idem.*

^b *Canentas*] Capitis ornamenta: forsan, inquit Voss. a *καινοῖς*, quæ in capite portabant *Canephoræ*, nisi legatur *caentus*, a Græco *κάρηνον*, caput. *Idem.*

^c *Canephora*] Græce *Κανηφόροι*, virgines quæ in Panathenæis aliisque festis cana capite ferebant, ut Palladi, Cereri, Baccho, Dianæ etiam. *Idem.*

^d *Canicæ*] A canibus scilicet: vide proverbium, *κύων ἀπὸ μαγδαλιᾶς*. Pacuvius: 'Qui apud te quasi servos est canicacem panem.' *Jos. Scal.*

Canicæ] Furfures de farre; Veteribus ita dictæ quod cibi canum sint. Lucil. lib. XXVII. 'Quanti vellet quam canicis apud te et magoni? Manu.' Hinc *Caninaceum* pro *furfuraceo*. Pacuvius: 'Qui apud te quasi servos est caninacem panem.' *Dac.*

^e *Canitudinem*] Perit ea fabula cuius locum laudabat Festus. Albitudinem etiam dixit Plaut. Trinum. IV. 2. 'Lesbonicum hic adolescentem quæro in his regionibus Ubi habitat, et item alterum ad istam capitis albitudinem.' *Idem.*

Cannensem ^{6 f} cursorem Titinius pro pistore dixit.

Canta ^s pro cantata ponebant.

Cantherius ^h hoc distat ab equo, quod maialis a verre, capus a gallo, vervex ab ariete: est enim cantherius equus, cui testiculi amputantur.

Canturnus ⁱ nomen loci.

Caperatum, ^k rugosum, a cornuum caprinorum similitudine dicitur.

6 Quidam *Camensem*. Vid. Not. inf.

NOTÆ

^f *Cannensem*] Locus non tam obscurus, quam ridiculus: obscurus tamen. Quod et me tacente satis per se patet. Ego sane non dubito ita legere: *Cannensem, cursorem Titinnius præpostere dixit*. Recte. Nota est consternatio, et fuga eorum, qui ex Cannensi clade evaserunt: qui noctes et dies nunquam cursum et fugam intermiserint. Quod Livius nominatim monet. Ab eo joculariter Cannenses, hoc est, qui ex clade Cannensi effugerant, vocabantur cursores, ut suspicari licet. At contra, præpostere Titinnius cursorem vocavit Cannensem. Non enim, si Cannenses cursores dicebantur, ab eo consequens erit et cursorem quemvis Cannensem dici. Sed comica licentia eleganter hoc dictum a Titinnio accipiendum est. *Jos. Scal.*

Cannensem cursorem] Legit Scaliger *Cannensem, cursorem Titinnius præpostere dixit*. Et ita cursorem Titinnium dixisse suspicatur, allusione facta ad consternationem et fugam eorum, qui ex Cannensi clade evaserunt, qui noctes et dies nunquam cursum et fugam intermiserint, quod præpostere dicitur vult Festus: cum etsi Cannenses cursores dicerentur, non continuo et quisvis cursor Cannensis dici poterit. Ego vero existimo Festum non easse assecutum mentem Titinii, qui Cannensem cursorem vocavit quen-

dam suæ ætatis hominem ut eum *φυγόμενον*, ut Horatius diceret 'fugacem,' designaret. Itaque nulla distinctio post *Cannensem*; neque enim *Cannensem* sic absolute dixit Titinnius. Sed alia etiam mens Meursio; putat enim scriptum fuisse *canensem* unico *n*: nempe a cane, quod erat vinculi ferrei genus, et catenatos fuisse pistores nemo ignorat. Itaque *canensem* lepide vocat, tanquam a loco aliquo regioneve nomine deducto. Et *cursorem* propter cursum quem exercebant in circumagitanda mola. *Dac.*

^s *Canta*] In Saliari carmine, ut puto, unde *pa* pro *parte*, *po* pro *populo*, Festus adduxit. Vide ibi notata. Verum hic mihi locus suspectus est, et, ni bene fallor, legendum, *Cante pro cantate ponebant*. Ex hoc Varronis lib. VI. de L. L. ubi voces e carmine Salliorum adducit, 'Ab eadem voce *canite*,' inquit, 'pro quo in Saliari carmine scriptum est *cante*, hoc versu: Divum exta cante, Divum Deo suplice cante.' *Idem.*

^h *Cantherius*] Cantherios equos dictos putat Varro quod semine careant: inepte sane. Optime Caninius, in Alphabeto, a Græco *καθηλιος*, λ mutato in ρ. *Idem.*

ⁱ *Canturnus*] Geographis ignotus. *Idem.*

^k *Caperatum*] A *caper* est caperare, unde *caperata* frons rugis contracta.

Capidulum¹ genus vestimenti, quo caput tegebatur.

Capillatam^m vel capillarem arborem dicebant, in qua capillum tonsum suspendebant.

Capis,ⁿ poculi genus, dictum a capiendo.

Capita Deorum^o appellabantur fasciculi facti de verbenis.

Capital⁷ facinus,^p quod capitis pœna luitur. Capital, linteum^q quoddam, quo in sacrificiis utebantur.

Capitalis^r lucus, ubi si quid violatum est, caput^s violatoris expiatur.

7 Alii *Capitale*.—8 Vett. edd. *capite*. Vid. Not. inf.

NOTÆ

A caprorum frontibus crispis, potius a caprinorum cornuum similitudine. Varr. in Eumenid. 'Quin mihi caperatam tuam frontem, Strobile, omititis.' *Idem*.

¹ *Capidulum*] Gloss. 'capidulum vestimentum capitis.' *Idem*.

^m *Capillatam*] Supplendum ex Plinio de Vestalibus libro XVI. cap. 44. *Jos. Scal.*

Capillatam] Juvenes, capillum Diis consecrantes, enim vel templis vel arboribus suspendebant. Sic Berenice crinem suum in Veneris templo posuit, et Vestales antequam in collegium sacraerentur detonsum crinem ad certam arborem deferebant, quæ ideo *capillata* vel *capillaris* dicta: de qua Plin. lib. VI. cap. 44. 'Antiquior illa est Lotos, sed incerta ejus ætas, quæ capillata dicitur, quoniam Vestalium Virginum capillum ad eam defertur.' Neque Diis tantum comas suas Veteres consecrabant, sed fluminibus etiam, interdum et amicis, ut in insula Delo testatur Callimachus: 'Ἦτοι Δηλιάδες μὲν, ὅτ' εὐήχης ὑμέναιος ἦθεα κουράων μορμύσσειται, ἤλικα χαίτην Παρθενικαί, παῖδες δὲ θέρος τὸ πρῶτον ἰούλωφ' Ἀρσενες ἠϊθέοισιν ἀπαρχόμενοι φορέουσιν. Quem locum vel levicula menda male deformat. Legendum

παρθενικαῖς. Δηλιάδες παρθενικαῖς. παῖδες δὲ ἄρσενες ἠϊθέοισιν. Nam τὸ Δηλιάδες, παρθενικαί comprehendit. Et ita olim legisse videtur Scholiastes, cujus verba: παρθενικαί, ἀπὸ κοινοῦ τὸ φορέουσιν. Ait Callimachus: 'Etenim Delia-des, quando sonorus hymenæus mores puellarum terret, cœtaneos capillos virginibus, at juvenes primam lanuginem, mares maribus primitiarum loco offerunt.' *Dac.*

ⁿ *Capis*] Varr. lib. IV. de L. L. 'A quo illa capis et minores capulæ a capiendo, quod ansatæ ut prehendi possint, id est, capi. Harum figuras in vasis sacris ligneas et fictiles antiquas etiam nunc videmus.' A *capis* diminutivum *capidula*, unde *capula*. *Idem*.

^o *Capita Deorum*] Quæ et *Struppi*. Vide 'struppi.' *Idem*.

^p *Capital facinus*] Quod capite luitur. Capital etiam absolute dixit Plant. Menæch. I. I. 'Nunquam Ædepol fugiet tametsi capital fecerit.' In vet. lex. Græco-Lat. vet. κεφαλικὴ τιμωρία, *capitale*. *Idem*.

^q *Capital, linteum*] Linteum intelligit quo caput velabant, de quo Helenuus apud Virgil. 'Purpureo velare comas adopertus amictu.' *Idem*.

^r *Capitalis*] Non possum aliter mihi

Capitarium ^s æs, quod capi potest.

Cappas ⁹ marinos equos Græci a flexione posteriorum partium appellant.

Capræ ^u dictæ, quod omne virgultum carpant, sive a crepitu crurum. Unde et crepas eas prisci dixerunt.

Capreoli ^x vitium cincinni intorti, quia ad locum capiendum tendunt appellati.

Caprilia ^y appellatur ager, qui vulgo ad Capræ paludes dici solet.

9 Legendum monet Dac. *Campas*, ut in ora ed. Scaligeri.

NOTÆ

persuadere, quin Festus ita scripserit: *Capitalis locus, ubi si quid violatum est, capite violatoris expiatur*. Nam *capite*, non *caput* habent et priscae editiones. Quare Ovidius ‘capitale templum,’ Minervæ captæ intelligit, cum scribit Fast. III. ‘Aut quod habet legem, capitis quæ pendere pœnas Ex illo jubeat furta recepta loco.’ Ergo *capitalis locus* est, qui habet legem, ut *capital* sit, qui quid in eo violarit. *Capitalis lucus* hoc modo dicitur. Quare *locus*, non *lucus* legendum, quia *locus* et *lucum*, et alia comprehendat. *Jos. Scal.*

Capitalis lucus] Lege cum Scaligero, *capitalis locus, ubi si quid violatum est, capite violatoris expiatur*. Nam *locus lucum* et alia comprehendit. Sic Ovid. ‘capitale templum’ captæ Palladis intelligit lib. III. Fast. ‘An quod habet legem, capitis quæ pendere pœnas Ex illo jubeat furta recepta loco.’ *Dac.*

^s *Capitarium*] Jam et hoc nego a Festo nunquam ne in mentem quident venisse: sed, *Capitarium æs, quod caput est*. Ait *Capitarium æs*, id est, sortem *Capitarium* vocari, quia *caput* sit usuræ. Græci ἀρχαίων. Ego tamen malo *Capitarium æs* esse, quod *capite* penditur: aliud enim ex censu pendebatur. Vide ‘*Tributorum*.’ *Jos.*

Scal.

Capitarium] *Æs quod capi potest*. Riddle: lege cum Scaligero, *quod caput est*. Græcis κεφάλαιον dicitur. Cicero *caput* vocat; tamen magis placeat Scaligero ut ‘*capitarium æs*’ dicatur quod *capite* penditur. Nam *tributorum conlatio*, alia in *capite*, alia ex censu, ut Festus alibi. Vide ‘*tributorum*.’ *Dac.*

¹ *Cappas*] Lege *campas*, ut in marg. Græcis καμπή, quo nomine dicitur omne cetaceum, et quivis ingens piscis, a caudæ flexura quæ καμπή dicitur. *Idem.*

^u *Capræ*] A carpando dictas tradit etiam Varro duobus locis; Isidorus etiam, qui utrumque Festi etymon adducit; sed est a Tyrrhenis, quibus caper κάπρος dicitur, capra, κάπρα. Hesych. κάπρα, αἴξ. Τυρρῆνοι. *Idem.*

^x *Capreoli*] Varr. lib. I. de Re Rust. cap. 31. ‘*Capreolus* vites ut teneat, serpit ad locum capiendum, ex quo a capiendum capreolus.’ Sed melius a capreolis animalibus deducas, quia *capreoli* illi vitium, ut capreolorum cornua, vel potius capreoli propter suam teneritudinem sic dicti, quomodo et Græci novos ramos vocant μύσχοις. *Idem.*

^y *Caprilia*] Ante urbem. *Idem.*

Capronæ^z equorum jubæ in frontem devexæ, dictæ quasi a capite pronæ.

Caprunculum^a vas fictile.

Capsæ^b a Græco appellantur. Has illi κάμπτας¹⁰ dicunt.

Capsit,^c prehenderit.

Captus locus dicitur ad sacrificandum legitime constitutus.

Capuam^d in Campania quidam a Capy appellatam ferunt,

10 Alii κάμψας. In ed. Scal. est κάμπτρας.

NOTE

^z *Capronæ*] Vide 'Antia.' Nonius non equorum tantum jubas, sed et hominum comas quæ sunt ante frontem, *capronas* dicit, ex illo Lucilli: 'Aptari caput, atque comas, fluitare capronas, Altas, frontibus iummissas, ut mos fuit illis.' Forsan et de *capronis* istis intelligendus elegans ille locus in Cantico Canticorum, cap. 4. 'Capilli tui sicut greges caprarum quæ ascenderunt de monte Galaad.' *Idem.*

^a *Caprunculum*] Vas fictile, forte sic dictum quod capri figuram haberet, ut vult Vossius, qui dubitat etiam num legendum sit *caprunculum*, quod erit diminutivum a *capis*. *Idem.*

^b *Capsæ*] Cistulæ a Græco κάμψαι. Nam sic legendum. Hesych. Κάμψη, θήκη. Item Καμψία, κανῶ, κανίσκια. *Idem.*

^c *Capsit*] Prehenderit. Plaut. Pseudol. iv. 8. 'Si occasionem capsit, qui fiet malus.' *Idem.*

^d *Capuam*] Sane Capys Græcum vel Tarentinum videtur Latine expressum per Falconem. Nam κάπυς, παρὰ τὸ κάπτειν, ἤγρον κάμπτεσθαι. quod incurvos habeat pedes: unde et Capus dictus κατ' ἐξοχήν. ut ὄρνις Gallina κατ' ἐξοχήν. et multa alia ejusmodi. Ut et unus tantum ex genere

accipitrum vocatus Falco; non omnes accipitres, quamvis omnes sint κάμψάνχοι. hoc enim significat Falco. *Jos. Scal.*

Capuam] Virgil. x. Æneid. 'Et Capys; hinc nomen Campanæ ducitur urbi.' Ubi Servius: 'Cælius, qui Trojanum Capyn condidisse Capuam tradidit, eumque Æneæ fuisse sobrinum. Alii hunc Capyn filium Capeti volunt esse, Tiberini avum, ex quo fluvius Tyberis appellatus est: eumque Capuæ conditorem produnt: alii Capyn Samnitum condidisse Capuam confirmant. Sed Capuam vult Livius a locis campestribus dictam in quibus sita est: constat tamen eam a Tuscis conditam de viso falconis augurio, qui Tusca lingua capys dicitur, unde est Capua nominata. Tuscos autem omnem pæne Italiam subjugassem manifestum est. Alii a Tuscis quidem retentam et prius Aliternum vocatam: Tuscos a Samnitibus exactos Capuam vocasse: ob hoc quod hanc quidam Falco condidisset, cui pollices pedum curvi fuerunt, quemadmodum falcones aves habent, quos viros Tusci Capuas vocarunt. Varro dicit propter cæli temperiem et cespitis sæcunditatem campum eundem Campanum sive Campanum dictum,

quem a pede introrsus curvato nominatum antiqui, nostri Falconem vocant: alii a planicie regionis.

Capulum^e et manubrium gladii vocatur; et id, quo mortui efferuntur: utrumque a capiendo dictum: sane a capulo fit capularis.

Caput^f ex Græco dictum, quod illi interdum κάρα dicunt.

Carinantes,^g probra objectantes: ^h a carina dicti, quæ est infima pars navis: sic illi sortis infimæ.

II Alii objicientes.

NOTÆ

quasi sinum salutis et fructuum.' Hæc Servius. *Capus* autem Tusci *Falco*, a Græco καπέσθαι id est, καμπέσθαι, incurvari, inflecti. Sed unice placet Livii sententia, cujus verba lib. iv. 'Vulturum Etruscorum urbem, quæ nunc Capua est, ab Samnitibus captam, Capnamque ab duce eorum Capye, vel, quod propius vero est, a campestri agro appellatam.' Et hoc ipsum est quod Festus in fine: alii a planicie regionis. Nam *Capua* quasi *campua*, a *campo*, agro campestri, quæ vox *campus* planiciem signat ut *æquor*. Ab hujus sententiæ partibus facit quod ipsa *Capua* prius *campu*, sive *campus* dicta. Unde *Campani* et *Campus* apud Plautum. Eustath. in Dionys. Ὅτι οἱ Καμπανοί, ὡν τὸ πεδίον λιπαρὸν διὰ τὴν εὐκαρπλίαν λέγει, ἀπὸ τῶν ὑποκαθημένων ἐκεῖ κάμπων ὠνομασθήσαν, ἢ ἀπὸ Κάμπου πόλεως. Id est, 'Campani, quorum pingue solum propter fertilitatem dicit, a subjacentibus campis vocati, vel a Campo urbe.' Manifesto Capnam urbem intelligit, quod non satis perpensum iis qui *Campum* nescio quam a *Capua* diversam fingunt. *Dac*.

^e *Capulum*] Ensis manubrium, Virg. 'Et lateri capulo tenus abdidit enssem.' Pro arca funebri, Lucil. 'Quem

cum vidissent Hortensin' Posthumi- usque, Ceteri item in capulo hunc non esse, aliumque cubare.' Ab hac capuli significatione dictus *capularis* morti contiguus. Plaut. 'Quid ais tu? tam tibi ego videor oppido Achæ- runticens? Tam capularis? tamne tibi diu videor vitam vivere?' *Idem*.

^f *Caput*] Potius a κεφαλή, φ mutato in π. *Idem*.

^g *Carinantes*] Glossarium: 'Carinari, χαριεντίζεσθαι.' Isidorus: 'Carinantes, illudentes.' Ennius, 'Contra carinantes verba, atque obscœna profatus.' Et tamen corripit in sequenti mediam 'neque me decet hanc carinantibus edere chartis.' Qui versus, nondum excusi, citantur a Servianis schedis doctissimi Danielis nostri. Ita factum *carinari* a *carina*: ut apud Græcos γεφυρίζειν a γέφυρα. Idemque valet, ac *carinari*. *Jos. Scal*.

Carinantes] Gloss. Isidori: 'Carinantes, illudentes.' *Carinari* a *carina*, infima navis parte, ut vult Fest. vel, ut Voss. eo quod qui in carina essent alios contumeliosis verbis solerent lacerare, quomodo Græci a γεφύρα, ponte, fecere γεφυρίζειν, quasi de ponte convicia jacere. Inde etiam ludi dicti γεφυρισμοί in quibus convicia jacta-

Carissam^h apud Lucilium vafram¹² significat.

Carnificis locoⁱ habebatur is, qui se vulnerasset, ut moretetur.

12 Vett. edd. *Caprissam . . . vafrum.*

NOTÆ

bantur. Sed quia obstat quantitas, cum secunda in *carinari* corripitur, contra quam in *carina*, addit Voss. *Carinari* vel esse a *χαρην*, ita ut *carinari* sit quod dicimus *plaisanter*: unde in Gloss. *carinari*, *χαρινεύειν*: vel potius, (quod unice placet,) a *carere*, id est, radere, carpere: a 'caro' 'carino' ut a 'nato' 'natino.' Juvat quod ut *carere* Latinis de veste et dictis mordacibus dicitur, sic Græcis *πλύειν*, vestes lavare, et conviciis et maledictis lacessere. Quomodo et Gallis vox *laver*. Carinandi verbo usus Ennius. lib. 1. *Annal.* 'Sed neque me decet hæc carinantibus edere chartis.' Et alibi: 'Ac contra carinans, verba atque obscœna profatus.' Ut eum locum emendavit Salmasius. Vulgo contra *carinantes*. *Dac.*

^h *Carissam*] In veteribus editionibus *vafrum*, non *vafram*. Cui astipulari videtur auctor Glossarii: 'Carissa, *μαυλιστής*, *πορνοβοσκός*. Isidori Glossæ contra fœminino: 'Carissa, lena vetus, et litigiosa: ancilla dolosa, et fallax.' *Jos. Scal.* Retineo *vafram*, et verba Glossarii, quæ ambigua sunt, interpretor, 'lena et quæ prostituta alit.' Sic in fœminino Glossæ Isidori, 'Carissa, lena vetus, litigiosa, ancilla dolosa et fallax.' *Carissa* a Græco *χάρης*, ut vult Voss. Legitur etiam et *caprissa* a *capra*, scilicet quasi eam signet quæ capræ vel meretricis mores imitetur. Sed omnium optime Lucas Fruterius, qui in epistola quadam ad Muretum reponendum putavit *catissa*. Nam catos pro calli-

dis et ingeniosis apud Veteres dictos. *Dac.*

ⁱ *Carnificis loco*] Originem hujus moris explicat vetus scriptor Cassius Emina apud Servium: 'Tarquinius,' inquit, 'Superbus, cum cloacas populum facere coëgisset, et ob hanc injuriam multi se suspendio necarent, jussit corpora eorum cruci affigi. Tunc primum habitum est turpe mortem sibi consciscere.' Ut non tantum de eo qui se vulnerasset, ut moretetur, intelligendum sit, sed de eo qui quovis modo mortem sibi conscisceret. Quare adeo ejusmodi homines abominabantur vetustissimi Romani, ut ne eis quidem justa facerent. Servius in Schedis: 'Varro ait suspendiosis, quibus justa fieri jus non sit, suspensis oscillis, veluti per imitationem mortis parentandum esse.' Artemidorus lib. 1. *Ἄτιμός τε καὶ φυγὰς γενόμενος, ἀναρτήσας ἑαυτὸν ἐτελεύτησε τὸν βίον, ὡς μηδὲ ἀποθανὼν ἔχειν ὄνομα· τοῦτους γὰρ μόνους ἐν νεκρῶν δείπνοις οὐ καλοῦσιν οἱ προσήκοντες.* Id est, 'Inglorius et fugitivus se ipsum suspendio necavit, ne post mortem quidem nomen habiturus: ejusmodi enim homines solos ad mortuorum cœnas non vocant propinqui.' In Caristiis enim et parentalibus omnium carorum jam vita functorum nomina ciere solebant. Ausonius: 'nomina tantum Voce ciere, suis sufficet tumultis.' Quæ Ausoniana paulo diversius interpretatur Turnebus, quod non debuit. *Jos. Scal.*

Casa^k a cavatione dicta.

Casaria,^l quæ custodit casam.

Cascum^m antiquum.

Caseus,ⁿ a coëundo dictus.

Casinam^o fabulam Plautus inscripsit ab ancillæ nomine

Casina, quam amari a sene introduxit.

Casnar,^p senex Oscorum lingua.

Cassabundus^{13 q} crebro cadens.

Cassia^r via a Cassio strata.

13 Unico s scribendum monent Scal. et Dac.

NOTE

^k Casa] Potius a caso, id est, *cado*, quod cadat facile. Alii a *καίω*, uro, quod facile uratur: alii aliter. *Dac.*

^l Casaria] Est, quam Græci *οίκου-ίδα* vocant, Hebræi Navam. *Jos. Scal.*

^m Cascum] Varro lib. vi. de L. L. 'Cascum significat vetus ejus origo Sabina, quæ usque radices in Oscam linguam egit. Cascum vetus esse significat Ennius cum ait: Quam primum Casci populi genuere Latini.' Scaliger vult esse ab Osca voce *casus παλαιός*. Unde et *casnar*, senex. Vide infra. *Dac.*

ⁿ Caseus] A coacto lacte caseum vocatum ait Varro lib. iv. de L. L. quasi *coaxeum*. 'Caseus,' inquit, 'a coacto lacte, ut coaxeus dictus.' Alii a *carendo* quod careat sero. Scaliger ab Osco *casus*, antiquus, ut sit proprie lac vetustate coactum concretumque. Varronis etymon, mihi quidem, ceteris præstat. *Idem.*

^o Casinam] Huic Fabulæ nunquam *casinam* nomen Plautus imposuit, sed *sortientes*. Nam Diphilus, qui illam Græce scripserat, *clerumenæ* vocaverat, non *κληρουμένην*, ut male Camerarius. Neque est quod quemquam moveat argumentum quod illi præ-

mittitur: ubi, 'Post id rursus de-
nno Latine Plautus cum latranti nomi-
niue.' Ubi per 'latrans nomen,' *ca-
sina* intelligitur, nam uno ut verbo
dicam, argumentum illud tam Plauti
est quam quod nunquam fuit. *Casi-
nam* dixere qui post Plantum nati
sunt. *Idem.*

^p Casnar] Senem Casnarem Osce
dictum testatur etiam Varro. Scali-
ger deducit a *Casus* antiquus. Vide
supra 'Cascum.' Vide 'Nonium.'
Verisimile *Casnares* ab Oscis dictos,
qui Latinis *cani* a *canitudine*. Ratio
est quod in vocibus suis Osci, ut et
Sabini, fere semper sibilum addunt,
sive literam *s*, quam a Græcis Do-
riensibus acceperunt. Iidem *cascum*
pro antiquo nimirum a Græco *κακός*,
debilis. *Cacos*, *cacus*, *cascus*: Sic
'*casmenas*' dixerunt pro 'camenis.'
Idem.

^q Cassabundus] Unico s, *Casabundus*.
Vide Varronem. *Jos. Scal.*

Cassabundus] Scribendum *Casabun-
dus* unico s, a *Casare*. Plaut. Mil. 'Bac-
chabatur hama, casabant cadi.' Et
Nævius: 'Risi egomet casabundum
ire ebrium.' *Dac.*

^r Cassia] Ab auctore Cassio. Hæc
extra Flumentanam per Satrium, Vi-

Cassiculum,^s réticulum, a cassibus per deminutionem dictum.

Cassilam^t antiqui pro casside ponebant.

Casta mola^u genus sacrificii, quod vestales virgines faciebant.

Castrensi corona^x donabatur, qui primus hostium castra pugnando introisset, cui insigne erat ex auro vallum.

Casus dicimus non modo ea, quæ fortuito hominibus accidunt, sed etiam vocabulorum formas, quia in aliam atque aliam cadunt effigiem.

Catachresin^y tropum nos abusionem dicimus, cum alienis abutimur perinde, ac propriis, cum propria deficiunt.

Catamitum^z pro Ganymede dixerunt, qui fuit Jovis concubinus.

Catampo^{14 a} genus est lusus.

14 Scaliger legit *Catambo*.

NOTE

terbinm, et Vulsinius mittebat. Meminit Cicero XII. Philip. 'Tres ergo, ut dixi, viæ, a Supero mari Flaminia, ab infero Aurelia, Media Cassia.' *Idem*.

^s *Cassiculum*] Glossæ Isidori: 'Cassiculum, rete, jaculum.' *Jos. Scal.*

Cassiculum] A cassis cassiculus et cassiculum, ut a funis funiculus. *Dac.*

^t *Cassillam*] Legendum *cassidam*, ut videre multi. Virg. IX. *Æneid*. 'Aurens ex humeris sonat arcus, et aurea vati Cassida.' *Idem*.

^u *Casta mola*] Ἄγρον θύμα. Vide 'mola.' *Idem*.

^x *Castrensi corona*] Ex auro facta, sed non tota, ut patet ex Sueton. August. cap. 25. ea vallo decorabatur, ideoque vallaris dicta. *Idem*.

^y *Catachresin*] Cum vox aliqua licentius a propria significatione ad aliam deflectitur. *Abusio* Latine dicitur. *Idem*.

^z *Catamitum*] Pro *Ganymede* dicebant *Ganamidus*, unde *g* in *c*, et *d* in

t, *Catamitus*. Vide 'alcedo.' Plaut. *Menæch*. I. 2. 'ME. Dic mihi, nunquam tu vidisti tabulam pictam in pariete, Ubi Aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?' Ubi male Lamb. Catamitum Priami filium facit, cum re vera Trois fuerit. Quamvis eum Cicero Laomedontis dicat, ut et vetus cycli scriptor, cujus tibi versus lepidissimos exhibebit Scholiastes Euripidis in *Oreste*. *Idem*.

^a *Catampo*] Græcum scilicet, κατ' ἄμφω. Videntur verba duorum, qui eum ludum exercebant. Ridiculus est doctiss. vir, qui in Codice Justiniani libro tertio in fine hiarolatur de genere lusuum dictum, quod ipsi Imperatori nunquam in mentem venit, præsertim cum de hoc Catampo ibi mentionem fieri putet. Dictum κατ' ἄμφω, ut καθ' ἑν. Sed puto potius *Catambo* scribendum per *b*: καταμβώ dictum ut ὀπισαμβώ. est autem ὀπισαμβώ ἢ εἰς τοῦπίσω ἀναχώρησις. καταμβώ ἢ εἰς τὸ κάτω καὶ τὸ πρηνές. vide

Catax,^b claudus.

Catifons,^c ex quo aqua Petronia in Tiberim fluit ; dictus, quod in agro cujusdam fuerit Cati.

Catillatio^d grave opprobrium hominibus generosis objiciebatur, si qui provincias amicas populi Romani exspoliassent.

Catilones^e appellabant antiqui gulosos.

Catones^{15 f} appellantur portus in mari interiores, arte et manu facti.

15 Reponendum monet Scal. *Cothones*.

NOTÆ

Eustathium. *Jos. Scal.*

Catampo] Scaliger legit *catambo*. Ut *καταμβῶ* sit contrarium τῷ ὀπισαμβῶ. Ὀπισαμβῶ ἢ εἰς τοῦπισω ἀναχώρησις, itio retrograda : *καταμβῶ* ἢ εἰς τὸ κάτω καὶ τὸ πρηνές, itio in caput. *Catambo* igitur quod hodie pueri faciunt cum capite ambulant, gradiuntur. *Dac.*

^b *Catax*] Græcum est *κατάξ*, hoc est, *κατεαγῶς τὰ μέλη*. Isidori Glossæ : ‘*Catax, claudus, coxus.*’ In veteribus Græcorum Glossis : ‘*Coxus, λολός.*’ lege, *χωλός*. Hispani retinent nomen : claudum enim hodieque vocant *Coxo* : et *Coxquear*, claudicare. Quod et in illis optimis Glossis reperi, ‘*Coxigat, χωλαίνει.*’ et Nonius, ‘*Catax dicitur, quem nunc Coxonem vocant.*’ dicitur et *cloppus*. ‘*Cloppus, χωλός.*’ Glossarium. *Jos. Scal.*

Catax] Græcum est, ἀπὸ τοῦ κατάξαι, frangere. Quasi *κατεαγῶς τοὺς πόδας*, Fractos habens pedes. Nonius : ‘*Catax dicitur quem nunc Coxonem vocant.*’ Lucil. lib. II. ‘*hostibus contra Pestem perniciemque catax quam et Manliu’ nobis.*’ Glossæ Isidori : ‘*Catax, claudus, coxus.*’ *Coxus* autem et *coxo* est *χωλός*. Quam vocem retinent Hispani, qui claudum

vocant *coxo*. *Dac.*

^c *Catifons*] Non longe a Roma. Sed de Catifonte nihil alibi legere est. Vide ‘*Petronia.*’ *Idem.*

^d *Catillatio*] *Catillones* ait a Romanis dici, qui provincias Pop. Rom. despoliassent : a *Catillonibus*, qui et catillos ipsos liguriunt, assumta prius dape. A Græcis vero ejusmodi homines dicebantur *μολγοί*, παρὰ τὸ ἀμέλγειν, καὶ κλέπτειν τὰ κοινά. Ut ille fur apud Maronem : ‘*Hic alienus oves custos bis mulget in hora.*’ *Jos. Scal.*

Catillatio] A *Catinus*, *catinulus*, *catillus*. A quo *catillare* lignrire. *Catillatio* ipsa actio lignriendi, quæ iis objiciebatnr qui populi Rom. Provincias exspoliassent. Qui ideo *Catillones* dicti. *Dac.*

^e *Catilones*] Vide ‘*catillatio.*’ Margini ascriptum *catiliones*, quod monet scriptum fuisse *catillones* duplici ll. *Idem.*

^f *Catones*] Repone, ut in veteribus editionibus, *Cothones* : quid differat *Cothon* a portu, explicat Servius. *Jos. Scal.*

Catones] Legendum monet Scaliger *Cothones* : ut est in vet. edit. Sunt autem *cothones* parvi portus in mari non naturales, sed arte et manu facti :

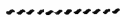
Catulária^g porta Romæ dicta est, quia non longe ab ea ad placandum caniculæ sidus frugibus inimicum rufæ canes immolabantur, ut fruges flavescerent ad maturitatem perducerentur.

Catulinam^h carnem esitavisse, hoc est, comedisse, Romanos Plautus in Saturione refert.

Catulusⁱ genus quoddam vinculi, qui interdum canis appellatur.

Caudecæ^{16k} cistellæ ex junco, a similitudine equinæ caudæ factæ.

Caudicariæ¹ naves ex tabulis crassioribus factæ.

16 Scal. et Dac. legendum monent *Caudecæ*: alii legunt *Caudetæ*.

NOTÆ

ut exponit Servius lib. 1. Æneid. dicitur *cothon, onis*; et *cothonum, ni*. Atqui *cothon* pro portu fossitio vix Latinum videtur: ita vocabatur parva insula Carthaginis, quæ vicem portus præbebat, et navalia habebat. Strab. lib. VII. Factitia hæc insula, et euripo circumdata, id est, canali manufacto. Forte *Κώθων* dicta voce Græca, quod rotunda esset instar populi. Ex illo portu Carthaginensi Cothone, alii, ut videtur, portus manufacti sic dicebantur, si fides est Festo. *Fossa* etiam appellarunt Latini. Hodie quoque apud Nannetes, portus *fossa* dicitur. Græcis *χάρδιος*. *Salmas. in Solin.*

^g *Catulária*] A *catulus*. Quod non longe ab ea immolarentur catuli, id est, canes, unde patet *catulus* de canibus dici, quod pluribus exemplis firmavit Vossius: porro quod rufæ canes ad placandum caniculæ sidus immolarentur, id aperte docet Festus in voce 'rutilæ.' *Dac.*

^h *Catulinam*] Hanc Saturnionem Plauti fabulam respicit Plinius cum ait lib. XXIX. 'Catulinam adjicialibus quidem celebrem epulis fuisse

Plauti fabulæ sunt indicio.' *Idem.*

ⁱ *Catulus*] Forsan prima notione *catulus* catenam illam signavit qua canes vincti: postea vero pro quovis vinculo sumi cæptus. Lucil. 'Cum manicis, catulo, collarique, ut fugitivum.' Dicitur etiam *catellus*. Plant. Curcul. v. 3. 'Delicatum te hodie faciam cum catello ut accubes, Ferreo ego dico.' Ubi non audiendus Lambinus, qui hanc differentiam statuit, ut *catellus* parvum canem, *catellum* vero catenam significet. Nam *catulus* et *catellus* canem et canis vinculum. Ut Græcis *σκύλαξ ἔγγονα κύνος* et *δεσμὴν σιδηροῦν* notat. *Catulus* autem et *canis* pro vinculo, ut optime Festus. Plant. Casin. 'Deos quæso, ut quidem hodie tu canem et furcam feras.' *Idem.*

^k *Caudecæ*] Lege, *Caudecæ*. Ita etiam Plautus Rudente. *Jos. Scal.*

Caudecæ] Lege *caudecæ*, ut optime Scaliger. *Caudecæ* cistellæ ex junco a similitudine caudæ equinæ factæ. Plaut. Rudent. IV. 4. 'Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo.' *Dac.*

¹ *Caudicariæ*] Naves sic dictæ quod

Caviares^m hostiæ dicebantur, quod caviæ,¹⁷ id est, pars hostiæ cauda tenus diceretur, et ponebatur in sacrificio pro collegio pontificum quinto quoque anno.

Cavillatioⁿ est jocosa calumniatio.

Cavillum,^o cavillatio, id est, irrisio.

17 Al. *care*. Vid. Not. inf.

NOTÆ

e caudicibus, id est, crassioribus tabulis fierent. Varro lib. III. de vita Pop. Rom. 'Quod antiqui plures tabulas conjunctas codicarias dicebant, a quo in Tyberis nave codicarias appellamus.' Inde Caudicarii dicebantur ii qui caudicariis navibus frumentum advehebant. *Idem*.

^m *Caviares*] Locus corruptus in sequentibus. Legendum: 'Caviares hostiæ dicebantur quod caviar pars hostiæ cauda tenus dicebatur.' Manifestum est in equo Octobri, de quo hic agitur, partem secundum caudam dictam 'Caviar,' ut in bove, 'Palaseam;' in sue, 'offam penitam.' De equo Octobri, inquam, Festus intelligit: cujus coda tanta celeritate in Regiam perferebatur, ut sanguis recens inde in focum stillaret. Fiebat autem hoc sacrificium quinto quoque anno, ut non multo post sequitur: et Propertius refert: 'Qualia nunc curto lustra novantur equo.' *Jos. Scal.*

Caviares hostiæ] Lege cum Scaligero: *Caviares hostiæ dicebantur, quod caviar pars hostiæ cauda tenus diceretur.* Equum Octobrem intelligit, qui in campo Martio mense Octobri Marti immolabatur. In eo pars secundum caudam 'caviar' dicta, ut in bove, 'palasea;' in sue, 'offa penita.' Vide 'October equus.' *Dac.*

ⁿ *Cavillatio*] *Cavillari* a *cavere*. Istud de jurisprudentibus dicitur, cum consiliis suis nobis cavent, illud vere Leguleiorum et rabularum fo-

rensium proprium, cum tergiversantes tricas et morosas juris præstigias effintint ad fallendum, unde *cavillatio*, frustratio, per fraudem irrisio, calumniatio. Et *incavillatio* per despectum irrisio infra Fest. Glossarium: 'cavillatio, ἐνέδρα, ἀπάτη, παρεγχελησις.' i. Insidiæ, fraus, contentio. *Idem*.

^o *Cavillum*] Dictum a cavendo, ὑποκοριστικῶς. Propriumque est Leguleiorum, et moratorum verbum. Nam Jurisconsultorum proprium *Cavere*. Ovidius: 'Illo sæpe loco capitur consultus amore: Quique aliis cavat, non cavet ipse sibi.' Tibullus: 'Hæc mihi quæ caverem Titio, Deus edidit ore.' Hodie inepte, quæ *cavnerem Tityo*: nullo sensu. At Tibullus se prudentum more de amore publicæ responsurum cuilibet consulenti proponit. Quod ex sequentibus, et ex nomine Titii apparet: sed qui corruerunt, ignorarunt secundam et tertiam conjugationem eandem apud Veteres fuisse: ut igitur deminuerunt nomen in formulariis illis, Leguleios, non jurisprudentes vocantes, sic et verbum professionis: cum *cavillare*, non *cavere* eos dicebant, propter tricas, et morosas juris præstigias. Sane ita esse vel minus Tertullianus satis dederit, qui in libro de corona ait: 'omnibus modis cavillandum,' id est, cavendum: παντοίως περιεργαστέον. Non ergo obscurum, quare in vitium verterit hoc

Cavitionem^p dicebant, quam modo dicimus cautionem.

Caulæ^q a cavo dictæ: antiquitus enim ante usum tectorum oves in antris claudebantur.

Cavum^r a chao dictum, ex ejus¹⁸ inanitate.

CELERES^s antiqui dixerunt, quos nunc equites dicimus, a Celere interfectore Remi, qui initio a Romulo iis præpositus fuit, qui primitus electi fuerunt ex singulis curiis deni, ideoque omnino trecenti fuere.

Celibari¹⁹ hasta^t caput nubentis comebatur, quæ in corpore gladiatoris stetisset abjecti occisique, ut quemadmodum illa conjuncta fuerit cum corpore gladiatoris, sic ipsa cum viro sit: vel quia matronæ Junonis Curitis in tutela sint, quæ ita appellabatur a ferenda hasta, quæ

18 Ed. Scal. et ejus.—19 Al. *cælibari*.

NOTÆ

verbum: cum genus hoc hominum male semper audierit. Glossarium vero: 'Cavillatio, ἐνέδρα, ἀπάτη παραγγέλφησης.' *Jos. Scal.*

[*Cavillum*] Idem quod *cavillatio*. *Dac.*

[*Cavitionem*] Plantus: 'Opportune mihi cavita est hæc Epistola.' *Jos. Scal.*

[*Cavitionem*] A caveo, cavitum, cautum; cavitio, cautio. *Plant. Pseudol. 11. 3.* 'Nam ipsa mihi Opportunitas non potuit opportunus Advenire, quam hæc cavita est mihi opportune epistola.' Quanquam libri fere omnes habent non *cavita*, sed *cavata*. Quod satis placet: *cavata*, eruta. *Dac.*

^q *Caulæ*] A cavitate dictas vult *Festus*, *Varro* etiam. Sic *Lucret.* dixit 'caulas ætheris,' id est, cava cæli. Sed melius alii a Græco ἀλλή, *aula*, addito *c*, *caula*. *Servius* ad *illud 1x. Æneid.* 'Ac veluti pleno lupus insidiatus ovili Cum fremit ad caulas:' 'Caulæ, munimenta et septa ovium. Est enim Græcum nomen, *c* detracto.

Nam Græci ἀλλὰς vocant animalium receptacula.' *Glossæ Cyrilli:* 'ἀλλή, τῶν προβάτων stabulum.' Inde in saceris ædibus et in tribunalibus septa quæ turbas prohibent caulas vocamus. Quomodo Græci quoque ἀλλὰς. *Suid.* ἀλλή τὸ νῦν ἀρχεῖον καλούμενον. Nam ἀρχεῖα eidem sunt τὰ χωρία τῶν κριτῶν. *Secretaria* scilicet *judicium*. Inde *Glossæ Isidori:* 'Caules, cancelli tribunalis ubi sunt advocati.' Nam utrumque dicebant *caules* et *caulas*, et *furcilles* et *furcillas*. *Idem.*

^r *Cavum*] *Varr. lib. iv. de L. L.* 'Ego magis puto a chao cavum, et hinc cælum.' *Chaos* a χᾶω *hio*. Vide 'colum.' *Idem.*

^s *Celeres*] A Celere interfectore Remi dictos multi consentiunt: sed non dubium est quin *celer* sit a Græco κέλης, eques qui primo equo currit. *Κέλης, Æolice Κέληρ, celer.* *Idem.*

^t *Celibari hasta*] *Ovidius:* 'Nec tibi, quæ cupidæ matura videbere matri, Comat virgineas hasta recurva comas.' Vide *Plutarch. in Quæst. Rom. qui δοράτιον* vocat. *Idem.*

lingua Sabinorum curis dicitur: vel quod fortes viros genituras ominetur: vel quod nuptiali jure imperio viri subjicitur nubens: quia hasta summa armorum, et imperii est: quam ob causam viri fortes ea donantur, et captivi sub eadem veneunt, quos Græci *δορυκλήτους καὶ δορυκλήτους* vocant.

Celsus^u ex Græco *κέλης* eques dictus.

Cenina^{20 x} urbs, quæ fuit vicina Romæ, a Cenite conditore appellata.

Censere^y nunc significat putare, nunc suadere, nunc decernere.

Censio^z æstimatio: unde censores. Censio hastaria dicebatur, cum militi mulctæ nomine ob delictum militare indicebatur, quod hastas daret. Censionem facere dicebatur censor, cum mulctam equiti inrogabat.

Censores^a dicti, quod rem suam quisque tanti æstimare solitus sit, quantum illi censuerint.

Censui censendo^b agri proprie appellantur, qui et emi et venire^t jure civili possunt.

20 Al. *Cænina*, et mox *cænite*.—1 Pro *venire* alii legunt *vendi*.

NOTÆ

^u *Celsus*] Non a *κέλης*, ut vult Festus, sed a verbo antiquo *cello*, quod a *κέλλω*, *ταχέως βαδίζω*, citus ambulo. Ut a composito 'excello,' 'excelsus.' *Celsus* est citus Horat. 'Celsi prætererunt austera poemata Rhannes.' Et in illo: 'Incedit citu' celsu' tolutum.' Et Ovid. 'Celsus eques.' Glossarium, 'celsus, *ἰψηλός, μετέωρος, κήλυ*.' Leg. *κέλης*. *Idem*.

^x *Cænina*] Al. *Cænina*. *Καινίνη*. Steph. et *Halicarn*. *Cæninenses* Livio. In *Latio* ponit Plin. *Idem*.

^y *Censere*] Modo *putare*, vel *arbitrari*: Terent. *Adelph.* iv. 2. 'Censen' hominem me esse?' modo *æstimare*, 'in censum referre,' ut 'censere populum.' Inde *censor* qui familiam et bona civium recenset, et refert in tabulas publicas. Item *decernere*.

Nam decreta per verbum *censeo* declarantur. Cicero *III. Catil.* 'Quoniam nondum est præscriptum S. C. ex memoria vobis, Quirites, quid Senatus censuerit, exponam.' *Censeo* etiam suadeo. Horat. *Epist.* xvii. 'Ecce docendus adhuc quæ censet amicus.' *Idem*.

^z *Censio*] Censio hastaria, cum censor ob delictum militem hastam dare jubebat. Et censio equitis erat cum equus illi publice adimebatur; et hoc Festus per *multam* intelligit. *Id.*

^a *Censores*] Vide supra 'censere.' *Idem*.

^b *Censui censendo*] Prædia censui censendo dicebantur ea, quæ essent mancipi: quæ habebant jus civile: quæ subsignari apud ararium, apud censorem possent: ut auctor est Ci-

Centaurion^c medicamentum a Chirone centauro inventum.
 Centenariæ^d cœnæ dicebantur, in quas lege Licinia non plus centussibus, præter terra nata, impendebatur: id est, centum assibus (qui erant breves nummi ex ære).^{2 e}
 Centenas pondo^f dicebant antiqui, referentes ad libras.
 Centumvitalia^g judicia a centum viris sunt dicta. Nam,

2^c 'Circumscripta verba semicirenlis videntur a Paulo adjecta, aut mendosa esse.' *Ant. Aug.* Vid. Not. Scaligeri infra.

NOTÆ

cero in ea pro Cæcinna: 'Neque possessiones, id est, agri, qui non mancipatione sed usu tenebantur, censui censendo dici poterant, neque hoc nomine in censum dicari.' *Jos. Scal.*

Censui censendo agri] Qui proprie jure civili, hoc est, Romano, non autem alio, emi vendique possunt. Cicero pro Flacco: 'Quæro sintne illa prædia censui censendo.' Id est, quæro an illa prædia jure Romano emi vendique possint. *Dac.*

^c *Centaurion*] 'Graveolentia centauræa' vocat Virgil. 'tristia' Lucret. quia, ut addit, 'suo acrem ex corpore odorem Expirant.' Est herbæ genus a Chirone centauro repertum, unde *χειρώνιον* et *κενταύριον* nominatur: hujus in curandis vulneribus vis tanta, ut cohærescere etiam carnes tradant, si coquantur simul. *Plin. lib. xxv. cap. 9.* Vide Galenum. *Idem.*

^d *Centenariæ*] Ultima clausula, quæ pro Glossemate est, addita est a barbaro truncatore: *id est, centum assibus, qui erant breves nummi ex asse.* Hæc sunt stigmata misello Festo ab illo erudito Longobardo inusta. *Jos. Scal.*

Centenariæ cœnæ] Legem tulit Licinius, qua cautum ne plus centussibus in cœnas impenderetur, præter ea quæ e terra nascerentur. Hujus legis meminit Lucil. 'Legem vitemus Licini.' Sed cave putes centum æris

cœnis singulis quibusvis diebus impensum fuisse, sed certis quibusdam tantum diebus festis Gellius lib. i. cap. 24. 'Lex deinde Licinia lata est, quæ cum certis diebus, sicut Fannia, centenos æris impendi permisisset, nuptiis ducenos indulisit, ceteris diebus statuit æris tricenos: cum et carnis aridæ et salsamenti certa pondera in singulos dies constituerit.' Vid. *Macrob. lib. iii. cap. 17.* porro illi asses centum: triginta et quinque tantum nostræ monetæ asses sive solidos efficiebant. *Dac.*

^e *Qui erant breves nummi*] Hæc Pauli, non Festi sunt. Neque enim Festus dixisset *erant*, cum suo adhuc tempore et multo post iis adhuc uterentur. *Idem.*

^f *Centenas pondo*] Quin et addebant sæpe libras, Centenas pondo libras. Varro, Livius, Gellius. *Jos. Scal.*

Centenas pondo] Subauditur *libras.* Quam vocem addebant aliquando. 'Centenæ libræ,' idem quod 'centeni æris,' asses scilicet. *Dac.*

^g *Centumvitalia*] Illa verba, 'quæ, et curiæ dictæ sunt,' non esse Festi existimo. Vide 'Curia.' *Ant. Aug.*

Centumvitalia judicia] De quibus causis centum viri judicaverint docet nos Cicero lib. i. de Oratore: 'Jactare se in causis centumviralibus, in quibus usucapionum, tutelarum, gentilitatum, agnationum, alluvionum,

cum essent Romæ triginta et quinque tribus, quæ et curiæ dictæ sunt,^b terni ex singulis tribubus sunt electi ad judicandum, qui centumviri appellati sunt; et licet quinque amplius, quam centum fuerint, tamen quo facilius nominarentur, centumviri sunt dicti.¹ Centumviralia judicia, quæ centumviri judicabant.

Centuria^k in agris significat ducenta jugera; in re militari centum homines.¹

Centuriata^m comitia (item curiata)³ dicebantur; quia populus Romanus per centenas turmas divisus erat.

³ 'Si recipere volumus illa duo verba, *item curiata*, oportet, ut scribamus per *centurias et curias divisus erat.*' Ant. Aug. Vid. inf.

NOTÆ

circumluvionum, nexorum, mancipiorum, parietum, luminum, stillicidiorum, testamentorum ruptorum, auctoritatum, ceterarumque rerum innumerabilium jura versantur.' *Duc.*

^b *Quæ et curiæ dictæ sunt*] Hic Festus *tribum* et *curiam* idem esse testatur: quod verum est, et ante Servii regnum hæc duo confundebantur, ita ut qui *tribum* tantum vel *curiam* appellaret, designaret utramque. Pessime igitur qui de hoc Festi loco dubitavere eo tantum quod *tribus* *curias* vocaverit. De *tribubus* et *curiis* vide suo loco. *Idem.*

¹ *Centumviri sunt dicti*] Sic, etsi triginta quinque essent *curiæ*, usus obtinuit ut triginta tantum dicerentur. *Idem.*

^k *Centuria*] Primo centum jugerum erat *centuria*, unde et nomen, postea vero ducentorum, aliquando etiam plurium. Columell. lib. i. cap. 5. 'Centuriam agri nunc dicimus ducentorum jugerum modum, olim autem ab centum jugeribus vocabatur *centuria*. Sed nunc duplicata nomen retinuit.' Idem Varro lib. v. 'Centuria prima centum jugeribus dicta,

post duplicata retinuit nomen.' *Idem.*

¹ *In re militari centum homines*] Varr. lib. iv. 'Centuria militum qui sub uno centurione sunt, quorum centenarius justus numerus.' Centuriæ etiam aliquot sæculis usurpatæ sunt pro sexagenum militum numero, quod notandum. *Idem.*

^m *Centuriata*] Mirum quam placuerit huic Paulo nomen *Curia*: hoc enim omnibus rebus attribuit. Vult, Centurias, Curias fuisse: item Tribus ipsas: ut in voce Centumviralia, et in voce Curia. Quare superius in voce Centumviralia, impactum Festo pittacium a Paulo iis verbis, *quæ curiæ dictæ sunt*. Item hic, *item curiata*: et in voce Curia, *quibus postea sunt additæ quinque*. Quæ omnia ea confidentia tollere possumus, quæ posita fuerunt. Lege igitur: *Centuriata comitia dicebantur, quia Po. Romanus per Centurias divisus erat*. Jos. Scal.

Centuriata comitia] Sic dicuntur cætus quidam ad quos in campum Martium conveniebat tota civium multitudo per centurias distributa, suffragia vero ferebant singuli in suis

Centuriatus ager ⁿ in ducenta ⁴ jugera definitus. Quia Romulus centenis civibus ducenta jugera tribuit.

Centurionus ^o antea, qui nunc Centurio; et curionus et decurionus dicebantur.

Cercolopis ^p genus simiæ, quæ ultimam partem caudæ villosam habet.

//////////

4 Alii hic et inf. *ducena*.—5 Alii *Cercalopex* et *Cercolips*.

NOTÆ

centuriis, cum a consulibus vocabantur. Hæc verba (*Item curiata*) hinc fuganda, ut optime monuit Scaliger. Neque enim eadem curiata et centuriata comitia. Illis populus Rom. per curias, non centurias, distributis curiatim suffragium ferebat. *Duc.*

ⁿ *Centuriatus ager*] Ager ducentum iugerum, quem sic appellatum vult habita ratione centenorum civium quibus erat attributus; non vero numeri iugerum quibus constabat; quod notandum. Hinc intelligendus Varro lib. 1. de Re Rust. cap. 10. 'Antiquus noster ante bellum Punicum pendebat bina jugera, quod a Romulo primum divisa dicebantur viritim, quæ quod hæredem sequerentur, hæredium appellarunt, hæc postea a centum centuria dicta.' Tamen propius vero esse arbitror, agrum quamvis ducentum iugerum, quod primis temporibus centenorum tantum fuerit, *centuriati* nomen retinuisse. *Idem.*

^o *Centurionus*] Centenariæ civium catervæ præfectus, Curio: sive Curionus, curiæ præfectus, *Chef d'une paroisse*, Decurio sive Decurionus, qui decem equitibus præest. *Idem.*

^p *Cercolopis*] Legendum sine ulla controversia, *Cercolips*: hoc est Simia, quæ caudam non habet. Martialis: 'Si mihi cauda foret, Cercopithecus eram.' *Cercolips* igitur opponitur *Cercopitheco*, et proprium Latinum nomen habet, *Cluna*. At Festus hic manifesto errat, qui putat a *κέρκος*, et

λίπος factum, ideo quod crassam, et villosam ultimam caudæ partem haberet. Atqui talia non ab aliis nominibus, sed a verbis componuntur: ut *αίγίλιψ* παρὰ τὸ λείπεσθαι *αίγος*, quod capra careat: quin et nullum est genus talium Simiarum. Catullus quoque harum simiarum mentionem facit in epigrammate: 'et trepidas lūgere Cercolipas.' Quam enim apertus sensus, omnes vident: quid enim sædius, quam nates Simiæ, præsertim *Cercolips*? Politianus tamen maluit *Carbatinas*. Quod ipse non excogitavit. Sed ita in manuscriptis viderat. Ita enim habet manuscriptis Catullus clariss. et eruditissimi Cujacii, J. C. ac senatoris amplissimi. Sed non defuerunt, qui in Politiano candorem animi requirerent. Quod docti viri hic substituant *Cercalopex* pro *Cercolips*, ut quod ingeniose excogitatum sit laudamus, ita quod alienum a Festi sententia rejicimus. *Jos. Scal.*

Cercolopis] Legendum *Cercolips*, ut bene Scaliger: sed fallitur Festus qui putat dici a *κέρκος* cauda, et *λίπος*, pinguedo, quod caudam pinguem habeat, et villosam; dicitur enim *cercolips*, qui caudam non habeat, a *κέρκος*, et verbo *λείπω*, linquo. Ut *αίγίλιψ* petra dicitur παρὰ τὸ λείπεσθαι *αίγος*, quod capris destituta sit, τὸ *cercalopex*, quod a viris doctis oræ ascriptum fuerat, quia Festi sententiæ adversatur, rejiciendum. *Duc.*

Cercopa^a Græci appellant lucrari undique cupientem, quasi Κέρβωνα, quem nos quoque lucrionem vocamus.

Cereos^r Saturnalibus muneri dabant humiliores potentioribus, quia candelis pauperes, locupletes cereis utebantur.

Cermalus^s locus in urbe sic nominatus.

Cernuus^t calciamenti genus.

Cerritus^u furiosus.

NOTÆ

^a *Cercopa*] Quid habebat in animo Festus, aut Verrinus, cum hæc scriberet? quæ enim cognatio τῶ κέρκω, et τῶ κέρδει? κέρκωπες a Græcis πανούργου dicuntur. Ejusque rei causam petunt ab historia. *Jos. Scal.*

Cercopa] Festus videtur deducere a κέρδος, lucrum, vel a Græco κέρδος et Latino *cupio*, quasi *cerdocupis*: meræ nugæ. Κέρκωψ Græcum est, et exponitur animal magnam habens caudam, id est, vulpes, a cujus astutia homines fraudulentum *cercopes* dicti. Unde et nata fabula de Cercopibus populis qui Jovis ira in simias, quæ Græcis πῖθηκοι, et in insulas delati iis Pithechusarum nomen dedere. Ovid. *Metamorph. xiv.* 'Quippe Deum genitor fraudem et perjuriam quondam Cercopium exosus, gentisque admissa dolosæ, In deformem viros animal mutavit, ut iidem Dissimiles homini possent similesque videri.' *Dac.*

^r *Cereos*] Lucernas cera illitas, quas Festus opponit candelis quæ pice illinebantur. Potentioribus cereos dabant humiliores Saturnalibus, de more scilicet; illis enim diebus munera per totam urbem commeabant. Vide *Martial. lib. iv. Epig. 46. et 89. Idem.*

^s *Cermalus*] Varro *lib. iv.* 'Germalum a germanis Romulo et Remo, quod ad Ficium Ruminalem hi inventi.' *Plutarch. in Romulo, Germalum olim a germanis, postea Cermalum*

dictum esse scribit. Vide *Septimontium*, et *Matrem Matutam. Ant. Aug.*

Cermalus] Palatini montis pars quæ forum versus, Κερμαλός. *Plut. in vita Romuli. Scribitur et Germalus, C mutato in G. Dac.*

^t *Cernuus*] *Lucilius*: 'Cernuus extemplo plantas convestit honestas.' *Ful. Ursin.*

Cernuus] Calciamenti genus esse male putavit Festus hocce *Lucilii* versu deceptus ex *Satir. lib. iij.* 'Cernuus extemplo plantas convestit honestas.' Ubi *cernuus* nihil aliud est quam *inclinatus*, quasi quod terram cernat. Vide *Nonium*. Deceptus etiam *Isidorus* qui ait, 'Cernui socci sunt sine solo.' A *cernuus* dictus *Cernulus*. *Gloss. Isidor.* 'Cernulus in capite ruens.' *Glossarium*: 'cernuli, πετανριστάι.' 'Cernulus, πετανριστής.' *Idem.*

^u *Cerritus*] *Cereriti*, *cerriti*, et *larvati*, *malesani*, *Cereris* ira et *Larvarum* incursione animo vexati. *Plaut. Menæch. v. 4.* 'Num larvatus est ille aut *Cerritus*? Fac sciam.' Et ita, puto, proprie dicebantur qui sibi *Cerem* et *Larvas* vidisse videbantur, ut *Nymphati* qui *Nymphas*. Vide 'Larvati.' *Glossarium*, 'Cerritus, παρεμμανής, παρεμφάρακτος.' *Male sani*, commoti. Ubi nihil mutandum. Vide *Hesych. in παρεμφάρακτος. Idem.*

Cerrones^{6x} leves et inepti a cratibus dicti; quod Siculi adversus Athenienses cratibus pro scutis sunt usi, quas Græci γέρας appellant.

Cervaria^y ovis, quæ pro cerva immolabatur.

Cervus,^z quod κέρατα, id est, cornua gerat, dictus.

Cespes^a est terra in modum lateris cæsa, cum herba, sive frutex recisus et truncatus est.

Cesticillus^{7b} appellatur circulus, quem superponit capiti, qui aliquid est laturus in capite.

6 Alii libri habent *Congerrones*, et mox *pro stratis*.—7 Alii *Cestillus*.

NOTÆ

^x *Cerrones*] Vide ‘Gerræ.’ *Ant. Aug.*

Cerrones] Inde *Concerrones* et *Concervæ*. Lucilius: ‘Tapullam legem rident concervæ Opimi.’ *Jos. Scal.*

Cerrones] Pro *Gerrones*, *G* mutato in *C*. Sic autem dicti a *gerris*, cratibus vimineis, quibus pro sentis usi Siculi, et ab Atheniensibus irrisi, utpote qui se re parum idonea tutarentur, unde factum est ut inepti et leves homines *Cerrones* hodieque dicantur. Aliter tamen idem Festus infra in voce *gerræ*. Inde ‘*congeræ*’ et ‘*congerrones*,’ vel ‘*concerro*’ et ‘*concerones*,’ sodales dicti. Varro lib. vi. ‘*Congerro* a *gerræ*, et Græcum est et in Latina cratis.’ Vide ‘*sodales*.’ *Dac.*

^y *Cervaria*] Cerva mactabatur *Dianæ*. Ovidius: ‘Quæ semel est triplici pro virgine cæsa *Dianæ*, Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.’ Cum ea non erat, succedaneam ejus mactabant ovem, quæ ob id *Cervaria* ovis dicebatur. *Jos. Scal.*

Cervaria] Jam alibi monuimus *Veteres*, cum vera sacrificiis adhibere non poterant, alia quædam vero absentium nomine insignita substituere solitos fuisse. Sic cum cerva deerat quæ *Dianæ* mactaretur, succedaneam

ejus ovem mactabant, quæ idcirco *cervaria* ovis dicebatur. *Dac.*

^z *Cervus*] Idem Varro lib. iv. ‘*Cervi* quod magna cornua gerunt, mutato *G* in *C*, ut in multis, quasi gerui.’ Sed potius a Græco κερὰς dictos putem ἀπὸ τῶν κεράτων. *Idem.*

^a *Cespes*] In modum lateris. Propterea elegantissime a Græcis vertitur χορτόπλωθος, χορτόβωλος, πλῆθος. Male, χορτόβολος, πλῆθος. *Jos. Scal.*

Cespes] Virg. i. *Ecl.* ‘Panperis et tugurii congestum cespite culmen.’ Ubi Serv. ‘*Cespite*, id est, herba cum propria terra evulsa.’ A *cædo* dictus *cespes* quod frutice undique reciso quadratam lateris figuram referat. Inde in Glossario: ‘*cespes*, χορτόπλωθος, χορτόβωλος, πλῆθος.’ Leg. χορτόβωλος, πλῆθος. Later herbæ, gleba cum herba avulsa, later, &c. *Dac.*

^b *Cesticillus*] Vide ‘*Arculum*.’ *Ant. Aug.*

Cesticillus] A *cestus*, id est, cingulum, *cesticulus*, unde *cesticillus*. Vide ‘*cæstus*.’ Emendabat *Salmasius* *Cercitillus*, a voce *cercites*, circuli. Varr. lib. v. ‘Ut parvi circuli annuli, sic magni dicebantur *circites* anni.’ *Dac.*

CHALCIDICUM^c genus ædificii, ab urbe Chaleida^s dictum. Chaos^d appellat Hesiodus confusam quandam ab initio unitatem hiantem, patentemque in profundum: ex eo et χαίσις Græci, et nos hiare dicimus. Unde Janus detracta aspiratione nominatur, ideo quod fuerit omnium primus, cui primo supplicabant^e velut parenti,^f et a quo rerum omnium factum putabant initium.

Chilo^g dicitur cognomento a magnitudine labrorum. Cilo, siae aspiratione, cui frons est eminentior, ac dextra sinistraque veluti⁹ recisa videtur.

Chœnica,^h mensuræ genus.

//////////

^s Ed. Scal. *Chalcidica*.—⁹ Eadem Ed. *velut*.

NOTÆ

^c *Chalcidicum*] Vitruv. lib. v. c. I. 'Sin autem locus erit amplior in longitudinem, chalcidica in extremis constituentur.' Isidor. 'Chalcidicum foris deambulatorium, quod et peribulum dicitur et iterum.' Idem quod *Mænianum*. Galli vocant *balcon*. Vide 'Mæniana.' *Idem*.

^d *Chaos*] Vastus et confusus hiatus ab initio creatus: Hesiod. 'Ἦτοι μὲν πρότιστα χάος γένητ'... 'Certe quidem initio chaos creatum est.' 'Unitatem hiantem,' vocat Festus de qua Ovid. Met. i. 'Unus erat toto naturæ vultus in orbe, Quem dixere chaos.' Et ii. de arte: 'Unaque erat facies, sidera, terra, fretum.' Ex illo Euripid. in Menalippa: 'Ὁ δ' οὐρανὸς τε γαῖα τ' ἦν μορφή μία. 'Cælum et terra erat una facies.' A *chao* Græci χαίσις, et nos hiare dicimus, unde et *Hianus*, detracta aspiratione *Janus*, sic dictus quod primus Deorum sit, et ex eo omnium, veluti ex *chao*, ducatur initium. *Idem*.

^e *Cui primum supplicabant*] Macrobi. lib. i. Sat. cap. 9. 'Janum quidem solem demonstrari volunt... qui exoriens aperiat diem, occidens

elandat; invocarique primum cum alicui Deo res divina celebratur, ut per eum pateat ad illum Deum, cui immolatur, accessus: quasi preces supplicum per portas suas ad Deos ipse transmittat.' Idem Ovid. i. Fast. *Idem*.

^f *Velut parenti*] Ideo et *puter* addebant: JANE PATER. Virg. Horat. &c. *Idem*.

^g *Chilo*] Græci interpretantur προκέφαλον. Jos. Scal.

Chilo] A Græco χείλος labrum. Idem Charisius lib. i. 'Cilones dicuntur quorum capita oblonga et compressa sunt. Chilones autem cum aspiratione ex Græco, a labris improbiorebus, quæ illi χείλη, unde chilones improbiore labrati.' *Dac*.

^h *Chœnica*] Χοίνιξ, chœnix, semimodius. 'Sextarium' Gaza vertit. Continet tres cotylas, ut ait Pollux. Cotyla autem continet uncias tredecim et dimidiam. Chœnix ergo capit libras tres et uncias quatuor cum dimidia. 'Demensum' Terentio dicitur, quod singulis diebus servis dabatur in cibum, unde et ἡμεροτροφίον Græcis dicitur. *Idem*.

Choragium,ⁱ instrumentum scenarum.

CIBUS^k appellatur ex Græco, quod illi peram, in qua cibum recondunt, κιβώτιον¹⁰ appellant.

Cicatricare,^l cicatricem inducere.

Ciccum^m membrana tenuis malorum puniceorum.

Cicindelaⁿ genus muscarum, quod noctu lucet, videlicet a caudore. Unde etiam candelabra putantur appellata.

Cicuma¹¹ avis noctua.

Ciere,^p nominare.

Cilium^q est folliculus, quo oculus tegitur: unde fit supercilium.

10 Alii κίβος. Vid. inf.—11 Al. *cucuma*, al. *cecuma*, al. *cicuba*.

NOTÆ

ⁱ *Choragium*] Eo nomine intelliguntur ea omnia quibus scenæ ornantur. Plaut. in Prol. Capt. 'Nam hoc pæne iniquum est comico choragio, Conari de subito nos agere tragediam.' *Idem*.

^k *Cibus*] Orns Milesius in Etymologico apud me manuscripto Κιβωτὸς, inquit, ὠφείλει διὰ τοῦ εἰ διφθ. διὰ τὸ κείσθαι ἐν αὐτῇ, &c. ἴσως δὲ παρὰ τὸ κίβος γέγονεν, ὃ σημαίνει τὴν τροφήν καὶ κίβισις ἢ πῆρα, ἢ ἡ κιβωτὸς, παρὰ τὸ κείσθαι ἐκεῖ τὴν βόσιν. *Ful. Ursin*.

Cibus] A Græco Κίβος, *pera*, nam ita legendum loco τοῦ Κιβώτιον pluribus ostendit Voss. In Ms. erat *Cybon*. *Dac*.

^l *Cicatricare*] Cicatricem inducere, de vulnere dicitur: cum obducitur et obcæcatur. *Idem*.

^m *Ciccum*] Varro lib. vi. Ling. Lat. habet *cicum*. *Ful. Ursin*.

Ciccum] Glossarium: 'Ciccum, ῥοῦς ἕμην.' Isidori Glossæ: 'Ciccum, mali granati membrana.' Vide Varronem, et Conjectanea nostra. *Jos. Scal*.

Cicum] Varro: 'Cicum dicebant membranam tenuem quæ est in malo Punico.' *Dac*.

ⁿ *Cicindela*] Λαμπυρίς. Glossarium. *Jos. Scal*.

Cicindela] A *cis* et *candeo*, unde et candela et candelabrum. In Ms. pro *candore* legitur *candela*. Sed immediate a *candeo*, unde 'candor,' 'candela,' quomodo a λάμπω splendeo λαμπυρίς Græcis dicitur. *Dac*.

^o *Cicuma*] Isidori Glossæ: 'Cecuma, noctua.' *Jos. Scal*.

Cicuma] Multum variant lectiones: al. *cucuma*, al. *cecuma*. Voss. legendum putat *ciccaba*, vel *ciccuba*: quod noctua Græcis κικκάβη dicitur. Sed omnino legendum *cicuma*; nam et Græcis etiam κικυμὶς dicitur. Schol. Aristoph. in ὄρνιθ. in voce Κικκαβαῦ τὰς γλαῦκας οὕτω φανεῖν λέγουσιν. ὅθεν καὶ κικκάβας αὐτὰς λέγουσιν. οἱ δὲ κικυμίδας ὡς Καλλιμάχος, κάρτ' ἀγαθὴ κικυμὶς. 1. 'Noctnas ita aiunt clamare: unde eas ciccabas dicunt. Alii Cicumas: ut Callimachus, Valde bona cicuma.' *Dac*.

^p *Ciere*] Vocare. Virg. 'quo non præstantior alter Ære ciere viros, Martemque accendere cantu.' Item movere. *Idem*: 'Bella cient.' *Idem*.

^q *Cilium*] Glossarium: 'Cilia, ὑπόρια.' Lege, ὑπόπια. Palpebras intel-

Cillibæ,^r mensæ rotundæ.

Cimbri^s lingua Gallica latrones dicuntur.

Cimmerii^t dicuntur homines, qui frigoribus occupatas terras incolunt, quales fuerunt inter Baias et Cumas, in ea regione, in qua convallis satis eminenti iugo circumdata est; quæ neque matutino neque vespertino tempore sole contegitur.

NOTÆ

ligit. *Jos. Scal.*

Cilium] Festo consentit Isidor. lib. XI. cap. I. 'Cilia,' inquit, 'sunt tegmina, quibus cooperiuntur oculi, et dicta cilia quod celent oculos, tegantque tata custodia.' Sed proprie cilium est crepido superioris tunicæ, unde pili exenut. Unde *supercilium* quod supra cilium est. *Dac.*

^r *Cillibæ*] Dicitur et *cilibantum*: Varro lib. IV. 'Mensa rotunda nominabatur cilibantum, ut etiamnum in castris: id videtur declinatum a Græco, ἀπὸ τοῦ κυλίκος.' Verum in etymo fallitur Varro. Nam *cillibæ* dictæ a Græco κυλίβας, mensa tripes, supra quam antiquitus bello redeuntes clypeos reponebant. Aristoph. in Acharum. Τὸς κυλίβαντας ὄσε, παῖ, τῆς ἀσπίδος. 'Cillibantes affer, puer, clypeorum.' Ubi Scholiastes: κυλίβαντας, τρισκελῆ τινα σκεύασματα, ἐφ' ὧν ἐπιτιθέασι τὰς ἀσπίδας, ἐπειδὴν κάμωσι πολεμοῦντες. Id est, cillibantas, tabulas quasdam tribus pedibus fultas, supra quas clypeos ponunt qui bellando defessi sunt. Ab harum similitudine poculorum mensæ *cillibæ* etiam dictæ. *Idem.*

^s *Cimbri*] Ἀθητικοὶ sane, καὶ πλάνητες fuerunt. Sed non magis Cimber latrouem significat, quam Isaurus piratam; Ambro, dissolutum, ac voracem; Opicus, obscænum. Sed quia tales fuerunt eæ nationes, de earum nomine vocamus, qui tales sunt. *Jos. Scal.*

Cimbri] Germaniæ Septentriona-

les populi, qui cum huc et illuc prædabundi vagarentur, inde factum est ut Germanica et Gallica lingua latrones *Cimbri* dicerentur. *Dac.*

^t *Cimmerii*] Cimmerios in Campania circa Baias et Cumas prope lacum Avernum testantur Lycophron, Silius, Eustathius, Ephorus, et ex eodem Strabo, Plinius, Marciannus, et alii. De iis intelligendus locus Homeri *Odys.* Δ. Ἔρθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμος τε πόλις τε, Ἡέρι καὶ νεφέλη κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς Ἡέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν... Ἄλλ' ἐπὶ νύξ ὄλοη τέταται. 'Ibi autem Cimmerium virorum populus et urbs, Qui ære et nebulis tecti, neque unquam eos Sol lucidis illustrat radiis Sed desuper nox tristis obtenditur.' Ulysses enim, ex Circes insula mane discedens, vento secundo sub vesperam ad Cimmeriorum oram appulit. Quod probat de Cimmeriis Scythiis circa Bosphorum non posse intelligi: sed audi Serivium ad illud VI. *Æneid.* 'quando hic inferni janna regis Dicitur et tenebrosa palus Acheronte refuso.' 'Acheron,' inquit, 'fluvius dicitur Inferorum, quasi sine gaudio: sed constat locum esse haud longe a Baiis undique montibus septimum, adeo ut nec Orientem nec Occidentem Solem possit aspicere, sed tantum medium diem. Quod autem dicitur ignibus plenus, hæc ratio est: omnia vicina illic loca calidis et sulphuratis aquis scætant: sine gaudio autem ideo ille dicitur locus, quod necro-

Cincia,^u locus Romæ, ubi Cinciorum monumentum fuit.

Cincta flaminica * veste velata.

Cingulo^y nova nupta præcingebatur, quod vir in lecto solvebat, factum ex lana ovis: ut sicut illa in glomos sublata conjuncta inter se sit, sic vir suus secum cinctus

NOTE

mantia, vel sciomantia, ut dicunt, non nisi ibi poterat fieri; quæ sine hominis occisione non fiebat: nam et Æneas illic occiso Miseno sacra ista complevit, et Ulysses occiso Elpenore, quanquam fingatur in extrema oceani parte Ulysses fuisse; quod ipse Homerus falsum esse ostendit ex qualitate locorum quæ commemorat, et tempore navigationis. Dicit enim eum circa unam noctem navigasse, et ad locum venisse, ubi sacra perfecit. Quod de Oceano non procedit, de Campania manifestissimum est. Inde autem *Cimmerios* a tenebris nomen habere Phœnices fabulati sunt, ut optime notavit Doctiss. Borchartus in *Chanaan*, lib. 1. cap. 33. quia *cimmer* eis est *nigrescere*. Unde 'cimir tenebrarum atror.' *Idem*.

^u *Cincia*] Ad portam Romanam, qui locus ab antiquis appellari solitus 'statuæ Cineiæ.' Quod ibi ejus familiæ sepulchrum fuit. Vide 'Romanam portam.' *Idem*.

* *Cincta flaminica*] Flaminicas nisi velatas nefas erat conspici. Quare assidue flameum gestabant. Vide *flameo*. Cincta igitur Flaminica, quæ caput cingebatur flameo, quod flameum hic *vestem* vocat, ut infra in 'flameo,' 'vestmentum.' *Idem*.

^y *Cingulo*] Varro 'γεροντιδιδασκάλω: Novos maritos tacitus taxim uxoris solvebat cingulum.' *Idem* *zona* dicebatur Catul. 'Quod zonam solvit diu ligatam.' Unde 'zonam solvere' pro devirginare. *Idem*.

^z *Herculaneo nodo*] Id est, arctissimo. Vide Erasmus. Hunc representant in Mercurii virga Dracones me-

dia corporis parte mutuo implicati. Macrob. 'Hi Dracones,' inquit, parte media voluminis sui invicem nodo, quem vocant Herculis, obligantur, primæque partes eorum, reflexæ in circulum, pressis oculis ambitum circuli jungunt, et post nodum caudæ revocantur ad capulum caducei, ornaturque alis ex eadem capuli parte nascentibus.' Hujusce rei rationem exponit Athenagoras, in *Oratione* quæ inscribitur *legatio ad Imp. Antoninos*: Καὶ ὅτι (de Jove loquitur) τὴν μητέρα Πέαν ἀπαγορεύουσιν αὐτοῦ τὸν γάμον ἐδίωκε. Δρακαίνας δ' αὐτῆς γενομένης, καὶ αὐτὸς εἰς δράκοντα μεταβαλὼν, συνδήσας αὐτὴν τῷ καλουμένῳ Ἡρακλεοτικῷ ἄμματι, ἐμίγη τὸ ἄσχημα τῆς μίξεως σύμβολον ἢ τοῦ Ἑρμοῦ βαβδός. i. 'Persecutus autem' (Jupiter) 'Matrem Rheam illius concubitus recusantem, cum sese illa in Dracænam convertisset, ipse sese pariter in Draconem commutavit, et cum illa mistus est: cujus misturæ schema et symbolum virga Mercurii est.' Et inde forsan nodus ille in nuptiis celebratus. Quamvis nihil vetat cum Festo propter omen factum intelligere cum Hercules quinquaginta sororibus nodum solvisset. Neque in nuptiis tantum, sed alia quoque in re religiosum ac sacrum nodum illum fuisse ex Veteribus certum est. Ut in vulneribus præligandis, Plin. lib. xxviii. cap. 6. 'Vulnera nodo Herculis præligare, mirum quantum ocyor medicina est. Atque etiam quotidiani cinctus tali nodo vim quantum utilem habere dicuntur.' *Idem*.

vinctusque esset. Hunc Herculeo nodo ² vinctum vir solvit omnis gratia: ut sic ipse felix sit in suscipiendis liberis, ut fuit Hercules, qui LXX. liberos reliquit.³

Cingulos appellabant homines, qui in his locis, ubi cingi solet,¹² satis sunt tennes.

Cinxia^b Junonis nomen sanctum habebatur in nuptiis, quod initio conjugii solutio erat cinguli, quo nova nupta erat cincta.

Circanea ¹³ dicitur avis, quæ volans circuitum facit.

Circites,^d circuli ex ære facti.

Circumluvium^e jus prædiorum.

Cispium mons^f in urbe Esquilinæ regionis de nomine cujusdam hominis¹⁴ dictus.

Cisterna^g dicta est, quod cis inest infra terram.

12 'In Ms. melius ubi cingi solent.' Dac.—13 Alii *Circæda*.—14 Pro *cujusdam hominis* alii habent *Cispium Anagnini*.

NOTÆ

^a *Qui LXX. liberos reliquit*] Multo plures numerantur filii Herculis, sed eos omnes, de quibus hic Festus loquitur, ex quinquaginta sororibus Thestii filiabus suscepit. Vide Apollod. lib. 11. *Idem*.

^b *Cinxia*] Tamen Varro apud Augustinum de Civit. lib. iv. cap. 11. ait 'Virginensem Deam fuisse, cui virgines solvebant zonam.' Eandem Fortunam Virginelem vocabant. Arnobius: 'Virginum togulas Fortunam defertis ad Virginelem.' Nam nuptiarum tempus virginibus idem erat ac pueris tyrocinii dies. Eo enim tempore femine prætextum deponebant. *Jos. Scal.*

Cinxia] Juno nuptiis præsidebat. Ovid. 'Junonemque toris quæ præsidet alta maritis.' Unde pronuba dicitur et jugalis. Virg. iv. *Æneid.* 'prima et Tellus et pronuba Juno dant signum.' Et alibi: 'Jnnoni ante alias, cui vincta jugalia curæ.' *Dac.*

^c *Circæna*] Sic generatim aves omnes dictas puto quæ prædam circumcundo lustrant, ut milvus aliæque aves rapaces, a *circando*, circumcundo. *Idem*.

^d *Circites*] Non solum circuli ex ære facti, sed et quivis alii circuli. Vide 'Cesticellus.' *Idem*.

^e *Circumluvium*] Cum parte aliqua divisum flumen agrum alicujus ita ambit, ut inferius unitum illum in insulæ formam redigat. 'Circumluvionem' vocat Cicero. *Idem*.

^f *Cispium mons*] Eum inter Esquilini colles numerat Noster, unde et Esquilinum montem *Cispium* et *Oppium* dictum volunt. Vide 'Septimontio.' Diversum tamen facere videtur Varro lib. iv. 'Esquilinus Sexticeps. Cispium mons Septiceps apud ædem Junonis Lucinæ ubi Æditum habere solet.' *Idem*.

^g *Cisterna*] Quod sit cis terram, quasi *cisterræna*. Sed magis placet esse a *cista*. Quæ sacculum, crumec-

Citeria^h appellabatur effigies quædam arguta, et loquax, ridiculi gratia, quæ in pompaⁱ vehi solita sit. Cato in M.

Cæcilium:¹⁵ Quid ego cum illo dissertem amplius, quem ego denique credo in pompa vectitatum ire¹⁶ ludis pro citeria, atque cum spectatoribus sermocinaturum?

Citimus,^k extremus. Uls enim facit ultra, ultimus: cis, citra, citimus.

Citior^l comparativum a cito. Plautus: Nullam ego¹⁷ rem^m citiorem apud homines esse, quam famam reor.

*Citrosa*ⁿ vestis appellata est a similitudine citri.

15 Al. *Cælituus*, teste Scaligero.—16 Scal. et Dac. legendum monent *vectitatum iri*.—17 Ed. Scal. *ergo*.

NOTE

nam signat. *Cista*, *cisterna*, aquæ receptaculum, vini etiam; fossa enim ad vinum recipiendum cisterna dicitur. *Idem*.

^h *Citeria*] In tanto Veterum silentio vix dici possit, nec quo tempore, nec quo modo effigies ista gerebatur. Licet tantum suspicari hominem fuisse, qui se pro *citeria* locabat, ut alius apud Plantum pro *manduco*, et ante triumphantium currum præcedere fuisse solitum. Quin et illum plane intelligit Livius de Æmilio triumphante: 'Totum agmen claudabatur a quodam qui inepta gesticulatione risum omnibus moveret, hostibus illuderet, eosque virtutis Romanæ et suæ temeritatis admoneret.' Neque præterendum non deesse qui hominem istum non esse *citeriam* dicant, sed picturas ferre quæ *citeria* dicebantur. Sed eos abunde refellit superior locus Livii. Neque vero *citeria* et *manducus* soli currum triumphantium præcedebant. In partes veniebat auns, quæ *Petreia* dicebatur. Vide '*Petreia*.' *Idem*.

ⁱ *In pompa*] Triumphali, ut supra diximus. *Idem*.

^k *Citimus*] Declinabantur olim,

Cis, citis: Uls, ultis. Pomponius de origine juris dixit, 'ultis Tiberim.' Dixit et Varro alicubi. *Jos. Scal.*

Citimus] A cis et citra, unde *citer*, *citerior*, *citimus*; ut ab *uls*, *ultra*, *ulter*, *ulterior*, *ultimus*. *Citimus* est extremus, sed qui proximus nobis est. Quanquam et eum signare potest, qui nobis sit remotissimus: nam et *cis* pro *ultra* positum invenias. Declinabantur olim *cis*, *citis*, *uls*, *ultis*. Vide '*uls*.' *Dac.*

^l *Citior*] Vide Macrob. lib. III. cap. 19. qui Nævium hujus vocis laudat auctorem. *Idem*.

^m *Nullam ego rem*] Hæc ex amissis Plauti comædiis. Integram Gnomem sic Virgil. 'Fama malum, quo non aliud velocius ullum.' *Idem*.

ⁿ *Citrosa*] Nævius, 'pulchramque ex auro, vestemque citrosam.' Festus vult ita dictum, quod sit undatum crista. At Macrobius, quod poma citri vestibus insererentur, ad odorem concipiendum. In quo licet videre Veterum inconstantiam. Nam alia est citrus, ex qua mensæ fiabant; alia, quæ poma habet, quam Medicam vocarunt. Quam cum di-

Civicam coronam ° civis salutis suæ causa servatus in prælio dabat, quæ erat iligne frondem habens perennem.

CLACENDIX,¹⁸ P genus conchæ.

Clan^q a clavibus dictum, quod his, quæ cælare volumus, claudimus.

Claritudinem,^r claritatem.

Classes^s clypeatas antiqui dixerunt, quos nunc exercitus vocamus.

18 Alii *Calcendix*. Vid. Not. inf.

NOTÆ

cant eandem esse cum Homericæ Thyia, ipsi viderint. Vix enim et Virgilianis temporibus non solum Europæ, sed et Asiæ minori cognita erat. *Jos. Scal.*

Citrosa vestis] Nævius: 'Pulchramque ex auro vestemque citrosam.' Eam Festus ita dictam vult, quod sit uadatim crispa, ut citri arbores, quibus præcipua dos est, si venæ crispæ, ut ait Plinius. Macrobius vero lib. Sat. cap. 16. quod poma citri vestibus insererentur, ad odorem concipiendum: pro quo facit Plinii locus: 'Pomum ipsum non manditur,' (de Assyrio, id est, citreo pomo loquitur,) 'odore præcellit, foliorum quoque, qui transit in vestes una conditus, arcetque animalium noxia.' Quod Latini 'citrum.' Homerus θύρον, et quas illi 'citrosas vestes,' ille θυώδεα εἴματα. Εἴματα δ' ἀμφίεσσα θυώδεα, σιγαλόντα. 'Vestes induta odoratas (citrosas.)' Unde etiam Nævii locum expressum docuit idem Macrob. *Dac.*

° *Civicam coronam*] Quam dat civis a quo servatus est in prælio, testem vitæ salutisque perceptæ. Ex ilignæis vel quernis foliis texebatur, non auro: quia nefas erat civem lucrî causa servari. Vel quia cibus victusque antiquissimus quercens ca-

pi solitus sit. Vide Gell. lib. v. cap. 6. *Idem.*

^P *Clacendix*] Glossæ Isidori: 'Clacindex, concha.' *Leg. clacendix.* Legitur et *claxendix*. Priscianus exponit concham: qua signa sua, quibus res suas obsignabant, claudere solebant Veteres; et ad id probandum e Plauti vidularia hunc locum adducit: 'Opposita est claxendix. At ego dicam signi quid sit.' *Claxendix* a Græco κλαῖλαι, id est, κλεισαι, claudere. *Idem.*

^q *Clan*] Vide 'calim.' *Idem.*

^r *Claritudinem*] Sallust. Jugurth. 'Cum præsertim tam multæ variæque sint artes animi quibus summa claritudo paratur:' ubi *claritudo* pro *claritas*. Sed claritudinem, clarorem etiam dixere. Plant. Mostel. III. I. 'Speculo claras,' (ædes scil.) 'clarorem meum.' *Idem.*

^s *Classes*] Et classem procinetam, exercitum ordinatum. *Lex Numæ:* QVOIVS. AVSPICIO. CLASSE. PROCINCTA. OPEIMA. SPOLIA. CAPIVNTVR. JOVI. FERETRIO. BOVEM. CEDITO. QVEI CEPIT. AERIS. DVCENTA. DARIER. OPORTETO. *Jos. Scal.*

Classes clypeatas] Pro equitibus classes pluraliter Veteres dixisse multis probari potest. Virgilius:

Classici testes^t dicebantur, qui signandis testamentis adhibebantur.

Classis procincta,^u exercitus instructus.

Clava^x teli genus, qua Hercules utebatur.

Clavata^y dicuntur aut vestimenta clavis intertexta,¹⁹ aut calciamenta clavis confixa.

Claudere^z et clavis ex Græco descendit: cujus rei tutelam penes Portumnum^a esse putabant, qui clavim²⁰ manu tenere fingebatur, et Deus putabatur esse portarum.¹

19 Al. *intexta*.—20 Al. *clavum*.—1 Alii *portuum*.

NOTE

‘Classibus hic locus.’ Et alibi: ‘Scio me Danais e classibus unum.’ Sed pro exercitu nescio an exemplis possit firmari: tunc enim *classem* numero singulari solebant dicere. Cui rei fidem faciunt Isidorus, Numæ lex, Gellius, et ipse Festus in ‘classis procincta.’ Locum adi. *Dac.*

^t *Classici testes*] Hoc est, Cives Romani. Qui enim cives Ro. erant, omnino in aliqua classe censebantur. Qui non habebant classem, nec cives Ro. erant. *Jos. Scal.*

^u *Classis procincta*] Exercitus ordinatus, ad pugnam paratus. Fabius Pictor apud Gellium: ‘Equo Diadem Flaminem vehi religio est; classem procinctam ante pomerium, id est, exercitum armatum videre.’ Numma in lege: ‘*QVOIVS. AVSPICIO CLASSE. PROCINCTA,*’ &c. Vide ‘*Optima.*’ *Dac.*

^x *Clava*] A qua claviger Hercules. Nota invenit Festum clavam *telum* vocare. Nam inde tibi patebit Veteres non ea tantum quæ manu mitterentur, sed alia etiam quibus cominus pugnarent tela dixisse. Sic enim *telum* vocavit. *Virg. vi.* ‘At non hæc telum mea quod vi dextera verbat Effugies, neque enim is teli nec vulneris auctor. Sic ait, et sublatum

alte consurgit in ensem.’ *Idem.*

^y *Clavata*] Vestimenta clavis purpureis ad oram prætexta, sen tota facie descripta et exarata, quorum alia latis clavis, senatorum, alia angustis clavis, equitum propria, notabantur. Clavi autem illi purpurei figuram non aliam exprimebant quam veri clavi. Unde et nominantur: nam *ἡλους* etiam Græci vocarunt. Unde *ἔνηλος* vestis purpura clavata. *Gloss.* ‘clavus, *πορφύρα ὑφασμένη*.’ purpura intexta. *Idem.*

^z *Claudere*] Portumnum portibus præesse notat Servius lib. vi. *Æneid.* ex illis Virgillii versibus: ‘Et pater ipse manu magna Portunus euntem Impulit: illa Noto citius volucrique sagitta Ad terram fugit, et portu se condidit alto.’ Et Varro lib. v. ‘Portumnalia,’ inquit, ‘a Portumno, cui eo die ædes in portu Tiberino facta, et feriæ institutæ.’ In æreis nummis Neronis portus Ostiensis agnoscitur, cum hujus Dei imagine. Vide *Ovid. lib. vi. Fastor. Ant. Aug.*

Claudere et clavis] Claudio, a Dorico *κλάζω*, clavis a *κλαξ*. *Dac.*

^a *Portumnum*] Portuum Deus. Et ita legendum, non *portarum*: de Melicerta, Athamantis filio, qui in Portuum versus est, nota fabula. Vide

Claudiana tonitrua^b appellabantur, quia Claudius Pulcher instituit, ut ludis post scenam collectus² lapidum ita fieret; ut veri tonitrus similitudinem imitaretur: nam antea leves admodum, et parvi sonitus fiebant, cum clavi et lapides in labrum æneum conjicerentur.

Clavim^c consuetudo erat mulieribus donare ob significandam partus facilitatem.

Clausula,^d quam Græci κολοφῶνα vocant,³ a brevi conclusione est appellata.

Clavus annalis^e appellabatur, qui figebatur in parietibus

2 Quidam scribunt *conjectus*.—3 'Suspicio, quam Græci κῶλον vocant; ex quo factum κολοφῶν.' *Jos. Scal.* Quidam libri *περίοδον*.

NOTÆ

infra 'Portumnus.' Græcis 'Palæmon' dicitur. Is clavim manu tenebat, quod notandum: per eam autem *clavim* significabatur et aperiendi et claudendi esse potestatem datam. Eaque sæpius non manu tenebatur, sed ex humeris dependebat, qui mos ab ultimis usque temporibus repetendus. Deus enim loquens, apud Isaiam c. 22. vs. 22. de Eliakim, Καὶ δώσω τὴν δόξαν Δαυὶδ αὐτῷ, καὶ ἔρξει, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀντιλέγων· καὶ δώσω αὐτῷ τὴν κλεῖδα οἴκου Δαυὶδ ἐπὶ τῷ ὀμφῷ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξει, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀποκλείων, καὶ κλείσει, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀνοίγων. i. 'Et dabo illi gloriam Davidis, et regnabit, neque erit adversarius. Et dabo illi clavem domus Davidis super humeros ejus: et aperiet, neque erit qui claudat, et claudet, neque erit qui aperiatur.' Hinc lucem capit illud Callimachi hymn. in Cererem versu 45. de Cerere in Nicippam conversa: γέντο δὲ χειρὶ Στέμματα καὶ μάκωνα. κατωμαδίαν δ' ἔχε κλαῖδα: 'cepitque manu Coronas et papaver, et super humeros habebat clavem: quod interpretes huc usque latinit, ut abhinc jam quatuor annis apud Theocritum notabamus. *Idem*.

Delph. et Var. Clas.

Pomp. Fest.

^b *Claudiana tonitrua*] Phædrus lib. v. fab. 8. 'Anlæo misso, devolutis tonitribus, Dii sunt locuti more translatio.' *Idem*.

^c *Clavim*] Uxori intranti limen viri claves tradebantur, non tantum ut eo facilitatem partus significarent, sed ut ostenderent viros uxorum fidei sese committere, omniaque earum custodia mandare. Eadem etiam claves adimebantur mulieri divertenti et exeunti; unde in leg. 12. tab. 'claves adimito.' Mulier etiam nuntium viro remittens, claves remittebat. *Idem*.

^d *Clausula*] Græcis κῶλον proprie est pars orationis inter duas lineas (-) constricta absolutum sensum continens: unde metaphoricè pro fine passim usurpatur. Quo sensu Græci dicunt κολοφῶνα; sed frustra est doctiss. Scaliger qui putavit a κῶλον factum κολοφῶν. Quasi vero, ut de scriptura nihil dicam, τὸ κῶλον pro Colophone uspiam legatur. Sed adi Strabonem qui te docebit, quid sit et unde sit *Colophon*. Vide et infra 'Colophon.' *Idem*.

^e *Clavus annalis*] Qui notandis annorum numeris figebatur. Livius

L

sacrarum ædium per annos singulos, ut per eos numerus colligeretur annorum.

Clientam^f pro cliente Plautus dixit.

Clingere,^g cingere, a Græco κλείειν⁴ dici manifestum est.

Clitellæ^h dicuntur non tantum eæ, quibus sarcinæ conligatæ mulis portantur, sed etiam locus Romæ propter similitudinem: et in via Flaminia loca quædam devexa subinde et accliva: est etiam tormenti genus eodem nomine appellatum.

Cliviaⁱ auspicia dicebant, quæ aliquid fieri prohibebant:

4 Vide Notas inf.

NOTÆ

lib. vii. cap. 3. 'Lex vetusta est, prisce literis verbisque scripta, ut qui Prætor maximus sit idibus Septembribus clavum pangat. Fixus fuit dextro lateri Ædis Jovis Opt. Max. ea ex parte qua Minervæ templum est. Eum clavum, quia raræ per ea tempora literæ erant, notam numeri annorum fuisse ferunt: eoque Minervæ templo dicatam legem, quia numerus Minervæ inventum sit. Voluniis quoque clavos indices numeri annorum fixos in templo Nortia, Etruscæ Deæ, comparere, diligens talium monimentorum auctor Cincius affirmat.' Item alibi: 'Ab Consulibus postea ad Dictatores, quia majus imperium erat, solenne figendi clavi translatum est.' Neque solum pro numero annorum clavus figebatur. Sed piaculi etiam causa, cum scilicet sive pestilentia quædam inciderat, sive secessio populi, sive prodigium aliquod grave. Vide Livium lib. vii. cap. 3. et lib. viii. cap. 18. *Idem.*

^f *Clientam*] Plaut. in Milite: 'Habeo ecce illam clientam meam, meretricem adolescentulam.' *Ant. Aug.*

Clientam] Plaut. Mil. iii. 1. 'Habeo eccillam meam clientam, meretricem adolescentulam.' Et in Ar-

gument. ejusdem Fab. 'Suam clientam solicitandum ad militem subornat.' Et in Pænul. 'tantus ibi clientarum erat numerus.' Horat. Od. 18. l. 11. 'Nec Laconicas mihi, Trahunt honestæ purpuras clientæ.' *Dac.*
^g *Clingere*] Omnino legendum, *Clingere, cludere.* Alioqui frustra dixisset a Græco κλείειν manasse. Quin Isidorus plane sententiam nostram adjuvat. 'Clingit,' inquit, 'cludit.' *Jos. Scal.*

Clingere, cingere] Omnino legendum *clingere, cludere.* Alioqui frustra dixisset a Græco κλείειν manasse. Tamen in Ms. non κλείειν sed κινεῖν: quod est crebro corporis motu motacillam imitari. Quæ si vera lectio, turpiculum aliquid innuit verbum *clingere.* Sed dubito. Immo et *cludere* et κλείειν retinendum. Juvat Isidor. 'clingit, cludit.' *Dac.*

^h *Clitellæ*] Clitellas etiam pro locis acclivis dicunt Græci. Nam κληθίων significat non tantum clitellas, et sagmata asinorum, sed etiam, ut dixi, acclivia loca. Quin et iidem Græci κλιτὸν dicunt locum in vallem demissum. A quo Clitellas formarunt Latini. *Jos. Scal.*

Clitellæ] Sellæ dorsuarie, quæ ad

omnia enim difficilia elivia vocabant: unde et clivi loca ardua.

Cloacæ^k a conluendo dictæ.

Cloacale flumen dixit Cato pro cloacarum omnium conluvie.

Cloacare,^l inquinare: unde et cloacæ dictæ.

Clœlia familia^m a Clœlio^s Æneæ comite est appellata.

Clœliæ fossæⁿ a Clœlio duce Albanorum dictæ.

Clucidatum^o dulce et suave dicebatur.

Clumæ^p folliculi ordei.

5 Alii *Cloantho*: improbat Dac.

NOTÆ

onera gestanda jumentis imponuntur, a Græco κλιτὸς, declivitas, quod sint declives. Unde factum etiam ut loca declivia *clitellas* nominarent, ut apud Græcos καθήλιον non tantum clitellas et sagmata asinorum significat, sed etiam acclivia loca. Ut optime Scaliger. *Dac.*

ⁱ *Clivia*] Vidend. Plin. lib. x. cap. 14. 'Clivinam avem ab antiquis nominatam animadverto ignorari: quidam clamatoriam dicunt, Labeo prohibitoriam.' *Ant. Aug.*

Clivia] Videndus Plinius lib. x. c. 14. *Ful. Ursin.*

Clivia] Clivus proprie locum ascensu difficilem notat: unde *clivium* dictum est omne difficile, et 'auspica clivia' difficilia, prohibentia. *Dac.*

^k *Cloacæ*] A *cluo* pro *colluo*, id est, purgo, *cluaca*, *u* in *o cloaca*. Unde 'cloacare,' inquinare, et 'cloacale flumen,' in quod cloacæ confluunt. *Idem.*

^l *Cloacare*] Supra *cloaca*. Glossæ vett. 'cloaco, μόλυνω, inquino.' Pro *cloacare* vet. liber *cloeare* optime: est enim pro *cluare*, quod Servio est purgare: *cluere* dicit Plin. Quare supra corrigendum est *cloacæ a cloacando*

dictæ. At *cloacare* est a *cloaca*, &c. *Idem.*

^m *Clœlia familia*] Patriciam fuisse constat ex Livio. Alba oriundam facit Dionysius lib. III. a Clœlio Æneæ comite dictam. Et sic legendum, non *Cloantho*. Nam *Cluentia* familia a *Cloantho* Æneæ comite dicta, a qua diversa *Clœlia*. *Idem.*

Clœliæ fossæ] Cluilia fossa Livio lib. I. 'Castra ab urbe haud plus quinque millia passuum locant, fossa circumdant. Fossa Cluilia ab nomine ducis per aliquot sæcula appellata est. Donec cum re nomen quoque vetustate abolevit. In his castris Cluilius Albanus rex moritur.' *Idem.*

^o *Clucidatum*] Vide infra in 'Clucidatum:' infra est *Gluma*, et *Gnephosum* pro eo, quod paulo post *Cluma* et *Cnephosum*. Vide in 'Orcus.' *Ful. Ursin.*

Clucidatum] Α γλυκὺς, *dulcis*, factum *glucidatus*, et verso *g* in *c* *clucidatus*. Meminit Varro lib. VI. 'Clucidatus suavis, tametsi a magistris accepimus mansuetum.' Vide infra 'Glucidatum.' *Dac.*

^p *Clumæ*] Glossarium: 'Clunar, κριθῆς λέπυρον.' *Jos. Scal.*

Cluma] Pro *Gluma*, tenuissima

Clunaculum^a cultrum sanguinarium dictum; vel quia clunes hostiarum dividit; vel quia ad clunes dependet.

Clunas^r simias a clunibus tritis dictas existimant.

Clunes^s masculine. Plautus: Quasi lupus ab armis valeo, clunes infractos fero.

Clutum^t Græci κλυτὸν dicunt. Unde accepta præpositione fit inclutus. IN enim sæpe augendi causa adjicimus, ut invocavit, inclamavit.

NOTÆ

membrana qua ordeum involvitur. Vide 'Gluma.' In Glossario legitur 'clunar, κριθῆς λέπυρον.' Ordei membrana, corrupte pro *cluma*, aut *clumarum*. Ut optime Vulcanius. *Dac.*

^a *Clunaculum*] Quid sit *cultrum sanguinarium*, ego nescio. An *cultrum jugulatorium*? Propterea dicitur σφαγεὺς a Græcis. Sed puto mendosum esse: et ita legendum: *Clunaculum, cultrum sane victimarium, &c.* Ita enim aliquando loquitur: ut supra: 'Ærarium sane populus Ro. in æde Saturni habuit.' Vel simpliciter: *Clunaculum, cultrum victimarium, &c.* Vel, quod verius puto, *cultrum saginarium*. Est enim culter laniorum, ad jugulanda pecora saginata. Neque dubito, quin hæc vera sit lectio. Ita ergo popa-
hæc vera sit lectio. Ita ergo popa-
hæc vera sit lectio. Ita ergo popa-

Clunaculum] Scaliger legit, *Clunaculum cultrum Saginarium*, ut intelligatur culter laniorum quo jugulabant saginata pecora. Tamen non video cur *sanguinarium* rejiciatur. Quidni enim *sanguinarius* culter dicatur qui victimarum sanguine mergitur? De Etymo posterius, nempe *quod ad clunes dependet* priori multum præstat. Sic in veteri Glossario Arabico-Lat. 'Clunaculum, pugio: dictum quod ad clunes religetur. Idem spatha.' Spatha autem Græcum. Hesych. σπάθη μάχαρα, ξίφος. *Dac.*

^r *Clunas*] Glossarium: 'Clura, πίθηκος.' perperam, ut vides, *Clura*, pro *cluna*. Græce, ut supra monuimus,

κερκολίψ. *Jos. Scal.*

Clunas] *Cluna*, simia quæ cauda caret, et nates habet apertas. Pro *cluna* Veteres dixere *clura*, *n* in *r* mutato ut fit. Gloss. 'Clura, πίθηκος,' ubi Scaliger legi debere contendit *cluna*, perperam. A *clura* factum *clurinum* quo usus Plaut. Trucul. II. 2. 'tu vero clurinum: pecus Advenisti huc ostentatum cum exornatis ossibus.' Ubi *clurinum* pecus dicuntur homines deformes, qui et ideo *simiæ*. Glossæ Papiæ: 'Clura vel clurinum simia dicitur.' Lege: *Clura vel clurinum pecus simia dicitur*. Nam superiorem Plauti locum respexit. Sed omnino verum est quod docuit Salmas. simias cluras dictas Græce κολούρας. Nam κολουρος proprie qui cauda caret et mutilam habet caudam; ita Callimachus κολουρα dixit *ecaudia* animalia. *Colura* igitur *clura*, ut γάλανος, glans, et similia. *Dac.*

^s *Clunes*] Vide incerta Verrii. *Ant. Aug.*

Clunes] Paulo diversius a Nonio citatur locus Plauti: '*Clunes* masculino. Plautus Agroico: 'Quasi lupus ab armis valeo: clunes desertos gero.' *Jos. Scal.*

Clunes] '*Clunes infractos*,' id est, clunes infirmos. Nonius hunc locum adduxit ex Agroico Plauti, legitque *clunes desertos*. *Dac.*

^t *Clutum*] *Inclutum*, valde celebre, a *cluo*, quod a κλύω, unde κλυτὸν, et addita præpositione *in*, quæ sæpe au-

Clypeum^u antiqui ob rotunditatem etiam corium bovis appellarunt, in quo fœdus Gabiorum⁶ cum Romanis fuerat descriptum.

CNASONAS,⁷ x acus, quibus mulieres scalpunt caput.

Cnephosum⁸ y antiqui dicebant tenebricosum; Græci enim κνέφωσος appellant obscurum.

COCETUM⁹ z genus edulii ex melle et papavere factum.

6 Al. Sabinorum.—7 Quidam Cnaonas.—8 Al. Cnephosum.—9 Al. Cocceum. Pro edulii, inquit Dac. melius cum Vossio legas *potionis*.

NOTÆ

get, *inclutum*. Simplex *clutum* non est in usu. *Idem*.

^u *Clypeum*] A Græco κυκλιον, rotundum, per transpositionem literarum. Nam clypeos rotundos fuisse certum est: id aperte declarat Virgilius, qui, ut rotundum Polyphemi oculum demonstraret, ait fuisse, 'Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis instar.' Ubi solis et clypei eandem esse formam dicit. Sic Græcis clypeus ἀσπίς dicitur. Unde Homerus ἀσπίδα πάντοσε ἴσην, 'Clypeum undiquaque æqualem,' quod tantum rotunda forma recipit: ἀσπίς autem rotunditatem signat, unde serpens ille orbiculari sese forma involvens ἀσπίς dictus est. Quare Hesychius, in illo Homeri Iliad. Α. δι' ἀσπίδος πεδίω, ἀσπίδες πεδίον interpretatur περιφερές, 'rotundum.' Sic Attius Agamemnone 'cæli clypeum' dixit: 'In altissimo cæli clypeo temo superat stellas.' Ab hac igitur clypei significatione *clypeum* dixere corium in quo Gabiorum fœdus descriptum. *Idem*.

^x *Cnaonas*] Isidorus: 'Cnaon, acus, qua mulier caput scalpit.' Nam duplex est acus ornatricium: altera, qua scalpunt caput, quæ discerniculum dicitur; altera, qua crines figunt et sustinent, quam Græci καλαμίδα

καὶ σύριγγα vocant. Latini etiam aliquando *fistulam*. Est autem *Cnaon* Tarentinæ linguæ. Nam Tarentinorum proprium est simplicia verba κατὰ παραγωγὴν producere: ut ab ἄγω, ἀγάξω. Unde *Agaso*, ὁ ἀγάξων: Et a κνάω, κνώ, κνάξω: unde *Cnao*, ὁ κνάξων. Sed de hoc alibi. *Jos. Scal.*

^y *Cnephosum*] L. m. *Cnephosum*. Velius Longus de Orthographia: 'Sequenda est nunquam elegantia eruditorum, qui quasdam literas, levitatis causa, omiserunt, sicuti Cicero, qui Foresia, Megalesia, Hortesia, sine u litera libenter dicebat.' *Ful. Ursin.*

Cnephosum] A Græco κνέφωσος vel κνέφος, 'tenebræ.' Nam utrumque dicitur. Vide 'Gnephosum.' *Dac.*

^z *Cocetum*] Tertullianus, libro contra Valentinianos: 'Pandoram Hesiodi: Acci patinam: Nestoris cocetum: Miscellaniam Ptolemaei.' *Jos. Scal.*

Cocetum] A Græco κοκκάω, 'misceo,' proprie de potionibus. *Cocetum*, u in o, *cocetum*. Nestoris cocetum nominat Tertullianus in libro contra Valentinianos: 'Pandoram Hesiodi: Acci Patinam: Nestoris cocetum.' Ubi manifesto κοκκῶνα Nestoris respicit, de qua Homer. Iliad. Α. Pro

Coclaeae^{10 a} dicuntur lapides ex flumine rotundi ad coclearum similitudinem.

Coctiones^b dicti videntur a cunctatione, quod in emendis, vendendisque mercibus tarde perveniant ad justii pretii finem. Itaque apud antiquos prima syllaba per V litteram scribebatur.

10 Alii, teste Scal. *Conchataeae*. 'Doctiss. Vossius putat *cochleaeae*, vel *cochleaeae*: sed omnino legendum *cochlataeae*, a Graeco scilicet *κόχλακες*.' *Dac.*

NOTÆ

Edulii melius cum Vossio legas *potionis*. Ad poculenta enim potius quam ad esculenta pertinuit. *Dac.*

^a *Coclaeae*] Nempe Graecanice detortum, *κόχλακες*. *Jos. Scal.*

^b *Coctiones*] Vide 'arilator.' *Ant. Aug.*

Coctiones] Recte definit, quos superius a Gallis *Barguigneurs* vocari monuimus. Et recte, ut ipse ait, a Veteribus per V *Cuctio* scribebatur. Quia *Cuctus* dicebant, quod postea *Cunctus*, et *Cojux*, quod postea *conjux*: et similia. 'Cuctus,' 'conjectus:' ut 'tractus' pro 'trajectus:' de quo in Appendice in Varronem: quia dicebant 'Coicio' et 'cojectus.' *Laberius* in *Necromantia*: 'Duas uxores? hercle hoc plus negotii Est, inquis. Cocio sex aediles viderat.' Ubi *Cocio*, non *coctio* scribitur, ut saepe alias: ut in Glossario: 'Cocio, *μετάβολος*.' *Isidorus*: 'Cocio, arilator:' in veteribus Glossis: 'Cocio-natura, *μετάπρασις*.' In Glossario: 'Cociatria, *μεταβλητική*.' Mallem *Cociatrina*: ut, 'meditrina.' Quare autem *Gellius* reprehendat *Laberium*, qui pervulgate dixerit *Cocionem*, cum Veteres dicerent *Arulatore*, non video. *Plautus* enim *Asinaria* usus est. Itaque non est pervulgatum, neque, ut ipse *Gellius* loquitur, proculcatum vocabulum. *Jos. Scal.*

Coctiones] Glossarium: 'cocio, *μετάβολος*.' Glossæ vett. 'cocionatura, *μετάπρασις*.' Glossar. 'cociatria, *μεταβλητική*.' Legit *Scaliger* *cociatrina*, ut 'meditrina.' Gloss. *Isidori*: 'Cocio, arilator.' Vide 'arilator.' *Cuctio*, *coctio*, *cocio*, eliso t. *Plaut. Asinar.* 1. 3. 'Vetus est, nihili cocio est, scis cujus.' Quem locum pessime accepit doctissimus *Salmasius*, qui integrum proverbium fuisse putat, 'nihili cocio est qui credit:' nihil dico de conjectura, quæ nullo fundamento nititur: certum est illud a *Cleæretæ* mente esse quam maxime alienum, cujus verba sic explicanda censeo: 'Quemadmodum,' inquit illa, 'nos, quæcumque volumus uti, Graeca mercamur fide, ita ut cum æs damus, tum mercem nobis etiam dent, eadem nos disciplina utimur, oculatæ semper nostræ sunt manus, id credunt quod vident, ut vetus dictum est: scis cujus, nihili cocio est.' Id est, pro nihilo ducere debemus eos homines, qui, cum nos usurarias sibi mercantur, tantillum quid dantes, mercedis reliquum in diem proferri postulant, ut cociones in foro, qui emturi dant arram, cæca die cetera soluturi. Neque melius idem hoc, 'scis cujus' intellexit qui interpretatur 'scis qualis,' ut 'cujum pecus:' quod miror tanto viro exci-

Coctum^c a cogendo dicitur, quia coquendo coartetur,¹¹ ut ad utilitatem vescendi perducatur.

Cocula^d vasa ænea coctionibus apta: alii cocula dicunt ligna minuta,^e quibus facile decoquantur obsonia.

Codeta^f ager, in quo frutices existunt in modum codarum equinarum.

Codeta appellatur ager trans Tiberim, quod in eo virgulta nascuntur ad caudarum equinarum similitudinem.

Cœlius mons^g dictus est a Cœle¹² quodam ex Etruria, qui

11 Alii cogendo coërectur.—12 Alii libri Cœlio Vibenno.

NOTÆ

disse: nam *cujus* vel *cujum* nunquam qualitatem designat, semper κτητικῶς profertur: unde apud Virg. Post ‘*cujum* pecus,’ addit Menalcas, ‘an Melibœi?’ et respondet Damœtas, ‘Non, verum Ægonis.’ Redeamus ad coctionem. Elegantissimus Muretus verba Plauti aliter accepit, quippe pro *caucio*, *cocio* dictum tradit, ut ‘*aula*,’ ‘*olla*.’ Idque lenam dicere: ‘Vetus est dictum, nihil est cautio, sive syngrapha, nam, qui cautionem habet, sæpe litigare cogitur, at cui soluta pecunia est, ei res omnis in tuto.’ Sed ut illud ingeniose potius excogitatum est quam vere, ita nos Festi potius et veterum criticorum sententiam tucmur. *Dac.*

^c *Coctum*] A *coquendo*. ‘Coquere’ a ‘cogere,’ ‘coagere.’ *Idem.*

^d *Cocula*] Sunt Homeri κάρκαρα ξύλα. Et Varro nos docet libro 1. de vita P. Ro. ‘Cocula, quæ coquebant panem, primum sub cinere, postea in forno: utriusque vocabulum a forno ductum, id est, a calore.’ Isidorus: ‘Cocula, ligna arida, vasa ærea.’ *Jos. Scal.*

Cocula] Gloss. Isidori: ‘Cocula, ligna arida vel vasa ærea.’ Pro vasis æreis usus est Plant. Capt. 1v. 2. ‘Jubes an non jubes astitui anlas,

patinas elui? Laridum atque epulas foveri coculis ardentibus?’ Et Cato c. 2. de R. R. dixit ‘ahenum coculum.’ *Dac.*

^e *Ligna minuta*] ‘Ligna arida’ supra Isidor. Eadem quæ Homero κάρκαρα ξύλα, Iliad. φ. Varr. lib. 1. de vita Pop. R. ‘Cocula, qui coquebant panem primum, sub cinerem, postea in forno: cujus utriusque vocabulum a forno ductum, id est, a calore.’ Sed ibi pro *qui*, vel ut in quibusdam editt. *quæ*, legendum puto *quæis*. *Idem.*

^f *Codeta*] Pro *caudeta*, a *cauda*, pro quo dixere *coda*, ut alibi dictum. Hic ager Codetanus in decima quarta urbis regione trans Tyberim. *Idem.*

^g *Cælius mons*] In Suburanæ regionis parte a Varrone recensetur, qui eum sic appellatum fuisse dicit ‘a Cælio Vibenno Tusco duce nobili, qui cum sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Sabinos.’ Hunc Festus non *Cælium*, sed *Cælen* vocat, ut et Tacit. lib. 1v. qui et Cælium montem ‘Querquetulanum’ vocatum fuisse docet. ‘Haud fuerit absurdum tradere,’ inquit, ‘montem eum antiquitus Querquetulanum cognomento fuisse, quod talis sylvæ fre-

Romulo auxilium adversus Sabinos præbuit; eo quod in eo domicilium habuit.

Cœpiam^b futurum tempus ab eo, quod est cœpi.¹³ Cato: Cœpiam seditiosa verba loqui. Invenitur quoque apud majores et infinitivi modi cœpere.

Cogitativum adverbialiter, pro cogitate.

Cogitatioⁱ dicta velut coagitatio, id est, longa ejusdem rei agitatio in eadem mora consilii explicandi.

Cognitor^k est qui litem alterius suscipit coram eo, cui datus est: procurator autem absentis nomine auctor* fit.

Cognitu facilia eadem ratione dicitur,¹⁴ qua dictu facilia, et perspectu, et factu facilia.

13 Vid. Not. inf.—* Actor in marg. ed. Delph.—14 Ed. Scal. dicuntur.

NOTÆ

quens fecundusque erat, mox Cœlium appellatum a Cœle Vibenna, qui dux gentis Etruscæ, cum auxilium appellatum ductavisset, sedem eam acceperat a Tarquinio Prisco, seu quis alius regum dedit.' *Idem.*

^b Cœpiam] In veteri quodam schedio reperi in verbis Catonis *semesa verba*, non *seditiosa*. Erunt ergo verba tertiata et quartata, ut idem Cato dixit aliquem 'tertiato et quartato verba dicere præ metu,' ut notat Servius in Schedis: quod imitatus est, ut alia, Apuleius lib. v. 'tertiata verba semianimi voce substrepens.' *Jos. Scal.*

Cœpiam] Legendum, *ab eo quod est cœpio*. Cœpiam dixit Cæcilius: 'Ære obscuro hercle desine, mane cœpiam.' Cœpio. Plaut. *Menæch.* v. 5. 'Neque ego insanio, neque ego pugnas neque lites cœpio.' In verbis Catonis, quæ laudat Festus, Scaliger non *seditiosa verba*, sed *semesa verba* scriptum reperit. Sunt autem *semesa verba* quæ quis tertiato et quartato præ metu substrepit, ut Cato dixit

aliquem 'tertiato et quartato verba dicere præ metu,' ut notat Servius. Quod est imitatus Apuleius, ut alia, lib. v. 'Tertiata verba semianimi voce substrepens.' *Dac.*

ⁱ Cogitatio] Idem Varro lib. v. 'Primus agitatns mentis, quod primum ea quæ sumus acturi cogitare debemus.' Et paulo post: 'Cogitare a cogendo dictum.' *Idem.*

^k Cognitor] A veteribus Græcis, *ἐκδικος*. De eo Asconius. *Jos. Scal.*

Cognitor] Qui defendebat alterum in judicio, aut *patronus* dicebatur, si orator esset, aut *advocatus*, si aut jus snggerabat aut præsentiam suam commodabat amico, aut *procurator*, si negotium suscipiebat absentis, aut *cognitor*, si præsentis causam noverat, et sic tuebatur ut suam. Cicero pro Q. Roscio: 'Quid interest inter eum, qui pro se litigat, et eum, qui cognitor est datus? qui pro se litem contestatur sibi soli petit, alteri nemo potest nisi quia cognitor est factus.' Cognitor a prætore dabatur. Interdum etiã *cognitor* pro prætore vel

Cognomines¹ dicuntur, qui ejusdem sunt nominis.

Cohum^m lorum, quo temo buris cum jugo conligatur, a cohibendo dictum. Cohum poëtæ cœlum dixerunt a chaos: ex quo putabant cœlum esse formatum.

Coinquire,ⁿ deputare.¹⁵

15 Suspiciatur Scaliger, *Conquinire, decubare.*

NOTÆ

judice qui causas audit. *Dac.*

¹ *Cognomines*] Plaut. *Bacchid.* 1. 1. 'Quid agunt duæ germanæ meretrices cognomines?' Et in *Fragment.* 'Illa mei cognominis fuit.' Certum est legi debere: *Illa mi cognominis fuit: mi pro mihi.* Idem.

^m *Cohum*] Varro lib. iv. de *Ling. Lat.* 'Cavum, a cavo, cœlum,' &c. *Fnl. Ursin.*

Cohum, cœlum] Ennius, ut notavi, in quadam veteri membrana: 'pilam vix Sol mediam: complere cohūm terroribū' cœli.' De hoc plura vide in *Conjectaneis. Jos. Scal.*

Cohum] Cum lorum significat, quo temo aratri cum jugo colligatur, quasi *cohūm* dicitur. Cum vero pro cœlo sumitur, est a Græco *κῶος*, 'cavitas,' non vero a 'chaos,' ut putat Festus. Ennius: 'pilam vix Sol mediam: complere cohūm terroribū' cœli.' *Cœlum* autem non a *chaos*, ut Festus, vel a *cavo*, quod a *chaos*, ut Varro; sed a *κόλον*, quod idem est ac *κῶον*. Unde et *coilum* apud Veteres. Ennius: 'Tollitur in coilum clamor exortus utrimque.'

ⁿ *Coinquire*] Suspicio, *Conquinire, decubare.* A quo *conquinisco*. De eo vide apud Nonium. *Conquiniscere*, est cernuum se inflectere, vel inclinare: ut faciunt exoneratūri ventrem. Pomponius Atellanarius: 'simul intro veni, accessi ad patrem, prendi manūm, In terra ut cubabat nuda: ad eum ut conq̄nexi, interim

Mulieres conspiciunt.' Hoc etiam Veteres 'cernuare' dicebant. Quamquam et 'cernuare' etiam ἀντὶ τοῦ ἀσκολιάζειν accipiebant. Varro lib. 1. de vita *Po. Ro.* 'Etiam peiles bubulas oleo perfusas percurrabant, ibique cernuabant.' A quo ille versus vetus est in *Carminibus*: 'Sibi pastores ludos faciunt coriis cernualia.' Hic ludus ἀσκολία vocabatur: de quo Virgilius, 'unctos saliere per ntes.' Nam cadebant proni in armos. Idque 'cernuare' vocabant. Erant et Cernui Indii, *κυβιστηταί*, de quibus in *Conjectaneis* diximus. Et ab eo *petauristæ*, hoc est, funambuli, dicebantur cernui. Glossæ: 'Cernulat, *κυβιστιζῶ*.' Seneca *Epistola VIII.* ut est animadversum a N. Fabio ex veteribus libris: 'Non vertit fortuna, sed cernulat, et allidit.' 'Cernulus, *πεταυριστής*.' 'Cernuavit, *πεπεταύρισται*': male, *Cernuit*. Lucilius: 'Modo sursum, modo deorsum, tanquam collus cernui.' Hoc est *petauristæ*. Evenit enim illi nunc sursum, nunc deorsum collum pendere, prout aut se deorsum dejicit, aut in altum subjicit. *Jos. Scal.*

Coinquire, deputare] Hunc locum sic legit Scaliger: *conquinire, decubare*: a 'conquinire' est 'conquiniscere,' quod est cernuum se inflectere, vel inclinare, ut faciunt exoneratūri ventrem. Pomponius Atellanarius: 'Simul intro veni, accessi ad patrem, prendi manūm, In terra ut cubabat

Collus^o 16 quoque masculine dixerunt: est enim genus tormenti e corio.

Colluvialis porcus^p dicitur, qui cibo permixto et colluvione nutritur.

Colophon^q dixerunt, cum aliquid finitum significaretur.

Colossus^r a Caletio¹⁷ artifice, a quo formatus est, dictus.

16 Quidam libri *Culeus*. Vett. edd. *Culleus*: et ita reponendum monent Scal. *Dac.*—17 Alii *Coletio*: quidam conjiciunt *Charete*.

NOTÆ

nuda: ad eum ut conqñexi, interim Mulieres conspiciunt.' Sed nihil agit Scaliger: *coinqñire* compositum a verbo *inqñuo*, quod est *purgo*. *Deputare* autem nihil aliud est quam *putare*, id est, *purgare*. Compositum pro simplici, ut fit. Immo et alibi Scaliger fere sententiam demutat, cum adducit illud e tabula marmorea Romæ: 'Earumque arborum adolefactorum et coinquendarum. Et in eo luco aliæ sint repositæ.' *Dac.*

^o *Collus*] Repone ex veteribus editionibus, *Culleus*. Non autem aliud genus tormenti fuisse puto, quod hic dicatur, quam *cullenm*, in quem immittebantur parricidæ. Res vulgatissima. Sed tamen apponam de eo quod inveni: *ἐγένετο νόμος τις τοιούτου τρόπου πᾶσιν ἀνθρώποις ὅπως ὅστις πατροκτόνιον πεποιήκει, δημοσίως εἰς μολγὸν πεμφθεὶς συβράῃ μετὰ ἐχίδνης, καὶ κυνὸς, καὶ πιθήκου, καὶ ἀλέκτορος, ἀσεβῶν ζώων, ἀσεβῆς ἄνθρωπος, καὶ ἐπὶ ἀμάξης ἐξευγμένης μελανοῖς βοσὸν κατενεχθῆ εἰς θάλασσαν, καὶ ῥιπῆ εἰς βαθύ.* Et mirum mihi videtur, quod de eadem re Isidorus, scribens in Glossis, ait, *Culleum* tunicam fuisse ex sparto in modum cruminæ factam, et solitam liniiri a populo pice, et bitumine. Plautus *Vidularia*: 'jube hunc insui culleo, Atque in altum deportari, si vis annonam bonam.' *Jos. Scal.*

Collus] Legendum *culleus*, qui sac-

cus erat ex corio, in quo parricidæ conclusi cum vipera, cane, vel gallo, vel simia, in mare mittebantur. Isidorus. in Gloss. 'Cullens tunica ex sparto in modum cruminæ facta, quæ linebatur a populo pice et bitumine, in qua includebantur parricidæ cum simia, serpente, et gallo, insuta mittebatur in mare, et contententibus inter se animantibus homo majoribus pennis afficiebatur.' Plaut. in *Vidularia*: 'Jube hunc insui culleo Atque in altum deportari, si vis annonam bonam.' *Dac.*

^p *Colluvialis porcus*] Qui cibo mixto et colluvie, id est, sordibus ablutis saginatur. *Idem.*

^q *Colophon*] Κολοφῶν, τέλος, unde colophona operi imponere, pro ultimam manum ei admovere. A Colophone Ioniciæ urbe id tractum docet Strabo lib. xiiii. quæ equitatu ita ceteris urbibus præstabat, ut ubicumque bellum aliquod ambiguum esset, Colophonio equitatu superveniente dirimeretur. Unde etiam ortum ferunt adagium. 'Colophonem imposuit,' quando rei cuiquam finis imponitur. *Idem.*

^r *Colossus*] Plinius lib. xxxiv. cap. 7. 'Ante omnes in admiratione fuit Solis Colossus Rhodi, quem fecerat Chares Lyndius Lysippi discipulus:' septuaginta cubitorum altitudinis fuit. *Ant. Aug.*

Fuit enim apud Rhodum insulam statua solis alta pedes centum et quinque.

Columnæ^s dictæ, quod culmin sustineant.

Colurna^t hastilia ex corno arbore facta.

Comedum bona sua consumentem antiqui dixerunt. Comedo comedonis, qui, ut supra, bona sua consumit.

Comissatio^u a vicis, quos Græci κώμας dicunt, appellatur: in his enim habitabant prius, quam oppida concederentur: quibus in locis alii alios convictus causa invitabant.

Comitiales^x dies appellabant, cum in comitio conveniebant:

NOTÆ

Colossus] Legendum a Charete, teste vel ipso artifice, qui subscripsit Colosso: Τὸν ἐν Ῥόδῳ Κολοσσὸν ἐπτάκις δέκα Χάρης ἐποίησε πηχέων ὁ Λύδιος. Jos. Scal.

Colossus a Calet] Legendum a Charete, teste Simonide: Κολοσσὸν ἡλίου ποθ' ἐπτάκις δέκα Χάρης ἐποίησε πηχέων ὁ Λύδιος. Id est, 'Colossus Solis olim sexaginta et decem cubitorum fecit Chares Lyndius.' Plin. lib. xxxiv. c. 7. 'Ante omnes autem in admiratione fuit Solis Colossus Rhodi, quem fecerat Chares Lyndius, Lysippi supra dicti discipulus.' Idem Strabo et Eustath. ad Dionys. verum Simonidis versus aliter in quibusdam; nempe: Τὸν ἐν Ῥόδῳ Κολοσσὸν ὀκτάκις δέκα Λάχης ἐποίησε πηχέων ὁ Λύδιος. Nisi ibi Χάρης et ἐπτάκις, ut supra, sit rescribendum. Colossus post quinquagesimum sextum annum terræ motu cecidit. Vide Plin. et Polyb. lib. v. *Dac.*

^s Columnæ] Columna, quasi columina, a columen. Vitruv. lib. iv. cap. 2. 'Columen in summo fastigio culminis, unde et columnæ dicuntur.' Donat. 'Columen vero familiæ, sustentatio vel decus, unde columnæ.' *Idem.*

^t Colurna] Ab arbore corylo dicta potius colurna transpositione litterarum pro conurla, ut sentit Servius.

Virgil. Georg. 'Pinguiaque in veribus torrebimus exta colurnis.' Tamen vet. Gloss. 'Κρανέα, δένδρον: colurnum, cornus.' Ergo, 'cornus,' 'cornulus,' 'conurlus,' 'colurnus,' 'colurnum.' *Idem.*

^u Comissatio] Græci interpretantur ἐπίκωμον. Jos. Scal.

Comissatio] Proprie convivium quod post cœnam fiebat in multam noctem a Græco κωμάζειν, 'in multam noctem convivari.' Sive ad Commulasciviæ et convivorum Deum post cœnam ire cum corollis, conviviali veste, funalibus et tibicinis. Unde 'lasciviarum eruptionem' vocat Tertullianus. Vide Casaub. de Satyrica pœsi lib. i. cap. 4. *Dac.*

^x Comitiales] Non omnibus diebus comitialibus conveniebant; neque semper in comitio: comitiales tamen dies sunt, quibus comitia haberi poterant. *Ant. Aug.*

Comitiales] Comitiales opponit nefastis Plantus, illis jocularibus versibus: 'Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos. Nam istorum nullus nefastus est, comitiales sunt meri. Ibi habitant, ibi eos conspicias quam Prætores sæpius.' Jos. Scal.

Comitiales dies] Quoniam universus Populus Rom. sive pars illius maxima, comi-

qui locus a coëundo, id est, simul¹⁸ veniendo dictus est.

Commentacula¹⁹ virgæ, quas flamines portant pergentes ad sacrificium, ut a se homines amoveant.

Commentaculum² genus virgulæ, qua in sacrificiis²⁰ utebantur.

Committre^a proprie est insimul mittere. Nunc eo utimur et pro facere, aut pro relinquere,¹ aut pro incipere.

Commugento,^b convocanto.

Comœdias^c constat appellari ex eo, quod initio in vicis juvenes cantare soliti essent convenientes.

Comœdice^d figuratum a comœdo. Plautus: Euge heus adstitisti et dulce et comœdice.

18 Pro *id est simul* alii habent *in simul*.—19 Legendum monet Dac. *Commentacula*.—20 Alii *sacris*.—1 *Delinquere* scribendum monet Scal. *relinquere* Fulv. Ursin. et Dac.

NOTÆ

tium petebant conventus agendi gratia. Fuit autem *comitium* certa fori Romani regio ac portio, ad Hostiliam curiam, et subter rostra Hostiliæ curiæ adfixa, a *coëundo* dictum. Comitiales dies inter fastos dies numerantur, et illos nefastis opponit Plant. Pœn. III. 2. 'Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos: Nam istorum nullus nefastus, comitiales sunt meri. Ibi habitant, ibi eos conspicias quam Prætorem sapius.' Dac.

^y *Commentacula*] Legendum *commentacula* ut in all. editi. nempe a 'commotando,' id est, 'commovendo.' *Idem*.

^z *Commentaculum*] Leg. *commotaculum*. Vid. not. superiorem. *Idem*.

^a *Committre*] Scribe, *delinquere*, non *relinquere*. Jos. Scal.

Committre] Insimul mittere, jungere. Virgil. 'Delphinum caudas utero commissa luporum.' Commissas habens, id est, junctas. Pro *facere*, Cicero lib. I. de legibus: 'Quocirca

vereor committre ne non bene provisiva principia ponantur:' pro *delinquere*, sic enim legit Scaliger pro *relinquere*, Virg. I. Æneid. 'Quid meus Æneas in te committre tantum, Quid Troës potuere?' Sed scripsisse potuit etiam Festus *relinquere*. Sic Nonius, 'Committre, donare, relinquere. M. Tullius in Verrem actione II. Is calumniatores ex sinu suo apposit, qui illam hæreditatem Veneri Erycinæ commissam esse dicerent.' Pro *incipere*, Virg. lib. V. 'Et tuba commissos medio canit aggere ludos,' et lib. VII. 'Promissi Dea facta potens ubi sanguine bellum Imbuit et primæ commisit funera pugnæ.' Dac.

^b *Commugento*] Proprie 'conclamanto:' nam 'mugio' et 'mugeo:' unde 'commugeo.' *Idem*.

^c *Comœdias*] Α κώμη, 'vicus,' et ᾠδή, 'cantis,' quia hi lusus in vicis fiebant antequam in urbes convenissent. *Idem*.

^d *Comœdice*] Plaut. in Milite: 'Eu-

Comparsit^e Terentiſ pro compescuit poſuit.

Compascuus^f ager, relictus ad pascendum communiter vicinis.

Comperce^g pro compesce dixerunt antiqui.

Compernes^h nominantur homines genibus plus justo conjunctis.

Compescereⁱ est velut in eodem pascuo continere.

Compescere lucum,^k est lucum suis finibus cohibere.

Compilare^l est cogere, et in unum condere.²

~~~~~

² 'L. m. pro condere habet *congere*, unde conjecturam facio, *congerere* scribi debere.' Fulv. Ursin.

NOTE

ge εὐσχημόνας, Hercle, adstitit, et dulce, et comædice.' Ant. Aug.

Comædice] Id est, festive. Plaut. Milite II. 2. 'Euge, euge, euscheme hercle astitit et dulcice et comædice.' Nam legendum *dulcice* non *dulce*: δουλικῶς, 'serviliter.' Et ita olim Janus Gulielmus. *Dac.*

^e Comparsit] Terent. in Phorm. Ant. Aug.

Comparsit] Locus quidem Terentii notus vulgo ex Phormione, ita tamen, ut in aliam sententiam, ac Festus interpretatur, accipiendus sit. Jos. Scal.

Comparsit] Pro *compescuit*. Lege *compersit*, a *parco*: vidit Salmasius. Locus Terent. est in Phormione, I. 1. 'Quod ille nunciatim vix de demenso suo Snum defraudans genium comparsit miser.' *Dac.*

^f Compascuus] A verbo *compasco*, simul pascio, compascuus ager, in quo vicinorum pecora simul pascunt. *Id.*

^g Comperce] Plaut. Pœnul. I. 2. 'Comperce amabo me attractare, Agarastocles:' id est, *compesce*, et hanc vocem restituendam puto Bacchid. III. 3. 'Cave malum, et compesce in illum dicere injuste:' lego, et *comperce*: id est, *comparce*. *Parco* autem et *pascio* Veteres dicebant. Unde 'pascito linguam,' in sacrificiis, 'linguam coërceto.' Vide 'pascito.'

Idem.

^h Compernes] Græci vocant γουνοκρότους. Jos. Scal.

Compernes] Qui genua conjunctiora habent, quam par est. Plaut. Milite III. 1. 'Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut pætum, Aut broncum filium.' Græci vocant γουνοκρότους. *Dac.*

ⁱ Compescere] A 'pascio' composita 'dispesco,' 'impesco,' 'compesco.' *Compescere* est pecus iisdem pascuis continere, in unum cogere, compellere. *Dispescere* gregem segregare, ita ut pars seorsim pascat. *Impescere* vero est pecus in lætam segetem pascendi gratia immittere. Vide suo loco. *Idem.*

^k Compescere lucum] Lucum intra descriptos fines cohibere: putarem potius esse lucum conlucare adhibito piaculo: nam *compescere lucum* idem videtur quod apud Virgil. 'ramos,' apud Columellam, 'vitem *compescere*.' Sed Festi auctoritas prægravat. *Idem.*

^l Compilare] Asconius in prætura urbana: 'Compilarit: pilos,' inquit, 'pervellerit: sic fraudaverit furto, ut ne pilos quidem in corpore spoliatis reliquerit.' Hæc indigna sunt et veteri, et erulito interprete. Saltem syllabæ modulus debebat eum inducere, ut aliter existimaret. Sed ver-

Compitalia^m festa, quæ in compitis peragebant.

NOTÆ

hum est militare, compilare, cogere. Nam pilatum agmen dicebatur pressum, ac densum. Varro apud Servium Danielis nostri: 'Duo sunt genera agminum: Quadratum, quod immixtis etiam jumentis incedit, ut ubivis possit considerare. Pilatum alterum, quod sine jumentis incedit, sed inter se densum est, quo facilius per iniquiora loca tramittatur. Scaurus de vita sua: In agrum hostium veni: pilatim exercitum duxi: id est, strictim et dense. Ab eo pilare est premere, cogere. Hostius belli Histrici primo: 'Percutit, atque hastam pilans præ pondere frangit.' Idem. 'sententia præsto Pectore pilata est.' Asellio Sempronius: quartum signum accedebat, sive pilatim, sive passim iter facere volebat. Ennius Satirarum secundo: 'Inde loci liquidas, pilatasque ætheris oras Contemplor,' hoc est, pressas, densas: et, ut ipse ante dicit, 'liquidas.' Ab eo igitur Compilare: non, ut Asconius, a pilis. Qui igitur omnia pressim colligit, dicitur Compilare. Quare hic recte, cogere, ut in unum condere exponitur. In Græcis sane id fero, qui compilare interpretantur, *μαδίσειν*. Jos. Scal.

Compilare] Pilare, densare, cogere, inde pilatum agmen dicebatur pressum ac densum. Sed en tibi locum illustrem Servii ad illud XII. Æneid. "Pilataque plenis Agmina se fundunt portis," 'Quidam,' inquit, 'hoc loco 'pilata agmina' non a genere hastarum positum asserunt, nam paulo post dictum inferunt, 'defigunt tellure hastas:' sed pilata, densa, spissa, ut implere portas potuerint, et postea se in loca apertiora diffundere. Alii 'pilatum agmen' dicunt, quod in longitudine directum est, quale solet esse cum portis procedit. Vel certe pilata

fixa et stabilia, vel a pilo quod figit, vel a pila structili quæ fixa est et manet, nam et Græci res densas et artas *πλώϊα* dicunt.' (Lego *πίλωτα* vel *πίλωτα*) 'Ennius Satir. II. 'Inde loci liquidas pilatasque ætheris oras Contemplor,' cum firmas et stabiles significaret, et quasi pilis fultas. Hostius belli Histrici primo: 'Perculit atque hastam pilans præ pondere frangit.' Pilans, id est figens. Idem: 'Sententia præsto Pectore pilata est.' Id est, fixabilis. Asellio historiarum III. 'quartum signum accedebat, sive pilatim sive passim iter facere volebat.' Scaurus de vita sua: 'in agrum hostium veni, pilatim exercitum duxi,' id est, strictim et dense: nam ubi proprie de genere hastæ loquitur, ait: 'Pila manu sævosque gerunt in bella dolones.' Varro, rerum humanarum, duo genera agminum dicit, 'Quadratum quod immixtis etiam jumentis incedit, ut ubivis possit consistere: pilatum alterum, quod sine jumentis incedit, sed inter se densum est, quo facilius per iniquiora loca tramittatur.' Hactenus Servius: a pilare igitur, hoc est, *πλωῦν*, compilare dicitur is qui omnia pressim colligit. Quare hic recte a Festo exponitur 'cogere et in unum condere.' In libro Fulvii Ursini pro *cogere* erat *congere*. Unde ille faciebat *congerere*. Sed *congere* pro *cogere* antiqua illa, sed vitiosa scribendi consuetudine; sic 'Thensaurus,' 'cnefosus,' 'compluriens,' 'quotiens.' *Dac.*

^m *Compitalia*] Glossæ: 'Compitalia, θεῶν ἀγυιῶν ἑορταί, αἱ γινόμεναι ἐν ταῖς τριόδοις ὑπὸ τῶν προσηκότων τοῖς νεκροῖς.' Jos. Scal.

Compitalia] Deorum Larium festa in compitis 6. Nonas Maias celebrari solita. Varro lib. v. 'Compitalia dies attributus Laribus, ut alibi. Ideo ubi

Compluriens ^a a compluribus significat sæpe. Cato: Contumelias mihi dixisti compluriens.

Comprædes ^o ejusdem rei populo sponsores.

Comptus, ^p id est, ornatus, a Græco descendit, apud quos κοσμεῖν dicitur comere, et κόσμιος, quod ³ apud nos comis: et comæ dicuntur capilli cum aliqua cura compositi.

Conauditum, ^q coauditum; sicut conangustatum ⁴ dicitur.

Conceptivæ feriæ ^r festa dicebantur, quæ incertis diebus servabantur quotannis, ut sementinæ, ⁵ compitaliciæ.

Conciliabulum ^s dicitur locus, ubi in concilium convenitur.

3 Pro quod alii qui.—4 Alii conagulatam.—5 Quidam sementivæ.

NOTÆ

viæ competunt tum in compitis sacrificatur: quotannis is dies concipiuntur.' Glossarium, 'Compitalia, Θεῶν ἀγναιῶν ἑορταί αἱ γινόμεναι ἐν ταῖς ὁδοῖς ὑπὸ τῶν προσηκόντων τοῖς νεκροῖς.' Legit optime Vulcanius, ἐν ταῖς τριῶδοις. 'Compitalia, Deorum viarum festa in triviis celebrari solita ab affinibus mortuorum.' Inde Lares *viales* dicti non semel apud Servium. Vide Macrobius lib. I. Sat. cap. 7. et Dionysius Halicarnasensis lib. IV. Plinius lib. XXXVI. c. 27. A Tarquinio Prisco originem duxere. *Dac.*

^a *Compluriens*] Ut 'quotiens' pro 'quoties,' &c de quo alibi diximus. *Idem.*

^o *Comprædes*] *Præs* is est qui populo se obligat et spondet se aliquid pro altero præstiturum, ni ipse alter præstet; *compræs* qui conjunctim cum altero populo se obligat. Vide 'præs.' *Idem.*

^p *Comptus*] A *comere*, quod a Græco κοσμεῖν, unde *coma* κόμη, quasi κόσμη, quia coma animalium et arborum est ornamentum. Sed in hocce Festo loco aliquid turbatum fuisse existimo, et huc pertinere quod infra legitur in *conitum*. 'Conitum Afranius

pro ornatu et excultu posuit.' Quæ manifesto hinc avulsa; legendum enim *contum Afranius*, &c. Et ita apud Grammaticos citatur. *Idem.*

^q *Conauditum*] *Coauditum* quod undiquaque auditum est. Et *coangustatum* quod undiquaque angustum. *Idem.*

^r *Conceptivæ feriæ*] Quarum incertus dies, et quas prætor certis verbis concipiebat, et curio indicebat. Ovidius II. Fast. 'Curio legitimis nunc Fornacalia verbis Maximus indicit, nec stata sacra facit.' Ideoque *indictitia* festa etiam dicta: 'conceptas ferias' vocat Varro. Vulgo 'festa mobilia.' *Idem.*

^s *Conciliabulum*] Locus in agris aut vicis, ad quem rustici frequentes emendi et vendendi causa conveniebant, certis nundinarum diebus, a verbo *conciliare*, emere. Festus vero a *concilium* deducit, ubi per *concilium* convocationem intelligit, quasi *concalium*, quod plures in unum coëant, et convocentur. Immo et *concilium* nundinæ etiam dicebantur. Euphrasius apud Terentium. 'Male conciliate, male empte. Nam concilium nundinas dicimus.' *Idem.*

Conciliatrix¹ dicitur, quæ viris conciliat uxores, et uxori-
bus viros.

Concilium² dicitur a populi consensu: sive concilium di-
citur a concalando, id est, vocando.⁶

Concinnare^x est apte componere. Concinnere⁷ enim con-
venire est.

Concio^y conventus dicta, quasi convocatio. Concio signi-
ficat conventum, non tamen alium, quam eum, qui a ma-
gistratu, vel a sacerdote publico per præconem convoca-
tur. Concionem antiqui masculino genere posuere.

Concipienti^z dictum a Nævio pro, corripuisti, et invo-
lasti.

6 Alii *convocando*.—7 Alii *conciere*, quod improbant Scal. et Dac.

NOTÆ

¹ *Conciliatrix*] Lucilius: 'Ætatem et faciem, ut saga et bona concilia-
trix.' Glossæ: 'Conciliatrix, προ-
ξερήτρια.' *Jos. Scal.*

Conciliatrix] A verbo *conciliare*, id est, copulare, quod et in bonam partem sumitur, nec semper de lenocinio. De legitimis nuptiis *Plant. Trinum. II. 2.* 'Tute ad eum adeas, tute concilies, tute poscas.' *Catnl.* 'Ut semel es Flavo conciliata viro.' *Dac.*

² *Concilium*] Non a consensu, sed a concalando, hoc est, convocando, quasi *concalium*. *Supra. Idem.*

^x *Concinnare*] Perperam volunt mutare *concinere* in *conciere*. Vide secundum *Conjectaneum nostrum. Jos. Scal.*

Concinnare] Ita rem componere, ut apte conveniat et hæreat, a verbo *concinere*, (male alii *conciere*), id est, convenire, quod verbum musicum est: plures enim diverse canentes *concinere* dicuntur cum inter se conveniunt. Unde *concinere* pro convenire, consentire, ut Græcis *συνάδειν*. Tamen magis placet *Nonius* qui ait

esse a *cinnus*. 'Cinnus,' inquit, 'est commixtio plurimorum, unde et *concinere* dicitur.' Cinnus quidem idem quod *coctum*. Græcis *κυκεών*. A 'coëundo' 'coinus,' unde 'cinnus,' quod in eum varia coëant; est igitur *concinere* ex pluribus rebus aliquid efficere et apte componere. Etsi aliquando pro simplici 'facere' usurpetur. *Dac.*

^y *Concio*] A verbo *conciere*, convoco. Et est *concio* conventus a Præto-
re vel Sacerdote convocatus: et frustra est *Varro* qui *concionem* quasi *coactionem* dici putat. 'Sic a lacte *coacto*,' inquit, 'casens nominatus, sic ex hominibus *concio* dicta.' *Idem.*

^z *Concipienti*] Idem ac 'Com-
pilasti:' ut 'reciprocus,' 'reprocus:' 'recipere,' 'reparare:' 'incitegere,' 'integere.' *Jos. Scal.*

Concipienti] Corripuisti. *Locus Nævii* non extat: ea voce usns *Plaut. Trucul. II. 4.* 'quem ego Ostatim, jam jam concipilabo.' *Concipienti* idem quod *compilare*, ut 'reciprocus,' 'reprocus:' 'incitegere,' 'integere.' Vide 'incitega.' *Dac.*

- Conclavatæ^a dicebantur, quæ sub eadem erant clave.
 Conclavia^b dicuntur loca, quæ una clave^s clauduntur.
 Condere,^c imponere.⁹ Condere proprie est unum, et in interiorum locum dare ad custodiam faciliorem: quod verbum nunc significat conscribere, nunc facere, nunc componere, et instruere.
 Condicere^d est dicendo denuntiari.
 Condictio^e in diem certum, ejus rei, quæ agitur, denuntiatio.
 Condictum^f est, quod in communi est dictum.

8 Al. clavi. 9 Ed. Scal. componere et mox in unum.

NOTÆ

^a Conclavatæ] Haud dubie legendum Conclavia: et recte huic expositioni convenit Græcorum interpretatio: 'Conclavia, συνολκία.' Quin et sequentia confirmant. Jos. Scal.

Conclavatæ] Subintelligitur ædes. Ædes conclavatæ sunt quæ una clave clauduntur, et idem videntur facere quod conclave sive conclaviu; unde et hic etiam conclavia legendum concludit doctiss. Scaliger frustra. Aliud enim conclave, aliud conclavatæ. Nam conclavatæ ædes dixisse Veteres puto compluria cubacula pervia quæ porta una sive clave clauderentur; quamvis hoc non satis dilucide apud Festum. *Dac.*

^b Conclavia] Conclave et conclaviu, nam utrumque dicitur, est locus secretior in penetralibus intimis domus, una clave domesticis pervius. Vel, ut ait Donatus, 'conclave est separatio locus in interioribus tectis; vel quod intra eum loca multa et cubacula clausa sint adhærentia triclinio.' *Idem.*

^c Condere] Simul in interiorum locum dare custodia causa; ut, 'Condit opes alius.' Aliquando 'conscribere,' ut 'exercitum condidit,' id est, conscripsit. Aliquando 'facere,' 'componere,' 'instruere,' ut 'conde-

Delph. et Var. Clas.

re carmen,' 'bella,' &c. Aliquando 'renovare,' in integrum restituere. Florus 1. 3. de Tullo Hostilio: 'Hic omnem militarem disciplinam artemque bellandi condidit.' Et alibi: 'Augustus condidit imperium.' *Idem.*

^d Condicere] Veteres Græci, συνασσεσθαι μετὰ παραγγελίας. Conditio, συνταγή. Jos. Scal.

Condicere] Proprie est, cum actor adversario denuntiat ut certa et stata die iudicio adsit. Postea factum est, ut in quovis alio negotio condicere dicitur ii qui ex compacto quidpiam gerunt, et mutuo sibi denuntiant diem locumque rei gerendæ. Plant. Curcul. 'Si status condictus cum hoste intercedit dies.' Inde condictio in diem certum rei quæ agitur denuntiatio, et condictum quod in communi dictum est. Inde condicere cœnam alicui, est illi denuntiare se apud eum cœnaturum, quod Cicero absolute dixit condicere lib. 1. famil. ep. 9. 'cum mihi condixisset, cœnavit apud me.' *Dac.*

^e Condictio] Vide not. sup. eadem videtur quæ 'comperendinatio.' Vide 'res comperendinata.' *Idem.*

^f Condictum] Nam condicere est, simul dicere. Pomp. lib. LXVI. de empt. 'In vendendo fundo, quædam,

Pomp. Fest.

M

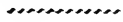
Condulus ^{10 g} annulus. Condalium similiter annuli genus.

Confecerunt, ^h una fecerunt.

Confeta sus ¹ dicebatur, quæ cum omni fetu adhibebatur ad sacrificium.

Conflages ^{11 k} loca dicuntur, in quæ undique confluant ¹² venti.

Confœdusti, ¹ fœdere conjuncti.

10 Alii *Condulus*.—11 Vossius et Fulv. Ursin. legunt *Confluges*, Isidorus *confrages*.—12 Alii *confligunt*.

NOTÆ

etiam si non condicantur, præstanda sunt.' *Idem*.

^g *Condulus*] Ita propius accederet ad originem σναη, κόνδυλος: sed sciimus Veteres *Condalium* dixisse et *Condalium*; *v* in *a*, ut κάλιξ, *calix*. Plantus quoque fabulam Menandri δακτύλιον cum verteret, *Condalium* eam nominavit. *Jos. Scal.*

Condulus] A Græco Κόνδυλος, quod articulum notat. Sed Veteres *condalium* et *condalium* dixere *v* in *a* mutato, ut κάλιξ, *calix*. Plantus quoque cum fabulam Menandri δακτύλιον nomine verteret, *condalium* eam nominavit. Est autem *condalium* annuli genus quod servi digitis ferebant. Plaut. *Trinum.* 1v. 3. 'Satin' in Thermopolio Condalium es oblitus, quando thermopotasti gutturem.' *Dac.*

^h *Confecerunt*] 'Una fecerunt.' Sic apud Terent. 'confecistis,' pro 'una fecistis.' Phorm. 11. 1. 'Bonas me absente hic confecistis nuptias.' Nam quod alii interpretantur, 'effecistis,' 'perfecistis,' non placet. *Idem*.

¹ *Confeta sus*] Talis fuit, quæ cum triginta porculis ab Ænea mactata est. Ambegna quoque ovis, confeta dici potest. *Jos. Scal.*

Confeta sus] Qualis fuit quæ cum triginta porcis ab Ænea mactata est, de qua Virg. lib. VIII. 'Littoreis ingens inventa sub ilicibus sus Trigin-

ta capitum fœtus enixa jacebit, Alba soli recubans, albi circum ubera nati.' *Dac.*

^k *Confluges*] Nonius *Confluges* loca, in quæ diversi conflant rivi. Isidorus lib. XIV. c. 58. *Confrages*. Fulv. Ursin.

Conflages] Isidorus legit *confrages*: sed idem est propter cognationem F cum R, ut 'sufflamen,' 'sufframen;' 'Fraxtabula,' 'Flaxtabula.' Eodem modo compositum *confluges*, quam Homerus vocat μισγάγκειαν. Livius Andromeda: 'Confluges ubi conventu campum totum inhumigant.' *Jos. Scal.*

Conflages] Vossius legit *confluges* propter verbum *confluunt*. Male, ut videtur, nam *conflages* et *confluges* diversa res est, ut mox patebit. Sed pro *confluunt* legendum omnino *conflant*: sic *conflages* loca dicuntur in quæ undique conflant venti. A 'conflatum,' 'conflages,' ut a 'stratum,' 'strages.' Isidorus habet *confrages*, quod idem est; nam L et R cognatæ inter se sunt, et facile commutantur. At vero *confluges* loca sunt in quæ rivi diversi conflant. Livius Andromeda: 'Conflages ubi conventu campum totum inhumigant.' Homerus μισγάγκειαν vocat. *Dac.*

¹ *Confœdusti*] Immo potius videtur *Confidusti*: a 'fidus,' 'fidustus;' ut ab 'ancus,' 'angustus;' ab 'uncus,'

Confugelam antiqui confugium dicebant.

Congruere ^m dictum est a gruibus, quæ non se segregant,¹³ sive cum volant, sive cum pascuntur.

Conjector,ⁿ interpres somniorum.

Conitum,¹⁴ genus libaminis, quod farina conspersa faciebant. Conitum Afranius pro ornatu et excultu¹⁵ posuit.

Conivola,^p occulta.¹⁶

13 Pro quæ non se segregant alii habent quia non fere segregantur.—14 Alii, teste Scal. *Constus*, vel *Comitus*, vel *comptum*, vel *constum*. Vid. inf.—15 Quidam *cultu*.—16 Alii *oscula*.

NOTÆ

‘ungustus.’ *Jos. Scal.*

Confædusti] Scaliger legit *confidusti*: a ‘fidus,’ ‘fidustus.’ Sed nihil mutandum; nam, ut optime Vossius, a ‘con’ et ‘fædus’ est ‘confædustus;’ ut ab ‘onus,’ ‘onustus.’ *Dac.*

^m *Congruere*] A gruibus verbum antiquum *gruere*. Glossarium: ‘Gruunt, γεραιζουσι.’ Unde *congruere*, expedire, inter se convenire. Terent. *Heauton*. III. 1. ‘Ne nos inter nos congruere sentiant.’ *Congruere* etiam est, simul irruere, ut grues, quæ non se segregant. Idem, *Eunuch*. v. 8. ‘cui tam subito congruerint commoda.’ *Idem*.

ⁿ *Conjector*] Conjectoribus viri, conjectricibus mulieres utebantur. Innuit *Plant. Milite*. III. 1. ubi mulier virum suum alloquitur: ‘da quod dem quinquatribus Præcantatrici, conjectrici, hariolæ, atque haruspiciæ.’ Inde ‘conjecturam facere’ proprie dicebantur somniorum interpretes. *Plant. Curcul*. II. 1. ‘Potin’ conjecturam facere si narrem tibi Hac nocte quod ego somniavi dormiens?’ *Idem*.

^o *Conitum*] In lib. vet. *Coniptum*, quæ vera lectio. *Coniptum* a *κονιπτω*, pulvere aspergo. *Idem*.

Conitum] Placeret, *contum*. *Ful. Ursin*.

Conitum Afranius] Hæc alio pertinent. Legendum *contum Afranius*. Vide ‘comptus.’ *Dac.*

^p *Conivola*] Duplicem lectionem reperio in *Glossis Isidori*: ‘Conivoli, concordēs, juncti:’ et ‘Cohibnii, concordēs, conjuncti.’ Utrique astipulatur *Glossarii auctor*, qui *cohibivum* et *conivum* interpretatur *κάλυκα βόδου μεμυκώτα*: ut videatur jam antiquitus in dubium hoc revocatum, utrum *conivum* an *cohibivum* dicendum esset. *Jos. Scal.*

Conivola] A *cōvo* Veteres fecere *cōivus*, et interjecta aspiratione *cohibus*, ut *cohercere*. Hinc *cohibivum* *Glossarium* interpretatur Calicem rosæ qui adhuc coit, necdum apertus est. ‘Cohivum, *κάλυξ βόδου μεμυκώς*.’ Quod etiam *conivum* dixere. Idem *Glossarium*: ‘conivum, *κάλυξ βόδου μεμυκώς*.’ Hinc diminutivum *conivolus*, occultus qui coit nec apertus est. Unde per metaphoram *conivoli*, et *cohibivoli*, sive *cohibivoli* dicuntur amici concordēs. *Glossæ Isidori*. ‘Cohivoli, concordēs, juncti.’ Item ‘cohibivoli, concordēs, conjuncti.’ *Dac.*

Conlatia^q oppidum fuit prope Romam, eo quod ibi opes aliarum civitatum fuerint conlatæ, a qua porta Romæ Conlatina dicta est.

Conlativum sacrificium^r dicitur, quod ex conlatione offertur.

Conlativum ventrem^s magnum et turgidum dixit Plautus, quia in eum omnia edulia congeruntur.

Conlucare^t dicebant, cum profanæ sylvæ rami deciderentur officientes lumini.

Conquirere,^u coërcere.

NOTÆ

^q Conlatia] Latii in via Tiburtina oppidum prope Romam; a quo Conlatina porta; in colle hortulorum ad Septemtrionem, quæ et *Pinciarum* a palatio Pincii Senatoris. *Idem*.

^r Conlativum sacrificium] Ad quod singuli conferebant, qualia erant sacrificia quæ Latinis feriis et Paganalibus etiam fiebant. *Idem*.

^s Conlativum ventrem] Plaut. in *Curcul. Ant. Aug.*

Conlativum ventrem] Locus Plauti est *Curcul. II. 1.* 'Qui hic est homo cum collativo ventre atque oculis herbeis?' *Dac.*

^t Conlucare] Profanam sylvam dixit: Quia luci sacri erant incædui, propterea ita deprecatur pastor ille apud Ovidium in sacro Palili: 'Sen mea falx ramo lucum spoliavit opaco, Unde data est teneræ fiscina frondis ovi.' Neque tibi imponat, quod in Glossario legitur: 'Conlucatis, εἶδος νεκροῦ.' Legendum enim, *Conlocatio*, εἶδος νεκροῦ, erat autem 'Conlocare mortuum,' in janua ponere, pedibus in publicum conversis; quod Græci προτίθεσθαι νεκρόν. Persius: 'tandemque beatulus alto Compositus lecto, crassisque lutatus amomis In portam rigidos calces extendis.' Glossæ Grammaticorum in illud Ἰλιάδος T. ἀνὰ πρόθυρον τετραμμένον, eis τὸ πρόθυρον, inquirunt, βλέπων. τοιοῦτο γὰρ

τὸ σχῆμα τῆς τῶν νεκρῶν προθέσεως. Ex quibus illustratur Persianum, 'In portam rigidos calces extendis.' Mos erat eam πρόθεσιν a filiis fieri. Dio in Tiberio de Liviae excessu: καὶ αὐτὴν ὁ Τιβέριος οὔτε νοσοῦσαν ἐπεσκεψάτο, οὔτε ἀποθανοῦσαν αὐτὸς πρόθετο. Male enim hodie προσέθετο. *Jos. Scal.*

Conlucare] Succisis arboribus locum implere luce, infra in 'sublucare.' Columel. lib. II. 'Neque terram aperire, neque arborem conlucare.' Glossæ Græco-Lat. 'διακαθαίρω δένδρον, conlucare.' Dicitur et 'sublucare.' 'Interlucare' etiam dixit Plin. hoc est, lucis causa superfluos ramos amputare. Hic autem 'profanam sylvam' dixit Festus, quia luci, hoc est, sylvæ sacræ, non cædebantur nisi prius facto piaculo. Vide Caton. de R. R. cap. 130. *Dac.*

^u Conquirere] Legendum *Coinquire*, vel *Coinquere*: utrumque enim videtur usurpatum, 'Coinquio,' et 'Coinqueo:' verbum nemini hactenus, quod puto, animadversum. Dictum autem veteri distortionem *coinquio*, pro *coanquio*: *anquire* a Græco ἀγχεω, a quo *anquina*. Cinna: 'Atque anquina tenet stabilem firmissima cursum.' Veteres ergo per Q dicebant, quod postea per G: nam *Anquere* prius fuit, quam *Anguere*. *Coinquire* ergo seu *Coinquere* arbores, est coërcere, ver-

Conregione,^s e regione.

Conruspari,^y conquirere. Plautus: Conruspare tua consilia in pectore.

Conscripti^z dicebantur, qui ex equestri ordine Patribus adscribebantur, ut numerus Senatorum expleretur.

NOTE

bum aptum ei rei. In tabula marmorea non dadum Romæ effossa, cujus exemplum communicavit mihi Cl. Puteanus, ita legitur: EARVM. QVE. ARBORVM. ADOLEFACTARVM. ET. COINQVNDARVM. ET. IN. EO. LYCO. ALLE. SINT. REPOSITÆ. &c. Videndum igitur, num superius, ubi legimus, *Coinquire, deputare*, idem verbum intelligere debeamus, et mutilatoris negligentia commissum sit, quo minus illud explicatum sit. Nam fulguritas arbores coercere, nihil aliud, quam ea parte ramis collucare, qua de cælo tactæ sunt; ut pro *deputare*, legendum videatur *putare*. Sane quicquid est, illud *coinquire* nihil aliud est quam id verbum, de quo nunc agimus. *Jos. Scal.*

Conquirere, coercere] Scaliger legebat, *coinquire, coercere*, ut sit quod supra, ‘*coinquire, deputare.*’ Sive ut idem hic legit *putare*; nam fulguritas arbores coercere, nihil aliud, quam ea parte ramis collucare, qua de cælo tactæ sunt: locum adi. Ego quidem nihil mutandum censeo. *Conquirere* ut *inquirere* puto esse verbum juris; et conquirere vitia, fures, &c. dicuntur, qui inquirunt et ita coercerent. Quare *conquirere, coercere*. Tamen vetus codex ex sententia Scaligeri habet *coinquere, coercere*. Sic τὸ *coercere* pro *coinquere*, sive *deputare* in preceatione sacrificii, quod fieri solebat ad conluendas arbores sacras apud Catonem: ‘Si Deus, si Dea es, cujus illud sacrum est, uti tibi jus siet porco piaculo facere, illius sacri coercendi ergo;’ ubi *coercere* idem

est, quod *collucare* supra dicit Festus, quod in sacra sylva fieri non poterat nisi prius facto piaculo. Sic supra Festus *coinquire* interpretatus est *deputare*, ut sexcentis locis apud Plin. et Columel. deputari vites et arbores dicuntur quarum superflui reciduntur rami. Et Ovid. de Nuce: ‘Non mihi falx nimias Saturnia deputat umbras.’ *Dac.*

^x *Conregione*] ‘*Eregione.*’ Hac voce utebantur Pontifices in effandis templis auguralibus, vel finibus fanorum et ararum, cum regionum ipsarum terminos concipiebant. Varro lib. VI. ‘Interea conregione, conspiciione, cortumione, utique ea rectissime sensi.’ *Conregione*, hoc est, ut Varro ipse interpretatur, intra eas regiones qua oculi conspiciunt. *Idem.*

^y *Conruspari*] *Ruspari* est scrutari, studiose quærere. Accius in Meleagro: ‘Vagent ruspantes sylvas, sectantes feras.’ Vide infra ‘*Ruspari.*’ *Planti* locus quem laudat Festus in editis comædiis non extat. *Idem.*

^z *Conscripti*] Ergo iidem sunt *conscripti* qui adlecti; quos vide suo loco. Eos Junius Brutus legit. Liv. lib. II. ‘Deinde quo plus virium in senatu frequentia etiam ordinis faceret, cædibus regis deminutum patrum numerum, primoribus equestris gradus lectis, ad trecentorum summam explevit, traditumque inde fertur ut in senatum vocarentur; qui patres quique *conscripti* essent. *Conscriptos* videlicet in novum senatum appellabant lectos.’ Vide ‘qui patres.’ *Idem.*

Consentia sacra,^a quæ ex multorum consensu sunt statuta.

Considerare^b a contemplatione siderum videtur appellari.

Consilium^c vel a consulendo dicitur, vel quod in unam sententiam plurium mentes consiliant,¹⁷ et conveniant: sed a silentio credibilius dictum putatur, quo maxime invenitur.

Consiluerē^d Ennius pro conticuere posuit.

Consiptum^e apud Ennium pro conseptum reperitur:¹⁸ Consiptum clavis præfixum.

Consponsor,^f conjurator.

17 Quidam libri *consideant*.—18 Alii *invenitur*.

NOTÆ

^a *Consentia sacra*] Erant gentiliū inter se ‘Consentia sacra,’ et ‘Consentes Dii,’ ut ‘Corneliorum,’ ‘Valeriorum,’ &c. *Jos. Scal.*

Consentia sacra] Erant gentiliū inter se, ut ‘Corneliorum,’ ‘Valeriorum,’ et pro tota gente fiebant, consentiente gentilitate. *Dac.*

^b *Considerare*] Astrologorum proprium qui sidera intuentur. Vide ‘Desiderare.’ *Idem.*

^c *Consilium*] Immo omnino a *consulendo*, u verso in *i*. Sic ab ‘exul,’ ‘exiliū.’ ‘Consulo’ autem a ‘silio.’ *Idem.*

^d *Consiluerē*] Consileo, consilui, ut conticeo, conticui. *Idem.*

^e *Consiptum*] Pro *conseptum* Veteres dixere *consipitum*, unde *consiptum*; quod est agri circa templum spatium Deo dicatum. Varro lib. vi. ‘Ex templo est continuo, quod omne templum debet circumseptum, nec plusquam unum introitum habere.’ Ubi Varroni *circumseptum* est quod Festo *conseptum*, περιβολος, περιφραγμα. Apud Ennium hæc vox hodie non extat; nam quod ait Scaliger, Festum intelligere ex Medea Ennii; ‘Teneor consipta undique venor;’ id vero probare non possum. Ratio est, quod vocem ipsam produxisset Festus, uti ea

apud Ennium, et non mutato genere. Nam ita solet. *Idem.*

^f *Consponsor*] Intelligendum hic conjuratores, qui pœna sacramenti mutuo se provocant, cum in rem aliquam agerent, puta in litem vindiciarum. ‘Nam,’ ut inquit Varro, ‘qui petebat, et qui inficiabatur, de aliis rebus, uterque quinquagenos æris ad pontificem deponebant,’ &c. Nam formula provocationis erat hæc: QVANDO. NEGAS. TE. SACRAMENTO. QVINQVAGENARIO. PROVOCO. ET. QVA. DE. RE. PETO. LAVDABILITER. JVRA. Hoc erat Consponsio. Nam qui exegerat juramentum, rursus et ipse sacramentum adigebatur ab adversario. Vide ‘sacramentum.’ *Jos. Scal.*

Consponsor] Intelligendum hic conjuratores, qui pœna sacramenti mutuo se provocant cum in rem aliquam agerent, puta in litem vindiciarum; ‘nam,’ ut inquit Varro, ‘qui petebat et qui inficiabatur, de aliis rebus, uterque quinquagenos æris ad Pontificem deponebant.’ Nam formula provocationis erat hæc: QVANDO. NEGAS. TE. SACRAMENTO. QVINQVAGENARIO. PROVOCO. ET. QVA. DE. RE. PETO. LAVDABILITER. JVRA. Hoc erat consponsio. Nam qui exegerat juramentum, rursus et ipse juramentum adigeba-

Conspensos^ε antiqui dicebant fide mutua conligatos.

Consternatio,^h quæ est concitatio quædam subita ex aliquo metu, a sternutamento¹⁹ deducta est, quod eo toto concutimur corpore.

Constitutusⁱ hominum a consistentium multitudine appellatur.

Consualia^k Iudi dicebantur, quos in honorem Consi faciebant, quem Deum consilii putabant.

Consuetionem^l Plautus pro consuetudine dixit.

19 Quidam libri a sternuta mente, et mox eo quod. *Dac.* legendum monet quod ea toto.

NOTÆ

tur ab adversario. Vide in voce 'sacramentum.' *Scaliger.* Alias *conspensores* etiam dicti, qui se simul pro quopiam obligarunt. *Correi debiti Jurisconsultis dicti. *Dac.**

^ε *Conspensos*] Sic eos dicebant, qui sibi mutuam fidem dederant. Usus *Nævius*, ut docet *Varro* lib. v. 'Hinc sponsus, consponsus. Hoc *Nævius* significat, cum ait, consponsi.' *Idem.*

^h *Consternatio*] A sternutamento. Ergo *Festus* per consternationem metum illum intelligit, quem ex ominoso sternutamento *Romani veteres* concipiebant. Sed neque ad vocis originem accessit. Immo et quidam libri habent a *sternuta mente*, quam veram lectionem puto. *Veteres sternere* dicebant et *sternare*, quod est dejicere. Ab hoc 'consternare,' 'consternatio,' animi dejectio. In fine lege, quod ea toto. *Idem.*

ⁱ *Constitutus*] Non leviter depravatus locus. Sic legendum videtur: *Constitutus hominum, Consistentium multitudo appellatur.* *Varro*: 'Comitiales dicti, quod tum esset populi constitutus ad suffragium ferendum.' *Jos. Scal.*

Constitutus hominum] *Hominum cætus.* *Varro*: 'Comitiales dicti, quod

tum esset populi constitutus ad suffragium ferendum.' A consistentium multitudine dictum vult *Festus* (neque enim depravatus hic locus, ut perperam voluit *Scaliger*); nam sic apud *Gellium* locus, ubi consistitur, *constitio*, pro quo libri quidam habent *constitutio*. Melius tamen a verbo *constituere*, quod ibi ad constitutum conveniat populus. Quin et τὸ *constitutum* apud *Tullium* legitur pro loco ubi conveniebant. In *Orat. pro Cælio*: 'Graves erunt homines qui hoc dicere audeant, cum sit his confitendum ne congressu quidem et constituto cæpisse de tantis injuriis experiri.' *Dac.*

^k *Consualia*] *Glossarium*: 'Conso, τῶν νίῳ τῆς Ἰσίδος.' *Male. Jos. Scal.*

Consualia] Festa quæ Deo Conso peragebantur 12. Kal. Septembr. *Ovid. Fast. III.* 'Festa para Conso: Conso tibi cetera diect, Illo festa die dum sua sacra canes.' 'Ludi equestres' etiam dicebantur, quibus *Sabinæ virgines raptæ* sunt. Vide *Liv. lib. I.* *Varr. lib. v.* et *Plutarch. in Romulo. *Dac.**

^l *Consuetionem*] Locum *Plauti* quem vult *Festus*, hodie inter fragmenta legere est. Sed male ibi *consuetudo* pro *consuetio* legitur: 'Clandestina et

Consulas^m antiqui ponebant, non tantum pro consilium petas, et perconteris, sed etiam pro iudices, et statuas.ⁿ

Contagionem^o esse dicendum, non contagium.

Contemplari^p dictum est a templo; id est, loco, qui ab omni parte aspici, vel ex quo omnis pars videri potest, quem antiqui templum nominabant.

Contestari^q est, cum uterque reus dicit, Testes estote.

Contestari litem dicuntur duo aut plures adversarii, quod ordinato iudicio utraque pars dicere solet, Testes estote.

NOTÆ

celetur consuetudo.' *Lege consuetio.* Immo et hic versus est ex Amphit. 1. 2. 'Et clandestina ut celetur consuetio;' ubi male libri omnes editi, *celetur suspicio.* *Consuetio* primus restituit Scioppius. 'Consuetio, *συνουσία*: consuescere, *συνεῖναι.*' Sed hæc nimis nota. *Idem.*

^m *Consulas*] Attius in Bruto: 'qui recte consulat, consul cluat:' ita legendum apud Varroem memini me admoneri ab amico quodam meo Coloniensi, doctissimo juvene. *Jos. Scal.*

Consulas] Consulere pro consilium petere. Cicer. in Verr. 11. 'Nunc ego, iudices, vos consulo, quid mihi faciendum putetis.' *Dac.*

ⁿ *Pro iudices et statuas*] Male vel bene de aliquo vel in aliquem consulere, est, statuere, decernere de eo, quod ei vel commodum sit vel incommodum. Terent. Heaut. 111. 1. 'Quia pessime istuc in te atque in illum consulis, Si te tam leni et victo animo esse ostenderis.' Livius lib. xxx. 'De perfugis gravins quam de fugitivis consultum.' *Idem.*

^o *Contagionem*] Sallust. 'Post ubi contagio, quasi pestilentia, invasit.' Sed et *contagium* dixit Virgil. 'Nec mala vicini pecoris contagia lædent.' *Contagio* et *contagium* antiquis simpliciter conjunctionem significabant: *tango* pro *tango*, *contago*. Sed postea ad venenum traducta, et morbum quiser-

pit, gliscit, et contactu inficit. *Idem.*

^p *Contemplari*] Templum dicitur quivis locus vacuus et apertus, ut 'ætherea templa,' regiones ætheris: 'Acherusia templa,' &c. Unde in auguriis templum dicitur locus auspicii causa, quibusdam conceptis verbis finitus, in edito et aperto ad prospectum, singulis ejus lateribus obversis ad singulas mundi plagas, in cujus umbilico erat arx, seu anguraculum, seu tabernaculum, ad observandas alitum auguralium volatus. Ab eo igitur contemplari. Sed vide apud Varroem lib. vi. qui optime totam templorum significationem est persecutus, etsi in etymo operam luserit; neque enim *templum* a *tuendo*, quasi *tuemplum*, sive *tuempulum*, ut ipse docet, verum a *τέμενος*, quomodo non solum agri partem aliquam, ab aliis divisam et secretam, quæ viris fortibus et regibus pro honore dabatur, ut Tarquinio Superbo in campo Martio, Græci dixere; sed locum quemvis patulum et apertum certis quibusdam finibus terminatum: sic Æschylus dixit *τέμενος ἀθέπος*, 'templum ætheris.' *Idem.*

^q *Contestari*] Interpunctionis nota videtur addenda ad verbum *uterque*. Ful. Ursin.

Contestari] Apud veteres Latinos petitor, et is unde petebatur, ille petens, hic negans primum inter se

Contignum, frustum carnis cum septem costis demptum.

Contrarium æs,^r grave æs.

Contubernales^s dicuntur a tabernis, quæ fiebant ex tabulis : unde et tabernacula dicta sunt, licet ex tentoriis et ex pellibus fiant.²⁰

Contubernium^t dicitur contubernalium habitatio.

Contuoli^u oculi sunt in agustum coacti conniventibus palpebris.

20 Vid. Not. inf.—1 Alii *Conculi*. Scal. legendum monet *Contuoli*.

NOTÆ

vel in jure apud Prætores, vel in judicio apud peditum judicem contendebant, præsentibus testibus, quos uterque sui facti memores esse jubebat hac formula: ' testes estote.' Inde ' contestari litem' et ' litis contestatio' dici cœpta sunt, qua scilicet litis contestatione uterque se liti persequendæ obstringebat apud judicem a Prætores dandum, et ex ea formula quam daret, ita ut a neutro liceret salva lite discedere. Unde Gloss. ' lites contestatæ, αἱ ἀρχὴν λαβοῦσαι ἐν δικαστηρίῳ δίκαι ἐξ ἀντικαθεστῶτων,' ' Lites quæ initium capiunt in judicio ex contestantibus.' Cicero pro Roscio: ' qui per se litem contestatur, sibi soli petit, alteri nemo potest, nisi cognitor est factus.' Nunc in foris Gallicanis ' litis contestatio' non potest constare actoris intentione, et rei inficiatione sola, nisi intervenerit judicis super ea re decretum aliquod litis contestationi absolvendæ; in foris enim dicitur: *Il y a contestation de cause quand le juge a donné son appointment à écrire et à produire.* *Dac.*

^r *Contrarium æs*] Grave æs, cujus singuli asses pondo libram. Vide 'grave.' *Contrarium* autem quod non numerato, sed appenso debita exolveri et alia quæcumque emi solebant. Sic dictum a quæ quod eo ad præ-

ponderandum uterentur. Nam quod præponderabat, id ' contra esse,' hoc est, ἀντιῤῥέπειν, et ' contrarium æs,' ἀντιῤῥόπον. Inde sæpissime apud Plantum invenias, ' auro contra' vel ' contra aurum emere.' ' Talento contra carus non est:' hoc est, auro præponderante, contrario. *Idem.*

^s *Contubernales*] Lando conjecturam doctorum hominum: *Licet et tentoria ex pellibus fiant.* Ego tamen verius crediderim: *Unde et Tabernacula dicta sunt, licet ex tentis pellibus fiant.* Licet, inquit, non ex tabulis, sed ex pellibus fiant. Lucilius: ' Hic ubi consessum, pellesque ut in ordine tentæ:' et apud Cæsarem, ' detendere tentoria.' *Jos. Scal.*

Contubernales] Vide ' adtubernalis': contubernales qui iisdem tabernis habitant, et sub eodem duce pugnant. Et sic proprie dicebantur decem milites, qui sub uno papilione degebant, quibus decanus præerat, et caput contubernii dicebatur. Infra legendum est, *Licet et tentoria ex pellibus fiant.* Vel ut Scaliger, *licet ex tentis pellibus fiant.* Ut apud Lucilium: ' Nunc ubi consessum, pellesque ut in ordine tentæ.' *Dac.*

^t *Contubernium*] Sueton. in Julio: ' Stipendia prima in Africa fecit in Thermi prætoris contubernio.' *Idem.*

^u *Contuoli*] Non est dubium, quia

Convallis ^x est planities ex omni parte comprehensa montibus, collibusve. Vallis duobus lateribus inclusa planities. Vallis deminutivum Vallicula facit.

Conventæ ^{2 y} conditio dicebatur, cum primus sermo de nuptiis, et earum conditione habebatur.

Conventus ^z quatuor modis intelligitur. Uno, cum quemlibet hominem ab aliquo conventum esse dicimus; altero, cum significatur multitudo ex compluribus generibus hominum contracta in unum locum; tertio, cum a magistratibus iudicii causa populus congregatur; quarto, cum aliquem in locum frequentia hominum supplicationis aut gratulationis causa colligitur.

² Alii *Conventa* vel *Conventio*. Scal. et Dac. legendum monent *Conventa conditio*.

NOTÆ

legendum sit *Conivoli*, ut supra. *Dac.*

Quod et ipse Grammaticus declarat, cum dicit 'conniventibus palpebris.' *Jos. Scal.*

^x *Convallis*] *A con* et *vallis*. Male Varro, qui 'convallis' dici putat 'cavata vallis.' *Dac.*

^y *Conventæ*] Omnino legendum *Conventa conditio*. Nam et id simpliciter dicebatur conditio, unde formula repudii: 'Conditione tua non utor;' et quod dicebatur, 'Parentes liberis suis conditiones quærere.' *Jos. Scal.*

Conventæ conditio] Legendum, ut in margine, *conventa conditio*, quæ et *conditio* absolute dicebatur; id est, conjunctio, vel pactio nuptiarum, et sponsaliorum. *Plaut. Aulul. III. 5.* 'Narravi amicis multis consilium meum De conditione hac.' Inde formula repudii: 'conditione tua non utor;' et quod dicebatur, 'parentes liberis suis conditiones quærere.' Notandum etiam *conditio* interdum non de nuptiis, sed de stupris intelligi. *Sueton. August. cap. 69.* 'Et conditiones quæsitas per amicos.'

^z *Conventus*] Hoc priori modo *Terent. Hecyr. v. 1.* 'Non hoc de nihilo quod Laches nunc me conventum expetit.' Reliqui tres modi sequentes ad unum et eundem possunt referri. Nam a conventibus quos Magistratus, sive in Italiæ præfecturis et in provinciis suis, sive Romæ, qui et *conventiones* dicebantur, ut patet ex Varrone, quivis alii cætus hominum quacumque de causa, *conventus* dicti sunt. Sed non prætereundum, *conventus* nomine præterea designari corpus civium Romanorum, qui in quibusvis oppidis extra Latium, negotiandi causa debebant, qua appellatione secernebantur ab oppidanis apud Tullium sæpissime. Et in *Orat. pro Sext.* 'Et tum conventus ille Capuæ, qui, propter salutem illius urbis, consulatu conservatam meo, me unum patronum adoptavit, huic apud me maximas gratias egit.' Ubi 'conventus ille Capuæ,' est corpus civium Romanorum qui Capuæ debebant. *Idem.*

Convexum^a est ex omni parte declinatum, qualis est natura cœli, quod ex omni parte ad terram versus declinatum est.

Convicium^b a vicis, in quibus prius³ habitatum est, videtur dictum; vel immutata litera quasi convocium.

Convoti,^c iisdem votis obligati.

Copona,^d taberna a copiis⁴ dicta.

Coquitare^e pro coctitare, id est, frequenter coquere, Plautus posuit.

3 Al. *primum*.—4 Quidam conjiciunt *cupis*.

NOTÆ

^a *Convexum*] Quasi *conversum*. Isidor. lib. III. Orig. 'Convexum curvum est, quasi conversum seu inclinatum et ad modum circuli flexum.' Sed a *echo* potius quam a *verto*, *convexum* deducitur. Est enim *convexum* id quod supra concavum convehitur. *Idem*.

^b *Convicium*] Hac voce proprie signatur confusa vociferatio, quæ fit pluribus pariter una loquentibus. Vulgo dicimus *vacarme*. Terent. hoc sensu dixit, Adelph. II. 1. 'Ante ades non fecisse erit melius hic convicium.' Et proprie facere convicium dicitur *occantare*. Vide 'occantassint.' Inde patet *convicium* esse quasi *convocium*, a vocum conlatione, et ita proprie apud Phædr. Fab. 6. lib. I. 'Convicio permotus quærit Jupiter Causam querelæ.' Priorem tamen etymologiam secutus Nonius: 'Convicium dictum est quasi e vicis jocum, qui secundum ignobilitatem maledictis et dictis turpibus cavillatur.' Sed is quid esset *convicium* non satis intellexit. *Idem*.

^c *Convoti*] Proprie conjuratores, *συνομνόντες*. *Idem*.

^d *Copona*] Non video, quare doctis viris hic visum mutare a *cupis*, pro, a *copiis*; nam nihil est apertius. *Jos. Scal.*

Copona] Non video cur viri docti pro a *copiis* legerint a *cupis*. Nam *cupa*, ut Veteres dixerunt pro *copa*, idem est ac *copona*. *Copona* autem sive *cupa* vel *copa*, et tabernam et mulierem significat. De Muliere Virg. 'Copa Syrisca;' quod Lucil. 'Caponna hic tamen una Syra.' Neque tamen a *copiis* dicta *copona*, ut Festus opinatur, sed potius, ut in alphabeto suo Angelus Caninius et Scaliger in Conjectaneis, *caupo* a Græco *κάπηλος*, *κάπηλος*, *κάπων*, ut a *κάνθηλος*, *κάνθων*. A *κάπων* Latini fecerunt *caupo*, addito *u*. Pro quo etiam dixerunt *copo*; ut pro 'aula,' 'olla;' et a 'copo,' 'copona.' Et antiquitus 'copo' et 'copona' non de una re tantum, ut nunc, sed ad multa alia extendebatur, ut Græcis *κάπηλος*. *Dac.*

^e *Coquitare*] Hodie hæc vox apud Plautum nusquam legitur, nisi locum intelligat Festus qui est in Pseud. III. 2. ubi nunc *coquinare* legitur: 'Hem mane, quanti istuc unum me coquinare perdoce?' ubi *coquinare* est a *coquina*, ut et idem *coquinatum* paulo superius dixerat: 'An tu coquinatum te ire quoquam postulas?' Et Alul. III. 1. 'Neque ego unquam, nisi hodie, ad Bacchas veni ad Bacchanal coquinatum.' *Idem*.

Coquum^f et pistorem apud antiquos eundem fuisse accepimus. Nævius, Coquus, inquit, edit Neptunum, Venerem, Cererem: significat per Cererem panem, per Neptunum pisces, per Venerem olera.

Corbitæ^g dicuntur naves onerariæ: quod in malo earum summo pro signo corbes solerent suspendi.

Corculum^h a corde dicebant antiqui solertem, et acutum.⁵ Plautus in Casina: Ego sum liber, meum corculum, melliculum, verculum.

//////////

5 Alii *cautum*.

NOTÆ

^f *Coquum*] Pistorem apud Veteres non fuisse testatur Varro in *ταφή Μερίπρον*: 'Nec pistorem ullum nosset, nisi eum qui in pistrino pinseret farinam:' et lib. 1. de vita populi Rom. 'Nec pistoris nomen erat, nisi ejus qui far pinsebat.' Plin. l. xviii. c. 12. 'Pistores Romæ non fuerunt ad Persicum usque bellum, annis ab urbe condita super 10LXXX. ipsi panem faciebant Quirites, mulierumque id opus erat, sicut etiam nunc in plurimis gentium. Artoptam Plautus in fabula, quam Aululariam scripsit, magna ob id concertatione eruditorum an is versus poëtæ sit illius, certumque sit Atteii Capitonis sententia, tostum panem lautioribus coquere solitos, pistoresque tantum eos, qui far pinsebant, nominatos.' Sic et apud Plautum *coquum* centies, *pistorem* vero ne semel quidem, nisi pro eo qui far pinsit: nam *pistum* antiqui dicebant pro *molitum*. Vide 'pistum.' Locus Nævii, 'Coquus edit Neptunum, Venerem, Cererem,' ex iis operibus desumptus fuit quorum nomina hodie non extant. Cur autem per Venerem olera intelligat Nævius, hoc inde est, quod horti in Veneris erant tutela. Varro lib. 1. de Re Rust. 'Adveneror Minervam et Venerem, quarum unius procuratio oli-

veti, alterius hortorum, quo nomine rustica vinalia instituta.' Idem lib. v. de L. L. vide infra post 'Roscii,' et in 'rustica vinalia.' *Idem*.

^g *Corbitæ*] Genus navigii tardum et grave. Plaut. Pœnul. iii. 1. 'Homines spissigradissimos Tardiores quam corbitæ sunt in tranquillo mari.' Sic autem dictæ *corbitæ*, quod *corbes* in malo *παράσημα* suspenderentur contra solitum morem: semper enim *παράσημα* in prora, et inde nomen. *Idem*.

^h *Corculum*] Plauti exemplum hic nihil ad rem; sed potius, quod ait Cicero de Scipione Nasica, eum vulgo *Coreulum* dictum. *Jos. Scal.*

Corculum] Hic Plauti locus, quem laudat Festus, nihil ad rem, nam quo sensu dixit Plautus, non pro solerti et acuto, sed *ὑποκοριστικῶς* positum est; ut et reliqua verba ad eundem modum efficta. Sed *corculum*, quo sensu solertem et acutum significat, dictus Scipio Nasica. Cicero in lib. de claris Orator. 'P. etiam Scipionem Nasicam, qui est Coreulum appellatus, qui item bis consul et censor fuit, habitum eloquentem.' Item paulo inferius: 'Jam duorum abavorum quam est illustre nomen, P. Scipionis, qui bis consul fuit, qui est Coreulum dictus.' *Dac.*

Corda frumenta,ⁱ quæ sero maturescunt, ut fenum cordum.

Corgo^k apud antiquos pro adverbio, quod est profecto, ponebatur.

Corinthienses^l ex eo dici cœperunt, ex quo coloni Corinthum sunt deducti, qui antea Coriathii sunt dicti: quam consuetudinem servamus etiam, cum Romanenses, et Sicilienses[†] negotiatores dicimus, qui in alienis civitatibus negotiantur.

Corius^m apud antiquos masculino genere dicebatur. Plautus: Jam tibi tuis meritis crassus corius redditus est. Pari modo diverso genere dicebant, hæc ludus,ⁿ hæc metus,^o hæc annis,^p hic frons.^q

† Ed. Scal. Rom. et Hispanienses, et Sicilienses.—6 Alii hæc lucus. Scal. le-

NOTÆ

ⁱ *Corda frumenta*] Non de plantis tantum, sed et de animalibus *cordus* dicitur. Varr. lib. II. de Re Rust. cap. 1. ‘dicuntur agni cordi qui post tempus nascuntur, ac remanserunt in volvis intimis, vocant χορίον a quo chordi appellati.’ Ubi a χορίον, quod est membrana fœtus, chordum dici putat: sed melius Martinius, qui a Græco κορίδιος, ‘juvenilis,’ vel ab ὄρος, ‘terminus,’ ‘finis;’ vel, ut quidam voluit, a χόρτος, ‘herba.’ Hominibus etiam sero natis id nomen tributum. Ita Cordus Cremutius. Vide Plin. *Idem*.

^k *Corgo*] Vetus Glossarium per G, *Gorgo*. *Goreo*, ἀναμφίβολος. *Lege*, *Gorgo*, ἀναμφίβωλος. *Gorgi*, ἀναμφίβωλοι. *Jos. Scal.*

Corgo] Quasi ‘corde ago’ dici putat Martinius: in Gloss. Philox. legitur *Gorgo*, ἀναμφίβωλος. *Gorgi*, ἀναμφίβωλοι. *Gorgo* pro *corgo*, c mutato in g. *Dac.*

^l *Corinthienses*] Qui Corinthum habitant, sed aliunde nati sunt. At Corinthii, Corintho oriundi, etsi aliud solum colant. Sic ‘Romanenses, Sicilienses, Hispanienses.’ Sospiter: ‘Cum dicimus Hispanus, nomen na-

tionis ostendimus; cum autem Hispanienses, cognomen eorum qui provinciam Hispaniam incolunt, etsi non Hispani.’ *Idem*.

^m *Corius...ludus*] *Lege Hæc lupus*, non *Hæc ludus*. Ennius: ‘Endotuetur ibi lupu’ fœmina conspicio annem.’ *Jos. Scal.*

Corius] Ignoratur Comœdiæ nomen, unde Plauti locus, quem Festus laudat, petitus est. Et idem eo alibi masculino genere usus est, ut Pœnuli. Act. I. Scena I. ‘Tres facile corios contrivisti bubulos.’ Et Varro in Eumenid. ‘Nunc corius ulmum tuus depavit, pergis, heja.’ *Dac.*

ⁿ *Hæc ludus*] Optime notavit Scaliger legendum esse *hæc lupus*, ut apud Enn. ‘Endotuetur ibi lupu’ fœmina, aspicio annem.’ Neque enim *hæc ludus* unquam dixere Veteres, sed pro ea dicebant *lusio*: vide Nonium. *Idem*.

^o *Hæc metus*] Ennius: ‘Ni metus ulla tenet, rite virtute quiescunt.’ *Idem*.

^p *Hæc annis*] Plautus in Mercat. ‘Neque ulla mihi obstat annis, neque mons, neque adeo mare.’ *Idem*.

^q *Hic frons*] Cæcilius in subditio:

Corniscarum^r divarum locus erat trans Tiberim cornicibus dicatus, quod in Junonis tutela esse putabantur.

Cornua^s Liberi patris simulachro adjiciuntur, quem inventorem vini dicunt: eo quod homines nimio vino truces fiunt.⁸

Corolla diminutivum est a corona: corollam^t nova nupta de floribus, verbenis, herbisque a se lectis sub amiculo ferebat.

Corona,^u cum videatur a choro dici, caret tamen aspiratione: sive coronæ dicuntur, quod cohonorent eos quibus imponuntur.

//////////

gendum monet hæc lupus: probat *Dac.*—7 Quidam libri *fons.*—8 *Vett. libb. fiant, ut belluæ.*

NOTÆ

* Nam ii sunt inimici pessimi fronte hilaro, Corde tristi, quos neque ut apprehendas, neque ut mittas scias.' *Idem.*

^r *Corniscarum*] Cornices esse in tutela Junonis, præter fabulas, cognomen etiam ipsius Deæ docnerit, *Moneta*; nam inde Gracculi *Monetæ* et *Monetulæ* dicti. Posterior ætas per *D*, *Monedulæ*. Glossarium exponit, *Monetam*, *μημοσύνην*, non male. Hyginus: 'Ex Jove, et *Moneta*, *Maia*.' *Moneta* ergo ἡ *Μνημοσύνη*, mater *Musarum*: et in *Odyssea* veteri *Livii Andronici*: 'Nam *Diva* *Monetas* filia docnit,' hoc est, *μοῦσα*. Nam est ex illo: οὔνεκ' ἄρα σφέας Οὔρας μοῦσ' ἐδίδαξε. *Jos. Scal.*

Corniscarum divarum locus] *Lego lucus*: in *vett. Epigrammate*, *DEINAS CORNISCAS SACRVM*. sic dictus a cornicibus quas in Junonis tutela esse vel bullatæ ætati notum est. Hanc ideo natalem dixit *Tibull.* lib. II. El. 2. quod *Juno natalis Dea* est: 'Huc veniat natalis avis prolemque ministret.' *Corniscas* absolute vocat *P. Victor*, qui ponit in decima quarta urbis regione trans *Tiberim*. *Dac.*

* *Cornua*] Allusit *Horatius*: 'et addit pauperi.' *Jos. Scal.*

Cornua] *Nicandri Scholiastes* ἀλεξι-φαρμάκοις· οἱ παλαιοὶ κέρασιν ἐχρῶντο ἐν τῇ πόσει ἀντὶ τῶν ποτηρίων, ὅθεν καὶ τὸ κέρασαι εἴρηται. ἢ διὰ ταυρωτικῶν τῶν πινόντων, τουτέστι τὴν ἀπὸ τοῦ οἴνου ἰσχύν. Ὁ Διόνυσος καὶ ταυροκέρας, i. 'Antiqui cornibus utebantur pro poculis, unde et κέρασαι vinum infundere dicitur. Vel propter torvitatem bibentium, hoc est, robur a vino datum. *Bacchus* etiam *Tauriformis*.' Ad hanc bibentium torvitatem allusit *Horatius*: 'Et dat cornua pauperi.' *Dac.*

^t *Corollam*] Sub amiculo, hoc est, sub flammeo, quo nubens caput obnubebat. *Catull.* 'Cinge tempora floribus *Snaveolentis* amaraci, *Flammeum cape*.' Qui locus interpretes *latnit. Idem.*

^u *Corona*] Et nos quoque alibi docuimus *Coronam Græcæ* originis esse. *Simonides*: Φοῖβος ἐσαγείται τοῖς Τυνδαρίδῃσιν αἰοιδῆς, ἂν ἕμετροι τέττιγες ἀπημείψαντο χορῶνφ. Ideoque non carebant ratione, qui cum aspiratione scribebant. *Jos. Scal.*

Corona] Non a choro, sed a Græco

Corpulentis^x Ennius pro magnis dixit: nos corpulentum dicimus, corporis obesi hominem.

Cossi^y ab antiquis dicebantur natura rugosi corporis homines, a similitudine vermium ligno editorum, qui cossi appellantur.

Cotiliæ⁹ lacus^z appellatur, quod in eo est insula Cotiliaⁿ nominata a Græcis.

Coturnium,^b vas, quo in sacrificiis vinum fundebatur.

Coturnix^c appellatur a sono vocis.

9 Alii *Cutiliæ*.

NOTÆ

χορωνδς, nam primum Veteribus στεφανος, corona, χορωνδς vocabatur, παρὰ τοὺς χορούς. Quæ vox apud Simonidem legitur. Immo potius corona a κορώνη, quam Hesych. interpretatur εἶδος στεφάνου, 'Speciem Coronæ.' *Dac.*

^x *Corpulentis*] Hæc vox in Ennii fragmentis non apparet. Sed inde in Glossis: 'Corpulentus, μεγαλόσωμος,' 'Magni corporis.' Postea *corpulentus* dici cœpit pro pingui: corpus enim pinguedo. Unde 'corpus facere' dixit Phæd. pro pinguescere; ut contra 'corpus amittere,' pro macilentum fieri. Quod jam olim viris doctis annotatum. *Idem.*

^y *Cossi*] Ante *Cotiliæ* in l. m. amplius est: *Cothonis* appellantur portus in mari arte et manu facti. Ful. Ursin.

Cossi] Eos postea Cusos invenio vocatos. Glossarium: 'Cusus, ξύλου σκώληξ.' Unde Hispani hodie vocant *Gusanos*. Jos. Scal.

Cossi] Alii vermes istos non *cossos*, sed *cosses*, vocant, nempe 'cossis' et 'cossus' ut 'matrimus' et 'matrimis.' *Cossi* postea *cusi* vocati. Gloss. 'cusus, ξύλου σκώληξ,' 'ligni vermis.' *Dac.*

^z *Cotiliæ lacus*] Malim *Cutiliæ*, ut apud Varronem lib. iv. de Lingua

Latina, et Plin. lib. iii. cap. 12. *Ant. Aug.*

Cotiliæ lacus] Alii *Cutiliæ*. Et 'lacum Cutiliensem' vocat Varro. Sed apud Dionys. et Strab. *Cotilia* legitur. Italiæ umbilicens in agro Rheatino, intra Rheate et Amiternum. A Græcis nomen traxit, quibus Κοτύλη insula dicitur in responso illis reddito: Στείχετε μαίμενοι Σικελῶν Σατούρνιον αἶαν, ἢ δ' Ἀβοριγενέων, Κοτύλη οὐ νᾶσος ὀχεῖται, 'Vadite quærentes Siculum Saturniam terram Vel Aboriginum, Cotilia ubi insula fertur.' *Dac.*

^a *Cotilia*] A Græcis, quibus scilicet responsum redditum: Στείχετε μαίμενοι Σικελῶν Σατούρνιον αἶαν, ἢ δ' Ἀβοριγενέων, Κοτύλη οὐ νᾶσος ὀχεῖται. Κοτύλην ergo Græci vocarunt. In Strabone monuimus Κοτισκολίας perperam legi. Legendum enim Κοτυλίας. Jos. Scal.

^b *Coturnium*] Ego non puto differre a *Gutturnio*. Sed literæ in suas cognatas degenerarunt. *Idem.*

Coturnium] A gutta est *gutturnium*, sic dictum, quod guttatim funderet. Postea *g* in cognatam *c* mutata, *coturnium* factum est. Vide 'Gutturnium.' *Dac.*

^c *Coturnix*] A sono vocis dictam vult Festus, quod primam in cantu

CRACENTES,^d graciles. Ennius: Succincti gladiis media regione cracentes.

Craticulum^e a Græco κρατέω deducitur.¹⁰

Crebrisuro^f apud Ennium significat vallum crebris suris, id est, palis, munitum.

Creduas,^g credas. Plautus: Ipsus nec amat, nec tu creduas.

Creperum, dubium,^h unde increpitareⁱ dicimus, quia male dicta fere incerta et dubia sunt.

Crepidines,^k saxa prominentia.

10 Vide Notas infra.

NOTE

syllabam referat. Sed melius Servius ab obliquo ὑπρυγος per transpositionem, γ in c mutato. *Idem.*

^d *Cracentes*] Isidorus, 'Cracentes, graciles.' A verbo *gracco* pro quo *craceo* dicebant. *Gracco* autem a γράω absumo. Ex hoc loco Nestor: 'Gracentes, graciles. Ennius: Succincti gladiis media regione cracentes.' *Idem.*

^e *Craticulum*] Ego, quod verbum hic Græcum substituendum sit, non video. Potius mihi videtur legendum, *Craticulum* a *crute* deducitur: et verum est. Crate neutro genere antiquitus, a quo *Craticulum*; ut 'rete,' 'reticulum.' *Jos. Scul.*

Craticulum] A Græco κρατέω, teno, vincio, apprehendo. Sed non immediate. Nam est a *crate*, ut a 'rete,' 'reticulum,' crates autem a κρατέω. Male igitur Scaliger, qui hic aliter legendum censet. Male etiam qui κράταιον vel κρατάλωμα, ut erat in margine. *Dac.*

^f *Crebrisuro*] In obliquo scilicet. Nam rectum est *crebrisurum*: Festo enim, ut et Hesychio, et aliis, solenne est verba producere ut posita sunt in locis unde ea petiere. *Crebrisurum* autem est vallum crebris suris, hoc est, palis, fixum. Nam *surus* palum significat. Vide infra in 'ri-

gido' et 'surus.' *Idem.*

^g *Creduas*] Plant. in *Bacchid. Ant. Aug.*

Creduas] Locus Plauti est *Bacchid. III. 3.* Sic et *Amphitr.* 'o Di faciant ut tu quoque Concisus pugnis, et illis dentibus, id impransus creduas.' Et alibi plus vicies. *Dac.*

^h *Creperum, dubium*] Lucret. lib. v. 'Exæquataque sunt creperi certamina belli.' Sabinam vocem esse ait Varro l. v. 'Crepusculum a crepero, id vocabulum sumserunt a Sabinis; unde veniunt Crepusci nominati Amiterno, quod eo tempore erant nati. Ut Lucii prima luce in creatione, crepusculum significat dubium; ab eo res dubiæ dictæ creperæ, quod crepusculum, dies etiam nunc sit, au imā nox, multis dubium.' Sed *creperus* et *crepusculum* a *crepus*. At *crepus* Sabini ab Hebræo ארבע עשרה. *Idem.*

ⁱ *Unde increpitare*] Male hic Festus a *crepero*, *increpitare* dixit, nam est a verbo *crepure*, quod clamare significat. Et ita ipse Festus in voce 'increpitare.' Locum adi. *Idem.*

^k *Crepidines*] Saxa prominentia. Proprie, basis saxorum, summitates riparum, aliquando etiam margo fontis, lacus, ut Græce κρηπίς. *Idem.*

Crepitulum ¹¹ ornamentum capitis : id enim in capitis motu crepitum facit.

Crepos ¹² Romani lupercos dicebant a crepitu pellicularum, quem faciunt verberantes. Mos enim erat Romanis in lupercalibus nudos discurrere, et pellibus obvias quasque feminas ferire.

Cretere ¹³ vocabulum trahitur a cratere, quod vas est vini.

Crevi ^o modo significat hereditatem adii : modo major ætate, vel censu ^p sum, modo judicavi : ^q modo divisi : ^r quæ omnia a duobus verbis cresco et cerno veniunt : cujus

11 Scribitur et *Crepidulum* et *crepiculum*.—12 Alii legunt *Creppos*.—13 Ed. Scal. *Creterre*. Legendum monet Dac. *Creterra* vel *Cretera*, ab Ionico κρητήρα.

NOTE

¹ *Crepitulum*] Apud Tertullian. *Crepidulum* in lib de Pallio: 'et stolam, supparum, crepidulum, et calidrum.' *Jos. Scal.*

Crepidulum] Scribitur et *crepidulum* et *crepiculum*. Meminit Tertull. in lib. de Pallio: 'Et stolam, supparum, crepidulum, et Calidrum.' Sed mihi suspicio est apud Festum et Tertull. vitiose scriptum esse *crepidulum*, sive *crepitulum*, pro *cupidulum*. Nam in Glossis Arabico-Lat. legitur 'capedulum, vestimentum capitis.' *Dac.*

^m *Crepos*] Alii legunt *Creppos*. Luperci Panos Lycei Sacerdotes ab Evandro Arcade Romam translati, sacra lupercalia vocabantur, 15. Kalendas Maias solita. Ovid. Fast. 11. 'Tertia post idus nudos Aurora Lupercos aspexit, et Fauni sacra bicornis eunt.' Nudi luperci discurrebant, pelle Caprina tamen amicti, ut et ipsius Dei simulacrum, et per lasciviam discurrentes pellibus cædebant obvios. Unde a pellium crepitu, *crepi* sunt dicti. *Idem.*

ⁿ *Cretere*] Vide Nonium. *Idem.*

Delphi. et Var. Clas.

^o *Crevi*] Non proprie significat 'hereditatem adii:' sed cretionem aditio hereditatis statim sequebatur. Vetus Glossarium: 'Cernitoque, καὶ ἐγχειρησάτω.' Ita enim legendum est. Quasi diceret, ut eam possit adire: agat, aggrediatur. *Jos. Scal.*

Crevi, hereditatem adii] Cernere hereditatem non proprie significat hereditatem adire, sed videre, cernere, an illam expediat adire necne. Unde *cretio* dicebatur certorum dierum spatium, quod instituto heredi dabatur ad deliberandum utrum hereditatem adire vellet, et formulæ comparatæ ad cretionem erant ejusmodi: 'Titius heres meus esto, cernitoque in diebus centum proximis: nisi ita creverit, exeres esto.' *Dac.*

^p *Modo major ætate, vel censu*] A verbo *cresco* quod a κρᾶνναι, implere, absolvere. *Idem.*

^q *Modo judicavi*] Pacuv. in armorum judicio: 'Et æquum et rectum est quod postulas, jurati cernant.' *Idem.*

^r *Modo divisi*] Unde 'incretæ,' 'indivisa.' Vide suo loco. *Idem.*

Pomp. Fest.

N

unius^s origo ex Græco trahitur, quod illi *κράινειν* dicunt perficere.

Crines^t a discretione dicti, quam Græci *κρίσιν*¹⁴ appellant: nam iidem eos *κρινίδας* vocant.

Crocatio,^{15 u} corvorum vocis appellatio.

Crocotilum,^x valde exile. Plautus: Extortis talis^y cum crocotilis crusculis.^z

14 Alii *διάκρῖσιν*. Vid. inf.—15 Legendum monet Dac. *Crocitio*: et mox, *Crotilum*, *tenuē*.

NOTÆ

^s *Cujus unius*] Verbi *creasco* scilicet. Vide supra. *Idem*.

^t *Crines*] Nam iidem eos *κρινίδας* vocant. Falsum: et suspicor ne hic quidem Græcam vocem desiderari: sed potius legendum: *Nam ideo eos crines vocant: ideo*, inquit, propter *κρίσιν*, *crines vocant*. Jos. Scal.

Crines] A *κρίνω*, divido, discerno. Unde et discerniculum acus qua mulieres capillos discernunt, dividunt. Sed falsum est quod subjungit Festus, *nam iidem eos κρινίδας vocant*. Legendum putat Scaliger, *ideo eos crines vocant*. Quod perquam verisimile est. *Ideo*, inquit, propter *κρίσιν* vel, ut in margine *διάκρῖσιν*, *Crines vocant*. Et re vera *crinis* comam in plures *σειρὰς* sive ordines divisam discretamque significat. *Dac*.

^u *Crocatio*] Legendum *crocitio*, a verbo *crociare*, *crocitare*. Anul. 'Simul radebat pedibus terram et voce crocibat sua.' *Idem*.

^x *Crocotilum*] Legendum *crotilum*, *tenuē*; unde 'succrotilum' et 'succrotila,' quæ vide suo loco. *Idem*.

^y *Extortis talis*] Cum talis inflexis. Sic in 'succrotila.' Et hanc lectionem agnoscit etiam Priscianus: sed in voce *schaeniculus* et voce *todi* aliam lectionem sequitur Festus nempe *cum extritis talis*. Ita ut quid sequi debeas incertum sit: homines

cum extritis talis *λαισποδίαι* ab Atheniensibus dicebantur, ut in Conjectaneis notavit Scaliger, quanquam nonnulli dicunt *λαισποδίας* eos esse qui *δρεπανώδεις* habeant pedes, ut ii sunt quos falcones a Veteribus vocatos esse testatur Festus. *Idem*.

^z *Cum crocotilis crusculis*] Legendum, ut supra, *cum crotilis crusculis*. Sed mirum quam parum sibi Festus constans sit, qui in 'succrotila' scripserit *succrotilis crusculis*, et in voce 'todi,' *cum todellis crusculis*, quæ etiam vera lectio esse possit. Immo et eam asserere videtur Priscianus, qui hunc Plauti locum laudat, *cum todenis crusculis*. *Todenis* manifesto corruptum ex *todellis*. Neque sine ratione, cum *todi* sint parvæ aves, a quibus cruscula exilia et tenuia *todella* dicantur, præsertim cum simili translatione, ut in Conjectaneis suis notavit Scaliger, Eubulus comicus dixerit *σκέλη κοψίχου*, ab ea minutula avicula scilicet quæ *κόψιχος* dicitur. Ita enim ille de Theano meretrici: 'Ἡ Θεανὸ δ' οὐχὶ σειρήν ἔστιν ἀποτετιλμένη; Βλέμμα καὶ φωνὴ γυναικὸς, τὰ σκέλη δὲ κοψίχου. Id est, 'Theano vero nonne capillum avulsa est? habetque Vultum et vocem mulieris, crura vero copsicibi,' sive *todi*. In priori versu videtur Eubulus Aristophanem imitatus qui in *ὄρνιθ*. ait: Σὺ κοψίχῳ γε

Crocotinum^a genus operis pistorii.

Crucium,^b quod cruciat. Unde Lucilius vinum insuave crucium dixit.

Crumina sacculi genus. Plautus : Dii bene vortant, tene, crumina minuerint triginta minæ.¹⁶

Crusculum^c deminutivum a crure.

Crustariæ tabernæ^d a vasis potoriis crustatis dictæ.

Crustumina^{17 e} tribus a Tuscorum urbe Crustumena dicta.

16 'Versus Plauti mendosus ita legi debet: *Di bene vortant: tene crumina: in ea erunt triginta minæ.*' Jos. Scal. Idem censet Dac.—17 Al. *Crustumerna*, et mox *Crustumeria* pro *Crustumena*.

NOTÆ

σκάφιον ἀποτεριμένω. 'Tu similis es copsischo depili.' *Idem*.

^a *Crocotinum*] A croco dictum, sed cujusmodi fuerit incompertum est. *Idem*.

^b *Crucium*] '*Crucium vinum*' Lucilius dixit imitatione Alexidis, qui de vino Corinthio ita pronunciat: *Οἶνος ξενικὸς παρῆν, ὃ γὰρ Κορίνθιος Βασιανισμὸς ἐστὶ.* Jos. Scal.

Crucium] Vinum insuave, et quod cruciat, *crucium* dixit Lucil. imitatione Alexidis qui de vino Corinthio ita pronunciat: *Οἶνος ξενικὸς παρῆν, ὃ γὰρ Κορίνθιος Βασιανισμὸς ἐστὶ.* id est, '*Vinum patrium aderat: nam Corinthium erucium est.*' Dac.

^c *Crusculum*] Supra: '*cum crotilis crusculis.*' Plant. *Idem*.

^d *Crustariæ tabernæ*] Ubi vasa potoria crustata vendebantur. Crustæ autem emblematis genus quod in-se-rebatur vasculis atque vellent, detrahebatur, uti et emblemata. Cicero in Verr. vi. '*crustæ aut emblemata detrahuntur.*' *Idem*.

^e *Crustumina*] Dionysius lib. II. Plutar. in Romulo, Steph. de urbibus. '*Crustumeriam*' Sabinorum urbem appellant. Livius lib. I. '*Crustuminiim*' et '*Crustumerium*,' et lib.

II. '*Crustumeriam Latinorum.*' Virg. lib. VII. *Æn.* '*Crustumeros.*' Silius lib. VIII. '*Crustuminiim.*' Servius '*Crustumium*,' et '*Crustumerium.*' Cicero pro Plancio et pro Balbo '*Crustumina tribum.*' Virg. lib. II. Georg. '*Crustumia pira.*' Columella lib. V. cap. 10. et lib. XII. cap. 10. et Plin. lib. XV. cap. 15. et lib. XXIV. cap. 7. et Cloatius apud Macrobium lib. III. Saturn. '*Crustumina:*' prima syllaba CIV. in monumentis aliquot videmus; in aliis CRV. pro tribu. Eligat ex his lector, quod sequatur: mihi *Crustumina tribus* placet, et *Crustumeria* urbs Latinorum. *Aut. Aug.*

Crustumina] Non prætermittendum, quod Cassius Emina apud Servium Danielis nostri scribit: '*Siculum quendam nomine uxoris suæ Clytemestræ condidisse Clytemestrum, mox corrupto nomine Crustumerium dictum.*' Clytemestram vero sine N, pro Clytemnestra, et Anson. dixit, '*Vindicem adulterii cum Clytemestra necet.*' Jos. Scal.

Crustumina] In al. *Crustumerna* ab oppido *Crustumercio*. Quod in Sabinis statuit Livius. Sed apud illum inconstanti scriptura. Legitur *Con-*

CUBAM^{18 f} Sabini vocant eam, quam militares lecticam : unde videtur derivatum esse cubiculum.

Cubans^g auspicatur, qui in lecto quærit augurium.

Culcita,^h quod tomento inculcatur, appellata.

Culigna^{19 i} vas potorium. Cato, Culignam, inquit, in fœno Græco ponito, ut bene oleat. Culigna vas vinarium a Græco dicta, quam illi dicunt κὺλινκα.

Culina^k vocatur locus, in quo epulæ in funere comburuntur.

18 Alii *Cumbam*.—19 Legit Scal. *quam illi dicunt κὺλινκην*. quod probat *Dac*.

NOTE

struminum, Crustomerium, et Crustomeria. ‘Crustumeros’ vocat Virg. lib. VII. ‘Ardea, Crustumerique, et turrigeræ Antennæ.’ Quæ scripturæ varietas, in re adeo incerta, facit ut nihil pronuntiare audeam. Tamen ad vulgatam lectionem retinendam me Plinii locus vehementer movet: ‘Crustumenus,’ inquit, ‘ager veteris oppidi nomen retinet in ‘Tuscia.’ Et Cicero pro Flacco: ‘In Crustumino aut in Capenati agro.’ Idem Cicero pro Planc. et pro Balbo ‘Crustumina’ tribum nominat, et ita in Lapp. *Dac*.

^f *Cuban*] A *cubo*, quod ibi milites cubabant, cum ait, ‘lecticam, ut militares vocant;’ lecticas militares intelligit, quæ Græcis χαμείνας dicuntur, et χαμείνας. Eurip. in *Rheso*: λέειπε χαμείνας φυλλοστρώτους. ‘Relinque lecticas foliis stratis.’ Talem Varro lecticam intelligit lib. IV. ‘Lectica, quod legebant, unde eam facerent, stramenta atque herbas, ut etiam nunc fit in castris;’ sunt qui legant *cumbam* pro *cubam*, sed *cubam* vera lectio. *Idem*.

^g *Cubans*] Virgil. ‘Pellibus incubuit stratis, somnosque petivit.’ *Jos. Scal.*

Cubans] Interdum qui a Divis respoua vel alia petebant, in eorum fano cubare soliti. ‘Incubare’ dixit

Plaut. *Curcul.* I. 1. ‘Id eo fit quia hic leno ægrotus incubat In Æsculapí fano.’ Et II. 2. ‘Namque incubare satius te fuerat Jovi.’ Et Virg. VII. *Æneid.* ‘Pellibus incubuit stratis, somnosque petivit: Multa modis simulacra videt volitantia miris.’ Ubi Servius: ‘incubare dicuntur proprie hi, qui dormiunt ad accipienda responsa. Unde est: ille incubat Jovi. Id est, dormit in Capitolio ut responsa possit accipere.’ Neque in templis tantum incubabant, sed et in tumulis, ut de Augulis tradunt Mela et Herodotus. Vide ‘Manes.’ Porro notandum Festum *auspicatur* dixisse pro ‘oracula consulit,’ et ‘augurium,’ factum, oraculum. *Dac*.

^h *Culcita*] Huic Festi loco Incem dabit alter Varronis lib. IV. ‘Postquam transierunt ad culcitas, quod in eas acus aut tomentum aliudve quid calcabant, ab inculcando, culcita dicta:’ tomentum proprie est ex ciliciis pilis: *Borram* vulgo vocant. *Idem*.

ⁱ *Culigna*] Vas vinarium. Glossar. ‘culigna, σκεῦος οἴνου, vas vini.’ Cato cap. 132. ‘Jovi Dapali Culignam vini, quantumvis, polluceto.’ *A Græco dicta quam illi dicunt κὺλινκα.* Lege cum Scaligero, κὺλινκην. *Idem*.

^k *Culina*] Poëta innominatus: ‘Neque in culinam, et uncta compitalia,

Culiola¹ cortices nucum viridum, dicta a similitudine culeorum, quibus vinum sive oleum continetur.

Culcicula^{20 m} fusticulus quidam ligneus in sacris dicebatur.

Cumalterⁿ significat cum altero,¹ dictum ab antiquis ita brevitate causa, ut sodes, pro si audes, scilicet, pro scias licet, sis, pro si vis.

Cumeram²⁰ vocabant antiqui vas quoddam, quod opertum

//////////

20 Mss. *Culcicula*. Vide Not. inf.—1 Quidam legunt *cum aliter*.—2 Omnino legendum monet *Dac. Cumerum*.

NOTÆ

Dapesque dncis sordidas.' *Εὔστρας* eas vocari jamdudum monuimus. Significat et culina τὴν ἀφεδρῶνα. Glossarium: 'Culina, ἀπόπατος.' Item: 'Conclavis, et culina, ἀφεδρῶν, ἀπόπατος.' Glossæ Isidori: 'Culina, latrina, secessum.' Petronius: 'Qui inter hæc nutriuntur, non magis sapere possunt, quam bene olere, qui in culina habitant.' *Jos. Scal.*

Culina] Aggenus Urbicus de agrorum controversiis: 'Culinæ vocantur in suburbiis loca inopum funeribus destinata.' Et hoc sensu legitur in Catalect. 'Neque in culinam, et uncta compitalia, Dapesque dncis sordidas.' Has culinas Aristophanes *εὔστρας* vocavit in *Equit.* 'Ἐν ταῖσι *εὔστραις* κοινύλοις ἡρμοσττόμην. 'Ego in culinis pugnis aptabar probe.' Significat et *culina ἀφεδρῶνα*, cloacam, secessum exonerandi ventris causa. Glossæ Isidori, 'culina, latrina, secessum.' Neque tamen de ea intelligendus locus Petronii: 'Qui inter hæc nutriuntur non magis sapere possunt, quam bene olere, qui in culina habitant.' hic enim *culina* est *coquina*, quod et doctiss. Bourdelotius vidit. Nempè ex imitatione Plautina in *Mostell.* *Dac.*

¹ *Culiola*] Eadem dicuntur verbo 'Gullicæ.' *Ant. Aug.*

Culiola] A *culeus*, saccus ex corio,

culeolum, et *culiolum* factum: dicebant etiam *culiola* in feminino, unde *Guliola*, C in G mutato. Mendose legitur in Gloss. *gutillioæ*, κάρνα μακρά. παρὰ Ἰουκιλλίφ. lege *Gullicæ*. Item *gullica*, καρποτομία. *Dac.*

^m *Culcicula*] In Mss. *culcicula*, a *culcita* scilicet. Sed quid ad fustum *culcita*? An dicendum cum Voss. *culcicula* esse a *cultra* quasi *cultricula*? Sed litem dirimit liber antiquus, ubi: *Culcicula fasciculus quidam in sacris dicebatur. Culcicula* ergo parva *culcita*. Et de pulvinaribus forsàn hic locus intelligendus, in quis Struppi sive Deorum capita. Vide 'Struppi.' *Idem.*

ⁿ *Cumalter*] Dictum, ut in Epistola Cassii, 'Inpræsentiarum,' 'Cumpartim,' 'cumprime,' et similia. *Jos. Scal.*

Cumalter] Sæpe præpositiones cum nominibus junctas invenies. Sic 'inpræsentiarum,' 'cumpartim,' 'cumprime,' et similia. *Cumalter*, pro *cum altero*. Quidam legunt *cumalter*, pro *cum aliter*. Sed magis placet *cum altero. Dac.*

^o *Cumeram*] Varro lib. vi. de Ling. Lat. 'Igitur dicitur in nuptiis Camillus, qui *cumerum* fert, in quo quid sit in ministerio, pleriq. extrinsecus nesciunt.' Ita Macrobius etiam legit lib. iii. cum apud Varronem *cum me-*

in nuptiis ferebant, in quo erant nubentis utensilia, quod et camillum dicebant,^p eo quod sacrorum ministrum κάμυλλον appellabant.

Cumerum^q vas nuptiale a similitudine cumerarum, quæ fiunt palmææ vel spartææ ad usum popularem, sic appellatum.

Cum imperio esse^r dicebatur apud antiquos, cui nominatim a populo dabatur imperium.

Cum populo agere,^s hoc est, populum ad concilium, aut comitia vocare.

//////////

3 Al. est.

NOTÆ

rum sit. Ful. Ursin.

Cumeram] Omnino legendum *cumerum*, nam vas illud quo nubentis utensilia ferebantur constanter *cumerum* non *cumeru* dicebatur. Innuit ipse Festus infra, qui etiam discrimen illud inter utrumque ponit, ut *cumeru* sit ad usum popularem, *cumerum* vero ad nuptias. Firmat etiam Varro lib. vi. 'Igitur dicitur in nuptiis Casmillus, qui *cumerum* fert, in quo quid sit in ministerio, plerique extrinsecus nesciunt.' Porro hic mos a Græcis deductus est, apud quos puer ille ingenuus, quem *casmillum* Latini, ipsi vero vocant ἀμφιθαλή, hoc est, patrimonium, matrimonium, ἐν λίκνῳ, qui hic dicitur *cumerum*, male *cumeram* dici putavit Scaliger, panes gestabat cum hac intentione: ἐφυγον κακόν, εἶρον ἔμεινον. i. 'malum fugi, melius inveni.' *Dac.*

^p Quod et *camillum* dicebant] Vide 'Camillus.' *Idem.*

^q Cumerum] Vide supra. A *cumeru*, *cumerum*; est autem *cumeru* vas vimineum vel etiam fictile, quo plebei homines frumenta condebant. Horat. in Sat. 'Cur tua plus laudes *cumeris* granaria nostris?' *Idem.*

^r Cum imperio esse] De imperio mi-

litari hic Festus loquitur; nam cum imperio esse dicebatur dux, qui imperabat exercitui, unde sæpius apud historicos invenies ex formula: 'Cum imperio missus,' cum imperio mittere.' At vero infra, cum potestate esse dicebatur magistratus qui jurisdictionem habebat, et civili aliquo munereungebatur, quæ potestas interdum 'civile imperium' dicebatur: nam semper civilis est potestas. Cicero pro Fonteio: 'Ecquis unquam reus, in honoribus petendis, in potestatibus, in imperiis gerendis sic accusatus est?' Ulpian. instit. i. 'Populus ei et in eum omne snum imperium et potestatem conferat.' *Idem.*

^s Cum populo agere] Est vocare populum ad consilium aut comitia, enimque rogare ut suffragiis suis quid iubeat aut vetet. At vero 'agere apud populum' est concionem habere ad populum sine ulla rogatione. Hoc omnibus diebus fieri licebat, et non magistratu tantum, sed etiam a privato senatore, magistratu ei concionem dante. Illud comitali tantum die, a solo etiam magistratu. Messala de auspiciis i. 'Si concionem habere volunt, utine cum populo agant.' Auson. Popma. *Idem.*

Cum potestate esse ^{4t} dicebatur de eo, qui a populo alicui negotio præficiebatur.

Cuncti ^u significat quidem omnes, sed conjuncti et congregati; at vero omnes etiam si diversis locis sint.

Cuniculum, ^x id est, foramen sub terra occultum, aut ab animali, quod simile est lepori, ^y appellatur, quod subterfossa terra latere est solitum; aut a cuneorum similitudine, qui omnem materiam intrant findentes.

Cunire ^z est stercus facere: unde et inquinare.

4 Al. C. p. est.

NOTÆ

¹ *Cum potestate esse*] Vide supra 'Cum imperio.' *Idem*.

^u *Cuncti*] *Idem* Ascon. in divinat. 'Cuncti simul omnes quasi conjuncti.' Sic Virg. I. Æn. 'Cuncti nam lectis navibus ibant.' Ubi Servius: 'Sane cuncti non idem significat quod omnes: Cicero sæpe ait, cuncti atque omnes, quia omnes non statim sunt cuncti, nisi iidem simul sunt juncti.' *Omnes* de univrsis numero distinctis dicitur. Virg. 'Rex Jupiter omnibus idem.' Et Sallust. 'Omnes homines qui sese student,' &c. *Idem*.

^x *Cuniculum*] Contra Varro lib. I. de Re Rust. cuniculum animal a cuniculis, id est, foraminibus subterraneis dictum putat. Ejus verba sunt: 'Cuniculi dicti ab eo quod sub terra cuniculos ipsi facere soleant, ubi lateant in agris.' Sed verisimilius ab animali nomen inditum, quod miles cuniculos fodiat animalis hujus imitatione. Est autem Hispanicum vocabulum *cuniculus*. Plin. lib. VIII. cap. 53. 'Leporum generis sunt, et quos Hispania cuniculos appellat.' *Idem* Galen. lib. III. Ælian. de Animal. lib. XIII. cap. 15. *Idem* et alii multi; sed tandem vere ostendit eruditissimus Ægil. Menagius, in per-

amæno illo de juris amœnitatibus libro, cuniculum Græcum esse origine. 'Κυνών, κυνός, κυνικός, cunicus, cuniculus,' id est, 'caniculus, ab ὕω, κύω, κύων,' &c. *Cuniculus* enim, inquit, proprie et primario est fœtus animalis: transit postea ad λαγιδεῖς γεωρῶχους, 'lepusculos terram fodientes.' Ita cuniculos Strabo eleganter appellat, cumque cuniculorum ferax esset Hispania, (unde cuniculosam Celtiberiam dixit Catullus,) τὸ *cuniculus* vocem esse Hispanam falso creditum est: non igitur animal a subterraneis meatibus, ut scripsere Varro et Plinius, nomen accepit, sed meatus subterranei ab animali dicti sunt, ut recte Martialis: 'Gaudet in effossis habitare cuniculus antris: Monstravit tacitas hostibus ille vias.' *Idem*.

^y *Quod simile est lepori*] Vere lepus non est. Leporum tria genera facit Varro lib. III. de Re Rust. et de cuniculo: 'Tertii,' inquit, 'generis est, quod in Hispania nascitur, simile nostro lepori ex quadam parte, sed humile, quem cuniculum appellant.' *Idem*.

^z *Cunire*] A *cænum*, *cunæ*, *cunire*, inquinare, inquinamentum, ancunulentum. Vide in voce 'Ancunulentæ.' A *cænum* dictæ sunt *cunæ*, ut

Cupes^a et cupedia antiqui lautiores cibos⁵ nominabant: inde macellum^b forum cupedinis appellabant. Cupedia autem a cupiditate sunt dicta, vel, sicut Varro vult, quod ibi fuerit Cupedinis^c equitis domus, qui fuerat ob latrocinium damnatus. Cupressi^d mortuorum domibus ponebantur ideo, quia hujus

⁵ Alii *ciphos*.

NOTÆ

a 'Pœna,' 'punire: æ sæpissime abit in *u*. *Cunire* autem proprie dictum videtur de infantibus cunas stercore fœdantibus. *Idem*.

^a *Cupes*] Varro *iv*. de Latino sermone: 'Ad corneta forum cupedinis, a fastidio.' Ita enim legitur in manuscripto: et recte. Fastidium enim est, quod vulgus Gallorum dicit *Friandize*: et fastidiosus, *Friand*. Italice *Giolto*: a glutiendo: vetustissimus orator Favorinus: 'Is nunc flos cænæ habetur inter istos, quibus sumtus et fastidium pro facetiis procedit.' Isidorus: 'Cuppes, fastidiosus, cupidus.' Glossarium: 'Cupidus, *κνιπός*.' Lego, *Cupedi*us. *κνιπός* est re vera, quem fastidiosum vocari admonimus, qui non multa, ut voratores, sed electilia edit: neque facile invenit, quod ad palatum faciat: significat et *κνιπός* parcum: quod non recedit a priore significatione. Porro Cupedinis forum est, forum piscatorium, ut cognoscimus ex Apuleii variis locis. *Jos. Scal.*

Cupes et cupedia] Omnes ciborum delicias *cupes* et *cupedia* vocabant antiqui. Plant. Stich. 'Nihil moror cupedia.' *Cupedia* autem, quasi *caupedia*, non a Cupedio quodam, ut putat Varro, sed quod in cauponis venderentur. *Caupo, copo, cupo*, unde *cupes* et *cupedia*. Neque etiam caret ratione a cupiditate forum *cupedinis* dictum. Nam et idem scribit Varro lib.

iv. 'Multi forum cupedinis a cupiditate.' Et *Cupedinem* pro *Cupidinem* Veteres dixisse certum est. Lucret. 'Quantæ conscindunt hominem cupedinis arces Solicitum curæ?' Facit etiam quod in gloss. legitur: 'Cupes, fastidiosus, cupidus.' Hujusmodi hominem vulgo vocamus *friand*. Porro quod hic ait Scaliger ex Apuleio, forum cupedinis et forum piscatorium idem esse, non satis firmo tibi cine fultum est, nam ex Varrone et aliis satis constat forum cupedinis a foro piscatorio diversum fuisse. *Dac.*

^b *Inde macellum*] Vide suo loco. *Idem*.

^c *Quod ibi fuerit Cupedinis*] Varronis locus, quem Festus intelligit, est ex lib. rerum humanarum, 'Numerius Equitius Cupes, inquit, et A. Omani Macellus singulari latrocinio multa loca habuerunt infesta.' Sed ibi non *cupedo* sed *cupes* nominatur. Unde ergo *cupedinis*? *Idem*.

^d *Cupressi*] Plinius apud Servium, qui nondum editus est: 'Romani moris fuit, propter cærimonias sacrorum, quibus P. Romanus obstrictus erat, ut potissimum cupressus, quæ excisa renasci non solet, in vestibulo mortui poneretur, nequis imprudens funestam domum rem divinam facturus introëat, et quasi attaminatus suscepta peragere non possit.' Ex his Servianis intelliges quare Plinius, de ea arbore loquens, dixerit, 'Diti sa-

generis arbor excisa non renascitur; sicut ex mortuo nihil jam est sperandum: quam ob causam in tutela Ditis patris esse putabatur.

Cura^e dicta est, quasi cor edat;⁶ vel quia cor urat.

Curatores^f dicuntur, qui pupillis loco tutorum dantur: sive illi, qui rei frumentariæ, agrisque dividendis præpositi.

Curia,^g locus est, ubi publicas curas gerebant. Calabra

6 Alii *coreda*.

NOTE

era, ideo et funebri signo ad domos posita.' Novum autem hunc morem fuisse, neque tam vetustum, quam putat Servius, vel ex eo apparet, quod peregrina erat arbor, seroque Romam advecta fuit, non multum ante Catonis ætatem: neque enim de ea tam verbose locutus esset Cato, ut notat etiam Plinius: divitum autem tantum non etiam omnium ædibus præponi solere auctor Lucanus: 'Et non plebeios luctus testata cupressus.' Cujus rei causam nullam aliam puto, quam raritatem arboris, quod initio pauci in agris aut intra urbanas villas eam arborem instituebant. *Jos. Scal.*

Cupressi] Servius ad illud III. Æneid. 'Et fronde coronant Funerea.' 'Romani,' inquit, 'moris fuit,' &c. Ad hunc morem alludens Horat. Od. 14. lib. 11. 'Neque harum, quas colis, arborum Te præter invisas cupressos Ulla brevem dominum sequetur.' Et Virg. lib. vi. 'Ferales ante cupressos Constituunt.' Porro non omnium, sed nobilium tantum et divitum funeribus adhibebatur: auctor Lucanus: 'Et non plebeios luctus testata cupressus.' Cujus rei causam esse putat Scaliger raritatem arboris, quod initio, paulo ante tempora Catonis, pauci in agris aut intra urbanas villas eam arborem instituebant. *Dac.*

^e *Cura]* Idem Varro lib. v. 'Curare a cura, cura quod cor urat.' Idem Servius; proprie autem *cura* de amore. Virg. 'At regina gravi jamdudum saucia cura.' Item: 'tua cura Lycoris.' Scaliger a *κόρος* satietas curam dictam putat: sed magis placet esse a *κόρειν* purgare, ut proprie ad nitorem domus pertineat. Et ita Voss. *Idem.*

^f *Curatores]* Tutores dicuntur, qui impuberibus dantur, qui se per ætatem defendere non possunt, curatores vero, qui tutoribus succedunt et dantur puberibus. Et hæc voluit Festus, cum ait curatores loco tutorum pupillis datos. Ubi eo errasse videtur, quod puberibus, non pupillis darentur. Nam ex juris formula tutor pupillum puberem factum admonerat, ut sibi curatorem sumeret. Tamen extra erroris aleam erit Festus, si dicamus pupillorum nomine puberes aliquando etiam contineri, quod verum esse sciunt, qui in jure versati sunt. *Idem.*

^g *Curia]* Quod ait additas esse quinque, ut in sua quisque curia sacra publica faceret, est, ni fallor, vel mendosum, vel falsum. Licet verbo Centumvitalia, xxxv. curias easdem esse, existimet tribus: quod contra Romanarum rerum memoriam est. Videndum est, an recte amoveri poss-

curia^h dicebatur, ubi tantum ratio sacrorum gerebatur. Curia^e etiam nominantur, in quibus uniuscujusque partis populi Romani quid geritur: ⁷ quales sunt cæ, in quas Romulus populum distribuit numero triginta: (quibus postea additæⁱ sunt quinque:)⁸ ut in sua quisquæ curia

//////////

7 Al. *digeritur*.—8 Vide Not. g, &c.

NOTÆ

sint illa verba: *quibus postea additæ sunt quinque*: quæ fortasse Pauli sunt. His amotis cetera vera sunt, præterquam quod de nominibus curiarum plures scribit; quod nonnullis falsum esse videtur, *Ant. Aug.*

Curia] Asconius in Varr. III. sentire videtur tribus et curias eadem esse. 'Tribus,' inquit, 'principio tres fuerunt, Tat. Ram. Luc. postea de nominibus Sabinarum plures factæ sunt, quibus deprecantibus bellum parentum maritorumque finitum est; ad postremum xxxv. factæ:' et in Verri. II. 'Legitimos omnes tribus habent divisores suos, quos Plautus magistris Curiarum vocat in Aulul.' Vide Verrium apud A. Gell. lib. XVIII. c. 17. ubi scribendum est, *tribus quoque et curias*, pro eo quod est in vulgatis, *decurias*. Ful. Ursin.

Curia] Calabra. Glossarium: 'Calabra, ἰππῶν, βουλῆ:' sane hoc verbo ἰππῶνα significari nunquam legi. Supra monuimus inepti mutilatoris verba esse, *quibus postea sunt additæ quinque*. Illa vero etiam mendosum tinnunt: *nomina curiarum virginum*. Legendum enim *Curium*, aut *Curetium Virginum*: vel, si mavis, *Curiensium*. Sabinarum enim virginum nomina imposita Curiis. *Jos. Scal.*

Curia] Tribus modis accipitur *curia*. Sed ex eadem semper origine, nempe a *cura*. Primo, pro loco ubi senatus consedit. Varro lib. II. de

vita pop. R. 'Itaque propter curam locus quoque, quo suam quisque senator confert, curiam appellat.' Secundo, quæ et prima vocis origo, pro loco ubi sacerdotes cujusque curiæ res divinas peragerent, ut 'curiæ veteres.' Denique pro trigesima parte populi Rom. qui in triginta curias divisus fuit. Duas priores significationes Festus amplexus est, ut et Varr. lib. VI. 'Curia^e duorum generum, nam et ubi curarent sacerdotes res divinas, ut curiæ veteres, et ubi senatus humanas, ut Curia Hostilia, quod primus ædificavit Hostilius rex.' Apud Festum pro *geritur* quidam libri habent *digeritur*. Male, ut videtur, nam sacra Festus intelligit, quæ singulæ curiæ in sacra sua æde per sacerdotes suos peragebant. *Dac.*

^h *Calabra Curia*] Ad collem Capitolinum sita. Sic dicta a *calando*, hoc est, *vocando*. Quod universus populus ad eam calaretur, vocaretur, singulis calendis ad nonas et nundinas ediscendas. Unde liquet hanc fuisse maximam curiam, omnibus populi curiis communem, quam supra triginta reliquas a Romulo extractas Capitolium inter et Palatium ædificasse Numam testatur Dionysius lib. II. cap. 6. *Idem.*

ⁱ *Quibus et postea additæ*] Non video cur hæc verba viris doctis suspecta sint, cum *tribus* et *curiæ* perpetuo unum et idem fuerint, aliud ex alio conflatum corpus Romani populi.

sacra publica faceret, feriasque observaret; hisque curiis singulis nomina Curiarum virginum^k imposita esse dicuntur, quas virgines quondam Romani de Sabinis raperunt.

Curiales^l ejusdem curiæ, ut tribules, et municipes. Curiales flamines^m curiarum sacerdotes. Curiales men-

NOTÆ

Quod et ipse Festus aperte nos docet in 'centumvitalia.' Locum adi. *Idem.*

^k *Nomina Curiarum virginum*] Lege *curium virginum* aut *curctium*, sive, si mavis, *curcensium*, ut monet Scaliger. Ex Curibus Sabinis scilicet. *Idem* Liv. lib. 1. 'Itaque cum populum in curias triginta divideret, nomina earum curiis imposuit.' Sed falsi sunt et Livius, et Festus, alique omnes, qui idem tradidere, nam ex Dionysio et Plutarcho certum est Curii nomen impositum a ducibus et eorum patriis, idque etiam ex earum nominibus quæ supersunt cuilibet satis apertum, etsi infra Festus in 'Popillia' tradit, non tantum a viris sed a feminis quoque tribus nominatas. Verum in antiquitate enucleanda satis iudicantes fuere Romani veteres, et in ea multo accuratiores Græci, ut Dio, Plutarch. Dionysius. *Idem.*

^l *Curiales*] Dicuntur et servi Curiarum, qui etiam post desitam Curiatorum comitiorum solennitatem ea comitia convocare solebant. Terentius non alios intellexit, 'Curialis vernula est, qui me vocat:' nisi, quod verius puto, *curialem* dixerit ab eo, quod Græci ceusebant servos ex tribu, populo, et curia dominorum. Itaque apud Aristophanem legimus, τὴν Στρυμμοδάρου Θραῦτταν ἐκ τοῦ Φελλέως. A qua mente dicit servus in Phormione: 'Amicus summus meus et popularis Geta:' vocat popularem suum in palliata Comædia, servum cujus herus ejusdem δῆμου esset cum

suo hero. Si servi erant Curiales, et vernas quoque fuisse necesse est. Quare eruditissimus vir Ant. Goveanus assequi non potuit, cum tamen, si illud sagax ingenium adhibuisset, potuisset, ni fallor, aut certius pronuntiare, aut prudentius tacere. Ii servi, cum liberabantur a magistratu, prænomen et nomen ipsius magistratus accipiebant. Publici ii servi erant ex iis, qui dicebantur Servi Romani. Porro *Curiales* postea et *Curiones* dicti sunt, quia cum antea Curionum esset habere 'Comitia Curiata,' ipsi postea obsoleta veteri consuetudine Comitiorum eorum vicem ea Comitia habebant, et propterea abusi sunt posteriores Romani eo nomine, ut omnes servos publicos, deinde et præcones, vocarent *Curiones*. Martialis: 'epigrammata Curione non egent.' Sed et *Calatores* ipsos antiquitus vocabant *Curiones*, ut in carmine Salvari: 'omnia dapa tilia comisse Jani Cusiones:' hoc est, Calatores, vel præcones sacrorum. Illi, ut dixi, erant servilis conditionis. *Jos. Scal.*

Curiales] Ejusdem curiæ. Plaut. Aulul. 11. 2. 'nam neque quisquam curialium Venit, neque magister, quem dividere argentum oportuit.' Tribules, ejusdem tribus; municipes, ejusdem municipii. Vide suo loco. *Dac.*

^m *Curiales Flamines*] Minores Sacerdotes intellige, qui curionum vicem sacra et carimonias obibant, nam *curiones* curiarum sacerdotes fuisse notum est. *Idem.*

sæ,ⁿ in quibus immolabatur Junoni, quæ Curis est appellata.

Curjata comitia^o a curiis appellata.

Curii fana^p a Curio⁹ dicta, quia eo loco domum habuerat.

Curionem agnum⁹ Plautus pro macro dixit, quasi cura macruisset.

Curionia sacra,^r quæ in curiis fiebant.

Curionium æs^s dicebatur, quod dabatur curioni ob sacerdotium curionatus.

Curis^t est Sabine hasta. Unde Romulus Quirinus, quia eam ferebat, est dictus; et Romani a Quirino Quirites dicuntur. Quidam eum dictum putant a Curibus, quæ fuit urbs opulentissima Sabinorum.

⁹ Quidam libb. *Curiali fana a curiatio.*

NOTE

ⁿ *Curiales mense*] Mensæ cuiusque curiæ, Junoni dicatæ. Dionys. lib. 11. cap. 8. Tatius in omnibus curiis mensas Junoni Quiritiæ ac Sabinæ dicavit. Hæ mensæ celebrandis convivii institutæ. Nam singulæ curiæ cum suis sacerdotibus sacrificia obibant, et una epulabantur, unde et 'curiæ dies' apud Ciceronem de Oratore: 'Ut cum lanti accubuissent, tolleretur omnis superioris sermonis tristitia, eaque esset in homine jucunditas, tantus in jocando lepos, ut dies inter eos curiæ fuisse videretur.' *Idem.*

^o *Curjata comitia*] Quibus curiatim suffragia dicebantur, ut quod plures curiæ statuissent, id jussu populi diceretur. Ea Magistratus, qui prioribus comitiis creati fuerant, confirmabant. *Idem.*

^p *Curii fana*] A quodam Curio dicta. Quidam codd. *Curiali fana*. Forssøn *Curii tifata*. Sic infra 'Mancini tifata.' Locum adi. *Idem.*

⁹ *Curionem agnum*] Locus Plauti

est Aulul. 111. 6. 'quo quidem agno sat scio.' 'Magis curiosam nusquam esse ullam bestiam. Volo ex te scire quid sit agnus curio, Qui ossa atque pellis totus est, ita cura macet.' Ubi et *curiosum* et *curionem* vocat. Nec necesse est ut supra pro *curiosam*, *curionem* legas, nam utrumque recte dici potest. Et Apulei. Agnum pinguem *incuriosum* vocat. *Idem.*

^r *Curionia sacra*] Quæ in curiis habebant a curione sacrorum curialium præfecto. 'Curionium æs,' *le revenu annuel du Curé*. *Idem.*

^s *Curionium æs*] Curionia sacra. *Idem.*

^t *Curis*] 'Cris' Sabinorum lingua hastam significare testatur Cato et alii. Ovid. etiam. 'Sive quod hasta quiritis prisca est dicta Sabinis.' Sed propius vero est a *Curis* Curibus nomen inditum, et a *Curibus Quirinum* et *Quirites* dictos. Nam *Quirites* proprie qui *Cures* Sabinorum oppidum incolebant. Et a *Curibus* Quirites appellatos testatur Livius lib. 1. 'Qui-

Curitim^u Junonem appellabant, quia eandem ferre hastam putabant.

Curriculo^x pro cursim ponebant. Plautus: Licet, inquit, vos abire curriculo.

Curriculus deminutivum est a curru.

Curtii locus^{10 y} appellatur a Curtio, qui eo loco in profundissimum se ob salutem populi Romani projecit hiatus.

Curules^z equi quadrigales. Curules magistratus appellati sunt, quia curru vehebantur.

Cussilirem^a pro ignavo dicebant antiqui.

Custodelam dicebant antiqui, quam nunc dicimus custodiam.

Custoditio est opera ad custodiendum quid sumpta.

Cutis^b Græcam habet originem: hanc enim illi κύτος dicunt.

10 Legendum monet Dac. *lucus*.

NOTÆ

rites a Curibus appellati.' Et inde forsam Juno Sabina Quiris etiam dicta. *Idem*.

^u *Curitim*] Vide 'Curis.' *Idem*.

^x *Curriculo*] Locus Plauti, quem laudat Festus, est ex iis fabulis quarum nomina non supersunt. Sed ea voce idem alibi sæpius usus est. Ut Mostel. 'Sed ego sumne infelix qui non abeo curriculo domum?' Quod Festus *cursim* exponit. At doctiss. Vossius non censet esse adverbium, sed a nomine *curriculum* et *curriculo* esse *cursu*. Nam idem dixit Trinum. v. 4. 'Curre in Pyræum atque unum curriculum face.' Et id magis placet. *Idem*.

^y *Curtii locus*] Lege *lucus*. In foro erat. Sed de hac historia apud Veteres non constat. Alii a Marco Curtio, alii multo ante a Curtio Metio, T. Tatii milite, dictum volunt. De priori plures consentiunt. Vide Liv. lib. vii. sect. 6. triplicem historiam affert Varro, quem vide lib. iv. *Idem*.

^z *Curules*] Equi, qui currum, ubi sella curulis erat, trahebant. Erat autem sella curulis eburnea. Unde 'Curule ebur' appellat Horat. Græci ἐλεφάντινον δίφρον. Magistratus qui hac sella uterentur *curules* dicti. *Idem*.

^a *Cussilirem*] Prius dictos puto *Cossilires*. Sic vocati ignavi, et oscitabundi, qui per vias urbis otiosi incedunt varici, et lentis passibus. Metaphora ab aratoribus, qui porcas in agro faciunt. Oportet enim eos pedes ambos in sulcis seu liris ponere, et porcã in medio habere: ut necesse sit varicitus incedere, quod dicebatur 'Cossim lirare:': unde *Cossilires*. *Cossim*, pro *coxim*, est varicitus. Vide Nonium. Attius Parergis: 'Bene proscissas Cossigerare ordine porcas,' bidenti ferro rectas deruere. Formatum verbum ex *Cossim* et *aggerare*. Jos. Scal.

^b *Cutis*] Non video quomodo a κύτος quod profunditatem notat, *cutis* possit deduci. Et vera est coniec-

CYBELE ^c mater, quam dicebant magnam, ita appellabatur, quod ageret homines in furorem, quod Græci κύβηβον ¹¹ dicunt. Cybele vero eadem dicta a loco, qui est in Phrygia.

Cybium ^d dictum, quia ejus medium æque patet in omnes partes, quod genus a geometris κύβον dicitur. Unde etiam tessellæ quadratæ κύβοι. Hinc et κύβιον genus piscis, quia piscantes id genus piscium velut aleam ludant.

Cyllenius ^e Mercurius dictus, quod omnem rem sermo sine

11 Al. κιβιβον, vel βέβηλον, vel κυβήβειν, vel κύβικος. Vid. Not.

NOTE

tura Voss. qui legendum monuit σκύτος, quod Hesych. interpretatur πάν δέρμα, 'omnem pellem.' A σκύτος cutis, ut a στέγω tego. A σκύτος etiam scutum et scutica. Dac.

^c Cybele] Deorum, mater ideoque magna mater dicta. Sed legendum *Cybele*: ut viris doctis placuit. *Cybele* enim a Græco κύβηβον, lege κύβηβον, vel ut alii κυβήβειν. Malim κύβηβον. Nam κύβηβοι proprie Cybeles furore correpti, ut βακχοὶ qui Bacchi spiritu pleni erant, dicebantur. Vide Eustath. in κύβηβοι. Est autem κυβήβειν idem quod κυβιστῶν, capitis rotatione furorem contrahere, quod Cybeles sacerdotibus solenne fuit. Lucanus: 'crinemque rotantes Sanguinei populis ulularunt tristia Galli.' Eadem *Cybele* a Cybello Phrygiæ monte dicta. Et male qui pro, *A loco qui est in Phrygia*, legunt, *a loco qui est in Ph.* Idem.

^d Cybium] Salsamenti sive tarichi genus quadratum, a Græco κύβος, quod Geometris figuram quadratam notat. A Pelamyde fiebat cybium, quia Pelamys in cybia secabatur. Athenæus lib. 11. 'Ἰκέσιος δ' ἐν δευτέρῳ περὶ ὕλης πελαμύδας κυβία εἶναι φασὶ μεγάλα. Plin. lib. 1x. cap. 15. 'Pelamydes in apleoctos particulatimque consecræ

in genera cybiorum dispartiuuntur.' Et hic mos etiamnum durat; Thunni enim qui et Pelamydes, in cybia secantur. Infra Festus, cum ait κύβιον esse genus piscis, pelamydem intelligit, sed in eo falsus est, quod Pelamydas cybia dicta fuisse opinatur, cum earum tantum frustilla in quadrum concisa cybia dicta sint. Neque Festo favet Plinius, ut doctiss. Salmasius existimavit, qui et Festum et Plinium eodem modo deceptos putat. Plinii verba sunt ex lib. xxii. cap. ult. 'Cybium, ita vocatur pelamys, quæ post XL. dies a ponto in Mæotim revertitur.' Sed enim vitioso codice Salmasius utebatur, nam omnes alii qui melioris notæ sunt, aperte præferunt, *Cybium, ita vocatur concisa pelamys, &c.* In fine, cum Festus ait piscantes piscem illum quasi aleam lusisse, de ejus Cybiis intelligendum est, quibus piscatores pro alea utebantur. *Idem.*

^e Cyllenius] Mercurius Deorum nuntius et interpres, et quia eorum mandata sermone exequabatur sine manu auxilio, a Græco κυλλός, 'manucus,' Cyllenium dictum Festus putavit. Ubi illum meras nugas ludere nemo non videt. Ita enim a Cyllene Arcadiæ monte dictus est. Virg.

manibus conficiat, quibus partibus corporis qui carent
 κυλλοὶ vocantur: ideoque quadratum eum fingunt. Alii
 volunt sic appellatum, quod in Cyllenia via^{12 f} sit nutri-
 tus. Alii quod in monte Arcadiæ Cyllene. Alii quod a
 Cyllene sit nympha educatus.

Cymbam^g Græci appellant κύμβην.

Cymbium^h poculi genus a similitudine navis, quæ dicitur
 cymba, appellatum.

Cynthius Apollo a Cyntho Celi monte vocatus.

Cyparissæⁱ appellantur acies quædam igneæ, quæ noctu
 apparere solent ad similitudinem cupressi.

Cyparissæ dicuntur ignes prodigiosi a similitudine cypres-
 sorum.

Cypria^k Venus, quod ei primum in Cypro^l insula templum
 sit constitutum: vel quia parientibus præsideat, quod
 Græce κείνν parere sit.

Cyprio bovi^m merendam, Ennius sotadico versu cum dixit,

//////////

12 Conjicit Dac. *Cyllene vico* vel *Cyllenio vico*.

NOTÆ

viii. Æneid. 'Vobis Mercurius pater
 est, quem candida Maia Cyllenes ge-
 lido conceptum vertice fudit.' Ta-
 men si Græculorum amas somnia
 vide Enstath. in Homer. p. 300. et
 1951. *Idem*.

^f *Cyllenia via*] Ad hanc viam inves-
 tigandam nullam invenire viam pos-
 sum. Forsan rescribendum *Cyllene*
vico vel *Cyllenio vico*. *Idem*.

^g *Cymbam*] Navigii genus: Virg.
 'Gemit sub pondere cymba.' A
 Græco κύμβη, quod πῶς εἶδος exponit
 Hesych. *Idem*.

^h *Cymbium*] Poenulum quod in mo-
 dum cymbæ factum. Virg. v. Æn.
 'Cymbiaque argento perfecta atque
 aspera signis.' *Idem*.

ⁱ *Cyparissæ*] Cuparisseæ, et cupa-
 rissæ, et cuparissæ, ignes qui in mo-
 dum cypressi apparent. Nam pro

cupressus, cuparissus dicebatur a
 Græco κυπάρισσος. Virgil. 'Nec Idæis
 cuparissis.' *Idem*.

^k *Cypria*] Cypris et Cypria dicta
 Venus a Cypro insula, non a κείνν,
 quanquam idem aliquis senserit qui
 ait: Κύπρις, κούπορις τις ὄδσα, ὡς τὸ
 κείνν παρέχουσα, i. 'Cypris, quasi cy-
 poris, quasi parere faciat,' quod et
 apud Enstath. legere est. *Idem*.

^l *Quod ei primum in Cypro*] Verum
 est primum Veneri templum consti-
 tutum fuisse in Cythera. Et hoc illud
 est, quod hic Festum fefellit: Cythe-
 ram enim hic Cyprî urbem putavit,
 quæ re vera est Peloponnesi insula
 in sinu Laconico, ubi Veneri tem-
 plum primi dicarunt Phœnices. Vide
 Pausan. in Laconicis. *Idem*.

^m *Cyprio bovi*] Videndus Plinius l.
 xxiii. c. 20. *Ful. Ursin*.

significat id, quod solet fieri in insula Cypro, in qua boves humano stercore pascuntur. Idem cum dicit, Propter stagna,ⁿ ubi lanigerum genus piscibus pascitur: esse paludem demonstrat, in qua nascuntur pisces similes ranunculis, quos oves consecratae edunt.

Cytherea,^o Venus, ab urbe Cythera, in quam primum devec-ta esse dicitur concha, cum in mari esset concepta.

NOTÆ

Cyprio bovi] Tam verum est ullos boves *σκατοφάγους* esse, quam ulla oves *ώμοφάγους*. Utrumque enim contrarium animali ruminanti. Scio quidem in quibusdam nationibus pisces arefactos, ac sale duratos bubus apponi. Sed aliud est pisces pecori dare, cum jam amplius pisces non sunt, aliud pecus ipsos vivos consecrari et pasci. Sed *περὶ σκατοφάγων βοῶν* non solum Festus ait, sed et Græci *παροιμογράφοι*, exponentes proverbium *Κύπριος βοῦς*. Vide illos. *Jos. Scal.*

Cyprio bovi merendam] *Cyprios boves* stercore vesci antiquis proditum est, unde 'Cyprius bos' proverbii vice in quemlibet jactabatur, qui se fædo victu imbulbitaret. Hesych. *Κύπριος βοῦς, ἐπὶ κοπροφάγου εἰκαλοῦ τάσσεται τοῦτο, ἐπεὶ οἱ Κύπριοι βόες κοπροφαγοῦσι.* id est, 'Cyprius bos in merdiphagum quemlibet dicitur istud, quod boves Cyprii stercore vescuntur.' Quanquam id contra ruminantis naturam esse constat. *Dac.*

ⁿ *Propter stagna*] Hic Sotadicus versus sic legi debet: *Propter stagna genus ubi lanigerum piscibus pascit.* Et si falsum est oves ulla esse *ώμοφάγους*. *Idem.*

^o *Cytherea*] Ab urbe Cypr*i* Cythera, in quam salo exorta, statim delata fuit. Quapropter et in Cypro nata dicitur. Unde *Cyprogeneia* dicta. Verum, quia hujus Cytheræ nemo, quod sciam, præter Hesiodi Scholiasten meminit, eos sequor, qui Cytheream dictam tradunt ab insula Cythera, in sinu Laconico, hodie *Cerigo*. Vide Bocharti Chanaan lib. 1. cap. 22. Neque illud prætereundum, Scholiasten Hesiodi Cytheras accepisse de urbe Cypr*i* manifesto contra mentem Hesiodi, qui scribit Venerem, ubi primum nata fuit, Cytheras advectam: deinde et circumfluum ad Cyprum pervenisse. Neque enim poterant in Cypro esse Cytheræ, cum e Cytheris Venus in Cyprum delata sit, &c. *Idem.*

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBER IV.

DACRYMAS^a pro lacrymas Livius sæpe posuit, nimirum, quod Græci appellant δάκρυα. Item dautia,^b quæ lautia dicimus, et dantur legatis hospitii gratia.

Dædalani^c a varietate rerum artificiorumque dictam esse apud Lucretium terram, apud Ennium Minervam,^d apud Virgilium Circen,^e facile est intelligere: cum Græce δαιδάλλειν significet variare.

NOTÆ

^a *Dacrymas*] Dacryma a Græco δάκρυμα quod verbale est a δάκρυ vel δάκρυον. Usus est Livius Andronicus, sed hodie apud eum frustra quæras. *Dac.*

^b *Item dautia*] *Dautia* rectum esse arbitror, et inde *d* in *l* mutato *lautia*. A Græco videlicet δάτια; sunt autem *lautia* Xenia, quæ legatis mittebantur in donum, ut recte Festus. Meminit Livius plus semel: lib. xxv. de Saguntinorum legatis: 'Locus inde, lautiaque præberi iussa: ' et alibi, 'Locus et lotia præbita.' Plutarch. in *aitiōis*: τὸ γὰρ παλαιὸν, ὡς εἶκεν, οἱ ταμίαι ξένια τοῖς πρεσβεύουσιν, ἔπεμπον· ἐκαλείτο δὲ λαύτεια τὰ πεμπόμενα, i. e. 'Antiquitus enim, ut videtur, tamix munera legatis mittebant: quæ mit-

Delph. et Var. Clas.

tebantur vocata lautia.' Quam antiquus is mos fuerit ad legatos munera mittendi ex Homero et aliis notum est. *Idem.*

^c *Dædalani*] Dædalani terram ob varietatem dixit Lucret. lib. i. 'Tibi suavis Dædala tellus Summittit flores.' *Idem* lib. ii. 'Dædala cordis Carmina.' Et lib. iv. 'Verborum Dædala lingua.' Lib. v. 'Naturaque Dædala rerum.' *Item*: 'Dædala signa.' *Idem.*

^d *Apud Ennium Minervam*] Ob lanificii artificii: cui præest locus Ennii lib. i. *annal.* sed mutulus: 'Dædala. . . . Minerva.' *Idem.*

^e *Apud Virgilium Circen*] Lib. vii. *Æneid.* 'Illorum de gente patri quos;

Pomp. Fest.

○

Dagnades¹ sunt avium genus, quas Ægyptii inter potandum cum coronis devincire soliti sunt, quæ vellicando morsicandoque et canturiendo² assidue non patiuntur dormire potantes.

Dalivum^b supinum ait esse Aurelius, Ælius stultum. Osorum quoque lingua significat insanum. Santra vero dici putat ipsum, quem Græci δείλαιον: id est, propter cujus fatuitatem quis misereri debeat.

Damiumⁱ sacrificium, quod fiebat in operto in honorem

1 Quidam viri cantitando. Vid. Not. inf.

NOTÆ

Dædala Circe Supposita de matre nothos furata creavit.' *Idem.*

^f *Dagnades*] Scribe per *c* δακνάδες. Hesychius: δακνίς, εἶδος ὀρνέου. Quod vero *canturiendo* hic mutant docti viri, et substituunt *Cantitando*, nescio quare sibi persuaserint *Canturire* verbum Latinum non esse: cum alii veteres usurparint, et vetus Glossarii scriptor: 'Canturit, ψιθυρίζει.' *Jos. Scal.*

Dagnades] Pro *dagnades c* converso in *g*, δακνάδες. Hesych. δακνίς, εἶδος ὀρνέου: a δάκνω, 'mordeo.' Has aves coronis vinctas capiti imponebant, quippe quis ebrietatem depelli, sequere ebrios factos, fieri sobrios estimabant. De coronis Geopon. lib. vii. cap. 30. ἀναρῆφειν ποιοῦσι τοὺς μεθύοντας στέφανοι ἀπὸ ποικίλων ἄνθων, ἐπιτιθέμενοι τῇ κεφαλῇ, i. e. 'Coronæ ex variis floribus capiti impositæ ebrios ad sobrietatem revocant.' *Dac.*

^g *Canturiendo*] Viri docti legunt *cantitando*, sed nescio quare sibi persuaserint *canturire* verbum Latinum non esse, cum alii veteres usurparint, et vetus Glossarii scriptor: 'Canturit, ψιθυρίζει.' *Idem.*

^h *Dalivum*] Glossarium: 'Dauum, ἄφρονα.' Manifesto legendum *Dalivum*: sinceriora vestigia apud eun-

dem scriptorem in illo, 'Davus, ἄφρων, ἄπειρος.' *Dalivus* enim legendum. *Jos. Scal.*

Dalivum] Per 'supinum' negligentem intellige et insipientem. Ad eandem mentem glossæ: 'Dalivus, ἄφρων, ἄπειρος.' Item: 'Dalivum, ἄφρονα;' Et optime Santra eum esse putavit quem Græci vocant δείλαιον, ab Ἔολικο δείλαιφος, 'dalivus.' δείλαιος autem est μάταιος, ut exponit Hesych. δείλαιον, μάταιον. *Dac.*

ⁱ *Damium*] Glossarium: 'Damium, θυσία, ὑπαίθριον γενόμενον.' contra dicit, ac Festus. Falsum vero ἀντιφραστικῶς dictum, quod minime publicum sit. Immo ita dictum, quod pro populo fieret. Juvenalis: 'Pro populo faciens quantum Lanfella bibebat.' Sequentia quoque ita legenda: *Dea quoque ipsa Damia, et sacerdos ejus Damiatrix appellabatur.* Sane *Damiatrix* etiam in antiquitas excusis legebatur. Quod inepti homines in nescio quas Græculas ineptias mutarunt. *Jos. Scal.*

Damium] Sacrificium in honorem Maix, quæ Bona Dea vocabatur, a matronis in æde Pontificis Maximi fieri solitum; sed male per antiphrasin sic dictum putavit Festus, quasi minime publicum sit, cum constet

Bonæ Deæ, dictum a contrarietate, quod minime esset *δημόσιον*, id est, publicum : Dea quoque ipsa *δαμία*, et sacerdos ejus *δαμίας*,² appellabatur.

Danistæ,^k fœneratores.

Danunt,^l dant.

Daps^m apud antiquos dicebatur res divina, quæ fiebat aut hyberna semente, aut verna, quod vocabulum ex Græco deducitur, apud quos id genus epularum *δαίς* dicitur. Itaque et daptice se acceptos antiqui dicebant, significantes magnifice: et dapticum negotium, amplum, ac magnificentum.

Dasi,ⁿ dari.

Daunia^o Apulia appellatur a Dauno Illyricæ gentis claro viro, qui eam propter domesticam seditionem excedens patria occupavit.

DEACTIO,^p peractio.

2 Alii libb. *Damiatrix*, et ita legendum monent Scal. *Dac*.

NOTÆ

pro populo factum fuisse, et sub dio. Cicero epist. lib. 1. ad Atticum: 'Credo enim te audivisse, cum apud Cæsarem pro populo fieret, venisse ibi muliebris vestitu virum.' Gloss. 'Damium' *θυσία ὑπαθρίων γενόμενον*, 'sacrificium subdiale.' *Dac*.

^k *Danistæ*] Qui pecuniam fœnori collocant: *Danista*, Græce *δανειστής* a *δαίνος*, fœnus. *Trapezita* etiam dictus a tabulis quæ Græce *τράπεζαι*. Quamquam illud discriminis inter utrumque quidam ponunt, ut *danista* privatus, *trapezita* vero publicus sit fœnerator; sed apud Veteres plerumque confunduntur. *Idem*.

^l *Danunt*] Plaut. *Mostel.* 1. 2. 'Ad legionem cum itaut, adminiculum iis danunt.' *Idem*.

^m *Daps*] Exempla *dapis* pro verna, aut hyberna semente habes apud Catonem. *Jos. Scal.*

Daps] Sacrificium hyberna vel ver-

na semente fieri solitum: unde apud Catonem reperias *daps* pro ipso veris vel hyemis tempore. *Daps* etiam latius patet, nam omnes opiparos et sumtuosos apparatus significat. Livius Andronicus: 'Quæ hæc *daps* est, quis festus dies?' Ex Homer. illo *Od.* A. 225. *Τῆς δαίς, τίς δὲ ὕμνος ὅδ' ἔπλετο*; Et inde *daptice* sumtuose, *dapticum* magnificentum, sumtuosum, *dapsilis*, magnificens. *Daps* autem potius a *δαίνα* quam a *δαίς*; nam prius dicebatur *dapis*. *Dac*.

ⁿ *Dasi*] 'Dari,' ut 'Valesii' pro 'Valerii,' &c. *Idem*.

^o *Daunia*] Plin. 'Apulia Daunorum cognomine, a duce Diomedis socero.' Solinus tamen: 'A Cleolao Minois filio, Daunios.' Corrupte forsitan. *Idem*.

^p *Deactio*] *De* aliquando intendit, auget, sic 'deamare,' valde amare: 'decutare,' valde occultare: 'dea-

Deblaterare^q est stulte loqui. Nam Græci βλάκας stultos appellant.

Decalcatum,^r calce litum.

Decermina^s dicuntur, quæ decerpuntur purgandi causa.

Decima quæque^t Veteres Diis suis offerebant.

Decotes³ togæ detritæ.

Decrepitus^u est desperatus crepera jam vita : ut crepusculum, extremum diei tempus. Sive decrepitus dictus, quia propter senectutem nec movere se, nec ullum facere potest crepitem.

Decultarunt,^x valde occultarunt.

Decumana ova^y dicuntur, et decumani fluctus, quia sunt

3 'L. m. addit *Decotes, Decuriones.*' Ful. Ursin.

NOTÆ

gere,' peragere: 'decalicare,' omnino calicare, calce illinire: 'Depercus,' valde parcus, apud Sueton. 'defædus,' valde fædus. Cic. *Idem.*

^q *Deblaterare*] Vide 'Blaterare.' *Idem.*

^r *Decalcatum*] A Græco κάλιξ, calix, 'calicare,' 'decalicare.' Vide 'Calicata.' *Idem.*

^s *Decermina*] Purgationes ad placandos Deos fieri solitæ. Sed non constat quomodo peragerentur: nam proprie *decermina*, de frondibus ad lustrandum decerpitis. Et forsân de iis Festus. *Idem.*

^t *Decima quæque*] Vide quantum juris Barbarus ille sibi sumserit in hoc loco mutilando: uni enim tantum Herculi hoc fiebat. *Jos. Scal.*

Decima] Nunquam legi decima quæque Diis oblata fuisse, sed tantum Herculi. Plauti Stich. 'Uti decumiam partem Herculi polluceam.' Nam quod Decimam prædæ partem Apollini votam apud Livium legas, alia plane res est. *Dac.*

^u *Decrepitus*] A lucerna, vel can-

dela, quæ ultimum expirans crepitem edere solet. Hoc enim est *Decrepitare*: ut apud Pers. destertere. *Decrepitus* a veteribus Græciæ magistris exponitur ὑπέργηρος, τετυμβωμένος, ἐφθός, γέρων ταχυθάνατος. *Jos. Scal.*

Decrepitus] Cui vita crepera, id est, dubia, ut crepusculum, diei tempus dubium, vel a *crepitu*, quod senex nullum facere crepitem queat: sed magis placet Scaliger, qui ait esse metaphoram a lucerna vel candela, quæ ultimum expirans crepitem edere. Hoc enim est *decrepare*, ultimum crepare, ut apud Persium 'destertere,' id est, postremum stertere. Et eo sensu *decrepitus* eleganter in Glossario exponitur ἐκπεπνευκός, Qui ultimum flatum sive crepitem edidit. *Dac.*

^x *Decultarunt*] Vide 'deactio.' *Id.*

^y *Decumana ova*] Mirum Veteres inepte credidisse quæ ordine decima nascuntur, ea esse omnium maxima; ut de fluctibus. Ovid. Trist. lib. 1. cl. 11, 'Qui venit hinc fluctus, fluctus

magna: nam et ovum decimum majus nascitur, et fluctus decimus fieri maximus dicitur.

Decumanus^z appellatur limes, qui fit ab ortu Solis ad occasum. Alter ex transverso currens appellatur *Cardo*.

Decures, decuriones.

Decuriones^a appellantur, qui denis equitibus præsunt.

Dedita^b intelligitur valde data.

Defomitatum,^{+c} a fomitibus succisui, quibus confoveri erat solitum.

Defrensam,^d detritam, atque detonsam.

Defrui^e dicebant antiqui, ut deamare, deperire: significantes omnem fructum percipere.

Degere^{5f} antiqui posuerunt pro expectare.

Degumere,^{6g} degustare.

//////////

4 Al. *Deformicatum*.—5 Malit Dac. legere *Degerere*.—6 Quidam libri *Degumare*.

NOTÆ

supereminet omnes, Posterior nono est, undecimoque prior.' Nam per metaphoram *decumana* ea dicuntur a re agraria scilicet, maximus enim limes in agris Romanis *decumanus* vocatur. *Idem*.

^z *Decumanus*] In agris Romanis decumanus limes, qui ab Oriente ad Occidentem. *Cardo* qui a Meridie ad Septentrionem dirigitur, ubi mundi cardines. *Idem*.

^a *Decuriones*] Gloss. 'Decurio, δεκαδάρχης.' 'Decurionatus, δεκαδάρχια.' *Idem*.

^b *Dedita*] Valde data, id est, omnino, in perpetuum data, ita ut ea nequeas repetere. Sic vetus Terentii interpres: 'Dare est quod repetas: Dedere est ad perpetuum. Damus amicis, dedimus hostibus.' *Idem*.

^c *Defomitatum*] Quod de fomite exentitur: est autem fomes materia arida ad ignescendum apta. Virg. 'Rapuitque in fomite flammam.' *Fomēs* a *foveo*, quod fomite foveri scelerent. *Idem*.

^d *Defrensam*] Glossarium: 'Defrensa, ἄρουρα θερισθεΐσα.' 'Defrens, ἄρουρα, θερισμός.' *Jos. Scal.*

Defrensam] Defrens, vel defrensa, proprie est seges demessa. Gloss. 'Defrensa, ἄρουρα θερισθεΐσα.' Inde per metaphoram defrensa vestis dici potuit vestis detrita et detonsa, *Dac.*

^e *Defrui*] Vide 'deactio.' *Idem*.

^f *Degere*] Malim legere *degerere*, ut in marg. quanquam utrumque mihi æque ignotum est. Nisi *degerere* operis privationem significet a *de* privativo, ut *deuasci* pro mori, sic *degerere*, nihil agere, et qui nihil agunt quodammodo videntur expectare. Nihil aliud succurrit, nunc quidem. *Idem*.

^g *Degumere*] Fortasse *Degumare*. Quod in Conjectancis monimus. *Jos. Scal.*

Degumere] Gloss. 'Degumere, ἀπογεύσασθαι, συγγεῦσαι.' Sed apud Festum et in Glossario legendum. monuit Scaliger *Degumare* sive *degumi-*

Deinceps,^h qui deinde cepit; ut princeps, qui primum cepit.

Deincipemⁱ antiqui dicebant proxime quemque captum, ut principem, primum captum.

Deinde^k compositum est ex præpositione, et loci significatione: ut exinde, perinde, proinde, subinde; quæ item tempus significant.

Delapidata,^l lapide strata.

Deliberare^m a libella, qua quid perpenditur, dictum.

Delibrareⁿ aquam sulco derivare.

Delicare^o ponebant pro dedicare.

Delicata dicebant Diis consecrata, quæ nunc dedicata.

Unde adhuc manet delicatus,^p quasi lusui dicatus. Dedicare autem proprie est dicendo deferre.

7 Mss. *Delirare*: optime, censente Dac.

NOTÆ

are, a *gumia* scilicet, id est, *gulosus*. Lucil. 'Compellans gumias ex ordine nostros.' Dac.

^h *Deinceps*] A *dein* et *capiendo*, et significat, qui deinde capit, et quod deinde captum est. Ut *princeps* qui primus cepit, et qui primus captus est. Et *deinceps* ut *princeps* per obliquos Veteres efferebant. Sic Apuleius dixit 'deincipe die' et 'deincipem sermonem.' Vide 'tignum.' *Idem*.

ⁱ *Deincipem*] Apuleius dixit 'deincipem sermonem.' *Jos. Scal.*

^k *Deinde*] Ex præpositione *de*, et *inde*, quæ loci significationem continet a Græco ἐνθεν, 'ex illo loco,' et hæc fuit Festi sententia. Sic 'exinde, perinde, proinde, subinde; quæ etiam tempus significant.' Nam pro *postea* vel *deinceps* Veteres usurparunt. Dac.

^l *Delapidata*] Glossæ: 'Delapidata, λιθόσπρωτα.' Delapidare est lapidi-

bus sternere. Quandoque etiam lapides auferre, lapidibus purgare. *Idem*.

^m *Deliberare*] Animo perpendere quid a duobus vel pluribus potissimum sumas. Et a *libra* seu *libella* dictum ait Festus, inepte; nam si ita esset, diceretur etiam *delibrare*, quod aliud est. Melius igitur qui a *libero* deducunt: is enim tantum deliberat, cui libertas data est e duobus aliquid eligendi. *Idem*.

ⁿ *Delibrare*] Mss. *Delirare* optime. A *lira*, quod fossam vel sulcum significat, per quem aqua in quemlibet locum deducitur. *Idem*.

^o *Delicare*] Pro 'dedicare,' ut 'lacryma pro 'dacryma.' *Idem*.

^p *Delicatus*] 'Lusui dicatus,' in Ms. *usui*. Delicati homines sunt, qui muliebria patiuntur. Græci παιδας ἀπαλοὺς vocant, 'pueros teneros.' 'Enervatos greges' vocat Victor. Sed *delicatus* melius a deliciis: nam et

Delicia^q est tignum quod a culmine ad tegulas angulares infimas versus fastigium^s collocatur, unde tectum deliciatum, et tegulæ deliciæres.

Delinquere^r est prætermittere, quod non oportet præteriri. Hinc deliquia et delicta.

Deliquium^s solis a delinquendo⁹ dictum, quod delinquat in cursu suo.

Deliquum^t apud Plautum significat minus.

Delubrum^u dicebant fustem delibratum, hoc est, decortica- tum, quem venerabantur pro Deo.

s Ed. Scal. *fastigatum*.—9 Alii *delinquendo*, et mox *deliquatur*.

NOTÆ

delicati Suetonio etiam *deliciæ* dicuntur. *Idem*.

^q *Delicia*] Tignum quod a fastigio tecti ad ultimas usque tegulas pertinet, ita ut inter dno tigna quasi sulcus tegularum efficiatur per quem aqua decurrat, a *deliciendo*, quod inde aqua deliciatur. Gallice *goutiere*. Inde tectum deliciatum, *toit à goutieres*. Et tegulæ deliciæres, *tuiles propres à faire des goutieres*. *Idem*.

^r *Delinquere*] Proprie *deficere*, more antiquo, ut ait Servius Tubero: 'Num delinquit aut superest aliquid tibi?' Cælius in Historiis: 'Delinquere frumentum: Sardiniam hostes tenere.' Inde per metaphoram *peccare*, et ut exponit Festus, ea linquere quæ non oportet præteriri. A *delinquere*, *deficere*, est 'deliquium Solis,' Solis defectio, ut a Græco *ἐκλείπειν*, *ἐκλείψις*, Eclipsis. Male igitur qui *delinquendo* pro *delinquendo*, et *deliquatur* pro *delinquat* legi voluerunt: quanquam idem et Varro. *Idem*.

^s *Deliquium*] Immo quia *delinquere* apud Veteres erat *deficere*. Tubero: 'Num delinquit, aut superest aliquid tibi?' Cælius in Historiis: 'Delinquere frumentum: Sardiniam hostes

tenere.' *Jos. Scal.*

^t *Deliquum*] Plautus in *Casina*: 'Sine amet, sine quod lubet, id faciet, Quando tibi nil domi deliquum est.' *Ant. Aug.*

Deliquum] Scribendum per C, quatuor syllabarum, *Delicuum*. In *Casina*: 'Quando nil tibi domi delicuum est.' Glossarium *Delicuum* interpretatur *πταῖσμα*. *Jos. Scal.*

Deliquum] Locus Plaut. est *Casin.* II. 2. 'Quando tibi nil domi deliquum est.' Id est: cum nil tibi domi minus sit: cum nil tibi domi desit. Glossarium *delicuum* interpretatur *πταῖσμα*. [At legendum *delictum* in Glossario.] *Dac.*

^u *Delubrum*] Duplex est hujus nominis significatio: nam et pro Dei simulacro, et pro loco Deo consecrato ponitur. Varro apud Macrobi. lib. III. Servius lib. II. et IV. *Æn.* Ascinius hanc Festi interpretationem reprehendens in *Divinat.* *Ant. Aug.*

Delubrum] Græci Grammatici: *καθίδρυμα*, *ξόανον*, *ἀνάθημα*. *Jos. Scal.*

Delubrum] Simulacrum ligneum, quod sit sine libro, id est, cortice. Idem Servius IV. *Æn.* 'Aut certe ligneum simulacrum delubrum dici:

Deluit,^x solvit, a Græco διαλύειν.

Demagis^y pro minus¹⁰ antiqui dicebant.

Deminutus capite^z appellatur: qui civitate mutatus est: et ex alia familia in aliam adoptatus: et qui liber alteri mancipio datus est: et qui in hostium potestate venit: et cui aqua, ignique interdictum est.

Demoe^{11 a} apud Atticos sunt, ut apud nos pagi.

10 Pro *minus* conjicit Dac. legendum *nimis*.—11 Alii *Δήμοι*.

NOTÆ

mus, a libro, hoc est, raso ligno factum, quod Græce ξόανον dicitur.⁷ Sic ξάνα, ἀγάλματα, εἶδωλα exponit Hesych. Ab hoc igitur delubro sive simulacro templa dicta delubra. Sed magis placet aliorum sententia, qui putant delubra dicta a delubris, hoc est, fontibus, quæ ante templa collocabantur, ut iis homines ante ingressum deluerentur. Cornelius Fronto: ‘Delubrum in quo homines pericula sua deluunt.’ *Delubrum* igitur a *deluendo*. Servius II. *Æn.* ‘Alii, ut Cincius, delubrum esse locum ante templum ubi aqua currit, a deluendo.’ Et lib. IV. ‘Delubrum autem dictum, aut, ut supra diximus, propter locum in quo manus abluuntur.’ *Dac.*

^x *Deluit*] Solvit, purgat. Gloss. ‘*Deluo*, ἀπολούμαι.’ *Idem.*

^y *Demagis*] Contra Glossarium: ‘*Demagis*, σφοδρῶς.’ Et Nonius: ‘*Demagis*, valde magis.’ Sed de hoc satis dicemus in Plantum. *Jos. Scal.*

Demagis] Numquam *demagis* pro ‘minus’ me legere memini, sed semper pro ‘valde magis.’ Gloss. ‘*Demagis*, σφοδρῶς.’ ‘Valde magis;’ vide Nonium. Sed forsitan pro *minus* legendum *nimis*. *Dac.*

^z *Deminutus capite*] Capitis nomine Veteres pericula libertatis, civitatis, familiæ, vitæ denique et existimationis significabant. Sic ‘diminui

capite’ dicebatur is, qui civitatis vel familiæ jus amiserat, vel alicui pro servo traditus fuerat, cum liber esset, vel denique cui vita interdictum fuerat. Et sic tribus modis accidebat capitis diminutio, cum enim aliquis cum libertate civitatem amiserat, ut servi, ingrati liberti, ea dicebatur maxima capitis diminutio. Et cum civitatem tantum amittebat, libertatem retinens, ut in insulam deportati, aqua et igne interdicti, ea minor sive media dicebatur capitis diminutio: cum vero hominis tantum status mutabatur, conservata civitate, et libertate retenta, ut in iis accidit, qui, cum sui juris essent, sese in adoptionem dederunt, aut contra, qui alieno juri subjectus erat, sui juris factus est, tum ea minima dicebatur capitis diminutio. Et hæc omnia paucis persecutus est Festus. In eo tamen aliquid reprehendas, neque enim omnino verum est, eos, qui in hostium potestatem venerunt, pati capitis diminutionem, scilicet propter spem postliminii, quo restituntur in integrum: unde et in edicto de majoribus in integr. rest. servitus separatur ab hostium potestate. *Idem.*

^a *Demoe*] Antiquæ pro *demoi*, ut ‘poploe,’ ‘poploi,’ ‘popli,’ ut alibi dictum; *demoe* autem Græcum est, δήμοι. In *demos* Attica dividebatur, qua de re vide Doctissimi Meursii libellum de

Demum^b quod significat post, apud Livium demus legitur.

Alii demum pro duntaxat^c posuerunt.

Denariæ cærimonix^d dicebantur, et tricenariæ, quibus sacra adituris decem continuis rebus¹² vel triginta certis quibusdam rebus carendum erat.

Denicales¹³ e feriæ colebantur, cum hominis mortui causa familia purgabatur. Græci enim νέκυσ mortuum dicunt.

Deorata,^f perorata.

Depeculatus^g a pecore dicitur, qui enim populum fraudat, peculatus pœna tenetur.

Deperire^h significat valde perire.

12 Quidam libri *continuis diebus*.—13 Al. *Denccales*.—14 Legendum monent Scal. Dac. *Depeculatus a peculatu dicitur*.

NOTÆ

populis Atticæ. *Idem*.

^b *Demum*] Postea, tandem. Et apud Livium Andron. legitur *Demus*. Sed locus non extat. Sic ‘rursus’ pro ‘rursum.’ *Idem*.

^c *Alii demum pro duntaxat*] Quintilian. lib. i. c. 4. ‘Possunt tantum id demum quod in proximo est.’ *Idem*.

^d *Denariæ cærimonix*] Denariæ, vel tridenariæ, cum per decem vel triginta dies in casto erant, antequam sacra aggrederentur. Sic in libris sacris sacerdotes, antequam consecrarentur, per septem continuos dies cærimonix vacabant quæ sic septenariæ dici potuere. *Idem*.

^e *Denicales*] A *nex, ucco*, unde *deneco*. Unde *denicales*. Cicero ii. de legib. ‘Nec vero tam denicales, quæ a nece appellatæ sunt, quia residentur mortui, quam ceterorum cælestium quieti dies, feriæ nominarentur, nisi majores eos, qui ex hac vita migrassent, in Deorum numero esse voluissent. Eas in eos dies conferre jus, quibus neque ipsius neque publicæ feriæ sunt.’ Columel. lib. ii.

cap. ult. ‘Nos apud Pontifices legimus feriis tantum denicalibus mulos jungere non licere, ceteris licere.’ *Idem*.

^f *Deorata*] Nam Veteres ‘deorare’ dicebant pro ‘perorare.’ *Idem*.

^g *Depeculatus*] Legendum: *Depeculatus a peculatu dicitur*. Quod sequentibus confirmatur: veteres Græcorum magistri: ‘Depeculatio, *ροσφισμὸς δημοσίων χρημάτων*.’ Jos. Scal.

Depeculatus] Lege cum Scaligero: *Depeculatus a peculatu dicitur*. Id probant sequentia. *Peculari* et *depeculari* est furari, et de furto publico proprie dicitur, nam is qui populum fraudat, peculatus, hoc est, furti publici pœna tenetur. Inde autem vox *peculari* tracta est, quod cum antiquitus opes fere in pecoribus consistenterent, multæ pecore dicebantur, quarum si aversa pecunia esset, *peculatus* committebatur. Vide ‘peculatus.’ Dac.

^h *Deperire*] Valde perire, funditus perire. Inde *deperire* dicitur is, qui efflictim amat et perdit. *Idem*.

Depoliturum,ⁱ perfectum, quia omnes perfectiones antiqui politiones appellabant.

Depontani^k sēnes appellabantur, qui sexagenarii de ponte dejiciebantur.

Deprehensa^l dicitur genus militaris animadversionis castigatione major, ignominia minor.

Depubem,^m porcum lactantem,¹⁵ qui prohibitus sit pubes fieri.

Depuvire,^{16 n} cædere. Lucilius: palmisque misellam Depuvit me: id est, verberavit me: quod ipsum ex Græco est παίειν.

Δέρης^o Græci appellant pelles nauticas, quas nos vocamus segestria.

15 Ex Mss. Dac. legendum monet *lactentem*.—16 Scal. et Dac. legunt *Depuvire*.

NOTE

ⁱ *Depoliturum*] Valde politum. Plin. lib. xxxvi. cap. 25. 'Si vero cote depoliturum est, nigri pavimenti usum obtinet.' Hinc et *depolitiones*. Vide Nonium in 'politiones.' *Idem*.

^k *Depontani*] Qui sexaginta annis nati de ponte in Tiberim præcipitabantur. Cicero pro Sexto. Rosc. 'Habeo etiam dicere quem contra morem majorum minorem annis LX. de ponte in Tiberim dejecit.' Varro sexagesimo: 'Vix ecfatus erat, cum more Majorum ultro Casnares arripiunt, de ponte in Tiberim deturbant, senibus crassis heu muli non videmus quid faciant. Nam quis patrem nunc decem annos natus non modo aufert, seu tollit, nisi veneno?' Vide 'argeos' et 'sexagenarios.' *Idem*.

^l *Deprehensa*] Gloss. 'Deprehendit, διορθοῦνται.' 'Deprensi, ὑπερεκτίσεως.' Lego *deprensæ*: id est, pœnæ, multæ. *Idem*.

^m *Depubem*] Porcus qui trucidatur dum lactet, et ita *pubes* fieri prohibe-

tur. Pro *lactentem* legendum omnino *lactentem*, id est, lac sugentem. Et ita in Mss. *Idem*.

ⁿ *Depuvire*] Legendum *depuvire* ut optime Scaliger. Nisi *e* pro *i* positum sit. *Depuvire* a *pavio*, cædo, pulso, quod a Græco πάω. A *pavio*, *depavio*; a *in* u, ut 'quatius,' 'concutio.' Vide 'obpavit.' *Idem*.

^o *Δέρης*] Glossæ Veterum: 'Segestre, διφθέρα, διφθέρα πλοίου.' Glossarium: 'Segestre, στέγαστρον, τεράδερμον.' fortasse περιδέριον, vel potius γεράδερμον, vetus pellis, ut γεράνδρον. *Jos. Scal.*

Δέρης] *Δέρης* est *δέρας* sive *δέρμα*, pellis. Hesych. *Δέρης, δέρμα, βύρση*. Latini vocant 'segestre, στέγαστρον, quod a *στέγω*, tego. In Glossario exponitur, *διφθέρα πλοίου*, pellis navigii. Sed prius *segestria* e segete fiebant, et tum demum *δέρεις* dici cepta sunt, cum in eorum usum pelles cesserunt. Quamvis et *δέρεις* texta quibus pro velis sive umbraculis utebantur, Græci dixerunt. Hesych. *Δέρρης, τὸ παχὺ*

Derogare^p proprie est, cum quid ex lege vetere, quo minus fiat, sancitur lege nova: derogare ergo detrahere est.

Desiderare,^q et considerare a sideribus dici certum est.

Desivare,^r desinere.

Despretus, valde spretus.

Deteriæ^s porcæ, id est, macilentæ.

Detractare^t est male tractare.

Detudes^u esse detunsos,¹⁹ deminutos.

17 Al. *Desinare*.—18 Malit Dac. *Detrectare*.—19 Alii libri *detunsos*.

NOTÆ

ὑφασμα φ̄ εἰς παραπέτασμα ἔχρωντο, i. 'Deris, textum illud densum quo pro umbraculo utebantur.' Dac.

^p *Derogare*] Glossarium: 'Derogat, εὐτελίξει, χρεωκοπεῖ.' retulit ad tabulas novas. Nam et id est derogare veteri credito. *Jos. Scal.*

Derogare] Aliquid veteri legi per legem novam detrahere, et idem est 'exrogare,' quod vide. *Dac.*

^q *Desiderare*] Proprie cum sideris tempus desiit, unde et desiderari dicuntur quæ desunt. Vide 'considerare' et 'præsiderare.' *Idem.*

^r *Desivare*] Vetus editio, *Desinare*: fortasse melius. Glossarium: 'Desinator, ἀβοήθητος.' Qui scilicet desinit, destitutus ope. Tamen dubito. Nam et alibi legitur: 'Die snatur, βοηθεῖται.' pro 'Desivatur, βοηθεῖται.' Sane apud Senecam epistola cxviii. *Desinare* per N legitur: 'Imbecillæ,' inquit, 'mentis ista sunt verba, et hac desinatione misericordiam captantis.' *Jos. Scal.*

Desivare] Legendum, ut in al. cod. *desinare*. Desinere, ope scilicet destitutus, Gloss. 'Desinator, ἀβοήθητος,' i. 'Auxilio destitutus.' Et Senec. Ep. 118. 'Imbecillæ mentis ista sunt verba et hac desinatione misericordiam captantis.' Glossar. 'Diesvatur, βοηθεῖται.' Leg. *Desinatur*, οὐ βοη-

θεῖται. Forte etiam *desivare* rectum sit, quasi desinere juvare. Quod 'dejuvare' dixit Plaut. in Trinum. 11. 2. 'Deserere illum, et dejuvare in rebus advorsis pudet.' Nisi ibi etiam *desivare* restituendum. *Dac.*

^s *Deteriæ*] *Deterius* a terendo, quia ille deterior est, qui magis detritus est. Vide Priscianum. *Idem.*

^t *Detractare*] Malim *detrectare*. Sic 'attracto,' 'contracto.' *Detrectare* autem est male tractare, male habere. Gloss. 'Detrectat, ἀπιθεῖ, παρατεῖται,' i. 'Recusat et accusat.' *Idem.*

^u *Detudes*] Glossarium: 'Detudes, μειωθέντες.' *Jos. Scal.*

Detudes] A *tudo*, ut Veteres dicebant pro *tundo*, ut 'frago' pro 'frango,' *detudes*, diminuti, detonsi. Gloss. 'Detudes, μειωθέντες,' i. 'diminuti.' Ut optime hunc locum correxit Vulcanius, cum antea legeretur *μειωθέντες*. 'Concutere' autem, 'percutere' et 'decutere' verba sunt a Latinis in textura vestium usurpata. 'Concutere' et 'percutere' est κρούειν, vel σπαθῶν, radio telam percutere, licia densare, inde *concus*, radius textorius, et *concutes* vel *percutes*, quas κρουστὰς καὶ σπαθητὰς Græci vocant, densatas vestes, bene percussas. Juvenal. 'Et hene percussas textoris pectine Galli.' His opponuntur *de-*

Deversus^x dicebant deorsum versus.

Devitare,^y valde vitare.

Deus^z dictus est, quod ei nihil desit : vel quia omnia com-
moda hominibus dat : sive a Græco δέος, quod significat
metum ; eo quod hominibus metus sit : sed magis constat
id vocabulum ex Græco θεός esse dictum, aspiratione dem-
ta, qui mos antiquis nostris frequens erat.

Dextans^a dicitur, quia assi dceest sextans, quemadmodum
duodeviginti et deunx.

Dextimum^b et sinistimum antiqui dixerunt.

Dextra auspicia,^c prospera.

Dextrarum tibiaram^d genus est, quæ dextra tenentur.

NOTÆ

tudes, quæ sunt detritæ, deminutæ, quomodo et Græci συγκροστὰ ἱμάτια interpretantur ὧν ὁ κροκὸς ἀνατέτριπται, ‘ quorum detriti sunt flocci.’ *Concuties* alio nomine Latinis dicuntur *Pavidenses*. Quod bene *pavitæ*, i. pulsatæ, percussæ. Quibus contrariæ *levidenses*, quæ leviter densatæ sunt, et non aliæ sunt quam *detudes*. Isidor. lib. XIX. cap. 23. ‘ Levidensis vestis dicta, quod raro filo sit, pavidensis contraria levidensi, quod graviter pressa atque calcata sit.’ Vide Salmasium ad Trebel. Pollionem in D. Claudio. *Dac*.

^x *Deversus*] *De* significat ‘infra,’ et opponitur τῶν *sup*, quod significat ‘supra,’ ‘sursum.’ *Idem*.

^y *Devitare*] Terent. *And*. III. ‘ Posthac incolentem, sat scio, fore me, nunc si hoc devito malum.’ Gloss. ‘ Devitat, ἐκκλίπει, περικάμπτει, ἐκνεύει.’ *Idem*.

^z *Deus*] Non solus est Festus qui vel a *dare*, vel a *desum*, vel etiam a δέος, metus, timor, *Deus* deducat. Nam et idem multi. Sed *Deus* est a Græco θεός, θ in δ, ut a πέρθω, ‘perdo.’ Vel potius ab Æolico δεός, ut Fr. Junio placuit. Δεός autem sive θεός vel a θέω, ‘curro,’ quia antiqui sic dixe-

runt sidera et stellas, quod semper in cursu essent. Vide Macrobi. lib. 1. Sat. cap. 23. vel ab Hebræo *dai*, id est, *sufficere*, unde *shaddai*, quod solus *Deus* sufficit. Vel potius ab Ægyptio Mercurii nomine *Thoyt*, sive *Theut*, sive *Thoth*. *Idem*.

^a *Dextans*] Vide ‘Bes.’ *Idem*.

^b *Dextimum*] Dexter, dexterior, dextimus, ut sinister, sinisterior, sinistimus. Varro: ‘A primo compito dextimam viam munit Epicurus.’ Vide Nonium. *Idem*.

^c *Dextra auspicia*] Dexter, ut apud Græcos δεξιός, propitium significat. Ita dextro Jove, dextro Hercule: id est, propitio, more Græcorum scilicet, nam alioqui Romani *dextrum* vocant infaustum, *sinistrum* vero faustum. Vide ‘scæva.’ *Idem*.

^d *Dextrarum tibiaram*] Dextræ tibiarum, et sinistræ tibiarum, quæ dextra parte oris et manu dextra, sive sinistra parte oris et manu sinistra tenebantur. Sinistræ tibiarum acuti soni erant et pluribus foraminibus apertæ: dextræ vero gravis, et uno tantum foramine. Cum dextra et sinistra jungebantur impares dictæ, cum duæ dextræ, sive duæ sinistræ pares. Vide ‘impares.’ De tibiis dextris et

DIABATHRA,^e genus solearum Græcanicarum.

Dianius,^{20 f} locus Dianæ sacratus.

Dicassit,^g dixerit.

Dice^h pro dicⁱ antiqui posuere.

Dicæarchia^{2 i} vocabatur, quæ nunc Puteoli; quod ea civitas quondam justissime regebatur.

Dici^k mos erat Romanis in omnibus sacrificiis, precibus-

20 Legendum monet Scal. *Dianium*: probat *Dac.*—1 *Vet. ed. Dice pro dicam.* Vide inf.—2 *Al. Dicæarchia.*

NOTÆ

sinistris, paribus et imparibus, multi multa tradidere: sed adeo diversa, ut res magis incerta sit. Vide *Donat. Jul. Scaliger. lib. 1. Poët. cap. 20. Casaub. in libello de Saturæ et Satyræ. Manut. lib. III. de quæ. per ep. cap. 4. et Salsasium ad Vopiscum in Carino, qui rem omnem omnium optime prosecutus. Idem.*

^e *Diabathra*] *Ἀδιαβαίω*, eo, ambulo. Inde diabathrarii, qui diabathra faciunt. *Plant. Aulul. III. 5.* ‘Sedentarii sutores, diabathrarii.’ *Idem.*

^f *Dianius*] *Lege Dianium*, ut *Minervium*, et *Vitravio Æsculapium. Jos. Scal.*

Dianius] Optime legendum monet *Scaliger Dianium*. Sic ‘*Minervium*’ et ‘*Vulcanium*’ dicitur locus *Minervæ* vel *Vulcano* consecratus. Et apud *Livium* aperte *Dianium* legitur *lib. 1. sect. 48.* ‘Cum se domum reciperet, pervenissetque ad summum *Cyprium* vicum ubi *Dianium* nuper fuit.’ *Dac.*

^g *Dicassit*] *Dicaverit*, id est, *dixerit. Dicere* enim et *dicere* pro eodem *Veteres* usurpabant. Unde ‘*dedicare*’ supra in ‘*delicata*’ exposuit ‘*dicendo deferre*,’ et post ‘*profanum*,’ ‘*Deo dicta*,’ id est, ‘*Deo dicata*.’ Et in illo *Virgilii VIII. Æneid.* ‘*Lupercal Parrhasio dictum Panos*

de more *Lycæi*.’ ‘*Dictum*,’ inquit *Servius*, ‘*dicatum, consecratum*.’ *Dac.*

^h *Dice*] In veteri editione, *Dice pro dicam*. Recte. Legendum enim *Dicem pro dicam*: sic supra ‘*Attingem pro Attingam*.’ Ubi similis error, ‘*Attinge pro Attingem*:’ ut hic *Dice pro Dicam. Dicem* ergo secunda conjugatione, et *dicere* apud *Veteres*. *Nonius*: ‘*Primum, quod dicere recte, secundum, quod dicere, eo melius*.’ *Jos. Scal.*

Dice] ‘*Pro dic*.’ *Plant. Mercat. 1. 2.* ‘*Quid est igitur quod vis? Dicam, dice*.’ Vide locum *Nævii* in voce ‘*summissi*.’ Sed in veteri edit. legitur *dice pro dicam*. Recte, modo legas *dicem pro dicam*. Vide ‘*attinge*.’ *Dac.*

ⁱ *Dicæarchia*] *Melius*, ut in margine, *Dicæarchia*: nam Græce *δικααρχία*. *Campaniæ* felicis urbs, *Puteoli*. *Idem* scribunt *Strabo, Pausanias, et Stephanus*, qui etiam ‘*Dicæam*’ vocat. ‘*Minor Delos*’ etiam dicta. Vide ‘*minorem Delum*.’ *Idem.*

^k *Dici*] Hæc erant scribenda infra litera *Q*: est enim interpretatio illius verbi *Quiritibusque*. Sed nos *Festi et Pauli* errores hac in re secuti sumus, indice tamen adjecto eorum verborum, quæ obiter explicantur. *Ant. Aug.*

que, **POPULO ROMANO, QUIRITIBUSQUE**, quod est Curen-
sibus: quæ civitas Sabinorum potentissima fuit.

Dictynna¹ **Diana**, quam esse lunam putabant, dicta quod
fulgore suo noctu omnia ostendat.

Dierectum^m dicebant per antiphrasim, volentes significare
malum diem.

Diesⁿ dictus, quod divini sit operis, sive ab **Jove** ejus, ut

NOTÆ

[*Dici mos erat*] Hæc verba *Populo Romano Quiritibusque* ex conceptis antiquarum precationum verbis tracta sunt. Livius lib. VIII. 'Comparant inter se, ut ab utra parte cedere Romanus exercitus cepisset, inde se Consul devoveret pro populo Rom. Quiritibus.' Et apud Gellium lib. x. cap. 24. 'Die Noni Populo Romano Quiritibus compitalia erunt,' quasi dicas quod Populo Rom. et Quiritibus bene vertat. *Dac.*

¹ *Dictynna*] Ridicule Festus Dictynnâ lunam dictam putat, quasi quæ dicat et indicet noctu omnia. Dictynna enim Græcum est, et sic dicta Diana a retibus venatoriis, quæ Græce δίκτυα, ut de nympha Britomarti docet Callimachus hymn. in Dianam: καὶ ἔνθορον εἰς ἀλιθῶν Δίκτυα, τὰ σφ' ἐσάωσεν, ὅθεν μετέπειτα Κύδωνες Νύμφαν μὲν, Δίκτυναν, ὕρος δ', ὅθεν ἤλατο Νύμφη, Δικταῖον καλέουσι, id est, 'et salit in piscatorum Retia, quæ illam servarunt, unde postea Cydones Nympham quidem, Dictynnâ, montem vero, unde salit, Dictænum vocant.' Hanc Callimachi historiam narrat Scholiastes Aristophanis in Βατράχ. p. 275. sed apud eum corrupte βρετιμάρτυς pro βριτομάρτυς legitur; tu monitus emenda. *Idem.*

^m *Dierectum*] Quod Græci dicunt εἰσφθαρήναι, Latini 'dierectum intrare,' quod, οὐκ ἀποφθαρεῖ ἐντεῦθεν; Latine id est, 'Non hinc dierecta abibis?' et similia. De quibus satis

apud Plautum. *Jos. Scal.*

[*Dierectus*] Quasi 'dies rectus' et per antiphrasim dici vult Festus, quod is dies minime rectus sit, sed contra sævus. Quod ineptum plane est. Nec placet etiam ut *dierectus* sit in crucem elatus, ut quidam volunt. Vere ut videtur Salmasius qui monuit *dierectus* esse meram putam vocem Græcam διαρρηκτος, a in e mutato, *dierectus*, id est, 'disruptus.' Curcul. II. 1. 'Lien dierectu' 'st.' Ubi quidam Codd. habent *Lien disruptu* 'st. Quod sine dubio non vera lectio, sed explicatio vocis *dierectus* ab studioso aliquo margini ascripta, ut fit, et male postea in textum recepta; quod certe unice Salmasii conjecturam fulcit. *Dac.*

ⁿ *Dies*] Primum et tertium etymon Festi falsum et ineptum est, præsertim tertium: quis enim a *delisco* diem dictum putet? Secundum confirmat Macrobius lib. I. Sat. cap. 15. 'Jovem accipimus,' inquit, 'lucis auctorem, unde et Lucetium Salii in carmine canunt et Cretenses Δία τὴν ἡμέραν vocant, ipsi quoque Romani Diespiter appellat, ut diei patrem.' Idem Varro lib. IV. 'Nam olim Dijovis et Diespiter dictus, hoc est, aër et dies pater, a quo Dei dicti, qui inde et dies, et dius, et divus.' Et lib. V. 'A quo tempus, id ab hoc Deo dies appellatur.' Caninius vero in alphabeto suo a Punico *dia* diem vult dictum. *Idem.*

putabant, rectore, qui Græce *Δία* appellatur, sive quod aër diurnus dehiscat in candorem.

Diffarreatio ° genus erat sacrificii, quod inter virum et mulierem fiebat dissolutio: dicta diffarreatio, quia fiebat farreo libo adhibito.

Dignorant,³ P signa imponunt, ut fieri solet in pecoribus.

Dilaniare⁹ est discindere, et quasi lanam trahere: unde lacinia⁴ et lanus dicitur, qui pecus discindit.

3 Al. Denotant.—4 Al. laniena.

NOTÆ

° *Diffarreatio*] Dissolutio matrimonii confarreatione contracti, diffarreatio dicebatur. Cicero in Topicis: 'Genus est uxor, ejus duæ formæ, una matrum familias, hæ sunt, quæ in manum convenere: altera earum, quæ tantummodo uxores habentur.' Addit Severinus: 'Tribus modis uxor habebatur, usu, farreatione, coëmtione, sed confarreatio solis pontificibus conveniebat, quæ autem in manum per coëmtionem conveniant, hæ matres f. vocabantur; quæ vero usu, vel farreatione, minime.' Et Ulpianus tit. 8. Institut. 'Farre convenitur in manum certis verbis, et testibus decem præsentibus et solemnî sacrificio facto, in quo panis quoque farreus adhibetur.' Dionysius lib. 11. a Romulo rege institutum esse scribit, ut farreatione matrimonia fierent, ab ea re dicta, quod far, quo tunc pane utebantur, communionem vitæ ostenderet. De eodem genere matrimonii Tacitus scribit lib. 1v. Annalium. Plin. lib. xviii. cap. 3. *Ant. Aug.*

Diffarreatio] Lege: *Diffarreatio* genus est sacrificiî quom inter virum, &c. vel, quo inter virum, &c. Diffarreatio est solutio matrimonii per confarreationem contracti. Confarreationem autem sic describit Ulpianus tit. 9.

Instit. 'Farre,' inquit, 'convenitur in manum certis verbis, et testibus decem præsentibus, et solenni sacrificio facto, in quo panis quoque farreus adhibetur.' Inde glossæ Isidori: 'Diffarreatio, dissolutio inter virum et fœminam.' *Dac.*

P *Dignorant*] Glossarium: 'Dignorat, ἀναπύσσει.' Sed melius infra: 'Dicorat, διαγινώσκει.' Lege: *Dignorat*. Jos. Scal.

Dignorant] Gloss. 'dicorat, ἀναγινώσκει,' id est, signat. Nam dignorare est, signare, notas inurere. Virg. 'Et nomina gentis inurat.' Nota inusta dicta 'character' Columel. lib. xi. cap. 2. 'Nec minus majora quadrupedia 'character' signari debent.' Quo loco forte an deceptus Scalig. in conjectaneis notavit instrumentum quo perurunt dici *character* rei rusticæ auctoribus, quod falsum est: nam de nota impressa *character* semper dicitur, ut et Græcum *χαρακτηρ* et *χάρωμα*. *Dac.*

9 *Dilaniare*] A lana, quod a Græco *λάνος* Dorice pro *λῆνος*, lana. Inde 'laniare' et 'lanista,' ut apud Veteres dicebatur is, qui lanam carebat, hoc est, carminabat, carpebat; inde 'lanus' et 'laniena:' sic enim legendum in verbis Festi pro *lacinia*. Idem.

Dilectus militum,¹ et is, qui significatur amatus, a legendo dicti sunt.

Diobolares⁵ meretrices dicuntur, quæ duobus obolis ducuntur.

Diomedea insula,¹ in qua Diomedes sepultus est excedens Italia.

Diomedis campi^u in Apulia appellantur, qui ei in divisione regni, quam cum Dauno fecit, cesserunt.

Diox, genus piscis frequens in ponto.

Dirigere^x apud Plautum invenitur pro discedere.⁵

Dirunciunt,^{6y} depurgant.

⁵ Legendum monent Scal. Dac. *discidere*.—⁶ Coniicit Dac. *diruncant* vel *diruncinant*.

NOTÆ

^r *Dilectus militum*] Ita semper, non *delectus*, in veteribus libris est. Sic in Pandect. Floren. titulo de re militari, cap. 4. ita etiam scribendum est, titulo communi divid. cap. 20. ubi *delictum* scripserunt. Vide ‘Lacus Lucrinus’ et ‘Neglegens.’ *Ant. Aug.*

Dilectus] *Militum dilectus* vel *delectus*: nam hæc duo Veteres non distinguiebant, a *legendo*. Varro lib. v. ‘ab legendo legio et dilectus et delectus.’ Item *dilectus*, quo amatum significamus, a *diligendo*, quod a *legendo*, quia eum legimus quem amamus: utramque vocis significationem optima glossæ amplectuntur, ubi: ‘*Dilectus*, στρατολογία, δοκιμασία, ἀγαπηθείς,’ i. e. ‘Exercitus collectio, probatio, amatus.’ *Dac.*

^s *Diobolares*] Vilissimæ meretrices, quæ parvo stipendio prostant. Διόβολοι Græce. Plaut. ‘*Diobolares*, schoenicula, miraculæ.’ Et alibi: ‘*Diobolaria scorta*:’ ‘*Servorum sordidulorum scorta diobolaria.*’ *Idem.*

^t *Diomedea insula*] Circa Timavum fontem. Hodie *Belforte*. *Idem.*

^u *Diomedis campi*] Ad Aufidum flumen, ubi Cannæ, vicus Romanorum

clade nobilis. *Idem.*

^x *Dirigere*] Lege *Discidere*, non *discedere*. Locus Plauti quem intelligit, est in Curculione. *Jos. Scal.*

Dirigere] Pro *discidere*, lege *discidere*: ut in veteri codice. *Discidere* enim, ut ‘*abscidere*,’ ‘*concidere*,’ &c. Locus autem Plauti est *Curcul. act. III.* ‘*Clypeatus elephantum ubi machæra dirigit.*’ Ubi male hodie *disieit*. Male etiam apud Nonium legitur *diligit* pro *dirigit*. Sic ‘*Titinius*: ‘*Pernam totam dirigit.*’ Id est, in duas partes scindit. Inde *directarii* qui fores effringunt, quos cum latronibus jungit Basil. in *Epist.* ἔτι πάντα ληστῶν καὶ διρεκταρίων πεπλήρωται τὰ τῆς ὁδοῦ, ‘quia viæ omnes latronibus et directariis plenæ erant.’ *Dac.*

^y *Dirunciunt*] An legendum *diruncant*? Runcare enim Varroni est herbas e segetibus expurgare. An *diruncinant*? *diruncinare* est radere, polire, a Græco ῥυκάνη, iumentum fabrilis ad opera læviganda: vel *diruncinant*, a ‘*dirunco*, ‘*diruncino*,’ ut a ‘*nato*, ‘*natino*,’ et alia. *Idem.*

Dirus,² Dei ira natus.

Dirutum ære^a militem dicebant antiqui, cui stipendium ignominiae causa non erat datum: quod æs diruebatur in fiscum, non in militis sacculum.

Disertim^b pro diserte dixerunt antiqui.

Disertiones,^{7c} divisiones patrimoniorum inter consortes.

Disertus^d a disserendo dictus.

Dispensatores^e dicti, qui æs pensantes expendebant, non

7 Fulv. Ursino videtur legendum *Disertiones*.

NOTE

² *Dirus*] Θεοχόλωτος. *Jos. Scal.*

Dirus] Nannius: 'Dirum est triste, infestum, et quasi Deorum ira missum.' Virg. lib. II. *Æneid.* 'Apparent diræ facies.' et lib. III. 'Sen sint diræ obscœnæque volucres.' Servius vero ait esse vocem Sabinam: 'Sabini,' inquit, 'et Umbri, quæ nos mala, dira appellant.' Quod si verum est, Sabini a Græcis accepere: *dirus* enim a δειρός, gravis, n mutato in r, ut sæpe. *Dac.*

^a *Dirutum ære*] Quantum conjectura assequi possum inde dirutum ære militem dictum puto, quia 'ære exciderat,' hoc est, 'privatus fuerat,' ut *diruere* sit pro simplici *ruere*, id est, *cadere*. Varro de vita pop. Rom. lib. II. 'Stipendium appellabatur, quod æs militi semestre aut annum dabatur; cui datum non sit, propter ignominiam ære dirutus esset.' Cic. Verr. VII. 'Aleatoris Placentini castra commemorabuntur, in quibus cum frequens fuisset, tamen ære dirutus est.' Id est, ære decedit. *Æs* autem absolute pro militis stipendio. Plaut. Aulul. III. 5. 'Ibi ad postremum cedit miles, æs petit. Impransus miles astat, æs censet dari.' Et æs illud, quo milites diruti, 'resignatum a s' proprie dicebatur. Vide suo loco. *Idem.*

^b *Disertim*] Plaut. Stich. I. 3. 'Fuit *Delph.* et *Var. Clav.*

disertim, verum id usu perdidit.' Et Liv. 'Tuque mihi narrato omnia *disertim.*' *Idem.*

^c *Disertiones*] Videtur legendum *Disortiones*. Vide infra in 'Erctum,' et Isidor. lib. X. Servius, 'Ercto,' inquit, 'non cito:' i. patrimonio, vel hæreditate non divisa. *Ful. Ursin.*

Disertiones] Ἀρχαῖσμός, pro *dissortiones*. 'Apello,' 'Apollo.' Glossarium: 'Dissortes, διακληρωθέντες.' Est et 'Dissortium, διαχωρισμός, διάστασις.' *Jos. Scal.*

Disertiones] Antiqui pro *dissortiones*, ut 'Apello,' 'Apollo:' *sors* autem est hæreditas, patrimonium. *Dissortio* sortis divisio, inter consortes, id est, cohæredes. Vide 'sors.' Inde *dissertio* pro controversia et contentione. Glossar. 'dissertio, ἀμφισβήτησις.' *Dac.*

^d *Disertus*] A disserendo. *Disserere* autem verbum est tratlativum a re agraria. Varro lib. V. 'Quod dicimus, disserit partes, item areas, tratlatitio æque ex agris verbo utimur. Nam ut olitor disserit in areas sui cujusque generis res, sic in oratione qui facit, *disertus.*' *Idem.*

^e *Dispensatores*] Videndus Varro lib. IV. de Ling. Lat. et Plin. lib. XXXIII. cap. 3. Vide 'Pendere.' *Ant. Aug.*

Dispensatores] Pecunias Veteres

adnumerabant: hinc deducuntur expensa, sive dispensata, vel compensata: item compendium, dispendium, assipondium, dupondium.

Dispescere^f est proprie pecus a pastione deducere, ut compescere, una pascere, et, in uno loco continere.

Dissulcus^g porcus dicitur, cum in cervice setas dividit.

Distisum, et pertisum^h dicebant, quod nunc distæsum, et pertæsum.

Dividiamⁱ discordiam.

Dividicula^k antiqui dicebant, quæ nunc sunt castella, ex quibus a rivo communi aquam quisque in suum fundum ducit.

Dium^l antiqui ex Græco appellabant, ut a Deo ortum, et

NOTE

non numerabant: sed pendebant passim in sacris et profanis literis. Hujus moris vestigium erat in æde Saturni ubi trutina posita. Varro lib. iv. 'Per trutinam solvi solitum, vestigium etiam nunc manet in æde Saturni, quod ea etiam nunc propter pensuram trutinam habet positam.' A pendendo igitur dispensatores dicti, qui pecunias pendebant. Inde *expensa*, quæ de pondere detrahuntur, *compensata*, quæ æquali pondere facta sunt. *Compendium*, cum æquales aliquid addendo redduntur lan- ces. *Dispendium*, ponderis diminutio, cum quid ponderi detrahitur, Varro lib. iv. 'Ab eodem ære impendendo dispensator, et in tabulis scribimus expensum, et inde prima pensio, et sic aut secunda, aut quæ alia, et dispendium ideo quod in dispendendo solet minus fieri: compendium, quod cum compenditur, una sit.' Vide Plin. lib. xxx. cap. 3. Inde est etiam quod nunc dicimus 'pœnas pendere,' quia ob delictum Veteres pecuniam non numeratam, sed pensam solvebant. Vide 'pendere.' *Dac.*

'Dispescere'] Vide 'compescere.' *Idem.*

^g *Dissulcus*] Glossarium: 'Disulcis, χρυσοδιατρῆς, διαβλαξ.' Lege, χοῖρος διχατρῆς. *Jos. Scal.*

Dissulcus] Porcus, qui setas in fronte ita divisas habet, ut in medio quasi sulcus efficiatur. Glossar. 'Disulcus, χοῖρος διχατρῆς.' *Dac.*

^h *Distisum, et pertisum*] Ut a 'cædo,' 'occido:' sic a 'tædet,' 'distisum,' 'distæsum,' et 'pertisum,' 'pertæsum.' *Idem.*

ⁱ *Dividiam*] Glossæ: 'Dividia, διχόνοια.' Vide Conjectaneum tertium. *Jos. Scal.*

Dividiam] Discordiam. Attius Phœnissis: 'Ne horum dividia discordes dissipent, Disturbent tantas et tam optimas Civium divitias.' Quem locum afferens Nonius similiter *dividias* dissensiones interpretatur. Et Glossarium: 'Dividia, διχόνοια, dissentio.' Significat etiam *dividia* tristitiam, tædium. Plaut. Bacch. iv. 6. 'Nimio illæc res est magnæ dividia mihi.' Vide Varr. lib. vi. *Dac.*

^k *Dividicula*] Castella erant loca quæ aquam publicam recipiebant et in varia loca tramittebant, unde a 'dividendo,' 'dividicula' dicta. *Id.*

^l *Dium*] *Et dius heroum aliquis, &c.*

diurnum sub cœlo lumen, ἀπὸ τοῦ Διός. Unde adhuc sub dio fieri dicimus, quod non fit sub tecto; et interdiu,^m cui contrarium est noctu. Dium, quod sub cœlo est extra tectum, ab Jove dicebatur: et Dialis flamen, et Dius heroum aliquis^{sn} ab Jove genus ducens. Dium fulgur^o appellabant diurnum, quod putabant Jovis, ut nocturnum Summani.

DOLI^p vocabulo nunc tantum in malis utimur: apud antiquos autem etiam in bonis rebus utebantur: unde adhuc dicimus, Sine dolo malo; nimirum, quia solebat dici et bonus.

Doliola,^q locus in urbe sic vocatus quia, invadentibus Gal-

8 Vide Not. l. n. inf.

NOTÆ

agnoscis facile subæratum Pauli numisma: qui sine dubio plane legerat apud Festum *Dius Fidius*. Is enim est a Jove genus ducens. Grammatici Græci: 'Dius filius, Διὸς υἱός, Ἡρακλῆς.' *Jos. Scal.*

Dium] Παρὰ τοῦ Διός, 'ab Jove.' Unde δῖος, διός, 'Dius.' Inde, 'sub Dio.' Quod Horat. dixit, 'sub Jove.' *Dac.*

^m *Et interdiu*] *Diu* et *noctu* non a *Dius*, ut putat Festus, sed a *Dies*. 'Diu' et 'noctu' pro 'die' et 'nocte.' Antiquæ. Unde 'interdiu.' *Idem.*

^o *Et Dius heroum aliquis*] *Herculem* intelligit. Sed scripserat Festus, ut optime Scaliger, *Dius fidius Herc. al. ab Jove genus ducens*. Pro quo subæratum numisma Paulus dedit. Glossarium, 'Dius filius: Διὸς υἱός, Ἡρακλῆς.' *Idem.*

^o *Dium fulgur*] Jovi diurna fulmina, Summano nocturna Veteres tribuebant, quod ille Dicit, hic tenebrarum pater: est enim Summannus Pluto. Gloss. 'Κεραυνοβόλιον ἡμερινὸν, fulgur Dium.' 'Κεραυνοβόλιον ἀπὸ πρῶτ νυκτερινὸν, fulgur Summannum.' 'Provorsum' vero fulgur dicebatur, quod

incertum erat noctu an interdiu factum esset, quapropter Jovi fulguratori et Summano sacrificabant. Vide 'provorsum.' *Idem.*

^p *Doli*] Dolus, ut in malam, sic et in bonam partem, sumebatur. Unde ad distinctionem 'dolum malum' et 'dolum bonum' dicebant. Sic multæ aliæ voces mediæ, cum apud Latinos, tum apud Græcos, ut 'gratia' apud Terent. bona et mala gratia. *Phorm.* iv. 3. 'inter vos sic hæc potius cum bona Ut componatur gratia, quam cum mala.' Et apud Plant. alienbi: 'Cognatæ meæ malam gratiam habere nequeo.' Sic apud Græcos χάρις. Callim. hym. in Del. Μάλα γάρ τε κακῶς ἐχαρίσασατο Λητοῖ. 'Valde enim malam gratiam retulit Latonæ.' *Idem.*

^q *Doliola*] Varr. lib. iv. 'Est locus qui vocatur Doliola ad cloacam maximam, ubi non licet despuere, a Doliolis sub terra.' Integram ex Livio historiam libet apponere lib. v. sect. 40. 'Flamen interim Quirinalis, virginesque Vestales, ommissa rerum suarum cura, quæ sacrorum secum ferenda, quæ (quia vires ad omnia fe-

lis Senonibus urbem, sacra in eodem loco doliolis⁹ reposita fuerunt, qua de causa in eodem loco ne despuere quidem alicui licebat.

Domus a Græco *δῶμος*.

Donaticæ^r coronæ dictæ, quod his victores in ludis donabantur, quæ postea magnificentiæ causa institutæ sunt super modum aptarum capitibus, quali amplitudine fiunt^s cum lares ornantur.

Donum^t ex Græco est, quod illi vocant *δῶρον*.

Dorsum^u dictum, quod pars ea corporis devexa sit deorsum.

Dotem^x manifestum est ex Græco esse: nam *διδόναι* dicitur apud eos dare.

DRACONES^y dicti *ἀπὸ τοῦ δράκωνος*, quod est videre: clarissi-

9 Pro *doliolis* alii libri habent *doliis duobus*.

NOTÆ

renda deerant) relinquenda essent, consultantes, quisve ea locus fideli custodia asservaturus esset, optimum ducunt condita in doliolis, sacello proximo, ædibus flaminis Quirinalis, ubi nunc despuī religio est, defodere.' Locus est non longe a muris paulo supra horrea publica, in XIII. regione urbis. *Idem*.

^r *Donaticæ*] Sunt, ut puto, aliter provinciales dictæ. Tertullianus: 'sunt et provinciæ aureæ,' (coronæ,) 'imaginum jam, non virorum, capita majora quærentes.' Erant et donaticæ hastæ, quæ militibus ob virtutem dabantur. Vide in 'Optionatus.' *Jos. Scal.*

Donaticæ] Majores quædam coronæ, quas capite ferre propter earum amplitudinem nequibant milites, sed imaginibus suis appendebant. Provinciales eas vocat Tertullianus. ut monet Scaliger: 'Sunt et provinciales aureæ,' (coronæ,) 'imaginum jam, non virorum, capita majora quæren-

tes.' *Dac.*

^s *Quali amplitudine fiunt*] Lares coronis, floribus ornabant. Sueton. August. cap. 31. 'Compitales lares ornare bis anno instituit, vernis floribus et æstivis.' Ex hoc autem Festi loco docemur coronas illas amplas fuisse, immo et ipsis etiam laribus majores. *Idem*.

^t *Donum*] Nam sæpe *r* mutatur in *n*. *Idem*.

^u *Dorsum*] A *deorsum*, quod *dorsum* ex utraque parte declive sit, et *deorsum* feratur. *Idem*.

^x *Dotem*] A *διδόναι*, dare, inquit Fest. Sed non immediate; est enim a *δῶς*, quod Hesychius exponit *δῶσις*. *Idem*.

^y *Dracones*] Acie acutissima et insomni natura dracones esse multi prodidere, quare et eos a *δέρκειν*, *δρακείν*, dictos putant: alludit Horatius: 'tam cernis acutum Quam aut aquila, aut serpens Epidaurinus.' Inde eos poëtæ Hesperidum hortis et au-

nam enim dicuntur habere oculorum aciem, qua ex causa incubantes eos thesauris custodiæ causa finxerunt antiqui. Ideoque Æsculapio adtribuuntur; quod vigilantissimi generis putantur: quæ res medicinæ maxime necessaria est.

Dubenus¹⁰ apud antiquos dicebatur, qui nunc dominus.

Dubiat,^a dubitat.

Duco,^b cum pro puto ponimus, ex Græco deducitur, quod illi dicunt δοκῶ.

Duellum,^c bellum: videlicet quod duabus partibus de victoria contenditibus dimicatur. Inde et perduellis,¹¹ qui pertinaciter retinet bellum.

Duicensus^d dicebatur cum altero, id est, cum filio, census.

Duidens^e hostia bidens.

10 Vide Notas inf.—11 Al. perduellio.

NOTE

reco Ætæa velleri præfecere. Æsculapio etiam dicati feruntur, quin et Æsculapium ipsum Romam olim specie Draconis translatum ex historia notum est. *Idem.*

^z *Dubenus*] Locus mendosus. Proculdubio ita legendus est, *Dubienus apud antiquos dicebatur, qui nunc dubius.* Vide supra quæ annotavimus in ‘*Addubanum.*’ Glossarium: ‘*Dubinus, δισσός.*’ Ibi quoque *Dubienus* reponendum. Et tamen mirum, quod in eodem Glossario legitur: ‘*Dubius, δεσπότης:*’ videtur enim vulgatæ lectioni hujus loci favere. *Jos. Scal.*

Dubenus] Vide in voce ‘*Addubanum.*’ Nam hic quoque legit Scaliger, *Dubienus apud antiquos dicebatur qui nunc dubius, &c.* in glossis tamen legitur: ‘*dubius, δεσπότης,*’ i. Dominus. Quod huic Festi loco favere videtur. Immo et Festi scripturam veram esse arbitror *Dubenus.* Et ita in Glossario rescribendum, vel potius *dubinus.* A *Dominus, M* mutato in *B,* ‘*dobi-*

nus,’ ‘*dubinus,*’ ‘*dubenus.*’ *Dac.*

^a *Dubiat*] A ‘*duo,*’ ‘*dubium,*’ unde ‘*dubiare,*’ postea ‘*dubitare.*’ *Idem.*

^b *Duco*] A δοκῶ, puto. Virg. x. ‘*tanton’ me crimine dignum Duxisti?’* *Idem.*

^c *Duellum*] Ut a ‘*duonum,*’ ‘*bonum,*’ sic a ‘*duellum,*’ ‘*bellum.*’ Varr. vi. de L. L. ‘*Perduelles sunt hostes, ut perficit. Sic perduellum, duellum, id postea bellum. Ab eadem causa facta Duellona, Bellona.*’ Gloss. ‘*Duellona, πολεμική, Bellatrix.*’ Male Vulcanius rescribendum contendit *Bellona.* *Idem.*

^d *Duicensus*] Glossarium: ‘*Duicensus, διταβ * δεύτερον ἀπογεγραμμένος.*’ Illud διταβ. est, διττὰ, β’. hoc est, διττὰ, δεύτερον, dupliciter, iteratove census. *Jos. Scal.*

Duicensus] Biscensus. Gloss. ‘*Duicensus, διττὰ, β’, δεύτερον ἀπογεγραμμένος,*’ i. Bis, et secundo census. Vide ‘*duis.*’ *Dac.*

^e *Duidens*] Vide ‘*Bidens.*’ *Idem.*

Duis^f duas habet significationes: nam et pro dis¹² ponbatur, et pro dederis.

Dumecta^g antiqui quasi dumiceta appellabant, quæ nos dumeta.

Dumosa, frondosa.^h

Duodevigintiⁱ dicendi consuetudinem a Græcis traxisse videmus, qui sic enuntiant $\delta\nu\omicron\epsilon\zeta\epsilon\iota\kappa\omicron\sigma\iota$.¹³

Duonum,^k bonum.

Duplabis,^l duplicabis.

Duplionem^m antiqui dicebant, quod nos duplum: venit autem a Græco $\delta\iota\pi\lambda\omicron\upsilon\tilde{\nu}$.

Dusmosoⁿ in loco apud Livium significat dumosum locum: ¹⁴ antiqui enim interserebant S literam, et dicebant cosmittere pro committere, et casmenæ pro camenæ.

12 Pro *dis* legendum monet Dac. *bis*, ut in marg. ed. Scal.—13 Al. $\delta\nu\omicron\iota\delta\epsilon\iota\kappa\omicron\sigma\iota\nu$ et $\epsilon\nu\omicron\sigma\delta\epsilon\iota\kappa\omicron\sigma\iota\nu$.—14 Conjicit Ursinus *dusmosum locum*.

NOTÆ

^f *Duis*] A Græco $\delta\iota\varsigma$, ‘dues,’ inde *bis*. Et hic pro *dis* legendum *bis*; *duis* autem pro *dederis* a verbo *duere*. Vide ‘addues.’ *Idem*.

^g *Dumecta*] A ‘dumus,’ ‘dumicetum,’ ‘dumectum,’ et eliso *c* ‘dumetum.’ *Idem*.

^h *Dumosa, frondosa*] *Dumus* a $\delta\rho\upsilon\mu\delta$, *sylva querna*: $\delta\rho\upsilon\mu\delta$, $\delta\rho\upsilon\mu\delta$, ‘dumus,’ et *r* in *s* ‘dusmus,’ ‘dusmosus,’ et eliso *s* ‘dumosus,’ frondosus. *Idem*.

ⁱ *Duodeviginti*] Duo desunt de viginti. *Idem*.

^k *Duonum*] Vide ‘duellum.’ *Duonus* legere est in carmine saliarum, ut illud restituit Scaliger: ‘omnia Daptilia comisse Jani cusiones. Duo-

nus ceruses Divinus, Janusque venit.’ ‘Donus ceruses,’ i. Bonus creator. *Idem*.

^l *Duplabis*] Ut a ‘donum,’ ‘donare;’ sic a ‘duplum’ ‘duplare.’ Glossarium: ‘duplavit, $\epsilon\delta\iota\pi\lambda\omega\sigma\epsilon\nu$, Duplicavit.’ *Idem*.

^m *Duplionem*] Duplum. Leg. XII. tab. ‘Reus furti duplione decedito.’ Item: ‘Noxiamve duplione decernito.’ *Idem*.

ⁿ *Dusmoso*] A *dumoso* inserto *s*, ut vult Fest. Contra, *s* in *dusmoso* non modo non insertum est, sed elisum in *dumoso*. Est enim a Græco $\delta\rho\upsilon\mu\delta$. Vide supra. *Idem*.

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBER V.

EAMUS^a ex Græco ἴωμεν.

Eapse,^b eaipta.

ECCERE^c jusjurandum est, ac si dicatur, per Cererem, ut æcastor, ædepol: alii eccere pro ecce positum accipiunt.

EDEATRE,^d qui præsunt regiis epulis, dicti ἀπὸ τῶν ἐδεσμάτων.

1 Scribendum monet Scal. per diphthongum, *Edeatra*. Dac. *Edeatroe*.—

NOTÆ

^a *Eamus*] Potius a Græco ἴωμεν, ab ἴω, eo, vado. Dac.

^b *Eapse*] Ea ipsa. Plant. Cistel. 1. 2. 'Puerum aut puellam alicunde ut reperirem sibi Receus natum, eapse quod sibi supponeret.' Sic *eampse*, eam ipsam. Idem Trucul. 1. 2. 'Quia te adducturam huc dixeras eum ipsum, non eampse.' *Idem*.

^c *Eccere*] Veteres Glossæ: 'Eccere, κατὰ τῆς Δήμητρος.' Jos. Scal.

Eccere] Per Cererem. Gloss. 'Eccere, κατὰ τῆς Δήμητρος.' Sic *Ædepol*, per Pollucem; *Æcastor*, per Castorem. Terent. Phor. 11. 2. 'Eccere

quid si reddet.' Alii volunt dici quasi 'ecce rem,' ut Charisius et Nannius lib. 11. Miscell. cap. 21. sed frustra. Vide 'Mecastor.' Dac.

^d *Edeatre*] Scribe per diphthongum, *Edeatra*. ἐδέατρα. Jos. Scal.

Edeatre] Scaliger legit *Edeatra*: sed legendum *edeatroe*: hoc est, *Edeatroi*, ut supra 'demoe,' 'demoi.' Ἐδέατρος, προγευστῆς βασιλείου, ἐπιμελητῆς δείπνου. Hesych. 'Edeatrus, prægustator regius, curator epularum,' ἀπὸ τῶν ἐδεσμάτων, ab eduliis. Dac.

Edecimata,^e electa.

Ederam^f flamini diali neque tangere neque nominare fas erat: pro eo quod edera vincit ad quodcumque se applicat. Sed ne anulum quidem gerere ei licebat solidum, aut aliquem in se habere nodum.

EFFAFILATUM^{2 g} exertum, quod scilicet omnes exerto brachio sint exfilati, id est, extra vestimentum filo contextum.

Effari,^h et effata a fando, quod ipsum ex Græco φαῖσθαι.³

//////////

² 'Effafilatum. Vox nihili. Legendum Exfilatum: poterat et Exaffilatum.' Jos. Scal. Vide inf.—³ Al. ἔσ φάτω.

NOTÆ

^e Edecimata] Glossarium: 'Decimata, Decumatum, δόκιμον, ἐπίλεκτον.' Tamen in aliis Glossis: 'Edecumatus, ἀδέκαστος, ἀδωροδόκητος.' Jos. Scal.

Edecimata] Quæ e multis decima, sive potius, quæ e decimis, decima capiuntur. Id est, electa. Sed mirum quod in Glossario legitur, nempe, 'edecimatum, ἀδέκαστον, ἀδωροδόκητον.' Decimus exclusum, cui non data sunt decimæ. Hesychius: ἀδέκαστον, ἀδωροδόκητον, ὁ δεκάδας μὴ λαμβάνων. 'Qui decimas non accepit.' Dac.

^f Ederam] Vide 'Hedera.' De iis, quæ Diali erant prohibita, vel concessa, vide 'Equo vehi,' et 'Fabam,' et 'Funebres,' et 'Jurare,' et Gell. lib. x. cap. 15. et Plutarch. in Problem. Sed quid hæc ad verborum significationem, qua de re agitur? Ant. Aug.

Ederam] Cur Flamini Diali nefas esset hederam tangere multa Plutarch. Sed verum est, quod ait Festus, nempe, quod ea vinciat quibus adhæret: neque enim nodum ullum habebat, vel in apice, vel in cinctu, vel alia quavis parte. Annulum etiam solidum ei gestare non licebat, hoc est, qui non pervius esset et cassus.

De iis quibus Flamini interdicitur vide Gellium lib. x. cap. 15. Duc.

^g Effafilatum] Scaliger: exaffilatum. Voss. effafilatum pro exafilato, ut 'effari' dicitur pro 'exfari.' Festus autem respicit locum Plauti Mil. Glor. iv. 4. 'Id erit connexum in humero lævo, exaffilato brachio.' 'Exaffilato brachio;' id est, extra fila; i. e. vestem èducto. Quidam legunt expapillato. Inter quos etiam Festus, qui infra expapillato exponit exerto: vide Nonium: id quod et probavit Salmasius; sed certum est legi debere effafilato sive exafilato, ut probat etiam Vossius; neque enim exerto brachio nudantur papillæ, nec, si id fiat, propterea brachium recte expapillatum dici possit. Neque displicet doctiss. Menrsii conjectura lægentis exfipulato, pro exfibulato, vel effifulato. Nam 'fifula' et 'fifulare' Veteres pro 'fibula' et 'fibulare' dicebant, ut 'sifulum,' 'sifulare,' pro 'sibulum,' 'sibulare.' Idem.

^h Effari] Eloqui, 'effata,' elocuta. Virg. 'Sic effata.' Aliquando effata, a recto effatum, dicebantur angurum preces, et effari templa, sistere templa, conceptis verbis consecrare. Græci dicunt τεμενίζειν. Idem.

Effata, elocuta.

EGENSⁱ velut exgens, cui ne gens quidem sit reliqua.

Egeriæ^k nymphæ sacrificabant prægnantes, quod eam putabant facile conceptam alvum egerere.⁴

Egretus et adgretus^l ex Græco sunt ducta, a surgendo, et proficiscendo. Unde et Nyctegresia, quasi noctisurgium.

EJURATIO^m significat id, quod desideretur, non posse præstari. Plautus: ejuravit militiam.

ELACATENA,ⁿ genus salsamenti,⁵ quod appellatur vulgo malandrea.

Elaudare^o plus, quam nominare.

Elecebræ^p argentariæ meretrices, ab eliciendo argento dictæ.

4 Legendum monet *Dac. conceptum alvo egerere.*—5 *Al. calciamenti, et mox melandria. Dac. et Augustin. legunt melandrya.*

NOTÆ

ⁱ *Egens*] Festo consentit Isidorus, cui egens dicitur sine gente et sine genere. Sed potius ab *egeo*, ut ab 'indigeo' 'indigens.' *Idem.*

^k *Egeriæ*] Lege in fine: *Conceptum alvo egerere*: Egeria hæc diversa videtur ab Egeria Romuli uxore; fuerit forsitan ipsa Juno, ab *egerendo* dicta *Egeria*. Tamen nihil tale in Veterum monumentis me legisse memini. In glossis Isidori *Egeria* exponitur *noxia*, quod sane non prætereundum fuit. *Idem.*

^l *Egretus et adgretus*] Verbum Græcum quod Festus intelligit est *ἐγείρωμαι*, surgo. Sed falsum est ab eo esse *egretus* et *adgretus*, quæ a *gradior*, et præpositione *e* vel *ad*. De *nyctegresia* quidem verum, transposita litera *ρ*, pro *nyctegersia*. *Idem.*

^m *Ejuratio*] Est recusatio, cum negamus ea præstare, quæ a nobis petuntur. Sic 'ejuravit militiam,' i. militiam recusavit. 'Ejurare forum,'

'provinciam,' Cicero. Sic 'ejurare bonam copiam' dicebatur is, qui rejurando affirmabat se in bonis non habere, unde æs alienum solveret. Cic. Ep. fam. 'Tu quod mihi bonam copiam ejures, nihil est.' *Idem.*

ⁿ *Elacatena*] Plin. lib. xxxii. cap. ult. *helacatenes* piscis nomen esse ait. De *melandrya* vero Varro lib. iv. de Ling. Lat. Plin. lib. ix. cap. 15. Athen. lib. iii. cap. 20. *Ant. Aug.*

Elacatena] Elacate, et Elacatena piscis ex Thynnorum genere, saliri solitus, unde Festus exponit 'salsamenti genus.' Athenæus l. vii. ἡλακατῆνες ἰχθὺς κητώδεις, ἐπιτηδείοι εἰς ταρικήαν. I. e. 'Elacatenæ pisces cetacei, ad salsuram apti.' Vulgo vocantur *melandria*: leg. *melandrya*: *μηλάνδρυα*. Græce pulpamenta Thynnorum. *Dac.*

^o *Elaudare*] Laudare, nominare: *e* est intensivum. Sic 'emirari' majus est quam 'mirari.' Horat. 'Emirabitur insolens.' Ubi olim plura. *Idem.*

^p *Elecebræ*] Plautus Menæchmis:

Electabo, eliciam.¹

Elices^f sulci aquarii, per quos aqua collecta educitur e liris.

Elinguem^s sine lingua.

Elixa^t a liquore dicta.

Elucum^u significat languidum, ac semisomnum, vel, ut alii volunt, allucinatore, et nugarum amatorem, sive halonem, id est, hesterno vino languentem, quem *ἔωλον* vocitant Græci.

NOTÆ

¹ Nam ita sunt hic meretrices omnes elecebræ argentariæ. Vulgo *illecebræ argentariæ* legitur. *Jos. Scal.*

Elecebræ] Respicit ad locum Plauti *Menæch.* II. 3. 'Nam ita sunt hic meretrices omnes elecebræ argentariæ.' *Dac.*

¹ *Electabo, eliciam*] *Plant. Asin.* II. 2. 'Quæ istæc præda est? ibo advorsum atque electabo. Quidquid est. Vide 'adlicit' et 'lacit.' *Idem.*

^f *Elices*] *Glossarium*: 'Elix, ἀναπνοὴ ὀχετοῦ.' 'Elicatores, ἕδρσοκῆποι.' Male putantur dici *ἔλικες* Græce in lib. I. D. de aqua et aquæ pluv. in *Pandectis Florentinis*. Neque enim, ut puto, unquam id *Ulpianus* scripserat. *Jos. Scal.*

Elices] Ab eliciendo elices dicti sulci per quos aqua e liris, id est, sulcis minoribus, extra segetem educitur. *Colum.* lib. II. cap. 8. 'Sed quamvis tempestive sementis confecta erit, cavebitur tamen ut patentes liras, crebrosque sulcos aquarios, quos nonnulli elices vocant, faciamus.' *Dac.*

^s *Elinguem*] Ut 'Elinguatio, γλωσσοστομία.' *Jos. Scal.*

Elinguem] Sic infra, 'elumbem, avulso lumbo.' *Elinguare* dixit *Plautus* linguam præcidere, *Anul.* II. 2. 'Si hercle ego te non elinguandam dederò usque ab radicibus.' *Dac.*

^t *Elixa*] Quæ in aqua cocta sunt, a liquore quem *lix* dicebant. Id sentit *Varr.* lib. IV. de *L. L.* 'Elixum

est a liquore aquæ deductum.' *Idem.*

^u *Elucum*] Pro ipso affectu *Tertullianus* in libro de corona, cum ait 'ab eluco defensare.' Id enim est, ἀπὸ τῆς ἔωλοκρασίας. Et *Gellius* lib. XVI. cap. 12. 'tarditatem animi, et stuporem, qui hallucinantibus plerumque usu venit.' *Jos. Scal.*

Elucum] A Græco *ἔωλος, hesternus*. Festus videtur deducere transposito *l* et addito *e*, ita ut is *Elucus* dicatur, qui hesterno vino, hesternis epulis langnet, unde et infra lib. VIII. *Helicum* ab hiatu et oscitatione dictum scribit. At *Gellius* lib. XVI. c. 12. 'Cloatius Verus,' inquit, 'alucinari factum scribit ex eo quod dicitur Græce ἀλύειν, unde *elucum* quoque esse putat, a litera in *e* conversa, tarditatem quandam animi ac stuporem, qui hallucinantibus plerumque usu venit.' Unde colligimus *elucum*, non solum languidum, semisomnum, allucinatore, sive halonem significare, sed etiam morbum vel affectum ipsum ob hesterni vini repletionem, quem Græci *ἔωλοκρασίαν* vocant. Sic *Tertullianus* dixit 'ab heluco defensare,' hoc est, ab hesterni cibi vel vini gravedine. De etymo autem Festo potius assentior, nisi malis *elucum* esse quasi *e luce*, id est, sine luce. De 'alucinari.' Vide 'alucinatio.' Sed omnino *Elucus* est ex Græco ἡλυγός. Tardum et hebetem significat proprie, vel tarditatem ac stuporem. Ἠλυγὰ ὄρη apud poetam veterem τὰ

Elumbem,^x evulso ⁶ lumbo.

EM,^y pro eum, ab eo, quod est is.

Emancipati^z duobus modis intelliguntur, aut ii, qui ex patris jure exierunt; aut ii, qui aliorum fiunt dominii:⁷ quorum utrumque fit ⁸ mancipatione.

Emem,^a eundem.

Emere,^b quod nunc est mercari, antiqui accipiebant pro sumere.

Empanda,^c paganorum Dea.

Emptivum^d militem, mercenarium.

6 Al. *avulso*.—7 Alii libri *domini*.—8 Ed Scal. *fiunt*.

NOTÆ

ἐν σκότῳ κατεχόμενα. Hinc ἠλυγὸς homo Elucus, ὁ ἐπεσκιασμένος, tarditate ac stupore obsessus et oppressus. Sed et pro ipso affectu sumitur. Gellius definit *Elucum*, 'tarditatem quandam animi, quæ alucinantibus plerumque evenire solet,' ab ἄλῖα tamen origine est, quam 'alucinor.' Salmas. in Solin. *Dac*.

^x *Elumbem*] Vide 'elinguem.' *Idem*.

^y *Em*] A poetico *νῦν*, sive *μῦν*, dixere *im*, eum, et *em*, unde *emem*, eundem, eum ipsum. *Idem*.

^z *Emancipati*] Eleganter Veterum Glossæ: 'Emancipatio, ἐξοικείωσις.' 'Emancipatus, χεράφετος.' 'Emancipatio, χεραφεσία.' *Jos. Scal*.

Emancipati] Filii dicuntur emancipati, qui e patris manu exennt, ut sui fiant dominii, vel ut in adoptivi patris potestatem transeant, utrumque autem fit emancipatione, hoc est, abalienatione vel exemptione e patria potestate, ex solenni juris Romani formula. *Dac*.

^a *Emem*] Vide supra 'em.' *Idem*.

^b *Emere*] Vide supra 'abemito.' *Idem*.

^c *Empanda*] Paganorum, hoc est, agriculturalum Dea, in cujus honorem

Paganalia festa mense Januario peragebantur, eadem quæ Ceres ex Varro apud Nonium in pandere: 'Varro,' inquit, 'existimat ea causa dici, quod qui ope indigerent, et ad asylum Cereris confugissent, panis daretur: pandere ergo quasi panem dare, et quod nunquam fannum talibus clauderetur. De vita pop. Rom. lib. i. Hanc Deam Ælius putat esse Cere rem, sed quod in asylum qui confugisset, panis daretur, esse nomen fictum a pane dando pandere, hoc est, aperire.' Non dubium est quin Pandam sive Empandam Deam intellexerit. Sed eam Scaliger a latitudine Empandam dictam putat, nam et εὐρύστερον dicebatur. At Varro a pandendo. Eandem Ælius Cere rem, Scaliger Palem. Ab utraque tamen diversam facere videtur Varro his versibus: 'Te Anna et Peranna, Panda, καὶ Λατώ, Pales, Nerienes, Minerva, Fortuna, ac Ceres.' Eam alii pacis Deam. Gloss. 'Panda, εἰρήνης Θεός.' Cui non immerito a *pandendo* Panda nomen datum est. *Idem*.

^d *Emptivum*] Emptivi milites qui mercede conducti militabant. *Idem*.

Emussitata,^e ad amussim facta.

ENDOITIUM,^f initium.

Endoplorato,^g implorato, quod est cum quæstione inclamare. Implorare namque est cum fletu rogare, quod est proprie vapulantis.

Endoprocinctu,^h in procinctu: significat autem cum ex castris in prælium exitum est, procinctos quasi præcinctos, atque expeditos: nam apud antiquos togis incincti⁹ pugnasse dicuntur.

Ennam,ⁱ etiamne.

9 Al. *succincti*.

NOTÆ

^e *Emussitata*] Ad amussim facta, recte respicit locum Plauti Mil. Glor. III. 1. 'Si albus capillus hic videtur, nequitiam ingenio est senex: Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.' Ubi ex Festo legendum *emussitata*, ut et in Aldina legitur, et apud Nonium in voce *examussim*. Malim tamen *amussitata*, ut in antiquissima Veneta. Et facile apud Festum et Nonium erratum fuisse crediderim, et *emussitata* pro *amussitata* operas posuisse. Etsi obstat series literarum. Porro de primo versu Plauti, en tibi quod etsi alienum videatur, nou ingratum tamen fore confido. Is est ex Anacreonte ad verbum translatus Od. 48. Τρίχας γέρων μὲν ἔστι, τὰς δὲ φρένας ρεῖζει. Id est, 'Capillus quidem senex est, At ingenio juvenescit.' *Idem*.

^f *Endoitium*] 'Endoplorato,' 'Endoprocinctu.' Sic in 12. tab. 'manum endojacito,' pro injicito: et Ennius, apud Ansonium in monosyllabis: 'Endo suam do,' pro in suam domum. Hac de causa, ut arbitror, in Calendario Augusti tempore confecto EN pro Interciso notatum est, quasi endotercisum. Vide 'Sub vos placō,' et 'Struere.' *Ant. Aug.*

Endoitium] Pro in Veteres dicebant *endo*. Gloss. 'endo, ἐν, εἰς.' 'Endotuetur' Ennius pro 'intuetur.' 'Endotuetur ibi lupi' fœmina, conspicio amens.' *Dac.*

^g *Endoplorato*] Glossarium, 'Endoplorato, ἐπικάλεσον.' *Jos. Scal.*

Endoplarato] Gloss. 'endoplorato, ἐπικάλεσον.' I. implorato, inclamato. 'Implorare, est inclamare, ad auxilium invocare,' Festus. Item 'plorare, flere, inclamare.' In leg. Rom. 'Si parentem puer verberet, ast olle plorassit,' id est, clamaverit, ad auxilium vocaverit. Locum adi. *Dac.*

^h *Endoprocinctu*] Ita exple in Glossario: 'Endoprocinctu, ἐξωσμένοι ἐν πολέμῳ.' Exponit *Endo*, ἐνεῖς. *Lege*, ἐν, εἰς. 'Endopicus, ἀνωθεὶς ἐνδωτέρω.' *Lege*, *Endo*, ἔνω, εἰς, ἐνδωτέρω. Nam τὸ *Picus* sequenti voci adjungendum, 'Eniber picus, ὕρνις πονηρά.' *Jos. Scal.*

Endoprocinctu] In procinctu dicebantur milites cum se ad pugnandum cinxerant. Nam veteres Romani cinctuti pugnabant. Inde Cethegi dicti *cinctuti*. Vide Horat. in arte. *Dac.*

ⁱ *Ennam*] Exempla desidero. *Idem*.

Enubro,^k inhibenti.

Enunquam,^l ecquando.

ΕΡΕΪΣ^m nomen cujusdam fabri, qui equum Dureum fecit.

Epicrocumⁿ genus amiculi croco tinctum, tenue, et perlucidum.

Epilimma^o genus vilissimi unguenti.

Epistylum^p trabs, quæ super columnas ponitur.

Epulonos^q dicebant antiqui, quos nunc epulones dicimus.

Datum autem est his nomen, quod epulas indicendi Jovi, ceterisque Diis, potestatem haberent.

Epulam^r antiqui etiam singulariter posuere.

10 Al. *Epilimma*.

NOTÆ

^k *Enubro*] Glossarium: 'Enibra, ἐναντία.' 'Embrum, πραγμάτιος ἐπιπλαβής.' lege, *Enibrum πράγματος ἐπιπλαβής*. 'Eniber piscis, ὕρνις πονηρά.' 'Inebra, ὕρνεον μαντευτικόν.' Servius in fragmentis: 'Certa genera avium ab anguribus appellantur, quæ peninis vel volatu omnia possunt facere: quæ si fuerint prosperæ, Præpetes, si adversæ, Inebræ, dicuntur.' *Jos. Scal.*

Enubro] Enubrum auspicium, enubræ aves, quæ remorantur. Gloss. 'Enubra, ἐναντία.' I. contraria. 'Eniber piscis, ὕρνις πονηρά.' I. avis improba, infausta. Enuber autem, sive *eniber*, *enuber*, vel *ineber*, ab inhibendo, ut a 'prohibendo,' 'proëber.' Vide 'inebræ.' *Dac.*

^l *Enunquam*] Gloss. 'Enunquam, ἔποτε, καὶ ποτέ.' Livius lib. x. 'Enunquam fando audistis patricios primo esse factos, non de cælo demissos.' *Idem.*

^m *Epeus*] Faber qui equum ligneum ædificavit quo Troja capta. Virg. II. *Aeneid.* 'Et ipse doli fabricator Epeus.' *Idem.*

ⁿ *Epicrocum*] Glossarium: 'Epi-

crocum, ἐσθῆτος εἶδος ἡσχονίον ἀρμένον κατώτερον.' Vide Varrouem lib. VI. *Jos. Scal.*

Epicrocum] Genus vestis a Græco ἐπὶ et κρόκος, quod croco tincta sit. Nævius apud Varronem: 'Diabathra in pedibus habebat, et erat amictus epicroco.' Gloss. 'Epicrocum, ἐσθῆτος εἶδος.' *Dac.*

^o *Epilimma*] Lege, ut erat in marg. *Epilimma*. Græce ἐπάλειμμα, ab ἐπαλείφω, unguo. *Idem.*

^p *Epistylum*] Ab ἐπὶ et στήλη; columna, quod supra columnam ponitur: vulgo *Architrave*. *Idem.*

^q *Epulonos*] Apud Romanos is mos erat, ut, placandæ alicujus Dei iræ, epulæ, convivia, in illius templo exhiberentur, quæ alio nomine *lectisternia* dicebantur, quod Diis epulaturis lecti sternerentur. Et iis conviviis procurandis præerant triumviri Epuloni dicti, qui postea septemviri, tandem decemviri facti sunt. *Epulonos* autem antiqua scribendi consuetudine qua *epolas* pro *epulas*, &c. *Idem.*

^r *Epulam*] Non mirum, cum adjective sumatur. Intelligitur enim dapem; et epulæ, dapes. Sic 'Epulæ

Epulares^s appellabantur, qui in quibusdam ludis nocte epulabantur.

EQUESTRE æs, quod equiti dabatur.

Equiria^t ludi, quos Romulus Marti instituit per equorum cursum, qui in campo Martio exercebantur.

Equirine,^u jusjurandum per Quirinum.

Equo vehi flamini Diali^x non licebat, ne si longius digrederetur, sacra negligerentur.

Equitare^y antiqui dicebant equo publico¹¹ merere.

Equus Marti^z immolabatur, quod per ejus effigiem Trojani capti sint: vel quod eo genere animalis Mars delectari putaretur.

ERCTUM citumque^a fit inter consortes, ut in libris legum Romanarum¹² legitur. Erctum a coërcendo dictum, un-

11 Ed. Scal. *equum publicum*.—12 Quidam libri *regum Romanorum*.

NOTE

oves' Varroni. *Jos. Scal.*

Epulam] Sicut *deliciam* singulari numero. Unde in lapide antiquo: 'Pro salute Veneriæ filiæ dulcissimæ, deliciæ suæ.' *Dac.*

^s *Epulares*] Varro: 'Dum Epulares nocte epularentur.' *Idem.*

^t *Equiria*] Ab equorum cursu dicta Equiria, die 27. Februarii celebrari solita. Ovid. II. Fast. Erant et alia Equiria quæ die 14. Martii peragebantur in campo Martio, vel, si is aqua teneretur, in monte Cælio. Vide 'Martialis campus.' *Idem.*

^u *Equirine*] Per Quirinum, ut 'E-castor,' per Castorem, 'Eccere' per Cererem. Vide 'Mecastor.' *Idem.*

^x *Equo vehi flamini Diali*] Vide 'Edera.' *Idem.*

^y *Equitare*] Proprie de equitibus militaribus dicebatur, qui equo publico militabant: unde Plin. lib. XXXIII. cap. 1. 'Equitum nomen subsistebat in turmis equorum publicorum.' *Id.*

^z *Equus Marti*] October equus. *Jos. Scal.*

^a *Erctum citumque*] Tolle copulam QUE. 'Erctum citum' est hæreditas divisa. Glossæ: 'Herctus citus, διαίρεσις τῶν ὑπαρχόντων.' Donatus apud Servium: 'Erctum non citum, hoc est, patrimonium non divisum. Erctum ciendum: hæreditas dividunda.' Glossarium: 'Ciendæ, διαρομένης.' *Idem*: 'Erciscundæ, διαίρεσις,' fortasse *διαπερέας*. *Jos. Scal.*

Erctum citumque] Tolle copulam que, et lege: *Erctum citum*. *Erctum* ab *ercendo*, hoc est, coërcendo, ab *erco*, *ercis*, unde *ercisco*, coërcceo, certis regulis rego, partior. *Citum* a *cio* dividit. Ita ut *erctum citum* sit coërcitum, divisum. Nam primum coërciebatur patrimonium, postea dividebatur. Verum Donatus *erctum* non coërcitum sive septum, sed patrimonium, hæreditatem interpretatur. Erit igitur *erctum* pro *herctum*, quod pro *horctum*, id est, *bonum*, teste Festo. Quare *horctum*, *herctum*, vel *erctum citum* est hæreditas divisa, quod inter cohæredes fit, qui proprie *con-*

de et erciscundæ et ercisci. Citum autem est vocatum a ciendo.

Erebum^b Virgilius interdum obscuritatem quandam esse describit apud Inferos, cum ait: Imas Erebi descendit ad umbras. Interdum flumen ejusdem loci, dicens: Et magnos Erebi transnavimus amnes. Varro vero Erebo natam Noctem^c ait. Unde est et illud: Erebo creata fuscis crinibus, Nox, te invoco.

Ergo^d correptum significat idem quod apud Græcos οὐν¹³ producte, idem quod χάριν, hoc est, gratia; cum scilicet gratia intelligitur pro causa. Sed illud superius etiam sine exemplis notum est; hoc inferius sic formatur, cum dicimus de aliquo, Statua donatus est honoris virtutisque ergo, id est, honoris virtutisque causa.

Eritudo,^e servitudo.

13 'L. m. habet οὐκοῦν pro οὐν.' Fulv. Ursin.

NOTÆ

sortes dicuntur. Vide 'sors.' *Dac.*

^b *Erebum*] Virg. lib. vi. *Æneid.* utramque. Sed non flumen esse ait Erebum, sed tranasse amnes illius loci, qui Erebus dicitur. *Ant. Aug.*

Erebum] Quisquis poëta dixit 'Erebo creatam Noctem,' interpretari voluit quod toties Græci poëtae dicunt, νύξ ἑρεβεννή. Ἑρεβος est nomen Hebræum, aut Syrum. *Ereb* enim in iis linguis est ἑσπέρα. Ab eo *Arabes*, quasi dicas ἑσπερίους, qui et ab eadem re dicuntur ἑρεμβοί. Eadem est origo. *Jos. Scal.*

Erebum] Hic certe turpiter sive Festus sive Paulus lapsus est, Erebus enim duobus hisce Virgilit locis pro toto inferorum loco ponitur. Illum vide vi. *Æneid. Dac.*

^c *Erebo natam noctem*] Hesiodus tamen noctem Erebi sororem facit, et ex chao una cum Erebo genitam. Ἐκ χάος δ' Ἑρεβός τε μέλαινά τε νύξ ἰγένοντο. 'Ex chao autem Erebusque

nigraque nox nati sunt.' Sed quisquis 'Erebo creatam noctem' dixit, interpretari voluit quod toties Græci poëtae dicunt νύξ Ἑρεβεννή. Ut optime monnit *Scal.* Nam *Erebus* est nomen Hebræum aut Syrum. *Ereb*, ἑσπέρα. Ab eo *Arabes*, quasi dicas ἑσπερίους, qui et ab eadem re dicuntur *Erebi*. *Idem.*

^d *Ergo*] *Servius* ad illud vi. *Æn.* 'Illius ergo.' 'Illius ergo,' inquit, 'propter illum, vel, causa illius. Ergo autem conjunctio fuit, sed per accentus mutationem in adverbium transit, et est sola particula quæ habet in fine circumflexum. Multi male putant nomen esse indeclinabile, et dicunt positam esse pro causa, (causa autem nomen est quod ponitur pro ratione,) qui casus declinatione caret.' *Idem.*

^e *Eritudo*] *Erus* scribebant Veteres, a quo *Eritudo*: ab antiquo Græco ἔρος, unde ἑρεπος. *Jos. Scal.*

Erugere^f semel factum¹⁴ significat, quod eructare sæpius: illud enim perfectæ formæ est, hoc frequentativæ.

Ervum^g et ervilia a Græco sunt dicta, quia illi ervum ὄροβος ervilia ὀρόβιον¹⁵ appellant.

ESCARIÆ mensæ^h quadratæ vocantur, in quibus homines epulantur. Anclabrisⁱ ea, quæ¹⁶ in sacrificando Diis anclatur,¹⁷ quod est, hauritur ministraturque.

Escit,¹⁸ k erit.

EUBOICUM^l talentum nummo Græco septem millium et quingentorum cistophorum est, nostro quatuor millium denariorum.

14 Quidam libri ructum.—15 'In lib. m. est *Ervilium*, ἐρέβιθος, pro *ervilia*, ὀρόβιον.' Fulv. Ursin.—16 'L. m. habet, *qua in sacrificando*, pro *quæ*: et post: *Escendere, egredi*: amplius quam in vulgatis.' Idem. *Ea qua legendum quoque monet* Dac.—17 Alii libb. *antatur*.—18 Quidam libb. *Esit*.

NOTE

Eritudo] A Græco ἔπος, unde εἶπεον, εἶπερον, servitus, quo postremo usus Homer. Od. θ. 529. sic *erūs*, servus, a quo *eritudo*, servitudo. Gloss. 'Eritudo, δεσπορεία.' ἔπος Æol. ἐπέος, *eruos*, et, addito sibilo, *servos*, *servus*. Dac.

^f *Erugere*] A quo *Eruptum* Gellio lib. x. cap. 17. 'vinumque eructum, et fetidum potare.' Græcum est, ἐρυγή, ἐρεύεσθαι. Jos. Scal.

Erugere] *Erugo*, ab ἐρεύγομαι, unde frequentativum *eructo*. Ab *erugo* compositum *exerugo*, quo usus Ennius: 'Contempsit fontes quibus exerugit aquai vis.' *Exerugit*, metaphoricè, cum sonitu erumpit. Dac.

^g *Ervum*] A Græco ὄροβος et ὀρόβιον: sunt autem *ervum* et *ervilia* leguminum genus quis armenta pinguescunt. Idem.

^h *Escaria mensæ*] Ab *esca*, *escaria* dictæ, ut a 'cibo,' 'cibillæ.' Varr. lib. iv. 'Mensam escariam cibillam appellabant: ea erat quadrata, ut etiam in castris est: a cibo, cibilla dicta, postea rotunda facta.' Idem.

ⁱ *Anclabris*] Lege, *Anclabris ea qua, &c.* Et ita liber antiquus Fulv. Ursini. Ultima verba, *quod est hauritur ministraturque*, a Paulo esse suspicor. Neque enim *anclare* haurire significat, et ministrare, sed ministrare tantum, et est ab *anculare*. *Anclare* vero pro haurire per librarium incogitantium scriptum est pro *antlare*, quod est a Græco ἄντλειν. Vide 'anclabris,' et 'anclare,' suo loco. Idem.

^k *Escit*] Vide infra in 'Obescit, oberit,' et in 'Superescit, supererit.' Fulv. Ursin.

Escit] Vide 'Nec' conjunctionem, et 'Superescit.' Ant. Aug.

Escit] In 12. tab. 'Si morbus ævitasve vitium escit.' Ita Lucret. Ita etiam Virg. 'Hic mihi magna domus celsis caput urbibus escit.' De quo abunde apud Horatium diximus. Sic 'obescit, oberit,' 'superescit, supererit.' Dac.

^l *Euboicum*] Talentum Babylonium est septuaginta minarum Euboicarum, ut Herodotus scribit lib.

Eudiæon, ^m lineum filum, quod medici extremo in clysterio relinquant, per quod climos ¹⁹ emittitur.

Evelatum, ^{20 n} eventilatam. Unde velabra, quibus frumenta ventilantur.

//////////

19 Κλυσμός pro *climos* legendum monet Dac.—20 Vid. Not. inf.

NOTE

111. et Atticarum minarum septuaginta duarum, ut Ælianus affirmat lib. 1. cap. 22. de varia historia. Omne autem talentum est sexaginta minarum; minæ autem singulæ centenas drachmas continent; ut Africanus et Julius Pollux scribunt. Sic fit ut Euboicum talentum sit sexaginta minarum Euboicarum, ut Atticum est sexaginta Atticarum: hoc autem continet sex millia drachmarum Atticarum, et totidem millia denariorum, ut verbo 'Talentorum' Festus scribit: quod etiam Plin. ait lib. xxxv. cap. 11. et Athen. lib. iv. cap. 6. et Pollux lib. ix. Itaque si LXX. minæ Euboicæ æstimantur LXXII. Atticis, et eadem proportio est in drachmis, sive denariis; triginta quinque drachmæ Euboicæ æstimantur Atticis drachmis triginta sex. Talentum vero Euboicum æstimatur drachmis Atticis, sive denariis centum et septuaginta uno supra sex millia. Mendose igitur Festus ait quatuor millibus denariorum æstimari. Quod vero ad cistophoros attinet, nihil a me certi statui potest. Non ignoro Polucem dicere Babylonicum talentum æstimari septem millibus drachmarum Atticarum, sed mihi verisimilior videtur Æliani opinio, ut Euboicæ minæ ab Atticis differant. *Ant. Aug.*

Euboicum talentum] Falsissimus videtur hic locus; nam Cistophorus non multo plusquam denarii dimidium continet. Euboicum autem talentum talento Attico minus est tribus minis et triente. Atticum continet sexa-

ginta minas, hoc est, sex millia denariorum, ut infra in 'Talentum:' sunt igitur in Euboico talento minæ 56. et bes, hoc est, sexcenta et sexaginta sex supra quinque denariorum millia. Ergo Cistophorum major quam septem millium et quingentorum debet esse numerus, adeoque major etiam quam 'quatuor millium denariorum,' quod ex supradictis facile cognoscitur. Euboicum talentum aureos nostros capit 556. paulo plus; Atticum 600. Cistophorus Asiaticæ pecuniæ genus, sic dictus quod expressos haberet cistigeros, qui sacrorum arcaena cistis inclusa gestabant. Euboicum autem talentum dictum, non ab Eubæa insula, sed ab Eubæa Argolidis loco, ubi Phidon pondera et mensuras invenit, primusque nummos argenteos et aureos cadere instituit. *Dac.*

^m *Eudiæon*] *Εὐδίαον*. Ab eo *Eugium* dixerunt Latini. Lucilius Epodis: 'Hymnis sine engio, ac distina.' Imitatio Græcorum. Vide Hesychium, *εὐδίαον*. *Jos. Scal.*

Eudiatum] *Εὐδίαον* proprie foramen navis per quod effluunt cum pluviam aquæ, tum quæ e sentina exhauriuntur. Unde per metaphoram sic dicitur filum illud lineum per quod *κλυσμός* (sic enim legendum est, non *κλυμός*) emittitur: *εὐδίαον*, ab *εὐ* et *δίαω*, irriquo. *Dac.*

ⁿ *Evelatum*] Ventilabra appellat Columella lib. ii. cap. 10. et Varro lib. x. de Ling. Lat. *Ant. Aug.*

Evelatum] An a *velo*? quod velo

Everriator^o vocatur, qui accepta jure hæreditate justa facere defuncto debet: quæ¹ si non fecerit, seu quid in ea re turbaverit, suo capite luat: id nomen ductum a verrendo. Nam exverræ² sunt purgatio quædam domus, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus est, quæ fit per everriatorem certo genere scoparum adhibito, ab extra verrendo dictæ.³

Eum^p antiqui dicebant pro eorum:

Europam^q tertiam orbis partem ab Europa Agenoris filia

1 Alii qui.—2 In olim excusis pro *exverræ* legitur *exvertæ*.—3 Ed. Scal. dicturum.

NOTÆ

aliquoties ad ventilandum uterentur: an *Evelatum* per syncopen pro *eventilatum*, et *velabra* pro *ventilabra*? nihil aliud video. Sed optime Salmas. in Solin. legendum docuit *evalatum*, *eventilatum*, unde *valli quibus*, &c. A *vannus* diminutive *vallus*, unde *evallare* pro *evannare*, foras ejicere. Frustra sunt Grammatici, qui a vallo castrorum deducunt. Inde *evallefacere*. Vide 'vallescit' et 'valvoli.' *Dac.*

^o *Everriator*] Ab *everrendo*, purgando, *everriator*, *exverræ*, vel *exverriæ*. Erant autem *exverriæ* februi genus quo purgabant familiam: justa facientes ad digitum, quem mortuo abscederant antequam reliquum corpus combureretur. In olim excusis pro *exverræ* legitur *exvertæ*, quod probat Meursius pro *exversæ*, i. exversiones, quas fieri etiam in ædibus puerperarum notavit ex Augustino de civit. D. lib. vi. cap. 9. *Idem.*

^p *Eum*] Ut 'dominum' pro 'dominorum,' et supra 'Cistophorum,' 'Cistophorum.' Neque tamen id contractione, ut volunt Grammatici, sed Græcæ flexionis imitatione factum est. *Idem.*

^q *Europam*] Legendum, et *navem*,

quæ Jovis tutelam effigie Tauri habuerit: notum, quid sit *tutela* in nave. Vetus Glossarium: 'Tutela, *παράσημον τοῦ πλοίου.*' Tutelas navium a Phœnicibus *πατάκου*s dici, auctor Herodotus; hoc est, *æælaturas*, καὶ ἐκ-τυπώσεις. Qui Hebraice scit, non negabit verum esse, quod dicimus; nam nemo paulo doctior dubitat Phœnices Hebraice locutos. *Jos. Scal.*

Europam] Veteres alii in tres partes, in duas alii totum orbem dividebant. Sallust. Jugurth. 'In divisione orbis terræ plerique in parte tertia Africam posuere, pauci tantummodo Asiam et Europam esse, sed Africam in Europa.' Varr. de L. L. lib. iv. 'Terra in Asiam et Europam; Asia enim jacet ad Meridiem et Austrum, Europa ad Septentrionem et Aquilonem.' Ubi notandum Varronem Africam in Asia ponere, contra quod supra Sallust. De hac postrema divisione intelligendus locus Horatii Od. 27. lib. iii. 'Tua sectus orbis Nomina ducet.' 'Sectus,' i. divisus in duas partes. *Europæ* autem nomen esse ab Europa Agenoris filia scriptores fere omnes tradunt. Vide tamen Eustath. in Dionys. Sed verum est *Europæ* nomen Phœnicibus

certum est appellari. Sed alii de amore Jovis in taurum versi narrant. Alii eam a prædonibus raptam, et navem, quæ Jovis tutelam effigiem tauri^r habuerit,⁴ in eam regionem esse delatam. Quidam ob pulchritudinem regionis per simulationem raptæ filiæ occupatam eam terram ab Agenore et Phœnicibus ferunt.

//////////

4 'Verba illa, et navem, quæ Jovis tutelam, mendosa sunt: et fortasse ita corrigenda, et navem quojus tutela effigiem tauri habuerit.' Fulv. Ursin. Vide Notas inf.

NOTE

deberi, qui Europam dicebant *Urrappa*, quasi terram λευκοπρόσωπον, quia Europæi Africanos candore faciei multum superant, unde et Europa ipsa Cadmi soror dicta est, quasi alba facie virgo. De Europæ raptu variant sententiæ, ut hic Festus refert; cui addere potes, si lubet, eam raptam fuisse navi quæ taurus dicebatur: ex Polluce lib. 1. cap. 9. Ἔστι δὲ τινα πλοῖα Λύβια λεγόμενα κριὸν καὶ πράγοι, ὡς εἰκάξειν ὅτι τοιοῦτον ἦν πλοῖον καὶ ὁ ταῦρος ὁ τὴν Εὐρώπην ἀγαγών. i. e. 'Sunt et quædam naves Lybicæ dictæ arietes et hirci, ita ut conjicere liceat talem fuisse navem et taurum qui Europam abduxit.' Item ex Palaephato Taurum hunc Cretensium regem fuisse, qui occupato Tyro Europam inter alias virgines rapuit. Τὸ δὲ ἀληθές, inquit, ἔχει ὦδε. Ἀνὴρ Κνωσσιος, ὀνόματι Ταῦρος, ἐπολέμει τῇ Τυρηνίᾳ χώρα. τελευταῖον δ' ἐκ Τύρου ἤρπασεν ἄλλας τε κόρας, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως θυγατέρα Εὐρώπην. ἔλεγον οὖν οἱ ἄνθρωποι, Εὐρώπην τὴν τοῦ βασιλέως ταῦρος ἔχων ἄχετο. τοῦτου δὲ γενομένου προσανεπλάσθη ὁ μῦθος. I. e. 'Veritas autem sic se habet: homo Cnossius nomine Taurus Tyrionum regionem vexabat bello, ac postremo cum omnes alias Tyri puellas, tum etiam rapuit filiam regis Europam. Et inde vulgo dicebant, Europam regis filiam Taurus habens abivit. His ita gestis fabula conficta.'

Hujus Tauri regis meminit Eustath. in Dionys. meminit et scriptor Chronici Alexandrini, aitque eum occupata Tyro rapuisse Europam, et tori consortem fecisse. *Dac.*

^r Quæ Jovis tutelam effigiem tauri] Lege cum Scaligero: Quæ Jovis tutelam effigie tauri. Sed sædinus mendum latet. Quippe legendum, *Et nave, quæ, &c.* ait enim Agenoris filiam nave delatam in eam regionem, nempe Europam: nihil certius: lege modo. Tutela dicebatur in navi ubi Deorum effigies cælabantur, in puppi scilicet, non in prora, ut quibusdam persuasum. Ovid. in Epist. 'Accipit et pictos puppis adunca Deos.' Virg. x. *Æneid.* 'Et aurato fulgebat Apolline puppis.' Tutelam et parasemon perperam confundunt viri docti, quæ et loco et significatione differunt. Tutela semper in puppi, parasemon semper in prora, nempe animalium ut plurimum, aliquando etiam rei cujuslibet effigies sive pictura supra rostra posita, unde navibus nomen: apud Virg. 'Massicus ærata princeps secat æquora tigris.' Navis, tigris dicta, quod tigrem haberet pro parasemo. Sic apud eundem 'pristis,' 'chimæra,' 'Centaurus,' 'Scylla,' naves dictæ. Sic navis Bellerophontis dicta *Pegasus*, quod ei equus alatus erat insignis. Navis autem, quæ Europam vexit, tutelam Jovis habuit sub effigie tauri. Unde

EXAGOGEN,⁵ evectionem.

Examen^t est et æquamentum, et iudicii⁵ investigatio, et apum congregatio, vel locustarum.

Examussim,^u regulariter: amussis enim regula fabrorum est, vel, ut alii volunt, ferramentum, quo in poliendo utuntur.

Exanclare,^x exhaurire.

Exbueres^{6 y} exinteratas; sive exbuæ, quæ ebiberunt, quasi epotæ.

⁵ 'L. m. pro iudicii habet indicii.' Fulv. Ursin.—⁶ Alii libri *Exuberes*, et mox pro *exbuæ*, *exuberæ* vel *exburæ* legunt. Ed. Scal. *Exbueres* pro *Exbueres* habet.

NOTÆ

et navis *taurus* dicta. Verum Agatharchides Gnidius in Europicis ait, non in tutela navis, sed in parasemo, in prora taurum fuisse depictum. Inde fulciri possit sententia eruditissimi Salmasii, qui legebat in verbis Festi, alii eam a prædonibus raptam, et nave quæ Jovis tutelam, effigiem tauri habuerit. Quasi Festus separaret Jovis tutelam, quæ in puppi, ab effigie tauri, quæ parasemon erat in prora. *Idem.*

⁵ *Exagogen*] Plautus Rudente. *Jos. Scal.*

Exagogen] Exportationem, evectionem, a Græco ἐξάγω, educo. Plaut. Rudent. III. 2. 'Eamque eventuram exagogen Capnam et sospitem.' *Dac.*

'*Examen*] Σήκωμα Græci, unde Latini *sacoma*. Vitruvius. Vel *Scama*. Glossarium: 'Scama, σήκωμα.' Apud eundem auctorem, 'Scava, ζυγός.' Lego *Scama*. *Jos. Scal.*

Examen] Lingula illa, quæ in asa huc atque illuc nutat, dum lancibus æquatis respondeat summo puncto: quare optime Festus æquamentum dixit. *Dac.*

^u *Examussim*] Quod ait, Amussim etiam ferramentum esse, quo utuntur fabri in poliendo, verum est. Inde enim Amussivum Vitruvio. Varro

Quæstionum Plautinarum lib. II. 'Amussis est æquamen, lævamentum.' Vetus Glossarium: 'Examussim, ζρευνα.' Id potius conveniret voci 'Examina.' *Jos. Scal.*

Examussim] Accurate Plaut. Proleg. Menæch. 'Ut hanc rem vobis examussim disputem.' Vide 'amussis.' *Dac.*

^x *Exanclare*] Pro *exantlare*. Vide 'anclare.' *Idem.*

^y *Exbueres*] *Exbuæ* dictæ a *buæ*, infantium puerorum voce: unde *vinibus* Lucilius bibaces mulieres vocat: nisi auctoritas Festi intercederet, ego libentius *Exuberes* ἀπογαλάκτους infantes interpretarer, quemadmodum contra, 'Sububeres, ὑπομαστίους,' ut inveni in Glossis Latinis. *Jos. Scal.*

Exbueres] Veteres Latini *buere* et *imbuere* dicebant pro implere liquore, unde *buæ* potio, quæ propria puerorum vox est, qui cum volunt bibere, *bu* priori syllaba contenti sunt, ut infra Festus in voce 'imbutum.' A *buæ* igitur dicuntur mulieres *exbuæ* seu *exbueres*, quas *vinibus* dixit Lucilius. Sed cur *exinteratas* interpretetur non video, nisi significare velit mulieres quæ nimium epotæ torquentur et quasi exenterantur, et eviscerantur. Alii legunt *exuberes* et *ex-*

Excedere,⁷ ^z egredi.

Excisionem urbis a cædendo dictam manifestum est.

Exciet,^a excutiet.

Excipuum,^b quod excipitur, ut præcipuum, quod ante capitur.

Excudere,^c procludere, et incus ipsa a cudendo⁸ dicta sunt.

Exdorsua,^d dorsum confringe; alii exime.

Exdutæ,⁹ ^e exuviæ.

//////////

7 Legendum monet Dac. ut in vet. lib. *Escendere*.—8 Quidam pro *cudendo* legunt *cædendo*.—9 Alii libb. *exclutæ*. Vide Not. inf.

NOTE

uberæ: ἀπογαλάκτους infantes interpretatur Scaliger, hoc est, ab ubere remotos. Ut contra *sububeres* dicuntur, qui sub ubere sunt. Prior lectio vera est. *Dac.*

^z *Excedere*] Lege ut in vet. lib. *escendere*. Glossæ, ‘escendit, συμβαίνει.’ *Idem.*

^a *Exciet*] *Cieo*, moveo, a Græco κινέω: *exciet*, exmovet, et exmovebit, ut apud Plant. *Trucul.* 1. 1. ‘Suum nomen omne ex pectore exmovit meo.’ *Idem.*

^b *Excipuum*] Quod excipitur, jungitur, separatur: excipere enim separare. Virgil. ‘Ipsam illum clypeum, cristasque rubentes Excipiam sorti.’ *Idem.*

^c *Excudere*] *Excudo* et *procludo* feriendo fabrico, elicio. Nam *cudere* est ferire, unde *incus*: quod illic aliqui fabri cudant, id est, feriant. Quidam pro *cudendo* legunt *cædendo*: sed nihil mutandum. *Idem.*

^d *Exdorsua*] Respicit locum Plauti *Aulul.* 11. 9. ‘Tu, Machærio, Congruum, murænam exdorsua quantum potes, Atque omnia dum absuam hinc exossata fac sient.’ Verum apud Plantum mihi semper suspectum fuit *exdorsua*; neque enim dici posse putabam quid esset in piscibus præparandis *exdorsuare*, sive dorsum confringere, exi-

mere; quare legebam *exossua*: id sequentia suadebant, ‘quantum potes’ et ‘exossata fac sient.’ Itaque ubi illud primum in mentem venit, nec mora, doctiss. et acutissimo, ita et optimo viro Tanaquillo Fabro, nunc μακαρίτη, μουσαγγέτη, tunc meo, eoque nomine, ut alia multa taceam, de me optime merito, meam suspicionem aperui, atque ille, ut erat facilis et mei amans, conatum laudare, hortari, mihique codicem suum ostendere, ubi illud idem manu sua vir doctissimus prænotarat. Adjecit etiam, ita semper de piscibus Veteres locutos. Plaut. *Amphit.* 1. 1. ‘Exossatum os esse oportet, quem probe percusseris. Mirum nisi hic me quasi murænam exossare cogitat, Ultra istinc qui exossat homines. Perii si me aspexerit.’ Et Pseudol. ‘Exossabo ego illum similiter, itidem ut murænam coquus.’ Sic Terent. *Adelph.* 111. 3. ‘Congruum istum maximum in aqua sinito ludere Paulisper, ubi ego venero exossabitur, Prius nolo.’ Hæc propter Festi auctoritatem pluribus. *Idem.*

^e *Exdutæ*] Legebam, *exdutæ*, *exutæ*, sive potius *exduviæ*, *exuviæ*. Sed vulgata lectio retineri potest: nam *exuviæ* nihil aliud proprie quam vestes *exdutæ*, ut ‘*indutæ*,’ ‘*induviæ*,’

Exemplum^f est, quod sequamur, aut vitemus: exemplar, ex quo simile faciamus. Illud animo æstimatur, istud¹⁰ oculis conspicitur.

Exercirent,^g sarcirent.

Exercitionem^h exerciti dicebant¹¹ antiqui: exercitationem exercitati. Item exercitiorem, exercitissimum; sicut ab exercitato, exercitiorem, exercitatissimum.

Exercitusⁱ et militum copia dicitur; et homo multis negotiis exercitus: sed superius quarti ordinis, hoc secundi est.

Exesto,^k extra esto: sic enim lictor in quibusdam sacris clamitabat: hostis, vinctus, mulier, virgo exesto: scilicet interesse prohibebatur.

10 Pro istud quidam libri legunt et hoc.—11 Vett. libb. *Exercionem exerciti d.*

NOTÆ

Exduta ab *exduo*, Græce ἐκδύω, et *eliso d.*, *exuo*, *exuviæ*. *Idem*.

^f *Exemplum*] Quod animo imitandum proponitur Terent. Adelph. III. 3. 'Denique Inspicere tanquam in speculum in vitas omnium Jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi.' Exemplar vero quod oculis, ut picturæ, tabulæ pictoribus. Horat. Epist. 2. lib. 1. 'Rursus quid virtus et quid sapientia possit Utile proposuit nobis exemplar Ulysses.' Sed confunduntur, ut plurimum, hæc duo. Ut cum dicitur exemplum et exemplar eloquentiæ, pro imagine et præscriptione ad imitandum, et exemplar, vel exemplum, literarum, chirographi, testamenti, pro forma et descripto quod vulgo *copia* vocatur. *Idem*.

^g *Exercirent*] A *sarcio* compositum *exercio*, *eliso s.*, *exercio*. Unde Terent. 'Qui opere rustico Faciundo facile victum exercirent suum.' Ita enim scribendus est locus, non, ut quidam male, *exercirent*. Et forte restituenda vox illa Ciceroni in libro de petitione consulatus: 'Aliis te id rebus exacturum esse persuadeas.' Legendum

enim *exerturum*. *Idem*.

^h *Exercitionem*] Ab *exerceo* est *exercitium*, *exercitio*, *exercitus*, *exercitior*, *exercitissimus*, quibus usi veteres Jurisconsulti, ut ab exercitatus, exercitator, exercitatissimus, &c. Sed in vett. libb. scriptum *exercionem exerciti dicebant*, &c. quod et verum est: nam ut a *suspicio*, dictum *suspicio*, *onis*, a *conspicio*, *conspicio*, *onis*, sic ab *exerceo*, ductum substantivum *exercio*, *onis*. *Idem*.

ⁱ *Exercitus*] Militum copia, *exercitus*, *us*, substant. quartæ declinationis. At *exercitus*, *ta*, *tum*, adject. negotiis districtus, impeditus, fatigatus. Plant. Bacchid. 'Quæ sodalem atque me exercitos habet.' Aliquando etiam *exercitus*, hujus *exercitus*, pro exercitatione legitur, ut apud Plantum Rudent. II. 1. 'Pro exercitu gymnastico et palæstrico hoc habemus.' Legitur et *exercitus*, *exerciti*, pro *exercitus*, *us*. Varr. de vita pop. Rom. lib. II. 'Decius Imperator pro exerciti salute se Diis manibus devovit.' *Idem*.

^k *Exesto*] Quod ait in quibusdam sacris, recte docet non in omnibus

Exfit^l purgamentum, unde adhuc manet suffitio.

Exfuti,^m exfusi; ut mertat pro mersat.

Exgregiæ,ⁿ egregiæ, id est, e grege lectæ.

Exhaustant,^o efferunt.

Exiles^p et Ilia a tenuitate viarum,¹² quas Græci in chartis ita appellant, videntur esse dicta.

12 Pro viarum legendum monent Ursin. Scal. et Dac. inarum.

NOTÆ

sacris id observatum, sed in illis tantum, quæ Resolutoria dicebantur, ad quæ nisi solutis nodis accedi fas non erat. Servianæ schedæ Danielis nostri in illud: 'Unum exuta pedem vinculis, in veste recincta.' 'Solent enim,' inquit, 'et resolutoria sacrificia ab auspiciis fieri; et ad Junonis Lucinæ sacra non licet accedere, nisi solutis nodis.' *Jos. Scal.*

Exesto] Quod ait in quibusdam sacris, recte docet non in omnibus sacris, id observatum, sed in illis tantum quæ resolutoria dicebantur, ad quæ nisi solutis nodis accedi fas non erat. Servius Danielis in illud Virgilii xi. *Æneid.* 'Unum exuta pedem vinculis, in veste recincta.' 'Solent enim,' inquit, 'et resolutoria sacrificia ab auspiciis fieri: et ad Junonis Lucinæ sacra non licet accedere, nisi solutis nodis.' *Scalig.* Hinc capiendus hic locus Ovidii vii. *Metam.* 'Egreditur tectis vestes induta recinctas, Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos.' Et alter Tibulli lib. i. 'Ipse ego velatus filo, tunicisque solutis.' De hostibus, hoc est, peregrinis, quos sacris interesse nefas, Servius viii. *Æneid.* 'Extraneos ad sacra non licebat adhibere.' *Dac.*

^l *Exfit*] Vide quæ olim in Conjectaneis super hoc diximus. *Jos. Scal.*

Exfit] A *θύω*, adoleo, sacrifico, *θ* mutato in *f*, *fit*, a quo *exfio* et *suffio*,

inde *suffitus*, *suffimentum*, *exfit*. Fabius Pictor apud Nonium in voce *Sal* aperte nos docet quid sit *exfit*. 'Exfit,' inquit, 'est sale sordidum, quod ustum est, et in ollam rudem fritilem objectum est, postea id sal Virgines Vestales serra ferrea secant.' Hoc sal serra secatum in seriam conjiciebant, et infusa aqua jugi muriem efficiebant. Vide 'Muries.' *Dac.*

^m *Exfuti*] Nam *s* sæpe mutatur in *t*: exempla passim. *Idem.*

ⁿ *Exgregiæ*] Vide 'Abgregare.' *Ant. Aug.*

Exgregiæ] Vide 'abgregare' et infra 'eximium.' *Dac.*

^o *Exhaustant*] Nihil muto: ab *exhaurio*, 'exhausi,' 'exhaustum,' 'exhaustare,' efferre, educere. *Idem.*

^p *Exiles*] Legendum videtur *inarum*, pro *viarum*, ut habet l. m. Vide in 'Ilia.' *Ful. Ursin.*

Exiles] Lege, a tenuitate *inarum*. Vide 'Ilia.' Quid sit *Ina* in charta, diximus in libros Varronis de Re Rustica. Plinius de chartarum generibus: 'Deprehenditur et lentigo oculis: sed inserta mediis glutinamentis tenia fungo papyri bibula vix inis literæ fundenti se tantum est fraudi.' Qui locus et perperam hodie legitur, et male conceptus est a Melchiore Guilandio, qui in ea capita Plinii de papyro scripsit. At nos plura in eum dicemus, et errata hominis in omnia

Exilica⁹ causa, quæ adversus exulem agitur.

Eximium^r inde dici cœptum, quod in sacrificiis optimum pecus e grege eximebatur: vel quod primum erat natum.

Exin^s metri causa dicitur pro exinde.

Exinfulabat¹³ exerebat: infulas enim sacerdotum, filamenta vocabant.

Existimare^u dictum est ab æstimatione.

Exitium^x antiqui ponebant pro exitu: nunc exitium pessimum exitum dicimus.

13 Quidam libri *Exinfulabat*.

NOTÆ

bonos scriptores debacchantis in medium proferemus. *Jos. Scal.*

Exiles et Iliā] *Lege, Exiles et Iliā a tenuitate inarum.* Nam et ita infra in 'Iliā.' Vidit Scaliger. *Inā* a Græco *ἴνες*, hoc est, subtilissimæ intercurstantes venæ, quales in chartis Veterum, et aliquando in nostris: ab *ina*, *inula*, unde *illa* vel *ila*, unde *Iliā*, et *exilis*, nisi malis cum Isidoro *ilia* esse a Græco *εἰλῆδς*, quod intestinum tenue significat: et cum Vossio, *exilis*, ab *ἐξίτηλος*, *exilis*, tenuis, evanidus, obscurus. Per synopen *ἐξίλος*, *exilis*. Apud Horat. Od. 4. lib. 1. 'Jam te premet nox, fabulæque manes, Et domus exilis Plutonia.' 'Domus exilis' interpretibus negotium facessit; ibique omnes etsi se excruciant, tamen nihil intelligunt. Atqui poterant ipsum Horatium sui ipsius interpretem adhibere, qui ait Epist. 6. lib. 1. 'Exilis domus est: ubi non et multa supersunt, Et dominum fallunt, et prosunt furibus.' 'Exilis' igitur est tenuis, pauper. *Dac.*

⁹ *Exilica*] Ab *exilio*, quod pro *exsulio*. Et *exsilium* per *s* scribendum aiunt Grammatici: sed non attendunt in omnibus fere verbis quæ incipiunt a præpositione *ex* et *s* litera eam ipsam literam perire. Sic supra: 'exersirent,' pro 'exercirent,' a 'sar-

cio.' Vide 'Pierium,' lib. v. *Æneid.* et lib. 1. *Georg. Idem.*

^r *Eximium*] Quod eximitur. Donat. ad *Hecyr.* act. 1. sc. 1. 'Eximia pecora dicuntur quæ a grege excepta sunt ad usus dominorum suorum, ut uberius pascantur. Sed proprie eximii sunt porci majores, qui ad sacrificandum excepti liberius pascuntur. Etenim boves, qui ad hoc lecti sunt, egregii dicuntur, et oves lectæ.' *Virgil.* 'Mactant lectas de more bidentes.' Ita et 'porci eximii.' Verum non de porcis tantum, sed de quibuslibet hostiis eximium dici, ex *Veratio* docet *Macrob.* lib. 111. *Sat.* cap. 5. 'Veratius,' inquit, 'in pontificiis quæstionibus docet eximias dictas esse hostias, quæ ad sacrificium destinatæ eximuntur a grege, vel, quod eximia specie, quasi numinibus offerenda eligantur.' *Idem.*

^s *Exin*] *Cicer.* in *Orat.* 'Dein etiam sæpe et exin, pro deinde et exinde, dicimus.' *Idem.*

^t *Exinfulabat*] Quasi extra infulas educebat. Vide 'infula.' *Idem.*

^u *Existimare*] Ab *ex* et *æstimo*. *Æstimo* autem a Græco *ἐκτιμῶ*, pretium statuo, æstimo; nisi malis esse a Græco *τιμῶ*, et Latino *æs*. *Idem.*

^x *Exitium*] Olim *exitus*: nunc, perniciēs, mors. *Gloss.* 'exitium, ἔλε-

Exodium,¹⁴ exitum.

Exoletus,² qui adolescere, id est, crescere desiit.

Exomides^a sunt comici vestitus exertis humeris.

Exoriri, surgere.

Expapillato,^b brachio exerto; quod cum fit papilla nudatur.

Expatare,^c in locum patentem se dare, sive in spatium se conferre.

14 Al. Exodum.

NOTÆ

θρος, ὄλεθρον. Idem.

¹ *Exodium*] Mirum displicuisse hoc doctis viris, qui pro eo substituerint *Exodum*. Quam bene, ipsi viderint. Meminerant quippe *ξόδο* a Græcis dici, non *ξόδιον*. At iidem debebant contra meminisse, *πρόλογον* a Græcis dici, non item *πρόλογιον*, cum tamen Pacuvius prologium dixerit. Varro Hecatombe *περὶ θυσιῶν* ‘Socrates cum in vinculis publicis esset, et jam bibisset *κάνειον* in exodium vitæ.’ Idem *ἕως ποτὲ, περὶ ὠρῶν* ‘Vitæ cursum ut agnoscere possem, et quæ servitutis et libertatis ab origine ad exodium adductæ.’ Idem *ταφῇ Μενίππου*: ‘Quod cæperas modo in via narrare, ut ad exodium adducas.’ *Jos. Scal.*

Exodium] Viri docti substituunt *exodum*, quod Græce sit *ξόδος*. Sed meminisse eos oportuit Græcos *ξόδιον* etiam dixisse. Sic *πρόλογιον* et *πρόλογον*, *μεθόδιον* et *μέθοδος*. *Exodium*, exitus, finis, unde Varro, ‘ad exodium vitam perducere.’ Vide Nonium. De exodiis fabularum crit alias dicendi locus. *Dac.*

² *Exoletus*] Glossarius, ‘Exoletus, ὑπέρακμος, καὶ ἐξώλης.’ Legendum puto, καὶ ἐξωρος. Idem: ‘Exoletus, τρίβακος.’ *Jos. Seal.*

Exoletus] Vide ‘adolesco:’ inde *exoleti* dicuntur scorta mascula jam adulta. *Dac.*

^a *Exomides*] Ἐξωμίδες. Tunicæ sic dictæ, vel, quod ab humeris dependent, sive, quod humeri exererentur. Ἐξωμίδα, ἐσθῆτα κωμικῆν, vestem comicam, vocat etiam Pollux lib. iv. Idem etiam innuit Hesych, sed non tantum comicam fuisse certum est. Gell. lib. vii. cap. 12. ‘Romani primo quidem sine tunicis toga sola amicti fuerunt, postea substrictas et breves tunicas citra humerum desinentes habebant: quod genus Græci dicunt *exomidas*.’ Tria autem *exomidum* genera fuisse reperio: primum fuit earum quæ sine manicis erant, cum uno tantum foramine quo collum exerebant, quæ proprie *ἐξωμίδες*: alterum earum quæ duas manicas habebant *ἀμφιμάσχαλοι* dictæ, et ingenuorum tantum propriæ: tertium earum quæ unam manicam duntaxat, et dicebantur *ἑτερομάσχαλοι*, et erant servorum. De his intelligendus Schol. Aristoph. cum ait, *ἐξωμίδας* esse *ἰμάτια δουρικὰ καὶ ἑτερομάσχαλα*. Vide in *ἀμφιμάσχαλος* et *ἑτερομάσχαλος*. *Idem.*

^b *Expapillato*] Vide ‘effafilato.’ *Idem.*

^c *Expatare*] Pacuvius, ‘Expatare se omnes, publiceque se ostendunt.’ ‘Expatare se,’ id est, expatiantur. Hoc vocabulum retinent Vascones, qui dicunt *s’espata*, *s’estendre*, *s’escarter*. *Idem.*

Expectorat,^d ex pectore ejicit.

Expergitus,^e ab alio excitatus; quem solemus dicere expergefatum.

Experitos,^f imperitos.

Experrectus, a corrigendo se¹⁵ ^s vocatus; quod fere facimus recentes a somno. Experrectus est, qui per se vigilare cœpit.

Explenunt,^h explent.

Explorareⁱ antiquos pro exclamare usos, sed postea pro-

15 'Pro corrigendo se, videtur legendum, a porrigendo se.' Fulv. Ursin. Ita et Dac.

NOTÆ

^d *Expectorat*] Pacuvius in Epigono: 'Eloquere proprie ac pavorem hunc meum expectora.' Hoc verbum damnare videtur Quintilian. lib. VIII. cap. 3. 'At veteres,' inquit, 'ne expectorat quidem timuerunt.' Modestius tamen Cicero III. de Orat. 'Novantur autem verba, quæ, ab eo, qui dicit, ipso gignuntur, ac fiunt vel conjungendis verbis, ut hæc:

Tunc pavor sapientiam mihi omnem exanimato expectorat,

Num vis hujus me versutiloquas malicias.

Videtur enim et 'versutiloquas' et 'expectorat' ex conjunctione facta esse verba, non nata.' Inde Glossæ: 'Expectoro, ἀποστρεπνίζω.' *Idem*.

^e *Expergitus*] Inter *expergitus* et *experrectus* hoc discrimen Festus statuit, ut ille sit, qui ab aliis excitatur, hic, qui per se vigilat. Aliter tamen Diomedes lib. I. 'Expergitus,' inquit, 'qui satiatus somno sponte vigilat; unde et Lucilius ait: 'Ergo Et somno pueros cum mane expigitu' clamo.' Experrectus autem a quiete impeditus: unde Sallustius: 'interdum somno experrectus tumultum facere.' Expergefatus porro est, qui per alium somno excitatur.' Ego vero crediderim hæc tria eadem esse,

neque differre: *experrectus*, ab *experrego*, unde per syncopen factum *expergo*; *expergitus* ab *expergo*, *expergiscor*; *expergefatus* ab *expergefio*. Vide infra. *Idem*.

^f *Experitos*] *Expers*, a 'periri,' quod est, conari, discere, est 'peritus.' Inde 'experiri,' 'experitus,' qui et 'expertus:' infra 'experta,' 'expertia,' et 'expers.' Glossarium: 'expers, ἀπειρος καὶ ἔμπειρος,' i. e. Doctus et ignarus. Et infra: 'expertes, ignari.' Vides *experitum* esse *expertem*. Nam ex modo privativum, modo intensivum, ut *e*, *in*, &c. *Idem*.

^s *Experrectus*, a corrigendo se] Lege a porrigendo se, ut notarunt viri docti. Hic autem porrigere est pro *perregere*, unde *pergere*. Vide supra 'expergitus.' *Exporrigere* autem, unde per syncopen *exporgere*, non a porro agere, ut infra Festus, sed a *per* et *rego*, probat præteritum *porrexi*. *Idem*.

^h *Explenunt*] Ut 'redinunt,' pro 'redeunt.' *Pleo* autem, unde 'impleo,' 'expleo,' 'compleo,' 'repleo,' a πλήος, 'plenus.' *Idem*.

Explorare] Vide 'endplorato,' et 'plorare.' Inde *explorare*, inquirere, tentare. Et *explorator*, qui inter hostes versatur, et ex rumore eorum secreta cognoscit, suisque renuntiat.

spicere, et certum cognoscere cœpit significare: itaque speculator ab exploratore hoc distat, quod speculator hostilia silentio perspicit, explorator pacata clamore cognoscit.

Exporgere,^k porro agere, exporrigere.

Expreta¹⁶ antiqui dicebant, quasi expertia habita.

Exrogare^m est, ex lege vetere aliquid eximere per novam legem.

Extāⁿ dicta, quod ea Diis prosectur, quæ maxime extant, eminentque.

Externus^o est alienæ¹⁷ terræ.

Exterraneus^p ex alia terra. Exterraneus¹⁸ quoque^q dicitur et qui ante tempus natus, vel potius ejectus est: dictus autem exterraneus quod eum mater exterrita alvo ejecit.

Extimum^r extremum significat, ita ut intimo sit contrarium.

16 Quidam *Experta*, et mox *expertia*; nihil mutandum monet Dac.—17 *Alienus* v. c. *Alius* conj. vir doct. in marg. ed. Scal.—18 Alii hic et infra *exterricineus*. Vide Not. inf.

NOTÆ

Et differt ab speculatore, qui ante exercitum speculandi gratia mittitur: hic munere belli honesto fungitur, ille sæpius capitis pœnas luit. Arrius Menander de re militari i. 'Exploratores, qui secreta nuntiaverunt hostibus, proditores sunt, et capitis pœnas luunt.' *Idem*.

^k *Exporgere*] Vide 'experrectus.' *Idem*.

¹ *Expreta*] Nihil mutandum. *Expreta* transposita litera pro *experta*, id est, *experita*. 'Experiri,' 'experitus,' 'expers.' Vide supra 'experitus.' *Idem*.

^m *Exrogare*] Vide 'Derogare.' *Idem*.

ⁿ *Extā*] Quasi *exsecta* ab *exsecando*, et non ab *extando*, ut putat Festus. Inde *extar* in Glossario, olla ubi exta coquebantur. *Idem*.

^o *Externus*] Ab *exter*, *exterus*, unde *externus*. *Idem*.

^p *Exterraneus*] Frustra est Festus, qui a *terra*, et præposit. *ex*, *exterraneum* dictum putat. Nam est ab *extra*, pro quo prius dicebant *extera*. Ita *exterraneus*, qui postea *extraneus*. *Idem*.

^q *Exterraneus quoque*] Hic locus sic melius in quibusdam codd. conceptus est: *Exterricineus quoque dicitur qui ante tempus natus, vel potius ejectus est. Dictus autem exterricineus quod eum mater exterrita alvo dejecit. Ab exterrando, exterricineus dictus, quem exterrita mater ejecit. Græci vocant έκρωμα, et εξάμβλωμα. Et differt ab eo, quem Græci vocant ήλιτόμηνον, qui ante exactos menses natus est, ut apud Poëtas Eurystheus. Idem.*

^r *Extimum*] 'Extimum promonto-

Extrarium^s ab extraneo sic distinguitur: extrarius est, qui extra focum, sacramentum, jusque sit:¹⁹ extraneus ex altera terra, quasi exterraneus.

Exugentes,²⁰ exprimentes.

Exuviæ^u ab exuendo dictæ.

19 Legendum censeo Scal. *extra focum, sacra, jusque sit.* Dac. monet, qui *extra focum, sacra familiæ jusque sit.*—20 Alii *Exurgentes.*

NOTÆ

rium.' Plin. *Idem.*

^s *Extrarium*] Legendum censeo, *extra focum, sacra, jusque sit*: intelligit sacra familiæ, aut potius gentis. Sui hæredes sunt in sacris patris familiæ. Jos. Scal.

Extrarium] *Extrarius* et *extraneus* nullo modo differunt. Sic 'proletarius' et 'proletaneus' dicebant, 'præsentarius' et 'præsentaneus,' 'vicarius' et 'vicaneus,' et similia. Sic *extrarius* et *extraneus* hæres, qui nullo cognationis vinculo testatori jungitur. Infra legendum, qui *extra*

focum, sacra familiæ jusque sit. Extrariis opponuntur sui hæredes qui sunt in sacris patris familiæ. Dac.

^t *Exugentes*] Glossarium: 'Exugit, ἐκπιίξει.' Jos. Scal.

Exugentes] *Exugo*, pro *exsugo*, perditæ litera S. Vide 'exercirent,' et 'exilica.' Verbo *exugere* sæpe utitur Plantus. Dac.

^u *Exuviæ*] Vide 'exdūtæ.' *Exuviæ* dictæ quæcnique exuuntur, immo et alia etiam, ut, 'exuviæ Deorum,' infra in voce 'tensa.' *Idem.*

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBER VI.

FABAM^a nec tangere nec nominare Diali flamini licet, quod ea putatur ad mortuos pertinere. Nam et lemuralibus jacitur larvis, et parentalibus adhibetur sacrificiis, et in flore ejus luctus literæ apparere videntur.

Fabiani^b et Quintiliani appellabantur Luperci a Fabio et Quintilio præpositis suis.

NOTÆ

^a *Fabam*] Vide Gellium lib. x. cap. 15. De fabis quas lemuribus jaciebant in eorum sacris, Varro de vita Pop. Rom. lib. i. 'Quibus temporibus in sacris fabam jactant noctu, ac dicunt se lemures domo extra januam ejicere.' Ritum aperte docet Ovid. lib. v. Fast. 'Ille mem̄r veteris ritus, timidusque Deorum Surgit: habent gemini vincula nulla pedes: Signaque dat digitis medio cum pollice junctis, Occurrat tacito ne levis umbra sibi: Terque manus puras fontana perluit unda: Vertitur, et nigras accipit ore fabas. Aversusque jacit: sed dum jacit, hæc ego mitto, His, inquit, redimo meque meosque fabis. Hoc novies dicit, nec respicit: umbra putatur Colligere, et nullo terga vidente sequi.' Hunc morem si ego

hodieque alicubi observari moneo, nescio an plures sim habiturus, qui facile fidem adhibeant; atqui certum est, illud idem etiam nunc in Vasconia pueros factitare, qui cum larvas illas lemurales expavent, fabas aliaque legumina per cubacula sua disseminant, et ita opinantur se eas e cubiculo fugare, et extra domum ejicere. *Dac.*

^b *Fabiani*] Vide 'Quintia prata.' *Ant. Aug.*

Fabiani et Quintiliani] Fabiani Remi socii, Romuli Quintil. Ovid. II. Fast. 'Dicta facit, Fabiique simul: venit irritus illuc Romulus, et mensas ossaque nuda videt. Risit et indoluit, Fabios potuisse Remumque Viucere, Quintilios non potuisse suos.' His postea a C. Cæsare ad-

Facem ^c in nuptiis in honorem Cereris præferebant, aquaque aspergebatur ¹ nova nupta: sive ut casta puraque ad virum veniret; sive ut ignem atque aquam cum viro communicaret.

Faces ^d antiqui dicebant, ut fides.

Facessere ^e significat interdum facere, ut est, Jussa facessunt: interdum vero pro abire ponitur. Pacuvius: ^f Facessite omnes hinc, id est, abite.

Factio et factiosus ^g initio honesta vocabula erant: unde adhuc factiones histrionum et quadrigariorum dicuntur. Modo autem nomine factionis seditio et arma vocantur.

1 Ed. Scal. *spargebatur*.

NOTÆ

dita tertia sodalitas, nempe Juliorum, Dio lib. XLIV. *Idem*.

^c *Facem*] Catull. 'viden' ut faces Splendidas quatiunt comas?' Ideo autem faces, quia per noctem tantum nova nupta ad maritum ducebatur, ut ait Plutarch. qui quinque ferri solitas fuisse docet in Quæst. Rom. quæst. II. Illum vide, vide et infra 'Patrimi' et 'Rapi.' Aqua etiam aspergebatur nova nupta. Varr. lib. IV. de L. L. 'Igitur causa nascendi duplex aqua et ignis: ideo ea in nuptiis in limine adhibentur.' Idem apud Servium IV. Æneid. 'Aqua et igni mariti uxores accipiebant, unde et hodie faces præluent, et aqua petita de puro fonte per puerum felicissimum, vel puellam quæ interest nuptiis, de qua solebant nubentibus pedes lavare.' Vide Plutarch. loco supra laudato. quæst. I. Vide supra 'aqua.' *Idem*.

^d *Faces*] In nominandi casu prius dicebant *faces*, quod nunc *fax*. *Idem*.

^e *Facessere*] Pacuv. in Tencro apud Nonium: 'Facessite omnes hinc, parumper tu mane.' *Ant. Aug.*

Facessere] A *facio*, *facesso*, ut e 'capio,' 'capesso.' *Facesso* duo sig-

nificat, *facio*, et retrocedo. Donat. ad illud Terentii Phorm. act. IV. sc. 3. 'Hæc hinc facessat.' 'Pro hinc se faciat,' inquit, 'id est, abeat, ut hinc se faciat, huc accedat significat.' Item, 'Facessat, pro cedat, alias faciat. Ergo duas res significat hoc unum verbum. An 'hinc facessat,' proverbialiter, quasi hinc faciat. Plautus: 'Argentum hinc facite.' Huc te fac dicitur, pro huc accede.' *Duc.*

^f *Pacuvius*] Hinc Pacuvii locum adducit Nonius e Tencro: 'Facessite hinc omnes, parumper tu mane.' *Idem*.

^g *Factio et factiosus*] Initio *factiones* proprie divitum et nobiliorum ordines dicebantur, et *factiosi* nobiles et opulenti. Plautus Cistellaria, act. II. sc. 1. 'Neque nos *factione* tanta, quanta tu, sumus.' Et in Aulular. 'Istas magnas *factiones*, animos, dotes, dapsiles.' Inde in Gloss. *factio* exponitur *τάγμα*, id est, ordo. Inde histriones et quadrigarii in *factiones*, hoc est, in *ordines* divisi. At postea *factio* in malam partem sumi cæpta est, nempe pro conspiratione et consensu pessimorum hominum, et ita nunc semper. *Idem*.

Facul^h antiqui dicebant, et faculter, pro facile: unde facultas et difficultas videntur dicta. Sed posteaⁱ facilitas morum facta est, facultas rerum.

Fagutal^k sacellum Jovis, in quo fuit fagus arbor, quæ Jovi sacra habebatur.

Falæ^l dictæ ab altitudine, a falando,² quod apud Etruscos significat cælum.

Falarica,^m genus teli, missile, quo utuntur ex falis, id est, ex locis exstructis dimicantes.

Falconesⁿ dicuntur, quorum digiti pollices in pedibus intro sunt curvati, a similitudine falcis.

Faleri,^o oppidum a sale dictum.³

2 Alii *falandado*.—3 'A *fale dictum* l. m. habet pro a *sale*.' Fulv. Ursin.

NOTÆ

^h *Facul*] Afranius: 'Haud facul femina invenietur bona.' Vide Nonium. *Idem*.

ⁱ *Sed postea*] Ait *facultatem* de rebus sive opibus dici, *facilitatem* ad animum pertinere. Sic fere Cornel. Fronto, 'Facultas,' inquit, 'locupletis, facilitas artificis est. Itaque dives facultatem habet multa vel emendi, vel redimendi; artifex opera perficiendi facilitatem.' *Idem*.

^k *Fagutal*] Varro lib. iv. de L. L. 'Et Fagutal a fago: unde etiam quod ibi sacellum, Jovis Fagutalis.' *Idem*.

^l *Falæ*] Proprie turres ligneæ militares, unde tela mittebantur, quæ ideo falarica dicta. Vide infra. *Falæ* autem ab Hetrusco *phalando* sive *phalanto*, quod cælum notat. *Φάλαντον* Græcum est, a *φάλδος* forsan, albus, nitens. Sed potius *falæ* a Græco *φάλαι*, ut Græci dicebant montes, altitudines, arces. Hesych. *φάλαι*, ὄρη, σκοπιαί, montes, arces; et inde *φάλαντον*, cælum apud Hetruscos, quod altum. Inde *palatium*, id est, *arx*. Inde etiam *falere* apud Varronem,

saxa pilea ad onus peristylis sustinendum. Et *φάλαι* Saxones sive Germani vocabulum retinent *fales*, sive *fels*, rupes. *Idem*.

^m *Falarica*] Ennius: 'Quæ valido venit contorta falarica missu.' *Falarica* a *falis*. *Idem* Nonius et Servius. Alii a *φάλδος*, splendidus, quod ea tela splendeant ob ferratam cuspidem, vel potius ob flammam: nam falaricis circumligabatur materia e pice, sulphure, et stupa. Sed prius etymon certum est. Ut supra. *Idem*.

ⁿ *Falcones*] Glossarium: 'Falcones, Δάκτυλοι ποδῶν ἔσω βλέποντες.' 'Digiti pedum intro aspicientes.' Et Isidorus in Gloss. 'Falcones, qui pollices pedis intra curvos habent.' Similiter Græci *δρεπανώδεις* dicunt, a *δρέπανον*, falx. *Idem*.

^o *Faleri*] A *sale*, quod apud eos sal fieret, prius *Halerii* dicti. Sed magis placet ab *Haleso* conditore, unde et *Falisci*. Ovid. lib. iv. Fast. 'Venerat Atrides fatis agitatus Halesus, A quo se dictam terra Falisca putat.' *Idem*.

Falsius, et Falsior,^p cum rationabiliter dici possint, non tamen sunt in consuetudine.

Fama^q a fando dicta: sic apud Græcos, φήμη ἀπὸ τῆς φάσεως.

Famelicosam^r terram, terram palustrem vocabant.

Famella, diminutivum a fama.

Familia antea^s in liberis hominibus dicebatur, quorum dux et princeps generis vocabatur pater, et mater familiæ.⁶ Unde familiæ nobilium Pompiliorum, Valeriorum, Corneliorum, et familiares ex eadem familia: postea hoc nomine etiam famuli appellari cœperunt, permutata I cum V littera.

Familiaris^t Romanus, privatus Romanus.

Famino,^u dicito.

//////////

4 Al. *Familicosam* vel *Famicosam*.—5 Quædam cdd. *Familia aurea*.—6 Quidam libri *familius*.

NOTÆ

^p *Falsius et Falsior*] Vox *rationabiliter* est Pauli; qua etiam alii inferioris notæ Grammatici utuntur. Voluit dicere ἀναλόγως. *Jos. Scal.*

^q *Fama*] A Dorico φάμα pro φήμη, quod a φημί. Istud a φάω, unde Latinnm *fari*. *Dac.*

^r *Famelicosam*] Id est, aridam. *Gloss.* ‘Famelicus, λιμόξηρος.’ ‘Famelice, λιμοξήρως.’ *Idem.*

^s *Familia antea*] Quædam editiones habent *Familia aurea*; qua re motus *Jo. Meursius*, Philologici auctarii cap. 11. existimavit ‘servos’ simpliciter ‘familiam,’ at ‘ingenuos,’ ‘familiam auream’ appellari. Quod probari non potest, et certum est Festum scripsisse, *Familia antea*, ut in antiqua *Mediolanensi*. Id probat antithesis, ‘Familia antea in liberis, &c. Postea hoc nomine.’ Familia est cœtus hominum, a Græco δμῖα, et ita proprie antea dicebatur series hominum ejusdem generis, qui singuli

familiales dicebantur, ubi notandum *familiam* Festum dixisse, quæ proprie *gens* est. Sic apud *Livium* lib. 11. de *Fabiis*: ‘Ibant unius familiæ duces.’ Inde postea *familia* ad servos et gladiatores translatum, et *familiæ* servorum et gladiatorum cœtus dicti sunt. *Cicero* ‘gladiatorum familiæ.’ *Apul. apolog.* ‘Quindecim liberi homines populus est, totidem servi familia, totidem vincti ergastulum.’ Inde etiam servi dicti sunt famuli. Tamen infra Festus a se ipso dissentit, atque familiam esse ab *Osco sumel* sive *famul*, id est *servus*. Vide ‘famuli,’ et ibi notata. *Idem.*

^t *Familiaris*] Eiusdem familiæ. *Id.*

^u *Famino*] *Cato*, cap. 141. ‘Janum Jovemque vino prece famino, sic dicito.’ Et alibi, ‘hoc vino præfamino.’ Unde *Lexicorum Sarcinatorum* ridicule vinum præfaminum dici putarunt. *Idem.*

Famuletium^x dicebatur, quod nunc servitium.

Famuli origo^y ab Oscis dependet, apud quos servus famel nominabatur, unde et familia vocata.

Fana,^z quod fando consecrantur.

Fanatica^a dicitur arbor fulmine icta.

Fanum a Fano^{7b} dictum; sive a fando; quod dum pontifex dedicat, certa verba fatur.

Farfenum,^{8c} virgulti genus.

//////////

7 ⁷ *Fanum a Fauno.* Ita l. m. pro *a fano.* Fulv. Ursin. et ita legendum dicit Dac.—S Quidam libri *Farfenum* vel *Frasenum.* Vid. Not. infra.

NOTÆ

^x *Famuletium*] Pro *famulitium.* Varro: 'Apud ignavum dominum duro famulitio astrictus.' 'Famulatum' vocat Cicero. 'Famulitatem,' Accius et Pacuvius apud Nonium. *Idem.*

^y *Famuli origo*] A *Famel.* Osca voce *famul, famulus*; sed Latinum esse, non Oscum, *famulum* puto. Ut et supra Festus in 'Familia,' pro *famulo* dictum postea *famul.* Ut 'pa' pro 'parte;' 'do' pro 'domo' et similia. Quæ sequuntur, *unde et familia vocata*, si Festi sunt, levitatis et inconstantiae Festum arguunt, qui in *familia* his contraria scripsit. Nempe *famulum* dici a *familia*, i mutato in u, quod verum est. Nam si a *famel* esset *familia*, velim hic mihi respondeant qui Festum sequuntur, qui fieri potuit ut antea *familia* honeste de ingenuis hominibus diceretur. *Idem.*

^z *Fana*] Vide 'fanum.' *Idem.*

^a *Fanatica*] Fanatici proprie dicebantur qui divino furore correpti, qui numine afflati erant. Inde 'fanatica arbor' quæ fulmine afflata: sed *fanatici* etiam dicebantur sacrorum ministri. Optimum Glossarium, 'Fanaticus, ἱερατικός, ἱερόδουλος,'

Delph. et Var. Clas.

In veteri lapide extra Romam: 'Q. Cælio Apollinari fanatico de æde Bellonæ.' *Idem.*

^b *Fanum a Fano*] Lege ut in vet. lib. *Fanum a Fauno.* A Fannis *fana* dieta Veteres putabant, quod illis primum templa sint consecrata. Cornelius Fronto: 'Fanum Fauno consecratum.' Alii *fana* a *fundo.* Quod in iis consecrandis pontifex certa verba fatur. Vel potius ut Varro lib. v. de L. L. quod pontifex in sacrando fatus est finem; hinc (a fando) 'fana nominata,' inquit, 'quod pontifices in sacrando fati sunt finem.' Sed maxime placet sententia Vossii, qui putat fanum esse eo, quod id Græci similiter *ἄνδν* vocent. Nempe per transpositionem fuerit *ἄνδν*, sed spiritus abit sæpius in *f.* Id probant ipsamet Festi verba e lib. viii. 'Hanula, parva delubra quasi fanula.' Ergo ex obliquo *ἄνδν fanum*, unde *hanulum*, postea *fanulum*, ut 'hostis,' 'fostis,' 'holus,' 'folus,' et similia. *Idem.*

^c *Farfenum*] Videtur legisse in Plauti Milite: 'eo præsternebant folia Farfani,' vel 'Farfeni.' *Jos. Scul.*

Farfenum] Scripserat Festus *Farferum.* Nisi dicas *r* abiisse in *n.* *Far-*

Pomp. Fest.

R

Farrago^d appellatur id, quod ex pluribus satis pabuli causa datur jumentis.

Farreum,^e genus libi ex farre factum.

Fartores,^f nomenclatores, qui clam velut infarcirent nomina saluatorum in aurem candidati.

Fascinum et fas,^g a fando nominantur.

Fastigium,^h ædificii summum.

NOTÆ

ferus, autem pro *farfarus*: quod fluvii in Sabinis, de quo Servius VII. Æn. et herbarum nomen est. Fluvii nomen a *farfar* sive *phurphar* Syriæ fluvio. Et a fluvio herba nomen accepit, quod juxta eum nasceretur. Quæ fuit sententia Vossii. *Farfari* herbarum meminit Plant. Pœn. act. II. 'Viscum legioni dedi Fundasque, eo præsternebant folia farferi.' Et Apuleius: 'Folia sunt farfari et nugæ meræ.' *Farfarus* est tussilago nostra, populago, ungula caballina. *Dac.*

^d *Farrago*] Quod ex multis satis, ut hordeo, vicia, et leguminibus sit pabuli causa. Varr. lib. I. de Re Rust. cap. 31. 'Contra ex segete, ubi sata admixta, ordeum, et vicia, et legumina, pabuli causa viridia, quod far ferro cæsa, farrago dicta, aut nisi quod primum in farracia segete seri cœptum.' Gloss. 'farrago, γράσσις,' i. gramen semiviride. Vide Plinium. *Idem.*

^e *Farreum*] Quod in nuptiis fiebat, unde nata vocabula 'confarreatio' et 'diffarreatio.' Plin. I. XVIII. cap. 3. 'Quin et in sacris nihil religiosius confarreatiois vinculo erat: novæque nuptiæ farreum præferebant.' *Idem.*

^f *Fartores*] Candidati, id est, qui Magistratum aliquem petebant, summa ope nitentur ut sibi complurium studia conciliarent, ideoque summo mane solebant domi inambulare, et saluatoribus sui copiam fa-

cere, quorum singulos nomine proprio compellabant. Verum, cum in tanta salutantium turba fieri non posset, ut æque omnes cogniti essent, huic rei ministrum habuere præpositum, ut accedentium nomina dictaret, qui inde *nomenclator*, vel *monitor*, vel *fartor* dictus est. *Idem.*

^g *Fascinum et fas*] *Fas* quidem a *fando*, quod quasi fatum sit a Diis et Sacerdotibus. Sic 'jus' a 'jubendo:' sed quomodo *fascinum* a *fando*? an quia lingua quoque fieret *fascinatio*, ut apud Catul. 'Quæ nec pernumerare curiosi Possint, nec mala fascinare lingua?' Hæc sunt nugæ. *Fascinum*, ut optime Cloatinus Verus apud Gellium lib. XVI. cap. 12. a Græco βάσκανον, et *fascinare* a βασκαίνειν, *ensorceler*, *enchanter*. Ad *fascinum* avertendum omnia turpia Veteres adhibebant, sic veretri figuram de collo pueris suspendebant, in gremium suum despuebant, de quibus alibi. *Idem.*

^h *Fastigium*] In Glossario: 'Fastidium, λέτωμα.' Lege, *Fastigium*, ἀέτωμα. Ita sæpe Vitruvius ex Ctesibio, et aliis: et 'ἀέτωσις, Fastigiatio.' *Jos. Scal.*

Fastigium] Græci vocant ἀέτωμα, quod aquilæ volantis speciem representaret. Gloss. 'Fastigium, ἀέτωμα.' de hoc ita Galenus: 'Αέτωμά ἐστι τὸ εἰς ὕψος ἀνατεταμένον τῆς ὑροφῆς ὡσπερ τρίγωνον, id est, 'Fastigium est tecti pars in altitudinem elevata quasi triangulum.' Inde et *fastigium*, 'tricho-

Fastis diebus jucundaⁱ fari licebat;⁹ nefastis quædam non fari licebat.

Fastorum^k libri appellantur, in quibus totius anni fit descriptio. Fasti enim dies festi¹⁰ sunt.

Fatantur,^l multa fantur.

Faventia^m bonam ominationem significat. Nam præcones

⁹ Legit Scal. *Fastis diebus jus fari licebat: nefastis non fari licebat.* Dac. *Fastis diebus jura quædam fari, &c.* V. c. *jura Vir quidam doct. in marg.* Ed. Scal. *juridica.*—¹⁰ *Quidam conjiciunt fandî.* Vide Notas.

NOTÆ

ron' dictum: *τρίχωρον* et *τρίγωνον* idem. Vide Salmas. in Fescennino Nigro Spartiani. Dac.

ⁱ *Fastis diebus jucunda*] Lego: *Fastis diebus jura quædam fari, &c.* Varro lib. v. de L. L. 'Fasti dies, quibus certa verba legitima sine piaculo prætoribus licet fari. Ab hoc nefasti dies, quibus diebus ea fari jus non est, et si fati sunt, piaculum faciunt.' Ovid. i. Fast. 'Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur, Fastus erit per quem lege licebit agi.' Tria verba sunt, 'do,' 'dico,' 'addico:.' quibus tota jurisdictio continetur. *Idem.*

^k *Fastorum*] Fasti enim dies festi sunt. Hoc falsum est: sunt enim fasti dies, quibus fari licet prætori juridica verba. Varro, Ovid. Macrobr. ab his diebus Fastorum libri appellantur, quibus eos dies cognoscimus, et translaticie fastos consulum appellamus, quibus Consules singulorum annorum continentur. *Ant. Aug.*

Fastorum] Eleganter veteres Græci, 'Fastus, *ἡμερολόγιον.*' et *fastus* in quarta declinatione, de quo quæstio apud veteres Grammaticos, super illo Lucani: 'Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.' Ex quibus licet conjicere antiquitatem ejus Glossarii, et quantum fidem ejus sequi debeamus. Ego alioqui inveni duos versiculos Iambos in litera R, qui videntur de-

dicationis loco esse: *Τοιοῦτο δῶρον τῆ σοφῆ γερουσίᾳ ἕπατος ὑπάρχων προσφέρω Φιλόξενος.* Videtur fuisse is Philoxenus, qui temporibus Justiniani Consul fuit cum Probo. Porro verba ultima, *Fasti enim dies festi sunt,* ne Pauli quidem sunt. Sed ad sacrificulorum Calendaria, unde profecta sunt, ea remittimus, atque adeo flagris ablegamus. *Jos. Scal.*

Fastorum libri] Ut Fasti Ovidiani. *Fasti* a diebus fastis, qui in iis referuntur, ut et *nefasti*, sed cum plures fasti, a potiori nomen sortiuntur; quæ leguntur in fine: *Fasti enim dies festi sunt:* Pauli esse putavit Voss. At Scaliger ne Pauli quidem esse, eaque flagris ablegat. Ego vero Festi esse existimo, sed leviter deformata: lego: *Fastis enim dies fasti insunt:* vel, si malis: *Fastis enim dies fasti scripti sunt.* Dac.

^l *Fatantur*] Apud Sallustium tamen *fatatum* est fatis decretum. *Idem.*

^m *Faventia*] Bona ominatio; 'Favstum,' bene ominatum. Nam *favere* est bona et bene ominata fari; Græcis *εὐφημεῖν.* Et ut apud Latinos in sacris præco *Favere* populum jubebat, sic apud Græcos in sacris clamabat *εὐφημία ἔστω,* 'Sit faventia.' Sæpe apud Aristophanem, et ab hac faventium attentione bonaque ominatione *favere* pro silere dictum est, et ad alia etiam translatum. *Idem.*

clamantes, populum sacrificiis favere jubebant. Favere enim est bona fari: at¹¹ veteres poëtae pro silere usi sunt favere.

Favi, a favendo.

Favissæⁿ locum sic appellabant, in quo erat aqua inclusa

11 Quidam libri ac.

NOTE

ⁿ Favissæ] Vide Gell. lib. 11. cap. 10. *Ant. Aug.*

Favissæ] Non est dubium, quin Græci vocarint *θησαυροὺς* ea loca. Plutarchus in Philopœmene: *οὐ μὴν ἀλλὰ κομίσαντες αὐτὸν εἰς τὸν καλούμενον θησαυρὸν, οἴκημα κατάγειον, οὔτε πνεῦμα λαμβάνον, οὔτε φῶς ἔξωθεν, οὔτε θύρας ἔχον, ἀλλὰ μεγάλῳ λίθῳ περιγεμένῳ κατακλειόμενον, ἐνταῦθα κατέθεντο.* Livius cum acciperet hæc ab eodem auctore, ex quo hansit postea Plutarchus, ita reddidit de eadem re loquens lib. xxxix. ‘Admonent deinde quidam, esse thesaurum publicum sub terra, saxo quadrato septum: eo vincus demittitur: et saxum ingens, quo operitur machina, superimpositum est.’ In quo annotandum, eleganter ab ipso Livio *τὸν περιγεόμενον λίθον* verti saxum, quo operitur machina, hoc est, mola inferior, quam ‘metam’ vocat Paulus Jurisconsultus. Inteligit ergo *Catillum*, ut idem Paulus vocat: hoc est, superiorem molam. Machina enim significat molam apud Veteres. Unde Ausonius dixit ‘Machinale pondus,’ pro mola. Hinc Italicum vulgus *Machinare*, pro molere. Sane neque Plutarchus sine Livio: neque ille sine Plutarcho exponi poterat. Porro et Varro ‘thesaurum’ pro eadem re dixit lib. de Latino sermone vi. ‘Sed quod Delphis in æde foramen ad latus est quoddam thesauri specie,’ quod Græci *ὀμφαλὸν* dixerunt. ‘Thesauri specie,’ hoc est,

ad modum illarum Favissarum, quod Græci *θησαυροὺς* vocant. Non tamen ignoro aliter olim a nobis eum locum expositum. Sed eleganter Nævius in suo Epitaphio Orcivum thesaurum ab ea translatione dixit: ‘Itaque postquam est orcivo traditus thesauro.’ *Jos. Scal.*

Favissæ] Cisternæ templi ad aquam recipiendam, ab antiquo *favio* pro *foveo*, vel *fodio*. Et hæc prima fuit hujus vocis notio. Postea ob similitudinem *favissæ* dictæ sunt cellæ subterraneæ in templis ubi reponi solebant res sacræ vetustate collapsæ. Varro apud Gellium lib. 11. cap. 10. ‘Favissas esse cellas quasdam et cisternas, quæ in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa vetera, quæ ex eo templo collapsa essent, et alia quædam religiosa donariis consecratis.’ Has favissas Græci vocant *θησαυροὺς*, ut ex Valerio Sorano idem Varro apud Gellium ibidem. Unde in Gloss. ‘Favissæ, *θησαυροί*.’ Vide Liv. lib. xxxix. et Plutarchi, in Philopœmenc. Inde eleganter Nævius in suo epitaphio orcivum thesaurum de inferis dixit: ‘Itaque postquam est orcivo traditus thesauro.’ Et Ennius in Iphigen. ‘Acherontem obibo ubi mortis thesauri objacent.’ Neque tamen *favissæ* dictæ a *flavissæ*, demta l litera, quod in eas non rude æs argentumque, sed flata signataque pecunia conderetur, ut idem Valerius Soranus existimavit. Nam si ita es-

circa templa. Sunt autem qui putant favissas esse in Capitolio cellis cisternisque similes, ubi reponi erant solita ea, quæ in templo vetustate erant facta inutilia.

Faustulum ° porcellum, feturam porcorum.

FEBRUARIUS^p mensis dictus, quod tum, id est, extremo mense anni populus februetur, id est, lustraretur, ac purgaretur: vel a Junone februatâ, quam alii februalem, Romani februlim vocant: quod ipsi eo mense sacra fiebant, ejusque feriæ erant lupercalia, quo die mulieres februebantur a lupercis amiculo Junonis, id est, pelle caprina: quam ob causam is quoque dies februatâ appellabatur. Quæcumque denique purgamenti causa in quibusque sacrificiis adhibentur, februa appellantur. Id vero, quod purgatur, dicitur februatâ.

NOTÆ

set, prima in *favissa* produceretur, quam corripuit Cæsar Scaliger: 'Quæ possunt de Socraticis exisse favissis.' Neque prius *favissæ* de thesauris, sed de puteis et aquæ cisternis dictum est, ut jam supra. De favissis Capitolii insignis locus Varronis, qui Servio Sulpitio roganti, quid in Censoriis libris significarent *favissæ Capitolinæ*, rescripsit, 'in memoria sibi esse quod Quintus Catulus curator restituendi Capitolii dixisset, voluisse se aream Capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in ædem conscenderetur, suggestusque pro fastigii magnitudine altior fieret, sed facere id non quisse, quoniam *favissæ* impedissent.' *Dac.*

° *Faustulum*] Faustitatem Deam colebant Veteres pro incremento pecoris: ut, 'Si fœtura gregem suppleverit:' propterea 'almam Faustitatem' vocat Horatius. *Jos. Scal.*

Faustulum] A fœtura, quæ proprie faustitas. Unde et faustitatem Deam colebant Veteres, Horat. Od. 5. lib. IV. 'Nntrit rura Ceres et alma faustitas.' Hanc in sæculari carmine sic mire depinxit Horatius: 'Fertilis

frugum pecorisque tellus Spicea donet Cererem corona; Nutriant fœtus et aquæ salubres Et Jovis auræ.' *Dac.*

^p *Februarius*] Ait diem Lupercalia a Veteribus *Februatâ* vocari solitum. Varro: 'Lupercalia dieta, quod in Lupercali Luperci sacra faciant. Rex, cum ferias menstruas Nonis Februariis edicit, hunc diem Februatâ appellat.' *Jos. Scal.*

Februarius mensis] Varro lib. V. de L. L. 'Rex cum ferias menstruas Nonis Februariis edicit, hunc diem Februatâ appellat. Februum Sabini purgamentum, et in id sacris nostris verbum, nam et Lupercalia, Febratio, ut in antiquitatum libris demonstravi.' Et paulo post: 'Prior, a Principe Jano, Jannarius appellatus: posterior, ut iidem dicunt scriptores, ab Deis inferis Februarius appellatus, quod tum his parentetur. Ego magis arbitror Februarium a die februatâ, quod tum februatâ populus, id est, lupercis nudis lustratur antiquum oppidum Palatium, gregibus cinetum.' De februiis vide Ovid. lib. II. Fast. initio. *Dac.*

Fedum⁹ antiqui dicebant pro hedo, folus pro holere, fostim¹² pro hoste, fostiam pro hostia.

Felices^r arbores Cato dixit, quæ fructum ferunt, infelices, quæ non ferunt.

Femur femoris, et femem feminis;^s fenero, et fenerator dici potest.

Fenus appellatur^t naturalis terræ fetus; ob quam causam

//////////

12 Al. *fostem*.

NOTÆ

⁹ *Fedum*] Varro lib. iv. de L. L. ‘*Hircus* quod Sabini *fireus*: et quod illic *fedus* in Latio rure *hedus*, quod in urbe, ut in multis, a addito, *hædus*.’ Ab antiquis Græcis deductum puto, qui pro aspirata ponebant F. Latini etiam vice versa pro *f*. utebantur aspirata *h*. Sic *horctis* dicebant pro *fortis*, quod et Hispanis familiare. *Idem*.

^r *Felices*] Enumerat Veranius apud Macrobinum lib. iii. arbores *felices*, et *infelices*, in quibus est ficus atra. Vide Plin. lib. xvi. cap. 27. *Ant. Aug.*

Felices arbores] Duobus modis intelliguntur *felices* et *infelices arbores*, pro fertilibus et frugiferis, sive agrestibus et feris: sic ‘*felix olea*’ apud Virgil. et ‘*infelix oleaster*.’ At in libris pontificum *felices* et *infelices arbores* dicuntur faustæ et infaustæ, non tam fertilitatis habita ratione, quam Deorum in quorum essent tutela. Vide Macrob. lib. iii. Saturn. cap. 20. qui inter *infelices* fructiferas etiam nominat. Quanquam id a veteribus non fuisse observatum testatur hic Festi locus. Cui suffragatur alter Plinii: ‘*Infelices existimantur damnatæque religione, quæ neque seruntur usquam, neque fructum ferunt*.’ Item iste Apuleii in *Apologia*: ‘*Arbor infecunda et infelix, quæ nullum fructum ex se*

gignit, tanti est in pretio, quanti lignum ejus trunco.’ Immo et Lycophron ‘*infelicia ligna*,’ quæ ad portentorum expiationem adhibebantur, vocat *ἀκαρπα φυτά*. ‘*Ὅταν ἀκαρπῶν γυῖα συμφλέξας φυτοῖς Ἡφαίστος εἰς θάλασσαν ἐκβράσῃ σποδὸν*, id est, ‘Quando infelicitibus membra cremans lignis Vulcanus in mare cineres pone jacet.’ *Dac.*

^s *Femur femoris, et femem feminis*] At Servius et Carisius annotarunt, *Femur* tantum dictum, et ab eo declinari *femoris* et *feminis*, pro ea parte corporis, quæ est a coxa ad flexum pedis. Tibull. ‘*Implicuitque femur femini*.’ *Idem*.

^t *Fenus appellatur*] Pauli verba male cohærent cum verbis Festi. Hæc Pauli sunt, Festi, quæ sequuntur: *Fenus et feneratoris, et lex de credata pecunia, &c.* Hic Varronem Festus sequitur, de quo Gellius lib. xvi. cap. 12. ‘*Fenerator enim, uti M. Varro in lib. iii. de sermone Latino scripsit, a fenore est nominatus, fenus autem dictum a fetu et quasi fetura quadam pecuniæ parientis atque increscentis; idcirco et M. Catonem et ceteros ætatis ejus feneratorem sine a litera pronuntiasse tradit, sicuti fetus ipse et fecunditas appellata*.’ Nonius: ‘*Fenus ab eo dictum est, quod pecuniam pariat increscenti tempore, quasi fetus aut*

et nummorum fetus fenus est vocatum, et de ea re leges fenebres. Fenus, et feneratores, et lex de credita pecunia, Fenebris, a fetu dicta, quod crediti nummi alios pariant, ut apud Græcos eadem res τόκος dicitur: fenum quoque pratorum ab hac causa est appellatum, quando idipsum manens quotannis novum parit. Unde etiam festuca vocata est.

Feralia,^u Diis manibus sacrata festa, a ferendis epulis, vel a feriendis pecudibus appellata.

Ferretum^x genus libi dictum, quod crebrius ad sacra ferebatur; nec sine strue, altero genere libi: quæ qui adferebant, struferetarii appellabantur.

Ferentarii^y auxiliares¹³ in bello, a ferendo auxilio dicti: vel quia fundis et lapidibus pugnabant, quæ tela ferun-

13 Quidam libri *auxiliores*.

NOTÆ

ferura, nam et Græce τόκος dicitur ἀπὸ τοῦ τίκτειν. Neque tamen *fenus* a fetu sed ab obsoleto *feo*, unde 'femum,' 'fetus,' 'festuca,' 'femur.' At Salmasius de usuris p. 35. ait *Fenus* esse a Græco ποῖνος, quod est, Merces, pretium, vel pæna. Quod certe nemini unquam probabitur, immo et vel vocem Græcam ποῖνος pro πολὺν, nescio unde Salmasius. Nemo sane eam idonei scriptoris auctoritate tueatur. *Idem*.

^u *Feralia*] Priorem Festi etymologiam probat Varro lib. v. de L. L. 'Feralia ab inferis et ferendo, quod ferunt tum epulas ad sepulchrum, quibus jus ibi parentare.' Sed certum est *ferulis* et *feralia* esse a *fera*: nam *feram* dicebant mortem. Et *ferale* est quod ad mortuos pertinet, unde Gloss. interpretantur νεκρικόν. Feralia fiebant die 21. Februarii; Ovidius a veteribus Calendariis recedit, qui ea fuisse dicit die 17. H-

lum vide lib. II. Fast. Feralia Græci dicebant μισὰς ἡμέρας. Hesych. μισαὶ ἡμέραι, τοῦ Ἀνθεστηριῶνος μηνός, ἐν αἷς τὰς ψυχὰς τῶν κατοικομένων ἀνέλαι ἐδόκουν, 'Ferales dies mensis Anthesterionis, quibus mortuorum animas e sepulcris exire putabant.' *Idem*.

^x *Ferretum*] Viden. Cato de Re Rust. Ant. Aug.

Ferretum] Isidori Glossæ: 'Fertores, fertio libantes.' Jos. Scal.

Ferretum] Pro *fertum*. A *fero*, *fertum* pro *latum*, et *fertum* est Diis oblatum. Inde 'fertor' et 'infertor.' Gloss. 'Fertores, fertio libantes,' 'Infertor, παραθέτης,' id est 'structor.' De strue et Fertio, vide 'Struffettarii.' *Dac*.

^y *Ferentarii*] Varr. lib. vi. de L. L. 'Ferentarii equites hi dicti, qui ea modo habebant arma, quæ ferrentur, ut jaculum.' Vide 'adscriptivi.' *Idem*.

tur, non tenentur, ita appellati. Ferentarii, levis armaturæ pugnatores.

Feretrius² Jupiter dictus a ferendo, quod pacem ferre putaretur: ex cujus templo sumebant sceptrum, per quod jurarent, et lapidem silicem, quo foedus ferirent.

Feria a feriendis victimis appellata.¹⁴

Feriæ statæ^a appellabantur, quod certo statutoque die observarentur.

Ferias^b antiqui festas vocabant: ¹⁵ et aliæ erant sine die festo, ut nundinæ; aliæ cum festo, ut Saturnalia: quibus adjungebantur epulationes ex proventu fetus pecorum frugumque.

Ferire^c dictum, quod ferientes feruntur.¹⁶

Ferocit^d apud Catonem, ferociter agit. Fivere idem¹⁷ pro figere.

//////////

14 Alii *vocati*.—15 Vide Notas inf.—16 Al. *ferantur*.—17 Quidam libb. *item*.

NOTÆ

² *Feretrius*] Alii, quod ei opima ferrent spolia, vel a feriendo. Propt. lib. iv. 'causa Feretri, Omine quod certo dux ferit ense ducem; Sen, quia victa suis humeris hæc arma ferebant, Hinc Feretri dicta est ara superba Jovis.' Sed optime pronunt Scaliger dictum Feretrium a Feretro pompæ triumphalis. Valerius Flaccus: 'Has, precor, exuvias, et opima cadavera nostro Linquite, ait, Feretro.' *Idem*.

^a *Feriæ statæ*] Publicarum feriarum genera sunt quatuor: 'Stativæ,' quæ certis diebus et mensibus, et in fastis statis observationibus adnotatæ, ut agonalia, carmentalia, lupercalia, &c. 'Conceptivæ' quæ quotannis a magistratibus vel Sacerdotibus concipiuntur, vel in certos, vel in incertos dies, ut Latinæ, Paganalia, sementinæ, compitalia. 'Imperativæ,' quas consules vel prætores pro arbitrio potestatis indicunt. Et 'nundinæ,' paga-

norm, id est, rusticorum. Quibus conveniunt negotiis propriis vel mercibus provisuri. Vide Macrob. lib. i. Sat. cap. 16. *Idem*.

^b *Ferias*] Corrige, *Ferias antiqui festas vocabant*, recte: feriis epulationes adjungebantur, quare a Græco ἐστίαν 'festum diem agere,' convivio excipere dictæ *fesæ* quæ postea *Feriæ*. Velius Longus: 'Ferias quoque non fereas, quoniam apud antiquos *fesæ* non *fesæ* sunt.' Vide infra. *Idem*.

Ferias antiqui festas vocabant] Atqui quædam *feriæ* sine die festo. Quomodo igitur *ferias festas* Veteres dixerunt? Ridiculum. Lege modo, *Ferias antiqui fesias vocabant*. Idque etiam doctiss. Vossio in mentem venisse video. Vide supra '*feriæ*.' *Idem*.

^c *Ferire*] Inapte Paulus a *ferendo*. *Ferio* est ab Æolico βερπύρ pro δερπύρ unde et verbero. *Idem*.

^d *Ferocit*] A *ferox*, quod a *ferus*.

Ferus ^e ager incultus.

Fescennini ¹⁸ versus, ^f qui canebantur in nuptiis, ex urbe Fescennina ¹⁹ dicuntur allati: sive ideo dicti, quia fascinum putabantur arcere.

Fesnoe ²⁰ ^g vocabantur, qui depellere fascinum credebantur.

18 Ed. Scal. unica n.—19 Alii *Fescenia*.—20 ‘L. m. *Fescenæ*: et ita videtur scribendum.’ *Fulc. Ursin.* Conjicit *Dac. Fescenninoe*: sed legendum monet *Fescenoe*. In marg. ed. Scal. ‘*Fescenninæ* vel *Fascennona*.’ Scal. ipse, ex vestigiis priscae editionis, legit *Fascinæ*.

NOTÆ

De *fixere* pro *figere* valde dubito, neque enim reperio *g* unquam mutatum in *u*. Sed legendum est *fibere*; nam *fibō* dicebant pro *figo*; hinc *fibula*, quæ a *figo*, *fixula*. *Idem*.

^e *Ferus*] Ut contra politus ager, qui bene cultus est. *Idem*.

^f *Fescennini versus*] A *Fescennina* Tusciæ urbe, quæ ‘*Fescennia*’ Plinio, ‘*Phescennium*’ Catoni, Dionysio *Φασκένιον*, Servio, si vera scriptura, ‘*Fescennium*.’ Hodie *Citta Castellana*. Perperam Servius Campaniæ oppidum dicit. *Fescennini versus*, temere compositi et rudes, nascentis adhuc Romaniæ pœseos primordia fuere, neque nuptiales, quippe eos casci illi homines in conventibus suis ac festis solemnibus post fruges conditas, et labores rusticos exactos, sacrificiis operati, ut animum relaxarent, et sese jucunditati traderent, genio indulgentes inter epulas usurpabant, per ludum et jocum, inter se jocularia dicta obscenitate et opprobriis referta jacentes. Aperte declarat Horat. in Epistola ad Augustum quæ est l. lib. 11. ‘Agricolæ prisci, fortes, parvoque beati, Conditæ post frumenta, levantes tempore festo Corpus, et ipsum animum spe finis dura ferentem, Cum sociis operum, et pueris, et conjuge fida Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,

Floribus et vino Genium, memorem brevis ævi. Fescennina per hunc inventa licentia morem Versibus alternis opprobria rustica ludit.’ Livius lib. 1. ‘Qui non, sicut ante, Fescennino versu similem incompositum temere ac rudem alternis jaciebant.’ Inde postea versus, qui a puerorum multitudine nubentibus canebantur, quia omnium lasciviarum et opprobriorum plenissimi erant, *Fescennini* dicti sunt. Catull. ‘Nec diu taceat procax Fescennina locutio.’ ‘Convivia festa’ vocat Lucanus lib. 11. ‘Non soluti lusere sales, nec more Sabino Excepit tristis convivia festa maritus.’ *Idem*.

^g *Fesnoe*] Lego *Fascinœ* ex vestigiis priscae editionis. *Fascinœ*, ut ‘*Pilumnoe*,’ ‘*poploe*:’ hoc est, Fascini, Pilumni, populi. *Jos. Scal.*

Fesnoe] In marg. *Fescenninæ*. An legendum *Fescenninoe*, ut Fescennini dicti fuerint pueri, qui in nuptiis Fescenninos versus canentes, sic fascinum arcere putabantur? At liber antiquus, *Fescenoe*. Et ita legendum; nam et Deus *Fascinus* fuit, qui fascinum depellebat; Imperatorum et infantium custos, inter sacra Romana a Vestalibus cultus. De quo Plin. lib. xxviii. cap. 4. *Fescenoe* pro *Fascinœ*, id est, *Fascini*, ut ‘*Pilumnoe*,’ ‘*poploe*,’ pro *Pilumni*, *popli*. *Dac.*

Festram^h antiqui dicebant, quam nos fenestram.

Fetialesⁱ a feriendo dicti: apud hos enim belli pacisque faciendæ jus est.

FIBER,^k genus bestię quadrupes. Plautus: Sic me subes

1 Ed. Scal. *Feriales*.

NOTÆ

^h *Festram*] Nihil præterea addit ineptissimus mutilator, hoc uno contentus, vocabula tantum nobis apponere, significationis, et omnis ritus, atque antiquitatis securus. At nos sciamus *Festram* fuisse ostium minusculum in sacrario. Quod tantum abest, ut prætermittere debuerit abbreviator iste, ut etiam de eo librum justum confecerit doctissimus simul atque vetustissimus Grammaticus M. Antonius Gniphio. Macrobius: 'Item Antonius Gniphio, vir doctus, ejus scholam Cicero post laborem fori frequentabat, Salios Herculi datos probat in eo volumine, quo disputat quid sit Festra, quod est ostium minusculum in sacrario, quo verbo Ennius etiam usus est.' Ita jamdudum legendum in Macrobio suspicatus sum, cum ecce confirmata est sententia nostra libro Macrobii manuscripto, ejus copiam nobis fecit eruditissimus, ac totius antiquitatis jurisque civilis promptuarium Petrus Pithæus, amicus noster. *Jos. Scal.*

Festram] *Fenestra* a *φαιζω*, quasi *fanestra*. Per syncopen *festra*, nisi *festra* simpliciter sit a *φάω*, ut putavit Vossius. Neque *festra* fuit quævis fenestra, per quam lux intraret, sed minusculum sacrarii ostium. De ea librum justum confecit doctissimus simul atque vetustissimus Grammaticus M. Antonius Gniphio: Macrobius: 'Item Antonius Gniphio, vir doctus, ejus scholam Cicero post laborem fori frequentabat, Salios Herculi datos probat in eo volumine,

quo disputat quid sit Festra, quod est ostium minusculum in sacrario, quo verbo etiam Ennius usus est.' *Dac.*

ⁱ *Fetiales*] Legati, qui vel ad pacem faciendam, vel ad bellum indicendum. A feriendo fœdere dicti, quasi *feriales*, vel a *faciendo*, quasi *faciales*, unde et quidam per C scribunt. Sed apud Græcos semper per T *φειάλης*. Quare optime Vossius, qui ait dictos a *fatū*, id est, *fando*, a converso in *e*. Quippe et *oratores* dicebantur Varr. de vita pop. Rom. 'Itaque bella et tarde, et nulla licentia suscipiebant, quod bellum nullum, nisi pium, putabant geri oportere, et priusquam indicerent bellum iis, a quibus injurias factas sciebant, fetiales legatos res repetitum mittebant quatuor, quos oratores vocabant.' *Idem.*

^k *Fiber*] Animal quod et 'castor,' et 'canis ponticus' dicitur. *Fiber*, quod extremas annuum oras colat, quas *fibras* dixere. Nam Veteres omne extremum *fibrum* vocabant. Unde *fibra* extremæ jecinoris partes, et vestium fimbriæ. Varro lib. iv. de L. L. 'Fiber ab extrema ora fluminis dextra et sinistra maxime quod solet videri, et antiqui fibrum dicebant extremum, unde in sagis extrema fimbriæ, et in jecore extremum fibra, hinc fiber dictus.' Ubi Scaliger, 'Ut a cerno, cribrum; a facio, faber; a luo, liber; a cresco, creber; a glubo, glaber; a scarreo, scaber; a suo, suber; &c. sic a finio, fiber.' Verum Salvasius *fimbria* sive *fibria* et

cotidie, quasi fiber salicem : quo nomine extremæ fluminis oræ appellantur. Unde et fibras jecinorum, et fimbrias vestimentorum dicimus.

Ficolea,¹ palus ficulneus.

Fides^m genus citharæ dicta, quod tantum inter se chordæ ejus, quantum inter homines fides, concordent : cujus deminutivum fidicula est.

Fidustaⁿ a fide denominata, ea quæ maxime fidei erant.

Filicata² patera^o dicta, quod ad filicis herbæ speciem sit cælata.

Filicones,^p mali et nullius usus, a filice³ dicti.

Firmum^q ἀπὸ τοῦ ἔρματος dictum videtur.

Fiscellus,^r casei mollis appetitor, ut catillones catillorum liguritores.

Fixulas,^s fibulas.

FLAGRATORES^t dicebantur genus hominum, quod mercede flagris cædebantur.

//////////

² Quidam libri *Felicata*, et mox *felicis*.—³ Hic quoque libri *Flicones*... *felice*.

NOTÆ

fiber pro Castore ab Æolio φιβρὸς pro θιβρὸς, quod significat, molle, pulchrum, ornatum amans. Hesych. ‘Nam *fimbriis* villi assuuntur ad molliem et ornatum.’ ‘Fibro autem mollior pluma pitus’ Plin. lib. VIII. cap. 30. Mili Veterum sententia magis placet. *Idem*.

¹ *Ficolea*] Pro *ficulea*, id est, ficulnea, a ficus, ficulus. *Idem*.

^m *Fides*] Immo a Græco σφίδες. Hesych. σφίδες, χορδαὶ μαγειρικαὶ, σφιδῆ, χορδῆ. A fides, fidicula, sideris nomen est quod *lyram* vocant. *Idem*.

ⁿ *Fidusta*] Ut a venus, venustus; onus, onustus; sic a fidus, fidustus. *Idem*.

^o *Filicata patera*] Cui *filicis* sive *felicis* herbæ species cælo erat insculpta. Meminit Cicero in paradoxis;

‘Quid a Numa Pompilio? minusne gratas Diis immortalibus capedines ac fictiles urnulas, quam filicatas aliorum pateras arbitramur?’ Sic ‘lanx pampinata,’ ‘patina hederata,’ ‘discus corymbiatus,’ apud Trebelliam Pollionem, a pampino, hedera, et insculptis corymbis, sive corymbiis. *Idem*.

^p *Filicones*] Sic ‘blitei’ et ‘blitones’ a ‘blito.’ *Idem*.

^q *Firmum*] A Græco ἔρμα, fulcrum, firmamentum, nisi malis cum Vossio, ab ἔρμος, nexus. *Idem*.

^r *Fiscellus*] A fiscella, quæ est vas vimineum, per quod defluit serum. Isidoro in Glossis, ‘forma ubi casei exprimuntur.’ *Idem*.

^s *Fixulas*] A figo, fixum, fixibula, fixula, fibula. *Idem*.

^t *Flagratores*] Immo potius ii vi-

Flamearii infectores flamei coloris; ^u violarii violatii coloris dicuntur.

Flamen ^x Dialis dictus, quod filo assidue veletur; indeque appellatur flamen, quasi filamen: Dialis autem appellatur a Dio, a quo vita dari putabatur hominibus.

Flameo amicitur nubens ^y omnis boni causa, quod eo assidue utebatur Flaminica, ^z id est, Flaminis uxor, cui non licebat facere divortium. Flameo vestimento Flaminica utebatur, id est, Dialis uxor, et Jovis sacerdos, cui telum fulminis eodem ⁴ erat colore.

Flaminia ⁵ dicebatur sacerdotula, quæ Flaminicæ Diali præministrabat, eaque patrimēs et matrimēs ⁶ erat, id est, patrem matremque adhuc vivos habebat.

Flaminicæ ^b ædes, domus Flaminis Dialis.⁷

4 Quidam libb. *fulminire idem*.—5 Al. *Flanilla*.—6 Alii libb. *patrima et matrima*.—7 Legendum monet Scal. probante Dac. *Flaminia, ædes Flaminis Dialis*.

NOTÆ

dentur fuisse 'qui flagris cædebant.' Id ipsa vox satis ostendit, quæ activa est, non passiva. *Idem*.

^u *Flamearii infectores flamei coloris*] Distingue: *Flamearii, infectores flamei coloris; violarii, violatii coloris dicuntur*. Locum Plauti respicit Festus, qui est in Aulul. act. III. sc. 5. 'Stat fullo, Phrygio, aurifex, lanarius: Caupones patagiarii, indusiarii, Flamearii, violarii, carinarii.' *Idem*.

^x *Flamen*] Quasi filamen, a filo lanæ quo velabantur. *Idem* Varr. lib. IV. de L. L. et Servius lib. VIII. *Æneid*. alii a *Pileo* quasi *pileamines*: sed omnino *flamines* dicti a velamento capitis quod *flameum* dicebatur propter colorem luteum sive rubrum. *Idem*.

^y *Flameo amicitur nubens*] Lucanus lib. II. de Martia iterum nubente: 'Lutea demissos velarunt flamea vultus.' Inde Plinius lib. XXI. cap. 8.

'Lutei video honorem antiquissimum in nuptialibus flameis totum feminis concessum.' *Idem*.

^z *Eo assidue utebatur Flaminica*] Quæ ideo *cincta* dicebatur. Vide 'cincta,' ubi *flameum*, 'vestem' dicit, ut infra 'vestmentum.' *Idem*.

^a *Flaminia*] Puella, quæ Flaminicæ ministrabat, ut 'Flaminus,' puer, qui Flamini; utriusque patrimi et matrimi erant, sive patrimēs et matrimēs. Nam utrumque dicitur. Vide 'Patrimi.' *Idem*.

Flaminia] Patrimem et matrimem interpretatur, cujus uterque parens in vivis est. At alii, qui ex eodem patre et matre nati: nam ἀμφιβαλῆ vertunt. At contra ἀδελφὸν ἐτεροβαλῆ vocat Cedrenus uterinum, aut consanguineum. *Jos. Scal.*

^b *Flaminicæ*] Omnino legendum, *Flaminia, ædes Flaminis Dialis*. Nam Flaminicæ ædes mirum non est si sunt

Flaminius Camillus^e puer dicebatur ingenuus patrimēs et matrimēs,^g qui Flamini Diali ad sacrificia præministra-
bat: antiqui enim ministros camillos dicebant. Alii di-
cunt omnes pueros ab antiquis camillos appellatos, sicut
habetur in antiquo carmine, cum pater filio de agricul-
tura præciperet: Hiberno pulvere, verno luto, grandia
farra, Camille, metes.

Flaminius circus et via Flaminia^d a Flaminio consule dic-
ta sunt, qui ab Annibale interfectus est ad lacum Thrasim-
enum.

Flaminius lictor^e est, qui Flamini Diali sacrorum causa
præsto est.

Flator,^f tibicen.

Flemina^g dicuntur, cum ex labore viæ sanguis defluit circa
talos.

g Alii libb. *patrimus et matrimus*.

NOTÆ

domus Flaminiis, quomodo dicitur
'Flaminius Camillus,' et 'Flaminius
lictor.' Apud Ovidium in Fastis:
'Ipse ego Flaminia poscentem Fe-
brua vidi, Februa poscenti pinea
virga data est.' Flaminia, ex ædibus
Flaminiis. Ita legimus apud Ovi-
dium, pro eo, quod hodie *Flaminiam*.
Idem.

Flaminia ædes] Scaliger, *Flaminia*,
ædes Flaminiis Dialis. Optime, *Fla-
minia* enim absolute dicebatur. Ovid.
ii. Fast. 'Ipse ego Flaminia poscentem
Februa vidi, Februa poscenti
pineam virgam data est.' Prout hunc
locum restituit idem Scaliger: *Fla-
minia*, id est, ex ædibus Flaminiis.
Dac.

^c *Flaminius Camillus*] Vide 'Camil-
lus.' Idem.

^d *Flaminius circus et via Flaminia*] Livii epitom. lib. xx. 'C. Flaminio
Censor viam Flaminiam munivit, et
circum Flaminium exstruxit.' Circus

Flaminius, qui et Apollinaris ab A-
pollinis templo dicitur ab æde sancti
Angeli in Piscina, ad campum usque
Agonium protensus. Via Flaminia
per Hetruscos Aretium ducebat.
Idem.

^e *Flaminius lictor*] Hunc Ovidius
intelligit ii. Fast. 'Quæque capit
lictor domibus purgamina certis,
Torrída cum mica farra, vocantur
idem.' Idem.

^f *Flator*] Glossarium: 'Flat flator,
φυσᾶ ἀλλητής.' Arnobius libro secun-
do: 'Tibia, calamoque flantes.' Ve-
teres Glossæ: 'Ἀλλητής, flator, tibi-
cinator.' *Jos. Scal*.

^g *Flemina*] Placidus in Glossis:
'Fleminum, vestem, in qua sanguis
ambulando in pedes defluit.' Vide
infra in 'Tama:' et supra in 'Boa.'
Ful. Ursin.

Flemina] Caper: 'Flemina est, ubi
abundant crura sanguine.' Vossius
deducit a *φλεγμονή*, id est, tumor.

Florifertum^h dictum, quod eo die spicæ feruntur ad sacrarium.

Flumentana portaⁱ Romæ appellata, quod Tiberis partem ea fluxisse affirmant.

Fluoniam Junonem^k mulieres colebant, quod eam sanguinis fluorem in conceptu retinere putabant.

Flustra^l dicuntur, cum in mari fluctus non moventur, quam Græci *μαλακίαν*⁹ vocant.

Focus,^m fomenta, focillationes, foculi a fovendo, id est, calefaciendo dicta sunt.

Fodare,ⁿ fodere.

Fœdus^o appellatum ab eo, quod in paciscendo fœdere hos-

9 Al. γαλήνη.

NOTÆ

Usus est Plant. Epidic. act. i. sc. 2. 'Lassitudine me invaserunt miserum in genna flemina.' *Dac.*

^h *Florifertum*] Quod in sacrarium Cereris ferebant post messem factam. Glossæ: 'Florifertum, ἀνθοφορία.' *Idem.*

ⁱ *Flumentana porta*] Immo potius quod ad fluvium sita esset; nam erat ad lævam partem Tyberis. Hodie *porta populi*. *Idem.*

^k *Fluoniam Junonem*] Vide Arnob. lib. iii. Augustin. de Civit. Dei lib. vii. cap. 2. et 3. *Idem.*

^l *Flustra*] Tertullianus de Pallio: 'Sic et mari fides infamis, dum flabris aquæ mutantibus de tranquillo probum, de flustris temperatum, et extemplo de decumanis inquietat.' *Jos. Scal.*

Flustra] A fluo, flustrum, ut a luo, lustrum, utitur Tertullianus de Pallio lib. ii. 'Sic et mari fides infamis, dum flabris aquæ mutantibus de tranquillo probum, de flustris temperatum, et extemplo de decumanis inquietat.' Tunc autem *flustrum* dictum puto, cum post tempestatem

fluctus non moventur, quia tunc 'Defluit saxis agitated humor.' *Dac.*

^m *Focus*] Ovid. vi. Fast. 'At focus a flammis et quod fovet omnia dicitus.' Sed melius viri docti qui *foveo* dicunt a *focus*; unde foculus, foculare, focillare. *Focus* autem a φῶγω, seu φωγνύω, vel φῶγνυμι, nro. *Idem.*

ⁿ *Fodare*] Fortean apud Ennium legerat: 'Illyrici restant Siciis Sibirisque fodantes;' ubi vulgo *fodentes*, quod non placet, quia hic litera *e* vocem reddit nimis exilem et exanguem. Aurem tuam interroga et lege. Vide 'Sibiria.' *Idem.*

^o *Fœdus*] Virg. lib. viii. Æn. Fœtiales autem dici apparet in veteribus monumentis, et a Græcis, Dionysio, et Plutarcho ita appellantur, a *feta* fortasse *cæsa*. Vide 'Porci.' *Ant. Aug.*

Fœdus] Vide in 'Fœdum:' et fortasse hic *Fœstia* pro *hostia* scribendum. Velius Longus de Orthographia: 'Siquidem, ut testis est Varro, a Sabinis Fæsena dicitur, et sicut S familiariter in R transit, ita F in vi-

tia¹⁰ necaretur: Virgilius: Et cæsa jungebant fœdera porca: vel quia in fœdere interponatur fides.

Folium^p a Græco venit, quod illi dicunt φύλλον, sed ideo per unum L, quia antiqui non geminabant consonantes.

Folliculare^q appellatur pars remi, quæ folliculo est tecta,¹¹ a quo vita follicularis.

Fomites^r sunt assulæ ex arboribus, dum cæduntur, excussæ, dictæ, quod in eo opere occupati, cibis potuque confœventur. At Opilius adustas jam vites vocari existimat fomites: alii vocari putant scintillas, quæ ex ferro candenti malleis excutiuntur: dictæ autem ita, quia igni sunt confœtæ: pari modo assulæ, quæ sunt securibus excussæ.^s

10 Conjicit Ursin. *Fœstia*. V. e. scda. Vir quidam doct. in marg. ed. Scal. conj. *scda*.—11 Ed. Scal. *lecta*.

NOTÆ

cinam aspirationem mutatur; similiter ergo et hædos dicimus cum aspiratione, quoniam fœdi dicebatur apud antiquos, item hircos, quoniam eosdem æque fircos vocabant.^r *Ful. Ursin.*

[*Fœdus*] Vel a *ferire*, vel a *forda*, vel a *fæde*, vel a *fide*, vel ab *Hædus*. Sed est a *fidus*; nam et *fidus* pro *fædus* dixit Ennius. *Dac.*

[*Folium*] Verum est esse a φύλλον, sed posterius l mutatur in i. Contra quod Festus putavit. Sic ab άλλος, alius. *Idem.*

[*Folliculare*] Folliculum vocat, quod Græci ἄσκωμα. *Jos. Scal.*

[*Folliculare*] A folliculo, id est, pelle remos muniente, qua parte scalmio incumbunt. ἄσκωμα vocant Græci. Hesych. ἄσκωμα, δερμάτιον, ὃ ἐν ταῖς τριήρεσιν ἔχουσιν, id est, 'Folliculum, pellis, quam in tritremibus habent.' Hesychii verba illustrat interpres Aristophanis in βατράχ. ἄσκωμα δὲ δερμάτιον τι ᾧ ἐν ταῖς τριήρεσι χρῶνται καθ' ὃ ἡ κόπη βάλλεται, i. e. 'Follicu-

lum, pellis qua in navibus utuntur per quam remus impellitur.' Inde follicularis vita, eorum qui ad remos sunt delegati. Aliter tamen follicularem vitam interpretatus est Meursius, nempe cadneam, ad instar folii: nam follum, i. folium, unde folliculum, extrema pars remi in folii similitudinem desinens, quæ Græcis πτερὸν, quod alæ vicem navi præstet. *Dac.*

[*Fomites*] Omnis materia arida et ad ignescendum apta *fomes* dicitur a *fovendo*, quod eo ignis foveatur. Natum est illud in Æneid. 'Suscepitque ignem foliis, atque arida circum Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.' *Idem.*

[*Pari modo assulæ, quæ sunt securibus excussæ*] Inde Glossarium Græco-Lat. 'πελέκημα, fomis, fomes.' 'πελεκήτης, dolator.' 'πελεκῶ, dolo, fomeo.' Supra, cum addit Festus, *at Opilius adustas jam vites vocari existimat fomites*, unguæ sunt de vitibus: scribendum, ut in vetustissimo libro legitur: *At Opilius*

Fons a fundendo ^t dicitur.

Fontinalia,^u fontium sacra : unde et Romæ fontinalis porta.

Forago,^x filum, quo textrices diurnum opus distinguunt, a furando ¹² dictum.

Forbeam ^y antiqui omne genus cibi appellabant, quam Græci φορβήν vocant.¹³

Forcipes ^z dicuntur, quod his forma, id est, calida capiuntur.

Fordicidiis ^a boves fordæ, id est, gravidæ, immolabantur, dictæ a foetu.

12 ' L. m. habet a forando, pro furando.' Fulv. Ursin. Vid. Not. inf.—
13 Ed. Scal. vocabant.

NOTE

*adustas jam fomites vocari existimat. Fomites alii vocari putant scintillas, quæ ex ferro candenti malleis excutiuntur. Dixerat fomites assulas esse ex arboribus dum cæduntur excussas. Opius non assulas quæ ex arboribus excuterentur inter cædendum, sed jam adustas existimabat vocari fomites. Servius ex libro commentariorum Clodii quarto : ' Fomites, assulæ ambustæ, ligna excavata, a fungis nomine excepto.' Hoc dicit, quia fungi pro fomitibus in usu erant et escas vocabant, unde apud recentiores Græciæ medicos, ἴσκαλ, hoc est, escæ, proprie appellantur fungi arboribus innascentes, quod fomitum usum præberent. Salmas. in Solin. *Dac.**

^t *Fons a fundendo]* Varro lib. iv. de L. L. ' Fons unde funditur e terra aqua viva.' *Idem.*

^u *Fontinalia]* Ex *fontanalia*. Varr. lib. v. ' Fontinalia a fonte, quod is dies feriæ ejus, ab eo autem tum et in fontes coronas jaciunt, et puteos coronant.' Erant die Octobris decima tertia. Porta Capena dicta Fontinalis, quod juxta fontis eam delubrum fuerit. *Idem.*

^x *Forago]* Immo a *forando* potius,

quia eo filo forabant telam, ut pensa distinguerent. Quare vel ita legendum, vel dicendum est hæc, a *furando* dictum, ab alio esse adjecta. Sane a Ms. Pauli codice absunt, ut monuit Voss. In Glossario Isidori *forago* exponitur ' trames diversi coloris.' *Idem.*

^y *Forbeam]* Servius, ' Fibræ, herbæ. Nigid. Commento Grammaticali : φορβή, sed antea Fibra dicta est, ut nunc etiam rustici dicunt.' Hæc Servius, qui adhuc est in conditoriis eruditi amici nostri P. Danielis. Ex quibus suspicor alterutrum scriptorem ex altero emendandum. *Jos. Scal.*

Forbeam] A Græco φορβειὰ pro φορβή, quod apud Suidam legitur, φορβή, φέρβω, pasco. *Dac.*

^z *Forcipes]* Velius Longus : ' Forcipes dicimus ab eo, quod formum capiant, i. calidum.' *Ful. Ursin.*

Forcipes] Formicapes, forcipes, si Festo credimus. Sed melius a *ferro*, quasi *ferricapes*. *Dac.*

^a *Fordicidiis]* Varro libro v. non a foetu, sed quia fert in ventre fordam dici existimat. Ovid. lib. iv. ' Forda ferens bos est, fœcundaque dicta fe-

Forma^b significat modo faciem cujusque rei, modo calidam, ut cum exta, quæ dantur, deforma appellantur.¹⁴

Et Cato ait de quodam ædificio æstate frigido, hieme formido. Item forma appellatur puls miliacca ex melle.

Formiæ^c oppidum appellatur ex Græco, velut hormiæ, quod circa id¹⁵ crebræ stationes tutæque erant, unde proficiscebantur navigaturi.

Formuales^{16 d} forcipes dictæ, quod forma capiant, id est, ferventia.

Fornacalia^e feriæ institutæ sunt farris torrendi gratia: quod

14 Legendum monet Scal. ut cum exta, quæ dantur, Formida appellantur.—

15 Ed. Scal. circa hæc.—16 Legendum monent Scal. et Dac. formucapes.

NOTÆ

rendo: Hinc etiam fœtus nomen habere putant.⁷ Festus hordam etiam dici, et hordicidia, ostendit litera H. Ant. Aug.

Fordicidiis] Glossarium: 'Fordas, ἐγκυμονόσας.' 'Forda, θυσία ἐγκύμωνος βοός.' Jos. Scal.

Fordicidiis] Varro lib. iv. de L. L. 'Fordicidia a fordis bubus: bos forda quæ fert in ventre: a fordis cædendis fordicidia dicta, quod eo die publice immolantur boves prægnantes in curiis complures.' Vide 'Horda.' Dac.

^b *Forma*] *Formum* antiqui dixere calidum, quod est a Græco θερμός. Unde 'deformus' apud Catonem valde calidus. Inde 'forma' pro facie, et pulchritudine, et 'formosus.' Quidam non *formum*, sed *forvum* dicunt, a *fervendo* scilicet. Servius: 'Nam forbum est calidum, unde et formosos dicimus, quibus color sanguinis ex rubore pulchritudinem creat.' Sed melius *formum*. Donat. in Phorm. Act. II. Sc. 2. 'Veteres ignem et calorem quandam, quasi fervorem, dixerunt formam, et ideo fornaces forcipes, formam et formosos, ex quibus

ignis amoris exoritur.' Melius tamen *forma* vel ab ὄραμα, vel a μορφή, transpositis literis. De *forma pro pulle* nemo quod sciam præter Festum meminit. *Idem*.

^c *Formiæ*] Campaniæ urbs, quasi *hormiæ*, inquit Festus. Eum igitur latuit prius dictam, *Hormiæ*. Strab. lib. v. 'Ἐξῆς δὲ Φορμίαι, Λακωνικὸν κτίσμα: Ὀρμίαι λεγόμενον πρότερον, διὰ τὸν εὐθόρμον: id est, 'Deinde Formiæ, oppidum a Laconibus conditum; Hormiæ prius dictum propter opportunitatem portus.' Plin. 'Oppidum Formiæ, Hermiæ dictum, ut existimavere, antiqua Læstrygonum sedes.' Nescio unde Servius ἀπὸ τῆς ὀρμῆς dictum tradidit. 'Formiæ,' inquit, 'quæ ante Hormiæ, ἀπὸ τῆς ὀρμῆς, id est, ab impetu, dictæ.' *Idem*.

^d *Formuales*] Manifesto legendum *formucapes*, unde contractum *Forcipes*. Jos. Scal.

Formuales] Legendum *Formucapes*, ut optime Scaliger. Id sequentia clamant. Dac.

^e *Fornacalia*] Ovid. lib. II. Fast. 'Facta Dea est Fornax: lacti Fornace coloui Orant, ut fruges temperet illa

ad fornacem, quæ in pistrinis erat, sacrificium fieri solebat. Fornacalia sacra erant, cum far in fornaculis torrebant.

Fortis^{17 f} frugi, et bonus, sive validus.

Forum⁸ sex modis intelligitur. Primo, negotiationis locus, ut forum Flaminium, forum Julium, ab eorum nominibus, qui ea fora constituenda curarunt, quod etiam locis privatis, et in viis,¹⁸ et in agris fieri solet. Alio, in quo judicia fieri, cum populo agi,^h conciones haberi solent. Tertio, cum is, qui provinciæ præest, forum agereⁱ dicitur, civitates¹⁹ vocat, et de controversiis eorum cognoscit. Quarto, cum id forum antiqui appellabant, quod nunc vestibulum^k sepulchri dici solet. Quinto, locus in navi; sed tum masculini generis est, et plurale.¹ Sex-

17 Alii libri *Forectes*, *Forctes*, *Forotes*. Scal. et Dac. legunt *Forctis*.—18 Alii in *vicis*.—19 Ed. Scal. cum *civitates*.

NOTÆ

suas. Curio legitimis nunc fornacalia verbis Maximus indicit, nec stata sacra facit.' *Idem*.

^f *Fortis*] Restitue ex veteri editione *Forctis*. In 12. Tabulis: SANATIBVS IDEM. QVOD. FORCTIBVS. IOVS. ESTO: id est, bonis, et qui non defecerant a populo Ro. *Jos. Scal.*

Fortis] Lege *forctis*. Vide 'Hortum.' *Dac.*

⁸ *Forum*] 'Forum agere.' Lucas in Actis, αὐτοῦ ἀγοραῖοι ἔγοντο. Et Servius in illud: 'Indiciteque forum.' *Jos. Scal.*

Forum] Varro lib. iv. de L. L. 'Quo conferrent suas controversias, et quæ vendere vellent, et quo quæque ferrent, forum appellarunt.' *Dac.*

^h *In quo judicia fieri, cum populo agi, &c.*] Græce δικάστηριον. Vide 'cum populo agere.' *Idem*.

ⁱ *Cum is, qui provinciæ præest, forum agere*] Cic. Epist. fam. 4. lib. III. 'Malevoli homines, qui te forum

Tarsi agere, statuere multa, decernere, judicare dicerent, cum posses jam suspicari tibi esse successum.' 'Conventum' et 'conventus agere' pro eodem dicitur. Cicer. Verr. 27. 'Scitote esse oppidum in Sicilia nullum ex iis oppidis in quibus Prætores consistere et conventum agere solent.' Cæsar, lib. iv. Belli Gall. 'Framento exercitui proviso, in Italiam ad conventus agendos profectus est.' Galli dicunt *tenir les assises, les estats*. *Idem*.

^k *Cum id forum antiqui app. q. n. v.*] Cicer. lib. II. de Legib. sect. 24. 'Quod autem Forum, id est, vestibulum sepulchri, bustumve usucapi vetat, tutetur jus sepulchrorum.' Loquitur Cicero de lege 12. tab. 'Forum bustumve usucapi nefas esto. Fori bustive æterna auctoritas esto.' *Idem*.

¹ *Locus in navi, sed tum m. g. est, et pl.*] *Forus* non tantum pro loco in

to fori significant Circensia spectacula,^m ex quibus etiam minores forulos dicimus. Inde et forare, et forasⁿ dare, et fores, et foras, et forecula,²⁰ id est, ostiola dicuntur.

Fovii,^o qui nunc Fabii dicuntur, dicti, quod princeps gentis ejus ex ea natus sit,^p cum qua Hercules in fovea concubuit. Alii putant eum primum ostendisse quemadmodum ursi et lupi foveis caperentur.

FRACEBUNT, displicebunt.^q

Frater^r a Græco dictus est φρήτωρ,^r vel quod sit fere alter.

²⁰ ‘Pro forecula, m. l. habet forula.’ Fulv. Ursin. Alii libri forcula.—1 Al. φράτωρ.

NOTÆ

navi, sed etiam pro negotiationis loco masculine dixerunt. Ut Lucilius. Vide Nonium. Charisius lib. 1. ‘Forum neutro genere dicimus, locum rebus agendis destinatum, aut cum commercium significamus. Masculine autem tabulata navium, et semper pluraliter, quamvis Gellius fora navium neutraliter dixerit. Et Lucilius negotiorum forum masculine extulerit, lib. III. Forum olim ornatus lucernis.’ Immo falsi sunt etiam et Festus et Charisius, cum affirmant fori de tabulatis navium pluraliter dici. Nam et singulariter Ennius extulit: ‘Multa foro ponens, ageaque longa repletur.’ Et Sallust. ‘Illum nautis forum.’ Videlicet *forus* est *tabula*, unde ‘forum aleatorium’ vocat Sueton. tabulam sive alveum lusorium. Et Gellius de Arione lib. XVII. cap. 19. ‘Stansque in summæ puppis foro.’ *Fora*, id est, *tabula*. *Idem*.

^m *Fori significant Circensia spectacula*] Hoc est, loca erecta in Circo, unde Indos spectarunt. Livius lib. 1. sect. 36. ‘Tum primum Circo, qui nunc maximus dicitur, designatus locus est. Loca divisa patribus equibusque, ubi spectacula sibi quisque facerent, fori appellati. Spectavere

fureis duodenos ab terra spectacula alta sustinentibus pedes.’ Inde per diminutionem dicti forali, id est, armariola sive capsulæ ubi reponuntur libri. Sueton. August. cap. 31. *Idem*.

ⁿ *Inde et forare, et foras*] Immo potius a *foras* est *forum*, *forus*, et *foris*, unde *forare*. *Foras* autem a θύραζε. Forsan etiam *foris* melius a θύρα. Quod Scaligero et Caninio placuit. *Idem*.

^o *Forii*] Veteres pro *fodio* dixere *faveo* et *foveo*, *fovea* et *favea*: inde *Fovii* et *Favii*, qui postea, *u* mutato in *b*, *Fabii*. Sed vide Plutarch. in vita Fabii Maximi. Plinium lib. XVIII. cap. 3. *Idem*.

^p *Ex ea natus sit*] Hanc Vindunnam Evandri filiam vocant. *Idem*.

^q *Fracebunt, displicebunt*] *Fracem* Veteres dicebant facem expressam ex oleis. Inde *fracere* et *fracescere*, mollescere, putrefieri, et corrumpi. Gloss. ‘Fracescere, ἐξίστασθαι, demutari, corrumpi.’ Item, ‘Fracidus, ὑπέρωπος, exoletus:’ et quia quæ fracidæ et corruptæ, ea minus grata sunt. Inde factum ut *fracere* pro *dispicere* Veteres usurparint. *Idem*.

^r *Frater*] Nigidius hoc apud Gell. lib. XIII. cap. 3. *Ant. Aug.*

Fratilli,^s villi sordidi in tapetis.

Fratrare^t puerorum² manmæ dicuntur, cum primum tumescunt, quod velut fratres pares oriuntur: quod etiam in frumento spica facere dicitur.

Fratratria,^u uxor fratris.

Fraus^x erit, fraudem commiserit.

Fraxare,^y vigiliam circumire.

Fregellæ,^z locus in urbe, in quo civitatis illius³ hospites habitavere.

//////////

2 Al. *puellarum*.—3 Ed. Scal. *felii*.

NOTÆ

Frater] Postremum etymon ex Nigidio refert Gellius lib. XIII. cap. 10. 'Fratris autem,' inquit, 'vocabulum P. Nigidius, homo impense doctus, non minus arguto subtilique etymo interpretatur: frater, inquit, est dictus, quasi fere alter.' Vide Nonium. Et hoc firmari videtur cognomento Romuli qui *altellus* dictus est, id est, gemellus, ab *alter*. Tamen magis placet *frater* esse a *φράτωρ*, sive potius ab Æolico *φράτηρ*. *φράτορας* enim dicebant sodales, qui erant ejusdem tribus vel etiam familiæ, nam *φρατριὰ* est, quasi *πατριὰ*, inserto *ρ*. Inde et collegæ appellantur *confratres*. *Dac.*

^s *Fratilli*] A *φράττω*, munio. Et ita videntur esse villi illi, qui in oris et extremitatibus tapetium relinquuntur, quare optime *fibriæ*. Glossæ veteres, 'Fratilli, *κροσσοί*.' Nam Crossi sunt *λέγναι*, *λόματα*, *fibriæ*. *Idem.*

^t *Fratrare*] Vide 'Sororiare.' *Ant. Aug.*

Fratrare] Et *fraterculare*. Vide 'Sororiare.' *Dac.*

^u *Fratratria*] Nonius: 'Fratratriæ appellantur fratrum inter se uxores.' Gloss. 'Fratratria, *ειδάτηρ*.' *Androma-*

cha et *Helena* erant *fratratriæ*. *Idem.*

^x *Fraus*] Livius lib. XXIII. 'qui capitalem fraudem ausi, quique pecuniæ judicati in vinculis essent.' Lege, *fraudem fraus*. Plautus *Asinaria*: 'Metuo, in commune ne quam fraudem fraus siet.' *Jos. Scal.*

Fraus] *Plaut. Asinaria Act. II. Sc. 2.* 'Non placet, metuo in commune ne quam fraudem fransus siet.' Vide 'Nonium.' *Dac.*

^y *Fraxare*] A *φράττω*, munio, quod, qui vigiliis obeunt, si sint, velut aliorum septum atque munimentum. Aliiter paulo tamen Scaliger in conjectaneis: 'Frago antiquum, ut pago, tago, est lentare, flectere: *παρὰ τὸ φράγειν*, unde *φράγνυμι*, quod significat lentare, ut, 'lentare remum,' Virgilio, et, 'lentare arcum,' Statio. Ab eo *φράγειν*, et *φράττειν* dici ceptum pro ambire, et Latinum priscum *fraxare*, obire, circuire vigilias, a *frago*, ut a veho, vexo, tago, taxo; *fraxatores* ergo custodes circumientes vigilias.' *Idem.*

^z *Fregellæ*] *Fregellæ* urbs olim nobilis ad fluvium *Lirim* sita, unde postquam cives Roman commigrarunt, locus ubi habitavere *Fregellæ* dictus est. *Idem.*

Frenitum^a dictum velut ferimentum.

Frendere^b est frangere : unde est faba fressa : unde et dentibus dicimus frendere.

Frequentarium, frequentem.

Frigere^c et frictum a Græco venit φριγεῖν.⁴

Fringilla^d avis dicta, quod frigore cantet, et vigeat : unde et frigitire.

Frivola^e sunt proprie vasa fictilia quassa. Unde dicta verba frivola, quæ minus sunt fide subnixæ.

Frontem^f antiqui masculino genere dixere.

//////////

4 Al. φριγεῖν.

NOTÆ

^a *Frenitum*] Immo a *fremo*, quod a βρέμω. *Idem*.

^b *Frendere*] Proprie dentibus collicis sonitum edere, vox a sono ficta. Per metonymiam, dentibus frangere. Gloss. ‘frendeo, θλάω, tero, frango:’ inde Paucius in *Antiopa* ‘fruges frendeo, solas, ac sicco robore.’ *Serenus*: ‘Copia farris uti frendentibus eruta saxis.’ *Attius Troadibus*: ‘Saxo fruges frendam.’ *Virg.* in *Calice*: ‘obvia infrederet.’ Inde *fressus*, fractus, *Columel.* lib. II. cap. 11. ‘Cicera bubus erui loco, fressa faba datur in *Hispania Bethica*.’ Et *Celsus* cap. 18. lib. V. *Martial.* lib. IV. Ep. 46. ‘Farris semodius, fabæque fressæ.’ Vide ‘*Nefrendes*.’ *Idem*.

^c *Frigere*] Α φριγεῖν sive φριγεῖν. Lege φρύγειν. *Glossarium*: ‘frigit, φρύγει, τηγανίζει.’ *Sartagine* torret. Inde ‘frictæ nuces,’ *Plauto*; ‘frictum cicer,’ *Horatio*. *Idem*.

^d *Fringilla*] Σπίνος. *Jos. Scal.*

Fringilla] *Nouius*: ‘Frigere est, et frigitire et fritinire, subsilire cum sono, vel erigi et exsilire, quod quæcumque friguntur vel frigent nimio calore vel frigore, cum sono susum subsiliunt.’ A *frigitire* igitur sive *frigitire* erit *fringillus* sive *fringilla*,

avis sic dicta quod crebro subsiliat et subsultet cum sono. Sic a *fritinnire*, *fritinnus*, et per diminutionem *fritillus*, vasculum, turricula, in quo tesserae fritiniunt, cum sono subsiliunt, concussæque agitantur. At *Varro* innuit *frigitire* et *fritinnire* voces esse a sono effectas, et illam *fringillarum*, hanc *hirundinum* propriam; sed per metaphoram ad homines transferri. Ejus verba sunt lib. V. de *L. L.* ‘Ejusdem’ (*Ennii*) ‘ab hirundine, Nefrende fritinni suaviter. *M. Actius* in *Casina* a *Fringilla*, Quid fringutis, quid istuc tam cupide cupis?’ Inde *Fulgentius* ‘*Frigutire*,’ inquit, ‘est subtiliter adgarrire,’ et affert locum *Planti* quem laudat *Varro*: ‘Quid fringutis,’ &c. *Dac.*

^e *Frivola*] A *frio*, contero, imminno. *Budæus* annot. in *Pandect.* Sumitur pro suppellectili tenui *Ulp.* leg. II. §. 1. *D. de pigner. act.* ‘Non enim credibile est hoc convenisse, ut ad universam pensionem insulæ frivola mea teneantur.’ *Senec.* lib. *Controvers.* III. ‘Ego illos in frivola invitavi nostra.’ *Idem*.

^f *Frontem*] Vide ‘*Corius*.’ *Ant. Aug.*

Frontem] Vide ‘recto fronte.’ *Dac.*

Frugamenta^g a frugibus appellata.

Fruniscor^h et frunitum dixit Cato, nosque, cum adhuc dicimus infrunitum, certum est antiquos dixisse frunitum.

Frutinal,ⁱ templum Veneris fruti.⁶

5 Al. *Frucinal*. Vid. inf.—6 Quidam libri *frutæ* vel *frugi*.

NOTÆ

^g *Frugamenta*] An legendum *frumenta*? an existimavit Festus *frumenta* dicta quasi *frugamenta*, a frugibus? Dubito. *Frugis* et *frumenta* a fruendo. Fruges sunt, quæ siliqua seu folliculo continentur, ut faba, lupinum, et reliqua legumina; frumenta, quæ habent aristam. Interdum tamen *frugis* nomen generale est. Et Julianus Jurisconsultus D. de Verbor. signif. l. LXXVII. tradit ‘frugem appellari omnem redditum, non solum, qui ex frumentis aut leguminibus, verum etiam, qui ex vino, vel ex silvis cædvis, vel cretæ fodinis, lapicidinis percipitur.’ *Idem*.

^h *Fruniscor*] Quod ait vulgo dici infrunitum, usus est Seneca de Benef. lib. III. ‘Infrunita,’ inquit, ‘et antiquaria est, quæ nesciat matrimonium vocari unum adulterum.’ Infrunitus ergo plane est, quod Græcis ἀπειρόκαλος. Ad quem sensum videtur accepisse interpretes vetus Latinus bibliorum sacrorum. Nam in lib. Sapientiæ Jesu filii Sirachi ita legitur: ‘Animo inreverenti et infrunito ne tradas me, Domine.’ Est autem locus cap. 23. Ex quibus verbis apparet mutilum esse codicem Græcum, in quantum legitur: κοιλίας ὑρεξίς καὶ συνουσιασµὸς μὴ καταλαβέτωσαν µε. καὶ ψυχῆ ἀναιδεῖ μὴ παραδὸς µε. Ut Iter, itiner, Jecur, Jecinor, Se, sine; sic Frnor, fruitor, Fruiscor, fruiscor, et fruniscor. *Jos. Scal.*

Fruniscor et frunitum] Gellius lib. XVII. cap. 2. ad illud Q. Claudii pri-

mo annali: ‘Domus suas quemque ire jubet et sua omnia frunisci.’ ‘Rarius quidem,’ inquit, ‘fuit in ætate M. Tullii, ac deinceps infra rarissimum: dubitatumque est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret. Non modo autem Latinum, sed jucundius amœniusque etiam verbum fruniscor factum est, quam fruor. Q. Metellus Numidicus, qui caste pureque lingua usus Latina videtur, in epistola quam exul ad Domitios misit, ita scripsit: Ego neque aqua neque igni careo, et summa gloria fruniscor. Nævius in Atellana, quæ Partus inscripta est, hoc verbo ita utitur: Quod magnopere quæsierunt, id frunisci non queunt. Qui non parsit apud se, frunitus est.’ Hæc Gellius. Ut fruor, fruiscor, sic a fruitor, fruiscor, et per syncopen fruniscor. A fruiscor frunitus; et infrunitus proprie dictus homo, qui rebus frunisci nesciret, vel homo nullius frugis, sed postea homo agrestis insulsus ἀπειρόκαλος. Nisi malis *fruniscor* geminam olim habuisse notionem; unam fruendi a fruor, alteram sapiendi a φρονέω. Unde ‘infrunitus ἔφρων.’ Sipontinus: ‘Frunitus dicitur prudens, hoc est, is, quo perfrui licet; sicut a contrario infrunitus, insipiens, ac stolidus, qui nulli nsui est. Sed nos frunitum et infrunitum a Græco potius deducta existimamus; nam Græci φρονίμον prudentem, ἔφρονα dementem dicunt.’ *Dac.*

ⁱ *Frutinal*] Si liceret in prima lite-

Frux frugis^k dixerunt antiqui fructam et fructum.⁷

FUCILIS⁸ falsa; dicta autem quasi fucata.⁹

7 Vide Notas.—8 Al. *Futilis*.—9 Quidam libb. *fucilia*.

NOTÆ

ra erratum librarii existimare in hoc nomine, ut in aliis quibusdam, *Eru-cinal* potius scriberem, templum Veneris Erucinae: id fuisse duplex Romae in Capitolio, et ad portam Collinam, testatur Livius lib. XXII. XXIII. XXX. XL. Extat etiam denarius C. Considii Noniani cum templo, in quo ERUC scriptum est. Illud vero, quod in Sicilia Erycinae Veneri erat dictum, laudatores non desiderat. Sed nil temere affirmandum esse reor. *Ant. Aug.*

Frutinal] Veneris Fruti meminerunt Solinus: 'Dum,' inquit, 'simulacrum dedicat Veneri matri, quae Fruti dicitur.' Item Augustinus lib. IV. cap. 21. de Civit. quam 'Divam Fruti Seiam' vocat. Trium horum testimoniis, Solini, Festi, Augustini cur fidem elevemus, quominus *Frutinal* legamus, causae non est. At Erucinae Veneris templum fuit Romae. Quid? propterea non crit et Veneris Fruti, praesertim cum constet fuisse Venerem cognomine Fruti? Neque nos non vidimus nummum Considii Noniani: ejus enim copiam, et aliorum vetustatis monumentorum, nobis fecit Christophorus Neytter Augustanus. At Glossarium Erucinam non Venerem, sed Isim putat; 'Erucinae, Ἴσιδος.' Male hodie Erudinae: A Veneri Fruti dicta est *Frutilla*, Ἰρυξ, quia Veneri dicata est. Glossae: 'Sine dubio Fruti detruncatum ex Ἀφροδίτη.' Nam, cum post tempora Numae in urbem Venus recepta sit, non potuit habere nomen Latinum, sed Graecum Afrodite, quod distortum in Fruta, seu Fruti: sic etiam diceba-

tur Venus Murti, ut Venus Fruti. Varro: 'Intinus circus dictus ad Murtim.' Utrumque autem potest dici et Fruti et Frutis; item Murti et Murtis. *Jos. Scal.*

Frutinal] Atqui, si ita sit, Venus et Frutis idem est. Non potest igitur Frutis esse Veneris cognomen. Quare potius legendum *Frucinal*, *templum Veneris frugi*. *Frucinal* pro *Fruginal*. Et ita 'Venus frugi' caelestis illa Venus sit. Sed mihi maxime placet, ut *Frutis* dicatur a *fruur*, nempe *fructus*, *frutus*, *frutis*. Vide Salmas. in Solin. cap. 8. *Dac.*

^k *Frux frugis*] Puto ita distinguendum, et supplendum: *Frux*, *frugis* dixerunt antiqui. Mox a capite, *Fructum* et *fructam* a *fruur*. *Frux* quidem dixit Ausonius imitatione Veterum: 'Ante equidem, campis quam spicea suppeteret frux.' *Fructus sun*, et *perfructus* aliquam rem, dixerunt Veteres, inter quos Lucretius. *Jos. Scal.*

Frux frugis] Scaliger hæc ita distinguit et supplet: *Frux*, *frugis* dixerunt antiqui. Et a capite: *Fructum* et *fructam* a *fruur*. Nihil mutò. Nam sic sæpe Festus. Distinctio tantum post antiqui ponenda est. De recto *frux* vide Varronem lib. VIII. Ausonius Veteressecutus: 'Ante equidem, campis quam spicea suppeteret frux.' *Fructus* autem et *fructa* pro *fruitus*. Lucret. lib. III. 'Sin ea, quae fructus cumque es, perire profusa.' Item: 'Omnia perfructus vitali præmia, marces.' *Dac.*

^l *Fucilis*] A fucò, ut ab herba, herbilis. Nihil mutandum. *Jos. Scal.*

Fulgere^m prisci pro ferire dicebant, unde fulgur dictum est.

Fulguritusⁿ id, quod est fulmine ictum: qui locus statim fieri putabatur religiosus, quod eum Deus sibi dicasse videtur.¹⁰

Fulmen^o dictum a fluore¹¹ flammæ.

Fundus^p dicitur ager, quod planus sit ad similitudinem fundi vasorum. Fundus quoque dicitur^q populus esse rei, quam alienat, hoc est, auctor.

10 Ed. Scal. *videretur*.—11 Quidam libb. *fulvore*. Vet. cod. *fulgore*.

NOTÆ

^m *Fulgere*] Falsum erit quod ait Festus, nisi *ferire* intelligas de fulgore et coruscatione: *Fulgur* enim proprie est ignis sive coruscatio cum fulmine emicans; *fulmen* telum ipsum quod mittitur. Etsi postea frequenter *fulgur* pro fulmine, ut infra *fulguritus* quod *fulgure*, id est, fulmine citum est. *Dac.*

ⁿ *Fulguritus*] ‘Locus fulguritus,’ τὸπος κεραυνοπλήξ, qui *bidental* dicitur. Vide ‘*bidental*.’ *Idem.*

^o *Fulmen*] Inmo a *fulgore*, ut in vet. cod. probat Varro lib. iv. de L. L. Nam etsi ignis proprie manere dicitur et fluere, ut apud Lucret. ‘Quam noster fluat e tedis terrestribus ortus;’ et Callimachi. hym. in Dian. τὸ ῥα πατρὸς ἀποστάζουσι κεραυνοί;’ ‘quam (lucem) patris distillant fulmina;’ a *fluore* tamen esse nequit fulmen, nisi transpositis literis quasi *fluimen*. Quod ineptum est. *Idem.*

^p *Fundus*] Cicero pro Balbo ita fieri populum fundum scribit: ‘si cum jussisset populus Rom. aliquid, si id adscivissent socii populi, ac Latini; et si ea lex, quam nos habemus, eadem in populo aliquo tamquam in fundo resedisset, ut tum lege eadem is populus teneretur.’ Signi-

ficare autem auctorem ex sententia accusatoris Balbi crediderim. ‘Negat,’ inquit, ‘ex fœderato populo quemquam potuisse, nisi is populus fundus factus esset, in hanc civitatem venire.’ Et postea: ‘Potuit magis fundus populus Gaditanus fieri, quoniam hoc magnopere delectare verbo, si tum fit fundus, cum scita ac jussa nostra sua sententia comprobatur, quam cum hospitium fecit?’ Plautus in Trinummio: ‘Nunc mihi is prope conveniendus est, ut quæ cum ejus Filio egi, ei rei fundus pater sit potior: eo.’ Adde Gell. lib. xvi. cap. 13. et lib. xix. cap. 8. *Ant. Aug.*

Fundus] A Græco βυθός, imus, sive potius βένθος, profunditas: nam *fundus* prima notione notat inum putei, fluvii, dolii. Postea de agro cum ædificiis usurpatus. *Dac.*

^q *Fundus quoque dicitur*] Cicero pro Cæcinnâ: ‘In judicium non venire utrum Cæcinnâ possedit, multo etiam minus quæri, Cæcinnâ fundus sit nec ne: me tamen docuisse fundum esse Cæcinnam.’ *Idem* sæpe in oratione pro Balbo. Usus est etiam Plaut. Trinum. act. v. sc. 1. ‘Nunc mihi is prope conveniendus est, ut

Funebres tibiæ^r dicuntur, cum quibus in funere canitur :
 quas Flamini audire^s putabant illicitum.

Furcilles,^t sive furcilla,¹² quibus homines suspendebant.

Furnalia,¹³ u^u sacra Furinæ, quam Deam dicebant.

Furum genitivus pluralis a fure.

Furvum^x nigrum, vel atrum : hinc dicta furnus, furia,^y fu-

12 Vide Notas inf.—13 Quidam libb. *Furrinalia*. Legendum monet *Dac. Furinalia*.

NOTE

quæ cum ejus filio Egi, ei rei fundus pater sit potior : eo. *Fundus* igitur dictus auctor, quod sit veluti solum et firmamentum. *Idem*.

^r *Funebres tibiæ*] Nam funeribus tibiæ addebantur : Ovid. v. Fast. 'Cantabat fanis, cantabat tibia ludis, Cantabat mæstis tibia funeribus.' Item de tibicinum numero : 'Adde, quod Ædilis pœmpam qui funeris irent Artifices solos jusserit esse decem.' Erat in leg. 12. tab. 'Decem tibicinis adhibeto.' Servius autem ad v. *Æneid.* notavit antiquæ consuetudinis fuisse, ut majoris ætatis funera ad tibiam proferrentur, minoris vero ad tibiæ. Inde Papinius Theb. vi. 'Tibia cui teneros suetum producere manes.' *Idem*.

^s *Quas Flamini audire*] Flamini tamen funus exequi non est religio. Gellius cap. 15. lib. x. *Idem*.

^t *Furcilles*] Immo quibus aliquid movebant. Furcillis movere, expellere, ejicere, et Latinis proverbialiter effertur, et Græcis ipsis, qui *δικράνοισ* *ὠθεῖν* dicunt, adeo ut ne inferiorum quidem temporum Græci ignorarint. Ciceronis : *τοὺς βασιλικούς* *θησανρὸς* *κινάδοις*, *καὶ* *σαμβυκιοστρίαις*, *καὶ* *ὄρχηστρίαις*, *καὶ* *ἀκολάστων* *ἔλων* *πληθὺ* *δικράνοισ* *ἔλοις* *ἀποικεοῦντος*. Non est dubium, quin ea verba, quibus homines suspendebant, sint emplastrum ipsius Pauli brevioris. *Jos. Scal.*

Furcilles, sive furcilla] Existimo Festum loqui de furcis pœnalibus,

ad quas nocentes alligati, et ita circumducti, in iis postea tollebantur. Quare temere Scaliger, qui verba ista, quibus homines suspendebant, Pauli emplastrum pronuntiavit. Sane si quid hic tentandum esset, crederem vocem addendam, nempe : quibus homines onera suspendebant. Ut de ærumnulis quibus religatas sarcinas viatores gerebant Festus locutus sit ; nam et furcillæ dicebantur. Vide *Ærumnulae*.^u Initio etiam legendum *furcilles, sive furcillae*. Dicebantur enim furcilles et furcillæ, ut 'caules,' 'caulæ,' &c. *Dac.*

^u *Furnalia*] Varro lib. v. de Lingua Lat. '*Furinalia*,' et lib. iv. et vi. '*Furinalis* Flamen,' et '*Furinales* feriae.' In fastis marmoreis 8. Kal. Aug. FVRV. hoc est *Furrinalia*. Ita credendum est Deam ipsam Furrinam esse appellatam. *Ant. Aug.*

Furnalia] *Lege furinalia* : Var. lib. v. de L. L. '*Furinalia* a Furina, quod ei Deæ feriae publicæ dies is, cujus Deæ honos apud antiquos : nam ei sacra instituta annua et flamen attributus : nunc vix nomen notum paucis.' *Furinalia* erant 8. Kalend. August. Furina eadem quæ Furia. Vide Lib. Gyraldi Syntagma. *Dac.*

^x *Furvum*] Furvus est color, qui ex adustione comparatur. A *ferreo*, quasi *fervus*. Vel ut Vossius a *φῶξω torreo*. Nam et olim dicebant *fusvus*. *Idem*.

^y *Hinc dicta furnus, furia*] Furnus

nus, fuligo, fulgus, fumus. Furvum bovem,^z id est, nigrum, immolabant Averno.

Futare,^a arguere est: unde et confutare. Sed Cato hoc pro sæpius fuisse posuit.

Futiles^b dicuntur, qui silere tacenda nequeunt, sed ea effundunt: sic et vasa futilia a fundendo vocata.

NOTÆ

quidem a *furvo* recte duci possit, sed in reliquis Festus ineptus est; *Furia* enim a *furere*; *fuligo* a *fumo*, quasi *fumiligo*; *Funus* a *funalibus*, sive potius a *φόνος*. *Fumus* ab Æolico *φύμος*, pro *θυμός*, *πνοή*, *ἀήρ*. aër, spiritus. *Idem*.

^z *Furvum bovem*] Diis inferis hostia furva faciebant. Virg. VI. *Æneid*. 'Quatuor hic primum nigrantes terga juvencos Constituit.' Et paulo post: 'Ipse atri velleris agnam Æneas matri Eumenidum magnæque sorori Ense ferit.' *Idem*.

^a *Futare*] Isidorus: 'Futo, ἐλέγχω.' *Jos. Scal.*

Futare] Proprie futo, quod erat vas aquarium, aquam ferventem compescere. Varr. lib. IV. de L. L. 'Vas aquarium vocant futum, quo in trichinio allatam aquam infundebant.' Et proprie Titinius in Setina: 'Cognus, ahenum quando fervit, panlla confutat trua.' Inde per metaphoram futare, arguere. Gloss. 'futo ἐλέγχω,' a quo, confutare, refutare. *Idem*.

^b *Futiles*] Lutatius Grammaticus: 'Futile, vas lato ore, fundo angusto, quo utebantur in sacris Deæ Vestæ: quia aqua ad sacra Vestæ in terra non ponitur. Quod si fiat, piaculum est. Unde excogitatum est vas, quod stare non posset, sed si positum, statim funderetur. Unde et homo commissa non retinens, Futilis dicitur.' Hæc ille vetus Grammaticus. At Terentius in Eunuchus vas futile intelligit plenum rimarum. *Jos. Scal.*

Futiles] Donat. And. act. III. sc. 5. 'Futilli, id est, levi, a vase quod futile dicitur, quod non deponunt ministri sacrorum, quod est acuto fundo et patulo ore, eoque instabile est.' *Idem* Phorm. act. V. sc. 1. 'Effutiretis est eloqueremini, evacuairetis, exinaniretis, ab eo, quod est effundere. Translatio est a vase futilli nomine, quod patulo ore, fundo acuto, instabile, nihil prorsus continet. Unde futillis dicitur ejusmodi, ut nihil intra se contineat, et semper inanis sit.' *Duc.*

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBER VII.

GAIA^a Cæcilia appellata est, ut Romam venit, quæ an-

NOTÆ

^a *Gaia*] Pauli errorem potius quam Festi, vel Verrii, crederem in hoc genere scripturæ: in quo post Constantinum omnes pæne librarii et marmorum incisores errabant. Notum est, illud Quintiliani *Caïum*, et *Caïam* scribi: dici vero *Gaium* et *Gaiam*. Paulum non errasse arbitror, cum viderim antiquissimum Festi fragmentum ordine literarum scriptum; et Verrius eundem ordinem secutus fuerit, in libris de verborum significatione. Secuti igitur sunt sonum, non figuram literæ: vel cum ipsi alio loco scripserint, imperiti mutarunt, erratum librariorum esse putantes. Quod ad rem ipsam attinet, vidend. Plutar. in Problem. Plin. lib. VIII. cap. 48. Julius Paris in epitome Valerii Maximi de prænominibus. Sed et observatum est, omnes mulieres, quæ alio prænomine carent, *Caias* dictas, carumque libertos *Caii* prænomine plerumque appellatos: sequè *Caia* libertos dixisse. Vidend. Cicero pro L. Muræna, et Velius Longus de Orthogr. *Ant. Aug.*

Gaia Cæcilia] Ex Quintiliano tamen *Caia* et *Caius* per *C* scribebatur, sed *Gaia* et *Gaius* pronuntiabatur per *G*. Ejus verba sunt lib. I. cap. 7. 'Quid quæ scribuntur aliter quam enuntiantur? Nam et Gaius *C* litera notatur, quæ inversa *G* mulierem declarat: quia tam Caias esse vocitatas quam Caios, etiam ex nuptialibus sacris apparet.' Quod ad morem attinet, idem Valer. Max. 'Ceterum *Caia* usu super omnes celebrata est: Fertur enim *Caïam* Cæciliam Tarquinii Prisci regis uxorem, optimam lanificam fuisse. Et ideo institutum fuit, ut novæ nuptæ ante januam mariti interrogatæ quænam vocarentur, *Caïam* esse se dicerent.' Vide Plutarcl. in problem. Plin. lib. VIII. cap. 48. Cicero pro Muræna, qui id facere exagitat. 'Quia,' inquit, 'in alicujus libris exempli causa id nomen invenerunt, putarunt omnes mulieres quæ cõmunionem facerent, Caias vocari.' Vide Velium Longum de Orthographia. *Dac.*

tea Tanaquil vocitata erat uxor Tarquinii Prisci regis Romanorum: quæ tantæ probitatis fuit, ut id nomen ominis boni causa frequententer nubentes, quam summam asseverant lanificam fuisse.

Galbeum,^b ornamentum genus.

Gallam^c bibere, ac rugas conducere ventri, cum ait Lucilius; præmonet parsimonia esse utendum, neque gulæ indulgendum, ventremque coartandum.

Galli,^d qui vocantur Matris Magnæ comites, dicti sunt a flumine, cui nomen est Gallo: quia, qui ex eo biberint, in hoc furere incipiunt, ut se privent virilitatis parte. Alii putant ideo eos sibi genitalia incidere, quia violaverint nomen patris, matrisve, ne possint ipsi fieri parentes.

Ganeum^e antiqui locum abditum, ac velut sub terra dixerunt. Terentius: Ubi illum quæram? credo abductum¹ in ganeum.

1 Alii libb. *abditum* vel *obductum*.

NOTÆ

^b *Galbeum*] Vide 'Calbeos.' *Idem*.

^c *Gallam*] Lucil. lib. xv. apud Nonium: 'Quæ gallam bibere ac rugas conducere ventri Farre aceroso, oleo decumano, pane coëgit Cumano.' Sic enim scribendi sunt hi versus. *Ant. Aug.*

Gallam bibere] Integrum Lucilii locum affert Nonius in voce 'acerosum,' ex Annal. xxv. 'Quæ Gallam bibere ac rugas conducere ventri, Farre aceroso, oleo decumano, pane coëgit Cumano.' *Galla* est fructus sub autumnum arboribus innascens, præcipue robori, Gall. *noix de galle*. Ejus sapor asper; quare vinum, quod atrum esset, et asperum ad instar gallæ, *Gallam* dixerunt. *Duc.*

^d *Galli*] Sacerdotes Rheæ castrati, a Gallo fluvio Phrygiæ. Ovid. iv. Fast. 'Cnr igitur Gallos, qui se excidere, vocamus, Cum tantum a Phrygia Gallica distet humus? Inter, ait,

viridem Cybelen altasque Celænas Amnis it insana nomine Gallus aqua. Qui bibit inde, furit: procul hinc discedite, quis est Cura bonæ mentis, qui bibit inde furit.' Herodiani in Commodo: Πάλαι μὲν Φρύγες ὠργιάζον ἐπὶ τῷ ποταμῷ Γάλλῳ παραβρέοντι, ἀφ' οὗ τὴν ἐπωνυμίαν φέρουσιν οἱ τῆ Θεῆς τομῆαι ἱερωμένοι. 'Antiquitus Phryges Orgia celebrabant ad fluentia fluvii Galli, a quo nomen habuere, qui Deæ castrati consecrantur.' *Idem*.

^e *Ganeum*] Terent. in Adelph. 'Ubi ego illum quæram?' *Ant. Aug.*

Ganeum] Locus Terent. est Adelph. act. iii. sc. 3. ubi Donat. 'Veteres ganeum meritoriam tabernam dixerunt, ἀπὸ τῆς γῆς, τοῦτ' ἔστι τῆς γῆς. Quod ipsa sit in terra, non, ut Cænanacula, superius.' Ergo *ganeum*, quasi γανέων, a γα, sive potius γάνα, ut Veteres dicebant, si fides Hesychio. At Julius Cæsar Scaliger Exercit.

Gannitio,^f canum querula murmuratio.

Galearia^{2 g} a galearum similitudine dicta.

Gaudium^h ἀπὸ τοῦ γαυριᾶν dictum.

Gaulus,ⁱ genus navigii pæne rotundum.

GEMURSA^k sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere faciat eum, qui id gerat.

Genas^l Ennius palpebras putat, cum dicit hoc versu : Pan-

//////////

2 Al. Galeria vel Galerita.

NOTE

CCCXVIII. Sect. 11. ait *ganeum* dici a γάνος, hoc est, gaudium, γάνυσθαι, gaudere, nempe, quod homines lætam voluptariamque vitam ibi agitent. *Dac.*

^f *Gannitio*] Α γάνυσθαι, gaudere, proprie de canibus, qui, ut ait Lucretius : 'Gannitu vocis adnlant.' Quidam vulpibus etiam tribuunt. *Idem.*

^g *Galearia*] *Lege Galerita.* *Galerita* et *guberitus* avis dicta ab apice, quem habet in capite, galeæ speciem referente. A Græcis similiter κορυδος, κορυδαλός, et κορυδαλις dicitur : nam κόρυς, galea. *Galeria* hic locum habere non potest : nam *Galeria* tribus a Galeso fluvio nomen habuit, sive ab alio quovis loco. *Idem.*

^h *Gaudium*] Immo potius a γαθέω sive potius a γαδέω, lætor, gaudeo. *Idem.*

ⁱ *Gaulus*] *Navis Phœnicia rotunda* : nam Græci veteres usque ad Jasonem et Argonautas rotundis solum navibus utebantur. Unde Plin. lib. VII. cap. 56. 'Longa nave Jasonem primum navigasse Philostephanus auctor est.' Aristoph. in avibus : Γαῦλον κτώμαι καὶ ναυκληρῶ. 'Navem possideo, et guberno.' Ubi Schol. γαῦλος, φοινικικὸν σκάφος. Et Callimach. Κυπρὸςθε Σιδόνιός με καθήγαγεν ἐνθάδε γαῦλος. 'Ex Cypro Sidonius me huc adduxit Gaulus.' Ab hujus Ganli formæ similitudine vas pastorale *Gau-*

lus dictum Theocrit. *Idyll.* v. Στασῶ δ' ὀκτῶ μὲν γαυλὸς τῷ Πανὶ γάλακτος. 'Statuum vero octo quidem gaulos Pani lactis.' Vide Hesych. Sic et multa alia nomina sunt navigiis communia cum vasis, ut κύμβαί, κάθηροι, κελέβαι, σκάφαι. *Idem.*

^k *Gemursa*] Plin. lib. XXVI. cap. 1. 'Et bene quidem morbus celeriter in Italia restinctus est, sicut et ille, quem Gemursam appellavere prisci, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine oblitterato.' *Idem.*

^l *Genas*] In versu Pacuvii potius legerim *flora*, quam *flore*. *Nunc primum opacat flora lanugo genus.* Nam idem Attius in Bacchis : 'Genas lanugo flora nunc demum irrigat.' *Idem* in iisdem : 'Nam flori crines video ut propexi jacent.' Quod Euripides πλόκαμός τε γὰρ σου ταναός. Pacuvius Antiopa : 'Cervicum Flores dispargite crines.' Est coronis Anapæstica. Virgilius tamen contra lib. XII. 'Tum mihi prima genas vestibat flore juventas.' *Jos. Scal.*

Genas] Pro operimento oculorum et pro malis Veteres usurparunt, sed priorem notionem propriam fuisse cum Becmanno existimo. Sic proprie Ovid. *Eleg.* 8. lib. II. 'Nam caput e nostra citius cervice recidi, Et patiar fossis lumen abire genis.' *Dac.*

dite sulti' ³ genas, et corde relinquit somnum. Alii eas partes putant genas dici, quæ sunt sub oculis. Pacuvius genas putat esse, qua barba primum oritur, hoc versu: Nunc primum opacat flore ⁴ lanugo genas.

Geniales Deos ⁵ dixerunt aquam, terram, ignem, aërem, ea

3 Quidam *sultis*.—4 Legendum monet Scal. *flora*.—5 Vide Not. inf.

NOTE

^m *Geniales Deos*] Petrus Chiacconus Hispanus, homo magni ingenii præclaræque eruditionis, a quo multa in hoc libro emendata sunt, existimabat *Geniales* legendum esse: nam et in veterib. numismatib. est: DIS GENITALIBVS: et Virgilius habet genitales illo versu lib. vi. 'Romulus in Cælo cum dis genitalibus ævum Degit:' item lib. ii. Georg. 'Genitalia semina poscunt.' *Ful. Ursin.*

Geniales] In fine corruptissima ita restituo: *Geniales dicti a genendo, qua plurimum posse putabantur, quos postea Genios appellarunt.* Id est: Qua re plurimum pollent, hoc est, genitura: sunt enim θεοὶ γενέθλιοι. Quod autem ait, *Geniales Deos esse semina et elementa rerum, non latuit Græcos magistros, qui interpretantur Geniales, στοιχεῖα.* Genialem etiam τύχην, et Genialia, τύχια. Addendum et quod Santra vetus scriptor monet: 'Scis enim Geniales homines ab antiquis appellatos, qui ad invitandum, et largius apparandum cibum promtiores essent.' Potest et vulgaris lectio defendi, a gerendo, et Gerulos. Nam et idem Censorinus: 'Eundem,' inquit, 'esse Genium et Larem multi veteres memoriæ prodiderunt, in quis etiam C. Flaccus in libro, quem ad Cæsarem de indigitamentis reliquit scriptum:' hunc in nos maximam, quinimo omnem habere potestatem creditum est. Gerulus enim apud Veteres, non ὁ βαστάζων, ut

postea, sed ὁ πράττων, καὶ πρακτῆρ dictus est. Ut Plantus in Bacchidibus dixit gerulifigulos mendacii, gerulos, et figulos, hoc est, πρακτῆρας, καὶ πλάστας. Et veteres Glossæ, 'Geruli, πρακτῆρες.' *Jos. Scal.*

Geniales Deos] Rerum semina et elementa. Unde et Gloss. 'Genialis στοιχείον.' Dicti autem a *gerendo*: corrigebat Scaliger *genendo*: nam *genere* dicebant pro *gignere*. Sed addit idem vulgatam lectionem defendi posse. Immo certe ita Festus scripsit, et *gerere* idem quod *genere*: unde et apud Varron. de Re Rust. lib. i. cap. 31. quidam codd. habent. 'Id ex pabuli segete viride sectum antequam gerat siliquas.' Quod in aliis, *antequam genat siliquas.* Et inde *gerulus* non ὁ βαστάζων, ut nunc, sed ὁ πράττων, πρακτῆρ. Gloss. 'geruli πρακτῆρες.' Item in Gloss. Græco-Lat. 'ἀντίτης, gerulus efficax:' πρόσσειν autem et ἀντίειν verba sunt quæ jocosis rebus illis accommodantur quibus adesse genios necesse est. Petrus Chiacconus, Hispanus, homo magni ingenii præclaræque eruditionis, a quo multa in hoc libro emendata sunt, existimabat *Geniales* legendum esse, nam et in vett. Numismatibus est: DIS GENITALIBVS. Et Virgil. habet *genitales* illo versu lib. vi. 'Romulus in Cælo cum Dis genitalibus ævum Degit.' Item lib. ii. Georg. 'genitalia semina poscunt.' *Fulv. Ursin. Duc.*

enim sunt semina rerum, quæ Græcorum alii στοιχεῖα, alii σπέρματα⁶ vocant. Duodecim quoque signa, lunam, et solem inter hos Deos computabant.

Geniales autem dicti a gerendo, quia plurimum posse putabantur, quos postea gerulos appellarunt.

Genialis lectus,ⁿ qui nuptiis⁷ sternitur in honorem genii: unde et appellatur.

Genium^o appellabant Deum, qui vim obtineret rerum omnium gerendarum. Aufustius, Genius, inquit, est Deorum filius,^p et parens hominum, ex quo homines gignuntur: et propterea Genius meus nominatur, qui me genuit. Alii Genium^q esse putarunt uniuscujusque loci Deum.

Gens Ælia^r appellatur, quæ ex multis familiis conficitur.

Gentilis^s dicitur et ex eodem genere ortus, et is qui simili

⁶ In marg. ed. Scal. γένεθλα ἢ ἀτόμους.—⁷ ‘Vox nuptiis videtur abundare.’ Fulv. Ursin.

NOTÆ

ⁿ Genialis lectus] De eo Arnobius contra gentes. Describitur prolixè a Catullo de Nuptiis Pelei: et Thetidis. Glossæ, ‘Genialis lectus, κλήνη συμποσίου.’ Non de eodem intellexit. Nam Genialis lectus sterneretur Genio et Junoni. Jos. Scal.

Genialis lectus] Servius v. Æneid. ‘Geniales’ (lecti) ‘proprie dicuntur, qui sternuntur puellis nubentibus.’ In honorem Genii et Junonis sterneretur Catull. in nuptiis Pelei: ‘Pulvinar vero Divæ geniale locatur Ædibus in mediis.’ Apuleius Miles. x. ‘Et jam torus, genialis scilicet noster futurus, accuratissime desterneretur, lectus Indica testudine perlucidus, plumea congerie tumidus, veste sericea floridus.’ Dac.

^o Genium] Aurelius Augustinus: ‘Genius est Deus, qui præpositus est ac vim habet omnium rerum gignendarum.’ Vide ‘Geniales.’ Idem.

Genium] Laberius, ‘Genius, generis nostri parens.’ Jos. Scal.

^p Genus Deorum fil. et par. hom.] Hinc Laberius imagine: ‘Genius generis nostri parens.’ Dac.

^q Alii genium] Servius i. Georg. ‘Genium autem dicebant antiqui naturalem Deum unius cujusque loci, vel rei, aut hominis.’ Inde apud Virgil. v. Æneid. ‘Incertus Geniumve loci, famulumve parentis Esse putet.’ Ubi Servius: ‘Nullus enim locus sine Genio est, qui per anguem plerumque ostenditur.’ Genios Græci vocant ἐρχαρίους θεούς, δαίμονας, Ἡρώας. Idem.

^r Gens Ælia] Quasi vero illud Æliæ gentis proprium sit, ut in familias dividatur, et non reliquarum omnium. Quid igitur? lege, Gens illa appell. &c. Gens nomen est generale, et familias complectitur. Aliquando tamen familia latius patet, et Gentem significat. Vide ‘Familia.’ Idem.

^s Gentilis] Cicero in Topicis ex Q. Scævola: ‘Gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt. Non est sa-

nomine appellatur: ut ait Cincius: Gentiles mihi sunt, qui meo nomine appellantur.

Genuini dentes,^t quod a genis dependent.

Genus^{s u} dictum putatur a terræ Græco vocabulo, quam γῆν dicunt.

Germen^x est, quod ex arborum surculis nascitur, unde et germani, quasi eadem stirpe geniti.

Gerræ,^y crates vimineæ. Athenienses cum Syracusas considerent, et crebro gerras poscerent, irridentes Siculi, 'Gerras' clamitabant. Unde factum est, ut gerræ pro nugis, et contemptu dicantur.

S Quidam libri *Gens*, et mox, pro γῆν, γένος.

NOTÆ

tis. Qui ab ingenuis oriundi sunt. Ne id quidem satis est. Quorum majorum nemo servituti servivit. Abest etiam nunc. Qui capite non sunt deminuti. Hoc fortasse satis est, nihil enim video Scævola pontificem ad hanc definitionem addidisse. Legitur apud Ciceronem *gentilis*, pro *cognominis*, i. Tnsul. 'Regnante gentili meo,' de Tullo Volscorum rege. De discrimine inter gentiles et agnatos vide juris commentatores. *Idem*.

^t *Genuini dentes*] Græce σωφρονιστήρες, quod prudente et perfecto homine nascantur. Gloss. 'Genuini, σωφρονιστήρες.' Item: 'genuinum, ὀδόντα, μύλην.' A *genis* dicti *genuini*. Interp. Persii: 'Genuinus proprie dens qui sub genis est.' Alii a *geno*, *gigno*. Ex Plinio lib. II. cap. 37. 'homini,' inquit, 'novissimi, qui genuini vocantur, circiter vigesimum annum gignuntur, multis et octogesimo.' *Idem*.

^u *Genus*] A γῆ terra, quod e terra omnia nata sint. Sed nemo nescit esse a γένος, quod a γένω, unde 'geno.' *Idem*.

^x *Germen*] A *gero*, pro *geno*, *gerimen*,

germen. Inde germani, qui ex eodem semine, ex eadem stirpe. Et Germani proprie dicuntur, qui eundem habent patrem, sive ii communem matrem habeant: (quomodo Terentius, Cicero, et alii 'Germanorum' voce uti solent:) sive diversam, qui 'consanguinei' dicti sunt. Aliter tamen Varro in lib. de gradibus: 'Germanus,' inquit, 'ex eadem genitrice natus est, non, ut multi, de eodem germine, qui tantum fratres dicuntur.' Sed vana est hæc Varronis differentia, nec idoneis auctoribus observata. Terent. Adolph. 'Te habeam fratrem, o mi Æschline, o mi germane.' *Frater* nomen generale est, et continet 'fratres germanos,' 'fratres consanguineos,' qui ex uno patre nati sunt et matres diversas habent; 'fratres uterinos,' qui ex eadem tantum matre geniti sunt; et 'fratres patruales,' qui ex duobus fratribus procreati. *Idem*.

^y *Gerræ*] Vide 'Cerrones,' ubi aliter paulo. Quare et tertium illud forte addi potest, nempe Athenienses a Siculis Gerras vocatos quasi imbelles, nam gerra Siculis pudenda significat. Suid. Hesych. *Idem*.

Gerusia,^z curia ab ætatis vocabulo dicta.

Gestit,^a qui subita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter consuetudinem exultat.

Gestus,^b quo indicatur, quid geratur, præter participium, quod a gerendo deducitur.

Gesum,^c grave jactum.⁹

GIGERIA,^d ex multis obsoniis decerpta.

Gingeriator,^{10 e} tibicen.

//////////

9 Vide Notas.—10 Al. *Gircinator, Gingrinator, Gingriator, Gingritor.*

NOTÆ

^z *Gerusia*] Γερουσία, Senatus. Plutarch. An seni administr. Resp. 'Η δὲ Ῥωμαίων σύγκλητος ἄχρι νῦν γερουσία καλεῖται. Id est, 'Romanorum vero Senatus hodieque gerusia dicitur.' Hesyech. Γερουσία, πρεσβυτέριον, πλήθος γερόντων. *Idem.*

^a *Gestit*] A gestu, gestire, quod Donatus Eunuch. act. III. sc. 5. interpretatur: 'Motu corporis monstrare quid sentias. Constat autem a pectusibus ad homines esse translatum.' Item: 'Gestire proprie est sensum corporis gestu indicare: quod magis brutorum est animalium. Virgilius: 'Et studio incassum videas gestire lavandi.' 1. Georg. Ubi Servius: 'Gestire, inquit est lætitiā suam corporis habitu significare. Nam, ut homines verbis lætitiā suam exprimunt, ita aves corporis gesticulatione.' *Idem.*

^b *Gestus*] Substant. σχῆμα, εἰδέα, χειροθεσία. Gloss. *Idem.*

^c *Gesum*] Lege *Gesum, grave jaculum.* Varro de vita Po. Ro. lib. III. 'qui gladiis cincti sine scuto cum binis gesis essent.' Isidorus: 'Gesum, hasta, jaculum, βολίς.' *Jos. Seal.*

Gesum] Melius quidam lib. *Grave jaculum. Gesum, gessum, et gesum.* Quidam hastam interpretantur. Servius VII. Æneid. 'Pilum proprie est *Delph. et Var. Clus. Pomp. Fest.*

hasta Romana, ut Gessa Gallorum, Sarissæ Macedonum: Suidas: Γαῖσα καὶ γαισός, κοντός, εἶδος ἀμυντηρίου οἶον δόρατος. 'Gæsa et gæsus, contus, genus teli, ut hastæ.' Sed melius Festus, qui jaculum dicit grave, quod totum esset ferreum: Hesyech. Γαισός, ἐμβόλιον δλοσιδερρον. 'Jaculum totum ferreum.' Et jacula fuisse, vel hinc constat, quod bina gerebant singuli: Varro: 'cum binis gessis essent.' Virgil. VII. Æn. 'Duo quisque Alpina coruscant Gesa manu.' Quod idem alibi de 'hastili.' 'Bina manu lato crispans hastilia ferro.' Gæsum autem Gallicam vocem putant, vel etiam Hispanicam; ab Hispanis enim gæsa accepisse Romanos docet Athenæus. Illustrissimus Bochartus Gesum putat quod Chaldæis *gisa*, vel Hebræis *chets*, sagitta, jaculum. Nam *chet* mutatur in *G. Duc.*

^d *Gigeria*] Falsum est *Gigeria* esse cibum confectum ex multis obsoniis: sed *Gigeria* est ventriculus gallinarum: quod verbum hodie in Gallia retinemus. *Gisier* enim vocamus. Lucilius: 'Gigeria sunt sive adeo hepatica.' *Idem.*

^e *Gingeriator*] Tibicen. Vide Athenæum. Glossæ Hesyechii: γίγγρια, ἀλλοὶ μικροὶ ἐν οἷς πρῶτον μανθάνουσι. ὅπερ ἐνιοὶ γίγγραρον. Glossarium: 'Gin-

T

Gingrire ^f anserum vocis proprium est. Unde genus quoddam tibiarum exiguarum gingrinæ.

GLISCERE ^q crescere est, et ¹¹ glisceræ, mensæ gliscentes, id est, crescentes per instructionem epularum scilicet.

Glittis ^r subactis, levibus, ¹² teneris.

11 Quidam libri ut pro et.—12 Alii Glittis s. lenibus. Legit Scal. Glutis.

NOTÆ

griva, εἶδος φωνῆς σάλπιγγος.’ ‘Gingriunt, χῆνες ἐκβοῶσι.’ ‘Gingrum, φωνὴ χηνός.’ Arnobius libro vi. ‘anserum gingritibus.’ Vide Solinum cap. x. Jos. Scal.

[Gingeriator] Lege *gingritor*, a *gingrire*: vel *gingrinator*, a *gingrina*, ut viri docti. *Dac.*

[^f *Gingrire*] Glossar. ‘Gingrina, εἶδος φωνῆς σάλπιγγος.’ *Ful. Ursin.*

[*Gingrire*] Gloss. ‘Gingriunt, χῆνες ἐκβοῶσι.’ ‘Anseres clamant.’ ‘Gingrum, φωνὴ χηνός.’ ‘Vox anseris.’ Inde *gingrinæ* tibiæ dictæ. Gloss. ‘Gingrina, εἶδος σάλπιγγος.’ *Gingriæ* sunt Hesychio: Γιγγρίαί, αἰλοὶ μικροὶ ἐν οἷς πῶτον μαυθάνουσιν. ‘Gingriæ, parvæ tibiæ, quibus primum discunt.’ Solin. cap. 12. ‘Sive *gingrinas*, quæ, breviores licet, subtilioribus tamen modis insonant.’ Verum Athenæus, Eustath. et Pollux non a *gingriendo*, sed a *Gingra*, *Gingre*, vel *Gingri* Adonidis nomine. Athen. cap. 23. Γιγγραῖνοις γὰρ οἱ Φοίνικες, ὡς φησὶν ὁ Ξενοφῶν, ἐχρῶντο αὐλοῖς σπιθαμαίοις τὸ μέγεθος, ὀξὺ καὶ γοερὸν φθεγγομένοις. Id est, ‘Gingrænis enim, ut dicit Xenophon, tibiis utebantur Phœnices palmam longis, stridulum et lugubrem sonum edentibus.’ Idem paulo post: Ὀνομάζονται δὲ οἱ αἰλοὶ γίγγροι ὑπὸ τῶν Φοινίκων ἀπὸ τῶν περὶ Ἄδωνιν θρήνων, τὸν γὰρ Ἄδωνιν Γίγγρην καλεῖτε ὑμεῖς οἱ Φοίνικες, ὡς ἴστορεῖ Δημοκλείδης. Id est, ‘Gingri autem nominantur a Phœnicibus tibiæ ob lamenta quibus Adonim

descent. Nam vos Phœnices Adonim *Gingrem* appellatis, ut refert Democlidus.’ Eustathius *Iliad.* vi. ‘Ἡ δὲ χρῆσις τοῖς γίγγροις ἐκ τῶν περὶ Ἄδωνιν θρήνων, ὃν Γίγγριν ἐκάλουσιν οἱ Φοίνικες. Id est, ‘Gingrorum autem usus ex lamentis super Adonide, quem *Gingrim* vocabant Phœnices.’ Pollux lib. iv. cap. 10. Γίγγρας τις αὐλίσκος γοῶδη καὶ θρηνητικῆν φωνὴν ἀφίησι, φοινίξ μὲν ὦν τὴν εὐρεσιν, πρόσφορος δὲ Μούσῃ τῇ Καρικῇ ἢ δὲ Φοινίκων γλώττα Γίγγραν τὸν Ἄδωνιν καλεῖ, καὶ τοῦτ’ ὁ αὐλὸς ἐπ’ ὀνόμασται. Id est, ‘Gingras tibia quædam mæstum et lugubrem cantum mittit. Phœnicium inventum, dicatum Musæ Caricæ: Phœnicium autem lingua *Gingram* Adonim vocat, et ab hujus nomine tibia denominata.’ *Gingra* autem Bochartus ex Phœnicio *gigara*, Dominus. Plenum fuisset *gigara*: sed prius *R* elisum. *Dac.*

[^q *Gliscere*] Gloss. ‘Gliscit, ἀζει.’ Aliæ: ‘Glisco, ἐπιτείνομαι.’ Hinc ‘reglisco.’ Quod vide suo loco: et ‘Glisceræ,’ mensæ opimæ et opiparæ struibus frequentibus refertæ. *Idem.*

[^r *Glittis*] Lege, *Glutis*. Cato: ‘Uti bene subactum, utique bene glutum siet.’ In Glossis Latinis: ‘Glis, glittis, humus tenax.’ Jos. Scal.

[*Glittis*] Nihil mutandum, *glittis* pro *gluttis*. Nam *u* sæpe abit in *i*. A *glus*, gluten, *glulus*, unctus, bene subactus. Cato cap. 45. ‘Locus bipalio subactus, beneque glutus siet.’ *Dac.*

Glocire et glocidare ¹³ ⁵ gallinarum proprium est, cum ovis incubituræ sunt.

Glomus ¹ in sacris crustulum cybii ¹⁴ figura et oleo coctum appellatur.

Gloria ^u a Græca voce dicta: hanc enim illi κλέος vocant.

Glos, ^x viri soror, a Græco γάλως.

Glucidatum, ^y suave, et jucundum. Græci etenim γλυκὺν dulcem dicunt.

Gluma ^z hordei tunicula: dictum, quod glubatur id granum: unde et pecus glubi dicitur, cujus pellis detrahitur.

13 Al. *Gluctire*. Legit Dac. *Glocire et glocitare*.—14 Alii libri *rombi* vel *cybi, cubi*.

NOTE

* *Glocire et glocidare*] Lege: *glocire et glocitare*. *Glocire* a κλώζειν, vox a sono effecta. Columel. lib. vii. cap. 5. 'Ut ova quam recentissima supponantur glocientibus.' Gloss. 'gluttit, Κροκκῆ ἢ ὄρνις:' 'glocit avis:' leg. *glocit*. Hanc vocem Vascones retinent, qui dicunt *cloucir*, et ipsam avem glocientem *clouque*, ut Hispani *clueca*. Idem.

¹ *Glomus*] 'Globulos' dicit Varr. lib. iv. de L. L. 'Item in oleo cocti dicti a globo globuli.' Vide Catonem cap. 29. Gloss. Græco-Lat. 'Globus et glomus, ἀγαθός.' Nam Agathis Hesycho est Sesamis, placenta ex oleo, melle, et sesamo. Agathis etiam est fasciculus lini sive staminis, ut et Latinum 'glomus.' *Idem*.

^u *Gloria*] Antiquitus *Glosia*, a Græco γλώσσα. *Jos. Scal.*

Gloria] Prins *Glosia*, a Græco γλώσσα. Scaliger. Sed Martinio assentiar, quia κέλωρ, φωνή, vox. *Dac.*

^x *Glos*] Glossarium: 'Glos, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφή· γάλως, παρὰ Πλάτωνα.' *Jos. Scal.*

Glos] Græcis Γάλως. Hesyeb. Γά-

λως, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφή· καθάπερ Κασσάνδρα τῆ Ἀνδρομάχῃ. 'Glos soror mariti, velut Cassandra Andromachæ.' *Dac.*

^y *Glucidatum*] Vide tertium Conjectaneum. Glossarium, 'Gloditatus, ἡδύς.' *Glocidatus* legendum. *Jos. Scal.*

Glucidatum] Vide 'Clucidatum.' *Dac.*

^z *Gluma*] A γλόφω, scalpro, sive potius a λέπω, corticem detraho, est *glubo*, unde *gluma*, follicula hordei, λέπυρον κριθῆς. Gloss. Quod eo granum glubitur, nudatur. Varr. de Re Rust. lib. i. cap. 48. 'Arista et granum omnibus fere notum: Gluma paucis: itaque id apud Ennium solum scriptum scio esse in Euhemeri libris versis. Videtur vocabulum etymon habere a glubendo, quod eo folliculo deglubitur granum. Itaque eodem vocabulo appellant fici ejus, quam odimus, folliculum.' Hinc pecus *glubi* et *deglubi* dicitur, unde illud Tiberii: 'Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere.' *Idem*.

GNÆUS^a et corporis insigne, et prænomen, a generando dicta esse, et ea ipsa ex Græco γίνεσθαι¹⁵ apparet.

Gnarigavit¹⁶ b significat apud Livium, narravit.

Gnaruisse,^c narraſse.

Gnarus^d cum ſignificet id quod ſcius, peritus; tamen invenimus prognare ſignificare, aperte.

Gnephosum,^e obſcurum: videlicet ex Græco, quod eſt κνέφας.

Gnitus,¹⁷ f et gnixus a generibus¹⁸ priſci dixerunt.

15 Al. γίνεται.—16. Ed. Scal. *Gnaricavit.* Voss. *Gnaruravit.*—17 Al. *Gnitur.*—18 Legendum monet Scal. a *genubus.*

NOTÆ

^a *Gnæus*] CN. hoc prænomen ſignificari dubitat nemo: et licet ſonus G literæ audiatur, CN. ſcribitur: ut in Pandectis Florentinis apparet *Gnæum* et *Gajum* ita ſcribi ut pronuncietur: corporis autem inſigne nævus dicitur, unde Nævnia familia nomen deduxit: additur autem C antiquo more, ut cum ‘frumentum,’ ‘feretur,’ ‘foretis,’ ‘enatura’ dicebatur: ex Valerio a Julio Paride relato, qui enumerat triplicem huius prænominis ſcribendi rationem: CN. GN. N. *Ant. Aug.*

Gnæus] Idem quod Nævus, ut Natus, gnatus: Nāvus, gnāvus. *Jos. Scal.*

Gnæus] *Gnæus* et *gnævus* tuberculum in facie excrescens, quaſi γναῖος vel γναῖφος. A γίνεσθαι, naſci: unde prænomen *Gnæus*. Itaque cum *nævus* et *nævus* ſcribitur g perit, non contra, ut volunt viri docti. Sed perperam in voce γίνεσθαι Etymon rimatur Feſtus. Græcum eſt κναῖος ἀπὸ τοῦ κναῖω, quæ πάθος et φῶμα ſignificat. Unde *gnævus* Latinum. Ut ὄδον, ovum. Salmas. in Solin. *Dac.*

^b *Gnarigavit*] Et ‘Gnaruris,’ Auſonius: ‘Non cultor inſtans, non arator gnaruris.’ Apud Arnobium lib. XI. ‘Cur eſſe dicatis in aliis præcep-

tionibus gnarures.’ Male hodie in Auſonio *gnarus* eſt, in Arnobio, *gnarior*. *Jos. Scal.*

Gnarigavit] Optime Voss. *gnaruravit.* Antiqui dicebant *gnaruris*, *gnarus*. Plant. act. I. ſc. 2. ‘Simul gnarures volo vos eſſe hanc rem mecum.’ Hinc *gnaruro*, gnarum reddo. Unde per ſyncopen et aphæreſin *naro*, quod nunc narro. Gloss. ‘gnarurat, γνωρίζει.’ ‘Gnarurem, γνώριμον.’ ‘Gnaritur, γνωρίζεται.’ A *gnaruris* per ſyncopen *gnarus* ἐπιſτάμενος, ſciens, peritus. *Dac.*

^c *Gnaruisse*] Glossæ: ‘Gnaritur, γνωρίζεται.’ *Jos. Scal.*

Gnaruisse] Vide notam ſuperiorem. *Dac.*

^d *Gnarus*] Vide ſupra. *Gnarus* proprie cui cuncta *gnara* ſunt, id eſt, cognita, aperta. Non mirum igitur *prognare* ſignificare, aperte. *Idem.*

^e *Gnephosum*] Glossar. ‘Gnefoſum, σκοτεινόν. Vide in ‘Cnefoſum.’ *Ful. Uſin.*

Gnephosum] Glossarium: ‘Gnetonſum, ἀμυρόν, σκοτεινόν.’ Corrige, *Gnefoſum.* *Jos. Scal.*

Gnephosum] Vide ‘Cnefoſum.’ Gloss. ‘Gnefoſum, ἀμυρόν, σκοτεινόν.’ *Dac.*

^f *Gnitus*] Lege: *gnitus* et *gnixus* a

Gnotu,^s cognitu.

GRACCHURIS,^h urbs Iberæ regionis, dicta a Graccho Sempronio, quæ antea Illurcis nominabatur.

Gracculiⁱ a sono oris vocati: sive a gerendo dicti, quod jacta segetum semina plurimum gerant: vel, quod ex olivetis cubitum se recipientes duas pedibus baccas, tertiam ore ferant.

Gradivus^k Mars appellatus est a gradiendo in bella ultro

NOTÆ

genibus prisci dixerunt. Scal. sic infra in 'nixi:' 'Nixi Dii appellantur tria signa in Capitolio, ante cellam Minervæ genibus nixa.' Ergo *gnitor*, quod nunc *nitor*, quasi *genitor*, genibus incumbo. A 'gnitor,' 'gnisus,' 'gnitus,' et 'gnixus.' *Idem.*

^s *Gnotu*] Glossæ: 'Gnotum, γνωσιν, διάγνωσιν.' *Jos. Scal.*

Gnotu, cognitu] A γινώσκω factum *gnosco*. Varr. 'Adeste, adeste, quæ feramque gnoscite, Domum ut feratis e theatro literas.' A *gnosco* deinto *gnosco*. 'Gnotu,' 'notu.' Glossar. 'gnot,' (lege *gnosco*,) 'Είδεν, ἐπιγινώσκει.' 'Gnotu, γνωσιν, διάγνωσιν.' Faluntur igitur qui in *gnosco* et *gnotus* *g* credunt assumtum in his. Priscianus lib. II. 'Est quando N principalis syllabæ ante se assumit G, ut natus, gnatus: notus, gnotus antique, unde ignotus; nosco, gnosco; novi, gnovi.' Sed contra Diomedes lib. I. 'Gnoscit, ait Cæcilius, quoniam et præpositione addita, adgnosco, et cognosco dicimus.' *Dac.*

^h *Gracchuris*] *Ilerda* Ptolemæo in Hispania Tarraconensi. *Idem.*

ⁱ *Gracculi*] Varro lib. IV. 'quod gregatim volent.' Sed melius Festus, a sono oris, ut et Isidorus lib. XII. cap. 7. 'Graculus a garrulitate nuncupatus, non, ut quidam volunt, pro eo quod gregatim volent, cum sit manifestum ex voce eum nuncupari. Est autem loquacissimum genus, et vocibus importunum.' *Idem*

Quintilian. lib. I. cap. 10. *gracculus* diminutivum a *graccus*, et *graccus* a *graxo* aut *graco*, quod a κράζω. Sed verum etymon invenit eruditissimus et elegantissimus Ægidius Menagius amicus noster, qui scribit ἀπὸ τοῦ κέρρακος diminutiva forma 'coracus,' 'coraculus,' 'craculus,' 'graculus,' 'graculus enim ex corvorum genere. *Graculus* contractum *graulus*, unde Italicum *grola*, Gallicum *grole*. Quare corniculam dixit Horatius in epistolis: 'Ne, si forte suas repetitum venerit olim Grex avium plumas, moveat cornicula risum Furtivis nudata coloribus.' Plura vide apud illum in 'amenitatibus Juris civilis.' *Idem.*

^k *Gradivus*] Quia gramine sit ortus: ex flore nescio quo concepit eum mater. Ovidius lib. V. *Fast.* *Jos. Scal.*

Gradivus] Servius III. *Æn.* 'Gradivum exilientem in prælia: quod in bellantibus sic necesse est: aut gravem Deum Patrem: aut ideo quia apud Pontifices Mars pater dicitur. Alii Gradivum, quod gradum inferant, qui pugnant, aut quod impigre gradiantur. Alii gratitudine,' (lege *graditudine*,) 'quod huc et illuc gradiatur: unde Martem communem dici. Alii Gradivum, quia nunquam equester, aut a gradu dictum.' Non omittenda eorum sententia, qui *gradivum* putant quod ex gramine ortus sit: nam eum Juno tacto flore concepit. Ovid. V. *Fast.* *Dac.*

citroque: sive a vibratione hastæ, quod Græci dicunt *κραδαίνειν*:¹⁹ vel, ut alii dicunt, quia gramine sit ortus; quod interpretatur, quia corona graminea in re militari maximæ est honorationis.

Græca sacra, festa¹ Cereris ex Græcia translata, quæ ob inventionem Proserpinæ matronæ colebant: quæ sacra, dum non essent matronæ, quæ facerent propter cladem Cannensem, et frequentiam lugentium, institutum est, ne amplius centum diebus lugeretur.

Grallatores^m appellabantur pantomimi, qui, ut in saltatione

19 Al. *κραδένειν*.

NOTÆ

¹ *Græca sacra, festa*] Cerealia, quæ ad Eleusiniarum imitationem facta: ideo ex Græcia translata dicit Festus. Repræsentabatur Ceres Proserpinam quærens, et cum face totum orbem pererrans. Vide Ovid. iv. Fast. Arnobium et Alexand. ab Alex. lib. vi. cap. 9. Cerealibus ante noctem epulari nefas, quia, ut ait Callimachus, Ceres fame affecta, ac nihilominus pertinaciter jejunium servans, a Vespero tandem persuasa, ut potum sumeret: *Ἐσπερος, ὅστε πικρῶν Δαμάτερα μῶνος ἐπεισεν*. ‘Vesperus qui solus Cererem persuasit ut biberet.’ Vel, ut Ovid. quod dum sub noctem papaver legebat, imprudens gustaverit. ‘Colligit agresti leve papaver humo. Dum legit oblitio fertur gustasse palato, Longamque imprudens exsoluisse famem. Quæ, quia principio posuit jejunia noctis, Tempus habent mystæ sidera visa cibi.’ A lugentibus hæc sacra peragi non poterant, quia post receptam Proserpinam, ‘Tum demum vultumque Ceres animumque recepit, Imposuitque suæ spicea sarta comæ.’ Ideoque tunc candidas vestes induebant: ‘Alba decet Cererem vestis, Cerealibus albam Sumite, nunc pulli velle-

ris usus abest.’ Sed post cladem Cannensem, cum, propter luctum matronæ Cerealibus operari non possent, Senatus luctum finire jussit, ‘centum diebus,’ ut Festus: ut Livius, ‘triginta.’ Livii verba sunt lib. xxii. sect. 36. ‘Tum privatæ quoque per domos clades vulgatæ sunt: adeoque totam urbem oplevit luctus, ut sacrum anniversarium Cereris intermissum sit; quia, nec lugentibus id facere est fas, nec ulla in illa tempestate matrona expers luctus fuerat. Itaque ne ob eandem causam alia quoque sacra publica aut privata desererentur, Senatusconsulto diebus triginta luctus est finitus.’ Inde proprie mioni luctus dicebatur, cum erant in casto Cereris, hoc est, cum rebus Venereis abstinebant ad sacra Cereris obunda: nam Cerealibus vino et Venere interdicitum. Vide ‘minuebatur.’ Porro Cerealia erant a pridie Idus Aprilis per dies octo. *Idem*.

^m *Grallatores*] Plautus in Pænulo: ‘Vinceretis cervom cursu vel grallatore gradu.’ Sic etiam apud Varonem lib. vi. de Lingua Lat. *Ant. Aug.*

Grallatores] Glossarium: ‘*Grut-*

imitarentur ægipanas, adjectis perticis furculas habentibus, atque in his superstantes ad similitudinem ²⁰ crurum ejus generis gradiebantur, utique propter difficultatem consistendi. Plautus: Vinceretis cursu cervas, et grallatorem gradu.

Gramiæ ⁿ oculorum sunt vitia, quas alii glamas ¹ vocant.

Grando ^o guttæ aquæ concretæ solito grandiores.

Grassari ^p antiqui ponebant pro adulari: grassarii ² autem dicuntur latrones vias obsidentes: gradi siquidem ambulare est, unde tractum grassari, videlicet ab impetu gradiendi.

20 Quidam libri *simulationem*.—1 Al. *gromas*.—2 Al. *grassari*.

NOTE

latores, πανικά φοροῦντες.' Immo *Grallatores*. Πανικά φορεῖν explicat quod de Ægipaniis hic dicitur. *Jos. Scal.*

Grallatores] Grallæ sunt perticæ lignæ furellas habentes quibus pedes ponebant. *Gall. des échasses*. A gradiendo, gradulæ, grallæ. Inde grallatores, qui grallis ambulabant. *Plaut. Pœn. act. III. sc. 1.* 'At si ad prandium me in ædem vos dixissem ducere, Vinceretis cervum cursu vel grallatorem gradu.' His grallis, ut ait Festus, pantomimi utebantur, cum Panas sive Ægipanas induebant, quorum exsicci pedes et crura non melius repræsentari poterant, quam ligneis illis pedibus grallatorum. Quare et grallæ Græcæ πανικά dictæ, et in Gloss. 'Grallatores, πανικά φοροῦντες.' Grallatores Græcis dicuntur γύπωνες, Colobathrarii, et ipsæ Grallæ colobathra. *Dac.*

ⁿ *Gramiæ*] Λήμη Æolicæ γλάμα, unde *Gramia*. *Jos. Scal.*

Gramiæ] Nonius: 'Gramia pituita oculorum. Cæcilius: Gramiosis oculis ipsa, atratis dentibus.' *Gramia* et *gramu* dictum pro *glama*, quod a γλήμη, G addito, a λήμη. Gloss. 'grama, λήμη.' Vide *Hesych. Dac.*

^o *Grando*] *Plin. lib. II. cap. 60.* 'Grandinem congelato imbre gigni, et nivem eodem humore mollius coacto, pruina autem ex rore gelido.' *Grando* autem a *grandis*, Festus. Sed melius *Isidorus lib. XIII. cap. 10.* a *gramum*, unde et *grandis*. *Idem.*

^p *Grassari*] 'Grassari, ὄξυποδεῖν, ἐπερδεσθαι, βαδίζειν.' 'Grassa, βάδισμα, βῆμα.' 'Grassatur, λωποδυτεῖ.' 'Grassator, λωποδύτης.' *Jos. Scal.*

Grassari] A *gradior*, *grassari*, ire, ambulare. Gloss. 'grassari, ὄξυπεδεῖν, ἐπερδεσθαι, βαδίζειν,' 'inniti, ire, cum impetu ferri.' Sed postea hoc verbum male audiit, et *grassari* de viarum obsessoribus dictum qui in prætereuntes impetum faciebant. Unde in Gloss. 'grassatur, λωποδυτεῖ,' 'vestimentis exiit.' 'Grassator λωποδύτης,' 'qui vestimentis exiit,' *ti-reur de laine*. *Idem* autem *grassari* pro adulari: quod parasiti atque adultores per plateas ambulantes in obvium quemque grassarentur, ut adulationibus suis sibi victum quærent. Et quia ita olim fere poëta, ii etiam *grassatores* dicti sunt. *Varro* in libro de moribus. *Apud Gellium lib. XI. cap. 2.* 'Vestiri in foro ho-

Gravastellus,² senior. Plautus: qui est gravastellus, qui advenit? ut puto, gravastellus a gravitate dictus.

Grave æs,¹ dictum a pondere, quia deni asses, singuli pondolibras, efficiebant denarium, ab hoc ipso numero dictum.³ Sed bello Punico populus Romanus pressus ære alieno, ex singulis assibus librariis senos fecit, qui tantundem valerent. Item nummi quadrigati et bigati a figura cælaturæ dicti.

Gravida⁵ est, quæ jam gravatur conceptu: prægnans velut occupata in generando,⁴ quod conceperit: inciens propinqua partui, quod incitatus¹ sit fœtus ejus.

³ Vide Notas inf. Quidam libb. *libra*: et mox *libralibus* . . . tantuli pro librariis . . . tantundem.—⁴ Legit Ursin. in genando.

NOTÆ

neque mos erat, domi quod satis erat: equos carius quam coquos emebant. Poëticae artis honos non erat. Si quis in ea studebat, aut sese ad convivium applicabat, grassator vocabatur.' *Dac.*

² *Gravastellus*] Plant. in Epid. 'Sed quis est hæc muliercula, et ille ravis-tellus qui venit?' Vide 'Ravi coloris.' *Ant. Aug.*

Gravastellus] Locus Planti est Epid. Act. v. Sc. 1. 'Sed quis hæc est muliercula, et illic gravastellus qui venit?' Sed hic *gravastellus* non a *gravitate*, ut putat Festus, sed pro *ravastellus* a *ravus*, qui ravi est coloris, ascito *g*, *gravus*, a quo *gravaster* et diminutivum *gravastellus*, qui *ravastellus*, immo et *ravistellus* corrupte etiam apud Plantum legisse videtur Festus. Vide 'ravi coloris.' *Dac.*

¹ *Grave æs*] Hic locus ita interpungendus, emendandusque: *Quia asses singuli pondolibram efficiebant, deni autem denarium, ab hoc assium numero dictum.* Vide Plin. lib. xxxiii. cap. 3. et infra in 'Sextantarii.' *Ful. Ursin.*

Grave æs] Vide Plin. lib. xxxiii.

cap. 3. Festum verb. 'Sextantarii.' *Ant. Aug.*

Grave æs] Legebat Ursinus: *Quia deni asses singuli pondolibram efficiebant, deni autem denarium.* Sed nihil mutandum, neque video cur eum offenderit vulgata lectio: illum fugit scilicet hic *libras* esse secundi casus. Nam ita omnia plana. Porro 'æs grave' de libralibus assibus semper dictum, et duravit usque ad primum bellum Punicum, quo sextantarii, postea unciales et semunciales, facti sunt. Vide 'sextantarii.' *Dac.*

⁵ *Gravida*] Glossar. 'Inciente, innitente, pariente, a ciendo, et invocando proximos quosque auxiliares.' Hæc ad verbum 'Incians.' *Ful. Ursin.*

Gravida] Lego infra: *Prægnans velut occupata in genando.* Nam *prægnans* est quasi *prægenans*. Et Veteres genere et genere dicebant pro *gignere*. *Dac.*

¹ *Incians* . . . quod *incitatus*] Immo potius quod *cieat*, et ad auxilium vocet. Glossar. 'inciente, innitente, pariente, a ciendo et invocando proximos quosque auxiliares.' *Idem.*

Greges ^u ex Græco dici, quos illi ἀγέλας ⁵ solent appellare.

Gricena ^{6x} funis crassus.

Groma ^{7y} appellatur genus machinulæ cujusdam, quo regiones agri cujusque cognosci possunt, quod genus Græci dicunt γνώμονα.

Gruere ^z dicuntur grues, ut sues grunnire : unde tractum est congruere, hoc est, convenire, quia id genus volucrum minime solivagum est.

Grumus, ^a terræ collectio minor tumulo.

5 Alii libb. γέργερα. Vide inf.—6 Al. Gricena.—7 Al. Gnoma.

NOTÆ

^u Greges] Quos illi ἀγέλας, melius quos illi γάργερα. Γάργερα est pro γάργαρα, multitudo. Hesychio γάργαρα, πλήθος, πολλά. Α γάργερα sive γέργερα factum 'grex.' Nisi potius sit ab ἄγερα ex ἀγείρω, congero, quæ Vossii sententia. Mihi maxime placet, grex dici ab antiquo Hebræo gar, pro quo nunc agar. Nam et ita simplex grego, quod postea aggrego. Idem.

^x Gricenea] Mihi omnino ignota vox : adeoque hic nihil vel immutare audeam vel tentare. Idem.

^y Groma] Glossæ : 'Gruma, γνώμων, βασιλική γνώμη.' Et male lectum ab ipso auctore Glossarii, 'Gauma, δραία τεκτονική.' Lego Gruma, ἔπτρα τεκτονική. In aliis Glossis : 'Gruma, διόπτρα, ἡ τῶν μέτρων.' et 'Grumari.' Lucil. 'Viamque Vis degrumari, ut castris mentor facit olim.' Glossarium : 'Grumat, μετρεῖ, ἐξισοῖ.' Nonius : 'Grumæ sunt loca media, in quæ directæ quatuor congregantur et conveniunt viæ : recte. Nam et in castris et in coloniis capiendis groma ponebatur in tetrantem, antica et postica linea se invicem ad angulos rectos intersecantibus. Auctor Aggenus. Jos. Scal.

Groma] A γνώμα, N mutato in R,

groma. Pro quo dicitur gruma, o in u. Gloss. 'Gruma, γνώμων, βασιλική γνώμη.' Nonius : 'Gruma, mensura quædam, qua flexæ viæ ad lineam diriguntur, ut est agrimensorum et talium.' Hinc grumare et degrumare. Gloss. 'grumat, μετρεῖ, ἐξισοῖ.' 'Metitur, dirigit.' Lucil. 'Viamque De-grumabis uti castris mentor facit olim. In castrorum etiam metatione gruma dicitur mensura illa, illud organum, quod a metatore in loco medio ponebatur in tetrantem, hoc est, ut quatuor faceret angulos normales, et ita divideret castra in quatuor partes. Et locus ipse medius ubi gruma, gruma etiam dictus. Nonius : 'Grumæ sunt loca media, in quæ directæ quatuor congregantur viæ.' A gruma sen groma dictus 'gromaticus,' et 'gromatica' disciplina, quæ agrorum mensuram docet. Dac.

^z Gruere] Glossæ : 'Gruunt, γεραρίζουσι.' Jos. Scal.

Gruere] Vide 'congruere.' Dac.

^a Grumus] Glossarium : 'Grumi : τύμβοι.' 'Grimini, οἱ διορίζοντες τοὺς ὕρους λίθοι.' Lege Grummi. Jos. Scal.

Grumus] Scribitur et grummus. Proprie, clivulus, terræ collectio paulatim exurgens. Unde exponitur

GULLIOCÆ,^{8 b} nucum juglandium summa, et viridia putamina.

Gurgustium,^c genus habitationis angustum, a gurgulione dictum.

Gutturnium,^d vas ex quo aqua in manus datur: ab eo quod propter oris angustiam guttatim fluat.

8 Legendum monet Dac. *Gullicæ* vel *Gulliola*.

NOTÆ

τύμβος. Gloss. 'Grumi, τύμβοι:' inde propter similitudinem, acervi lapidum, qui ad terminorum distinctionem ponebantur, *grumi* dicti. Gloss. 'grumi, οἱ διορίζοντες τοὺς ὄρους λίθοι.' 'Lapides, qui fines partiuntur, dividunt.' Et Gloss. Græco-Lat. 'ὄρων λίθοι, grumi.' *Grumus* autem a 'congerie' ducit Nonius. Vossius a *κρυμδς*, frigus, quia frigore res concreverunt: sed verisimilius illud quam verius. Puto a *gruo*, id est, congruo, dictum *grumus*, quod terra multa, et multi lapides coëant et congruant ad *grumum* efficiendum. A *grumus* factum diminutivum *grumulus*, pro qualibet acervatione et strue. Paulinus Epistol. 3. ad Severum: 'Et ut totam juxta Dei verbum confectionem prophetici panis impleret, lentem quoque et hordeum viciam miscuisset in grumilum.' A *grumus* facta Gallica vox *grumeau*. Dac.

^b *Gullicæ*] Glossar. 'Gnilliciola cortice nucis juglandis viridi, per quem corpus humanum intelligi vult.' *Ful. Ursin.*

Gullicæ] Vide eadem, verbo 'Culiola.' *Ant. Aug.*

Gullicæ] Glossæ, 'Gulluca, καρροιοτόμια,' et, 'Gutillioçæ, κάροια μακρά, παρὰ Λουκιλλίφ.' Lege, *Gulioçæ, καρροστόμια. Gullicæ, κάρνα μακρά.* De longis nucibus alibi satis diximus. *Jos. Scal.*

Gullicæ] Lege, *gullicæ* vel *gulliola*. Vide 'Culiola.' *Dac.*

^c *Gurgustium*] Quin et *gurgulio*. Glossæ enim interpretantur *οἰκημάτιον βραχύ*. *Jos. Scal.*

Gurgustium] A *gurgulione*. Nam *gurgulio* et *gurgustium* exponuntur *οἰκημάτιον βραχὺ*, 'habitatio angusta;' tamen *gurgustium* potius a *gurgite* quasi *gurgistium*. Nam proprie *gurgustium*, taberna obscura et latens. *Dac.*

^d *Gutturnium*] Glossæ: 'Gutturnum, εἶδος σκεύους ὄστρακίνου. Gutturnium, βαθμὸς, προκοπή, ὡς Βάβρων.' Ultimum videtur dictum quod guttatim fiat. *Jos. Scal.*

Gutturnium] Vide 'Coturnium.' *Dac.*

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBER VIII.

HABITIOR,^a pinguior.

Habitus,^b habitus corporum.

Halapanta^{1 c} significat omnia mentientem : ab eo quod hallet omnia : ἄλην enim Græci τὴν πλάνην ; id est, fallentem, appellant.

1 ' L. m. *Holaphanta*: forte, *Holpata*, ex Græco ὄλος, et ἀπατάω.' *Fulv. Ursin.* Vide Notas.

NOTÆ

^a *Habitior*] Respicit locum Terent. Eunuch. II. 3. ' Si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt, deducunt cibum.' *Dac.*

^b *Habitus*] Pinguedo. Gall. *enbonpoint*. Terent. *ibid.* II. 2. ' Qui color, nitor, vestitus, quæ habitudo est corporis.' *Idem.*

^c *Halapanta*] Ego suspicor Plautum scripsisse *Halopanta* per *o*, ut παρὰ τὴν ἄλα simile faceret, ac παρὰ τὸ σύκον factum est *sycophanta*. Nihil significat *Halopanta*: sed Comice et tempore lusum est, propter habitum marinum, et recte hodie in Plautinis codicibus legitur per *o*, ' Halophantam, an *sycophantam* hunc magis esse dicam, nescio,' in *Curcul. Jos. Scal.*

Halapanta] Liber antiquus *holaphanta*. Male *Fulv. Ursin.* *Holpata* ex Græco ὄλος, totus, et ἀπατάω, fallo. Legendum *halophanta*. Respicit locum *Plauti Curcul. IV. 1.* ' Halophantam an *sycophantam* hunc magis esse dicam, nescio.' Sed pessime *Festus Halapantam* (ut ipse legit) omnia mentientem interpretatur, ab ἄλη, πλάνη, error, et πάντα, omnia. Nec melius viri doctissimi, quorum alii, ut *Scaliger* et *Canterus*, *halophantam* dici volunt ab ἄλς, mare, et φαίνεσθαι, ostendere, ob vestitum nauticum. Alii, ut *Nonius*, ab ἄλη et ὑφαίνω, texo, qui mendacia texit, consuit. Alii denique, ut *Turnebus*, ab ὄλος, totus, et φαίνεσθαι, quasi qui sit totus in ostentatione. Mirum in tantis viris. *Halophantæ*

Hallus,^d pollex pedis scandens super proximum, dictus a saliendo: nam ἄλλομαι Græce, Latine significat salio.

Hamo^e cognominatus, quia in arena putatur inventus, quæ Græce hoc nomine ἄμμος appellatur, cui cornua affiguntur arietis, a genere pecoris inter quod inventus est.

Hamotrahones^f alii piscatores, alii qui unco cadavera trahunt.

Hanula,^g parva delubra, quasi fanula.

Haruiga^{2 h} dicebatur hostia, cujus adhærentia inspiciuntur exta.

2 Scribendum putat Scal. *Aringa*. Vide inf.

NOTÆ

ii dicebantur, qui eos, apud quos sal privatum contra leges repertum fuerat, deferebant, ut sycophantæ, qui eos, apud quos ficus. Nam quod hodieque apud nos fieri videmus, ut nemini e certis quibusdam locis in alia sal auferre licitum sit, id olim et apud Græcos observatum fuisse vel unicus Aristophanis locus fidem faciet ex *Acharn.* II. 5. ἼΑΛΛ' ἀνδράρια μοχθηρὰ, παρακεκομμένα, Ἄτιμα, καὶ παράσημα, καὶ παράξενα, Ἐσσυκοφάντει Μεγαρέων τὰ χλανίσκια, Κεῖ που σίκυον Ἴδοιον, ἢ λαγώδιον, ἢ χοιρίδιον, ἢ σκόροδον, ἢ χόνδρους ἄλδς, Ταῦτ' ἦν Μεγαρικὰ, καπέπρατ' αὐθημερόν. 'Sed homuuciones pessimi, notæ pessimæ, Inhonorati, male signati, ignobiles, Falso, accusarunt Megarensium penulas, Et sicubi videbant cucumerem, vel lepusculum, Vel porculum, vel allium, aut etiam micam salis, Omnia erant Megarica, et vendebantur eodem die.' *Dac.*

^d *Hallus*] Vide 'Allex.' *Ant. Aug.*
Hullus] Ut supra 'Allus.' ὁ ποδὸς μέγας δάκτυλος. Glossæ. *Jos. Scal.*

^e *Hamo*] Mutilus esse videtur hic locus, qui forsitan ita supplendus sit: *Hammo cognominatus est Jupiter, quia.* Nam de Jove hic agitur, quem, cum Libero patri per Libyæ deserta iter cum exercitu facienti, sitique arido,

arietis formam indutus, fontem pede vel cornu effossum ostenderit, ab arena, quæ Græce ἄμμος dicitur, *Hammonem* cognominatum et sub ejusdem arietis persona cultum fuisse poetæ fabulati sunt, unde Græcis Κριοπρόσωπος, 'arietinum caput.' Latinis 'corniger.' Sed verum est *Hammo* non a Græco ἄμμος arena, sed ab Ægyptiaco ἀμοῦς, ut Herodotus et Eustath. apud Dionys. tradunt. Docet autem doctissimus Bochartus Jovem esse *Cham* sive *Ham*, filium *Noæ*, qui in steriles Africæ arenas ablegatus, ibi per multa sæcula cultus est sub nomine *Jovis Ham* seu *Hammonis*. Ægyptii, mollito sono densæ aspirationis, ἀμμοῦν vel ἀμοῦν dicebant, et ab eo tota Africa *Ammonia* olim nominata; ut ex Alexandro Polyhistore testatur *Stephanus. Dac.*

^f *Hamotrahones*] Piscatores, et qui unco quasi hamo cadavera traherent: hic autem Romanorum morem alludit, apud quos damnatorum cadavera unco in Gemonias vel in alia loca traherentur. *Idem.*

^g *Hanula*] A Græco ναὺν, per transpositionem ἀνὸν, digamma Æolico Φανὸν, fanuum. Inde *fanulum*, et posito *h* pro *f*, ut sæpe apud Veteres, *hanulum*, Vide 'fanum.' *Idem.*

Hastæ subjiiebanturⁱ ea, quæ publice venundabant : quia signum præcipuum³ est hasta. Nam et Carthaginenses^k cum bellum vellent, Romam hastam miserunt : et Romani fortes viros sæpe hasta donarunt.

HEBES,^l retusi acuminis.

Hecate,^m Diana, eadem putabatur⁴ et luna, et Proserpina.

Hederaⁿ dicta, quod hæreat; sive quod edita petat, vel quia id, cui adhæserit, edat : quæ in tutela Liberi putabatur esse, quia ut ille juvenis semper, ita hæc virct : vel quia ita omnia, sicut ille mentes hominum, illigat.

Heliconides, musæ a monte Helicone vocatæ.

Helucea,^o genus ornamenti Lydii, dictum a colore boum, qui est inter rufum et album, appellaturque heluus.

Helucus,^p ab hiatu et oscitatione dictus.

3 'Vox præcipuum forte mutanda in prælii.' Fulv. Ursin.—4 Ed. Scal. putatur.

NOTÆ

ⁱ *Haruiga*] Ἄριξ, aries. Inseto digam. Æol. ἄριξ. *Aruix*, inde *haruiga*, proprie hostia, cum aries scilicet mactabatur. Sed postea quævis hostia, cujus exta inspiciabantur, *haruiga* dicta. In antiqua Mediolanensi legitur : *Haruiga dicebatur hostia, cujus ad hepatis inspicienda conducuntur arioli*. Unde Vossius : *Cujus ad hepar et exta inspicienda conducuntur arioli*. Idem.

¹ *Hastæ subjiiebantur*] Cum quid publice venibat hasta erigebatur, unde passim apud Veteres 'sub hasta venire' reperias. Inde autem mos deductus videtur, quod primis temporibus ea tantum publice venibant, quæ bello capta fuerant, Græci vocant δρόκρητα. Idem.

^k *Nam et Carthaginenses*] Sic Romani in eorum fines, quibus bellum indicebant, hastam mittebant. Quem morem alibi fusius. Vide 'Bellona.' Idem.

^l *Hebes*] Corpora obtusa et minime

acuta hebetia proprie, et per metaphoram homines stupidi et crassi hebetes dicti sunt. Idem.

^m *Hecate*] Eam in celo Lunam, in terris Dianam, in Inferis Proserpinam fuisse, poetæ fabulantur. Unde et *tergemina* dicta. Alii tamen diversas faciunt. Idem.

ⁿ *Hedera*] Vide 'Ederam.' *Ant. Aug.*

Hedera] Ab edendo, *edera*, et cum aspiratione, ut solebant illi Veteres, *hedera*. Idque magis placet quam ab hærendo, nam tertium etymon, 'quod edita petat,' ineptum plane est. Idem.

^o *Helucea*] Heluus dicitur color inter rufum et album, ab Æolico πέλφος, niger, fuscus, pallidus. Varr. lib. II. de R. R. 'Colore potissimum nigro, deinde rubeo, tertio heluo, quarto albo.' Ab *heluus*, *heluolus*, *heluinus*, et *heluaceus*, qui *heluum* colorem refert. Idem.

^p *Helucus*] Vide 'Elucus.' Idem.

Heluela,^q holera minuta.

Heluo^r dictus est immoderate bona sua consumens, ab eluendo. Cui † aspiratur, ut aviditas magis exprobretur: fit enim vox incitator.

Helus^s et helusa antiqui dicebant, quod nunc holus, et holera.

Hemina,^t ex Græco ἥμισυ; quod est dimidia pars sextarii.

Hemona^u humana, et hemonem hominem dicebant.

Herbam do,^x cum ait Plautus, significat, victam me fateor;

† Eadem ed. Qui pro Cui.—5 Legendum monent Scal. Dac. *Helus et Helesa*.

NOTE

^q *Heluela*] Titinnius: 'Lenti calido, eluela, rapula, rumices.' *Jos. Scal.*

Heluela] Veteres pro *holus* dicebant *helus*, ut 'Apello' pro 'Apollo,' et ab *helus*, *heluela*, parva *holera*. Titinnius: 'Lenti calido, eluela, rapula, rumices.' Glossæ: 'heluola, λαχανάρια.' Inde et *heluones* Meursio non voraces, ut infra Festus docet, sed delicati et opipari, ab ægrotis voce translata, qui nauseabundi et fastidiosi oleribus tantum olim victitabant. *Dac.*

^r *Heluo*] Ab eluendo *eluo*, qui bona sua eluit, i. dissipat, perdit. Cum aspiratione *heluo*. Gloss. 'heluo, λαφόκης.' 'Heluari, λαφόσσειν,' *haurire*. Quomodo 'haurire opes' dixit Martialis. Sed vide supra 'heluela.' *Idem.*

^s *Helus et helusa*] Lege, *helus et helesa*, et ita Scaliger. *Helesa* autem pro *holesa*, quod pro *holera*. Ut 'Valesii,' 'Valerii,' 'dasi,' 'dari,' &c. *Idem.*

^t *Hemina*] Dimidia pars sextarii, nam, 'Heminas recipit geminas sextarius unus.' A Græco ἥμισυ: melius a Græco ἥμι, semi. *Na* est vocis productio. *Idem.*

^u *Hemona*] *Hemonem* pro hominem dicebant Veteres. Ennius: 'Vulturis in sylvis miserum mandebat hemonem.' Et ab *hemo*, *hemonus*, i. humanus. *Idem.*

^x *Herbam do*] Nam nemo poterat dici victor, nisi prius is, quem vicisset, se victum fateretur, et victum agnosceret. Ennius: 'Qui vicit, non est victor, nisi victu' fatetur.' Citatur in fragmentis Servii, quæ extant in pluteis P. Danielis. Versus vero Attii, qui citantur ex Meleagro a Nonio, nihil ad rem: immo contra sententiam ipsius Nonii, qui eos ad hoc proverbium accommodat. Sunt autem hi: 'Gaudent, currunt, celebrant, herbam conferunt, donant, tenent. Pro se quisque cum corona clarum conlustrat caput.' Nam hic quidem agnoscitur victor, at non a victis. Sunt enim socii et æquales Meleagri, victori de sue interfecto gratulantes. *Jos. Scal.*

Herbam do] Plin. lib. xxii. cap. 1. 'Apud antiquos signum victoriæ erat porrigere herbam victos, hoc est, terra et altrice ipsa humo, et humatione cedere, quem morem etiam nunc durare in Germania scio.' Vides hunc morem in Germania ætate Plinii, et

quod est antiquæ, et pastoralis vitæ indicium : nam, qui in prato cursu aut viribus contendebant, cum superati erant, ex eo solo, in quo certamen erat, decerptam herbam adversario tradebant.

Herbilis^y anser, herba pastus, qui gracilior⁶ est quam frumento altus.

Hercus⁷ Jupiter^z intra conseptum domus cujusque colebatur, quem etiam Deum penetralem appellabant.

Hercules^a astrologus dictus, quod eo die se flammis injecit, quo futura erat obscuratio solis.

6 Pro *gracilior* quidam *grandior* : male, censente Dac.—7 Al. *Hercius*.

NOTÆ

ego eum etiam nunc durare in Vasconia certo scio. Et inde originem traxisse arbitror, quod cum primum pugnae genus apud antiquos, utpote pastores, lucta fuerit, victus, ut se terram tetigisse ostenderet, et ita se plane minorem fateretur, victori herbam ex eodem loco decerptam porrigebat; neque enim victor is dici poterat, nisi victus fateretur, et victorem agnosceret. Ennius: 'Qui vicit non est victor, nisi victu' fateretur.' Sed postea illud ad alia traductum, et 'herbam dare,' pro se victum fateri, dictum est. Inde Nonius: 'Herbam Veteres palmam vel victoriam dici volunt.' Sed hæc paulo aliter Servius ad illud VIII. Æneid. 'Et vitta comtos voluit prætere ramos.' 'Ut in pacis petitione,' inquit, 'ramus olivæ cum vittis offerebatur, partim fabulæ, partim naturæ efficit ratio. Nam, cum de nomine Athenarum Neptunus et Minerva contendere, et jussisset Jupiter, ut illius nomine diceretur civitas, qui munus melius obtulisset hominibus, Equum Neptunus, Minerva Olivam protulit, et statim vicit. Unde, cum ejus ramus alicui offertur, indicat cum esse

meliorem. Hinc est illud proverbium, herbam do, id est, cedo victoriam, quod Varro in antiquarum libris ponit: Cum in agonibus herbam in modum palmæ dat aliquis ei, cum quo contendere non cupit, et fateretur esse meliorem.' Hæc Servius. Sed multo melius Festus. In Græcia autem manus, sive manum, victi pugiles porrigebant. Theocrit. Id. xxii. πᾶς δ' ἐπὶ γαῖαν κείτ' ἀλλοφρονέων, καὶ ἀνέσχετο, νεῖκος ἀπαυδῶν, Ἄμφοτέρας ἅμα χεῖρας. Id est, 'totus vero humi Jacebat exanimis, et porrigebat, pugnae renuntians, Ambas simul manus.' Ubi olim plura. Dac.

^y *Herbilis*] Lucillius: 'Anseris herbilis virus.' Citatur in fragmentis Servii. Jos. Scal.

Herbilis anser] Lucilius in fragmentis Servii: 'Anseris herbilis virus.' Dac.

^z *Hercus Jupiter*] Sic dictus, quod intra conseptum parietem, qui ἕρκος dicitur, colebatur. Ovid. in Ib. 'Cui nihil hercei profuit ara Jovis.' Ideoque 'Domesticus,' 'Cortalis,' et 'Septitius' Latine dicitur. Dac.

^a *Hercules*] Atqui is se flammis injecit anno ante Christum natum 1196.

Here,^b id est, adverbium temporis heri, dictum a Græco ἐχθές.

Heredium,^c prædium parvulum.

Herem^d Marteam antiqui accepta hereditate colebant, quæ a nomine appellabatur heredium, et esse una ex Martis comitibus putabatur.

NOTE

quo anno nulla fuit solis obscuratio. Melius Servius ad illud 1. Æneid. 'Docuit quæ maximus Atlas,' 'Hic Atlas,' inquit, 'Iapeti filius in Africa natus dicitur. Hic, quod annum in tempora diviserit, et primus stellarum versus, vel circulorum vel siderum transitum naturasque descripsit, cælum dictus est sustinere, quia nepotem suum Mercurium et Herculem docuisse dicitur, unde et Hercules cælum ab Atlante susceptum sustinuisse narratur propter cæli scientiam traditam. Constat enim Herculem Philosophum fuisse.' Atlantem esse Enochum, qui Astrologiæ inventor fuit, refert Enseb. ex Enpolemo de Judæis, ubi ait, Abrahamum Astrologiam et alias scientias Heliopoli docentem affirmasse Babylonios τὴν εὕρεσιν αὐτῶν εἰς Ἐνώχ ἀναπέμπειν καὶ τοῦτον εὕρηκέναι πρῶτον τὴν Ἀστρολογίαν. i. 'Earum inventionem Enocho tribuere, eumque Astrologiam primum invenisse.' Et non multo post: "Ἕλληνας λέγειν τὸν Ἀτλάντα εὕρηκέναι ἀστρολογίαν, εἶναι καὶ τὸν αὐτὸν καὶ Ἐνώχ. τοῦ δὲ Ἐνώχ γενέσθαι υἱὸν Μαθουσάλαμ, ὃν πάντα δι' ἀγγέλων θεοῦ γνῶναι, καὶ ἡμᾶς οὕτως ἐπιγνώναι. i. 'Græcos affirmare Atlantem Astrologiam invenisse, et eundem esse Enochum, Enocho autem genitum Mathusalem, quo ab Angelis Dei omnia educto, nos ita porro didicisse.' *Id.*

^b Here] Pro heri. Plaut. Capt. 1. 2. 'Advorte animum sis tu, istos captivos duos Here quos emi de præda de quæstoribus, His indito catenas

singularias.' A Græco χθέρ, extrito θ et χ verso in h. factum hesi: nam ita Veteres dicebant postea, heri, here. Idem.

^c Heredium] Varro lib. 1. cap. 10. de Re Rust. 'Antiquus noster ante bellum Punicum pendebat bina jugera, quod a Romulo primum divisa dicebantur viritum, quæ, quod heredem sequerentur, heredium appellarent.' *Ant. Aug.*

Heredium] Cornel. Nepos in Porcio Catone: 'Versatus est in Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat.' *Dac.*

^d Herem] Vereor, ne Verrius in corruptam scripturam offenderit: ut Herem pro Nerienem legerit. Nam Nerien una ex comitibus Martis, quanquam nihil affirmo. Ceterum herem pro heredem dicebant. Accius Didascalicon lib. 1. 'sapientiæque invictæ gratia, Atque honoris, patera erem mactavit aurea.' Ita enim sine aspiratione, ut apud Plautum Menæchmis: 'Quor ausus facere, quoi ego, qua tu, eres eram?' Nam male veteres tam excusi, quam scripti, habebant, eras. Jos. Scal.

Herem Marteam] Herem, et erem sine aspiratione, pro heredem Veteres dicebant. Accius Didascal. lib. 1. 'sapientiæque invictæ gratia, Atque honoris, patera erem mactavit aurea.' Ita Plaut. Menæc. III. 2. 'Quor ausus facere, quoi ego, qua tu, eres eram?' Neque verisimile est quod ait Scaliger, Verrium in corruptam scripturam incidisse, ita ut herem pro

Heres apud antiquos pro domino ^e ponebatur.

Herma^f a Græcis ponitur pro firmamento. Unde etiam Mercurii nomen inventoris, ut putabant, firmæ orationis dictum. Interdum etiam saburram ^g significat.

Hernici^h dicti a saxis, quæ Marsi herna dicunt.

Hettaⁱ res minimi pretii, quasi hieta, id est, hiatus hominis,

NOTE

Neriem legerit. Nam et *Nerien* non comes, sed uxor Martis. Sed eo tantum errasse videtur Festus, quod *Herem* Martis comitem dixit, quæ *Nerienis* potius ejus uxoris comes fuit, unde et eam cum *Nerienne* conjungit Ennius: '*Neriem* Martis et *Herem*.' *Dac.*

^e *Heres pro domino*] Gloss. '*heres, κύριος, κληρονόμος,*' dominus, possessor. *Plant. Menæch. III. 2.* '*Prandi potavi, seortum acenbni, abstuli Hauc, quojus heres nunquam erit post hunc diem.*' Inde *Justinian. § ult. de hered. qualit. et diff.* '*Pro herede,*' inquit, '*gerere, est pro domino gerere; veteres enim heredes pro dominis appellabant.*' Nimirum ab *herus* Veteres fecere *heres*, neque obstat syllabæ prioris ratio quæ in *heres* producta, in *herus* corripitur. Idem enim sæpe alias fit. Tamen viri docti *heres* deducunt ab Hebræo *jaresch*. '*Heredem esse,*' '*possidere,*' quod non alienum est, præsertim si *haves* sive *haïres* per diphthongum olim scriptum fuit. *Idem.*

^f *Herma*] Græcum est ἕρμα, fundamentum, firmamentum, passim. Sed male ab herma Mercurium *Hermen* dictum vult Fest. quod ipse firmæ orationis fundamentum sit, ut herma navium: ἑρμῆς enim a verbo ἐρέω, dico, unde ἐρέας, inserto μ, ἐρμέας, per contract. ἐρμῆς, hermes. *Idem.*

^g *Interdum etiam Saburram*] Hoc a priori notione pendet, qua scilicet *herma* firmamentum significat. *Saburra* enim nihil aliud est, quam na-

vium firmamentum, ἕρμα, nempe arena, sive etiam lapides, et alia, quæ ad certam usque mensuram navibus imponuntur, ne instabiles sint. *Hesych.* ἕρμα τὸ τὴν ναῦν ἔρεισμα στηρίζον. '*Herma Saburra, firmamentum naves firmans.*' *Idem.*

^h *Hernici*] *Populi* in *Latio*, *Lavinio* et *Albæ* propinqui, sic dicti a saxis, quæ *hernæ* *Sabinis* dicuntur, unde *Virg.* '*hernica saxa,*' dixit *VII. Æneid.* ubi *Servius*: '*Sabinorum lingua saxa hernæ vocantur. Quidam dux magnus Sabinos de suis locis elicit, et habitare secum fecit saxosis in montibus, unde dicta sunt hernica loca et populi hernici.*' *Idem.*

ⁱ *Hetta*] *Veteres* Glossæ: '*Ecta, φλοκτὶς ἀρτίου.*' At *Hitta* aliter interpretantur: '*Hitta, Hieta, ὕμην βοιάς,*' videlicet, quod superius *Cicum* dici annotatum est, et '*Hittus, φωνὴ κυνός.*' Unde factum, '*Hittio, ἰχνεύω,*' proprium canum vestigiâ indagantium cum aliqua vocis niectatione. *Idem.*

Hetta] Scribitur et *hecta*, et exponitur φλοκτὶς ἀρτίου, ab ἔψω, coquo. Immo potius ab *hio*: in panis enim pusulis exiguis hiatus cernitur: cave tamen *hetta* cum *hitta* confundas: *hitta* enim vel *hieta* est ὕμην βοιάς quod *cicum* dici superius est annotatum. Aliud est et '*hittus φωνὴ κυνός,*' '*vox canis;*' unde factum *Hittio, ἰχνεύω,* proprium canum vestigiâ indagantium cum aliqua vocis niectatione. Recte autem *Festus* '*quasi hieta.*' Nam inde *Veteres* *hiectare* dicebant.

atque oscitatio. Alii pusulam⁸ dixerunt esse, quæ in coquendo pane solet adsurgere: a qua accipimus rem nullius pretii, cum dicimus, non hette te facio.

Heus,^k adverbium vocandi a Græco αἴ venit.

HILARODOS,^l lascivi et delicati carminis cantor.

Hilum^m putant esse, quod grano fabæ adhæret: ex quo nihil, et nihilum.

Hippacareⁿ est celeriter animam ducere: ab equi halitu, qui est supra modum acutus.

Hippagines,^o naves, quibus equi vehuntur, quas Græci ἵππαγωγούς dicunt.⁹

8 Quidam libri *pusulam*.—9 Vulgo *quas Græci ἵππους dicunt*.

NOTÆ

Vide Diomed. lib. 1. *Idem*.

^k *Heus*] Locus mendosus. *Ant. Aug.*

Heus] Sine dubio locus corruptus, neque enim *heus* a Græco αἴ, quod adverbium vocandi nunquam fuit. Potius a Græco φεῦ. *Dac.*

^l *Hilarodos*] Græcè ἰλαρωδός, poëta, in conviviis aliisque celebritatibus amatoria, vel alia quævis jucunda carmina, quæ tamen tragica quadam gravitate condita essent, cantitabat, ab ἰλαρός dulcis, gratus, et ὠδῆ, cantio. Athenæus lib. XIV. ex Aristotele: Σεμνότερος δὲ τῶν τοιοῦτων ἐστὶ ποιητῶν ὁ ἰλαρωδός καλούμενος· οὐδὲν γὰρ σχωρίζεται, χρῆται δὲ ἐσθῆτι λευκῇ ἀνδρεία καὶ στεφανοῦται χρυσοῦν στέφανον· καὶ τὸ μὲν παλαιὸν ὑποδήμασιν ἐχρήτο, νῦν δὲ κρηπίσι. Ψάλλει δὲ αὐτῷ ἄρρην καὶ θήλειαν, ὡς καὶ τῷ ἀλωδῷ. id est, 'Illorum autem omnium poëtarum gravissimus Hilarodos vocatus; neque enim effeminata se gerit, nititur veste alba virili, corona aurea coronatus. Antiquitus calceis utebatur, nunc autem crepidis. Canit illi mas et femina, ut et tibicini.' *Idem*.

^m *Hilum*] Glossarium sine aspira-

tionem, 'Ilum, νάρθηκος τὸ ἐντός.' Et ita in Plauto, ut ostendemus aliquando, si Deus faverit. *Jos. Scal.*

Hilum] Minutum illud, quod grano fabæ adhæret. Varro in rerum humanarum libris sic intestinum tenuissimum dici putat, quod *hilum* vocatur. Alii medullam ferulæ, quam asphodelon Græci vocant, cui posteriori sententiæ Glossæ consentiunt, ubi *Illum* sine aspiratione exponitur νάρθηκος τὸ ἐντός. Sed facile probatur Veteres quidvis tenuissimum *hilum* dixisse, ut vestium pilos Ennius: 'Quæ dedit, ipsa capit, neque dispendi facit hilum.' A *ne* et *hilum*, nihilum, per apocopen *nihil*. *Dac.*

ⁿ *Hippacare*] At Isidori Glossæ, 'Hippitare.' *Jos. Scal.*

Hippacare] A Græco ἵππος, Equus.' At in Isidori Gloss. legitur 'hippicare, oscitare, badare.' *Dac.*

^o *Hippagines*] ἵππαγωγούς Græci vocant. Aristoph. in Equit. εἰς τὰς ἵππαγωγούς εἰσεπήδων ἀνδρικῶς. I. e. 'in hippagines fortiter irrui.' Ab ἵππος, equus, et ἄγω, duco. 'Hippagogas' dixit Livius: ἵππαγωγὰ πλοῖα Herodot. Polyb. ἵππηγούς. *Idem*.

Hippius,^p id est, equester, Neptunus dictus est, vel quod Pegasus ex eo et Pegaside natus sit; vel quod equuleus, ut putant, loco ejus suppositus Saturno fuerit, quem pro Neptuno devoraret: vel quod tridentis ictu^q terra equum excierit: cui ob hoc in Illyrico quaternos equos^r jaciebant nono quoque anno in mare.

Hippocoum vinum ex insula Coo, dictum ab agro generoso, cui nomen est Hippo.

Hira,^s quæ deminutive dicitur hilla, quam Græci dicunt νῆστιν, intestinum est, quod jejunum vocant.

Hircipili, duorum pilorum homines.¹⁰

//////////

10 Vide Notas inf.

NOTE

^p Hippius] Ἴππιον vel ἱππικὸν Neptunum vocari fuse ex Aristoph. in Equit. Ἴππι' ἀναξ Πόσειδον, ᾧ Χαλκοκρότων Ἴππων κτύπος Καὶ χρεμετισμὸς ἀνδάνει. 'O Rex equester Neptune, cui Æripedum equorum sonitus Et hiunitus placet.' Ideo autem *hippius* Ἴππιος dictus, quia primus equos junxisse dicitur et equitandi artem invenisse. Sophoc. in Œdip. Colon. ὦ παῖ Κρόνου, σὺ γάρ νιν εἰς Τόδ' εἶσας αὐχμη', ἀναξ Ποσειδᾶν, Ἴπποισιν τὸν ἀκεστῆρα χαλιῶν Πρώταισι ταῖσδ' ἔκτισας ἀγυαῖς. 'Saturno genite, tu enim illis (Athenis) hanc gloriam dedisti, Rex Neptunæ, Qui equis frantum primus In hisce regionibus dederis.' *Idem.*

^q Vel quod tridentis ictu] Virgillii locum ob oculos habuit lib. 1. Georg. 'Tuque o, cui prima frementem Fudit equum magno tellus percussa tridenti, Neptune.' Alii aiunt e Neptuni semine in saxo dormientis equum natum, qui inde *Scyphius* dictus est, et ipse Neptunus *Petræus*. Pindar. Pyth. Od. iv. Παῖ Ποσειδῶνος πετραίου. 'Fili Neptuni Petræi.' Ubi Scholiastes: ἐπιθετον Ποσειδῶνος ὁ πετραῖος

φασὶ δὲ καὶ ἀγῶνα διατίθεσθαι τῷ πετραίῳ Ποσειδῶνι, ὅπου ἀπὸ τῆς πέτρας ἐξεπήδησεν ὁ πρῶτος Ἴππος. I. e. 'Eri-thetum Neptuni Petræus: ferunt etiam et in honorem Neptuni Petræi ludos institutos, in eodem loco ubi e terra primus equus exsiliit.' Et paulo ante: ἐπὶ τινος πέτρας κοιμηθεὶς Ποσειδῶν ἀπεσπερμάτισε, καὶ τὸν θορὸν δεξαμένη ἡ γῆ ἀνέδωκεν Ἴππον πρῶτον ἐν ἐπεκάλεσαν Σκύφιον. id est, 'Super petra quadam dormiens Neptunus emisit semen, quo accepto terra primum equum fudit, quem vocavere Scyphium.' *Idem.*

^r Quaternos equos] Sic Rhodii quadrigas soli consecratas quotannis in mare jaciebant. *Idem.*

^s Hira] Plant. Capt. II. 1. 'Radices cordis perennit, hira omnes dolent.' Ab *hira*, hirula, hilla. Dicitur et *hillum* in neutro genere, quod Varro ab *hilo* derivat, id est, minimo. *Idem.*

^t Hircipili] Qui pilos habent similes hircinis: in antiqua Mediolauensi legitur, *hircipili deusorum pilorum homines*. Græci vocant δασύθριχες. In editione Veneta Ant. Augustini:

Hirquitalli ^u pueri primum ad virilitatem accedentes, a libidine scilicet hircorum dicti.

Hirrire, ^x garrire, ¹¹ quod genus vocis est canis rabiosæ.

Histriones ^y dicti, quod primum ex Histria veneriat.

HODIDOCOS ^{12 2} latro, atque obsessor viarum.

Homelium, ^a pilei genus.

Honorarios ludos, ^b quos et liberalia dicebant.

11 Quidam libb. legunt, *ringere*: Dac. *rabire*.—12 Alii libri *δοιδόκος*.

NOTÆ

Hircipili duorum pilorum homines. Non dubium est quin scriptum fuerit, *duorum pilorum homines*. Ergo *hircipili* *τραχύθυρες*: quare melius forsau *hircipili*: ut in Ms. Pauli codice. Voss. *Idem*.

^u *Hirquitalli*] Vide in ‘*Irquitalli*.’ Censorinus cap. 4. de die natali: ‘Vox crassior, et inæqualis fit homini 3. hebdomada: hoc Aristoteles appellat *τραγίλειν*: antiqui nostri *hirquitallire*, et inde ipsos putant *hirquitallus* appellari, quod tunc corpus hircum olere incipiat.’ Velius Longus: ‘Hinc tractum est, ut eos, qui sunt in adulta ætate, *hirquitallus* vocemus.’ *Ful. Ursin.*

Hirquitalli] Glossæ: ‘*Irquitallus*, *νηπιώτατος*.’ Et, ‘*Irquis*, *τραγιῶν παῖς ἀρχὴν βίωσας*.’ Lege, *τραγιῶν παῖς ἀρχὴν ἠβιώσας*, vel, *τραγιῶν παῖς ἀρχὴν ἠβίωσας*. *Jos. Scal.*

Hirquitallire] *Hircum*, vel, ut scribebant Veteres, *hirqum* imitari lascivia. Græci dicunt *τραγίλειν*. Utrumque tamen aliquando latius patet. Num *hirquitallire* et *τραγίλειν* *hircum* olere, item pubertatem attingere. Vide ‘*Irquitallus*.’ *Dac.*

^x *Hirrire*] Vox ad imitationem ficta ob literam R, quam canes irritatæ sonant, quæ et ideo canina dicitur. Sidon. ‘Prodat *hirritu* *rabiem* canino.’ Pro *garrire* quidam legunt

ringere, ego *rabire*, quod de canibus etiam dicitur. *Idem*.

^y *Histriones*] De Histrionum origine melius aliquanto Livius lib. VII. ‘Sine carmine ullo, sine imitandorum carminum actu, Ludiones ex Hetruria acciti, ad tibicinis modos saltantes, haud indecoros motus, more Thusco, dabant. Imitari deinde eos juventus simul inconditis inter se jocularia fundentes versibus cœpere, nec absoni a voce motus erant: accepta itaque res, sæpiusque usurpando excitata vernaculis artificibus, quia hister Thusco verbo ludio vocatur nomen histrionibus inditum.’ *Idem*.

² *Hodidocos*] Hesych. *δοιδόκος*, *κλώψ*, *ἐνεδρευτής*, *κακοῦργος*, *ἐνοδος*, *ληστής*. I. ‘*Hodoidocos*, fur, insidiator, maleficus, grassator, latro.’ *Idem*.

^a *Homelium*] Hæc vox mihi suspecta est, neque video tamen in quam sit commutanda. *Idem*.

^b *Honorarios ludos*] Liberalia festa in honorem Bacchi, qui *Liber* dictus est. Græci vocant *Διονύσια*: die decima septima Martii Romæ celebrabantur. Sed cur Liberalia ‘honorarii ludi’ dicta sint haud equidem video, nisi quod ante Bacchi ortum aræ sine honore fuerint; et hoc allusisse videtur Ovid. *Fast.* ‘Ante tuos ortus aræ sine honore fuere, *Liber*, et

Horctum,^c et forctum,¹³ pro bono dicebant.

Horda^d prægnaans:¹⁴ unde dies, quo gravidæ hostiæ immolabantur, hordicidia.

Hordiarium^e æs, quod pro hordeo equiti Romano dabatur.

Horreum^f antiqui dicebant farreum, a farre.

Hortus^g apud antiquos omnis villa dicebatur, quod ibi, qui arma capere possent, orientur.

13 Scal. et Dac. legendum monent *Horctem et Forctem*. Quidam libb. pro *forctum* legunt *fructum*.—14 Supplendum putat Dac. *Horda, bos prægnaans*.

NOTÆ

in gelidis herba reperta foris.' *Idem*.

^c *Horctum*] Lege, *Horctem*, et *Forctem*. Vide supra 'Forctis.' *Jos. Scal.*

Horctum, et forctum] Lege cum Scalligero, *horctem et forctem*: pro *fortis* Veteres dicebant *fortis*. Et *h* pro *horctis*: vide 'fædus.' *Fortis*, bonus, id est, validus. Leg. 12. tab. 'Sanatibus idem quod forctibus jous esto.' *Forctibus*, bonis, et qui non defecerant a populo Rom. *Sanatibus*, qui olim hostes, sed nunc cives. Quamvis de iis variant sententiæ, ut infra in voce 'Sabates.' *Dac.*

^d *Horda*] Vide 'Fordicidiis:' in Fastis 17. kal. Mai. *Ford.* scriptum est, non *Hord.* Varro tamen lib. XI. cap. 5. de Re Rust. *Hordicalia* esse in Fastis dicit. *Ant. Aug.*

Horda] Supplendum puto *horda, bos prægnaans*. Varr. lib. 11. de Re Rust. cap. 5. 'Quæ sterilis est vacca taura appellata, quæ prægnaans horda. Ab eo in Fastis dies hordicalia nominantur, quod tunc hordæ boves immolantur.' *Horda, hordicidia*, pro *forda* et *fordicidia*. *Forda* autem a ferendo. Ovid. 'Forda ferens bos est fæcundaque dicta ferendo:' sive potius a Græco *φορᾶς*, grævda, a *φῆρω*. A fordis exdendis, *fordicidia* dicta die 15. Aprilis, quo tringinta gravidæ boves Telluri immolabantur pro numero curiarum. *Ovid.*

'Tertia post Veneris cum lux surrlexerit Idus, Pontifices forda sacralitate bove. Nunc gravidum pecus est, gravidæ nunc semine terræ, Telluri plenæ victima plena datur.' Vide 'fordicidia.' *Dac.*

^e *Hordiarium*] Hordeariæ etiam quadrigæ dicebantur, quia victori agitatori hordeum præmium dabatur. Auctores veteres Virg. interpretes, qui sunt in Bibliotheca P. Danielis. *Jos. Scal.*

Hordiarium æs] Romæ hordeum equitibus publice dabatur, quo jumenta sua alerent, neque enim avena utebantur. Cum igitur pro hordeo æs dabatur, illud *hordiarium* dictum est: inde etiam hordiariæ quadrigæ apud veteres Virgilli interpretes, quia victori agitatori hordeum præmium dabatur. *Dac.*

^f *Horreum*] A farre horreum Festus deducit, *f* mutato in *h*, *harreum, horreum*, et id multo verisimilius, quam quod alii commenti sunt. Nisi cum Salmasio dicas *horreum* esse a Græco *ῥηριον*, custodia, ronditorium: nam idem plane *ῥηριον* Græcis, quod Latinis *horreum*, et in horreis non frumentum tantum, sed alia omnia reponebantur, res quoque pretiosissimæ, ut in lege tertia D. de off. præf. vig. et leg. 6. D. de edendo. *Idem.*

^g *Hortus*] Durinscula originis ra-

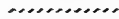
Hostia^h dicta est ab eo, quod est hostire, ferire.

Hosticapax, hostium captor.¹⁵

Hostiliis laribusⁱ immolabant, quod ab his hostes arceri putabant.

Hostimentum,^k beneficii pensatio.

Hostis^l apud antiquos peregrinus dicebatur, et qui nunc hostis perduellis.¹⁶

15 'Impensius placet *Hostirapax*, *hostium raptor*.' *Dac.*—16 *Al. perduelli*.

NOTÆ

tio; quæ si vera est, *ortus* scribendum est, non *hortus*. *Ant. Aug.*

Hortus] Apud veteres Romanos rustici, non urbani, milites legebantur, qui cum in villis orirentur, iis *ortorum*, sine aspiratione, nomen dederunt. Horti quidem villæ semper dictæ sunt, ut in 12. tab. *Plin. cap. 4. lib. XIX.* 'In 12. tabulis legum nostrarum, usquam nominatur villa, semper in significatione ea hortus, in horti vero heredium.' Sed *Festi* etymone plane ineptum: *hortus* a Græco ὄρχος, quod *Hesych.* exponit κήπος, i. hortus, vel potius a χόρτος, gramen, herba, atque etiam septum. *Dac.*

^h *Hostia*] *Ovid. lib. I. Pastor.* 'Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur: Hostibus a domitis hostia nomen habet.' *Ant. Aug.*

Hostia] *Corrige Glossarium:* 'Hostia, ὄσμα, ἱερεῖον, θυσία, τόμιον.' Nam vulgo, *θυσίας τόμιαν.* *Jos. Scal.*

Hostia] Ab antiquo verbo *hostire*, ferire. Alii ab *hostibus*. *Ovid.* 'Hostibus a victis hostia nomen habet.' Sed obstat, quod hostiæ etiam eæ dictæ, quæ sacrificabantur antequam in hostes pergerent. *Hostia* de parvis animalibus, ut ovibus, vulnerebus, *victima* de magnis, ut Tauris. *Plant. Pseudol.* 'Nolo victimas, agnibus med extis placari volo.' *Dac.*

ⁱ *Hostiliis laribus*] Singulæ domus, urbes singulæ, viæ etiam suos lares

habebant, qui Viales, Domestici, Urbani dicti sunt. Domestici quidem satis noti. Viales laudat *Plant. Mercat. v. 2.* 'Vos lares viales, ut me bene juvetis!' De Urbanis *Ovid. v. Fast.* 'Stant quoque pro nobis et præsentia mœnibus urbis, Et sunt præsentia auxiliumque ferunt.' Urbani iidem et *hostilii* dicti quod ab urbe, quam protegebant, hostes summovent. *Propert. lib. III. Eleg. 2.* 'Hannibalemque lares Romana sede fugantes.' *Idem.*

^k *Hostimentum*] Æquatio, nam hostire, æquare. *Plant. Asin. III. 3.* 'Par pari datum hostimentum est, opera pro pecunia.' Vide 'Redhostire.' *Idem.*

^l *Hostis*] *Vidend. Cicero lib. I. Offic. Varro lib. IV. de Ling. Lat. Caius cap. 234. de verborum significatione, lib. I. Digest. Ant. Aug.*

Hostis] *Servius Danielis nostri:* 'Persas, qui erant Græcorum hostes, ξένους a Lacedæmoniiis appellatos refert *Herodotus*. Inde hostes,' inquit, 'pro hospitibus dixerunt. Nam inimici perduelles dicebantur.' *Locus Herodoti est ἐν Καλλιόπῃ, ubi de Lacedæmonibus loquitur: οἱ Ἐφοροὶ εἶπαν ἐπ' ἄρκω, καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὀρεσσειῶν στείχοντας ἐπὶ τοὺς ξείνους. ξείνους γὰρ ἐκάλεον τοὺς βαρβάρους. Jos. Scal.*

Hostis] *Varro lib. IV.* 'Multa verba aliud nunc ostendunt, aliud ante sig-

HUMANUM sacrificium^m dicebant, quod mortui causa fiebat.

HYPERBÓREIⁿ supra aquilonis flatum habitantes dicti, quod humanæ vitæ modum excedant vivendo ultra centesimum annum, id est, ὑπερβαίνοντες ὄρον sæculi humani.

Hyperionem^o alii patrem solis, alii ipsum, quod eat super terras, ita appellatum putabant.

NOTE

nificabant, ut hostis; nam tum eo verbo dicebant peregrinum, qui suis legibus uteretur, nunc dicunt eum, quem tum dicebant perduellem.' Ita Cicero et leg. 12. tab. 'Sei status conductus dies intercedit cum hoste ito.' Quæ verba 12. tabul. Plantus usurpavit in Curcul. 'Si statu' conductus cum hoste intercedit dies, 'Tamen est eundem.' Servius IV. Æneid. 'Herodotus Persas, qui erant Græcorum hostes, ξένους a Lacedæmoniis appellatos refert: inde nostri hostes pro hospitibus dixerunt, nam inimici perduelles dicebantur.' Ab hac priori *hostis* significatione Galli etiam nunc *hospites* vocant *hostes*. Neque enim Gallicum *hoste* est ab *hospes*, ut quidam somniarunt. *Dac.*

^m *Humanum sacrificium*] Quod mortis causa fiebat. Nam cum mortem designabant, *humanum* usurpare solebant Veteres, 'si quid humani mihi accidat,' 'si quid humanitas accidat.' Ennius: 'si quid me fuvat humanitas,' i. si mors contingat. *Idem.*

ⁿ *Hyperborei*] Οἱ ὑπὲρ Βορέαν ποπιλι, qui supra Boream. Non quod apud eos non spiret Boreas, ut Herodotus tradit. Quam opinionem secutus Pindarus Olymp. III. Ἴδὲ καὶ κείναν χθόνα Προϊῶς ὑπισθεν Βορέα Ψυ-

χοῦ. 'Vide terram illam Retro flatus Boreæ Frigidi.' Post Olenem Lycium, qui, ut docet Pansan. primus dixit esse quosdam homines οὐ ὑπὲρ τὸν ἄνεμον οἰκοῦσι τὸν Βορέαν, 'Qui supra ventum habitant Boream.' Sed quod Boreæ flatum excedant, vel, ut Servius, quod supra, id est, ultra eos flet Boreas. Fuitque primum a ποῦ-
tis conficta vox *hyperborei*, qua populos βορειοτάτους Boreæ proximos significarent. Ridicule Festus sive Paulus ὑπερβαίνοντες ὄρον, excedentes terminum sæculi humani. Mere barbara baluties. De hyperboreis multi multa tradidere. Vide Strabonem. Plin. lib. IV. cap. 12. Melam lib. I. cap. 2. et lib. III. cap. 5. Horum regionem inviam fabulatur Pindarus Pyth. Od. VII. Νασι δὲ, οὔτε πεζὸς ἐὼν Εἴροισ ἂν ἐς ὑπερβορέων ἀγῶνα θανμαστῶν ὄδον. 'Nec navi-
bus neque pedes existens Invenias quidem ad hyperboreorum conventum Beatam viam.' Vide Steph. Clerici Quæst. Academ. IV. *Idem.*

^o *Hyperionem*] Cæli et Terræ filius fuit *Hyperion*, qui ex Thea Auroram, Solem, et Lunam suscepit. Apollod. Statim initio lib. I. Sæpe tamen *Hyperion* pro ipso sole. Ovid. 'Jamque duas lucis partes Hyperione menso, Discubere toris.' *Idem.*

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBER IX.

IAMBI vocabantur, qui singuli ex proscenio loquebantur: triambi, qui terni.

Janeus,^a janitor.

Janiculum^b dictum, quod per eum populus Romanus primitus transierit in agrum Etruscum.

Janual,^c libi genus, quod Jano tantummodo libatur.

Ibi^d dicitur, cum locus semel demonstratur; ibidem, cum sæpius.

ICADION,^e nomen sævissimi piratæ.

Icit, percussit.

NOTE

^a *Janeus*] A Jano, qui foribus præest. *Dac.*

^b *Janiculum*] Dictum potius a vetustissimo oppido, quod Janus condidit. De quo Virg. VIII. *Æneid.* 'Hic duo præterea disjectis oppida muris, Relliquias veterumque vides monumenta virorum: Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit arcem, Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.' *Idem.*

^c *Janual*] Cereale libum vocat.

Ovid. I. *Fast.* 'Inde vocor Janus, cni cum Cereale sacerdos Imponit libum mixtaque farra sali.' *Idem.*

^d *Ibi*] Ibi, eo loco. Ibidem, eodem loco, loco jam designato. *Idem.*

^e *Icadion*] Lucilius: 'Querquera consequitur febris, capitisque dolores, Tamde mihi infesti, quam Rhoudes, Icadionque.' *Jos. Scal.*

Icadion] Vide 'Rhoudes.' *Dac.*

^f *Icit*] Ab antiquo *icere*, percutere. Plaut. 'Icit femur.' *Idem.*

IDULIS ^g ovis dicebatur, quæ omnibus idibus Jovi mactabatur.

JECUNANUM, ^h victimarium.

IGITUR ⁱ nunc quidem pro completionis significatione valet, quæ est ergo; sed apud antiquos ponebatur pro inde, et postea, et tum.

Ignem ex domo Flaminia ^k efferri non licebat, nisi divinæ rei gratia.

Ignia, ^l vitia vasorum fictilium.

Ignis Vestæ ^m siquando interstinctus esset, virgines verbe-

ⁱ In al. *Incumanum* vel *jecinorum*. Conjecit *Dac. Jecinorum, victimarum*. Alii *In cumanum* legunt.

NOTÆ

^g *Idulis*] Ovidius, 1. Fast. 'Idibus alba Jovi grandior agna cadit.' *Jos. Scal.*

^h *Jecunatum*] In al. *incumanum* vel *jecinorum*. An legendum, *Jecinorum, victimarum*? Ut Festus dicat τὸ *jecinorum* alicubi positum legi pro *victimarum*, cum *jecur* sive *jecinor* in victimis præcipua pars sit. *Dac.*

ⁱ *Igitur*] Apud antiquos sæpe pro, inde, postea, tum. *Plant. Amphit. 1.* 'Sin aliter sient animati, neque dent quæ petat, Sese igitur summa vi virisque eorum oppidum expugnassere.' Et *Casin. 11. 2.* 'Mox magis cum otium mihi et tibi erit, Igitur tecum loquar.' In leg. 12. tab. 'Sei in jus vocat, nei it antistator, igitur in capito.' *Idem.*

^k *Ignem ex domo Flaminia*] Hic vox domo videtur abundare; nam *Flaminia* absolute dicebatur *Domus Flaminis*. *Sie Gellius lib. x. c. 15.* 'Ignem e Flaminia, id est, Flaminis Dialis domo, nisi sacrum, afferri jus non est.' *Idem.*

^l *Ignia*] Aliud in Glossis: 'Ignia, νοτιά, φυκίασι.' *Jos. Scal.*

Ignia] Cum vehementia ignis dissiliunt. *Dac.*

^m *Ignis Vestæ*] Tertullianus in libro

de pœnitentia: 'Quid illum thesaurum ignis æterni æstimamus, cum fumariola quædam ejus tales ictus flammarum suscitent,' &c. Pro *terebrare* in quibusdam editionibus legitur in suo loco quietum esse jubere. *Simplicius* in 111. de cælo: ἀπὸ ξύλων δὲ πῦρ ἐκβάλλουσι, θάτερον τῶν ξύλων ὡς τέρετρον ἐν θατέρῳ περιστρέφοντες. *Hesychius*: ἀχάλλευτα τρύπανα. τὰ φύργια πυρεία. *Σοφοκλῆς ἐν Φινεΐ δευτέρῳ. Jos. Scal.*

Ignis Vestæ] Hunc *Numa* primus instituit, 'ut ad simulacrum ignium cælestium flamma vigilaret.' *Florus*. Quod si negligentia extinctus fuerit, ab alio igni incendere non licebat, nisi eo quem tabulam felicitis (alii facilis) materiæ terebrando virgo susceperat. Male quidam pro *terebrare* legunt *verberare*. *Plin. lib. xvi. cap. 40.* 'Teritur ergo lignum ligno, ignemque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, facillimo conceptu. Sed nihil edera præstantius quæ teratur, lauro quæ terat. Probatur et vitis sylvestris, alia quam labrusca, et ipsa edera modo arborum scandens.' *Simplicius* in 111. de Cælo: 'Ἀπὸ ξύλων πῦρ ἐκβάλλουσι, θά-

ribus afficiebantur a Pontifice, quibus mos erat tabulam felicitis materiae tamdiu terebrare,² quousque exceptum ignem cribro aëneo virgo in aedem ferret.

Ignitabulum,ⁿ ignis receptaculum.

ILIA ° dicta ab ina, quæ pars chartæ est tenuissima.

Ilicet,^p sine dubio.

Im^q ponebant pro eum, a nominativo is.

Imago^r ab imitatione³ dicta.

Imbarbescere, barbatum fieri.

Imbelliam,^s belli inscientiam.

Imbrex,^t nomen cujusdam comici.

//////////

² Pro *terebrare* in quibusdam edd. legitur *verberare*.—Improbat Dac. Vide Not. inf.—³ Quidam libri *ob imitationem*.

NOTÆ

τερον τῶν ξύλων ὡς τέρετρον ἐν θατέρῳ περιστρέφοντες, id est, 'Ex lignis ignem excutunt, lignorum alterum quasi terebrum in altero versantes.' Idem etiam nunc alicubi factitari legitur. In verbis Festi pro *tabulam* Scaliger legebat *clavulam*. Clavulas enim dicebant illas lignorum scissiones, ut ex rei rusticæ auctoribus notum est; tamen nihil mutandum, nam recte *tabula* dicitur. Tabula est *στορεὺς* vel *ἑσχάρα*, lignum quadratum felicitis materiae, quod ad excudendum ignem Vestales terebra ferrea perforabant. Sed quod addit Festus, 'quousque exceptum ignem cribro aëneo virgo in aedem ferret,' id Salmasio suspectum est; nec enim cribrum, inquit, ad hanc rem aptum. Nec cribrum ex aere: *σκαφεῖα χαλκᾶ* vocat Plutarchus in Numa, licet paulo aliter narret ignis Vestalis extincti resuscitandi morem. Scribe, inquit, *in cavo aëneo*, aut *in cavo aëno*. Certe in veteri lib. scriptum est *cribo*. Dac.

ⁿ *Ignitabulum*] Glossarium: 'Ignitabulum, δαδδς βαβδίον πυροσπρόφον.' *Jos. Scal.*

Ignitabulum] Proprie lignum illud, tabula illa, quæ terebratur donec ignem suscipiat, unde et *igniariam* dicitur. Dac.

° *Ilia*] Vide 'Exiles.' *Idem*.

^p *Ilicet*] Vix dici possit locum Festus ob oculos haberet, cum dixit *Ilicet* esse *sine dubio*. Nam *licet*, ut pueris notum, vox est, quam præco pronuntiabat, ut de consilio iudices mitteret, et in funeribus præfica, ut omnia peracta significaret. Mirum tamen ni respexit ad illud Terent. Eunuch. 1. 1. 'Actum est *Ilicet*, peristi.' Hanc enim τὸ *Ilicet* Festi interpretationem ferre potest. Etsi semper ab eodem more ductum sit. *Idem*.

^q *Im*] Leg. 12. tab. 'Igitur im capito.' Gl. 'im, eum, τὸν αὐτόν.' *Im* autem a Græco *ἴμν*. *Idem*.

^r *Imago*] *Imitago*, *Imago*. *Idem*.

^s *Imbelliam*] Gell. lib. v. cap. 5. 'Tum Pænus eludens ignaviam imbelliamque militum ejus pretiose armatorum.' *Idem*.

^t *Imbrex*] C. Licinius Imbrex, quem quarto loco Volcatius collocavit: ex Gellio lib. xiii. cap. 22. et

Imbrica ^u tempestate pluviam videtur significare.

Imbutum ^x est, quod cujuspiam rei succum bibit: unde infantibus, an velint bibere, dicentes, *BU* syllaba contenti sumus.

Immanis, ^y ferus, sive magnus.

Immolare ^z est mola, id est, farre molito, et sale hostiam perspersam sacrare.

Immunis, ^a vacans munere: aliquotiens pro improbo ponitur, ut apud Plautum: ^b Immune ⁺ est facinus.

4 Vide Notas.

NOTÆ.

lib. xv. cap. 21. et Festo, verbo 'Obstitum.' *Ant. Aug.*

Imbrex] C. Licinius Imbrex a Festo nominatur in voce 'Obstitum;' meminit etiam Gellius: 'Licinius Imbrex,' inquit, 'vetus Comædiarum scriptor.' Quartum locum illi inter comicos tribuit Volcatius Sigiditus: 'Si erit, quod quarto detur, dabitur Licinio.' Sunt, qui eundem ac Licinium Tegulam putent, cum Imbrex tegulam significet. Sed frustra, nam Tegula, Publius, at Imbrex, Caius, cognominatus. *Dac.*

^u *Imbrica*] Et *imbricitur* in Glossario: 'Imbricitur, *δυσφοῦται, βρέχεται.*' Sed sine dubio fallitur ille scriptor, qui apud Ennium *Imbricitur*, pro *Imbricitor* legerit in illis versibus ex Annali decimoseptimo: 'Concurrunt, veluti venti cum spiritus austri Imbricitor, aquiloque sno cum flamine contra Indu mari magno fluctus extollere certant.' *Jos. Scal.*

Imbrica tempestate] Jam sæpe monuimus, Festum integra auctorum loca solitum exhibere, ut ea in ipsis auctoribus reperit. *Imbrica* igitur *tempestate*, id est, pluvia, ab *imber*, imbricus, nuda 'Auster imbricus' Plauto, quia imbres ciet, unde et 'imbricitor' Emilio dicitur anal. lib. xvii. 'cum spiritus Austri imbrici-

tor.' *Dac.*

^x *Imbutum*] De *BU* effutitia puerorum vocula, supra diximus. *Jos. Scal.*

Imbutum] Vide 'Eubæ.' *Dac.*

^y *Immanis*] Proprie ferus a privativa particula, et *manus* sive *manis* bonus. Virg. 'Immanemque rotam.' Sed sumitur etiam pro magno. Virg. 'Immanis Triton,' 'immania armenta.' Sic *sævus*, qui proprie crudelis, pro magno Veteres usurparunt. Virg. 'Sævus Æneas:' 'Sævus Hector.' Emilius: 'induta fuit sæva stola.' *Idem.*

^z *Immolare*] Mola est far tostum sale sparsum, quod hostiarum fronti inter cornua imponebatur, quod proprie *immolare*. Vide 'mola.' *Idem.*

^a *Immunis*] Plant. in prin. Trinummi: 'amicum castigare ob meritam noxiam Immane est facinus.' In Plauti libris editis et Ciceronis, a quo hi versus referuntur lib. i. de Invent. *Immane* scriptum est, non *Immune*: sed Festus *immune* legerat, ut ex hoc loco apparet. Vaticanus liber habet *immanc*, quod idem est, quod *immune*: nam et alibi dicit in Bacchidib. 'Pergamum divina mœnium mauu.' *Ant. Aug.*

Immunis] Vacans munere, qui non facit munus. Virg. 'Immunisque se-

Immusculus,^c avis genus, quam alii regulum, alii ossifragam dicunt.

Immustus ales ex genere aquilarum est, sed minorum virium, quam aquilæ: quæ volucris raro, et non fere, præterquam vere apparet; quia æstum, algoremque metuit: appellatur autem ita, quod subito, et inexpectata se immittat.⁵

Impages^d dicuntur, quæ a fabris in tabulis figuntur, quo firmius cohæreant, a pangendo, id est, figere:⁶ unde poëtæ pangere versus dicuntur, et agricolæ pangere plantas, id est, infigere.⁷

5 Pro *immittat* quidam libri habent *mutat*, vet. cod. *immutat*.—6 Pro *figere* legit *Dac. figendo*.—7 *Ed. Scal. infigere*.

NOTÆ

dens aliena ad pabula fucus.' Vide 'Munem.' *Dac.*

^b *Ut apud Plautum*] Trimm. i. 1. 'Næ amicū castigare ob meritam noxiam Immune est facinus, verum in ætate utile Et conductibile.' Sed hic 'immune facinus' non est improbum facinus, ut putat Festus, sed facinus ingratum, vel quod est extra amici munia. *Idem.*

^c *Immusculus*] Eadem avis *Immustus*, ni fallor, mox dicitur: de eadem vidimus verbo 'Alites.' Plin. *Immusculum* vocat lib. x. cap. 7. *Ant. Aug.*

Immusculus] Glossarium: 'Immusculus, εἶδος ὄρνέου.' Infra, *Immusculus*. Glossarium: 'Inemustulus, ὄρνέον βασιλικόν, ὄρνις βασιλικός.' *Jos. Scal.*

Immusculus] Hic Festus diversum facere videtur *immusculus* et *immustus*, quod unum et idem est, nempe aquilæ genus. Sed hæc vox totfarium scripta legitur, ut difficile sit veram ejus scripturam investigare. Apparet enim *immussulus*, *immusculus*, *immustus*, *immussulus*, *immisculus*, *immistulus*. Rectum puto *immus-*

sulus, sive sit pro *immissulus*. Ab immissu subito, quod, ut infra Festus, 'subito se immittat'; sic enim legendum, non *immutat*. Sive sit a *mussando*, i. murmurando. *Immussus*, *immussulus*, quod sit, quænalæ murmurationis, ut ait Plin. de Percnoptere, quæ eadem et *immusculus* Meursio videtur, cum eam minorum esse virium affirmet Plin. quod hic de *immussulo* Festus. Porro de *immussulo* et *ossifraga* sic Plin. lib. x. cap. 7. 'Sanqualem avem atque immissulum angures Romani magnæ quæstionis habent: immissulum aliqui vulturis pullum arbitrantur esse, et sanqualem ossifragæ. Massurius Sanqualem ossifragam dicit esse, immussulum autem pullum aquilæ priusquam albicet cauda.' *Dac.*

^d *Impages*] Clavi lignei, qui tabulis infiguntur, ut aptius cohæreant; ab antiquo *pago* pro *pango*, id est, *figo*. Unde versus pangere per metaphoram dixere Veteres, versus figere, versus exarare. Vide 'pangere.' *Idem.*

Imparem numerum^e antiqui prosperiorem hominibus esse crediderunt.

Impares tibiæ^f numero foraminum discretæ.

Imparentem, non parentem, hoc est, obedientem.

Impelimenta,^g impedimenta dicebant.

Impenetrabile,^h cuius ultimum penetrabile intrare non licet.

Impensam, stipem,ⁱ æs sacrum, quod nondum erat pensum.

NOTE

^e *Imparem numerum*] Virgil. Eclog. VIII. 'Numero Deus impare gaudet.' Ubi Servius: 'Aut quemcumque, inquit, superiorum juxta Pythagoreos, qui ternarium numerum perfectum summo Deo assignant, a quo initium et medium et finis est. Aut re vera Hecaten dicit, ejus triplex potestas esse perhibetur, unde et 'tria virginis ora Dianæ.' Quamvis omnium prope Deorum potestas triplici signo ostendatur, ut Jovis trifidum fulmen, Neptuni tridens, Plutonis canis triiceps. Apollo, idem Sol, idem Liber. Vel quod omnia ternario numero continentur, ut Parca, Furia, Hercules etiam trinotio conceptus, musæ ternæ, aut impari quemadmodumcumque, nam septem chordæ, septem planetæ, septem dies nominibus Deorum, septem stellæ in septentrione, et multa his similia. Et impar numerus immortalis, quia dividi integer non potest, par numerus mortalis, quia dividi potest. Licet Varro dicat Pythagoreos putare imparem numerum habere finem, parem esse infinitum; ideo medendi causa multarumque rerum impares numeros servari.' Hæc Servius. Vide Gellium lib. III. cap. 10. *Idem*.

^f *Impares tibiæ*] Dextra et sinistra, ut contra pares dextræ duæ vel sinistrae duæ. Dextra tibia unum tantum foramen habebat, sinistra duo. Illa gravem, hæc acutum sonum reddebat. Igitur duæ tibiæ dextræ vel sinistrae pares dicebantur, quod pa-

rem foraminum numerum haberent: at cum dextra una et altera sinistra, impares, quod numero foraminum differrent. Plura enim foramina in sinistra quam in dextra. Nunc fabula, quæ acta dicitur 'imparibus tibiis,' intellige dextra et sinistra; quæ 'paribus,' intellige aut duabus dextris aut duabus sinistris. Et cum Andria Terentii acta dicitur 'tibiis paribus, dextris et sinistris,' his eam actam fuisse intellige, semel, 'tibiis paribus dextris,' et iterum 'tibiis paribus sinistris: neque enim mendum est in ista Andriæ inscriptione, ut quibusdam visum est. De tibiis dextris, sinistris, imparibus, paribus, multa, eaque inter se pugnantia, multi prodidere. *Idem*.

^g *Impelimenta*] Ut 'delicare' pro 'dedicare,' 'lantia' pro 'dantia.' *Idem*.

^h *Impenetrabile*] Penetrare est penitus intrare, *impenetrabile* pro *impenetrabile*, quod penitus intrare non licet: *impenetrabile* etiam dici possit, quod penetrare non potest, ut *penetrabile* quod penetrat, unde 'penetrabile telum,' 'penetrabile frigus.' *Idem*.

ⁱ *Impensam, stipem*] Impensa est stipes, hoc est, pecunia in cella Dei reposita, quæ nondum pensa est, sed stipata, ab *in* privativa particula et *pendo*. Vide in 'stipes,' inde factum, ut quævis stipatio et faretura *impensa* diceretur. Apitius: 'Indet impensam præscriptam,' id est, fareturam. Arnob. lib. VII. 'impensarum vari-

Impercito,^k parcito, futurum ab imperativo.

Impescere,^l in lætam segetem pascendi gratia immittere.

Impetix,^m impetigo.

Impetritum,ⁿ impetratum.

Impetum, industrium,^o indulgentem, perinde composita ait Verrius, atque impunis, et immunis: mihi non satis persuadet.

Impiatus,^p sceleratus.

Impite,^s ^q impetum facite.

Implexum,^r implicatum, quod Græci ἐμπειλεγμένον dicunt.

Implorare,^s inclamare, ad auxilium invocare.

Impluvium,^t quo aqua impluit collecta de tecto. Complu-

//////////

s 'Lege cum Scaligero, *Impetite*, nisi malis, *Impete*, *impetum face*.' Dac.

NOTÆ

etate conditis.' Palladius lib. i. 'impensa pumicea farciri muros.' *Idem*.

^k *Impercito*] Ab *in* et *parco*, ut ab *in* et *partior*, *impertio*. *Idem*.

^l *Impescere*] Vide 'Compescere.' *Idem*.

^m *Impetix*] Genus scabiei sic dictæ, quod corpus impetat. *Idem*.

ⁿ *Impetritum*] Glossarium: 'Impetratus, *θυσία*.' Non plane explicavit: sed si dixisset, *καλλιέρησις*. In sacrificiis, quod Litare est, id in auspiciis impetrire. Nihil aliud est, quam impetrare: sic dicebant 'artitum' pro 'artato,' 'dolitum' pro 'dolato.' *Jos. Scal.*

Impetritum] Quod in sacrificiis litare dicitur, id in auspiciis impetrire, id est, impetrare. Cum aves ratum et faustum auspicium faciunt. *Plant. Asin. iv.* 'Impetritum, inauguratum est, quovis admittunt aves.' *Cicero lib. ii. divinatio.* 'Ut nunc extis, quanquam id ipsum aliquanto minus quam olim, sic tum avibus magnæ res impetiri solebant.' *Dac.*

^o *Impetum, industrium*] Recte sæpe *Verrius impetum, industrium, indulgen-*

tem, perinde composita ait ac *impunem, immunem*. Impetus enim est ab *in* et *peto*, *industrius* ab *Indu* i. *in* et *struo*: 'qui intus struit,' hoc est, 'domi agit.' Et *indulgens* ab *in* privativo et *urgeo*, inserto *d*, *indurgeo*; mutato *r* in *l*, *indulgeo*, ut *impunis* ab *in* et *pæna*, qui est sine pæna. *Immunis* ab *in* et *munus*, qui est sine munere. Nec mirum si id satis sibi persuadere barbarus mutilator non potuit. *Idem*.

^p *Impiatus*] A verbo *impiare*, scelerate agere, *Plant. sæpe*. *Idem*.

^q *Impite*] Perperam. Legendum, *Impetite*, ab eo 'Impete, *δρμηδόν*,' et 'Impeteius, *βλαῖος*.' Glossæ. *Jos. Scal.*

^r *Implexum*] Ab *in* et *plecto*, quod *απλέκω*, necto, unde perplexus, *πεπλεγμένος*, implexus, *ἐνπλεγμένος*. *Dac.*

^s *Implorare*] Vide 'endoplorato.' *Idem*.

^t *Impluvium*] De impluvio et compluvio sic Varro lib. iv. de *L. L.* 'Cavum ædium dictum, qui locus intra parietes relinquebatur patulus, qui esset ad communem omnium usum: in hoc locus si nullus relictus

vium, quo de diversis tectis aqua pluvialis confluit in eundem locum.

Impolitias ^u Censores facere dicebantur, cum equiti æs abnegabant ob equum male curatum.

Impomenta, ^x quasi imponimenta, quæ post cœnam mensis imponebant.

Imporcitor, ^y qui porcas facit arando. ⁹ Porca autem est ¹⁰ inter duos sulcos terra emineas.

9 Ed. Scal. *qui porcas in agro f. a.*—10 Ab eadem ed. τὸ est abest.

NOTE

erat sub divo qui esset, dicebatur testudo, a testudinis similitudine, ut est in prætorio in castris. Si relictum erat in medio, ut lucem caperet, deorsum quo impluebat impluvium dictum, et sursum qua compluebat compluvium, utrumque a pluvia. Hoc sensu Plaut. Amphitr. v. 1. 'Devolant agnes jubati deorsum in impluvium dno.' Sed non sat video, qui geminum Terentii locum cum Varrone concilies, alterum Eunuch. III. 5. 'Atque per alienas tegulas Venisse clanculum per impluvium fucum factum mulieri.' Alterum Phorm. IV. 4. 'Anguis per impluvium decidit de tegulis.' Quomodo enim per *implurium*, si impluvium locus sit, qui deorsum pluviam accipit? Sane et Varroni et Terentio, aliis etiam facies satis, si impluvium accipias, totum illud spatium, quod tecto vacuum relinquebatur a solo usque ad tegulas. *Idem.*

^u *Impolitias*] Gellius: 'Item, si quis eques Romanus equum habere gracilentum, aut parum nitidum visus erat, impolitie notabatur. Id verbum significat, quasi tu dicas incuria.' Nescio an et hic isti barbaro mutilatori satis credere debeamus. *Jos. Scal.*

Impolitias Censores] Vel hunc locum non satis intellexit barbarus mutilator, vel τὸ *impolitias* erit secundi casus, non quarti, ut 'familias.' *Impolitias* autem, id est, impolitias causa. Nam, si quis eques Romanus equum habere gracilentum aut parum nitidum visus erat, impolitie notabatur a Censoribus, qui et ideo illi æs denegabant. *Impolitie*, id est, *incurie*, ἀκομφίλας Græcis. Gell. lib. IV. cap. 12. 'Item, si quis eques Rom. equum habere gracilentum aut parum nitidum visus erat, impolitie notabatur. Id verbum significat quasi tu dicas incurie.' Non pugnabo tamen, si *impolitias* favere dicerentur Censores, cum impolitie equites notarent. Etsi id mihi satis persuadere nequeo. *Dac.*

^x *Impomenta*] Verbum sacrorum fuisse suspicor, ut 'imponere,' ita ut *impomenta* ea dicta fuerint, quæ Diis offerebantur. Ovid. 'Cereale sacerdos Imponit libum.' A *pono*, poni-men, pomen, pomentum, et impomentum; ut a *moveo*, movimen, momen, momentum, &c. *Idem.*

^y *Imporcitor*] Qui porcas facit. Sic etiam dictus Deus, qui præerat lirationi. De *porcis* vide suo loco. *Idem.*

Importunum,^z in quo nullum est auxilium, velut esse solet portus navigantibus.

Impos^a, est, qui animi sui potens non est, qui animum suum in potestate non habet.

Improlus,^b vel improlis, qui nondum est adscriptus in civitate.

Impudicatus,^c stupratus, impudicus factus.

Imputatum,^d nondum purgatum; putum enim est purum, unde putare vites dicimus, hoc est, detrahere, quæ impedimento sunt ad fructum.

IN^e non semper abnitionem significat, sed interdum etiam pro adnuendo¹¹ ponitur, involando, inclamando, invo-

11 Legendum monet Dac. *pro augendo*, vel, ut Ursin. *pro augmento*. Vide inf.

NOTE

^z *Importunum*] Qui portu caret, et proprie, qui alios quiescere non patitur. *Idem*.

^a *Impos*] Glossarium: 'Imros, ἀνεξούσιος.' Lege, *Impos*. Jos. Scal.

^b *Improlus*] Glossar. 'Improles.' Marinus Victorinus de orthographia: 'Improles est, qui nondum vir est.' *Ful. Ursin.*

Improlus] Locus obscurus, et, ut arbitror, mendosus. *Ant. Aug.*

Improlus] Glossarium: 'Improles, ἀφῆλιξ, μήπω πολιτευόμενος.' Contrarium est 'Duicenso.' Nam 'duicensus,' qui cum prole in civitatem adscribebatur. Ab iisdem Glossis *Improles* exponitur, ἄγονος, ἄτεκνος, ἀνηβος. Jos. Scal.

Improlus] Oppositus 'Duicenso.' Nam 'duicensus,' qui cum prole in civitatem adscribebatur. Quare optime Gloss. 'Improles, μήπω πολιτευόμενος,' 'qui nondum in civitatem adscriptus.' Neque illud tantum de sociis Latinis intelligendum, ut voluit doctissimus Turnebus in *Adversar. lib. vii. cap. 21.* 'Et si eis lex

dederit, ut qui prolem domi relinquerent, in civium Romanorum numerum referrentur.' *Dac.*

^c *Impudicatus*] Impudicare, impudicum facere, idem quod 'depudicare,' quo usus Laberius. *Idem*.

^d *Imputatum*] Vide 'putus.' *Idem*.

^e *In*] Legendum, *sed interdum etiam pro augmento ponitur*. Vide in 'Ingens.' *Ful. Ursin.*

In] Lege, *Sed interdum etiam pro augendo*, vel, ut Ursin. *pro augmento*. Id suadent quæ sequuntur. Defendi tamen possit vulgata lectio; adnuit enim, qui auget. Hic autem facile geminam manum agnoscas. Nam quod infra est, 'In præpositio significat modo, quod non,' idem est ac 'abnitionem significat,' quod initio legitur. Et τὸ 'modo auctio-nem,' idem quod, 'etiam pro adnuendo ponitur.' Quare certum est Pauli verba coaluisse cum verbis Festi. Sic igitur hunc locum intellige. *In* modo privationem significat ut 'inimicus,' 'intactus.' Modo auctio-nem, ut 'infractus,' valde fractus,

cando. IN præpositio significat modo, quod non, ut inimicus: modo auctionem, ut inelamavit: modo ubi, quo tendatur, ut incurrit: modo ubi qui¹² sit, ut inambulatur.

Inarculum^f virgula erat ex malo punica incurvata, quam regina sacrificans in capite gestabat.

Incalanto,^g invocanto.

Incalationes, invocationes.

Incalative, vocative.

12 Quidam libri quis pro qui.

NOTÆ

‘Inelamavit,’ valde clamavit. Aliquando motum, ut ‘ineurrit,’ aliquando quietem ut ‘inambulat.’ *Dac.*

^f *Inarculum*] Vide A. Gell. lib. x. cap. 15. verbum *sacrificans* mihi suspectum est. *Ful. Ursin.*

Inarculum] Serviana Fragmenta: ‘Arculum est virga ex malo Punica incurvata: quæ fit quasi corona. Et ima summaque inter se alligatur vinculo laneo albo, quam in sacrificiis certis regina in capite habebat: Flaminica autem Dialis omni sacrificio uti debebat.’ Gellius: ‘Eadem ferme cerimoniarum sunt, quas Flaminicas Sacerdotulas Diales scorsum aiunt observitare: veluti est: Quod venenato operitur: et quod in rica surculum de arbore siliqua habet.’ In quibus, non de Punica malo, sed de siliqua arbore fieri præcipitur: quamvis alii felici arbore legant: de venenato etiam Servius in iisdem membranis: ‘Vetere cerimoniarum jure præceptum est, ut Flaminica venenato aperta sit.’ Idem etiam ait: ‘Flaminicam præcipitur habere arculum, ricam, venenatum, fibulam.’ Sequitur apud Gellium: ‘Et quod scalas, quæ Græcæ κλίμακες appellantur, eas ascendere ei plus tribus gradibus religiosum est.’ *Lege: et quod scalas, nisi quæ Græcæ appellantur, &c.*

Idem Servius alio loco: ‘Apud Veteres Flaminicam scalas plus tribus gradibus nisi Græcæ scandere non licebat, ne ulla pars pedum ejus, crurumve subter conspiceretur: eoque nec pluribus gradibus, sed tribus, ut in ascensu duplices nisus non paterentur extolli vestem, aut nudari crura: nam ideo et Græcæ scalæ dicuntur, quia ita fabricantur, ut omni ex parte compagine tabularum, clausæ sint, ne aspectum ad corporis aliquam partem admittant.’ Hoc egregium Servii fragmentum, ut et alias ejus Grammatici reliquias, debemus optimo et eruditissimo amico nostro P. Danieli, J. C. ex cujus loci sententia ita locum Gellii, qui semper alioqui nunquam non mihi suspectus fuit, emendavi. *Jos. Scal.*

Inarculum] Arculum vocat Servius iv. *Æneid.* ‘Præterea,’ inquit, ‘Flaminicam habere præcipitur arculum, ricam, venenatum, fibulam. De venenato dictum est. Arculum vero est virga ex malo Punica incurvata: quæ fit quasi corona, et ima summaque inter se alligatur vinculo laneo albo, quam in sacrificiis certis regina in capite habebat. Flaminica autem Dialis omni sacrificio uti debebat.’ *Dac.*

^g *Incalanto*] *Calo*, voco a καλῶ, inde

Incavillatio,^h per despectum irrisio.

Incensit,ⁱ incenderit; sicut incepit, inceperit.

Inceps,^k deinceps.

Incessere,^l immittere, ac jactu,¹³ vel verbis petere.

Incestus^m a Græco trahitur: nam illi facinus dicunt ἀνήκεστον.

Inchoareⁿ videtur ex Græco originem trahere, quod Hesiodus omnium rerum initium esse dixerit chaos.

Incicorem,^o immansuetum, et ferum. Pacuvius: Reprime

¹³ 'Male pro immittere quidam legunt inniti, et pro jactu, jaculo.' Dac. Idem censet Scal.

NOTE

incalo, incalationes, incalative, &c.
Idem.

^h *Incarillatio*] Vide 'Cavillatio.'
Idem.

ⁱ *Incensit*] Incenderit, sic 'incepsit,' inceperit; 'irrepsit,' irrepreperit, &c. *Idem.*

^k *Inceps*] Ab *in* et *capio*, *inceps*; ut a *dein* et *capio*, *deinceps*. *Idem.*

^l *Incessere*] 'Saxis incessere' Livius. *Idem.*

^m *Incestus*] A Græco ἀνήκεστον, inexpiable, incurabile. Sed *incestus* potius ab *in* privativo et *castus*, ut 'infectus' a 'factus.' *Incestus* autem de quovis illicito concubitu dicitur. *Idem.*

ⁿ *Inchoare*] Terent. Scaurus: 'Inchoare cum aspiratione scribendum, quoniam a chaos dictum, quod fuerit initium omnium rerum.' *Ful. Ursin.*

Inchoare] Terentius Scaurus: 'Inchoare cum aspiratione scribendum, quoniam a chaos dictum, quod fuerit initium omnium rerum.' Sed probat Verrius legi debere *inchoare*, a voce *cohū*, quam pro *chaos* vel *mundo* Veteres dixerunt. Diomed. lib. i. 'Inchoavi ab inchoo dicendum putat Julius Modestus, quia sit compositum a chaos, initio rerum. Sed Verrius Flaccus in postrema syllaba aspirandum

probavit; cohū enim apud Veteres mundum significat. Tranquillus quoque his assentiens libello suo plenissime ædem inchoatam ita disseruit.' *Dac.*

^o *Incicorem*] Qui minime *cicur* est, mansuetus, placidus, a membrana mali Punici, quæ *cicum* dicitur. Varro lib. vi. de L. L. 'Apud Pacuvium: 'Nulla res neque Cicurare, neque mederier potis est, neque Reficere.' Cicurare, mansuefacere, quod enim a fero discretum, id dicitur *cicur*, et ideo dictum: *Cicur* ingenium obtineo, mansuetum. A quo Vetturii quoque nobiles cognominati Cicurini. Id natum a *cico*. *Cicum* dicebant membranam tenuem, quæ est in malo Punica discrimen.' Sed ineptum etymon. Veteres Latini *curare* dicebant pro, domare, mollire, mansuefacere. Nigidius in Historia Animal. 'Omne pecus indomitum habet quiddam in se ferum: sed tamen ea natura est, ut curari et domari possit.' At, pro *curare* per reduplicationem dixerunt *cicurare*, imitatione Græcorum, qui repetita prima consonante et vocali addita ita verba sua efferunt δόω, διδύω. Sic 'curo,' 'cicuro,' 'cicur,' &c. *Idem.*

incicorem iracundiam. Interdum cicur pro sapiente ponitur, ut idem Pacuvius: consilium cicur.

Incillæ¹⁴ fossæ, quæ in viis fiunt ad deducendam aquam, sive derivationes de rivo communi factæ.

Incita,⁹ incitata.

Incitega^r machinula, in qua constituebatur in convivio vini amphora: de qua subinde deferrentur vina.¹⁵

14 Quidam libri *Incillæ* vel *Incilia*.—15 Pro *deferrentur vina* legendum putat Dac. *defunderentur vina*.

NOTÆ

^p *Incillæ*] Vide 'Inlices,' et 'Elices,' et 'Inlicium.' *Ant. Aug.*

Incillæ] Lege *Incilia*. Incilia loca depressa aquæ derivandæ. Ulpian. in Pand. lib. XLIII. 'Incile est locus depressus ad latus fluminis, ex eo dictus quod incidatur: inciditur enim vel lapis vel terra, unde primum aqua ex flumine agi possit. Sed et fossæ et putei hoc interdicto continentur.' Etsi de etymo fallitur Ulpianus, nam *incile* est ab *inciendo*; ut a 'cubo,' 'cubile,' sic ab 'incio,' 'incile:' 'fos-sas inciles' dixit Cato de R. Rust. cap. 155. Inde 'incilare' Palladius lib. XI. tit. 3. *Dac.*

⁹ *Incita*] Incitata, id est, concitata. Lucret. 'Vis incita venti.' *Idem.*

^r *Incitega*] Superius monuimus *Incitegam* dictam ab intendo. Quia Veteres *Incitegere*, pro *integere* dicebant, ut 'Reciprocum' pro 'repro-cum:' 'recipere,' pro 'reparare:' 'concupilare,' pro 'compilare.' Dicta ab intendo, quia partem mensæ tegat. Ea autem utebantur, ne vinarium vas, puta crater magnus, aut amphora labem ex fundo in mensa relinquat, cum sæpe videamus lagenas mensæ impositas circum de vino describere in mappa. Itaque copones, ne mappa, aut mantile maculam illam contrahant, imponunt circulos

de ligno: super quibus statuuntur lagenæ. Sed crescente luxuria has machinulas Romani abjecere: et, ne Citreæ mensæ læderentur, si sine incitegis crateres impositos nudæ sustinent, Gausapas internebant. Pauperes vero, ut putō, incitegas retinuerunt. Martialis: 'Nobilis villosa tegant tibi gausapa citrum. Orbibus in nostris circulus esse potest.' Nam potest intelligi incitega per circum illum. Sed nihil impedit et maculam circulare vasorum vinariorum intelligere: et incitegas, ut putō, non erant circuli speciei. Porro incitega a Græcis vocatur *ἐγγυθήκη*. Polemo *περιγηγητής ἐγγυθήκη καὶ ἐπ' αὐτῆς κύπελλον*. Ut manifesto appareat *ἐγγυθήκην ὑπόστημα* esse. Dicta autem quasi *ἀγγυθήκη*. Et ita vocabatur ab Alexandrinis. Athenæus: ἡ δ' ὑπ' Ἀλεξανδρίων καλουμένη ἀγγυθήκη, τρίγωνός ἐστι, κατὰ μέσον κοίλη, δέχεσθαι δυναμένη ἐντιθέμενον κεράμιον. Ἐχουσι δὲ ταύτην οἱ μὲν πένητες ξυλλίην, οἱ δὲ πλούσιοι χαλκῆν, ἢ ἀργυρᾶν. Vocatur autem ab Herodoto *ὑποκρητήριον*. Cuius nominis causa obscura non est. *Jos. Scal.*

Incitega] Ab intendo; Veteres enim *incitegere* pro *integere* dicebant, ut 'reciprocum' pro 'repro-cum:' 'recipere,' 'reparare:' 'concupilare,' 'compilare.' *Incitega* ab inte-

Inclamare,^s conviciis, et maledictis insectari.

Inclutus,^t nobilis, clarus.

Incoctæ^{16 u} dicebantur mulieres plus æquo calamistris usæ.

Incomitem, sine comite.

Incomitiare^x significat tale convicium facere, pro quo necesse sit in comitium, hoc est, in conventum, venire.

Plautus: Quæso, ne me incomities.

16 Vide Not. inf.

NOTÆ

gendo dicta, quia tegebat partem mensæ; ea autem utebantur, ne vinarium vas, puta crater magnus aut amphora, labem ex fundo in mensa relinqueret, cum sæpe videamus lagenas mensæ impositas circulum de vino describere in mappa, unde Latinis, 'Canistra siccatia' dicebantur. Serv. ad illud r. Æneid. 'et pocula ponunt.' 'Similiter,' inquit, 'more antiquo dixit, quia Veteribus non in manibus dabantur pocula, sed mensis apponebantur, ut hodie apud plures pocula in canistris argenteis apponuntur, quæ canistra siccatia dicuntur.' A Græcis vocatur ἐγγυθήκη. Πολεμο περιγηγητ. ἐγγυθήκη καὶ ἐπ' αὐτῆς κύπελλον. Vide Suidam. Dicta autem quasi ἀγγυθήκη; et ita vocatur ab Alexandrinis. Athenæus lib. v. ἡ δὲ ἐπ' Ἀλεξανδρέων καλουμένη ἀγγυθήκη, τρίγωνός ἐστι, κατὰ μέσον κόιλῃ, δέχασθαι δυναμένη ἐντιθέμενον κεράμιον. Ἐχουσι δὲ ταύτην οἱ μὲν πένητες ξυλλίνην, οἱ δὲ πλούσιοι χαλκῆν, ἢ ἀργυρᾶν. i. 'Quæ vero ab Alexandrinis vocatur angotheca, triangularis est, medio cava, superimpositum cratera recipiens. Pauperes quidem eam habent ligneam, divites æream vel argenteam.' Herodotus vocat ὑποκρητήριον lib. i. ubi de Alyatte Lydo qui ἀνέθηκε εἰς Δελφοὺς κρητῆρά τε ἀργύρεον μέγαν καὶ ὑποκρητήριδιον σιδήρεον κολλητόν. Quem

locum male cepit interpretes qui vertit, 'Apud Delphos dedicavit grandem ex argento pateram, itemque alteram ex ferro, parvulam ex ferro compactilem.' Vertendum fuerat: 'Item incitegam parvulam ex ferro comp.' *Dac.*

^s *Inclamare*] Plaut. Asin. 'Nimis ægre continui ubi hospitem inclamavit, Quod se absente mihi fidem habere noluisse.' Inde *inclamitare*, objurgare. Plaut. Epidic. 'Etiam inclamitor quasi servus.' *Idem.*

^t *Inclutus*] Qui valde cluet. *Cluere* est, nominari, celebrari, a κλβεῖν. Plaut. Capt. 'Facito ergo tu, ut Acherunti clueas gloria.' *Idem.*

^u *Incoctæ*] Ab incoquendo dictæ incoctæ mulieres, quæ calamistris crines vibrabant et intorquebant. Sed in verbis Festi turpe mendum inolevit, nam certum est legi debere, plus æquo calamistris usæ, id est, inustæ, incoctæ. *Idem.*

^x *Incomitiare*] Plautus in Curc. Ant. Aug.

Incomitiare] Locus Plaut. Curcul. III. 1. 'Adolescens, ob rempublicam hoc intus mihi Quod insigne habeo, quæso ne me incomities.' Quod verbum a parasito fictum, ut liquet ex responso Lycous, qui ad ejus exemplum τὸ inforare, nove protulit: 'Licetne inforare, si incomitiare non li-

Inconciliasti,^y comparasti, commendasti, vel, ut antiqui,
per dolum decepisti.

Inconditum, non ordinate compositum.

Inconspretum,^z non improbatum.

In conventione,^a in concione.

Increpitare,^b arguere, conviciari. Increpitare, clamare,^c
maledicere.^d

Increpitato,^{17 e} ferito.

Increta,^f indivisa.

Incuria, negligentia.

17 Alii libri *Increpato*.

NOTÆ

cet?' Ubi et *inforare* et *incomitari* flagitiosa verba sunt: sed antequam ab eo, en tibi quid de voce *intus*, quæ primo versu superiori legitur sentiam. Ea enim ita huc usque omnino omnes interpretes torsit, ut eam tandem se nescire fateantur Taubmanus, Turnebus, et alii: nihiloque plus proficiat doctissimus Salmasius dum ita nititur emendare: *Ob rempublicam hoc inustum mihi. Intus sic absolute accipiendum est pro fossa illa, ex qua oculus excelsus fuit. Nihil certius et facilius. Dac.*

^y *Inconciliasti*] *Inconciliare* pro *conciliare*. Nam sæpe compositum usurpatur pro simplici. Apud Plautum tamen *inconciliare* semper est inimicare, ut Mostell. III. sc. 1. 'Ne *inconciliare* quid nos porro postules.' Et Trinum. 1. 2. 'Inconciliastin' eum qui mandatus est tibi?' Quanquam hic ultima Festi interpretatio 'per dolum decipere' locum habere possit. Malim tamen aliter. *Idem*.

^z *Inconspretum*] Ab *in* et *con* et *sperno*. *Idem*.

^a *In conventione*] Videndus Varro lib. IV. de Lingua Latin. *Ful. Ursin. In conventione*] Conventionem an-

tiqui dicebant pro concione. Varr. v. de L. L. 'C. Calpurnius dicit: Voca ad conventionem omnes Quirites huc ad me. Accensus dicit sic: Omnes Quirites, ite ad conventionem huc ad iudices.' *Dac.*

^b *Increpitare*] Arguere, convitiari. Virg. x. *Æneid.* 'Hostis amare, quid increpitas, mortemque minaris?' *Idem*.

^c *Clamare*] Virg. 'At tuba terribilem sonitum procul ære canoro Increpuit.' *Idem*.

^d *Maledicere*] *Objurgare*. Enn. lib. 1. *Annal.* 'Ast hic quem nunc tu tam torviter increpnuisti.' Sed male *increpare* a *crepero* deducit in *creperum*: est enim a *crepo*, quod a vocis similitudine et sonitu dictum est Varr. lib. v. de L. L. *Idem*.

^e *Increpitato*] Non sat video cur *ferito* Festus interpretetur, nisi *ferire* intelligas, *objurgare*, verbis tangere. Tamen *increpare* pro *ferire*, pulsare. Ovid. 'Threiciæ digitis increpuisse lyra.' *Idem*.

^f *Increta*] Sic supra *crevi*, id est, divisi. *Incretum*, i. e. non *cretum*. *Cerno* a *κρίνω*, separo, divido. *Idem*.

Indepisci,^g adsequi, adipisci.

Indeptare,^h consequi.

Indictivumⁱ funus, ad quod per præconem evocabantur.

Indiges,^k indigetis facit: hoc nomine Æneas ab Ascanio appellatus est, cum pugnans cum Mezentio nusquam apparuisset: in cujus nomine etiam templum construxit.

Indigitamenta,^l incantamenta, vel indicia.

Indigitanto, imprecanto.^{18 m}

Indigetesⁿ Dii, quorum nomina vulgari non licet.

//////////

18 Quidam libb. *Indigitando, imprecando.*

NOTÆ

^g *Indepisci*] Plant. Rud. v. 2. 'Magna hercle præda 'st, largiter mercedis indepiscar.' Sed et *indepisco* dixere Veteres, Plant. Asin. II. 2. 'Nunquam ædepol quadrigis albis indepiscet postea.' *Idem.*

^h *Indeptare*] Indipiscor, indeptus, unde, indepto, as, are, consequi. *Id.*

ⁱ *Indictivum*] Indictiva funera, ad quæ, per præconem, evocabatur populus his verbis: EXEQUIAS. L. LITIO. L. FILIO. QUIBUS. EST. COMMODUM. IRE. JAM. TEMPUS. EST. OLLUS EX. ÆDIBUS. ECFERTUR. *Jos. Scal.*

Indictivum] Vide 'Quirites Sabini dicti.' *Dac.*

^k *Indiges*] Glossarium: 'Indigetes, ἡμίθεοι, κούρητες.' *Jos. Scal.*

Indiges] De Ænea, qui indiges Jupiter dictus est, vide Liv. I. sacellum ei dicatum tali inscriptione: PÆTRI. DEO. INDIGETI. QUI. NUMICI AMNIS. AQUAS. TEMPERAT. De *indigetibus* vide infra. *Dac.*

^l *Indigitamenta*] Glossar. ἱερὰτικὰ βιβλία. *Ful. Ursin.*

Indigitamenta] Explicatio hæc Pauli est, non Festi. Quis ignorat Pontificios libros ita vocatos? Glossarium: 'Indigitamenta, ἱερὰτικὰ βιβλία.' *Jos. Scal.*

Indigitamenta] Explicatio hæc Pauli est, non Festi: Quis ignorat Pontificios libros ita vocatos? Glossarium: 'Indigitamenta, ἱερὰτικὰ βιβλία.' Scalig. Sic proprie dicebantur, in quibus varia essent Deorum cognomina, ut sunt Orphei ad Musæum initia, sive hymni: *indigitamenta* autem ab *indigitare*, indicare. *Dac.*

^m *Indigitanto: imprecanto*] Ab *indico*, *indico*, indigito, ad digitum ostendo, voco, nomino, nomen laudo, unde etiam *indigito*, imprecor, invoco. Macrobr. lib. I. Sat. cap. 17. 'Namque virgines Vestales ita indigitant, Apollo musice, Apollo pæan.' *Idem.*

ⁿ *Indigetes*] Qui ex hominibus in Deorum numerum relati simul cum iis invocantur. *Indigitare* enim est invocare. Aliter tamen Festus, aliter et alii, qui sic dictos volunt Indigetes quod nihil indigeant, vel quod in Diis agant. Sed omnino *Indigetes* sunt χθόνιοι, ἐγχώριοι. Ab *indu* et *ago*, *indiges*: ut ab *indu* et *geno*, *indigena*, ἀθιγενής, qui ibi genitus est. Dii Indigetes sunt Dii Topici. Aliud etymon etiam cogitavit eruditiss. Salmasius. 'Dicare,' inquit, 'est ἱερωσαί, unde *indicare*, idem, quod *dicare*, ut 'coquere,'

Indoles,^o incrementum, industria.^p

Industum^q antiqui dicebant indostrum, quasi qui quicquid ageret, intro strueret, et studeret domi.

Inebræ^r aves, quæ in auguriis aliquid fieri prohibent: et prorsus omnia inebra appellantur, quæ tardant, vel morantur agentem.

Ineopte, eo ipso.¹⁹

19 Legendum monet Dac. In eopte, in eo ipso.

NOTÆ

‘incoquere:’ ‘sepire,’ ‘insepire:’ et similia sexcenta: ab *indico* quod est ἐνιερω̄, verbum, *indiccs*, *indicetis*, ὁ ἀφιερωθεὶς, inter Deos scilicet consecratus: qui postea dictus est *Indiges*. Veteres certe *Indices* dixerunt, non *indiges*. Nam et ‘Cabino’ dicebant pro ‘Gabino,’ ut ‘lece’ pro ‘lege,’ &c. Hinc *indigitare* diminutivum pro *indicitare*, ab *indico*, quod est, invocare et imprecari. Nam et supra in verbis Festi pro *indigitanto* in optimo libro scriptum *indiganto*; ab *indigitare* dicta *indigitamenta*, ἱερὰ τικὰ βιβλία, libri qui dedicationum ritus continebant, et Deorum Deorumque nomina atque hominum in Deos receptorum. Sane Grammatici veteres in eo consentiunt, *Indigetes* dici, qui ex hominibus Dii erant facti. Arnob. ‘*Indigetes* dicitis atque *Divos*.’ *Indicetes* igitur sive *Indigetes* proprie fuere homines consecrati et dicati. *Idem*.

^o *Indoles*] Incrementum significat primigenia notione. Ut apud Gellium ‘mendi *indoles*.’ Olere enim, crescere: significat et spem, quam ex vultu colligimus virtutis futuræ in pueris: quæ vocatur *χαρὰκτῆρ* a Græcis: ut ab Euripide dictum, ὡς δεινὸς τῆς εὐγενείας *χαρὰκτῆρ*. Glossæ: ‘*Indoles*, καλὴ ἐλπὶς ἐν νεωτέρῳ.’ *Jos. Scal.*

Indoles] Ab *indu* in, et *oleo*, cresco:

indoles proprie incrementum, unde ‘mendi *indoles*’ apud Gellium. *Dac.*

^p *Industria*] *Indoles* est industria illa, quæ in pueris virtutis futuræ spem facit, unde in Gloss. ‘*indoles* καλὴ ἐλπὶς ἐν νεωτέρῳ,’ ‘pulera spes in puero.’ Et Servius ad illud x. *Æneid.* ‘Quid pius *Æneas* tanta dabit *indole* dignum?’ ‘*Indoles*,’ inquit, ‘proprie imago quædam virtutis futuræ:’ quare *χαρὰκτῆρ* Græcis dicitur. Euripid. ὡς δεινὸς τῆς εὐγενεχας *χαρὰκτῆρ*. *Idem*.

^q *Industum*] Proprie laboriosum, qui semper aliquid struit, id est, agit: et *industria*, labor. Cato contra *Theimum*: ‘Ego jam a principio in parsimonia, atque in durtia, atque *industria* omnem adolescentiam meam abstinui, agro Sabino, saxis Sabinis, silicibus repastinandis atque conserendis.’ *Idem*.

^r *Inebræ*] *Isidorus* lib. xii. cap. 7. ‘*Inlibæ*.’ Glossar. ‘*Enibra*, ἐναντία.’ *Ful. Ursin.*

Inebræ] ‘*Inebra*, ὄρνειον *μαντευτικόν*.’ Vide supra ‘*Enebra*.’ *Jos. Scal.*

Inebræ] Gloss. ‘*inebra*, ὄρνειον *μαντευτικόν*.’ ‘avis auguralis.’ Servius: ‘Certa genera avium ab auguribus appellantur, quæ pennis vel volatu omina possunt facere, quæ si fuerint prosperæ præpetes, si adversæ *inebræ* dicuntur.’ Vide ‘*enebra*.’ *Dac.*

Inermat,⁵ armis spoliat.

Iners,⁴ ignavus, vel sine arte.

Infectores,^u qui alienum colorem in lanam conjiciunt: offec-
tores, qui proprio colori novum efficiunt.²⁰

Inferiæ^x sacrificia, quæ Diis manibus inferebant.

Inferium¹ vinum,^y id, quod in sacrificando infra pateræ la-
brum ponebatur.

Infibulati^z sacrificabant flamines² propter usum æris anti-
quissimum æreis fibulis.

Infundere,^a intercipere,³ interponere.

20 Pro *efficiunt* legit *Dac. efficiunt*, et ita viri docti.—1 *Al. Inferum*.—2
Quidam libri *sacerdotes*.—3 Legit *Dac. intersipere*.

NOTÆ

⁵ *Inermat*] Inde *inermis* et *inermus*, qui sine armis. *Idem*.

⁴ *Iners*] Lucil. 'Ut perhibetur iners, ars in quo non erit ulla.' Citatur in fragmentis Servii. Ab eo *incertitudo* formarunt Veteres: quam *ἀδρανίαν* vertunt Græci, hoc est, ignaviam, ut inertem, *ἀδρανῆ*. *Jos. Scal.*

Iners] Qui nullas artes tractat. Servius IV. *Æneid*. 'Nam iners,' inquit, 'proprie quid sit Lucilius declarat: 'Ut perhibetur iners ars in quo non erit ulla.' *Dac.*

^u *Infectores*] 'Infector, βαφεύς. Infecti, ἀνεστρομμένοι.' *Jos. Scal.*

Infectores] Plaut. *Aulul*. 'Cum incedunt infectores crocotarii.' *Idem*.

^x *Inferiæ*] *Idem Inferilia*, hoc est, *καταχθόνια, εἰσκομισματα*. *Glossæ. Jos. Scal.*

Inferiæ] Sacra, quæ Diis Manibus, qui inferi dicti sunt, solvebantur. Græci vocant *χοάς*. *Dac.*

^y *Inferium vinum*] *Idem* quod *Calpar*. Vinum quod totius vindemiæ nomine Jovi libabatur, ut is eo esset contentus. Libandi formula: 'Jupiter macte hoc vino inferio esto.' Quæ, ni adhibita fuisset, vinum om-

ne usibus humanis eripiebatur, Jovi-
que sacrum fiebat. Quem ritum Ar-
nobius contra gentes lib. VII. sic
aperte declarat ex auctoritate Tre-
batii: 'Operæ pretium,' inquit, 'est
etiam verba ipsa depromere, quibus
cum vinum datur, uti ac supplicare
consuetudo est. Mactus hoc vino in-
ferio esto. Inferio, inquit Trebatius,
verbum ea causa est additum eaque
ratione præfertur, ne vinum omne,
omnino quod in cellis atque apothecis
est conditum, ex quibus quod
effunditur promptum est, esse sacrum
incipiat, et ex usibus eripiatur huma-
nis. Addito ergo hoc verbo, solum
erit, quod inferetur, sacrum, nec re-
ligione obligabitur ceterum.' Vide
'*Calpar*.' *Idem*.

^z *Infibulati*] Fibulis vestes subnexi.
Idem.

^a *Infundere*] *Glossarium*: 'Infen-
dere, ἐπιτείνειν, ἐκκληματίζει.' *Lege*,
Infundere. Metaphora a surculis, qui
in fissis truncis arborum inseruntur.
Quod eleganter vertitur, *ἐκκληματί-
σαι*. *Κλήμα*, surculus, sarmentum. *Jos.*
Scal.

Infīt, incipit,^c sed diversæ significationis est ab eo quod est fit: nam infīt agentis: fit autem patientis est.

Infiteri, non fateri.

Infitiari,^d creditum fraudare.

Infra classem^e significatur, qui minore summa, quam centum et viginti millium æris censi sunt.

Infrequens^f appellabatur miles, qui abest, abfuitve a⁵ signis.

Infulæ^g sunt flamenta lanea, quibus sacerdotes, et hostiæ, templaque velabant.⁶

5 In marg. ed. Scal. *furtive*. — 6 Eadem ed. *velabantur*.

NOTÆ

^b *Infindere*] *Infindere, intercipere*. Lego, *intersipere*. Id est, interjicere. *Dac.*

^c *Infīt, incipit*] *Infīt, inquit, magis proprie dicitur. Ant. Aug.*

Infīt] Ἄρχει λέγειν, ἐπιγίνεται, ἀρχεται. *Infe, ἄρξαι. Jos. Scal.*

Infīt] Gloss. ‘*infīt, ἀρχεται.*’ Sæpe *Lucret. et Virg. ‘Ita farier infīt.’ Infīt etiam κατ’ ἄλλειψιν pro, fari incipit. Gloss. ‘infīt, ἀρχει λέγειν.’ Est autem a verbo substantivo *fito*, quod a φῶω, unde antiquum *fuo*, sum. *Dac.**

^d *Infitiari*] *Infitiari creditum negare. Varr. ‘Qui petebat et qui infitiabatur.’ Sed infitiare etiam Veteres dixere. ‘Sei infitiat, duplionem subeito.’ Idem.*

^e *Infra classem*] Non dubium est, quin loquatur de classe prima, in qua censebantur ii, qui centum millia æris, aut supra eam summam possidebant: ex *Dionys. et Livio. Plinius tamen cx. nisi mendosus liber sit, scripsit lib. xxxiii. cap. 3. Asconius centum millia sestertiorum lib. iii. in Verrem. Gellius 125. millia æris lib. vii. cap. 13. Festus 120. Hæc ita varie traduntur, vel quia immutata est æstimatio, vel quia numerorum*

notas librarii varie interpretati sunt. *Ant. Aug.*

Infra classem] De prima classe hic *Festus* loquitur, in qua censebantur ii, qui centum viginti millia, vel, ut habet *Gellius*, centum viginti quinque millia æris possidebant. *Dac.*

^f *Infrequens*] *Plant. Trucul. ‘Pro infrequente eum mittat militia domum.’ Inde eleganter Horat. Od. 34. l. i. ‘Parcus Deorum cultor et infrequens.’ Idem.*

^g *Infulæ*] *Infula est alba fascia lanea, pensilibus ex ea utroque latere vittis albis laneis, percingens caput Flaminum, hostiarum, pacem poscentium, rogantium veniam, diadematis specie, templorumque ambitum succingens. Varr. iv. ‘Infulas dictas apparet in hostiis, quod velamenta et lana quæ adduntur, infulæ, intra hostiarum cornua velamenta erant.’ Infularum autem nomen Latinum est. Nam *inflare* sive *infulare* Veteres dicebant, amicare, velare, ut contra, *exuere*, ‘*exulare*’ vel ‘*exfulare*,’ et ‘*exinfulare*:’ supra *Festus*, ‘*exinfulabat, exerebat.*’ In fine notabis *velabant pro velabantur* Idem.*

Ingens^h dicitur augendi consuetudine, ut inclamare, invocare: quia enim gens populi est magnitudo, ingentem per compositionem dicimus, quod significat valde magnum.

Ingluviesⁱ a gula dicta: hinc et ingluviosus, et gluto, gulo, gumia, guttur, guttus,⁷ gutturosus, et curculio.^k

Inhibere,^l jungere,⁸ sed melius cohibere.

Inigere^m pecus, agere, id est, minare.

7 Legunt Scal. et Dac. *guttur, glutus*.—8 Legendum putat Scal. *inigere* alii *injungere*.

NOTÆ

^h *Ingens*] Ab *in* epitatico et *gens*, quasi quod in Gentem sufficiat. Sed potius *ingens* quasi *incens*. Ab *in* privato et *censeo*. Quod tantum sit ut censeri non possit. Et plus esse *ingens* quam magnum indicat locus Terent. Eunuch. ‘Magnas vero agere gratias Thais mihi, Ingentes.’ Quem Cicero adducens in Lælio; ‘Satis erat,’ inquit, ‘respondere magnas, ingentes inquit. Semper auget assentatio id quod is, cujus ad voluntatem dicitur, vult esse magnum.’ *Idem*.

ⁱ *Ingluvies*] Lego, *guttur, glutus*. Glossarium, ‘Glutus, βρόγχος.’ Persius: ‘Nec glutto sorbere salivam mercurialem.’ *Jos. Scal.*

Ingluvies] Voracitas. ἀδνηφαγίαν Græci vocant, a *gula*, quasi *ingulvies*. Unde gulo, glutus, glutto, guttur, gutturosus. *Gumia* vero non a *gula*, ut vult Festus, sed a Græco γόμος, quod significat πλήρωμα τῆς νεῶς, ἔρμα, Saburram Latini vocant, quique se cibo nimis ingurgitent, ita dicti ab eo, ut et apud Plautum saturæ mulieres a *saburra, saburratæ* vocantur. In verbis Festi pro *guttus*, lege *glutus*. Pars colli qua cibus transmittitur, Græcis βρόγχος. Et ita Scaliger. *Dac.*

^k *Curculio*] Pro *Gurgulio*, nam *G* et *C* facile permutantur. *Gurgulio* autem *gulam* significat quasi *gorges*

gula, sed perperam in voce Græca Latinum etymon rimatur, est enim *gurgulio* a Græco γαργαρέων, *aa* in *uu* et *r* in *l* mutatis. *Idem*.

^l *Inhibere*] Vidend. Cicero lib. XIII. ad Atticum. *Ant. Aug.*

Inhibere] Retinere, retrahere ab incepto opere vel cursu. ‘Inhibere navem’ est contraria remorum percussione ejus impetum non solum retardare, sed alio avertere. Cicero ad Atticum XIII. ‘Inhibere illud tum quod valde arriserat, vehementer displicet; est enim verbum totum nauticum, quanquam id quidem sciebam, sed arbitrabar sustineri remos cum inlibere essent remiges jussi: id non esse ejusmodi didici heri, dum ad villam nostram navis appelleretur; non enim sustinent, sed alio modo renigant.’ In verbis Festi pro *jungere* Scaliger legendum suspicatur *inigere* cui contrarium *exigere*, i. pecudes e stabulis educere. Alii *injungere*. Sic ‘inhibere imperium’ apud Plautum in Bacchid. et Stich. apud Livium lib. III. et lib. XXXIII. *Dac.*

^m *Inigere*] Varro de Re Rust. cap. 2. l. I. ‘In nutritatu cum parere cœperunt, inigunt in stabula ea, quæ habent ad eam rem seclusa.’ Pro *inigere* veteres scribebant *inicare*. Varr. ‘Carpentum inicaret.’ *Idem*.

Iniit^u ponitur interdum pro concubuit. Interdum pro invenit, ut *Iniit* rationem : interdum pro introiit, ut *Plautus* : *Iniit* te unquam febris.

In insula^o *Æsculapio* facta ædes fuit, quod ægroti a medicis aqua maxime sustententur : ejusdem esse tutelæ draconem, quod vigilantissimum sit animal, quæ res ad tuendam valetudinem ægroti maxime apta est : canes adhibentur ejus templo, quod is uberibus canis^p sit nutritus : bacillum habet nodosum, quod difficultatem significat artis : laurea coronatur, quod ea arbor plurimorum sit remediorum : huic gallinæ immolabantur.^q

Initium^r est principium ; sed alias quo quid incipiat, ut viæ *Appiæ* porta *Capena* : alias ex quo quid constet, ut aqua, terra, aër.

Injuges^s boves, qui sub jugo non fuerint.

*Injuri*um, *perjuri*um.^t

*Inlaqueat*um,^u alii pro vincito utuntur, alii pro soluto.

NOTÆ

^a *Iniit*] *Inire* interdum obscænum verbum est. Unde *Inuus* et *inirus* Pan dictus qui Græce ἐφιάλης. *Inire* rationem, consilium, est deliberare, constituere qua ratione hoc vel illud fieri possit. *Idem*.

^o *In insula*] *Tyberinam* insulam intellige, quam *Tyberis* fluvius ambit, nam et eam *Æsculapii* insulam^o vocat *Sueton.* in *Claud.* cap. 25. Vide *Plutarch.* in *Quæst. Rom.* quæst. 94. *Idem*.

^p *Quod is uberibus canis*] *Lactantius* lib. de falsa relig. tradit *Æsculapium* lacte canino nutritum, *Chironi* traditum ; ab ipso *Chirone* artem medendi fuisse edoctum. *Idem*.

^q *Huic gallinæ immolabantur*] Sic *Socrates*, in *Phædone* *Platonis*, se gallum debere *Æsculapio* medico dicit, quod gallus illi mactari consueverit. *Idem*.

^r *Initium*] *Inire* est inchoare. Unde *initium* proprie, quo quid incipit. Ut

‘viæ initium.’ Ut Græcis ἀρχή. Sed pro quolibet etiam principio sumitur, ut pro elementis, quod ea sint omnium rerum primordia. *Idem*.

^s *Injuges*] Nondum jugum passi. Gloss. ‘*Injux* bos, nondum jugo junctus.’ Sic ‘*hostiæ injuges*, quæ nunquam domitæ ac jugo subactæ.’ *Macrob.* Vide *Nonium* ‘*injuges*.’ *Idem*.

^t *Injuri*um, *perjuri*um] Malim contra jus, vel injuriose factum interpretari : injuratus autem enim, qui non juravit, significat. *Ant. Aug.*

*Injuri*um, *perjuri*um] Sic injurus, perjurus, *Plant. Pers.* 33. ‘*Impure, inhoneste, injure, inlex, labes popli*.’ *Duc.*

^u *Inlaqueat*um] Pro vincito et soluto. Nam præpositio *in* privativa aliquando, aliquando etiam intensiva. *Inlaqueatus* tamen sæpius pro vincito. *Idem*.

Inlex^x producta sequenti syllaba significat, qui legi non paret. Inlex correpta sequenti syllaba significat induc-torem ab inliciendo. Plautus: Esca est meretrix, lectus⁹ inlex.

Inlices canales, in quos aqua confluit in viis lapide stratis, ab eliciendo dicti.

Inlicitator^y emptor.

Inlicium^z dicitur, cum populus ad concionem¹⁰ elicitur, id est, vocatur: unde collicia^a tegulae, per quas aqua in vas defluere potest.

Inlicium vocare antiqui dicebant ad concionem vocare.

Inlitterata pars est, quae litteris comprehensa non est.

In mundo^b dicebant antiqui, cum aliquid in promptu esse volebant intelligi.

Inori^c minores.¹¹

9 Pro lectus alii habent pectus.—10 Viri docti scribunt concilium, et mox excoliciae. Pro in vas legendum monet Dac. in vias.—11 Scribendum monet Scal. Inori, inores. Sed Dac. ut in vett. libb. Inori, sine ore.

NOTE

^x Inlex] Plaut. in Asinar. Ant. Aug.

Inlex] Inlex, inlegis, secunda producta, qui est sine lege: Plaut. 'inlex, labes popli.' Inlex, inlicis, secunda correpta, ab inliciendo, qui illicet. Plaut. Asin. 1. 3. 'Esca est meretrix, lectus illex est, amatores aves.' Dac.

^y Inlicitator] Liceri et licitari, est licente aliquo supra adjicere. Encherir; unde inlicitator, emtor. Idem.

^z Inlicium] Cato de Re Rust. colliciares habet pro collicia. Ful. Ursin.

Inlicium] Ab inliciendo, cum populus inlicitur ad magistratus conspectum. Varr. v. de L. L. 'Qui exercitum imperaturus erit Accenso dicit hoc: 'Calpurni voca inlicium omnes Quirites huc ad me.' Accensus dicit sic: 'Omnes Quirites inlicium visite

huc ad iudices.' Dac.

^a Collicia] A colliciendo. Plinius collicias vocat sulcos agri aquarios, quos Elices alibi vocat Festus. Idem.

^b In mundo] Plaut. Asin. 11. 1. 'Aut mihi in mundo sunt virgæ aut atriensi Saureæ.' Idem Pseud. 'Pistrinum in mundo sciebam, si id faxem, mihi.' Sic vulgo dicimus: Il y a au monde un moulin pour, &c. Idem.

^c Inori] Scribo, Inori, inores. Quia scilicet, inores usitatus esset, quam inori. Turpilius Demetrio: 'In acta cooperta age inoras ostreas.' Jos. Scal.

Inori minores] Scribo, Inori, inores, quia scilicet inores usitatus esset quam inori. Scalig. Sed legendum ut libb. vett. Inori, sine ore. Inorum est, quod ore caret. Gellius: 'animalium inora inauritave.' Turpilius

In pelle lanata^d nova nupta considerare solet, vel propter morem vetustum, quia antiquitus homines pellibus erant induti, vel quod testetur lanificii officium se præstaturam viro.

In procinctu^e factum testamentum dicitur, quod miles pugnaturus nuncupat præsentibus commilitonibus.

Inquilinus,^f qui eundem colit focum; vel¹² ejusdem loci cultor.

Insanum^g pro valde magnum¹³ usus est Plautus.

12 Al. *velut*.—13 Pro valde magnum Lipsius et Dac. legunt *insanum magnum*.

NOTÆ

Demetrio: ‘In acta cooperta age inoras ostreas.’ Gloss. ‘inora, ἄστομα.’ Dac.

^d In pelle lanata] Servius, qui est penes Danielem nostrum, tantum refert ad confarreationem. ‘Mos,’ inquit, ‘apud Veteres fuit, Flamini, ac Flaminicæ, ut per farreationem in nuptiis convenirent, sellas duas jugatas, ovili pelle superinjecta, poni ejus ovis, quæ hostia fuisset: et ibi nubentes velatis capitibus in confarreatione Flamen ac Flaminica residerent.’ Jos. Scal.

In pelle lanata] Servius id tantum ad confarreationem refert lib. iv. Æneid. ‘Mos,’ inquit, ‘apud Veteres fuit, Flamiini ac Flaminicæ, ut per farreationem in nuptiis convenirent, sellas duas jugatas ovili pelle superinjecta poni ejus ovis, quæ hostia fuisset, et ibi nubentes velatis capitibus in confarreatione Flamen ac Flaminica residerent.’ Sed quibusvis aliis nubentibus morem hunc observatum fuisse fidem facit hic Festi locus. Id autem ea causa factum esse arbitrator, ut eo se nova nupta lanificio intentam fore significaret, nam apud antiquos matronis maxima cura circa lanificium fuit, ut passim videre est, unde illud in epitaphio

veteri: ‘Domum servavit, lanam fecit, dixi, abi.’ Sed vide inprimis caput ultimum aurei libelli Salomonis, qui Proverbia inscribitur. Dac.

^e In procinctu] Glossarium: ‘In procinctu, ἐν προτομῇ πολέμου στήναι μετὰ ἐσθήτος ὑπατικῆς, ἦτοι διαθέσθαι ἐν παρατάξει πολέμου ἀγράφως. Jos. Scal.

In procinctu] In procinctu esse dicitur miles, cum ad puguam paratus et accinctus expectat, dum signa canant. Inde testamentum in procinctu factum dicitur, cum miles statim pugnaturus, hæredem coram commilitonibus nominat, sine scriptis. Utrumque amplectitur Glossar. ‘In procinctu, ἐν προτομῇ πολέμου στήναι μετὰ ἐσθήτος ὑπατικῆς, ἦτοι διαθέσθαι ἐν παρατάξει πολέμου ἀγράφως.’ Id est, ‘In ipso puncto belli esse cum paludamento, item instructo exercitu et ad bellum parato, sine scriptis testari.’ Vide ‘procinctam classem.’ Dac.

^f Inquilinus] Qui in ædibus habitat conductitiis. Ab in et colo incolinus, c in q, et o in i, inquilinus. Idem.

^g Insanum] Plaut. in Mostell. ‘Quojusmodi gynæceum? quid porticum? insanum bonam.’ Ant. Aug.

Insanum] Lege cum Lipsio, Insa-

Inscitia,^b stultitia.

Insecta,ⁱ non secta: sed et aliquotiens significat secta.

Inseptum^k non septum: ponitur tamen et pro non ædificatum.¹⁴

Inseque^l apud Ennium, dic. Insexit, dixit.

Inseores^m latrones, qui circa vias insidientur sedentes.

Insignesⁿ appellantur boves, qui in femine,¹⁵ et in pede album habent, quasi insigniti.

Insignis tam ad laudem, quam ad vituperationem inflecti potest.

14 Vide Not. inf.—15 Alii libb. *femore*.

NOTE

num magnum, pro *valde magnum*. Nam respicit locum Plauti Bacchid. ‘Insanum magnum molior negotium.’ Alioqui *insanum* nihil aliud est, quam *valde*. Plaut. Mostell. ‘Cujusmodi Gynæceum? quid porticum? insanum bonam.’ Sic apud Græcos *μαυκόν*. *Dac.*

^b *Inscitia*] Stultitia. Sic Plauto, *inscitus* est *stultus*, Bacchid. ‘Quam se ad vitam et quos ad mores præcipientem capessat.’ *Idem.*

ⁱ *Insecta*] Insectum dicitur et quod sectum, et quod non sectum est, ut supra *inlaqueatus*, et vinctus et solutus. *Infractus*, fractus, et non fractus. Vide ‘prosicium.’ *Idem.*

^k *Inseptum*] Optime Salmasius, qui in suis ad Spartianum notis legit, *ponitur tamen pro ædificatum*. Nam *inseptus* etiam pro *septus*, ut ‘insectus’ pro ‘sectus.’ ‘injunctus,’ pro ‘junctus,’ ‘insciens’ pro ‘sciens,’ &c. Seneca de Beneficiis lib. iv. ‘Hunc igitur inseptum ingenti quodam et inexplicabili muro, divisumque a conspectu mortalium.’ Sæpire autem est inædificare: in lege Manilia: ‘Neve quid sepito quo minus aqua suo itinere ire, fluere possit.’ Hinc apud Vopiscum ‘septiones urbis’ pro mu-

ris. *Idem.*

^l *Inseque*] Videndus A. Gellius lib. xviii. cap. 9. *Ful. Ursin.*

Inseque] Glossarium: ‘Inseque, *ἐπέε*.’ Livius Andronicus initio *Odyssææ*: ‘Inseque musa mihi virum versutum.’ *Jos. Scal.*

Inseque] *Seco* vel *sequo*, dico, a Græco *ἐπω*. Inde compositum *inseco*. Livius Andronicus. ‘Insece musa mihi virum versutum.’ Ex Homérico illo: ‘*Ἄνδρα μοι ἔννεπε μούσα πολύτροπον*. Ab *inseco* etiam teste Gellio *insectiones* sermones dicti, ut a *seco*, *sectiones*. Quæ vox infra apud Festum restituenda ubi *secessiones*. Et hanc scripturam ex Pauli negligentia ortam olim Merula apud Ennium animadvertit, qui et in fine pro *dixit* ex veteri exemplari restituit *dixerit*. Ut a ‘facio,’ ‘faxy,’ id est, fecero, sic ab ‘inseco,’ ‘inseco,’ id est, dixero. *Dac.*

^m *Inseores*] Insidiatores, ab insidendo: *insidere* est dolose aliquem expectare, unde insidiæ Græcis dictæ *ἐνέδραι*. *Idem.*

ⁿ *Insignes*] Insignis est, qui aliquo signo notatus est, et ut in bonam, sic et in malam partem sumitur; deteriora enim signis notari solent, æ-

Insimulare,^o crimen in aliquem confingere.

Insipare,^p injicere: unde fit dissipare.

Insipere^q farinulam jacere pultis: unde dissipare, obsipare: ut cum rustici dicunt obsipa pullis¹⁶ escam.

Insitum^r ab inserendo tractum: sed aliquotiens significat impositum.

Insons,^s extra culpam: a quo dici morbus quoque existimatur sonticus, quia perpetuo noceat.

Instaurari^t ab instar dictum est, cum aliquid ad pristinam similitudinem, et comparationem reficitur.

Instigare,^u incitare.

Insuasum¹⁷ x appellabant colorem similem lutco, qui fiebat ex fumoso stillicidio.

16 Alii legunt *pullis*.—17 Vet. cod. *Insursum*.

NOTE

que ac meliora, discriminis causa, ut apud Plantum, 'insigniti pueri' dicuntur vitio aliquo notati et deformes, in Mil. Glor. 'Tum ne uxor mihi insignitos pueros pariat postea.' *Insignitus* etiam aliquando pro eo, qui nullo signo notatus est. Unde in Glossario: 'insignitum, ἀσήμαντα.' *Idem*.

^o *Insimulare*] Accusare. Gloss. 'insimulare, κατηγορεῖν.' Plaut. Menæch. 'Male facit, si istuc facit: si non facit, tu male facis Quæ insontem insimules.' *Idem*.

^p *Insipare*] Ab antiquo *sipare*, jacere, est *dissipare*, dispergere, disjicere: *insipare*, injicere: *obsipare*, obijicere. Pro *insipare*, *insipere* etiam Veteres dixerunt. Pomponius Atellanarum scriptor: 'Facile ut ignis fervat, ligna insipite, far concidite.' Varr. lib. iv. de L. L. 'Cum aqua ferventi insipitur.' *Idem*.

^q *Insipere*] Vide 'Supat.' *Ant. Aug. Insipere*] Lege ut in al. *Insipere* farinulam jacere pullis. Dac.

^r *Insitum*] Ab inserendo alterum, unde in Glossario exponitur ζμψυτον:

alterum ab *in* et *situs*, *a*, *um*, quod a *sino*. *Idem*.

^s *Insons*] Sons, nocens, insons, innocens. Anson. Technopægnio. 'Si bonus est insons, contrarius et malus est sons.' Vide 'sons.' Inde 'morbis sonticus' in 12. tab. est morbus sacer, sive comitialis, qui et morbus major. Dictus *sonticus*, vel quod noceat, ut vult Festus, vel quod causa sit cur quod agendum erat agere desistimus. Vide 'Sonticum morbum.' *Idem*.

^t *Instaurari*] Ab *instar* est *instaurare*, quasi 'instar novare.' Varro. Alii a *στανρώω*, palum defigo. *Instaurare* autem proprie est, quæ aut vi dejecta sunt, aut vetustate corruerunt, renovare. Et inde traducitur ad alia omnia quæ innovantur et integrantur. *Idem*.

^u *Instigare*] Virg. xi. 'Variisque instigat vocibus alas.' *Idem*.

^x *Insuasum*] Vide 'suasum.' *Ant. Aug.*

Insuasum] Glossarium: 'Insuasum, εἶδος δοκαριοκαπνισμένων.' *Lege*,

Insulæ^y dictæ proprie, quæ non junguntur communibus parietibus cum vicinis; circuituque publico, aut privato cinguntur¹⁸ a similitudine videlicet earum terrarum, quæ fluminibus ac mari eminent, suntque in salo pösitæ.

Intempestam noctem^z dicimus pro incertiore tempore, quia non tam facile noctis horæ, quam dici possunt intelligi.

Tempestatem enim antiqui pro tempore posuere.

Intercapedo,^a tempus interceptum, cum scilicet mora est ad capiendum.

Inter¹⁹ cutem flagitatos^b dicebant antiqui mares, qui stuprum passi aliquando essent.

Intercutitus, vehementer cutitus, id est, valde stupratus.

Interduatim,^{20 c} et interatim dicebant antiqui, quod nunc interdum, et interim.

18 Quidam libri *conjunguntur*.—19 *Al. Intra*.—20 Libri impressi *Interim futatim*.

NOTÆ

εἶδος δοκαρίου κεκαπνισμένου. Et sane hoc vult Festus, esse colorem similem illi, qui est in illis trabibus, quas diutinus fumus infecit. *Jos. Scal.*

Insuasum] Colos similis illi, qui est in trabibus, quas diutinus fumus infecit. Plaut. *Trucul.* II. 2. 'Quia tibi insuasio infecisti propudiosa pallulam.' Quem locum infra Festus adducens, legit *suaso*. Illum vide in 'suasum.' Mihi magis placet *insuasio*. Gloss. 'insuasum, εἶδος δοκαριοκαπνισμένου.' Lego, *δοκαρίων κεκαπνισμένων*. Vel, ut Scaliger, *δοκαρίου κεκαπνισμένου*. *Dac.*

^y *Insulæ*] Proprie domus ab aliis separatæ. Cicer. Sueton. &c. Improprie autem quælibet domus, et si cum aliis conjunctæ, etiam insulæ vocabantur. Et hoc intellexit Festus cum dixit 'proprie.' *Idem.*

^z *Intempestam noctem*] Varro lib. VI. de *L. L.* 'Intempesta nox dicta ab tempestate, tempesta ab tempore, Intempesta nox, quo tempore nil agitur. Attius in Bruto: 'Nocte

intempesta nostram devenit domum.' Servius III. *Æneid.* 'Intempesta dicta est nox media, intempesta inactiosa, carens actibus, per quod tempora dignoscimus. Ait enim Lucretius quod per se tempus non intelligitur, nisi per actus humanos. Medium autem noctis tempus acti caret.' Græci tamen noctem intempestam dixerunt, ἀμολγὸν νύκτα, ἐν ἀμολγῇ τῆς νυκτὸς, quia tunc mulgent. *Idem.*

^a *Intercapedo*] Quod inter duo temporis spatia interceptum. Gloss. 'intercapedo, διάστημα χρόνου.' *Idem.*

^b *Inter cutem flagitatos*] Hos Cato dixit, 'intercutibus stupris obstinatos, insignibus probris flagitatos.' Flagitare verbum obscænum est. Apuleius: 'Nudatum supinatque in ventrem execrandis uredinibus flagitabant.' Unico verbo *intercutiti* dicebantur, ut infra. Item et *internuculi*. Omne enim medium *nucleum* vocabant Veteres, ut est apud Vitruvium. *Idem.*

Intergerivi^d parietes dicuntur, qui inter confines struuntur, et quasi intergeruntur.

Interneceivum^{1e} testamentum est, propter quod dominus ejus necatus est.

Internectio,^f vitæ privatio appellatur interfectio: ² a nece denominato vocabulo.

Interregnum appellatur spatium temporis, quousque in loco mortui alius ordinetur.

Intrahere^g est contumeliam intorquere.

Involvus,^{3h} vermiculi genus, qui se involvit pampino.

1 Al. *Interneceivum*.—2 'Verbum *interfectio* videtur adjectum.' *Fulv. Ursin.*—3 Quidam libri *Involvulus*.

NOTÆ

^c *Interduatim*] Ab *interduatim* et *interatim*, *interdum* et *interim* dici judicat Festus. *Interduatim* apud Plautum restituit Scioppius, *Trucul.* iv. 4. 'Id quoque *interduatim* nomen commemorabitur.' Libri impressi, *interim futatim*. Sed de hoc alibi. *Idem*.

^d *Intergerivi*] Glossar. 'Intergerios.' *Ful. Ursin.*

Intergerivi] Ego mallet scribere per duo *rr*. Est enim a *Gerris*, hoc est, cratibus. Unde et 'Concratitii' parietes aliquando dicuntur. Glossarium: 'Intergeries paries, τοῖχος ὁ δύο κήσεις διορίζων.' *Jos. Scal.*

Intergerivi parietes] Qui inter duas habitationes intergeruntur, interponuntur, ut eas separent. Ab *intergerendo* dicti, non autem a *gerris*, id est, cratibus, ut putavit Scaliger, qui et ideo legebat *intergerriivi*. 'Intergerivus paries' unica voce dicebatur *intergerium* et *intergeries*. Gloss. δ τοῖχος δύο κήσεις διορίζων. *Dac.*

^e *Interneceivum*] Scribi debet *interneceivum*, nam Græci Ἰντερνεκίωον. *Ful. Ursin.*

Interneceivum testamentum] *Interneceivum* sive *interneceivum*. Nam utro-

Delph. et Var. Clus.

Pomp. Fest.

que modo scribitur, testamentum exitiosum, quod mortem domino peperit. Sic 'interneceivum bellum' Ciceroni, Livio, et al. quod non servitutum, sed mortem victis parit. At *interneceivum* testamentum in jure Civili, est falsum testamentum propter quod homo occisus, unde *interneceivum* actio, quæ ab Isidoro vocatur 'interneceivum', a voce *interneceivum*. 'Interneceivum', inquit ille, 'est, qui falsum testamentum fecit, et ob id hominem occidit.' Item: 'Interneceivum iudicium in eum dabatur, qui falsum testamentum fecerat, et ob id hominem occiderat. Accusatorem ejus bonorum possessio sequebatur.' Et hic forsitan Festus respexit. *Dac.*

^f *Internectio*] *Eliso t interneccio*. Et plus sonat quam *neccio* sive *nex*. *Inter* enim interdum auget. Sic *interire* plus est quam *perire*. *Idem*.

^g *Intrahere*] In contumeliam sive etiam in laqueam, in insidias trahere. *Idem*.

^h *Involvus*] Bene viri dicti, *involvulus*. *Plaut. Cist.* iv. 2. 'Imitatur nequam bestiam et damnificam. Quamnam amabo? *Involvolum*, quæ in pampini folio intorta implicat se.'

Y

JOVISTÆⁱ compositum a Jove, et justæ.

IPSIPE,^{4k} ipsi neque alii.

Ipsullices^{5l} bracteæ in virilem muliebremque speciem expressæ.

IRACUNDIA^m dicta, quod iram incendat.

Irceiⁿ genus farciminis in sacrificiis.

4 Alii *Ipsipte*.—5 Scaliger legit *Ipsiplices*. Alii *Ipsillices*.

NOTE

Catoni et Columellæ *convolvulus* dicitur. *Idem*.

ⁱ *Jovistæ*] Locus mendosus. *Ant. Aug.*

Jovistæ] Putarem legendum *jous esto*: quia ita legitur in veteribus legibus. Habeo et fragmenta quarundam, in quibus ita semper exaratum legitur. Sed cum ipse compositum esse dicat, hæc vero sint duæ voces, non potest legi, *jous esto*. Quid sit ergo, quæramus. *Jos. Scal.*

Jovistæ] Scribendum *Jos ipse compositum a jos et ipse*. Gloss. ‘*Jos, ipse, ἀρός.*’ Antiqui autem *jos* dicebant pro *is*. Lipsius quæst. lib. III. ep. 20. Meursius autem existimat Pauli hoc additamentum esse. Est enim vox ævi illius barbari, quo vixit, et *Jovistæ* dicebantur, qui sub Jove nati essent. Neque ideo eam interpretatur, quod tum nimis nota esset. Sed valde se ridendum propinat, cum compositum dicat et tam ineptum etymon quærat. Ita Meursius, cui minus assentior. *Dac.*

^k *Ipsipe*] Forte *ipsipte*. Glossar. ‘*Ipsipte, ἀρός.*’ Cato *mihipte* posuit, pro *mihipsi*. Sic fortasse *ipsipti* hic, pro *ipsimet*. Vide in ‘*Ineopte.*’ *Ful. Ursin.*

Ipsipe] Glossarii auctor non bene legit, unde unde accepit. ‘*Ipsipti, ἀρόλ.*’ Legendum enim, *Ipsipe*. Sed et *ipsipte* potest legi. Ita enim vitiose, ut pronuntiabant et scribebant

Veteres. Unde Claudius imperator multavit Senatorem, qui *isse*, pro *ipse*, dixerat. *Jos. Scal.*

Ipsipe] *Ipsipte*, ut ‘*snopte,*’ ‘*mihipte,*’ &c. Forte etiam legendum *ipsipsi*, ut apud Plant. alicubi ‘*ipsip-sus est.*’ *Dac.*

^l *Ipsullices*] Alibi monemus legendum *Ipsiplices*. Cujus sententiæ adhuc me non pœnitet. Glossarium: ‘*Ipsiplices, ἀρόπτικτα φύλλα.*’ *Jos. Scal.*

Ipsullices] Et *ipsillices*. Lamellæ necessariæ sacrificiis, quæque ad rem divinam dicuntur maxime conferre. Alio nomine *subsilles* dictæ. Vide ‘*subsilles.*’ Doctissimus Vossius suspicatur imagunculas fuisse, quis magi in amatoris sacrificiis utebantur, ut eum, quem referebant, in amorem pellicerent. Ab *ipse* et *illia*. Pessimè autem Scaliger, qui legebat *ipsiplices*. Nam omnino aliud sunt *ipsiplices*, nempe *ἀρόπτικτα φύλλα*, ‘*per se plicata folia.*’ *Dac.*

^m *Iracundia*] Ab *ira* et veteri *cando*, unde *incendo*: ita Festus. Male *iracundus* ab *iratum*, ut a ‘*fatum,*’ ‘*facundus,*’ a ‘*veritum,*’ ‘*verecundus.*’ *Idem.*

ⁿ *Ircei*] Immo *Ircens*, ut infra. Neque iterum ponendum erat. *Jos. Scal.*

Ircei] Ab *hircus, hircus* sive *irceus*, genus farciminis ex hircino sanguine. *Dac.*

Ircens,^o genus farciminis.

Irnella,^p vasis genus in sacris.

Irpices^{6 q} genus rastorum ferreorum, quod plures habent dentes ad extirpandas herbas in agris.

Irpini^r appellati nomine lupi, quem irpum dicunt Samnites: eum enim ducem secuti agros occupavere.

Irqitallus^s puer, qui primo virilitatem suam experitur.

IRA castor, ita mehercules: ⁷ ut subaudiatur juvet.

Italia^t dicta, quod magnos Italos,⁸ hoc est, boves habeat:

//////////

6 Al. *Ircipes*.—7 Alii libb. *Ita me Castor, ita me Hercules*: et ita legendum monet Dac.—8 Quidam libri *titulos*: et mox, pro *Itali*, ab *Italīs*.

NOTE

^o *Ircens*] Male Scaliger. Lege *ircus*. Idem.

^p *Irnella*] Diminutivum ab *hirnea*, quod est vinarii vasis genus. *Idem*.

^q *Irpices*] Vidend. Varro lib. iv. de Ling. Lat. *Ant. Aug.*

Irpices] Servius Danielis, in illud, 'Vimineasque trahit cratis,' 'Ad agrorum,' inquit, 'scilicet exæquationem, quam Ircicem rustici vocant.' Vide Conjectanea nostra. *Jos. Scal.*

Irpices] Cato vocat *irpices*, sive *hirpices*: est autem a Græco ἄρπαξ, ἀρπαγή, quia herbas ἀρπάζει, rapit. Euripid. Σαίρειν σιδηρῇ τῆδ' ἐμ' ἀρπαγῆ δαμούς: 'Verrere sidereo hocce irpice domos.' Male Varro a *serpendo*, lib. iv. de L. L. 'Irpices regula cum pluribus dentibus, quam itidem ut planstrum boves trahunt, ut eru-

ant quæ in terra sunt,' (bene Scaliger *serpunt*.) 'sirpices, postea s detrita a quibusdam dicti.' *Dac.*

^r *Irpini*] Videndus Strabo in fine lib. v. *Ful. Ursin.*

Irpini] Gens Samnitium, a Lupo colonix ductore: nam lupum *Irpum* dicunt. Servius ix. *Æneid.* 'Lupi Sabinorum lingua irpi vocantur.' Strab. lib. v. Ἐξῆς δ' εἰσὶν Ἴρπῖνοι, καὶ τοὶ Σαννίται· τὸ ὄνομα δ' ἔσχον ἀπὸ τοῦ ἡγησα-

μένου λύκου τῆς ἀποικίας. ἴρπιν γὰρ καλοῦσιν οἱ Σαννίται τὸν λύκον. id est, 'Deinceps sequuntur Hirpini, ipsi quoque Samnitæ. Nomen iis a lupo colonix ductore, quem hirpum Samnites appellant.' Sed e Græcia mutuati sunt vocem *irpum* Samnites: ἄρπος enim vox antiqua Græca, quæ lupum significabat a rapacitate: nam ἄρπω, rapio; inde et ἄρπη, milvus avis rapax, Latinis *Hirpus*, ut ἄρπαξ, *hirpex*; ita et Samnites vocarunt. Salm. in Solin. Nota interim lupum colonix ductorem. Sic Battum corvus duxit in Libyam. Sic alios multos qua volucres qua feræ. *Dac.*

^s *Irqitallus*] Vide 'Hirquitalli.' *Ant. Aug.*

Irqitallus] Vide 'hirquitallire.' *Dac.*

^t *Italia*] Licet a vitulis, vel ab Italo rege multi dicant Italiam esse appellatam, de *Attelido* nihil aliud accipi. Thucyd. lib. vi. Varro lib. xi. cap. 5. de Re Rust. Columel. lib. vi. in prin. Virg. lib. i. *Æn.* Dionys. lib. i. Antiq. Gell. lib. xi. cap. 1. Apollodorus in Bibliotheca. Steph. de Urbibus. *Ant. Aug.*

Italia] Ab *Attelido*. Puto distinguendum, ab *Atte Lydo*: quasi *Atta-*

vituli etenim Itali sunt dicti. Italia ab Italo rege, eadem ab Attelido. . . . appellata.

Itonida ⁹ Minerva a loco sic appellata.

JUBAR ^x stella, quam Græci appellant *φωσφόρον* vel *ἔσπερον*, hoc est, lucifer, quod splendor ejus diffunditur in modum jubæ leonis.

9 Legendum monet Dac. *Itonis* vel *Itonia*.

NOTÆ

lia. Sane *ἄττης* est nomen Lydium, et Phrygium. Lydos vero in Italiam venisse, nemo dubitat. Quin et Strabonem nobiscum facere postea deprehendimus, lib. v. *οἱ Τυβήηνοι τοίνυν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις Ἐτρούσκοι καὶ Τοῦσκοι προσαγορεύονται. οἱ δ' Ἕλληνες οὕτως ἀνόμασαν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Τυβήηνου τοῦ Ἄττυος, ὡς φασί, τοῦ στεῖλαιτος ἐκ Λυδίας ἀποίκους δεῦρο*. Vide cetera. Vide Herodotum lib. i. item Dionysium Halicar. lib. i. *Jos. Scal.*

Italia] Primam Festi sententiam confirmat Gellius lib. xi. cap. i. 'Timæus in historiis, quas oratione Græca de rebus pop. Rom. composuit, et M. Varro in antiquitatibus rerum humanarum, terram Italiam de Græco vocabulo appellatam scripserunt, quoniam boves Græca veteri lingua *ἰταλοὶ* vocitati sunt.' Idem et apud Varronem legas de Re Rust. lib. ii. cap. 5. 'Græcia enim antiqua, ut scribit Timæus, tauros vocabat *ἰταλοὺς*, a quorum pulchritudine et fœtu vitulorum Italiam dixerunt.' Secundam de Italo rege secuti Thucydides, Antonius Syracusanus, Hyginus. Quorum primus eum Siculum dicit, alter Cœnotrium; Hyginus Ulyssis ex Telegono nepotem. Infra ab *Attelido*. Sic optime distinguendum monuit Scaliger: ab *Atte Lydo*. Sane *ἄττης* est nomen Lydium, et fuit *ἄττης* vel *Attys* Manis Lydiæ regis filius: sed hæc omnia meræ nugæ. Et optime

Doctiss. Bochartus, qui postquam probavit Italiæ littora Phœnicibus fuisse cognita, priscam Italiam nihil aliud fuisse, quam Brutiorum agrum cum parte Lucaniæ, Brutiorumque agrum pice abundasse, tandem apertissime demonstravit Italiam dictam ab Hebræo, *itar*, id est, *pice*: 'itaria,' quasi dixeris 'picearia regio.' Græci mollito sono *Italiam* dixere. Nam R et L facile commutantur. *Itar*, *pice*, alio nomine Hebræis doctoribus *calab* dicitur, a quo vicinæ Brutiis Calabriae nomen, quæ et ipsa pinn, et picea, aliisque arboribus piciferis est valde ferax, unde et eadem Græce *Πευκετία*. *Peucetia* dicta ἀπὸ τῶν *πυκῶν* 'a piceis arboribus.' *Dac.*

^u *Itonida*] Lege *Itonis* vel *Itonia*. Callim. in Cererem. *Ἦνον Ἰτωνιάδος μιν Ἀθηναίος ἐπ' ἀέθλα Ὀρμενίδαι καλέοντες*. 'Venerunt ipsum ad Itoniadis Minervæ certamen Armenidæ vocaturi.' Ubi Schol. 'Ἰτῶν πόλις Θεσσαλίας, ἔνθα τιμᾶται Ἀθηνᾶ. Iton urbs Thessaliæ, ubi colitur Minerva.' Immo etiam et *Itonia* recte legi potest: sic 'cassida' et 'cassis'; 'chlamyda' et 'chlamys'; 'Tritonida' et 'Tritonis'; 'Colchida,' 'Colchis'; 'Elida,' 'Elis:' et sexcenta alia. *Idem*.

^x *Jubar*] Varr. lib. vi. de L. L. 'Jubar dicitur stella lucifer, quæ in summo habet diffusum lumen, ut Leo in capite jubam.' Sed recte de vespero etiam *jubar* dici monuit Festus.

Jubere¹ ponebatur pro dicere, quod valet interdum pro decernere: ut Populus jussit.

Jubilare² est rustica voce inclamare.

Jugarius vicus^a dicitur Romæ, quia ibi fuerat ara Junonis Jugæ, quam putabant matrimonia jungere.

Juge^b auspiciū est, cum junctum¹⁰ jumentum stercus fecit.

10 Alii libb. *vinctum*.

NOTÆ

Calvus in Epithalamio: 'Hesperium ante jubar quatiens.' 'Stellam jubatam' vocat Varro. Et Callimach. al-ludeus οἶλος ἐθειραῖς "Εσπερος, qui locus male ab interprete acceptus est dum vertit: 'Salubris capillis vesper.' οἶλος ἐθειραῖς dixit Callimach. quod alii οὐλοκάρηπος, unica voce, οὐλόθριξ, crispus. *Idem*.

¹ *Jubere*] Hoc verbo populus Rom. utebatur, cum legem aut aliud rogatus a magistratu, hoc modo, 'velitis jubeatis Quirites:?' ita respondebat, si rogationem probaret: 'Volumus jubemusque.' *Jubere* aliquando pro *hortari*: ut 'jubeo te valere,' &c. *Idem*.

² *Jubilare*] Rusticorum plane verbum, ut et ipse dicit. Attius in Chry-sippo: 'Io buco, quis me jubilat? Vicinus Atus antiquus.' Prius enim *jubilare*. Nam *Io* rusticorum ἐπιφθεγμα, ut in Attellana: 'Io venit simus et villa.' *Jos. Scal.*

Jubilare] Rustici *jubilare* dicuntur, cum clamant, urbani *quiritare*. Varr. lib. v. de L. L. 'Ut *quiritare* urbanorum, sic *jubilare* rusticorum.' Et ibidem adducit locum Chrysippi: 'Io buco, quis me jubilat? Vicinus Atys antiquus.' Prout hunc locum emendavit Scaliger; pro *jubilare* prius dicebant *jubilare*; nam *Io* rusticorum ἐπιφθεγμα, ut in Attellana: 'Io venit simus et villa.' In glossis Græco-

Lat. 'Ejulatus, jubilatus: κραυγή ἀγροίκων,' 'Clamor rusticorum.' Et in Glossario: 'Quiritans ἐπιβόωμενος, clamans.' *Dac.*

^a *Jugarius vicus*] Pub. Victor, in octava regione urbis: 'Vicinus jugarius idem et thurarius, ubi sunt aræ Opis et Cereris cum signo Vertumni.' Ubi nulla mentio aræ Junonis. Quidam *jugarium* dictum scribunt ab ara juga, quod ad eam nubentes veteri ritu vinculis juncti fuerint. *Idem*.

^b *Juge*] Cicero II. de Divinatione: 'Huic simile est, quod nos Augures præcipimus, ne jube auspiciū obveniat, ut jumenta jubeant disjungere.' Servii fragmenta in illud: 'primum omen equos in gramine vidi: 'Multi de libris Augurum tractum tradunt. Jugetis enim, quod ex junctis jumentis fiat: observatur enim, ne prodituro magistratui disjunctis hubus plaustrum obviam veniat:?' et infra: 'Cum autem dicit JUGO, veram significationem Jugetis facit.' *Jos. Scal.*

Juge] Pessime hunc locum tractavit Schegkiius. Aspicato viam, aut aliud agenti, jumentum alteri jumento vinctum si stercus faceret, ex Augurum ritibus vitabat auspiciū, quod non faciebat ab alio sejunctum. Ideoque ne tale auspiciū obveniret, jubebant disjungere. Cicero II. de Divinat. 'Si quando rem agere vellet,

Jugere^c milvi dicuntur, cum vocem emittunt.

Juges,^d ejusdem jugi, pares: unde conjuges,¹¹ et sejuges.

Jugula^e stella Orion, quod amplior sit ceteris, quasi nux juglandis.

Jugum,^f sub quo victi transibant, hoc modo fiebant: fixis duabus hastis, super eas ligabatur tertia: sub iis victos discinctos transire cobeant.

11 Ed. Scal. unde, &c.

NOTÆ

ne impediretur auspiciis, operta lorica se iter facere. Huic simile est, quod nos Augures præcipimus, ne jubeant auspiciis eveniat, ut jumenta jubeant disjungere.' Tamen Servius ad illud Virgil. III. Æneid. 'Quatuor hic primum omen equos in gramine vidi.' 'Multi,' inquit, 'de libris Angurum tradunt: jube id enim dicitur augurium, quod ex junctis jumentis fiat. Observatur enim ne prodituro magistratui disjunctis bobus plastrum obviam veniat.' Et paulo post: 'Cum autem dicit Jugo, veram significationem Jugetis facit.' Quæ paulo diversa sunt. Sed mihi suspicio est e Servio aliquid excidisse: forte scriptum fuerat, *ne prodituro magistratui nisi disjunctis bobus, &c.* porro eo alluisse videtur auctor Glossarii cum scripsit, 'jugites, *συνεζευγμένοι.*' *Dac.*

^c *Jugere*] Glossarium: 'Jugit, *ἵκτιν βοῶν.*' Ita enim legendum Varro Sequinlyxe: 'Jugere volitans milvos aquam e nubibus tortam indicat fore, ut tegillum sibi pastor sumat.' Vide in Conjectaneis. *Jos. Scal.*

Jugere] Glossæ Isidori: 'jugit milvus cum vocem emittit.' *Dac.*

^d *Juges*] Inde adjectiva, 'conjuges,' 'sejuges,' 'injuges.' Apuleius: 'quinque conjuges copulæ, iis ordinatæ vicibus attinentur.' Idem alibi: 'Nec istud puduit me cum meo famulo, meoque vectore illo equo fac-

tum conservum atque conjugem.' Inde *conjug* de viro, subandi *vir*: de uxore, subandi *uxor*. Gloss. Isidori: 'Injug bos, nondum jugo junctus.' *Idem.*

^e *Jugula*] Glossarium: 'Jugula, *ἄστρον Ὀρίωνος, Ὀράτιος ὡς φησι.*' Sane Horatius meminit Orionis, non autem jugulæ. Sed legendum: *ὁ Ἄττιος ὡς φησι.* Varro: 'Jugula signum est, quod Attius appellat Oriona, cum ait: citius Orion patefit.' Ita nec quidem constabit sua fides illi Glossario. Nam Attius non dixit jugulam, sed Orionem. Sed puto *μημονικὸν ἀμάρτημα*: cum meminisset a Varrone Jugulæ, et Attii uno in loco mentionem factam, putasse ab Attio ipso jugulæ quoque mentionem fieri. *Jos. Scal.*

Jugula] Plaut. Amphit. I. I. 'Neque jugula, neque vesperngo, neque Virgiliæ occidunt.' Ratio autem nominis ex Varrone lib. VI. 'Hujus signi caput dicitur e stellis quatuor, quas infra duæ claræ, quas appellant humeros, inter quas quod videtur jugulum. Unde jugula dicta.' Idque rectius quam quod negatur hic Festus. *Dac.*

^f *Jugum*] Idem Livius lib. III. sect. 28. 'Tribus hastis jugum fit, humi fixis duabus, superque eas transversa una deligata.' Vide 'sub jugum mitti.' Vide et Liv. lib. IX. sect. 5. *Idem.*

Junium^s mensem dictum putant a Junone: iidem ipsum dicebant Junonium et Junonialem. Julium quod eo mense dicitur Julius^h natus.

Jurareⁱ Flamini Diali fas non erat.

Jurgatio,^k juris actio.

Jussa,¹² jura.

Justi dies^m dicebantur triginta, cum exercitus esset imperatus, et vexillum in arce positum.

Justum vadem,ⁿ idoneum sponsorem.

Juvenalia¹³ fingebantur Dianæ simulacra, quia ea ætas

12 Viri docti *Jusa*: quod probat *Dac.*—13 Alii *Juvenilia*.

NOTÆ

^s *Junium*] Multa de his Ovid. lib. vi. *Fast.* et Macrobi. lib. i. *Saturn. Ant. Aug.*

Junium] Junonius antea dictus. Ovid. vi. *Fast.* ‘Est illic mensis Junonius: aspice Tybur, Et Prænestinæ mœnia sacra Deæ.’ *Dac.*

^h *Julius*] Quintilis antea dictus, quod Quintus esset a Martio, qui mensi dabat initium. Postea in honorem Cæsaris *Julius* dictus, quod is 4. Idus ejusdem mensis natus sit. *Idem.*

ⁱ *Jurare*] Notum ex edicto perpetuo Prætoris: SACERDOTEM. VESTALEM. ET. FLAMINEM. DIALEM. IN OMNEM. MEA. JURISDICTIONE. JURARE NON. COGAM. Livius libro xxxi. ‘C. Valerius Flaccus, quem præsentem creaverant, quia Flamen Dialis erat, jurare in leges non poterat.’ Vide *Plut. Problem. Jos. Scal.*

^k *Jurgatio*] Varr. lib. vi. ‘jurgare est jure agere, cum quis jure litigavit.’ Sed proprie *jurgatio* et *jurgium* est, inter benevolos et propinquos dissentio, vel contentio. *Lis* inimicorum concertatio vehementior. Cicero iv. de *Repub.* ‘Si jurgant, benevolorum concertatio est, lis inimicorum non jurgium dicitur.’ Quare

apud probos auctores distinguuntur. Liv. lib. v. ‘jurgii ac litibus temperatum.’ Ovid. ii. *Fast.* ‘Lite vacent aures, insanaque protinus absint Jurgia, differ opus, livida lingua, tuum.’ *Dac.*

¹ *Jussa*] Optime viri docti, qui legunt *jusa*: i. e. *jura*, s pro r: ut ‘majoribus’ pro ‘majoribus.’ ‘Lasibus’ pro ‘Laribus,’ &c. *Idem.*

^m *Justi dies*] Unico verbo Glossarium cum alia interpretatione: ‘Justidium, ἀρχοντική ἡμέρα.’ Tanquam *justi dies* sint, quibus jus dici poterat, quod verum non est. *Jos. Scal.*

Justi dies] Erant continui triginta dies, quibus exercitui imperato vexillum rufi coloris in arce positum erat, et præliaribus diebus differunt, quod præliaribus fas erat rem repetere, et hostem lacessere, justis autem non item. Alii *justidium* (sic enim dicuntur unica voce) aliter exponunt, nempe ἀρχοντική ἡμέρα, tanquam *justi dies* sint, quibus jus dici poterat, quod omnino falsum est. *Dac.*

ⁿ *Justum vadem*] Vide ‘vadem.’ *Idem.*

^o *Juvenalia*] Alii *juvenilia*; non male. Non ita tamen ut *juvenilia* rejiciamus.

fortis est ad tolerandam viam. Diana enim viarum putabatur Dea.

Juventutis ¹⁴ P sacra pro juvenibus sunt instituta.

14 Alii *Juventatis*.

NOTÆ

A *juvenis* enim et *juvenalis* et *juvenilis* recte dicitur. Juvenalia igitur Dianæ simulacra fingebantur, vel quod ea ætas venationi maxime apta est, cui præest Diana, vel quia viarum Dea putabatur. Callimachus in Dianam: καὶ μὲν ἀγυαῖς Ἔσση καὶ λιμέ-
 ρεσσιν ἐπίσκοπος. 'Et quidem viarum Eris et portuum custos.' *Idem*.

^P *Juventutis*] Alii *juventatis*: non male: non tamen, ut propterea *Juventutis* rejiciamus. Indifferenter enim utrumque usurpabant. In Glossario: 'Jolinta, ἦρα.' Lego *Joventa*. Jos. Scal.

Juventutis] Alii *juventutis*; sed sine discrimine utrumque Veteres usurpabant. *Dac*.

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBER X.

LABES^a macula in vestimento dicitur, et deinde μεταφορικῶς transfertur in homines vituperatione dignos.

Lacerare,^b dividere, comminuere est, ex quo dictus est lanius,^c qui discindendo lacerat pecora. Lacinia,^d quod¹ pars vestimenti est. Lacerna,^e quod minor caputio est.

//////////

¹ Pro quod quidam libri habent *quædam*.

NOTÆ

^a *Labes*] Cum *labes* sit a *labor*, cado, verosimilius est ruinam proprie significare, et metaphorice maculam in vestimentis et hominibus, ut apud Plaut. in *Pers.* 'labes popli.' *Dac.*

^b *Lacerare*] Scindere, dividere, comminuere, dissipare. 'Lacerare furtis hereditatem.' Florus: 'bona patria lacerare.' Sallust. *Idem*.

^c *Lanius*] Non a lacerandis, sed a laniendis pecoribus. Vide 'dilatariare.' *Idem*.

^d *Lacinia*] Infima pars vestis, quæ lacerando avulsa est, a *lacino*, lacero, quod a Græco λακῶ, unde *Lacinia* λακίς. *Idem*.

^e *Lacerna*] Verba sunt Pauli, *Lacerna*, quod minor caputio sit. Ultimis temporibus *Capitium* significabat ca-

pitis tegumentum. Antiquitus autem mamillare fœminarum. Neque unquam boni auctores pro cuculione acceperunt, ut posterior ætas barbara, quæ epomidas monachorum *capitia* vocat. Nos olim adolescentes docuimus in Conjectaneis Nonium errare, qui putarit a Veteribus in eum significatum accipi, in quem accipiebat sua ætas. Quin locus Varronis, qui ab eo producitur, manifesto contra eum facit. At Hieronymus, antiquitatis et linguæ Romanæ peritus scriptor, *Capitium* non aliter accipit, quam Varro, et Veteres, in Epistola de veste Sacerdotali. *Jos. Scal.*

Lacerna] Lege, quod minor caputio est. Quæ sunt Pauli verba, ut op-

- Lacer,^f quod auribus curtatis est.² Lacerum quodcumque est in corpore imminutum.
- Lacit,^g decipiendo inducit. Lax etenim fraus est. Lacit, in fraudem inducit. Inde est allicere, et lacessere: inde lactat, illectat, delectat, oblectat.
- Lacobrigæ^h nomen compositum a lacu et briga³ Hispaniæ oppido.
- Lactaria columnaⁱ in foro olitorio dicta, quod ibi infantes lacte alendos deferebant.
- Lacuna,^k aquæ collectio, a lacu derivatur, quam alii lamam,⁴ alii lustrum⁵ dicunt.

2 Dac. legit quod minor capitio est. Vide Notas.—3 'L. m. a lac et arcobriga.' Fulv. Ursin. Alii libri, compositum ex Arcobriga.—4 Vide Not. inf.—5 Quidam libri λουτρῶν.

NOTE

time monuit Scaliger. Ultimis enim temporibus capitium significabat capitium tegumentum; antiquitus autem mamillare fœminarum, et strophia vel fascias illas, quibus utebantur, ut graciles essent. Terent. de puellis, quas matres student esse 'Demissis humeris victo pectore, ut graciles sient.' Varr. lib. iv. de L. L. 'Capitium ab eo, quod capit pectus.' Idem de vita populi Rom. lib. iii. 'Neque id ab orbita matrum familias instituti, quod eæ pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant.' Neque unquam boni auctores pro Cunculione acceperunt, ut posterior ætas barbara, quæ epomidas monachorum capitia vocat. Neque Hieronymus, antiquitatis et linguæ Romanæ peritus scriptor, capitium aliter accepit, quam Varro et Veteres, in Epistola de veste sacerdotali. Dac.

^f Lacer] Ascon. in Verr. II. 'Lacer dicitur amputatis a corpore sensuum membris, hoc est, auribus oculisve.' Immo non solum auribus oculisve, sed et quavis alia parte corporis. Virg. vi. Æu. 'Deiphobum

vidit, lacerum crudeliter ora, Ora manusque ambas, populataque tempora raptis Auribus, et truncas inhonesto vulnere nares.' Idem.

^g Lacit] 'Lacere in fraudem' dixit Lucret. lib. v. 'Quæ lacere in fraudem possent, vinctosque tenerent.' A lacere est lactare, ut a 'ducere,' 'ductare.' Lactare est blanditiis trahere, unde 'delectat,' 'illectat,' 'electat,' 'oblectat.' Idem.

^h Lacobrigæ] Lacobriga Hispaniæ urbs, ad sacrum promontorium prope lagos, sic dicta a lacu et briga. Alii legunt Arcobriga, quod Hispaniæ oppidum est in Lusitania, et in Tarraconensi Celtiberorum regione. Idem.

ⁱ Lactaria columna] Eam in undecima urbis regione ponit Pub. Victor. 'Forum olitorium,' inquit, 'in eo columna est lactaria, ad quam infantes lacte alendos deferunt.' Idem.

^k Lacuna] Vide 'Lustra.' Ant. Aug.

Lacuna] Pro lamam perperam manuscripti limam. Neque id tam mirum, quam doctos viros pro eo substituisse λίμνην. En cacoëthies bonos

Lacus¹ Lucrinus in vectigalibus publicis primus locatur eruendus,⁶ omnis boni gratia, ut in dilectu⁷ censuve primi nominantur Valerius, Salvius, Statorius.

Læna^m vestimenti genus habitus⁸ duplicis; quidam appellatam existimant Tusce, quidam Græce, quam *χλαίνη* dicunt.

Læva,ⁿ sinistra, quam Græci *σκαίον*. Unde tractum cognomen Scævola, a læva, lævum, sinistrum, et lævorsum, sinistrosum.

⁶ Pro *eruendus* scribendum monent Ursin. *Dac. fruendus*.—7 *Al. delectu*.—⁸ 'L. m. pro *habitus* habet *habitu*, et *χλαίνα* pro *χλαίνη*.' *Fulv. Ursin.*

NOTÆ

auctores corrumpendi. Cur ipsis displicuit *lama*? an ignorant idem esse, quod *lustrum*? Et sane ita Veterum Glossæ: 'Lamæ, *πηλώδεις τόποι*.' Melius tamen *lamæ* collectiones aquarum exponerentur. *Jos. Scal.*

Lacuna] Varro lib. iv. de L. L. 'Lacus lacuna magna ubi aqua contineri potest.' Virg. l. Georg. 'Unde cavæ tepido sudant humore lacunæ.' Ubi Servius: 'Lacunæ sunt fossæ, in quibus collecta aqua stare consuevit et est quasi lacus minores.' Vide 'lustrum.' *Dac.*

¹ *Lacus*] Pro *eruendus* scribendum, *fruendus*; quod verbum est in Censoriis locationib. frequens. *Ful. Ursin.*

Lacus Lucrinus] Veteres Rom. non solum læta et felicia verba captare solebant, sed etiam si quæ male ominata occurrerent et obscæna, ea in contraria deflectebant. Inde est cur *maleventum* in *beneventum* mutarent; cur Lucrinum lacum primum in vectigalibus publicis locarent propter omen lucri. Cur in nuptiis proferrent 'Caiam Cæciliam' et 'Thalassionem,' et in Vestali capienda 'Amatam.' Et cur adeo in *delectu* sive *dilectu* (nam utrumque æque bonum est,) et in *censu* primos cos, vel le-

gerent, vel censerent, qui Valerii, Salvii, Statorii nominabantur, ex eo scilicet auspicantes valentem, salvam, et stantem fore rempublicam. Cicero: 'Itemque,' inquit, 'in lustranda colonia ab eo, qui eam deduceret, et cum Imperator exercitum, Censor populum lustraret, bonis nominibus, qui hostias ducerent, eligebantur, quod idem in dilectu Coss. observant, ut primus miles fiat bono nomine.' Ceterum in verbis Festi pro *eruendus* legendum *fruendus*, ut jam olim videre viri doctissimi. Etsi *eruendus* quodam modo defendi posse videatur. Immo et nihil mutandum. 'Lacus Lucrinus locabatur eruendus,' id est, ut ego interpretor, retandus, purgandus. *Dac.*

^m *Læna*] Toga crassior supra cetera vestimenta, unde Varro a lana multa dictam putat lib. iv. 'Læna quod de lana multa, duarum enim togarum instar.' Alii Etrusce dictam volunt: sed *læna* omnino a *χλαίνη*, quasi *χλαίνη* a verbo *χλαίνω*, calefio. Nam et ex Plutarcho certum est *lænas* nihil esse aliud, quam Græcorum *χλαίνας*. *Idem.*

ⁿ *Læva*] Α *λαίς* inserto *υ*, ut a *σκαίς* scævola, qui sinistra tantum manu utitur. *Idem.*

Lamberat, ° scindit, ac laniat.

Lance^p et licio dicebatur apud antiquos; quia qui furtum ibat quærere in domo aliena, licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat propter matrum familiæ, aut virginum præsentiam.

Lancea^q a Græco dicta, quam illi λόγχην vocant.

Laneæ effigies^r compitalibus noctu dabantur in⁹ compita :

9 Quidam libb. *ad c.*

NOTÆ

° Lamberat] Respicit locum Plant. Pseudol. II. 4. 'Enge, pellepide, Charine, me meo ludo lamberas.' *Idem.*

^p Lance] Notum ex XII. Tabulis esse, ideoque repetendum ab ultimo Atheniensium jure: nam qui concipiebant in aliqua domo furtum, nudi cincticulo amicti, quod vocatur hic liciu, ædes suspectas ingrediebantur. Aristophanes νεφέλαις· Κατάθου θοιμάτιον. ἡδίκηκα τί; Οὐκ' ἀλλὰ γυμνοὺς εἰσιέναι νομίζεται. 'Ἄλλ' οὐχὶ φωρῶσων ἔγωγ' εἰσέρχομαι. Plato etiam de legibus lib. XII. φωρῶν δ' ἂν ἐθέλη τίς τι παρ' ὄτφου γυμνός, ἢ χιτωνίσκον ἔχων, ἄζωστος προομόσας τοὺς νομίμους θεοὺς, ἢ μὴν ἐλπίζων εὐρήσειν, οὕτω φωρῶν. Propter matrem familias autem et virgines opponebat lancem ante oculos, quia etiam in γυναικωνίτιδα intrabat: quod non licebat apud Græcos viro externo, ne corrumpendi fœminas potius, quam furti concipiendi causa ingressus videretur. Ideoque lancem ob oculos ponebat, ne videret eas. Sed quæro, quid ergo proderat intrasse Gynæconitin, et nihil videre? Sane qui ita oculos tegetet, quid videre posset, quomodo furtum concipere, nescio. *Jos. Scal.*

Lance et licio] Certe hic erravit, sive Festus, sive Paulus sit, qui nobis hunc morem conscripsit; neque enim, qui licio cinctus erat, idem et

lancem habebat ob oculos; qui enim furtum quærere potuisset? Quærere furtum per lancem et liciu dicebatur rei furtivæ dominus, cum adhibito servo publico, qui licio cingebatur, ædes intrabat, quæ sibi furti suspectæ erant, ipse lancem habens ob oculos, ne cum in Gynæceum intraret, corrumpendi fœminas potius, quam furti quærendi causa videretur ingressus: hoc autem ex ultimo Atheniensium jure in leges 12. tab. relatum fuisse docuit Scaliger. Nam qui concipiebant in aliqua domo furtum, nudi cinctulo amicti ædes suspectas ingrediebantur. Plato de legibus lib. XII. Φωρῶν δ' ἂν ἐθέλη τίς τι πάρ' ὄτφου γυμνός, ἢ χιτωνίσκον ἔχων, ἄζωστος, προομόσας τοὺς νομίμους θεοὺς, ἢ μὴν ἐλπίζων εὐρήσειν, οὕτω φωρῶν. Ubi quod χιτωνίσκον vocat Plato, Romani dixere *liciu*. Inde Aristophanes in νεφέλ. Κατάθου θοιμάτιον. ἡδίκηκα τί; Οὐκ' ἀλλὰ γύμνους εἰσιέναι νομίζεται. 'Ἄλλ' οὐχὶ φωρῶσων ἔγωγ' εἰσέρχομαι. 'Depone vestem. Quid peccavi? Nihil, verum nudos introire lex jubet. Atqui nihil furaturus ego quidem introëo.' Ubi vide Schol. p. 155. *Dac.*

^q Lancea] Vide in 'Pilæ.' *Jos. Scal.*

Lancea] Hispanicum verbum esse ait Varro apud Gellium lib. xv. cap. 30. Diodorus Gallicum. Addebat Bochartus forsan esse a Chaldaico

quod lares, quorum is erat dies festus, animæ putabantur esse hominum, redactæ¹⁰ in numerum Deorum.

Lanerum¹¹ s vestimenti genus ex lana succida confectum.

Lanoculus,^t qui lanâ tegit oculi vitium.

Lapidem silicem^u tenebant juraturi per Jovem, hæc verba dicentes: Si sciens fallo, tum me Diespiter salva urbe arceque bonis ejiciat, uti ego hunc lapidem.

Lapidicinæ,¹² x ubi excinduntur lapides.

Lapit,¹³ y dolore afficit.

Larentalia¹⁴ z conjugis Faustuli nutricis¹⁵ Remi et Romuli Larentiæ festa.

10 Alii *sedatæ*, vet. cod. *relatæ*.—11 Al. *Laverum*.—12 ‘L. m. *Lapidicinæ*, ubi exciduntur lapides.’ Fulv. Ursin.—13 Al. *Lipit*, vel *Lipuit*, vel *Lapuit*, vel *Labit*.—14 Alii legunt *Laurentalia* et *Laurentiæ*.—15 Quidam *inventoris*.

NOTÆ

roncha, unde Græci λόγχη. *Dac.*

^r *Lanææ effigies*] Vide ‘*pilæ*’ et ‘*effigies*.’ *Idem*.

^s *Lanerum*] A lana, lanerus, a, um: ut a querens quercerus. *Idem*.

^t *Lanoculus*] Qui culcitam lanæam habet ob oculos, ut apud Plautum Mil. Glor. qui oculum lana tegit, ut is sese melius habeat; lanam enim frequenter Veteres adhibebant. Sueton. in Domitian. cap. 17. ‘Ac sinistro brachio, velut ægro, lanis fasciisque per aliquot dies ad averteandam suspicionem obvoluto.’ Martial. ‘Quod lana caput Alligas, Charine.’ *Idem*.

^u *Lapidem silicem*] Etsi sciam, juratores simpliciter hæc formula usos, quam Festus refert, hic tamen per *jurandum*, illud intelligo, quo fœdera firmabantur. Vide Polyb. lib. III. Alia etiam formula usos Veteres in fœderibus fetendis patet ex Livio lib. I. quæ hæc fuit: ‘Qui prior defexit publico consilio dolo malo, tu illo die, Jupiter, populum eum sic ferito, ut ego hunc porcum hodie fe-

riam, tantoque magis ferito quanto magis potes pollesque. Hæc ubi dixit porcum saxo silice percutit.’ *Idem*.

^x *Lapidicinæ*] Corrupte pro *lapicadinæ*. A *lapis* et *cædo*, a ‘*cædo*,’ ‘*cædina*,’ ut a ‘*fodio*,’ ‘*fodina*.’ *Idem*.

^y *Lapit*] Pacuvius Peribæa: ‘*Lapit* cor cura, ærumna corpus conficit.’ Imitatum a Græcis, qui πάρωσιν ἀντὶ τῆς λύπης dicunt. *Jos. Scal.*

Lapit] Id est, *lapidescit*, lapidis instar durum fit. Pacuvius Peribæa: ‘*Lapit* cor cura, ærumna corpus conficit.’ *Dac.*

^z *Larentalia*] Placet librorum quorundam lectio, Faustuli inventoris Remi: quanquam non displicet nutritii. Inventor est plusquam nutritius, qui expositos sustulit, et educavit. Inventi enim infantes dicuntur, οἱ χαμαιβριφεῖς: et qui expositi sunt, propterea in Constitutionibus dicti χαμευροί. *Jos. Scal.*

Larentalia] Festa quæ in honorem Accæ Larentiæ 10. Kal. Jan. celebrabantur. Alii legunt, *Laurentalia*

Larvati,^a furiosi, et mente moti, quasi larvis exterriti.

Latex^b a lapsu, profluens aqua dicitur: utimur tamen hoc vocabulo et in vino.

Latine loqui^c a Latio dictum est, quæ locutio adeo est versa, ut vix ulla pars ejus maneat in notitia.¹⁶

Latitaverunt^d Cato posuit pro sæpe tulerunt.

Latrare^e Ennius pro poscere posuit.

Latrones^f eos antiqui dicebant, qui conducti militabant,

16 Alii libri *innoxia*.

NOTÆ

et *Laurentia*, et ita Varro lib. v. Ovid. lib. iii. Fast. Sed Dionysius, Plutarchus, Gell. Macrobr. Lactant. præferunt *Larentia* et *Larentalia*. Livius etiam lib. 1. 'Ab eo ad stabula Larentiæ uxori educandos datos.' Et Tabula Fast. mense Decembri E. LAR. NP. id est. 'Larentalia nefastus primo.' Libri quidam pro *nutritii* habent *inventoris*, quod placuit Scaligero, mihique etiam placet. *Inventor* plus est quam *nutritius*, qui expositos sustulit atque educavit; *inventi* enim infantes dicuntur *οἱ χαμαῖφιφεῖς*, et qui expositi sunt, propterea in constitutionibus dicti *χαμπεροί*. Quanquam non displicet *nutritii*. Dac.

^a *Larvati*] Sic proprie dicebantur, qui sibi larvas, id est, nocturna terribilissima, nocturnos eremones videre videbantur, iisque erant exterriti. Vide 'Cerritus.' *Idem*.

^b *Latex*] Melius Servius a *latendo*, quia ibi *latet* humor: *latex* autem liquorem tantum significat. 'Lethæi ad fluminis undam Securos latices et longa oblivia potant.' *Latices*, i. liquorem, fluenta. Et alibi, 'Leuæos latices, laticemque Lyæum.' Id est, Bacchi liquorem. *Idem*.

^c *Latine loqui*] Polybius lib. iii. eadem scribit de antiqua Latina locutione: *τηλικαύτη γὰρ, ἰουκίτ, ἡ διαφο-*

ρὰ γέγονε τῆς διαλέκτου, καὶ παρὰ Ῥωμαίοις τοῖς νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὥστε τοὺς συνετώτους ἕνια μόλις ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινεῖν. Ful. Ursin.

Latine loqui] Omnia sequentia sunt Pauli. Qui fateatur vix ullam notitiam Latini sermonis superesse, ne speremus ab eo Latinitati consultum, qui illo barbaro sæculo Festum nobis mutilavit. *Jos. Scal.*

^d *Latitaverunt*] A *latum*, *latito*. Ut a dictum, *dictito*. *Idem*.

^e *Latrare*] Quidam huc referunt locum Ennii lib. ix. *Annal.* 'Animusque in pectore latrat.' Sed verosimile non est eo Festum allussisse, aut si alluserit, perperam fecisse certum est. Hic enim *latrat*, non *poscit*, sed *clamat*, *tumultuatur*. Quod ex Homeri *Odyssea* expressit Ennius: *Κραδίη δ' οἱ ἔνδον ὑλάκτει. Latrare* vero pro *poscere* posuit Lucret. lib. ii. 'Nil aliud sibi naturam latrare, nisi ut quom Corpore sejunctus dolor absit.' *Idem*.

^f *Latrones*] Varro lib. vi. ἀπὸ τοῦ *λάτρον*: i. mercede. *Ful. Ursin.*

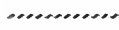
Latrones] Lege ἀπὸ τοῦ *λάτρον*, a *stipe*, et ita viri docti. Plaut. *Mil. Gl.* 1. 1. 'Nam rex Seleucus me opere oravit maximo, Ut sibi latrones cogere atque conscriberem.' Inde *latrocinari* pro *militare* idem ibidem. Ut autem militibus *λάτρον* latronum

ἀπὸ τῆς λατρίας.¹⁷ At nunc viarum obsessores^g dicuntur ; quod a latere adoriuntur, vel quod latenter insidiantur.

Latumias^h ex Græco, et maxime a Syracusanis, qui latomias et appellant, et habent ad instar carceris, ex quibus locis excisi sunt lapides ad exstruendam urbem.

Laudareⁱ ponebatur apud antiquos pro nominare.

Laverniones fures antiqui dicebant, quod sub tutela Deæ Lavernæ^k essent, in cujus luco obscuro abditoque so-

17 Legendum monet Dac. ἀπὸ τοῦ λάτρου a stipe : et ita viri docti.—18 Vet. lib. apud Ursin. *Latumias*.

NOTÆ

nomen fecit, sic *stips* stipatorum. Nam et stipatores dicti sunt. Varro lib. vi. *Dac.*

^g *At nunc viarum obsessores*] Tamen Varro lib. vi. Latrones etiam promilitibus a latere dictos putavit, quia circum latera essent regi. Festus vero pro gemina notione geminum vocis etymon commentus est. Sed frustra uterque. Obsessores viarum latrones dicti, quia id milites conductiti factitabant, qui latrones proprie dicti sunt. *Idem.*

^h *Latumias*] L. m. *Lautumias* : antiqua scribendi consuetudine, ut 'Laumedon' pro 'Laomedon.' *Ful. Ursin.*

Latumias] Loca unde lapides excindebantur, in quæ damnati noxii manu sua lapides effodiebant, unde et pro carcere sumuntur, ducto a Syracusanis more, quibus carceres erant *Latomiæ*. Varro lib. vi. 'Carcer a coercendo, quod exire prohibentur. In hoc, pars quæ sub terra Tullianum, ideo quod additum a Tullio rege : quod Syracusis, ubi simili de causa custodiuntur, vocantur latomiæ, et de latomia translatum quod hic quoque lapidicinæ fuerunt.' Latomiæ λατομίαι a λὰς, lapis et τέμνω, cædo. De Latomiis Plant. Capt. III.

5. 'Inde ibis porro in latomias lapidarias, Ibi quom octonos alii lapides effodiant, Nisi quotidianus sesqui opus confeceris Sexcentoplago nomen indetur tibi.' *Dac.*

ⁱ *Laudare*] Nominare. Plant. Capt. 'Jovem supremum testem lando Hægio.' Vide Nonium. *Idem.*

^k *Lavernæ*] Lavernam Romani fures precabantur, ut instituta sua, et consilia furandi ac mentiendi fortunaret. Plautus Cornicularia : 'Mihi Laverna in furtis celebrassis manus.' Horat. 'Pulchra Laverna Da mihi fallere.' Sic Græci eodem modo orabant τὴν Πραξιδικὴν ut consilia furandi ad effectum perduceret. Erat autem ea Dea tantum caput, sine reliquo corpore. Glossæ Græcorum : Πραξιδικὴ, δαίμονά τινά φασι, τὴν ὡσπερ τέλος ἐπιτιθεῖσαν τοῖς τε λεγομένοις, καὶ πρᾶπτομένοις διὸ καὶ τὰ ἀγάλματα κεφαλὰς γίνεσθαι, καὶ τὰ θαύματα ὁμοίως. Quare recte Glossarium : 'Laverna, Πραξιδική.' Glossæ Isidori : 'Laberna, gladiator.' 'Laberna, ferramenta latronum, vel grassatorum, vel furum.' 'Laberna, latro, aut qui filios alienos seducit.' Vides plagiarium manifesto vocari Lavernam. Quod et Anonius intellexit cum de plagario bonorum carminum ait : 'Nec jam

liti¹⁹ furta prædamque inter se luere: hinc et Lavernalis porta¹ vocata est.

Laureati^m milites sequebantur currum triumphantis, ut quasi purgati a cæde humana intrarent urbem. Itaque eandem laurum omnibus suffitionibus adhiberi solitum erat; vel quod medicamento siccissima sit; vel quod omni tempore viret, ut similiter resp. vireat.

Lautiaⁿ epularum magnificentia: alii a lavatione dicta putant, quia apud antiquos hæc elegantia, quæ nunc sunt, non erant, et raro aliquis lavabat.

Lauticia^o farina appellabatur ex tritico aqua consperso.

Lautulæ^p locus extra urbem, quo loco, quia aqua fluebat, lavandi usum exercebant.

19 Quidam lib. *solitos*: et mox pro *luere, dividere*.—20 Al. *Lautitia*. Vide Not.—1 Alii *Leucosia*.

NOTÆ

post metnes ubique dictum: Hic est ille Theo poëta falsus, Bonorum mala carminum laverna: hoc est, ut Martialis etiam loquitur, alienorum scriptorum plagiarius. *Jos. Scal.*

¹ *Lavernalis porta*] Varro lib. iv. 'Hinc porta Lavernalis ab ara Lavernæ, quod ibi ara ejus Deæ.' *Dac.*

^m *Laureati*] Quia laurus sanguinis purgandi habet potestatem: aliam causam tradit Servius ad Eclog. viii. 'Cur tamen triumphantes lauro coronentur, hæc ratio est, quoniam apud Veteres a laude habuit nomen, nam laudum dicebant.' *Idem.*

ⁿ *Lautia*] Melius veteres editiones, *Lautitia*. Porro notum quid sit *Lautia*, quæ prius *Dautia* vocabantur. Eadem etiam *Lauta loca*, item *legatorium* dicebantur. Servius Danielis: 'Alii dicunt Carinas montem nominatum, quod ager suburbanus ante portas Caris erat. Alii *lauta loca*, *legatorium*que in ea regione instructa accipere consueant.' Habes et apud Livium. *Jos. Scal.*

Lautia] Omnino legendum *lautitia*, et ita libb. vett. Nam *lautia* aliud est. Vide 'Dacryma.' *Lautitia* a *lautum*, quod a *lavo*, magnifici enim et opulenti homines ante epulas sese in balneis lavabant. Plaut. Terent. et alii. *Lautitia*, eadem etiam *lauta loca*, item *legatorium* dicebantur. Servius: 'Alii dicunt Carinas montem nominatum, quod ager suburbanus ante portas Caris erat. Alii *lauta loca*, *legatorium*que in ea regione instructa accipere consueant.' Habes et apud Livium. *Scal.* Sed aliter hic locus Servii, nempe: 'Lautia, loca legatorum, quæ,' &c. Et ita legendus hic locus. *Dac.*

^o *Lauticia*] Ἐμυλον intelligit. *Jos. Scal.*

Lauticia] Græcis ἔμυλος dicitur. He-sychius: ἔμυλος, βρῶμα τὸ ἐκ πυροῦ. 'Cibus e tritico.' *Dac.*

^p *Lautulæ*] Non procul Anxure, saltu angusto, inter mare et montes, Liv. lib. vii. Aliæ erant intra urbem ad Janum geminum. Varr. l. iv.

LECTOSIA¹ insula dicta a consobrina Æneæ ibidem sepulta.

Lectus^r dictus, vel a collectis foliis ad cubitandum: vel quod fatigatos ad se alliciat; vel a Græco λέκτρον.

Legimus aut scriptum, aut oleam,² glandemve, et alia quædam, et addita præpositione dicimus colligimus, deligimus.

Legio Samnitum^s linteata appellata est, quod Samnites intrantes singuli ad aram, velis liuteis circumdatam,³ non cessuros se Romano militi juraverunt.⁴

//////////

2 Quidam libri *olerum*.—3 Al. *circundati*.—4 Pro *juraverunt* legendum monet Ursin. *juraverant*.

NOTÆ

¹ Lantclæ a lavando, quod ibi ad Janum geminum aquæ calidæ fuerunt.

Idem.

[*Lectosia*] Dionysius lib. 1. Ἐπειτα νήσω πρόσεσχον, ἣ τοῦνομα Λευκασία, ἀπὸ γυναικὸς ἀνεψιᾶς Αἰνείου πρὸς τὸνδε τὸν τόπον ἀποθανούσης. Legendum igitur, *Leucasia*. Ful. Ursin.

[*Lectosia*] Lege *Leucosia*. Insula est Leucaniæ in sinu Pæstano. Ovid. x v. Metam. Ἐvincitque fretum, Siculique angusta Pelori, Hippotadæque domos regis, Themeseque metalla, Leucosiamque petit, tepidique rosaria Pæsti. Verum hæc non ab Æneæ consobrina, sed a Leucosia Sirenum una nomen traxit, ut Lycophron, Strabo, Eustathius, in Dionys. Perieg. Plinius, et alii testantur. Quare legendum omnino *Leucasia*, (id quod et doctissimo Cantero in mentem venit,) ex Dionysio: ἔπειτα νήσω πρόσεσχον ἣ τοῦνομα ἔθεντο Λευκασίαν, ἀπὸ γυναικὸς ἀνεψιᾶς Αἰνείου περὶ τὸνδε τὸν τόπον ἀποθανούσης. I. Postea in insulam appulerunt, cui nomen fecere Leucasiam, a muliere Æneæ consobrina, quæ circa illum locum obierat: et Solin. Ex consobrina Leucasiam

insulam. Hæc insula in mari Ionio; et male viri docti eam cum *Leucosia* confundunt. *Dac.*

^r *Lectus*] A legendis foliis, ex quibus sibi lectos Veteres sternebant. Euripid. in *Rheso*: λείπε χαμέννας φυλλοστρώτους, 'relinque lectos foliis stratos.' Sed melius *lectus*, a λέκτρον, amisso ρ. Varro lib. iv. 'Lectica quod legebant, unde eam facerent, stramenta atque herbas, ut etiam nunc fit in castris. Lectos, ne essent in terra, sublimes in his ponebant: nisi ab eo quod Græci antiqui dicebant λέκτρον lectum potius.' *Idem.*

^s *Legio Samnitum*] Videndus Livius lib. x. In fine scribendum, *juraverant*. Ful. Ursin.

[*Legio Samnitum linteata*] Hoc fuse describit Livius lib. x. cap. 38. 'Ea legio' (sexdecim millium fuit) 'linteata ab integumento concepti, quo sacrata nobilitas erat, appellata est.' Nam paulo superius idem scripserat: 'Ibi mediis fere castris locus est conceptus cratibus pluteisque et linteis contactus, patens ducentos maxime pedes in omnes pariter partes.' Male igitur pro *circumdatam* quidam habent

Lemnisci,^t id est, fasciolæ, colorisæ^s dependentes ex coronis, propterea dicuntur, quod antiquissimum fuit genus coronarum lanearum.

Lemonia tribus^u a pago Lemonio appellata est, qui est a porta Capena via Latina.

Lenones^x ab alliciendo adolescentulos appellati.

Leparenses;^y Liparitani cives, id est, Liparenses.

5 Scal. legit *fasciæ colorisæ*. Vide inf.

NOTÆ

circumdati; neque enim ipsi Samnites linteis tecti, sed conceptum ubi ara fuit, ad quam sacrata nobilitas. *Dac.*

^t *Lemnisci*] Lege, *fasciæ colorisæ*. Scal. A Græco λήνος dici putant. Sed *Lemnisci* Syracusana vox est. Hesych. Δεμνίσκουσ, τὰσ στενὰσ Συρακούσιοι ταινίασ. Id est, 'Lemniscos vocant Syracusani angustas tæniās.' Male quidam hunc Festi locum sollicitat, qui non *lemnisci*, sed *lanisci* legendum esse contendit. *Idem.*

^u *Lemonia tribus*] Meminit Cicero Philipp. ix. et in Orat. pro Planco. *Idem.*

^x *Lenones*] Melius Priscianus et Isidorus a *leniendo*, quod deliniendo adolescentes seducant. *Idem.*

^y *Leparenses*] Cives Liparæ insulæ sive Lipararum: sic enim pluraliter dicitur. Liparæ insula una ex Æoliis, quæ Sicano littorî objectæ. Docuit autem doctissimus Bochartus Liparas mollito sono esse a Punico *nibras* vel *nibaras*, lucerna, lampas, tæda, fax, et inde nomen Liparis, quia facis instar noctu lucebant, propter nocturnas ignis eruptiones. Aristoteles in mirandis: καὶ τὸ ἐν τῇ Λιπάρῃ δὲ πῦρ φανερόν καὶ φλογῶδες, οὐ μὲν ἡμέρας, ἀλλὰ νυκτὸς μόνον καίεσθαι λέγεται. 'Et in Lipara quidem conspicuum ignem aiunt atque lucentem,

non interdiu sed noctu tantum ardere.' Et Paulus Silentarius carmine de aquis Pythiis: καὶ Λιπάρῃ τε νῆσῳ Ἀφεργέες ἐστὶν ἄσθμα Ὁ νυκτὶ περ παμφαῖνον Πέμπει λίθους θειώδεις Πολυψόφους, βροντῶδεις. 'Et in Lipara insula Est halitus caliginosus, Qui noctu resplendens Emittit saxa sulphurea, Quæ tonitrus instar valde fremunt.' Sed, quod doctissimum Bochartum latuit, idem Lipararum etymon allusit Scholiastes Callimachi hymn. in Dianam: νῆσος δὲ ἐστὶν ἡ Λιπάρῃ Σικελίῃσ, ἔνθα ἦν τὰ χαλκεῖα Ἡφαίστου. ἔστι δὲ μία τῶν Αἰολίδων. Λέγεται δὲ ὅτι σίδηρα διάφορα θέντες ἐν αὐτῇ ναῦται, ἔωθεν εὐρήκασιν αὐτὰ ἐκ τῆσ ἀναδόσεωσ τοῦ πυρὸσ πεπανθέντα, καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη ἡ νῆσος Λιπάρῃ, διὰ τὸ αὐτὰ διάφορα ὄντα ἐν γενέσθαι. 'Lipara insula Siciliæ, in qua Vulcani officinæ. Est et una Æoliarum. Aiunt autem cum plurimas massas ferreas in eam nautæ congesissent, eas mane reperisse excoctas ex ignis eruptione. Quare insula dicta Lipara, quia massæ illæ, cum multæ essent, in unam coalnerunt.' Quem locum nisi ita intelligas, certum est non posse intelligi. Nisi potius dicas locum corruptum esse, et pro πεπανθέντα rescribendum λιπανθέντα, qua voce Græcum etymon alluserit, nempe ἀπὸ τοῦ

Lepista,² genus vasis aquarii.

Leria^{6 a} ornamenta tunicarum aurea.

Lesbium,^b genus vasis cælati, a Lesbis inventum.

6 Quidam libri *Læna*.

NOTÆ

λιπαίνεσθαι, quod est in stricturas cogi. Gloss. ‘Strictura λελιπαμένον.’ Porro *Lipara* alio nomine dicebatur *Meligunis*, sive *Melogonis*. Strabo, Stephanus, Hesych. Enstath. et alii: egregie Callimach. hymn. in Dianam: τοὺς μὲν ἔτετμε Νήσω ἐν Διπάρῃ Διπάρῃ νέον, ἀλλὰ τὸτ’ ἔσκεν Οὐνομά οἱ Μελιγουνίς. ‘Illos reperit In insula Lipara: Lipara nunc, sed tum erat Nomen illi Meligounis.’ *Meligunin* vel *Melogonin* hand dubie per *n* in secunda syllaba Pœni scripserunt *Menaggenin*. Insula *Menaggenin*, est insula eorum, qui pulsant instrumenta musica, citharam, barbiton, nablium, cymbalum, tympanum, &c. Jam hæc insula cur sic vocetur, te doceant hæc Aristotelis in lib. mirabil. ἐν μία τῶν ἑπτὰ νήσων τῶν Αἰόλου καλουμένων, ἣ καλεῖται Διπάρα, τάφον εἶναι μυθολογοῦσι περὶ οὗ καὶ ἀλλὰ μὲν πολλὰ καὶ τερατώδη λέγουσι, &c. ἐξακουέσθαι γὰρ τυμπάνων καὶ κυμβάλων ἤχων, γέλωτά τε μετὰ θορύβου καὶ κροτάλων ἐναργῶς. ‘In una septem Æoli insularum, quam Liparam vocant, sepulcrum tradunt esse circa quod multa fiunt prodigiosa, &c. Sonitum quippe tympanorum, cymbalorumque, et risum cum strepitu crepitaculisque manifesto audiri.’ Fabulæ dedit occasionem inclusus ignis, ex imis terræ cavernis erumpens atque exæstnans, non sine mugitu et murmure; quare Paulus Silentiarius supra ait, lapides excitari πολυβόφους, βροντώδεις, ‘instar tonitrus frementes.’ Plura vide apud

eundem Bochartum. *Idem*.

² *Lepista*] Nævius apud Fortunatianum de Saturnio versu: ‘Ferunt pulchros pateras, æreas lepistas:’ sed *crateras* pro *pateras* scribendum. *Ful. Ursin.*

Lepista] In Glossario, ‘Lepistra, εἶδος χύτρας.’ De hoc satis olim in Conjectaneis. Varro de vita populi Ro. lib. 1. ‘Ubi erat vinum in mensa positum, aut lepestatam, aut galeolam, aut sinum dicebant. Tria enim, pro quibus nunc Acratophoron dicitur.’ Qui locus coagmentatus partim ex Nonio, partim ex schediis Servianis, quæ sunt penes doctiss. Danielem nostrum. *Jos. Scal.* Inde patet vas vinarium fuisse Græcis λεπαστή. Dolo-pum vocem esse docet Enstath. Puto esse a Græco λέπας, concha, quod conchis pro vasis uterentur. Varro lib. 1. de vita pop. Rom. ‘Lepistæ etiamnum Sabinorum fanis pauperioribus plerisque aut fictiles sunt, aut æneæ.’ *Dac.*

^a *Leria*] In ornamentis muliebribus, qui sint λῆροι in Conjectaneis diximus. *Jos. Scal.*

Leria] Λῆροι Græcis. Hesych. λῆροι, τὰ περὶ τοῖς γυναικείοις χιτῶσι κεχρωμένα. ‘Leria, quæ in muliebribus tunicis aurea sunt.’ Etsi vox latins patet, nam χλιδῶνες omnes muliebres, ornamenta omnia, quæ vulgo *jocalia* vocamus, Veteribus dicebantur λῆροι, i. nugæ, et nugivendis, qui ea vendebant. Plaut. Aul. ‘Ubi nugivendis res soluta est omnibus.’ *Dac.*

^b *Lesbium*] Meminere Athenæus,

Letum^c ab oblivione, quam Græci λήθην vocant, dictum.

Levir^d est uxoris meæ frater.⁷

LIBELLA deminutivum est a libra.

Liber^e repertor vini, ideo sic appellatur, quod vino nimio usi omnia libere loquantur.

Liberales dicuntur non solum benigni, sed etiam ingenuæ formæ homines.

Liberalia^f Liberi festa, quæ apud Græcos dicuntur διονύσια. Nævius: Libera lingua loquemur⁸ ludis liberalibus.

Liberata^g ponebant pro effata, id est, locuta.⁹

//////////

7 Vett. libb. *uxori meæ frater meus*: quod probat Dac.—8 Quidam libri *joquantur*.—9 Vide Notas.

NOTÆ

Pollux, et alii. *Idem*.

^c *Letum*] Varr. lib. vi. ‘Quom dicimus, ollus leto datus est, quod Græcus dicit λήθη, id est, oblivioni.’ Et eo Varronis Festique mens spectat, quod Veteres abstinebant mortis mentione, ne cogerentur δυσφημείν, ut in voce *abitio* dictum est. Et sic *lethum* quasi λήθην dicebant, quia mortui ‘Securos latices et longa oblivia potant.’ Etsi Priscianus a *leo*, *levi*, *letum* deducit. *Idem*.

^d *Levir*] Glossar. ἀνδράδελφος. *Ful. Ursin*.

Levir] Græcis ἀνδράδελφος. Est autem ex Græco δαήρ. Quare propterea prima producitur, ut apud Senecam in Octavia. Male enim quidam docti corripunt. *Jos. Scal.*

Levir] Veterum librorum scripturam probo, *frater meus*. *Levir* enim est viri frater a Græco δαήρ, qualis Hector erat Helenæ. *Dac.*

^e *Liber*] Alii, quod animum curis liberet et tristitiam pellat. Seneca: ‘Liber non ob licentiam linguæ dictus est inventor vini, sed quia liberum servitio curarum animum asserit, vegetumque et alacriorem in omnes co-

natus facit.’ Servius *Liberum* quasi *Libasium* dictum, quia Græce λοίβη dicitur res divina. Alii aliter; sed unice placet doctissimi Bocharti sententia: nempe liberum Bacchum dici Hebræa phrasi, qua *horim* vocantur principes, id est, liberi. Sic Ecclesiast. x. 17. ‘O te beatam regionem, cujus rex est filius horim liberorum,’ id est, præclaris ortus parentibus, et ab illis liberaliter institutus. Atque ita nominantur Babylonii principes Es. xxxiv. 12. ubi Chaldæus habet *bene horim* filios liberorum seu heroum. Inde enim heroum nomen: ut non immerito Nimrodum Methodius appellet ἀδελφὸν τῶν ἡρώων. ‘Fratrem Heroum.’ *Idem*.

^f *Liberalia*] Vide ‘honorarios ludos.’ *Idem*.

^g *Liberata*] Illa verba, *id est, locuta*, ne Pauli quidem sunt. Quare expungenda. Effata, liberata, defanata, idem. Arnobius, ‘Spatiola templorum defanata.’ *Jos. Scal.*

Liberata] Liberata templa, id est, effata. Vide in voce ‘effari.’ Dele itaque hæc verba, *id est locuta*, quæ ne Pauli quidem sunt, sed nugatorii

Libertatis ^h templum in Aventino fuerat constructum.¹⁰

Librile, scapus libræ.

Librilla ⁱⁱ ⁱ appellantur instrumenta bellica, saxa scilicet ad brachii crassitudinem in modum flagellorum loris revincta.

Libycus campus ^k in agro Argeo appellatus, quod in eo primum fruges ex Libya allatæ sunt: quam ob causam etiam Ceres ab Argeis Libyssa vocata est.

Licitati,^l in mercando, sive pugando contendentes.

Lictores ^m dicuntur, quod fasces virgarum ligatos ferunt: hi parentes ¹² magistratibus, delinquentibus plagas ingerunt.

Limaces ⁿ cochleæ a limo appellatæ.

Limitatus ager ^o est in centurias dimensus.

Limites ^p in agris, nunc termini, nunc viæ transversæ.

10 Vett. libb. *constitutum*.—11 Scal. et Dac. malunt *Librilla*.—12 Scribendum monet Ursin. *apparentes*.

NOTÆ

alicujus qui *effari* ab *effari*, *loqui*, esse credidit. *Dac.*

^h *Libertatis templum*] A patre Tib. Gracchii et conditum et dedicatum. Liv. lib. xxiv. sect. 16. *Idem.*

ⁱ *Librilla*] *Lege*, *Librilla*. Porro ultimis temporibus senescentis imperii hæc in desuetudinem abierunt. Sed magister rerum usus in eorum locum *Fustiballum* commentus est: de quo apud Vegetium. *Jos. Scal.*

Librilla] Melius *librilla*. Instrumenta quibus saxa in hostem librantur, et ipsa etiam saxa loris revincta, quæ omnia ultimis temporibus senescentis imperii in desuetudinem abierunt, sed magister rerum usus in eorum locum fustibulum commentus est. De quo apud Veget. *Scal. Dac.*

^k *Libycus campus*] In Argeo, ubi postea vicus Tuscens. *Idem.*

^l *Licitati*] Licitatione contendentes. Unde licitari pro pugnare, con-

gredi. *Enn.* ‘Pars ludicre saxa jactant, inter se licitantur.’ *Idem.*

^m *Lictores*] Scribendum *apparentes*, pro *parentes*. Vide in ‘viatores.’ *Ful. Ursin.*

Lictores] Alii a ligandis reis dictos volunt, ex illo Cicer. pro C. Rabirio: ‘I, lictor, colliga manus.’ Vide *Gellium. Dac.*

ⁿ *Limaces*] *Limax* a limo, quod ibi vivit. Varro lib. vi. unde *Limaces* dictæ meretrices. *Plaut. Clitell.* ‘Non quasi ut hæc sunt lic limaces lividæ.’ *Idem.*

^o *Limitatus ager*] In Centurias, in certa quædam jugera dimensus. *Id.*

^p *Limites*] Quæcumque in agro facta sunt ad observationem finium. *Virg.* ‘Limes agro positus litem ut discerneret arvis.’ Aliquando viæ transversæ, ut decumanus limes, qui agrum secat ab Ortu solis ad Occasum. *Cardo*, limes, qui per agros

Limus,¹³ ὀβliquus, id est, transversus, unde et limina.

Lingua non solum pars corporis dicitur, sed etiam differentia sermonum, promontorii quoque genus non excellentis, sed molliter in planum devexi.

Lingula¹⁴ per deminutionem linguæ dicta: alias a similitudine linguæ exertæ, ut in calceis: alias insertæ, id est, infra dentes coercitæ,¹⁵ ut in tibiis.

Lingulaca,⁵ genus piscis, vel mulier auguratrix.¹⁶

Liquitur,¹ labitur, fluit.

Litatum⁴ alii solutum,¹⁷ deditum Deo, quasi luitatum; alii ex Græco a precibus, quas illi λιτάς dicunt.

13 Al. *Linis*.—14 Quidam libb. *Ligula*: quod et malunt Scal. *Dac*.—15 Pro *infra dentes coercitæ* legendum monet *Dac*. cum Vossio, *intra dentes coercitæ*.—16 Pro *auguratrix* quidam libb. *garrulatrix*. Legendum monet *Dac*. cum Cantero *argutatrix*.—17 Alii libri *solutum*.

NOTÆ

currit a Meridie ad Septemtrionem. Sumitur etiam *lines* pro quavis alia via. 'Lato te limite ducam.' Virg. *Idem*.

¹ *Limus*] Bene, non *limis*. Obliquus, transversus. Terent. 'Ego limis specto.' Subauditur *oculis*. 'Limis oculis,' id est, 'obliquis.' 'transversa tuentibus.' *Idem*.

¹ *Lingula*] Martialis lib. ult. 'Quamvis me ligulam dicant equitesque patresque, Dicor ab indoctis ligula grammaticis.' *Ant. Aug.*

Lingula] Græci, 'Lingula, μῦστρος, καὶ γλωσσίς.' Malo tamen *Ligula*, ut Martialis: et aliæ Glossæ, 'Lingula, μυστήριον.' *Jos. Scal.*

Lingula] Melius *ligula*, si fides Martiali lib. ult. 'Quamvis me ligulam dicant equitesque patresque, Dicor ab indoctis ligula grammaticis.' Idem tamen alibi *ligulam* scripsit lib. II. 'Non hesterni sedet lunata ligula planta.' Sane nullo discrimine utrumque a Veteribus usurpari facile crediderim. Nam a *lingua*, *lingula*, syncope *ligula*. Neque enim a *ligando* dici possit *lingula*, ut placuit

Charisio et Juvenalis Scholiastæ: sunt autem variae hujus vocis notiones, nam *ligula* sive *lingula* dicitur in calceis linguæ instar fastigiatum. Martialis supra. Item *ligula* in tibiis, quam pariter γλωσσίδα Græci vocant. Lucian. *Eis τὴν γλωσσίδα τοῦ ἀλλοῦ λεπτόν τι ἐμπνεῖν*. 'Tenue quiddam in fistulæ ligulam spirare.' *Ligula* etiam instrumentum, quo aromatarii unguenta educunt e vasis, item gladiolus in speciem linguæ factus. Item mensura, quarta pars cyathi. *Dac.*

⁵ *Lingulaca*] Piscis, linguæ speciem referens, Græcis βούγλωσσος, a *βου* particula epitatica et γλώσση, lingua. Non quod bovis linguam referat, ut male quidam putavit. Latinis *solea* dicitur. Inde facete *lingulacam* locuteleiam mulierem Plautus vocavit *Casin. II. 2.* 'Vin' *lingulacas*? quid opus est, quando uxor domi est? Ea *lingulaca* est nobis, nam nunquam tacet.' *Idem*.

¹ *Liquitur*] 'Tum corpore sudor Liquitur.' Virg. *Idem*.

⁴ *Litatum*] *Liture*, solvere, a verbo *luo*: nam et prius *lutare* dicebatur.

Liti cecidisse ¹⁸ x dicitur, qui ejus rei, de qua agebat, causam amisit.

Lituus ^y appellatus est, quod litis sit testis: est enim genus buccinæ incurvæ, quo qui cecinerit, dicitur liticen. Ennius: Inde loci lituus sonitus effundit ¹⁹ acutos.

Lixabundus, ^z iter libere ac prolixè faciens.

Lixæ, ^a qui exercitum sequuntur quæstus gratia: dicti, quod extra ordinem sint militiæ, eisque liceat, quod libuerit: alii eos a Licha appellatos dicunt, quod et ille Herculem sit secutus: quidam a liguriendo quæstum.

LOCATUM, ^b positum.

Locupletes, ^c locorum multorum domini.

Lœbesum ^d et lœbertatem antiqui dicebant liberum et libertatem: ita Græci λοιβή et λείβω.

18 Al. *Litis*.—19 Al. *effudit*.

NOTÆ

Varro apud Nonium in voce 'lutavi.' 'Habes qui, et cuius rei causa fecerim hecatomben, in quo ego, ut puto, quoniam est luere, solvere, lutavi.' Optime igitur Festus *litatum, solutum*, 'Deo deditum' interpretatur: nam et inde *litare* in sacrificiis καλλιερεῖν. *Idem*.

^x *Liti cecidisse*] *Liti* pro *lite*. 'Lite cadere' dictum, ut 'causa cadere.' *Idem*.

^y *Lituus*] Tuba incurva Equitum propria, ita dicta, non a *lite*, ut vult Festus, sed a Græco λιτός, tennis, acutus. Litui enim acutus est sonus. *Idem*.

^z *Lixabundus*] Glossæ Isidori: 'Lixabundus ambulat, qui voluptatis causa ambulat.' *Jos. Scal.*

^a *Lixæ*] Potius a *lix*, aqua, quia eorum munus erat aquam ferre militibus. Vel a *lixando*, coquendo, quia

cibus coquebant militibus. *Dac.*

^b *Locatum*] *Locare*, ponere. *Virg.* 'Fundamenta locant alii.' *Idem*.

^c *Locupletes*] *Proprie*, qui *locis*, id est, *agris*, pleni sunt. *Plin.* l. xviii. cap. 3. 'Locupletes dicebant loci, hoc est, agri plenos.' A *locus*: ita antiqui agrum dicebant, et *ples* plenus a *pleo*. Unde *impleo*. *Idem*.

^d *Læbesum*] Ut ex Græco exemplo apparet, *OE* pro *EI* usurpatum fuisse, dicebat fortasse Pompeius: itaque *Læbesum*, pro *Leibesum*, sive *Leiberum*, et *Læbertatem* pro *leibertatem* scribebant: postea *Leiberum*, et *Leibertatem*, ad extremum *Liberum*, et *Libertatem*. Extat apud me denarius C. Cassii, in quo scriptum est: LEIBERTAS: sic in aliis T. DEIDI. L. OPEIMI. C. SERVEILI. Quis autem usus fuerit hujus diphthongi docuit Lucilius apud Quintilianum, et

Longitrorsus ^c sic dicitur, sicut dextrorsus, sinistrorsus.

Lotos,^f arboris genus, ex cujus materia frequenter tibiæ fiebant, cujus baccis pasti quondam Lotophagi dicti.

LUCANI^g appellati dicuntur, quod eorum regio sita est ad partem stellæ luciferæ: vel quod loca cretosa²⁰ sunt, id est, multæ lucis, vel a Lucilio¹ duce,^h vel quod primitus in luco consederunt.

Lucarⁱ appellatur æs, quod ex lucis captatur.²

20 Legendum monent Scal. Dac. *ærosa*. Quidam libb. habent *ætherosa*.
—1 Rescribendum monet Dac. a *Lucio*.—2 Quidam *capitur*.

NOTE

Scaurum, Nigidius apud Gellium, et Longum, atque Terentianus. Sed et Cotta apud Ciceronem lib. III. de Oratore reprehensus est, quod Iota tolleret, et E plenum diceret. Vide ‘Ab oles.’ *Ant. Aug.*

Læbesum] Serviana schedia: ‘Sabini Cererem panem appellant: Liberum, Læbasium, quia Græce λαιβή dicitur res divina.’ *Jos. Scal.*

Læbesum] Pro *ei* vel *i* terminatione Græca Veteres scribebant *æ*. Sic *oles* pro *illis*. *Læbesum* pro *leibesum* vel *libesum*, id est, *liberum*. *Læbertas*, *libertas*. Dac.

^c *Longitrorsus*] Ad longum, in longum, longum versus. *Idem*.

^f *Lotos*] Arbor est Lydiæ, unde tibiæ fiebant, quæ et ideo λωτοί Græcis dicitæ. Euripid. et alii. Latini etiam *loti* pro tibiis. A *loto* dicti *Lotophagi* populi et *Lotophagitis* insula. *Idem*.

^g *Lucani*] Italiæ populi, qui Brutios complectebantur, a Samnitibus orti. Λευκανοί Græce a λευκός, albus, non, quod eorum regio sita sit sub parte stellæ luciferæ: sive, quod eorum loca *ærosa* sint: ita enim legendum, non *cretosa*: sed quod eorum terra albescat, propter argillam fortasse. De *Lucanis* fuse Strabo lib. VI. *Idem*.

^h *Vel a Lucilio duce*] Rescribendum a *Lucio*. Ex Eustath. in Dionys. Perieg. ‘Ἡ δὲ τῶν Λευκανῶν πόλις Λευκάνη βαρυτόνωσ ἐλέγετο ἀπὸ Λευκίου τινός. I. ‘Lucanorum urbs Lucana gravitone dicebatur a Lucio quodam.’ Neque a *Lucilio* unquam *Lucania* dici potuisset. Quamvis neque a *Lucio* formari potest *Lucania*. Vera nominis ratio, quam supra posuimus. *Idem*.

ⁱ *Lucar*] Vide infra ‘*Pecunia*.’ Plutarch. probl. Διὰ τί τὸ τελούμενον εἰς θεάς, λούκαρ καλοῦσιν; ἢ ὅτι πολλά ἐστιν ἄλλα περὶ τὴν πόλιν ἀνεμμένα θεοῖς, ἃ καλοῦσι λούκουσ, καὶ τὴν ἀπὸ τούτων πρόσδοον εἰς τὰς θεάς ἀνήλισκον. Glossar. ‘*Lucar*, θεατρικὸν ἀργύριον.’ *Ful. Ursin.*

Lucar] Θεατρικὸν a Charisio, et Glossis, itemque μισθὸς ἀπὸ φίσκου. Apud Livium lib. III. ‘Pythio Apollini, republica vostra bene gesta servataque, lucris meritis donum mittitote:’ nulla controversia legimus, *lucaris meriti donum*: ex eo *lucare* dabatur *pecunia* in sumtus et impensas scenicas, unde θεατρικὸν vertunt Grammatici: quibus impensis modum factum fuisse, et *lucar* histriorum coërcitum temporibus Tiberianis, refert Tacitus *Annali* primo. Invenio in veteri inscriptione, LUCAR IIIIINÆ

Lucaria^k fēsta in luco colebant Romani, qui permagnus inter viam Salariam et Tiberim fuit: pro eo, quod victi a Gallis fugientes e praelio ibi se occultaverunt.

Lucaris pecunia,^l quæ in luco erat data.

Lucem facere^m dicuntur Saturno sacrificantes, id est, capita detegere.

Lucerenses,ⁿ et Luceres, quæ pars tertia populi Romani est distributa a Tatio, et Romulo; appellati sunt a Lucero Ardeæ rege, qui auxilio fuit Romulo adversus Tatium bellanti.

NOTÆ

REDEMP-TUM A REP. Tertullianus adversus Gnosticos: loquitur autem de præcursore Domini: 'Ipse, clausula legis, et Prophetarum, nec Prophetes, sed angelus dictus, contumeliosa cæde truncatur in puellæ salticæ lucar.' Eleganter. Nam *lucar* erat merces saltatorum, et histriionum. Plutarchus vertit, τὸ τελοῦμενον εἰς τὰς θεάς. *Jos. Scal.*

Lucar] Vide, 'Pecunia quæ erogatur in ludos,' &c. *Dac.*

^k *Lucaria*] A luce dicta vult Varro lib. v. 'Lucaria item a luce, quod propter lucem amissam is cultus institutus.' Sed frustra; *Lucaria* enim a luco, *lucus* a luce, quod accensis funeralibus lucum implebant luce, etsi contra Servius: celebrabantur autem *lucaria* 14. Kal. Sextiles intra Tiberim et viam Salariam, quæ a porta *Collina* in Sabinos mittit. *Idem.*

^l *Lucaris pecunia*] Vide 'Lucar.' *Idem.*

^m *Lucem facere*] Qui mos ante bellum Trojanum fuerat aperto capite sacrificandi, is post Æneæ in Italiam adventum obsolevit, quod cum ille Veneri rem divinam faceret, caput operuit, ne ab Ulysse cognitus sacrificium interrompere cogeretur. Id Italici postea tenere, soli tantum Saturno antiquo more capite aperto sacra facientes, quia apud ejus aram

supplicabant, quæ illi ante bellum Trojanum in imo clivo Capitolino dicata fuerat. Vide 'Saturnia' et 'Saturnio sacrificium fit.' Scaliger 'lucem facere Saturno' ideo dictum putat, quod cereis accensis illi preces conciperentur, quapropter etiam Saturnalibus Cereos proceribus mittebant panperes clientes. Neque Saturno tantum ita capite aperto sacrificium fiebat, sed Honori etiam, teste Plutarcho. *Dac.*

ⁿ *Lucerenses*] A *Lucumone*, vel a verbo Etrusco, Varro lib. iv. de Lingua Lat. a *Lucumone*, vel *Lucretino*, vel a *Luco* Asconius lib. iii. Verrin. *Lucerum* nominis et originis causa incerta Livio lib. i. *Lucerenses* a *Luco* asyli Plutarc. in Romul. Festus hic a *Lucero*, sed verbo 'Lucomedi' a *Lucomo*. Vide etiam verbo 'Lucumones'; de eisdem enim, ut arbitrator, loquitur. *Ant. Aug.*

Lucerenses] Romani primum trifariam a Romulo et Tatio dispertiti fuere. Alii Rannenses a Romulo, alii Tatienses a Tatio, *Luceres* alii et *Lucerenses* vel a *Lucumone* vel a *Lucero*, vel a *Luco* quem lucum Romulus asylum fecit. Vel a verbo Etrusco. Quæ sententiarum varietas effecit, ut vera nominis causa incerta sit, ut et Livii ætate etiam incerta fuit, qui lib. i. 'Lucerum, inquit,

Lucetium ° Jovem appellabant, quod eum lucis esse causam credebant.

Lucius, p prænomen est ejus, qui primum fuit, quia oriente luce natus est.

Lucomedi q a duce suo Lucomo 3 dicti, qui postea Luccenses appellati sunt.

Lucomones r quidam homines ob insaniam dicti, quod loca, ad quæ venissent, infesta 4 facerent.

Lucretilis 3 mons in Sabinis.

//////////

3 Scaliger, probante Dac. legit, a duce suo *Lucumone*.—4 Quidam libri *festi*.

NOTÆ

nominis et originis causa incerta est.' Dac.

° *Lucetius*] Glossar. 'Λουκέριος Ζεὺς.' Ful. Ursin.

Lucetius] Glossæ: 'Lucerius Ζεὺς.' Utrubi error, nescio. Gellius habet *Lucetius*. Jos. Scal.

Lucetius] Gellius lib. v. cap. 12. 'Item Jovis Diespiter appellatus, id est, diei et lucis pater. Idcirco simili nomine Dijovis dictus est, et Luce-tius, quod nos die et luce quasi vita ipsa afficeret et juvaret.' Servius ad illud Virg. ix. Æneid. 'Lucetium portæ subeuntem: 'Solum hoc nomen est,' inquit, 'quod dictum a Virgilio, a nullo alio reperitur auctore. Sane lingua Osca Lucetius est Jupiter, dictus a luce quam præstare dicitur hominibus: ipse est nostra lingua Diespiter, id est, diei pater. Horatius: 'Namque Diespiter.' Glossæ; 'Lucerius, Ζεὺς.' 'Jupiter.' Leg. *Lucetius*. Dac.

p *Lucius*] A luce, qui oriente luce natus. *Idem*.

q *Lucomedi*] Legendum a *Lucumone*. Propertius vocat *Lucmonem*. 'Prima galeritus posuit tentoria *Lucmo*.' Jos. Scal.

Lucomedi] A Duce suo *Lucomo*. Optime Scaliger, a duce suo *Lucumone*.

Vide 'Lucerenses.' De iis enim hic loquitur. Porro *Lucumones* reges suos dicebant Tusci a Lycaone Arcadiæ rege. Tusci enim ex Arcadia. Servius II. Æneid. 'Lucumones, qui reges sunt lingua Tuscorum.' Et lib. VIII. 'Tuscia duodecim *Lucumones* habuit, id est, reges.' Dac.

r *Lucumones*] Ausonius ad Theonem: 'Scillito decies si cor purgeris aceto, Anticipesque tuum Samii *Lucumonis* acumen.' Ita legendus est locus Ausonii, ut in Ausonianis lectionibus diximus. Jos. Scal.

Lucumones] Qui apud Arcadas Λυκάωνες, ii apud Tuscos, qui ex Arcadia in Italiam venere, *Lucumones* dicti sunt, ut optime Scaliger in notis ad Orphei initia. Sunt autem Λυκάωνες, qui alio nomine Λυκάνθρωποι, qui scilicet melancholiæ genere laborant, quæ Λυκανθρωπία dicitur, a Lycaone Arcadiæ rege nomen sortiti, qui a Jove in lupum fertur conversus. Unde *Lucumo*, insanus. Auson. ad Theonem: 'Scillito decies si cor purgeris aceto, Anticipesque tuo Samii *Lucumonis* acumen.' Dac.

s *Lucretilis*] Horat. Od. 17. lib. I. 'Velox amœnum sæpe *Lucretilem* Mutat *Lycaeo* Faunus.' *Idem*.

Luctus, et lugere,¹ a Græco trahuntur λυπεῖν, vel λύπειν.⁵

Luculentus^u a luce appellatus.

Lucuntere⁶ x genus operis pistorii.

Lues⁷ est diluens usque ad nihil, tractum a Græco λύειν.

Hinc dictum lutum terra humore soluta; et lustratio, qua quid solvitur, ac liberatur: hic et λύτρα ἀπὸ τῆς λύσεως, id est, solutione auri: λύτρα enim libra est.

Luma⁷ z genus herbæ, vel potius spinæ.

Lumbago^a vitium et debilitas lumborum.

5 Al. λύζειν.—6 Al. *Lucunter*, *Lucentem*, *Lucunrem*. Vide inf.—7 ‘Male in Ms. *Lima* vel *Lina*.’ *Dac*.

NOTÆ

¹ *Luctus, et lugere*] Lege λυπεῖν vel λύπειν. Λύζω est, singultio. Sed magis placet a λυπεῖν: π facile mutatur in γ. *Idem*.

^u *Luculentus*] A luce, *luculentus*, ut a ‘luto,’ ‘lutulentus.’ *Luculentus* caminus, qui luce plenus est, qui splendet. *Horat*, ‘Jamdudum splendet focus.’ Sed per metaphoram ad alia transfertur: sic ‘*luculenta oratio*,’ ‘*luculenta auspicia*,’ id est, perspicua, pulchra, bona. Sic ‘*luculentum prædium*,’ dixit *Plaut*. *Idem*.

^x *Lucuntere*] Lege, *Lucunter*, quod Græcum est, λευκαντήρ, ab asperione farinæ, quæ alba est. Dicitur, et *lucius*, *lucuntis*. *Varro* περιπλῶ, περί φιλοσοφίας: ‘Ac nulla ambrosia, ac nectar, non alia, sardæ, Panis, pemma, lucius, cibi’ qui purissimu multo est.’ *Idem* σκιαμαχία, περί τύφου: ‘Vinum, pemma, lucius illi nihil ista ministrant.’ Ab eo ὑποκοριστικόν, *lucunculus*. *Glossæ*, ‘*Lucunculus*, *τηγαλίτης*.’ *Afranius Fratris*: ‘*Pistori* non: at cur non scriblitari? Ut mittat fratris filio *lucunculos*.’ Ita enim legendum in *Afranio*. *Tertullianus* libro de *Spectaculis*: ‘*Stillicidia mellis de livaculo vene-*

nato.’ Lege, *de lucunculo*. *Apuleius* libro x. de *pistore dulciario*: ‘hic panes, crustula, *lucunculos*, *hamos*, *laterculos*, *plura scitamenta mellita*.’ *Jos. Scal*. Verum de *Etymo*, obstat, quod prima in *lucunter* et *lucius* brevis est, quæ produceretur, si esset a λευκαντήρ. Quare omnino verum est *lucunter* esse a γλυκαντήρ ut a χλαίνα, læna. A γλάξ, γλακτός, lac: sic γλυκαντήρ, *lucanter*, *lucunter*: sic γλυκοίς γλυκοῦς, *glucius*, ut πλακοίς πλακοῦς, *tyrbœis tyrouς*, subintelligitur ἔρτος, panis. *Salmasius* apud *Ælium Lampridium*. *Dac*.

⁷ *Lues*] *Morbus*, a *luendo*, id est, solvendo, quia eo solvuntur corpora. *Idem*.

^z *Luma*] *Glossarium*: ‘*Luma*, βοτάνη ὁμοία ἡδυόσμφ, ἣν τινες ποταμογέιτονα καλοῦσιν, ἄλλοι καταμίνθην. Quæ omnia falsa sunt. Neque enim *Luma* est herba, sed spina: unde ‘*Falces lunariæ*’ *Varroni*: neque similis *Potamogitoni*, neque *Potamogiton Calamint hæ*. *Jos. Scal*.

^a *Lumbago*] *Gloss*. ‘*Lumbago*, ἰσχίων νοσήματα,’ ‘*Lumborum morbi*.’ Ita enim legendus hic locus: non, ut *Vulcanius*, ἰσχυος ἔμματα. *Dac*.

Lura^b os culci, vel etiam utris, unde lurcones capacis gulæ homines, et bonorum suorum consumptores.

Luridi,^c supra modum pallidi.

Luscitio,^d vitium oculorum, quod clarius vesperi, quam meridie cernit.

Lustra^e significant lacunas⁸ lutosas, quæ sunt in sylvis, aprorum cubilia: a qua similitudine ii, qui in locis abditis et sordidis ventri et desidiæ operam dant, dicuntur in lustris vitam agere: et cum ejusdem vocabuli prima syllaba producitur, significat nunc tempus quinquennale, nunc populi lustrationem.

Lustrici^f dies infantium appellantur, puellarum octavus,

⁸ Malunt Scal. et Dac. ex vett. edd. *lamas*.

NOTÆ

^b Lura] Ansonius *Lora*, etiam pro ipso utre in Periocha decima Odysseæ, quod Homero, ἀσκός. *Jos. Scal.*

Lura] Utris vel os culci, quia fit ex corio, quod *lorum* sive *lorum* dicitur. Eo usus Ansonius pro ipso utre in Periocha decima Odysseæ, quod Homero ἀσκός. Usus et Lucilius: 'In os prius accipiam ipse Quam gladium in stomacho, lura, ac pulmōnibū' sisto.' A *lura* dicti *lurcones* et *lurcari*, quasi *luricones* et *luricuri*, hoc est, cibos in utrem, in ventrem ingerere. Lucil. 'Ut lurcarentur lardum, et carnaria furtim Patrum conficerent.' *Dac.*

^c Luridi] Græci, 'Luridus, ἰκτερικὸς, ὄχρῶς.' *Jos. Scal.*

Luridi] A *loro*. Qui lori colorem referunt. *Dac.*

^d Luscitio] Oculorum vitium. Sed quale sit, magistri veteres ambigunt. Alii enim cum Varrone luscitiosos esse dicunt, qui nihil vident vesperi, alii cum Festo, qui clarius vesperi, quam meridie. Mihi prior sententia

magis placet, præsertim cum Plinius scribat luscitiosos Græcis dici *νυκτάλωπας*, hoc est, ut exponit Galenus, τοὺς τῆς νυκτὸς ἀλαοὺς, nocte cæcos. Vide 'Nuscitiosum.' *Idem.*

^e Lustra] Pro *lacunas* ex vett. editt. melius *lamas*. De qua voce supra dictum est. *Lustra* autem per *u* tenue proprie ferarum cubilia a *luto* dicta, et per metaphoram pro popinis et lupanaribus sumuntur. Cum vero *lustrum* per *u* densum, quasi *lustrum*, tempus quinquennale significat, a *luendo*, solvendo, quod quinto quoque anno vectigalia et ultra tributa per Censores persolvebantur. Varro lib. v. significat et lustrationem, id est, expiationem, quæ censu peracto Suovetaurilibus fiebat. Vide Livium. *Idem.*

^f Lustrici] Tertullianus hunc diem vocat *Nominalia* libro de Idololatria: 'Circa officia vero privatarum et communium solennitatum, ut togæ puræ, ut Sponsalium, ut Nuptialium, ut Nominalium, nullum putem periculum observari de Batu idololatriæ.'

puerorum nonus, quia his lustrantur, atque eis nomina imponuntur.

Luxa^g membra e suis locis mota, et soluta; a quo luxuriosus in re familiari solutus.

Luxantur,^h a luxu dictum, id est, luxuriantur.

LYCII Apollinis oraculumⁱ in Lycia maximæ claritatis fuit ob luporum interfectionem: λύκος enim lupus est.

NOTÆ

Glossarium: 'Nominalia, ὀνομασθεσία.' Græci ἀμφιδρόμια. Glossæ Græcorum: ἀμφιδρόμια, ἡμέρα ἀγομένη τοῖς παιδίοις, ἐν ἣ τὸ βρέφος περὶ τὴν ἑσπρίαν ἔφερον τρέχοντες κύκλω, καὶ ἐπέτιθεσαν αὐτῷ ὄνομα, ὅτε ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ φίλων δῶρα ἐπέμπετο. Quæ omnia explicant morem Atheniensium qui extat apud Terentium, in protatica persona primæ scenæ Phormionis Comædiæ. Non tamen in Amphidromiis imponebant nomina, ut hic dicitur: sed decima post natum puerum die. Itaque apud Suidam integriora hæc verba habentur, καὶ τῇ δεκάτῃ ἐτίθεσαν αὐτῷ ὄνομα. Sed de lustrico die amplius vide Plutarchum in Quæstionib. et Macrobius lib. 1. Saturnaliorum de Nundina Dea. Jos. Scal.

Lustrici] Lustricus dies, quo infans lustratur, id est, expiatur, purificatur. Sueton. Neron. cap. 6. 'Ejusdem futuræ infelicitatis signum evidens die lustrico extitit.' Ideo 'lustralis solemnitas' dicitur Symmacho. Et hunc puellarum octavum fuisse nonumque puerorum consentiunt Plutarchi. et Macrob. Tertullianus eam diem hebdomadæ ultimam vocat, quod non repugnat. Nihil enim vetat, ut optime doctiss. Casaubonus in Persium, diem eandem ultimam esse hebdomadæ et nativitatibus octavam vel nonam. Ita autem nomen imponebant: eligebant scilicet aliquem, qui præsetet huic nominis impositioni, ejusque quasi magister fo-

ret, ut hodie apud nos. Polyæni. Strat. lib. vi. Κύριον εἶναι τῆς θέσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ παιδίου. 'Magistrum esse impositionis nominis filii:' en être le parrain. Aliquando etiam omnia captabant, ut nomen imponerent. Accensis enim multis luminibus uniuersique nomen assignabant, atque ejusdem, quod ceteris extinctis supervixerat, nomen arripiebant, ac puero imponebant. Idque sua ætate adhuc observatum fuisse queritur D. Chrysostomus in 4. caput prioris ad Corinthios. *Dac.*

^g Luxa] Glossæ: 'Luxum, στρέμμα, ἢ λυγισμὸς, ἢ ἀσωτία.' Jos. Scal.

Luxa membra] A luo, lutum et luxum. Unde luxus, a, um, quod solutum, suo loco motum est; a quo luxus, us, animi dissoluti et suo loco moti vitium: inde luxuries et luxuriosus, &c. *Dac.*

^h Luxantur] Glossæ: 'Luxatur, ἀνασάσσει.' Jos. Scal.

Luxantur] Gloss. 'luxatur, ἀνασάσσει:' infareit, implet. Quem locum frustra sollicitavit doctissimus Vulcanius. 'Nunc vero,' ut ait Nonius, 'vulsum et suo loco motum luxari ignari Latine dicimus.' *Dac.*

ⁱ Lycii Apollinis oraculum] 'Lycias sortes' vocat Virgil. 'Italiam Lyciæ jussere capessere sortes.' Ipse Apollo 'Lycius Λύκιος' Græcis, quod in Lycia cultus, non vero ob lupos interfectos, etsi ob eandem causam eum λυκοκτόνον dictum fuisse reperias. Vide Hesychi. *Dac.*

Lycophos ^k Græci dicunt, quod nos primum tempus lucis : dictum autem lycophos, quasi λευκὸν φῶς, id est, lumen candidum.

Lymphæ ^l dictæ sunt a nymphis : vulgo autem memoriæ proditum est, quicumque speciem quandam e fonte, id est, effigiem nymphæ viderint, furendi non fecisse finem, quos Græci νυμφολήπτους vocant, Latini lymphatos appellant.

Lyrnessiades, ^m ab oppido Phrygiæ Lyrnesso dicti.¹⁰

9 Quidam libri in pro est.—10 Legendum monet *Dac. dictæ.*

NOTÆ

^k *Lycophos*] Immo dictum, quod λύκη, lux, apud Veteres : unde mansit in ἀμφιλύκη. Inde etiam lux, et lucere. Jos. Scal.

Lycophos] Græce λυκόφως summum diluculum, ultima pars noctis sub exitum auroræ, non a λευκὸν φῶς ut putat Festus, sed a λύκη, prima lux, quæ vox mansit in ἀμφιλύκη. *Dac.*

^l *Lymphæ*] Quasi nymphæ, n mutato in l. Hæ, si conspicerentur, furorem immittere putabantur. Varro lib. vi. 'In Græcia commota mente quos νυμφολήπτους appellat, ab eo

lymphatos dixerunt nostri.' Pacuvius in Tencro: 'Flexanima tanquam lymphata et Bacchi sacris Commota.' Ideo Theocritus, poëta suavissimus, Nymphas vocavit numina agricolis metuenda : Νύμφαι ἀκοίμητοι, δειναὶ θεαὶ ἀγροιώταις. 'Nymphæ inquietæ, graves Deæ agricolis.' *Idem.*

^m *Lyrnessiades*] Ex Lyrnesso oriundæ, quæ urbs erat in ora Trojæ, unde Achilles abstulit Briseida. Alii Lyrnessum in Sicilia ponunt. Infra legendum *dictæ.* *Lyrnessiades* enim τὸ θηλυκόν. *Idem.*

SEX. POMPEII FESTI

DE

VERBORUM SIGNIFICATIONE

LIBER XI.

MACELLUM ^a dictum a Macello quodam, qui exercebat in urbe latrocinia, quo damnato Censores Æmi- [PAULUS. lius, et Fulvius statuerunt, ut in domo ejus obsonia venderentur.

Macilenti,^b macie tenuati.

Mactus,^c magis auctus.

NOTE

^a *Macellum*] Unde sit, mire Veteres dissentiunt. Festi sententiam probat Varro duobus locis, qui a Macello quodam dictum vult. Donatus vero, Isidorus, et Scaliger a mactandis pecoribus deducunt, ut sit a 'mactum,' 'mactulum,' 'mactellum,' 'macellum.' Salmasius ab Æolico μάγεβρος, qui carnes vendit: sed Scholiastes Aristophanis a structura nomen sortitum dicit: ὁ δὲ κύκλος (inquit in Equit.) Ἀθήνησιν ἐστίν, καθάπερ Μάκελλος, ἐκ τῆς κατασκευῆς τὴν προσηγορίαν λαβών. I. e. 'Cuclos locus Athenis, qui, ut et Macellum, ex structura nomen accepit.' Quod si verum, dicendum est *cuclon* a rotunditate dictum fuisse, quia rotundus, Macellum vero ἀπὸ τῆς μακέλλης, a ligone, quod ita structum fuerit, ut ligonis figuram

referret; sed ejus typum vidisse oportuit, ut id unice probetur. Subjungit idem Scholiastes in macello, præter carnes, omnia alia obsonia venisse, præsertim pisces; et ibi illum frustra esse certum est, nam de carnibus etiam constat, immo et in macello lanios et fartores ponit Terent. Eunnuch. II. 2. 'Interea loci ad macellum ubi venimus, Concurrunt læti mi obviam cupidinarii omnes, Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores.' *Dac.*

^b *Macilenti*] A *macie*, quod a *macceo*, Macilentus, qui ita macet, ut totus ossa atque pellis sit. *Idem.*

^c *Mactus*] *Mactare*, *mactus*, *macte*, sacrorum verba sunt. Apud Catonem: 'Macte hocce vino inferio esto:' 'Macte hacce dape pollucenda esto.'

Madusa^{1 d} ebrius, a Græco *μαδῶν* deductum: vel quia madidus sit² a vino.

Mæandrum,^e genus picturæ, dictum est a similitudine flexus amnis, qui appellatur Mæandrus.

Mæcia^f tribus a quodam castro sic appellatur.

Mæniana^g ædificia a Mænio sunt appellata: is enim pri-

1 Scribendum monet Scal. *Madulsa*: quod probat Dac.—2 Quidam libri *satis*.

NOTÆ

Macte esto, antique, pro *mactus esto*. Mactus, i. e. magis auctus. Et ad alia quævis transferuntur, ut 'mactare honoribus,' 'infortunio.' Plaut. Eleganter Arnob. lib. i. 'fanorum consecratione mactare.' *Idem*.

^d *Madusa*] Scribe, ut in Pseudolo, *Madulsa*: 'Probe madulsa abeo.' *Jos. Scal.*

Madusa] Bene alii *madulsa*. Plaut. Pseud. v. 1. 'Profecto Ædepol ego nunc probe abeo madulsa.' *Madulsa* et *madidus* a verbo *madeo*, quod aliquando etiam ponitur pro ebrius sum, ut contra siccus, pro sobrio. *Madeo* autem a *μαδῶν* deglabrari, glabrescere, depiles esse, cum scilicet propter nimiam humoris copiam decidunt pili, nisi malis esse a *μυδῶν*, 'præ nimio humore putrescere.' Nam et eo sensu etiam *madere* aliquando legere est, unde a Græcis exponitur *τήκειν*, quod est, humidum esse, tabefieri vel corrumpi. Gloss. 'madida, *τακερά*.' Etsi par in utroque est ratio, nam et *μαδῶν* pro *μυδῶν*, et contra sæpe positum est, ita ut meo quidem iudicio minime tentari debeant loci, ubi hæc vel illa vox usurpatur. *Dac.*

^e *Mæandrum*] Etiam picturæ in lacunaribus propterea *καλανδροί* dicuntur. Inde *Mæandratum*. Varro *ταφῆ Μενέππου, ἣ περιέχον τὰς τριχίας*: 'Mihî facies mæandrata, et

vermiculata, atque adeo cingens orbem terræ.' *Jos. Scal.*

Mæandrum] Mæandrum fluvium Lydiæ maxime flexuosum fuisse, e Veteribus certum est. Ab eo in vestibus et in pictura mæandros dicimus, quicquid flexuose ad instar Mæandri fluminis vel ponitur vel pingitur, ut purpuram flexuosam et in se remeantem in Chlamyde de qua Virg. 'Victori chlamydem auratam, quam plurima circum Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit.' Ubi Servius: 'Erat in chlamyde flexuosa et in se remeabilis purpura, in modum Mæandri fluminis Cariæ provinciæ, qui sinuosus est.' Ab eo etiam Mæandri dicuntur vafra et obliqua consilia, *des detours*. Cicero in *Pison*. 'Quos tu Mæandros, et quæ diverticula flexionesque quæstisti!' Vide doctissimum paroimiographum in voce 'Mæandros.' *Dac.*

^f *Mæcia*] Hujus meminit Livius lib. viii. 'Eodem anno census actus, Tribusque propter eos additæ Mæcia et Scaptia.' Meminit et Cicero ad Atticum et pro Plancio. Dicta autem *Mæcia* a Mæcio castro, quod non procul a Lanuvio fuit. *Idem*.

^g *Mæniana*] In aliquo libro est a Mænio *Censore*. Fuit autem C. Mænius P. F. P. N. *Censor* cum L. Papirio Crasso anno ccccxxxv. Hic triumphavit de Antiatribus aliisque

mus ultra columnas extendit tigna quo ampliarentur superiora.

Mæsius^b lingua Osca, mensis Maius. Osci enim a regione Campaniæ, quæ est Oscos,³ vocati sunt.

3 Vide Notas infra.

NOTE

priscais Latinis; quamobrem ei columnam datam esse Plin. scribit lib. xxxiv. cap. 5. Cum Festo consentiunt Nonius et Isidorus. *Ant. Aug.*

[*Mæniana*] ‘Menianum,’ ἐξόστης, ‘Menianus ἐκθέτης.’ Glossæ. *Jos. Scal.*

[*Mæniana*] Hæc sunt Pauli. Quæ Festus scripserat, inveni in schedis, quas editio Romana Fulvii Ursini representat. En tibi: ‘Mæniana appellata sunt a Mænio Censore, qui primus in foro ultra columnas tigna projecit, quo ampliarentur superiora spectacula.’ Mænianorum meminit Cicero Academ. Quæst. lib. iv. ‘Interim ille cum æstuarer, veterum ut Mænianorum, sic Academicorum viam secutus est.’ Nominis causam docet Ascon. in divinat. ‘Mænius, inquit, cum domum suam venderet Catoni et Flacco Censoribus, ut ibi basilica edificaretur, exceperat jus sibi unius columnæ super quam tectum projiceret ex prævolantibus tabulatis, unde ipse et posteri ejus spectare munus gladiatorum possent, quod etiam tum in foro dabatur. Ex illo igitur Columna Mæniana vocitata est.’ Idem vetus interpres Horatii lib. i. Sat. 3. adducens illud Lucilii: ‘Mænius columnam cum peteret.’ Quod ad normam versus sic facile reducas, ut Jano Duzæ olim suboluit, *Columnam Mænius cum peteret*, vel *cum exciperet*. Porro, ut Mænianorum rationem et modum discas, pone tibi ob oculos hodiernas nostras casulas, quas vulgo vocamus *loges*; unde spectantur ludi, puta tragædiæ, cho-

reæ, opera musica, &c. Nam eadem plane res est. Neque tamen a *Mænio* dicta Mæniana, sed a *mænia*, quæ sunt *περίβολοι*, ut optime olim magnus Salmasius. Nam *mænianum* proprie *περίβολον* sive podium in circuitu Solariorum positum, ne facilis in præceps lapsus esset: qua voce etiam Latini usi sunt, qui peribulum pro Mæniano dixerunt. Optimæ glossæ, ‘peribulum, πρόφορον.’ Prophorum autem nihil aliud est, quam projectum provolans, sive solarium, sive planum tectum ex transversis et provolantibus tabulatis per circuitum corona munitum: idem chalcidicum dictum, hyperoon, et pergula. Adiciebatur aliquando foribus et porticibus, ut hodie balcones nostri, et inde in foro spectacula illa unde spectabantur ludi, ut casulæ illæ nostræ, mæniana etiam dicta. Plura vide apud Salmasium in *Ælio Spartiano. Dac.*

^b *Mæsius*] A quo postea *Maius*. Ergo hic mensis ante Romam conditam fuit; quare falsum est eum a majoribus Romuli nomen traxisse, ut voluit Varro. *Osci* enim, qui oram Campaniæ maritimam tenebant, sic eum ante Romam conditam vocaverunt. Vide infra in voce ‘*Maius*.’ Pro *Oscos* alii legunt *Oscor*, alii *Oscorum*: quam postremam ego lectionem unice amplector, cum sciam *Oscos* partem Campaniæ tenuisse, ut ex Strabone et aliis notum est. Immo etiam et ab ea parte Campaniæ, quæ serpentibus abundaret, *Opici* prius, post-

Magisⁱ a Græco μάλλον venit: *antiqui, sed alias* [FESTUS. *magis magistrare pro regere, et temperare dicebant*:⁴ *magisterare*,^k *quidam ponunt pro. . .*

Magisterare^{s1} regere, et temperare est. Magisterare moderari, unde magistri non solum doctores artium, sed etiam pagorum, societatum, vicorum, collegiorum, equitum dicuntur: quia omnes hi magis ceteris possunt: unde et magistratus, qui per imperia potentiores sunt, quam privati. Quæ vox duabus significacionibus notatur: nam aut personam ipsam demonstrat, ut cum dicimus,⁶ Magistratus jussit; aut honorem, ut cum dicimus, Titio magistratus datus est.

Magisteria † dicuntur in omnibus rebus, quæ⁷ magis ceteris

//////////

4 Ed. Scal. 'temperare dicebant errare, quidam.'—5 Vet. lib. *Magistrare*: et mox quidam libb. *magistrare* vel *magistrari*.—6 Vetus liber dicitur.—7 Al. qui.

NOTÆ

ea *Osci* dicti sunt. Quare emendandis obiter illud Servii VII. ÆN. '*Oscorumque manus*. Capuenses dicit, qui ante *Osci* appellati sunt, quod illic plurimi abundavere serpentes.' Rescribe, qui antea *Opici*. *Opici* enim prius dicti ab ὄφισ, serpens. Nunc Festi verba satis aperta. *Idem*.

¹ *Magis*] *Duriusculum* etymon. Vêrisimilius videtur Jnl. Scaligeri sententia, qui ab obsoleto *magnior*, elison, *magior*, *magis* deducit. *Idem*.

^k *Magisterare*] Deerat spatium ad ea capiendâ, quæ desiderabantur ex sched. in fine puto desiderari tantum vocem *docere*, vel similem: et recte quidem Festus *magisterare* antiquis usurpatum dicit pro regere, imperium habere. Inde in Gloss. '*magistro*, *πρωτανεύω*.' '*Magisterium*, ἀρχή.' Sed postea pro *docere*, unde artium doctores dicti magistri. Sic Spartianus in Adriano sect. 10. '*Ipse inter manipulares vitam militarem magistrans*.' Id est, docens. *Idem*.

Magisterare] Verba Festi, quæ hæc

præcedunt, ad hoc verbum referenda sunt. *Ant. Aug.*

¹ *Magisterare*] Post verbum *pagorum* videtur addendum *curiarum*, ex Plauto, qui dicit in *Aulularia*: '*Nostræ qui est magister curiæ*.' *Ful. Urs.*

Magisterare] Male Paulus *magister* ducit a *magisterare* vel *magistrare*; cum contra *magisterare* a *magister* dictum sit. Erat autem proprie *magister*, præfectus, Græcis ἐπιστάτης, ut '*magister pagorum*' in inscriptionibus, '*Societatum*' apud Cicero-nem pro Plancio, '*Vicorum*' apud Suetonium in Augusto, '*Collegiorum*' apud Asconium, '*Equitum*' apud Livium, Varronem, et alios. Inde et magistri nomen honoris causa artium doctoribus datum videri potest; ut apud Livium l. v. sect. 27. Inde '*publicæ magistraciones*' in codice Theodos. i. scholæ publicæ. A *magisterare* est *magistratus*, non vero a *magister* immediate, ut putavit Varro. *Dac.*

† *Magisteria*] Verba Festi ex his Pauli verbis intelligens: addebantur

possunt, ut magisterium † equitum.

... rebus,^m qui ma ... quitum. et. ... llinis dixit ... [FEST.

... untur velit ... contra ora ... [PAUL.

Magmentum,⁸ magis augmentatum.

Magnificissima^o dicebant antiqui pro magnificentissima: re enim vera magnificens dici non potest; unde magnificentissima videtur deduci.

Magnificus idem Cato⁹ pro magnificentius dixit, et non frustra: nam positivus ejus magnifice est.

Magnificus^p pro magnificentius usurpavit Cato in ea, [FEST. quam scripsit. ...

//////////

⁸ Scal. et Dac. legendum monent *Magmentum, majus augmentum.*—⁹ Quidam lib. *Cato ipse.*

NOTÆ

tamen alia de magisterio, ut opinor, ludorum Apollinis ex oratione nescio qua, quæ contra orationem inscribebatur alterius oratoris. *Ant. Aug.*

† *Magisterium*] Difficile explere lacunas istas. Tamen de Apolline, et de quodam scriptore, qui contra orationem nescio cujus quædam de Apolline dixerat, tractabatur. Suspicio agi de oratione, quam habuit Varro ad populum ludis Apollinaribus de Nonis Caprotinis. Verba ejus sunt hæc ex quinto de Latino sermone: 'ob hoc togam prætextam datam eis Apollinaribus ludis docui populum.' *Jos. Scal.*

...^m *Rebus*] Ex superioribus Pauli verbis facile præstari poterat hujusce capituli prima pars: adeoque in promptu erat, non de magisteriis, sed de magistris Festum egisse. Sed en tibi locum fere integrum ex sched. ⁴ Magistri dicuntur in omnibus *rebus qui magis ceteris possunt, ut magistri equitum, et magistri populi.* Item magistri ludorum Apollinis dixerunt antiqui qui nunc aliter dicuntur, velut ostendit Cato in ea oratione quam dixit *contra orationem.* ... In fine

desunt pauca, sed quæ nemo præstabit. Id unum me torquet; neque satis Verrium sive Festum intelligo, cum ait ex Catone magistros ludorum Apollinis tunc fuisse aliter dictos, cum sciam idem eos semper nomen obtinuisse, etsi quandoque præfecti etiam dicti sunt. *Dac.*

⁸ *Magmentum*] Lege cum Scaligero, *Magmentum, majus augmentum.* Erat daps, quæ profanabatur a rusticis Jano, Silvano, Marti, Jovi Dapali; sed et qualibet alia qua Deos mactabant. Unde magmentarium vas ubi exta sacra aræ imponebantur. Gloss. 'magmentarium, ἐφ' ὅδ τὰ σπλάγγνα τιθέμενα τοῖς βωμοῖς προσφέρονται.' I. 'Vas ubi exta altaribus imponuntur.' *Dac.*

^o *Magnificissima*] *Magnificior et magnificentissimus* dicebant antiqui ἀναλόγως a positivo *magnificus*. Nos autem *magnificior, magnificentissimus*, cum tamen *magnificens* dici non possit, unde ea deducuntur. Sic *munificior a munifico* dixit Cato, nos *munificior*, etiamsi *munificens* non sit in usu. Vide infra 'munificior.' *Dac.*

^p *Magni* ...] Catonis, Atei, et ne-

... gna quis homo. . . .

... aut pulchrius purgat aut magnificius: nunc magnificentius, dicimus, cum magnifice ejus positivus. . . .

... Sit . . . at nepos ejus in ea quam scripsit . . . tamen ait, cum *Ædilis Curulis* esset . . . magna matris ludos magnificentius, quam alii, fecit.

Magnificior^a quoque idem deduxisse videtur a munifice.

Magnum annum^r dicunt mathematici, quo septem [PAUL.

NOTE

potis M. Catonis, ut opinor, sententia obscura est, his paucis exceptis, quæ Paulo debemus. *Ant. Aug.*

Magni . . .] Cum in hisce rudibus excitandis satis diu me torsissem, et eorum tantum partem aliquam edidissem, tandem me ab hac cura schedæ liberum fecere, quæ si non locum integrum, tamen aliquatenus restaurari facilem, ponunt. Verba quidem Catonis ut valde confidentis esset se præstiturum recipere, ita nimis meticulosi super iis conjecturam suam tacere. Locum igitur integrum sic tentabo: *Cato in ea quam scripsit. . . . Crimina magna quis homo, quam tu, aut pulchrius purgat, aut magnificius? Nunc magnificentius dicimus, cum magnificens ejus positivus non amplius sit in usu. At nepos ejus in ea quam scripsit. . . . tamen ait: cum ædilis curulis esset is tum magna, &c.* de nepote Catonis vide Gellium lib. XIII. cap. 18. *Dac.*

^a *Magnificior*] Jam alibi monuimus, Festum libros suos ita conscripsisse, ut voces omnes, quæ ab eadem litera incipiebant in eundem librum retulerit, nullo syllabarum ordine servato: inde factum est, ut qui singula alphabetico, ut vocamus, ordine disponere aggressus est, is multa reliquerit et corrupta et suis sedibus mota. Velut hic *magnificior quoque. . . .* quod ad *munificior* pertinet. Scriptum enim fuerat, *munificior quoque deduxisse videtur*: sed adi 'munificior.' *Idem.*

^r *Magnum annum*] Cicer. lib. II. de Nat. Deor. ubi de planetis, 'quarum ex disparibus motibus magnum annum Mathematici nominaverunt, qui tum efficitur, cum Solis, et Lunæ, et quinque errantium ad eandem inter se comparisonem confectis omnium spatiis est facta conversio: quæ quam longa sit, magna quæstio est: esse vero certam et definitam necesse est.' Et in Hortensio: 'Horum annorum, quos in fastis habemus, magnus 12. millia nongentos quinquaginta quatuor annos complectitur.' Sed meræ nugæ. Magnus annus, sive annus Platonius, cum stellæ fixæ, ab æquinoctii et solstitii cardinibus digressæ, eis τὰ ἐπίκουρα totum circulum suum confecere. Eas autem ex Timacharidis, Hipparchi, suisque adeo observationibus centum annorum spatium gradum unum absolvere Ptolemæus statuit, ex quo efficitur 36000. annorum decursu hunc magnum annum evolvi. Tardiores hunc motum faciunt tabulæ Alphonsianæ: ita ut totis 49000. annis periodum hanc absolvi rex Alphonsus crederet. At brevioribus eam spatiis determinavit Albategnius, nec plusquam 23700. annos ei tribuit, quippe quam 66. quoque anno gradum unum explere deprehenderit, quam sententiam observationibus suis longe accuratissimis ad verum proxime accedere confirmavit Tycho, nam intra 67. anno-

sidera errantia expletis propriis cursibus sibimet concordant.

Magnum socerum ^s appellat vir uxoris suæ avum.

Magnam socrum ^t vir uxoris suæ aviam appellat.

Magnos ludos, ^u Romanos ludos appellabant, quos in honorem Jovis, quem principem Deorum putabant, faciebant

Majestas [†] a magnitudine dicta.

Maiis Idibus ^x mercatorum dies festus erat; quod eo die Mercurii ædes esset dedicata.

Maius mensis ^y in compluribus civitatibus Latinis ante urbem conditam fuisse videtur; qua ex causa [FEST. utrum a majoribus, ut Junius a junioribus dictus sit, an a Maia, quod Mercurio filio ejus res divinæ . . . fiant

NOTE

rum spatium gradu uno fixas εἰς τὰ ἐπιόμεια progredi, totumque illud curriculum 24120. annis peragraré compérit. Ita illustr. Huetius in doctiss. suis in Origenem observationibus. *Idem.*

^s *Magnum socerum*] Socer est viri pater; magnus socer, avus; major socer, proavus. Socer a Græco ἐκυρος. *Idem.*

^t *Magnam socrum*] Socrus, ἐκυρᾶ, viri sive uxoris mater; magna socrus, avia; major socrus, proavia. *Idem.*

^u *Magnos ludos*] Ita dictos putat Asconius, quod magnis impensis ederentur; sed ita potius vocati, quod in honorem trium magnorum Deorum, Jovis scilicet, Junonis, et Minervæ, peragerentur. Cicero lib. v. in Verr. 'Mihî ludos antiquissimos, qui primi Romani appellati sunt, maxima cum dignitate ac religione Jovi, Junoni, Minervæque esse faciendos.' Fiebant autem mense Septemb. per plures dies; iis enim aliquando novem insuitos fuisse in fastis reperias. *Idem.*

[†] *Majestas*] Ab antiquo *majus*, pro magnus, *majestus*, magnitudo. *Idem.*

^x *Maiis Idibus*] Ovid. Fast. lib. v. 'Templa tibi posuere patres spectantia Cirenū Idibus: ex illo est hæc tibi festa dies. Te, quicumque snas profitentur vendere merces, Thure dato, tribnas ut sibi lucra rogant.' *Idem.*

^y *Maius*] Ausim affirmare me veram lectionem assecutum in corruptissimo fine hujus loci: *an a Maia: quod Mercurio filio ejus res divina Idibus fiat eo mense: nam sine illo prorsus dubio inversæ sunt literæ in SOLEMNES PRO IPSO MENSE. Quia principium τοῦ IPSO cohæsit cum fine præcedentis τοῦ FIANTE. Hæc est, ni fallor, vera lectio. Jos. Scal.*

Maius] Ante Romam conditam fuit ut supra in *Masius*, quare facile adducor ut credam a *masius*, detracta litera *s*, factum *majus*, postea *majus*. A *Maia* tamen Mercuriî matre nomen traxisse scribit Ovid. 'At tu materno donasti nomine mensem, Inventor curvæ, furibus apte, fidis.' Quanquam idem alibi vel a *majoribus*, ut *junium* a *junioribus*, dictum putat; vel a Majestate Honoris et Reverentiæ filia. Quæ hic desunt, sic expleri possunt; *An a Maia, quod Mercurio filio ejus res*

solemnes,¹⁰ an quod ipsi Deæ in multis Latinis civitatibus sacrificia fiebant (ipso mense. . .)

Major patruus,² avi et aviæ patruus.

Major amita, avi et aviæ amita.

[PAUL.

Major avunculus, avi et aviæ avunculus.

Major Græcia³ dicta est Italia, quod eam Siculi quon-

10 Vide Notas.

NOTE

divinæ idibus fiant solennes, an quod ipsi Deæ in multis Latinis civitatibus sacrificia fiebant ipso mense. Nihil amplius deest. *Dac.*

² *Major patruus*] Proprie avi, non aviæ patruus, hoc est, proavi frater, ut amita aviæ, non avi amita. Hoc est, proaviæ soror. At major avunculus, aviæ, non avi avunculus, proaviæ frater. Sed non semper discrimen illud Veteres observarunt. Ut hic ex Festo et alibi ex aliis certum est. *Idem.*

³ *Major Græcia*] Quare Græcia dicta sit, non dubitatur, sed quare *major Græcia*. Certissimum est ita vocatam a Romanis, quia propior ea esset illis, quam transmarina Græcia: quemadmodum contra, Græcos Italos ipsi Græci transmarini vocabant *ἑξωτικούς*, id est, barbaros. Nam Messenio, servus apud Plantum, vocat 'exoticam Græciam,' quam Romani majorem Græciam, non quidem ex persona sua; nam erat Siculus, neque vocasset consulto se ipsum barbarum; sed *μμητικῶς*, ex persona Græcorum ipsorum, qui Siculos et Calabros vocabant *Ἕλληνας ἑξωτικούς*: ut Plautus, cum se vocat barbarum, et Barbariam Italiam, non ex consuetudine Romanorum dicit; quis enim sanus se barbarum vocet? sed ex persona Græcorum, qui *βαρβάρους, καὶ ἑξωτικούς* Italos vocabant; quod etiam ex Plutarcho in vita Pyrrhi cognoscimus.

Ego hoc monni de exotica Græcia, ne forte Turnebum sequamur, et auctoritate tanti viri permoti imprudentes eundem lapidem offendamus, qui exoticam Græciam non de ea, quæ dicta est Magna Græcia, sed illam, quæ in Epiro erat, intellexit. In quo profecto non leviter erravit. *Jos. Scal.*

Major Græcia] Quid magnæ sive majoris Græciæ nomine Veteres intellexerint, non satis convenit inter auctores. Festus ait Italiam dictam. Athenæus, omnem fere Italiam. Strabo, Siciliam, et eam partem Italiæ quæ Siciliæ obversa est. Plinius, Italiæ tantum partem aliquam. Servius, a Tarento usque ad Cumas. Seneca, totum Italiæ latus, quod infero mari alluitur. Quare autem Græcia dicta sit non dubitatur, sed quare major Græcia. Scaliger recte quidem Græciam exoticam, Italicam Græciam, sive majorem Græciam, interpretatus est. Sed falsum ita eam dixisse Messenionem ex persona Græcorum; neque enim antiquitus ita fœda res erat, se ipsum vocare barbarum sive exoticum, ut nemo sanus se eum esse profiteretur, cum *barbarus* et *exoticus* nihil aliud sonarent quam, extraneus, alienigena. Illud olim pluribus exemplis ostendam apud Plantum ipsum, favente Deo. Nunc de majori Græcia. Nunquam sane majorem errorem erravit Scaliger, quam cum

dam¹¹ obtinuerunt; vel quod in ea multæ magnæque civitates fuerunt ex Græcia profectæ.

Major magistratus^b consul dicitur.

Major socer^c uxoris meæ proavus.

Major socrus uxoris meæ proavia.

Minora itemque majora auspicia,^d quæ dicantur, docet [FEST.

11 Vet. lib. olim.

NOTÆ

ait, eam a Romanis ita dictam, quod propior esset eis, quam transmarina Græcia; ridiculum enim sit duarum urbium cognominum alteram vocare majorem, quod a nobis propior absit. Peccavit igitur Scaliger, et iterum etiam, cum ait a Romanis ita dictam fuisse. Nam certum est a Græcis ipsis nomen inditum, adeoque ab ipsis majorem Græciam vocatam, ut ipsius soli præstantiam significarent. Utrumque probat Plin. cum Italiam dilaudans ita scribit: 'Ipsi de ea judicare Græci, gens in gloriam suam effusissimum, quotam partem ex ea appellando magnam Græciam.'

Dac.

^b *Major magistratus*] Græci vocant ἄριστον, quasi dicas summum. Nulum enim altius Imperium Romæ fuit. Ovid. lib. iv. de Ponto, El. 2. 'nulum Martia summo Altius imperium consule Roma videt.' *Idem.*

^c *Major socer*] Vide 'majorem socrum.' *Dac.*

^d *Majora auspicia*] Ex libro M. Messalæ Auguris de auspiciis primo apud Gellium lib. XIII. cap. 14. hæc Festi verba intelliges. Patriciorum auspicia in duas sunt potestates divisa: maxima sunt Consulum, Prætorum, Censorum; reliquorum magistratum minora sunt auspicia: ideo illi minores, hi majores magistratus appellantur. 'Majora autem dicuntur auspicia habere,' inquit Gellius, 'quia eorum auspicia magis rata sunt, quam

aliorum.' *Ant. Aug.*

Majora auspicia] His ita restituendis mihi viam fecerunt quæ ex libro Messalæ Auguris de auspiciis primo apud Gellium leguntur lib. XIII. cap. 14. 'Patriciorum auspicia in duas sunt potestates divisa: maxima sunt Consulum, Prætorum, Censorum; reliquorum magistratum minora sunt auspicia. Ideo illi majores, hi minores Magistratus appellantur.' Et postea, me non vanum conjectorem fuisse reperi ex schedis, ubi omnia ad verbum. Majora autem auspicia habere dicuntur, inquit Gellius, quia eorum auspicia magis rata sunt quam aliorum. Et inde incem capit illud Virgil. III. Æneid. 'Nate Dea, nam te majoribus ire per altum Auspiciis manifesta fides.' Etsi Servius *Majoribus* interpretatur *cælestibus*; eo quod auspicium, quod de cælo esset, verbo Augurum proprio *maximum* dicebatur. Sed mea interpretatio mihi videtur purior. Et huc respexisse videtur Horatius, cum cecinit, Od. 6. lib. iv. 'Ni tuis victus Venerisque gratæ Vocibus Divum pater annuisset Rebus Æneæ potiore ductos Alite muros.' Quod Virgilius dixerat 'majoribus auspiciis,' ipse dixit 'potiore alite.' Neque Virgilium melius quam per Horatium, ut contra Horatium melius nunquam quam per Virgilium, possis interpretari. *Dac.*

Messala ; nam *majora Consulum, Prætorum, Censorumque dici ait, et reliquorum minora* ; cum illi *majores, hi autem minores magistratus dici consueverint.*

Majorem Consulem^e L. Cæsar putat dici, vel eum, penes quem fasces sint ; vel eum, qui prior factus sit : Prætorum autem majorem Urbanum, minores ceteros.

Major Consul dicitur vel is, penes quem fasces [PAUL. sunt ; vel is, qui prior factus est : Prætor autem major Urbanus, minores ceteri.

Majores Flamines^f appellabantur patricii generis, minores plebei.

Maledictores^h dicebantur ab antiquis, qui nunc maledici. [FEST.

Maledictores dicebant antiqui, quos nos appellamus maledicos. Cato cum proficisceretur in Hispania re movendi¹² maledictores.

Malevoliⁱ Mercurii signum erat proxime Janum, qui item

¹² Ed. Scal. 're monendi.'

NOTÆ

^e *Majorem Consulem*] Alternis mensibus apud alterum Consulem fasces erant, non penes unum tantum ; et majorem Consulem dictum fuisse puto, qui eos haberet prior, nam sumere eos solebat, qui major natus esset. Prætor autem Urbanus *Major* dicebatur, quia dignior erat et honestior, ita ut veluti proprio cognomento honoratus appellaretur. Ovid. lib. 1. Fast. 'Verbaque honoratus libera Prætor habet.' *Idem.*

^f *Majores Flamines*] Tres tantum fuere, qui majores dicti, Dialis, Martialis, et Quirinalis ; quos Numa Rex instituit : reliqui processu temporum his additi : nam ad quindecim crevit eorum numerus, Minores dicti sunt. Inter hos maximæ dignationis erat Dialis, minimæ Pomonalis. Vide 'Maximæ dignationis.' *Idem.*

^h *Maledic...*] Præter Hispaniæ

mentionem, cetera ex Pauli epitome intelliguntur. *Ant. Aug.*

Maledictores] Infra : 'Cato cum proficisceretur in Hispaniam :' id est, Cato in ea oratione, quam habuit, cum ad bellum Hispanicum proficisceretur ; anno mundi 3755. *Dac.*

ⁱ *Malevoli*] Janus in Turdellis quis sit plane ignoro. *Ant. Aug.*

Malevoli] Ita scripsit Festus : *Malevoli Mercurii signum erat proxime Janum. Qui item erat in Turdellis Mercurius, malevolus appellabatur : malevoli autem, quod in nullius tabernam spectabant.* Notabis autem locum Romæ Turdello, cujus nemo alius Veterum mentionem facit. *Jos. Scal.*

Malevoli Mercurii] Has lacunas ita olim expleverat Scaliger. Et ita postea in schedis. Mercurius autem, qui in nullius tabernam spectaret, malevolus dictus est, quia Dii aspi-

erat in Turdellis *Mercurius malevoli* ¹³ *etiam cognomine appellabatur*: malevoli autem, quod in nullius tabernam spectabat.

Malevoli Mercurii signum, id est, statuum, appellabant, ideo quod in nullius tabernam spectabat. [PAUL.

Malleoli ^k vocantur non solum parvi mallei, sed etiam ii, qui ad incendium faciendum aptantur; videlicet ¹⁴ ad similitudinem priorum dicti.

Malluvium ^l dicitur quo manus lavantur. Mallu- [FEST. viae, quibus manus sunt lotæ: pelluviae, quibus pedes.

Malluvium latum ^m in commentarium ¹⁵ sacrorum significat, manus qui lavet, a quo malluviae dicuntur, quibus manus sunt lautæ, perinde ut quibus pedes pelluviae.

Maltha ⁿ dicitur a Græcis pix cum cera mixta. [PAUL.

¹³ Eadem Ed. *Malos maleroli*. Vide inf.—¹⁴ Vett. libb. *scilicet*.—¹⁵ Vide Notas.

NOTE

cientes favere putabantur, ut contra. Porro notabis locum Romæ Turdellos dictum, ubi Mercatores, ut ad Janum. Nemo enim alius Veterum ejus, quod sciam, meminit. *Dac.*

^k *Malleoli*] Malleolorum incendiariorum mentionem facit Nonius ex Sisenna, et alii. Dicebantur Græce ἀστίοχοι. Glossæ Hesychii: ἀστίοχος, ἄγγος περιφερές, εἰς δ' ἐγχείοντες πύσσαν, καὶ θεῖον, καὶ στυπέϊον, ἠφέισαν· καὶ ἔνθα ἐφέρετο, ἔκαιε τὰ προστυγχάνοντα. ἔστι δὲ καὶ γένος λίθου καὶ ξηροῦ ξύλου καὶ πεπισσωμένον. Ultima expriment notionem Malleoli. Glossarium: 'Malleolus, σφύρα, πυρέκβολα.' *Jos. Scal.*

Malleoli] Parvi mallei, sive ferrei, sive lignei, quibus ferrum et alia tunduntur. Sunt etiam Manipuli Sparte forma quadam mallei ligati et pice aut sulphure contacti, qui incensi aut in muros aut in testudines jaciuntur. Sisenna *Histor. lib. iv.*

'De quibus partim malleolos, partim fascēs sarmentorum incensos supra vallum frequentes.' *Dac.*

^l *Malluvium*] Malluviae et Pelluviae, Græce χειρόνιπτρα, καὶ ποδόνιπτρα. *Jos. Scal.*

Malluvium] Malluvium et Malluviae vas ubi manus lavantur, quasi *manulua*, seu *manuluviae*. Græcis χειρόνιπτρα, ut *Pelluviae*, ubi pedes, quasi *pedelua*, seu *pedeluviae*, Græcis ποδόνιπτρα. Hoc autem ad Veterum morem respicit, qui non manus tantum, sed etiam pedes, ante et post cœnam lavabant. *Dac.*

^m *Malluvium latum*] Legerem: *Malluvium latum in commentario sacrorum significat manus ut lavent*. Hoc sensu: cum malluvium latum erat, hoc in sacrorum commentario significabat, ut manus lavarent. Possis etiam legere *qui lavent*. Eodem sensu. *Qui*, id est, *quo pro ubi*. Idem.

ⁿ *Maltha*] Glossarium: 'Maltana, π:σσόκηρον.' *Jos. Scal.*

Mamercus ° prænomen est Oscum, eo quod hi Martem Mamertem appellant.¹⁶

Mamers^p Mamertis facit, id est, lingua Osca Mars Martis : unde et Mamertini in Sicilia dicti, qui Messanæ habitant.

Mamertini^q appellati sunt hac de causa : cum de [FEST.

//////////

16 Vett. libb. dicunt.

NOTÆ

Maltha] Ex cera et pice liquida : unde et Glossario exponitur *πισσόκηρον*. Hesychius, *μεμαλαγμένον κηρόν* vocat, Mollitam ceram. Α *μαλάσσω*, *μαλάσσω*, unde et Latinum nomen *Maltha*. Alii Maltham describunt ex pice et unguine sive sevo calce minutatim superadjecta. Vide Palladium lib. i. cap. 17. et Plin. lib. xxxvi. cap. 24. *Dac.*

° *Mamercus*] A Mamerte, Mamercus, ut a Marte, Marcus. Inde Mamercus Æmilius Dictator : M. Æmilius Mamercus : L. Æmilius Mamercus Cos. *Idem.*

^p *Mamers*] Sive Oscorum vocabulum sit *Mamers*, sive Sabinorum, ut vult Varro, certum est eos a Græcis sumsisse, quibus *μαμερτός* dicitur, Lycophron. Pro *Mamers* dixere *Mavers*, unde *Mavors*, *Mavortius*. *Dac.*

^q *Mamertini*] Ex spatio literarum, quæ desunt, scribi potest ita : *Mamertini appellati sunt Messanenses hac de causa*. Sunt alia, quæ divinare non potuimus : sed historię cognitionem non impediunt. Vide Strab. lib. vi. *Ant. Aug.*

Mamertini] Ita Festus : *Mamertini appellati sunt a Mamerte hac de causa*. Deinde infra : *Cum in parte ea Siciliae consedissent, quæ Taurominia dicitur, forte parantibus bello cernere Messanensibus uuxilio venerunt ultro : eosque ab hoste liberarunt. Itaque provinciales ob meritum eorum, ut gratiam re-*

ferrent, et in suum corpus, communioneque agrorum invitarunt eos, et nomen acceperunt unum, ut dicerentur Mamertini. Strabo : *τοσοῦτον δ' ἐπεκράτησαν οἱ Μαμερτίνοι παρὰ τοῖς Μεσσηνίοις, ὥστ' ἐπ' ἐκείνους ὑπῆρξεν ἡ πόλις*. *καλοῦσι δὲ Μαμερτίνοὺς μᾶλλον ἅπαντες αὐτοὺς, καὶ Μεσσηνίους*. Scripsimus *Taurominia*, quia propius ad scripturam accedebat : et Strabo *Ταυρομενίαν* vocat. Alioquin scimus adjectivum *Taurominitanum*. Sallustius in veteribus schedis : ' *Scylla saxum est simile formæ terebratæ, quæ forte inlata naufragia sorbens gurgitibus occultis, millia sexaginta Taurominitana ad littora trahit*. ' Quæ ad verbum Strabo expressit : *Δείκνυται δὲ καὶ ἡ Χάρυβδις μικρὸν πρὸ τῆς πόλεως ἐν τῷ πορθμῷ, βάθος ἐξαίσιον, εἰς ἃ αἱ παλιβοῖαι τοῦ πορθμοῦ κατάγονται εὐφρῶς τὰ σκάφη τραχηλιζόμενα μετὰ συστροφῆς, καὶ δίνης μεγάλης. καταποθέντων δὲ, καὶ διαλυθέντων, τὰ ναυάγια παρασύρονται πρὸς ἡἰόνα τῆς Ταυρομενίας, ἣν καλοῦσιν ἀπὸ συμπτώματος τοῦτου Κοπρίαν*. *Jos. Scal.*

Mamertini appellati] Ita ad verbum Schedæ. Infra pro *Tauricana* quidam habent *Tauromenia* ; quod idem est : a Tauro enim monte *Tauricana* recte dici potest, ut a *Tauromenio* urbe sive fluvio *Tauromenia*. Porro a Festo diversus abit Strabo, qui ait lib. vi : *Mamertinos* Campaniæ gentem *Messanam* inhabitavisse, adeoque

toto Samnio gravis incidisset pestilentia, Sthenius Mettius ejus gentis princeps, convocata civium suorum concione, exposuit se vidisse in quiete præcipientem Apollinem, ut si vellent eo malo liberari, ver sacrum voverent, id est, quæcumque vere proximo nata essent, immolaturos sibi. Quo facto levatis post annum vicesimum, deinde ejusdem generis incessit pestilentia: rursum itaque consultus Apollo, respondit non esse persolutum ab iis votum, quod homines immolati non essent; quos si expulissent, certe fore, ut ea clade liberarentur. Itaque ii jussi patria decedere, cum in parte ea *Siciliæ* consedissent, quæ *nunc* Tauricana dicitur, forte parantibus bello cernere Messanensibus auxilio venerunt ultro, eosque *ab hoste liberarunt*¹⁷ provinciales, quod ob *meritum*¹⁸ eorum, ut gratiam referrent, et in suum corpus, communionemque agrorum invitarunt eos, et nomen acceperunt unum, ut dicerentur Mamertini, quod conjectis in sortem duodecim Deorum nominibus Mamers forte exierat, qui lingua Oscorum Mars significatur: cujus historiæ auctor est Alfius libro primo belli Carthaginensis.

Mamilia^r turris intra Saburæ¹⁹ regionem a Mamilio nomen accepit.

Mamiliorum^s familia (progenita fuit) † a Mamilia Tele-

17 Ed. Scal. 'forte parantibus laborantibus bello nono. Messanensibus a. v. u. eosque *ab eo liberarunt.*' Vide Notas.—18 Ex conjectura alicujus viri docti notat Scaliger *rd meritum* posse emendari *exercitum.*—19 'L. m. *Suburæ* habet pro *Saburæ.* Hæc Pauli sunt.' *Ful. Ursin.*—† *Progenita fuit.* Hæc rejicienda esse monet Scal. licet in omnibus libris reperta.

NOTÆ

apud Messanenses invaluisse, ut sub suam potestatem urbem redegerint, civesque ab omnibus Mamertini potius appellarentur, quam Messanii. Vide et Polyb. qui etiam diversus abit. Supra *post annum vicesimum*, legendum *vicesimum*. Is enim fuit scribarum error solennis, ut *quotiens*, *Thensaurus*, *vicensimus* scriberent, cum

iis datum fuisset *quoties*, *Thesaurus*, *vicesimus*. Nota superadjuncta ut illius syllabæ quantitas appareret. De vere sacro vide 'ver sacrum.' *Dac.*

^r *Mamilia Turris*] Vide 'october equus.' *Idem.*

^s *Mamiliorum*] De Octavo Mamilio Tusculano Superbi genero, qui Latini nominis princeps, et a Telegono,

goni filia, quam Tusculi procreaverat, quando id oppidum ipse condidisset. ²⁰

Mamphula ^t appellatur panis Syriaci genus, quod, ut ait Verrius, in clibano ante, quam percoquatur, decedit in carbones cineremque, cujus meminit Lucilius: Pistricem validam ^t si nummi suppeditabunt, Addas ² empleuron, mamphulas quæ sciat omnes.

Mamphur ^{3 u} appellatur loro circumvolutum mediocris lon-

20 Vett. libb. est appellata.—1 Ed. Scal. valida.—2 Quidam vir doctus in marg. ed. Scal. conjicit *Addam* vel *ad classem*.—3 Id. in ead. conj. *Mimphur*.

NOTE

Ulyssis et Circes filio, genus ducere dicebatur, Livius lib. I. Dionys. lib. IV. Primus civis Romanus ex hac familia L. Mamilius, C. Nautio, L. Minucio Coss. Liv. lib. III. Vide 'October equus.' *Ant. Aug.*

[*Mamiliorum familia*] Mamilia gens Plebeia fuit, et a Mamilia Telegoni filia nomen et originem traxisse scriptores fere omnes consentiunt. Telegonus autem Ulyssis et Circes filius Tusculum in Latio condidit, quod ideo Circæum vocavit Horat. 'Nec ut superni villa candens Tusculi Circæa tangat mœnia.' *Dac.*

^t *Mamphula*] Ego scio in Hebræorum commentariis *Manphul* esse mancipem pistrinorum, depravatam a Græco *μονοπόλης*. Neque dubito quin *Mamphula* in traduces Syriacæ linguæ ex matrice Græcia propagata sit. Sic in Daniele vetustissimo scriptore Græcum est *Psanterin* pro psalterio: sic in Paralipomenis, seu Chronicis, Rapsod. *παρὰ τὸ βαψφδεῖν*. Versus Lucilii ita legito: *Pistricem validam si nummi suppeditabunt, Addas empleuron, mamphulas quæ sciat omnes*. Non solum, validam dico, sed, quod magis est, *ἐμπλευρον*. *Jos. Scal.*

[*Mamphula*] Genus operis pistorii.

Versus Lucilii: *Pistricem validam si nummi suppeditabunt, Addas ἐμπλευρον, mamphulus quæ sciat omnes*. Hoc est: 'Si nummi suppeditabunt pistricem validam, immo et, quod magis est, *ἐμπλευρον*, quæ sciat omnigenis mamphulas condire, efficere.' Hunc locum Lucilii intellexit Varro lib. IV. de L. L. 'Inde pistor vel Lucilii pistrina et pistris.' Nunc illud negotium facessit, nempe quod e Verrio dicit Festus *mamphulam* dictam *quod decidat in carbones*; et sane verisimilis Francisci Junii conjectura, qui censet esse a verbo *Naphal*, id est, cadere. Neque ab eo dimovere debet Scaliger, qui censet *Mamphulam* in Hebræorum commentariis esse mancipem pistrinorum, ac, ut multa alia Syriaca, ita hoc a Græco fonte venire, puta a *μονοπόλης*, nam certum est *Mamphulam* hic Lucilio non pistricem, sed opus pistorium significare. Præterea, ut optime Voss. non pistrinorum duntaxat, sed etiam aliorum erant *monopolia*, adeoque in Hebræorum commentariis mancipibus pistrinorum a pistorio hoc opere *Mamphulis* nomen fuisse magis verisimile est. *Dac.*

^u *Mamphur*] Quod est sacula in

gitudinis lignum rotundum, quod circumagunt fabri in operibus tornandis.

Mamurii Veturii^x nomen frequenter in cantibus⁴ Romani frequentabant hac de causa. Numa Pompilio regnante, e caelo cecidisse fertur ancile, id est, scutum breve, quod ideo sic est appellatum, quia ex utroque latere erat recisum, ut summum infimumque ejus latus⁵ medio pateret; unaque edita vox, omnium potentissimam fore civitatem, quamdiu id in ea mansisset. Itaque facta sunt ejusdem generis plura, quibus id misceretur, ne internosci caeleste posset: probatum opus est maxime Mamurii Veturii: qui praemii loco petiit, ut suum nomen inter carmina Salii canerent.

Manalem fontem dici, pro eo, quod aqua ex eo [PAUL. semper manet.

4 Quidam vet. lib. apud Scal. *carminibus*.—5 Ed. Scal. *latus*.

NOTE

machina tractoria, id *Mamplur* in torno. Graecum est *μαννοφόρον*, quia circumvolutum habeat forum, ut colum monile, quod *μάννον* et *νάνον* vocant Graeci. *Jos. Scal. Schol. Theocrit. Idyl. II. μάννον τὸ περιτραχίλιον κόσμον, τὸ λεγόμενον μαννάκιον.* ‘Manuum collare ornamentum, dictum manacion.’ *Dac.*

^x *Mamurii Veturii*] Viri nomen proprium multi faciunt, quos sequitur Festus. Quidam Mamurium Veturium aiunt esse veterem memoriam. Varr. lib. v. ‘Itaque Salii, qui cantant Mamurium Veturium, significant veterem memoriam.’ Sed Festo potius assentiar. Nominabant autem Romani Mamurium Veturium in carmine Saliari boni ominis causa, ut et Luciam Volumniam. Ancilis historiam plerique scriptores tradunt. Quod de ejus etymo addit Festus,

Ancile dictum, quia ex utroque latere erat recisum, ut summum infimumque ejus latus medio pateret, id probatur ex Plutarcho, qui scribit in Numa: ἀγκύλια καλοῦσι διὰ τὸ σχῆμα· κύκλος γὰρ οὐκ ἔστιν, οὔτε ἀποδίωσιν, ὡς πέλιτη, τὴν περιφερείαν, ἀλλ’ ἐκτομήν ἔχει γραμμῆς ἐλικοειδοῦς, ἧς αἱ κεραῖαι καμπὰς ἔχουσαι καὶ συνεπιστρέφουσαι τῇ πυκνότητι πρὸς ἀλλήλας ἀγκυλον τὸ σχῆμα ποιοῦσιν. Id est, ‘Ancilia vocantur propter figuram; circulus enim non est, neque expriment, ut pelta, orbicularem figuram, sed excisa in modum revolutae lineae, cujus extremæ partes inflexæ, et pariter densitate altera ad alteram conversæ, curvam figuram efficiunt.’ Quod ut facilius intelligatur, en tibi Ancilis formam, qualem fuisse conjicio. *Idem.*

Manalis fons ⁶ appellatur ab auguribus puteus perennis :
 neque tamen spiciendus ⁷ videtur, quia flumen id spicia-
 tur, quod sua sponte in amnem influat. [FEST.
 Manalem lapidem ² putabant esse ostium Orci, [PAUL.

6 Vide Notas.—7 Ed. Scal. *spiciendus*.

NOTÆ

^y *Manalis fons*] Locus corruptissimus: qui, nisi fallor, ita restituendus: *Manalis fons appellatur ab auguribus puteus perennis: neque tamen specu, inciliisve cietur: quia flumen id auspicatur, quod sua sponte in amnem influit*. Ad auspicandum, inquit, flumina non prosunt, quæ ope humana, puta specu, inciliis ducta sunt: sed quæ sponte sua in amnem influunt. Non est autem dubium, quin loquatur de Peremni auspicio: quod dicebatur, quoties quis amnem, aut aquam, quæ ex sacro oritur, auspicato transit. Ex sacro, hoc est, ex capite fontis. Nam capita omnium fontium sacra. Contra quæ ex castellis aut dividualibus derivantur, non est sacra. Vide in 'Petronia.' Non mediocriter studiosos juverimus, qui tam utilem locum, cum contineat in se egregiam antiquitatis cognitionem, emendavimus, atque illustravimus. *Jos. Scal.*

Manalis fons] Locus corruptissimus, qui ex restitutione Scaligeri ita legendus: *Manalis fons appellatur ab Auguribus puteus perennis, neque tamen specu inciliisve cietur, quia flumen id auspicatur, quod sua sponte in amnem influit*. Ad auspicandum, inquit, flumina non prosunt, quæ ope humana, puta specu, inciliis ducta sunt, sed quæ sponte sua in amnem, hoc est, Tyberim influunt; non est autem dubium, quin loquatur de Peremni auspicio, quod dicebatur quoties quis amnem, aut aquam, quæ ex sacro

oritur, auspicato transibat. Ex sacro, id est, ex capite fontis. Nam capita omnium fontium sacra. 'Nunc ad aquæ lene caput sacræ.' Horat. Contra, quæ ex castellis aut dividualibus derivantur, non est sacra. Vide 'Petronia.' *Dac.*

² *Manalem lapidem*] Fulgent. Placides de locis obscuris: 'Labeo,' inquit, 'qui disciplinas Etruscas Tagetis et Bacchetidis 15. voluminibus explanavit, ita ait: 'Fibræ jecoris sandaracæ coloris dum fiant, manales tunc vereri opus est petras,' id est, quas antiqui solebant in modum cylindrorum per limites trahere pro pluvie commutanda inopia.' *Ant. Aug.*

Manalem lapidem] Immo: *Manale putabant esse ostium orci*. Ita enim nulla controversia legendum. *Manal*, seu *Manale* eleganter ostium manium. Inde manale sacrum erat sacrum Deorum manium. Varro de vita populi Romani libro II. 'Urceolum, aquæ manale vocamus, quod eo aqua in trulleum effundatur: unde Manalis lapis appellatur in pontificalibus sacris, qui tunc movetur, cum pluvie exoptantur. Ita apud antiquissimos manale, sacrum vocari quis non noverit, unde nomen illius?' Hæc Varro: ex cujus verbis novimus 'manale' sacrum etiam significare, cum hic etiam ostium inferorum exponatur a Festo. Sed de eodem utrumque intelligere non dubito, quamvis diverse ab utroque exponatur. Lo-

per quod animæ inferorum ad superos manarent, qui dicuntur manes. Manalem etiam^a lapidem vocabant petram quandam, quæ erat extra portam Capenam juxta ædem Martis, quam, cum propter nimiam siccitatem in urbem protraherent,^s insequeretur pluvia statim: eumque, quod aquas manaret, manalem lapidem dixere. Manare^a dicitur, cum humor ex integro, sed non solido

//////////

^s 'L. m. protraherent: quod rectius est quam protraherent.' Ful. Ursin.

NOTÆ

cus hic Varronis egregius, quem proximus, corruptissimus extat apud Nonium: et confusus cum altero ejusdem auctoris, qui priore loco citatur. Nam ita legitur apud Nonium, ubi explicat quid sit Trulleum: 'non quæ luxuriæ causa esse parata: ejus urceolum aquæ manalem vocamus.' Legendum enim: non quæ luxuriæ causa essent parata: et 11. Urceolum, aquæ manale vocamus, &c. Sed fallitur Varro in etymologiis, et sæpe, etiam aliquando prudens sciens. Nam non a *manando*, sed a *manibus* dictum: estque id vas, quod postea aquimanale vocatum: ut libræle et librile utrumque dicebatur. Glossarium: 'Aquimanale, χέρνιβον.' Distortius, in Pandectis Florentinis lib. 111. de supell. leg. *Aquiminale*. Jos. Scal.

Manalem lapidem] Non a *manando*, ut putat Paulus, sed a *Diis Manibus*. Et non male forsan Scaliger, qui legit: *Manale putabant esse ostium Orci*. *Manal*, seu, *manale* eleganter ostium manium: ut 'manale sacrum,' sacrum Deorum Manium: tamen nihil mutandum. *Dac.*

^a *Manalem etiam*] Fulgentius: 'Labeo, qui disciplinas Etruscas Tagetis et Bacidis quindecim voluminibus explicavit, ita scribit: 'Fibræ jacinoris sandaracci coloris dum fuant, mauales tunc verrere opus est pe-

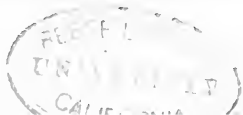
tras.' Deinde Fulgentius explicat: 'hoc est,' inquit, 'quas antiqui solebant in modum cylindrorum per limites trahere pro pluvie commutanda inopia.' *Jos. Scal.*

^b *Manare*] Festus videtur a *manando* deducere *mane*: postea a *mature*, unde *Matuta* dicta est. Alio loco a *Diis manibus*: sive quod *mana* bona dicerentur: unde *Matuta*, et *matura* dicuntur. Varro lib. v. 'Diei principium mane, quod tum manet dies ab oriente: nisi potius quod bonum antiqui dicebant manum.' Vide 'Mater Matuta.' *Ant. Aug.*

Manare] De eo dicitur, quod ex integro liquido fluit a Græco *μαννν*, quod liquidum et rarum significat. Alii deducunt a *νῆμα* quod *χέρμα*, *βέρμα*, fluxum, interpretatur Hesych. *Dac.*

Manare] Supple ita: *Manare solem solitos esse antiquos dicere ait, cum solis orientis radii splendorem jacere cæpissent: atque ideo primum diei tempus mane dictum: quævis magis id dicitur, quod manum bonum dicebant: unde est mature: quod id bonum, quod maturum: unde et Matuta dicitur. Quod Festus dicit ait, intelligit de Verrio, ut sæpe. Jos. Scal.*

Manare solem] Idem Varr. lib. v. 'Diei principium mane, quod tum manet dies ab Oriente, nisi potius, quod bonum antiqui dicebant manum.

nimis per minimas suas partes erumpit : quod ex Græco trahitur : quia illi non satis solidum *μανὸν* dicunt.

Manare solem antiqui dicebant, cum solis orientis radii splendorem jacere cœpissent, a quo dictum putabant mane. Alii dictum mane putabant ab eo, quod manum bonum dicebant.

Manare solem tunc solitos esse antiquos dicere, ait [FEST. *Ferrius, cum solis orientis radii splendorem jacere cœpissent : atque ideo primum diei tempus, mane dictum, quamvis magis id dicitur,⁹ quod manum bonum dicebant a mane, id est, a mature : quod id bonum est, quod maturum est : unde et mutata dicta quoque videtur mater.*

Mane a Diis manibus^b dixerunt, nam mana¹⁰ bona [PAUL. dicitur : unde et mater matura, et poma matura.

Manceps^c dicitur, quod manu capiatur.¹¹ Manceps dicitur, qui quid a populo emit, conducitve, quia manu sublata significat se auctorem emptionis esse : qui idem præ dicitur, quia tam debet præstare quod promisit, quam is, qui pro eo præ factus.¹²

9 Ed. Scal. *ad dicitur.*—10 Vet. lib. *mania.*—11 Legendum monent Scal. *Dac. capiat.*—12 Ed. Scal. *præstare populo q. p. q. i. q. p. e. p. factus est : quæ legenda monet* *Dac. ut viri docti, quam is pro quo præ factus est.*

NOTÆ

Ad ejusmodi religionem Græci, cum lumen affertur, solent dicere *φῶς ἀγαθόν.* Alii a diis manibus. Sed verosimilius est a manus dici, hoc est, bonus, clarus, lucidus. Ita Macrobi. lib. i. Saturn. cap. 3. et Servius Æneid. lib. iii. 'Manare' autem solem, quia Veteres luci et igni fluorem adtribuebant, ut alibi dictum est. *Dac.*

^b *Mane a Diis manibus*] Vide supra 'manare solem.' A manus dicta mater matuta : quasi manuta, converso *n* in *t*, matuta. Quæ fuit Ino Cadmi filia, Leucothea a Græcis dicta. Cicer. i. Tuscul. 'Quid Ino Cadmi filia?

Nonne Leucothea nominata a Græcis, Matuta habetur a nostris? A manus etiam maturus, quasi manurus. Etsi quidam a mando, quasi mundurus. Idem.

^c *Manceps*] Lege, *manceps dicitur quod manu capiat* ; est autem quasi *manuceps*, quia manu sublata se pluris esse licitatum significabat. Sublata enim manu vel digito licitationes fiebant. Cicer. iii. in Verr. 'Accurrunt tamen tutores ad tempus, digitum tollit Junius patruus.' Quæ in fine posita, sic legenda sunt, *quam is pro quo præ factus est : ut viri docti.* *Dac.*

Mancini fana^{13 d} appellabantur, quod Mancinus habuit insignem domum, quæ publicata est eo interfecto.¹⁴

Manducus,^e effigies in pompa antiquorum inter ceteras ridiculas formidosasque ire solebat,¹⁵ magnis malis, ac late dehiscens, et ingentem dentibus sonitum faciens, de qua Plautus ait in Rudente: Quid si aliquo ad ludos me pro manduco locem? Quapropter? clare¹⁶ crepito dentibus.

Manes Dii^f ab Auguribus invocantur: quod hi per [FEST.

13 Legendum monent Scal. *Dac. Mancini Tifata*: ut vet. ed.—14 Quidam vet. lib. apud Scal. *interempto*. Vide Notas.—15 ‘L. m. Manduci effigies in pompa antiquorum inter ceteras ridiculas, formidosasque res ire solebat.’ Fulv. Ursin.—16 In loco Plauti quidam lib. *Quia pol clare*.

NOTÆ

^d *Mancini fana*] Vetus editio, *Mancini Tifata*. Quare ergo mutatum est? *Tifata* sunt *iliceta*. Ita ergo in suas sedes, unde vi dejecta erat hæc vox, restitui jubeo. *Jos. Scal.*

Mancini fana] Lege: *Mancini Tifata*. Sic supra pro *Curii fana* restitui *Curii Tifata*. *Tifata* sunt *iliceta*. Hæc autem potentes domos maximè commendabant. Horat. Od. 10. lib. III. ‘Audis quo strepitu janua, quo nemus Inter pulcra situm tecta remugiat Ventis?’ Quem locum utinam ne attigisset vir elegantissimus Tan. Fab. qui rescribendum esse contendit *queis nemus*. Nempe *queis ventis*. Nam sic loci venustas perit, et sonat aliquid quod eruditæ aures vulnerat. Hujus loci ἔξῆς erat: ‘Audis quo strepitu janua, quo strepitu nemus remugiat ventis.’ Ita ut *strepitu* et *remugiat* ventis repetantur ἀπὸ κοινῶν. Atque id ego quidem eo libenter et studiosè moneo, ut a quo vulnus, ab eodem remedium etiam videatur allatum. Nihil enim in hisce literis delicatioribus possum, si possum aliquid, quod non viro illi acutissimo meique amantissimo acceptum debeat referri. *Dac.*

Delph. et Var. Clas.

^e *Manducus*] Liber antiquus Fulvii Ursini, *manduci effigies*. Locus Plauti Rudent. II. 6. ‘CH. Quid si aliquo ad ludos me pro manduco locem? LA. Quapropter? CH. Quia pol clare crepito dentibus.’ Hunc *μορμολυκεῖον* Græci vocant. De eo intelligendus hic locus Juvenalis Sat. III. ‘tandemque redit ad pulpita notum Exodinum, cum personæ pallentis liatum In gremio matris formidat rusticus infans.’ Vide ‘*Citeria*’ et ‘*Petreia*.’ *Idem*.

^f *Manes Dii*] Festi verba mutila ex Pauli epitome sarciri possunt paucis exceptis. *Aut. Aug.*

Manes Dii] *Manes* a *mano*, i. e. bono; quod *boni* sint. Alii per antiphrasim quia *immanes*. Prior sententiæ favet, quod ii Græcis *χρηστοί*: i. *boni* dicti sunt. Et *manes* lingua Sacrorum pro *mani*, ut ‘*sacres*’ pro ‘*sacri*’, ‘*patrires*’, ‘*matrimes*’, pro ‘*patri*’, ‘*matrini*’, et alia multa. Porro qui proprie *Manes* dicti fuerint magna inter eruditos quæstio fuit; aliis alia existimantibus. De iis multa Plato, Plotinus, Porphyrius, Proclus, Apuleius, &c. Notandum autem illud Melæ lib. 1. ‘*Augilæ*’, inquit, ‘*Ma-*

Pomp. Fest.

2 B

omnia ætheria terrenaque manare credebantur. Item Dii superi atque inferi dicebantur : quos ideo invocabant Augures quod hi existimabantur favere vitæ hominis.

Manes Dii ab Auguribus vocabantur, quod eos [PAUL. per omnia manare credebant, eosque Deos superos atque inferos dicebant.

Manuos¹⁷ in carminibus saliaribus Ælius Stilo¹⁸ signifi-

17 Conjicit Dac. *Manes* vel *Manos*: sed nihil affirmat.—18 Vet. lib. *Aurelius* vel *Ateius*.

NOTE

nes tantum Deos putant, per eos dejerant, eos ut oracula consulunt, precati quæ volunt; ubi tumultus incubere, pro responsis ferunt somnia.' Quæ verba, ex Herodoto fere transcripta, ab eodem Herodoto lucem capient, qui in Melpomene, ubi de Nazamonibus, ita scribit: 'Ὀμνύουσι μὲν τοὺς παρὰ σφίσι ἄνδρας δικαιοτάτους καὶ ἀρίστους λεγομένους γενέσθαι τούτους, τῶν τύμβων ἀπτόμενοι· μαντεύονται δὲ ἐπὶ τῶν προγόνων φοιτέοντες τὰ σήματα, καὶ κατενξάμενοι ἐπικατακοιμῶνται, τὸ δ' ἂν ἴδοιεν ἐν τῇ ὕψει, τοῦτω χρώνται. Leg. τούτων τῶν τύμβων, &c. 'Per defunctos, qui justissimi atque optimi apud illos fuisse dicuntur, jurant, illorum sepulcra tangentes: divinant ad suorum accedentes monumenta, et illic, ubi preces peregerunt, indormiunt, ubi quodcumque per quietem insomnium viderunt, eo utuntur.' Ut vides, Mela *manes* vocavit, quos Herodotus justissimi atque optimos vita defunctos. Qui viri quoniam in inferis degere putabantur, inde Plinius, cum hæc a Mela accepisset, sic mutavit, *Augilæ inferos tantum colunt*. Et post Plinium Solinus, *Augilæ vero solos colunt inferos*. Ita enim et Plinius et Solinus interpretandi: sed qui vere *Manes* fuerint omnium optime intellexit illustr. Hnetius, qui in doctiss. suis in Origenem observatio-

nibus ostendit vetustissimos Chaldæos et Ægyptios astrologos fortunæ sortem Lunæ tribuisse, ut dæmonis sortem Soli, hinc res ad animum pertinentes, illi res corporeas curæ esse existimantes. Inde Vettius Valens lib. iv. Anthol. cap. 5. docet Lunam esse fortunam in potestate habentem corpus et spiritum, Solem vero esse mentem et dæmonem animas ad res gerendas excitantem et moventem. Inde Sol, qui mens est, et genius, sive dæmon, ut vertunt LXX. Interpretes, Hebræis *meni* dictus, ut in illo Isaia: 'et impletis meni libamen;' et ut est apud Origenem *λατρεύοντες μηνί*, ex origine *mana*, id est *numerare*: quia Sol temporibus numerandis et dividendis præest. Atqui sors dæmonis seu genii, 'cujus in tutela ut quisque natus est, vivit,' ut ait Censorinus. Et 'natale comes qui temperat astrum,' ut loquitur Horatius, tribuebatur Soli ab antiquis astronomicæ disciplinæ magistris, et Sol ipse Dæmon appellabatur. Macrobius lib. i. Saturn. c. 19. Quemadmodum autem in illo Isaia cap. LXV. vs. 11. 'Qui ponitis mensam Gad,' (LXX. Interpretes *τῇ τύχῃ*,) 'et impletis meni libamen,' pro Luna sortem ipsi tributam, fortunam nimirum, propheta expressit; ita ad significandum Solem, sortem Soli deputatam, Dæmonem sci-

care ait bonos, et inferi Dii¹⁹ manes pro bonis dicuntur a suppliciter eos venerantibus, propter metum mortis; ut immanes quoque pro valde non bonis dicuntur.

Maniæ^h turpes, deformesque personæ. Manias [FEST. Ælius Stilo dici ait²⁰ ficta quædam ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant, quas alii maniolas appellant. Manias autem, quas nutrices minitantur pueris parvulis, esse larvas, id est, manes, quos Deos Deasque putabant, quosque ab inferis ad superos emanare credebant, ut Mania est eorum avia, materve. Sunt enim utriusque opinionis auctores.

Maniusⁱ agrum² Nemorensem Dianæ consecravit, a quo

19 Quidam vet. lib. *inferi unde dii*.—20 Al. *dicunt*.—1 Al. *vocant*.—2 Pro agrum Vett. edd. *Ægerius*. Vide Notas.

NOTE

licet, seu *meni*, notavit. Adeoque ex *meni* Hebraico prodiit Græcum *meni* Dæmon, seu genius, qui et Sol, unde *μῆνες*, Æolice *μᾶνες*, hinc Latini *manes*, qui et Genii. Serv. vi. Æneid. ‘Ergo manes genius dicit quos cum vita sortimur.’ *Dac.*

¶ *Manuos*] Forsan legendum vel *manes*, vel *manos*: nam *manis* dicebant pro *manus*; a quo *immanis*. In carmine saliare est ‘Cernis manus,’ i. e. ‘Creator bonus,’ ‘bonus genius.’ Quod hic forsitan alludit Festus. Nihil tamen affirmo, nam *manuus* dici quidem potuit. *Idem.*

^h *Maniæ*] Non solum terriculamenta infantium, sed et lactentium Deos præsidēs ita vocabant. Itaque et Varro ‘Cuninam’ et ‘Ruminam’ inter Manias censet. Cujus hæc verba: ‘Cato de liberis educandis: Hisce Maniabus lacte fit, non vino: Cunninæ, propter cunas; Ruminæ, propter rumam,’ &c. Male apud Nonium *manibus*. Jos. Scal.

Maniæ] Figuræ quædam ex farina

a nutricibus fictæ, ut terriculamenta infantibus objicerent, *maniæ* dictæ a *Mania*, Deorum manium matre vel avia. Glossæ Isidori, ‘Maniæ formidinum imagines.’ Erant et Maniæ Deæ lactentium præsidēs: itaque Varro Cunninam et Ruminam inter Manias recenset ex Catone his verbis: ‘Cato de liberis educandis: Hisce Maniabus lacte fit, non vino; Cunninæ propter cunas, Ruminæ propter Rumam, id est, priseco vocabulo mamam.’ Quod infra legitur. *Id est, manes quos*, paulo aliter in sched. ‘Id est, manes Deos Deasque, qui aut ab inferis ad superos manant, aut Mania est eorum avia materna, sunt enim,’ &c. *Dac.*

ⁱ *Manius*] Et hæc quoque male accepta sunt, non a Paulo, sed ab inferioris ætatis hominibus barbaris. In veteribus enim editionibus legitur, *Manius Ægerius Nemorensem Dianæ consecravit*. Ego lego, *Manius Ægerius Nemorensem Dianam consecravit*. Hic *consecravit* est, ἀφιδύσατο, signum

multi et clari viri orti sunt, et per multos annos fuerunt, unde proverbium: Multi Manii Ariciæ.^k Asinus³ Ca-

3 *Asinius* ed. Scal. in cujus marg. vir quidam doct. conj. *Sinnius*.

NOTÆ

Dianæ posuit. Notum est Nemorensem Dianam Aricinam dici: et regem Nemorensem ejus sacerdotem. *Jos. Scal.*

[*Manius*] Schedæ, *Manius Egeri... Memorcm.* Vett. Edd. *Manius Ægerius Nem.* &c. Legendum *Manius Agerius Nemorensem Dianam consecravit.* Et ita optime Scaliger. *Consecravit est, ἀφιδρῶσατο*, signum Dianæ posuit. Notum est Nemorensem Dianam Aricinam dici, et regem Nemorensem ejus Sacerdotem. Sueton. Calignl. cap. 35. 'Nemorensi regi, quod multos jam annos potiretur sacerdotio, validiorem adversarium subornavit.' Nemorensis Dianæ nemus et ritum describit Strab. lib. v. Cujus locum, quia male ab interpretibus acceptus est, ego sic verto: 'Danium autem quod vocant nemus, in sinistra parte viæ est, qua ex Aricia ad fanum Dianæ Ariciæ conscenditur. Ibiq; Dianæ Tauricæ signum consecratum ferunt. Nam et Barbaricus et Scythicus mos apud illud fanum obtinet. Perfuga enim ibi constituitur sacerdos, qui sacerdotem priorem sua trucidaverit manu, strictoque semper gladio est, insultus timens, ad eos propulsandos paratus.' Plinius, sed paulo aliter, de eadem re Servius vi. *Æneid.* 'Orestes,' inquit, 'post occisum regem Thoantem in regione Taurica, cum sorore Iphigenia, ut supra diximus, fugit, et Dianæ simulacrum inde sublatum hand longe ab Aricia collocavit. In hujus templo, post mutatum ritum sacrificiorum, fuit arbor quædam de qua infringi ramum non licebat: dabatur autem fugitivis potestas, ut si quis exinde ra-

mm potnisset auferre, monomachia cum fugitivo templi sacerdote dimicaret; nam fugitivus illic erat sacerdos ad pristinæ imaginem fugæ. Dimicandi autem dabatur facultas, quasi ad pristini sacrificii reparationem.' Hæc Servius. Hunc morem tangit. Ovid. lib. 1. de arte: 'Ecce suburbanae templum Nemorale Dianæ, Partaque per gladios regna nocente manu.' Inde satis liquet Latinos Ariciæ Dianæ Templum vocasse *Nemus*, et ipsam *Dianam Nemorensem*. Atqui apud Strabonem ita locum acceperunt interpretes, quasi de Dianæ Sylva; ita enim interpretati sunt: *Dianæ quod vocant nemus*: cum potius vertere debuissent *Danium*, sive *Dianæ templum*, quod vocant *Nemus*. Quod et Salmasio video in mentem venisse. Qui et in verbis Strabonis, pro ἀναβαλνοσιν εἰς τῆς Ἀρικίης ἱερὸν, recte emendavit, ἀναβαλνοσύης. Τῆς δὲ Ἀρικίης τὸ ἱερὸν. Quare sic vertendum: 'Danium autem, quod vocant nemus, in sinistra parte viæ est qua ex Aricia conscenditur. Estque Dianæ Ariciæ templum.' Strabo enim his verbis explicat vocem Ἀρεμισίον, *Danium*, id est, Dianæ templum, &c. Ego olim existimaveram alteram lectionem stare posse, sed de alio quodam fano Dianæ verba illa intelligenda, quasi dixisset Strabo, *Nemus* illud, sive templum Dianæ Nemorensis, esse in sinistra parte viæ, qua ad fanum aliud ejusdem Dianæ conscendebatur, quod fanum ad dextram ejusdem viæ situm fuerit. Nunc vero Salmasii conjecturam unice amplector. *Dac.*

^k *Multi Manii Ariciæ*] Hoc est, ut interpretatur Festus, multi clari viri

pito longe aliter sentit : ait enim turpes et deformes significari : quia maniae dicuntur deformes personae, et Ariciae genus panis fieri, quod manici appellatur.⁴

Manius¹ praenomen dictum est ab eo, quod mane [PAUL. quis initio natus sit : ut Lucius, qui luce.

Manliae gentis^m patriciae decreto nemo ex ea Marcus appellatur, quod M. Manlius, qui Capitolium a Gallis defenderat, cum regnum affectasset, damnatus, necatusque est.

Mansucium,^{s n} edacem, a mandendo scilicet.

Mansues^o pro mansuetus.

Mansues pro mansuetus dixit M. Cato in epistola [FEST. ad . . . mansues ad . . .

Mansuetum^p ad manum venire suetum : alii aiunt mansue-

//////////

4 Legendum monet Dac. qui manici panes appellantur. In ed. Scal. extat quod amici appellantur.—5 Al. Mansucum.

NOTÆ

ac fortes Ariciae, vel, ut Asinus Capito, multi viri turpes et deformes, quasi maniae, figurae deformes. Festi explicatio non potest ei displicere, qui meminerit sacerdotium *Arcinae Dianae* sola virtute potuisse parari et conservari. Sed Ateii Capitonis sententiam juvat hic locus Persii Sat. vi. ‘accedo Bovillas, Clivumque ad Virbi : praesto est mihi Manius haeres. Progenies terrae !’ Nam cum de clivo Aricino loquatur, Manium potius, quam alium nominavit. Ibi etiam vetus interpres : ‘Manium dicit deformem et ignotum hominem, eo quod Maniae dicuntur indecori vultus personae, quibus pueri terrentur.’ *Idem.*

¹ *Manius*] Verbum *initio* videtur adjectum. Varro lib. viii. ‘Forsitan ab eo, qui mane natus diceretur, ut is Manius esset, ut qui luci, Lucius.’ *Ful. Ursin.*

^m *Manliae gentis*] Vide Livium lib. vi. et Dionem lib. li. Inde Musonius apud Gellium lib. ix. cap. 2.

‘Simili autem,’ inquit, ‘exemplo ex contraria specie antiquos Romanorum audio praenomina patriciorum quorundam male de republica meritum, et ob eam causam capite damnatorum, censuisse, ne cui ejusdem gentis patricio inderentur, ut vocabula quoque eorum defamata atque demortua cum ipsis viderentur.’ *Dac.*

ⁿ *Mansucium*] Al. *Mansucum*, pro *manucum*, d mutato in s, quod rarissimum est. *Manducus* et *manduco* edax, a *mandendo* vel *manducando*. In Atellana Pomponii : ‘Magnus manducus camelus cantherius.’ *Idem.*

^o *Mansues*] Plant. Asin. i. 2. ‘Reddamego te, ex fera, fame mansuetem, me specta modo.’ *Idem.*

Mansues pro mansuetus] In verbis Catonis eruendis nihil juvant schedae. *Idem.*

^p *Mansuetum*] Proprie de feris dicitur, quae manum patiuntur, quasi manu, i. manni, suetum. *Idem.*

tum dictum, neque ex misericordia mœstum, neque ex crudelitate sævum, sed modestia temperatum. [PAUL. Mantare,¹ sæpe manere. Cæcilius in epistola: Jam [FEST. ore adeo manta. Jam hoc vide cæcus... animum adventus angit.⁶

Manticularia⁷ dicuntur ea, quæ frequenter in usu [PAUL. habentur, et quasi manu tractantur: frequens enim antiquis ad manus tergendas usus fuit mantiliorum, unde hæc trahitur similitudo.

Manticularum⁸ usus pauperibus in nummis recon- [FEST.

6 Verba Cæciliï ita legenda monet Scal. *Jam ohe adeo: manta jam: hoc vide Ut cæcus animum adventus angit.*

NOTE

¹ *Mantare*] Plaut. Pœnal. 1. 2. 'Quia herus nos apud ædem Veneris mantat.' Et alibi sæpe. Schedæ: 'jam ne adeo, manta,' &c. *Idem.*

⁷ *Manticularia*] Quæ ad manum sunt καὶ πρόχειρα, a manticulis ducta similitudine, quia cum iis manus extergeantur, ut frequenter manibus adhæreant necesse est. *Idem.*

⁸ *Manticularum*] Quot verba Pacuvii, totidem fere monstra errorum: et tamen pulcherrimam præsci sermonis notionem in se continent. Age igitur ita legamus: *Pacuvius: Ad manticulandum astu aggreditor. scite quid prome, erue. Item: Educ, i, manticulator: ita me facti oppressit jugo. item deinde: Aggreditur astu regem. manticulandum est hic mihi. Et: Machinam ordiris novam, Manticulatam astu, sanctiora adicis Juranda jura... Plantius hoc significare videtur... quibus quotidie Parvæ noxæ extergeantur. 'Planins,' inquit Festus, 'hoc significare videtur,' et quasi notionem verbi in eo quod sequitur: 'quibus noxæ extergeantur:' hoc est, illis verbis etymon verbi *manticulari* expressit Pacuvius, cum extergendi signifi-*

cum adjecit. Nam mantilibus extergentur manus, quæ antiquitus dicebantur *Manticulæ*. Unde *Manticularia* quæcumque erant ad manum, καὶ πρόχειρα, vocabant: quia nihil magis ad manum, quam Mantile. Sed verba Pacuvii conjungamus: *Machinam ordiris novam, manticulatam astu.* Sanctiora adigis juranda jura, quibus cotidie Parvæ noxæ extergeantur... pro dicis, emendavimus adicis, quod dicebant pro adigis. Notum est, quid sit 'adigere aliquem jusjurandum,' et quid Græcis ἐπακτὸς ὄρκος. Eleganter et quasi γνώμη παροιμιώδει definivit jusjurandum. Quid est jusjurandum? mantile, quo quotidianæ noxæ extergentur. Quod fere, quamvis alia allegoria extulit Læberius: 'Quid est jusjurandum? emplastrum æris alieni.' In illo versu, *Machinam, &c.* deest finis: in eodem, trajecta erant ex divisione membra, *manticula tactu, an: pro manticulatam astu.* In illo versu, *Educ, i,* verba illa, *ita me facti oppressit jugo,* idem valent ac Plantinum illud, *Ita me in ipso articulo oppressit.* In illo versu, *Aggreditur,* tertia a principio produ-*

dendis etiam nostro sæculo fuit, unde manticulari dicebantur, qui furandi gratia manticulas attrectabant. Unde poëtæ pro dolose quid agendo usi sunt eo verbo. Pacuvius: Ad manticulandum astu aggreditur; scit enim quid promeruerit.⁷ . . . modici manticulatur. . . . ita me facti oppressi jugo. Item deinde: Aggreditur astu regem; manticulandum est hic mihi. Et: Machinam ordiris novam manticula⁸ tactu, an sanctiora dicis jurejuranda. Plautus hoc significare videtur, quibus cotidie parvæ [PAUL. noxæ extergeantur.⁹

Mantisa¹ additamentum dicitur lingua Tusca,¹⁰ quod pon-

7 Vide Notas inf.—8 Vir doctus in marg. ed. Scal. conjicit *manticulæ*.—9 Ex schedis addendum monet Dac. *Frequens enim antiquis ad manus tergendas usus fuit manticularum*.—10 Vet. lib. *Oscæ*.

NOTÆ

citur: unde indefinito modo, *Aggredi*. Spero equidem hujus tam egregii loci a nobis restituti candidos lectores gratiam relatores. Sed illud prætereundum non est, quare jurejurando dixit extergeri noxas quotidianas. Allusit ergo ad satisfactiones, quæ fiebant, cum in gratiam redibatur: ejus exemplum habes apud Plautum Amphitruone: 'Mane, arbitrato tuo jusjurandum dabo, Me meam pudicam esse uxorem arbitrarier. Id ego si fallo, tum te, summe Juppiter, Quæso, Amphitruoni ut semper iratus sies:' et mos exigendi id a læsis, seu injuria affectis, extat in eadem fabula: 'Aut satisfaciat mihi: atque adjuret insuper, Nolle esse dicta, quæ in me insontem protulit:' ex his luculentè illustratur insignis locus Pacuvii. Habes et in Adelphis Terentii. *Jos. Scal.*

Manticularum] *Mantica*, et diminutive, *Manticulæ*, zonæ, quibus instar peræ Veteres utebantur, et inde *manticari* et *manticulari*, furari et dolose agere. Gloss. 'Manticularius, κλέπτης.' 'Manticulor τεχνάζομαι.' I-

tem dolose tentare. Gloss. Græco-Lat. 'πειράζω, tento, manculor:' dicebatur etiam et *manticulare*. Gloss. Isidor. 'Manticulare, fraudare vel decipere.' Nisi ibi etiam *manticulari* sit rescribendum. Sed nihil necesse. Gloss. Arabico-Lat. 'Manticulatio, fallacia vel lenocinium.' Immo etiam videri potest *manticulari* dictum fuisse pro mantilia sive manticulas colligere: i. res furtivas convasare, quo sensu fere Galli dicunt, *plier la toilette*. Quod et *manuare* dixit Laberius, a *manuis*, id est, manipulis. Gloss. 'Manua, manipulus.' Item Gloss. Græco-Lat. 'δράγμα, manipulus, manua, dragma.' *Dac.*

¹ *Mantisa*] Non est Tuscum, sed purum putum Latinum: *Mantisa*, pro *manutensa*: ut 'manterium' Varro pro 'manuterium': 'Tesum' antiqui pro 'tensum' dicebant, et 'pesum,' sen 'pessum,' pro 'pensum:' et 'passum' pro 'pansum.' Igitur *Mantisa*, sen *Mantissa*, quod melius est, et extat in quibusdam veteribus editionibus, dictum pro *Manutensa*, pro eo quod manu porrigitur, præter id,

deri adjicitur, sed deterius, et quod sine ullo usu est.
Lucilius: Mantisa obsonia vincit.

Manubiæ^u Jovis tres dicuntur¹¹ esse: quarum unæ sunt minimæ, quæ moneant placidæque sint: alteræ, quæ majores sunt, ac veniant cum fragore, discutiantque aut divellant, quæ a Jove sint, et consilio Deorum mitti existimentur: tertiæ his ampliores, quæ cum igne veniant; et quanquam nullum sine igne fulgur est, hæ pro-

11 Quidam lib. *creduntur*: et mox *placatæque* pro *placidæque*.

NOTE

quod ad pondus exigitur: ut sit mantisa caro, vel mantisa merx, *χειρότρονον κρέας*. Porrigitur enim manu, non datur pondere. Porro *Mantisam* pro *Mantesam* dictum non mirabitur, qui scit Veteres 'Pertisum,' pro 'pertesum,' et similia, dixisse. *Jos. Scal.*

^u *Manubiæ*] Sic Jovis fulmina Etrusco vocabulo dicta sunt, vel Græco, ut quidam volunt, a verbo scilicet *μανύω*, ostendo, et *βία*, virtus, potentia, quia iis Jupiter potentiam suam ostendit. Fulminum autem multa fuisse genera finxerunt Veteres, et eorum tria tantum Jovem ejaculari, quæ vocarunt *manubias*. Candidas scilicet, rubras, et atras: candidas quidem, con-illii, quæ monitoriæ, placidæque, seu lætæ, quare id solum fulmen placabile dixit Seneca alicubi: rubras vero, auctoritatis, quæ Diis inferioribus consciis cum fragore veniebant, vulneraque infligebant, tamen sine cujusquam cæde: tertias denique, id est, atras, status dicebant, quæ Deorum etiam superiorum consilio præter expectationem omnium superveniebant, ignitaque violenter discutiebant adreabantque, non sine significatione status publici privati que mutandi, sæpiusque cum hominum clade. Neque prorsus abs-

que ratione dixisse Veteres videntur primas manubias solius Jovis consilio fieri, cum eæ innoxia, de natura scilicet planetæ Jovis, qui benignus est: ad secundas vero adhiberi Deos minores, quos ego interpretor planetas Jove inferiores, quare eæ etiam violentiores: ad terias denique vocari Deos superiores, i. superiores stellas, quapropter eæ etiam violentissimæ, et non sine hominum clade. Et ad hanc manubiarum rationem respexisse videtur Tamerlanus, qui in obsidione urbium primo die candido tentorio utebatur, ut impunitatem sese dedentibus ostentaret; die sequenti, rubro, quo principum tantum cædem futuram significabat; tertio die tandem atro tentorio omnium interneccionem pollicebatur, si urbs caperetur. Etsi illud alio possit referri, ut et illa de manubiis, quæ a me supra posita sunt. Verum super vario fulminum genere ita a Veteribus lascivum est, ut quæcumque ab iis tradita sunt, pleraque somnia potius, ac deliramenta, quam physica axiomata sive metaphysica videantur, quæ ego ne chartis illinam. Vide, si lubet, Senec. lib. 11. Natural. Quæst. Plin. lib. 11. hist. nat. cap. 52. Et Servium ad illud I. Æneid. 'Disjecitque rates.' *Dac.*

priam differentiam habeant, quod aut adurant, aut fuligine deformant, aut accendant, quæ statum mutant Deorum consilio superiorum.¹²

Manum, et mentum,^x proverbium est ex Græco dictum: quod est, *πολλὰ μετὰ ξὺ πέλει κύλικος, καὶ χεῖλος ἀκροῦ*, Chalcantem vites ferentem quidam augur vicinûs præteriens, dixit errare: non enim ei fas esse novum vinum....

Manumitti^y servus dicebatur, cum dominus ejus, aut caput

//////////

12 Al. *superorum*.

NOTE

^x *Manum, et mentum*] Vide Gell. lib. xiii, cap. 17. et interpr. Lycophr. in Iambicis, et Eustathl. in t. Homeri Iliad. qui nihil de Chalcante, sed de aliis dictum referunt. Vide proverbiorum interpretes. *Ant. Aug.*

Manum, et mentum] Verba Græca sic Latine Erasmus: 'Multa cadunt inter calicem supernaque labra.' Qui et πέλει pro πέλει legisse videtur: quamvis et aliter fieri potuit: nam πέλει veteres omnes agnoscunt. Ceterum in verbis Festi non pauca desiderari fidem faciet hic locus Eustathii, qui de Ancæo narrat, quod ille de Calchante: ejus verba, i. Iliad. p. 77. Edit. Rom. Multos sus Calydonius interfecit: ὦν εἷς καὶ ὁ παρὰ Λυκόφρονι Ἀγκαῖος, ὃς ἀμπελῶνα κατὰ πολλὴν σπουδὴν φυτεύσας, καὶ ἀκούσας ποθὲν ὡς οὐκ ἂν ἴσως τοῦ ἐκεῖθεν οἴνου πίοι, καὶ ψευδῆ τὸν λόγον εὐχόμενος ἐλεγχεῖσθαι, ἦλθεν εἰς τοῦτο καιροῦ, ὡς τελεσφορήσθαι καρπὸν (lego καρπὸν) ἐκεῖθεν καὶ οἶνον ἐκθιθῆναι, οὗ ὡς ἐμελλεν ὁ Ἀγκαῖος πιεῖν, ἤλεγχε τὸν φοιβήσαντα· ὁ δὲ εἰπὼν τὸ παροιμαζόμενον, ὡς πόλλα μεταξὺ χεῖλους καὶ ποτηρίου, τῶς μὲν ἔδοξε γελῶσιος, ἐν ἀκαρεῖ δὲ κατεφάνη σπουδαῖος· ἀκούσας γὰρ οἱ (leg. ὁ) Ἀγκαῖος εὐθὺς τὴν περὶ τοῦ σους βοῴν ῥίπτει μὲν τὴν τοῦ οἴνου κύλικα, ἐκδραμῶν δὲ σπᾶ τὴν τοῦ θανάτου, πεσὼν ὑπὸ τῆ σὺ. Id est: 'Ex quorum numero secundum Ly-

cophonem fuit Ancæus, qui cum studiose vitem vesisset, et alicunde audiret fore, ut ex ea nunquam vinum gustaret, comprecatus illud effatum esse irritum, ad illud jam prope venerat, ut maturis racemis et expresso vino, jam jam ex eo esset gustaturus, vatem arguens, qui illud proverbium jactans, multa pocula inter et labra, tunc quidem deridiculus apparuit, sed puncto temporis diligens et verax repertus est. Nam Ancæus statim clamorem circa suem sublatum audiens, vini poculum e manibus abjecit, et excurrens sibi mortem accipit, interfectus a sne.' Ex his igitur si non ipsamet Festi verba, at saltem eorum sententiam facile elicies. Ancæi historiam aliquantulum immutata ex Aristotele narrat Didymus, aitque etiam Dionysium Thracem tradidisse illud proverbium ab Alcinoi morte vulgatum, quem, ut ait Homer. Odys. xxii. pocula tenentem labrisque jam admoventem Ulysses interfecit. Neque prætereundum ad hujus proverbii similitudinem effatum istud, 'inter os et offam,' de quo Gellius lib. xiii. cap. 16. Huic simile etiam istud, etsi aliunde natum, 'inter cæsa et porrecta:' quo usus Cicero ad Atticum lib. v. Epist. 18. *Dac.*

^y *Manumitti*] Pauli verba interpre-

ejusdem servi, aut alium membrum tenens dicebat: Hunc hominum liberum esse volo, et emittebat [PAUL. eum e manu.

*Manumitti*² dicebatur servus sacrorum caussa, cum [FEST. Dominus tenens modo caput, modo membrum aliud ejusdem servi, ita edicit, hunc hominem liberum esse Volo: ac pro eo x. x. auri, probi, profani mei solvo, ut priusquam digrediar, efficiatur juris sui. Tum his servum verbis e manu hominem liberum mittebat.¹³

13 Ed. Scal. 'emittebat eum e manu ejus tenens modo caput, modo membrum aliud ejusdem servi, ita edicite hunc hominem liberum esse volo: ac pro eo auri x. x. puri, probi, profani mei solvo ut priusquam digrediar, efficiatur juris sui dum his servum. Verbis e manu hominem liberum mittebat.' Vide infra.— 14 Vet. lib. Punice.

NOTE

tis vice fungentur verbis Festi, quæ reliqua sunt, quibus addi potest, quod ex Caio lib. i. Institut. refert Boëtius lib. iii. Topic. Vide 'Ambactus,' et 'Am.' *Ant. Aug.*

² *Manumitti*] Ita, ni fallor, implendæ sunt labes illæ: *Manumittens, modo caput, modo membrum aliud servi tenet, et dicit: Hunc hominem liberum esse volo: ac pro eo auri x. . . . solvit, ut, priusquam digreditur, efficiatur juris sui, dum his verbis hominem liberum mittit.* Nou dubium, quin intelligat dominum solvere vicesimam pro liberato servo: de qua lata est lex Manlia, ut ait Livius libro septimo. Epictetus apud Arrianum libro ii. *ἴταν οὖν στρέψῃ τις ἐπὶ στρατηγῷ τὸν αὐτοῦ δοῦλον, οὐδὲν ἐποίησεν; ἐποίησε. τί; ἔστρεψε τὸν αὐτοῦ δοῦλον ἐπὶ στρατηγῷ. ἄλλο οὐδέν; ναί. καὶ εἰκοστὴν αὐτοῦ δοῦναι ἀφείλει. τί οὖν; ὁ ταῦτα παθὼν οὐ γέγονεν ἐλεύθερος; Item libro iii. ὁ δοῦλος εὐθὺς εὐχεται ἀφεθῆναι ἐλεύθερος. διὰ τί; δοκεῖτε ὅτι τοῖς εἰκοστώναις ἐπιθυμῆι δοῦναι ἀργύριον. Quænam sum-*

ma hic definienda sit, non video; neque quare auri potius, quam fortunarum vicesima. Sed et in manumissionibus, quæ fiebant sacrorum causa, pendebatur auri nescio quid. Vide in 'Puri:' adeo, ut nulla manumissio non esset vectigalis, quomodo loquitur Tertullianus. *Jos. Scal.*

Manumitti dicebatur] Hæc luxata fuerant; et prior pars hujus capituli ad hæserat post *mutum* his vestigiis. . . . *Ser. . . . sacrorum. . . . id antem inde factum est, quod post mutum continuo hunc manumittendi morem Festus explicarat. Notum est antem dominum solvisse vicesimam pro liberato servo, de qua lata est lex Manlia: lib. vii. cap. 16. Epictet. apud Arrian. lib. ii. et lib. iii. in manumissionibus etiam, quæ fiebant sacrorum causa eadem pecunia solvebatur, adeo ut nulla manumissio non esset vectigalis, quomodo loquitur Tertullianus, ut optime notavit Scaliger. Vide infra in 'Puri.' *Dac.**

Mapalia^a casæ Pœnice¹⁴ appellantur, in quibus [PAUL. quia nihil est secreti, solet id vocabulum solute viventibus objici, Cato libro quarto Originum: Mapalia vocantur ubi habitant, ea quasi cohortes^c rotundæ sunt. Marcus deminutivum a Marco. Marspedis,^d sive sine R litera Maspedis impreca- [FEST.

NOTE

^a *Mapalia*] Ait hominib. solute viventibus exprobrari vocem *mapalia*: et verum est. Seneca, ἀποκολοκυντώσει, 'Ego,' inquit, 'P. C. interrogare vobis permiseram: vos mera mapalia fecistis. Volo servetis disciplinam curiæ.' 'Mera mapalia fecistis:' hoc est, susque deque habuistis, et dissolute potius egistis: vel potius: Vos, o inepti et dissoluti, id fecistis. Vide, quam bene locus ille ex Menippea Senecæ hujus loci collatione illustretur, et tamen mirum, quantum negotii facessit viris doctissimis, qui in loco Senecæ exponendo plurimum æstuarunt. *Jos. Scal.*

Mapalia] Eadem et *magalia*. Nisi quod in *mapalia*, *ma* est breve, quod in *magalia* producitur. Virg. iv. *Æneid.* 'Ut primum alatis tetigit magalia plantis.' Et lib. i. 'Miratur molem Æneas, magalia quondam.' Ubi Servius: 'Magalia Antistoichon est: nam debuit magaria dicere, quia magar, non magal, Pœnorum lingua villam significat. Cato originum primo: Magalia ædificia quasi cohortes rotundas dicunt; alii magalia casus Pœnorum pastorales dicunt.' Ut vides, locum Catonis, quem Noster e quarto, e primo Servius attulit, et non leviter immutatum. *Magar* autem ab Hebræo *magur*, habitatio. A *magur*, variante dialecto, Pœni fecere *magar*, et Pœni quidem *magar*, sive *magara*, sive *megara*, vocabant partem eam Carthaginis, quæ Byrsam cingebat, et habitationi civium relinquebatur.

Dac.

^c *Cohortes*] Vide 'Cortina.' *Idem.*
^d *Marspedis*] Filium Martis significare putarem: nisi me auctoritas Messallæ moveret. *Ant. Aug.*

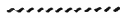
Marspedis] Corrige ex judicio Adriani Turnebi, quo doctiorem nostra non tulit ætas, in *precatione Solitaurilium*. Quicquid dubitet Messalla, constat in formula solitaurilium, ad lustrandum agrum ambarvali sacrificio, solum Martem nominari: MARSPITER TE PRECOR, &c. ut constat ex Catone Titulo CXLi. Pro quo suspicor *Marspedis* dictum a Veteribus. At, quod putant doctissimi viri *Marspedis* esse, Martis filium, hoc est, Martis παῖδα, plane est Horatianum, 'Humano capiti cervicem equinam.' Quare merito explodendum. Sed illud notandum, Martem in Solitaurilibus, aut aliis precationibus rusticorum, non esse alium, quam Silvanum: propterea conjunctum aliquando vocatur Mars Silvanus. *Idem* Cato: 'Votum probubus, ut valeant, sic facito: Marti Silvano in silva interdus,' &c. De quo sic in libris de limitibus agrorum: 'Omnis possessio tres Silvanos habet: unus dicitur domesticus, possessioni consecratus; alter dicitur agrestis, pastoribus consecratus; tertius dicitur orientalis: cui est in confinio lucus positus: a quo inter duo pluresve fines oriuntur. Ideo inter duo pluresve est lucus.' De tertio intelligi apud Catonem necesse est. Primus vocatur etiam Silvanus la-

tie, sesila¹⁵ vallium,^e quid significet, ne Messalla quidem augur in explanatione auguriorum reperire se [PAUL. potuisse ait.

Martialis^f campus in Cœlio monte dicitur, quod in eo Equiria solebant fieri, siquando aquæ Tiberis campum Martium occupassent.

Martias Kalendas^g matronæ celebrant,¹⁶ quod eo die Junonis Lucinæ ædes coli cœpta sit.¹⁷

Martius mensis^h initium anni fuit et in Latio, et post

15 Ed. Scal. *impudicitia, sesita*. Vir doct. in marg. ejusdem ed. conjicit *solita* pro *sesita*. Vide Notas.—16 Ed. Scal. *celebrabant*.—17 Pro *sit* quidam vet. lib. *erat* vel *est*.

NOTÆ

rum: ut in illa inscriptione, quæ extat Romæ:

SILVANO
SANCTO
LARVM
PHILEMON
P. SCANTI
ELEVERTI
D. D.

alterius, hoc est, Silvani agrestis, mentio est in altera inscriptione, quam ex fide doctissimi amici nostri Aldi Manutii huc exscripsimus:

SILVANO
AG. SACRVM
IN MEMORIAM
C. RVFI. ANTHI
IIIII VIRI
TALVS. LIB.
D. D.

et de eodem intellexit Ovidius: 'nec, dum degrandinat, obsit Agresti Fauno suppositis pecus.' Tertii mentio est apud Horatium in Epodis: 'et te, pater Silvanæ, tutor finium.' *Mars pedis* igitur, et *Mars pater*, apud Catonem intelligendus est, Mars Silvannus orientalis agrestium, in interfinio duum aut plurium agrorum: est autem

ex jure veterum Atheniensium. Nam in sacramento, cui dicebant *ἐφηβοί*, adjiciebatur *ἴστρος θεοί ἔγραυλοι*. Deinde ponit eos, *Ἐνυάλιος, Ἄρης, Ζεὺς*. ubi *Ζεὺς* etiam est, quem dapalem Cato vocat. *Jos. Scal.*

^e *In preceatione solitaurilium*] Vide 'Solitaurilia.' *Dac.*

^f *Martialis*] Ad verbum Ovidius in Fastis III. 'Altera gramineo spectabilis Equiria campo, Quem Tiberis curvis in latus urget aquis. Qui tamen ejecta si forte tenebitur unda, Cælius accipiet pulverulentus equos.' *Jos. Scal.*

Martialis campus] Vide 'Equiria.' *Dac.*

^g *Martias Kalendas*] Iis matronæ Junoni et Marti supplicabant, ideoque *matronalia* dictæ sunt; et 'matronales ferias' vocat Tertullian. Vide Ovid. Fast. lib. III. Et veteres Horatii interpretes ad Od. 7. lib. III. 'Martiiis cælebs quid agam Kalendis.' *Idem.*

^h *Martius mensis*] Annum in decem menses divisit Romulus, et primum genitori dicavit, qui ab eo Martius. Tamen ante Romam conditam non

Romam conditam, eo quod gens erat bellicosissima, cuius rei testimonium est, quod posteriores menses, qui annum finiunt, a numero appellati, ultimum habent Decembrem.

Mas deminutive facit masculus.

[FEST.

Masculina,ⁱ et fœminina vocabula dici melius est secundum Græcorum quoque consuetudinem, qui non ἀνδρικήα et γυναικεία, sed ἀρσενικά, dicunt, et θηλυκά.¹⁸

Masculino genere^k parentem appellabant antiqui etiam

18 ‘Masculina] Videtur deesse: ἀρσενικά καὶ θηλυκά dicunt.’ Ant. Aug.

NOTÆ

omnibus Italiæ populis primus fuit. Nam Albanis erat tertius, Phaliscis quintus, sextus Hernicis. Vide Ovid. Fast. III. *Idem*.

ⁱ *Masculina]* Constat enim et Veteres dixisse nomina virilia, et muliebria, ut Varro. Item nomina virilis, et muliebris sexus. Deesse in fine hæc non dubium: qui non ἀνδρικήα, καὶ γυναικεία ea, sed ἀρσενικά, καὶ θηλυκά vocant. Jos. Scal.

Masculina et fœminina] Ex Varrone constat Veteres dixisse nomina ‘virilia’ et ‘muliebria,’ item nomina ‘virilis’ et ‘muliebris sexus.’ Sed ex Festi iudicio melius *masculina* et *fœminina* dicuntur, secundum Græcorum consuetudinem, qui ea non ἀνδρικήα, id est, virilia, et γυναικεία, id est, muliebria, sed ἀρσενικά καὶ θηλυκά vocant, hoc est, masculina et fœminina. *Dac.*

^k *Masculino genere]* Masculino genere ait dixisse *malo cruce* C. Gracchum in ea, ‘in Popilium posteriore,’ et non adducit exemplum. Item in ea, ‘in Popilium et matronas.’ Citatque exemplum, ubi *malo cruce* masculino genere usurpavit Gracchus. Quid est, citare bis eandem orationem non tanquam eandem, sed tan-

quam alteram? Deinde, quid istud rei est, in *Popilium*, et *matronas*? nota est causa inimicitiarum inter Popilium, et Gracchum, de matronis ne verbum quidem. Quare hoc ἀπόρημα docti viri cum viderent, conati sunt emendare ita: *Item cum idem in Popilium et Mathonem ait.* Ut illud in *Mathonem* successerit in locum τοῦ in *matronas*. Laudo conatum, mallet tamen non conjecturas suas, sed rem ipsam margini chartæ commendassent. Nam sane ita scribendum erat: *Item cum idem in populum, et matronas ait: eo exemplo instituto dignus fuit, qui malo cruce periret.* Vide quam dissimilia hæc sint pristinae lectioni: partim enim verba Festi putabantur esse, quæ nunc omnia sunt Gracchi: exprobrat adversario duo Gracchus, et quod in populum debacchatus sit, quem qui offendunt, majestatis postulatur, et in matronas, qui sexus, omnium consensu, multis privilegiorum præiudiis munitur: propterea vocat malum exemplum, est enim et contra leges, et contra bonos mores. Hujus orationis Gracchi in Popilium mentio extat etiam apud Cellium.

Jos. Scal.

Masculino genere] Parentem pro ma-

matrem; malo cruce masculino genere cum dixit Gracchus in oratione, quæ est in P. Popilium posteriore,¹⁹ tam repræsentavit antiquam consuetudinem, quam hunc frontem, atque hunc stirpem iidem antiqui dixerunt: et rursus hanc lupum, et hanc metum. Item cum idem in Popilium et matronas ait, eo exemplo instituto. Dignus fuit qui malo cruce periret.

Matellio,¹ deminutivum a matula.

[PAUL.

Materfamilia^m non ante dicebatur, quam vir ejus pater-

19 Ed. Scal. *posteriorem*. Vide Notas.

NOTE

tre, 'cruce,' 'stirpem,' 'frontem' masculino genere dixisse Veteres constat, ut 'lupum,' 'metum' feminino. Exempla pete a Nonio. Sed male hic duas C. Gracchi orationes a Festo laudari putarunt viri docti, cum de una tantum mentio facta sit, ut optime monuit Scaliger. Nam quæ in fine leguntur, *Item, &c.* non Festi sed Gracchi verba sunt ex ejus oratione, 'in P. Popilium posteriore.' *Item*, inquit Gracchus, *cum idem* (nempe Popilius) *in populum, et matronas ait* (sic optime correxit Scaliger, cum male alii *in Popilium et Mathonem*) *eo exemplo instituto, dignus fuit, qui malo cruce periret.* Adversario suo Popilio Gracchus duo exprobrat. Et quod in populum debacchatus sit, quem qui offendunt majestatis postulantur, et in matronas, qui sexus, omnium consensu, multis præsiidiis munitur, atque adeo quod tale exemplum dederit, (est enim contra leges et contra bonos mores,) dignum fuisse eum 'qui malo cruce periret.' Hujus orationis Gracchi in Popilium mentio extat etiam apud Gellium. *Dac.*

¹ *Matellio*] 'Matellio a matula dictus, et dictus posteaquam longius a figura matula discessit.' Varro. Ma-

tula, matella, matellio, vas aquarium, ἀγρῶνα, item vas ad urinam recipiendam. Gloss. 'Matella, οὐρητρῖς, ἀμῖς.' *Idem.*

^m *Materfamilia*] Quæ hic habet Festus, ea, partim vera, partim falsa sunt. Verum est matremfamilias non antea dictam, quam vir ejus paterfamilias. Nam materfamilias proprie, ut ait Servius IX. *Æneid.* illa dicitur, quæ in matrimonium convenit per conventionem. Nam per quandam juris solennitatem in familiam migrat mariti. Verum est etiam non plures una, hoc nomine, in una familia. Neque enim in una familia plures uxores. Hunc locum pessime accepit doctissimus Hotomanus, qui ait, non consentaneum esse, ut si socrus vivat, quæ materfamilias appelletur, nurus eandem dignitatem obtineat. Immo maxime consentaneum et verum est, tam nurum, quam socrum matremfamilias dictam. Quod addit Festus, 'sed nec vidna hoc nomine,' verum est, antiquæ illius consuetudinis habita ratione; neque enim materfamilias dici poterat, quæ desierat esse in viri familia. Postea tamen, tam vidua, quam nupta, ut *matrona*, sic et *materfamilias* diceba-

familiæ dictus esset: nec possunt hoc nomine plures in una familia præter unam appellari: sed nec vidua hoc nomine, nec quæ sine filiis est, appellari²⁰ potest.

Mater matuta,ⁿ manes, mane, matrimonium, materfamilia, matertera, matrices, materia¹ dictæ videntur, ut ait Verrius, quia sint bona: qualia scilicet sint, quæ sunt matuta: vel potius a matre, quæ est originis Græcæ.

Mater matuta manis, mane, matrimonium, mater familia [FEST. *milia, matertera, matrices, materia dictæ videntur, ut ait Verrius, quia sint bona: qualia scilicet sint, quæ sunt matuta. Vel potius a matre, quæ est originis Græcæ μήτηρ.*

Matrem matutam^o antiqui ob bonitatem appella- [PAUL. bant, et maturum idoneum usui,² et mane principium diei, et inferi dii manes, ut suppliciter appellati bono essent, et in carmine Saliari, Cerusmanus, intelligitur creator bonus.

Matertera,^p matris soror, quasi mater altera, Matertera patris et matris, mihi magna mater est.³

20 Quidam lib. vocari.—1 Vet. lib. *materies*.—2 Legendum monet Dac. *esui*.—3 Idem legit *matertera est*.

NOTÆ

tur; pro eadem enim *matrona* et *materfamilias*. Quod in fine legitur, *nec quæ sine filiis est*, id omnino falsum, ut ex superioribus patet. Nisi dicas cum Hotomano, nomen illud in conventionem nuptis datum propter omen, a matris nomine non adeptum, sed cum spe, et omine mox adipiscendi. Ut de matronis tradit Gellius lib. XVIII. cap. 6. *Idem*.

ⁿ *Mater matuta*] Ex his Pauli verbis sarcienda sunt, quæ sequuntur, Festi verba: una tamen litera diversa est; *manis* enim pro *manes* est scriptum, librarii, ut opinor, errore. *Ant. Aug.*

Mater matuta] *Matuta, manes, mane a mano*: id est, bono: non a *matre*. At *matrimonium, materfamilia, Matertera, matrices, materies*, non a *mano*,

sed a *matre*, quæ Græcè μήτηρ, Dorice μάτηρ. *Dac.*

^o *Matrem matutam*] Vide ‘mane a Diis manibus.’ Infra pro *usui* legendum *esui*. ‘Et in carmine Saliari cerus manus.’ *Cerus manus* optime interpretatur Festus ‘creator bonus.’ Neque tamen *cerus a cereo* antiquo verbo, ut ipse putavit, sed *cerus est, genius*; ut a ‘carnimen,’ ‘carmen;’ ‘genimen,’ ‘germen;’ ita ‘genius,’ ‘gerus,’ et C pro G, ‘cerus.’ Et *cerus manus* vetustissima lingua, ‘genius bonus.’ Et ita in Janualio carmine dictus Janus, qui in Pontificum indigitantis, ‘Janus pater.’ Et apud Catonem in originibus, ‘Janus genius.’ Vide Meurs. Exerc. Crit. part. 3. lib. III. cap. 1. *Idem*.

^p *Matertera*] Matris soror, non qua-

Matralia,⁴ Matris Matutæ festa.

Matrici⁴ cognominantur homines malarum magnarum atque oribus late patentibus.

Matrimes, ac patrimes⁵ dicuntur, quibus matres et patres adhuc vivunt.

Matronæ⁴ a magistratibus non submovebantur, ne pulsari,

4 Vett. edd. *Mattici* vel *Martici*. Vide inf.

NOTÆ

si 'mater altera,' ut putat Paulus; est enim a *matre* tantum, ita ut *tera* sit vocis productio. *Idem*.

⁴ *Matralia*] Tertio Id. Junii: 'Ite, bonæ matres, (vestrum matralia Festum,) Flavaque Thebanæ reddite liba Deæ.' Ovid. vi. Fast. Matutæ libum proprie *Testuatium* dicebatur. Varr. lib. iv. 'Testuatium, quod in testa calda coquebatur, ut etiam nunc matralibus id faciunt matronæ.' *Idem*.

⁴ *Matrici*] Explicatum a nobis in Conjectaneis. *Jos. Scal.*

Matrici] *Lege mattici*. *Mattici* autem homines magnarum malarum non quasi *malattici*, sed quia *μαρβάς* Veteres maxilla vocabant; unde etiam *γυδάρες* in comædia, gulosi. *Dac.*

⁵ *Matrimes ac patrimes*] *Matrimes* ac *patrimes* sacrorum lingua, pro *patrimi* ac *matrimi*. Sic apud Plautum 'porci sacres,' pro 'sacri:': sic 'manes' pro 'mani,' &c. *Matrimi* *patrimi* autem, vel *matrimi* et *patrimi* dicebantur, quibus uterque parens superstes erat, Græcis *ἀμφιθαλείς*. Contra quibus alter tantum parens erat, *matrimi*, si mater, *patrimi*, si pater. Ut apud Catull. 'patrima virgo,' Minerva, quæ Jovem tantum, patrem et matrem ciet. Græcis *ἑτεροθαλείς*. Sic pater *patrimus* dicebatur, qui pater erat et patrem habebat. Infra Festus. *Idem*.

⁴ *Matronæ*] Ex his verbis, quæ sequuntur Festi verba poterunt recte

conscribi. Et videndum est, an ad hæc pertineant, quæ de Vestali Claudia produntur, quæ patrem complexa de curru se detrahi passa non est. Cicero pro Cælio. Valer. Max. lib. v. cap. 4. Suet. in Tiberio cap. 11. *Ant. Aug.*

Matronæ] *Matronæ a magistratibus non summovebantur, ne pulsari, contrectarive viderentur, neve gravida concuterentur*: quam enim primam hoc jure usam ait Verrius, eam ceteris exemplum dedisse: adeo, ut nec cum uxoribus adessent, quo descenderent, cogi viros a magistratibus: quod communi vehiculo vehitur vir et uxor. Media si non penitus ipsis verbis Festi concepta sunt, at saltem a sententia ac mente Festi propius absunt. De Vestali, quod monent docti viri, id vero exemplum locum hic non habet. Nam et Vestales matronæ non erant: et quod essent *ἀνέταφοι*, id non privilegio fœminarum ac sexus, sed jure sacerdotii ac dignitatis, consequabantur. *Jos. Scal.*

Matronæ] Hoc pendet e veteri Romanorum more, quo magistratibus, puta Consulibus, Prætoribus, Interregibus, &c. Dictatoribus, per vias ambulantiibus, lictores apparebant, qui populum summovent, et e via juberent decedere. Ab iis autem solæ matronæ non summovebantur; ut nec Vestales. Sed hoc illæ matronarum ac

contractarive viderentur, neve gravidæ concuterentur. Sed nec viri earum sedentes cum uxoribus in vehiculo descendere cogebantur.

Matronæ magistratibus^u non *summovebantur, ne* [FEST. *pulsari, contractarive viderentur, neve gravidæ concuterentur, ob quam etiam causam ait Verrius: neque earum viros sedentes cum uxoribus de essequo descendere coactos a magistratibus: quod communi vehiculo vehitur vir, et uxor.*

Matronas^x appellabant eas fere,⁵ quibus stolas [PAUL. habendi jus erat.

Matronis^y aurum redditum cum legitur, hoc significare videtur, quia matronæ contulerunt ornatus sui aurum ad Capitolium a Gallis Senonibus liberandum, quibus postea est redditum a populo Romano.

Matronis . . . to ait,^z quod *videtur hoc significare:* [FEST.

5 Vet. lib. fore.

NOTÆ

sexus prærogativa, hæ sacerdotii et dignitatis jure, consequebantur. *Dac.*

^u *Matronæ magistratibus*] *Infra de essequo* antique pro *de esse*. Idem.

^x *Matronas*] Stola usus matronis tantum, id est, pudicis et honestis mulieribus concessus. Quia ea honestioris erat cultus. Famosæ vero mulieres, non stolatæ, sed togatæ procedere cogebantur. Unde Martialis. 'Vis dare, quæ mernit munera, mitte togam.' *Idem.*

^y *Matronis*] Verba Festi ex Pauli epitome cognovimus. Item ex Livio lib. v. apparet bis matronas aurum contulisse, Veiiis a Camillo captis, et urbe a Senonib. capta præter Capitolium. Apollini autem donum Delphos cratera aurea portata est ob decunnam voti, quo se damnaverant Veiiis captis. *Matronis aurum restitutum* dicit lib. vi. Plutarch. in Camillo doni Apollini dicati meminit. Plin. l. xxxiii. c. 1. id aurum in Jo-

vis cælla collatum mansisse scripsit ad Pompeium Magnum. Vide 'Pilentis.' *Ant. Aug.*

Matronis] Magis odoramur, quid voluit Festus, quam, ut verba in numerato edere possimus. *Jos. Scal.*

Matronis aurum redditum] Bis aurum matronas contulisse docet Livius, semel captis Veiiis, ut inde votum Apollini solverent: Livius lib. v. cap. 25. et 28. et iterum ut summa pactæ mercedis Gallis confieret, qua adduci se posse dicebant, ut Capitolii obsidionem relinquere: idem cap. 50. *Dac.*

^z *Matronis . . . to ait*] Quod initio deest ita supplendum: *Matronis aurum redditum Atcius Capito ait.* Vide 'Pilentis' et Liv. lib. v. cap. 25. 28. et 50. *Apolloni* autem pro *Apollini* antiqua scribendi consuetudine. Sic in æreo numismate: 'Apolloni Sancto.' *Idem.*

matronis fuisse restitutum aurum ex quo P. R. crateram fecerat et eam Apolloni Delphos miserat, ut est testimonio index tabella: quod quidem aurum dederant matronæ ornatui demptum suo, ut votum solveretur Apolloni: quidam dicunt de eo potius esse intelligendum quod contulerunt olim matronæ ad Capitolium a Gallis Sononib. liberandum. id postea⁶ redditum est a populo Romano.

Matula,^a vas urinæ.

[PAUL.

Mavortem^b poëtæ dicunt Martem.

Maximæ^c dignationis Flamen Dialis est inter [FEST. quindecim Flamines, et cum ceteri discrimina majestatis suæ habeant, minimi habetur⁷ Pomonalis, quod Pomona levissimo fructui agrorum præsidet pomis.

Maximam hostiam^d ovili pecoris appellabant, non [PAUL. ab amplitudine corporis; sed ab animo placidiore.

Maximi annales^e appellabantur, non magnitudine; sed

6 Ed. Scal. *liberandum, id est postea, &c.*—7 'Lege *minimæ habetur, &c.* nempe, *minimæ dignationis.* In vett. libb. *minime.*' Dac. Ed. Scal. *minimi habetur.*

NOTÆ

^a *Matula*] Vide 'Matellio.' *Idem.*

^b *Mavortem*] Vide 'Mamers.' *Id.*

^c *Maximæ*] Vide 'Ordo sacerdotum:' et decem Flaminum nomina ponit Varro lib. iv. et vi. de Lingua Lat. Dialis, Martialis, Quirinalis, Volcanalis, Voltornalis, Palatualis, Furi-nalis, Floralis, Falacer, Pomonalis. Adde Carmentalem ex Cicerone in Bruto, Portumnalem ex Festo, Persillum Virbialem ex marmoreis monumentis: item Divi Julii, et Divi Augusti ex eisdem, et eorum temporum historia. *Ant. Aug.*

Maximæ dignationis] Vide 'majores Flamines.' *Dac.*

^d *Maximam hostiam*] Victimæ de majoribus animalibus dicebantur, hoc est, armentis, etiam si lactentes essent: hostiæ de minoribus, etiam si

opimæ καὶ τέλειαι. Inter victimas taurus præstabat. Virgilius, 'et maxima taurus Victimæ,' inter hostias ovis, ut hic vides, et ratio postulat: in gregibus enim, quis sues et capras præferat ovibus? ergo maxima victimæ, taurus: maxima hostia, ovis. Hæc est ratio, non quam affert Verrius, aut Festus. *Jos. Scal.*

^e *Maximi annales*] Cicer. ii. de Oratore: 'Erat enim historia nihil aliud, nisi annalium confectio: cujus rei, memoriæque publice retinendæ causa, ab initio rerum Romanarum usque ad P. Mucium, Pontificem maximum, res omnes singulorum annorum mandabat literis Pontifex maximus, referebatque in album, et proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi: ii quietiam nunc an-

quod eos Pontifex maximus consecrasset.⁸

Maximum Prætorem^f dici putant alii eum, qui [FEST. maximi imperii sit : alii, qui⁹ ætatis maximæ : pro collegio quidem augurum^g decretum est ; quod in salutis augurio^h Prætores majores, et minores appellentur, non ad ætatem, sed ad vim imperii pertinere.

Maximus Curio,ⁱ cujus auctoritate curiæ, omnes- [PAUL. que curiones reguntur.

Maximus Pontifex^k dicitur, quod maximus rerum, quæ ad

8 Quidam liber vetus *confecisset* pro *consecrasset*.—9 Ed. Scal. *quia*.

NOTE

nales maximi nominantur.' Et Servius lib. 1. *Æneid*. 'Ita autem,' inquit, 'Annales conficiebantur : tabulam dealbatam quotannis Pontifex maximus habuit, in qua, præscriptis consulum nominibus et aliorum magistratum, digna memoratu notare consueverat domi militiæque, terra marique gesta per singulos dies, cujus diligentia annos commentarios in octoginta libros veteres retulerunt : eosque a Pontificibus maximis a quibus fiebant annales maximos appellarunt.' In verbis Festi pro *consecrasset* liber quidam melius *confecisset*. Idem.

^f *Maximum prætorem*] Sic in carmine Marcii vatis : 'His ludis faciendis præsit is prætor, qui jus populo, plebique dabit summum.' Livius lib. xxv. Macrob. lib. 1. Saturn. De Salutis augurio Cicero lib. 1. de Divin. Tacitus lib. xii. Dion. lib. xxxvii. *Ant. Aug.*

Maximum Prætorem] Hoc est, urbanum, qui *major* etiam et *honoratus* dicebatur. Quia jus populo plebique dabit summum, ut est in carmine Marcii vatis apud Livium lib. xxv. cap. 12. non autem quod ceteris erat

ætate provecior. Vide 'major Consul.' *Dac.*

^g *Pro collegio augurum*] Collegium, societas eorum, qui eandem artem tractant. Sic collegium fabrorum, collegium Pontificum, &c. *Idem.*

^h *In salutis augurio*] Salutis augurium per 44. annos intermissum Augustus restituit. Erat modus augurii, ut, si Deus permitteret, salutem populo poscerent, quasi ne salutem quidem a Diis petere fas esset, ni prius hoc ipsum Dii concessissent. Observabant autem diem unum quotannis, quo nullus ad bellum proficisceretur exercitus, nemo se ad bellum accingeret, nemo pugnaret, quare in periculis maximeque civilibus nequam fiebat. Vide Dionem lib. xxxvii. *Idem.*

ⁱ *Maximus Curio*] Qui reliquis curionibus, sexaginta enim et duo erant in qualibet curia, præerat. *Le grand Curé, Le general des Curés.* Idem.

^k *Maximus Pontifex*] Cuperem Festi verba videre : neque enim facile Paulo credo asserenti Pontificem fuisse vindicem contumaciæ magistratum, et privatorum. Vide Dionys. lib. iv. *Ant. Aug.*

sacra, et religiones ¹⁰ pertinent, iudex sit, vindexque contumaciæ privatorum, magistratuumque.

ME pro mihi ¹ dicebant antiqui.

Me pro mihi dicebant ^m antiqui, ut Ennius, cum ait [FEST. libro secundo: Si quid me fuerit humanitus, ut teneatis: et Lucilius: Nunc ad te redeo, ut quæ res me impendet agatur.

Meatus a meando dictus.

Mecastor,ⁿ et mehercules jusjurandum erat: quasi [PAUL.

10 Vet. lib. religionem.

NOTÆ

Maximus Pontifex] Postrema verba negotium facessunt doctis viris, quæ sunt hæc, *vindexque contumaciæ privatorum, magistratuumque*. Quid? non licebat illi animadvertere in contumaciam privatorum? Audite Macrobius: 'Regem sacrorum Flaminesque non licebat videre feriis opus fieri: et ideo per præconem denunciabant, nequid tale ageretur: et præcepti negligens multabatur.' Quod licuit Flaminibus, hoc non licuisset Pontifici Maximo? At magistratus contumaciam non coercerebat, inquitis. Audite Val. Maximum: 'Metellus Pontifex Max. Posthumium Cos. eundemque Flaminem Martialem ad bellum gerendum Africam petentem, ne a sacris discederet, multa indicta, Urbem egredi passus non est.' Sed his exemplis pleni sunt Romanorum Annales: quæ studiosus lector passim adnotare potest. *Jos. Scal.*

¹ *Me pro mihi*] E et I promiscue ab antiquis usurpata fuisse præter Festum monuit Quintilian. lib. I. instit. itaque in dandi casu *me* et *te* dicebant pro *mi* et *ti*, hoc est, *mihi* et *tibi*. Hujus rei luculentum exemplum est apud Plaut. Asin. III. 2. 'Ut meque teque maxime atque ingenio nostro

decuit.' *Idem*.

^m *Me pro mihi dicebant*] Vide notam sup. sed male hic Festus: nam prius exemplum nil probat, cum Latini omnes, non minus recentiores quam vetustiores, dicant, 'si quid illo homine fuerit: 'quid me fiat?' &c. quod interpres Terentii explicabit. Posterius autem nihilo etiam amplius, cum apud Lucretium legatur, 'saxa impendent mare,' lib. I. 'Nec mare quæ impendent vesco sale saxa peresa.' Præterea, quod plane ejusmodi est, dicebant 'exitium instat illos.' En tibi auctorem locupletem in Plaut. Pœnulo: 'Di immortales meum herum servatum volunt, Et hunc lenonem disperditum, tantum eum instat exitii.' An ibi dixerit Festus *eum* esse in dandi casu? Sic et apud Lucilium invenias 'incumbere gladium.' Sat. lib. XXVI. 'Suspendat ne se, an gladium incumbat ne cælum videat.' *Idem*.

ⁿ *Mecastor*] Quod Græci jurantes *μὰ*, *ὃ* præponunt, id Romanis erat *me* et *e*, hoc est, *per*: ut 'mecastor,' per Castorem, 'mediusfidius,' per Jovis filium, i. Herculem, 'mehercule,' per Herculem: 'Ejuno,' per Junonem, 'Equirine,' per Quirinum,

diceretur,¹¹ ita me Castor, ita me Hercules, ut subaudiatur juret.

Meddix^o apud Oscos nomen magistratus est. Ennius: Summus ibi capitur meddix, occiditur alter.¹²

Medialem^p appellabant hostiam atram, quam meridie immolabant.

Medibile,^q medicabile.

Mediocriculo^r usus est in ea, quam dixit, Cato in [FEST. Consulatu: Ridibundum magistratum gerere¹³ pauculos homines, medicriculum exercitum obviam duci.

Mediocriculus idem Cato ponit, cum ait: Ri- [PAUL. dibundum magistratum paucos homines, medicriculum exercitum obviam duci.

Medioximum,^s mediocre.

11 Al. *dicerent*.—12 Vide Notas.—13 Alii *gerere*. Vide infra.

NOTÆ

‘Ecere,’ per Cererem, ‘Epol,’ per Pollucem. *Idem*.

^o *Meddix*] Livius lib. xxvi. Meddiastutius, qui summus magistratus apud Campanos est. *Ful. Ursin.*

Meddix] Melius *medix*, ut in al. quod propius accedit ad Græcum μέδων, regnator. In versu Eunii lego unus pro summus: Unus ibi capitur medix, occiditur alter. Postrema littera vocis Ennius adhæsit voci unus, sunus, unde postea factum summus. Et ita rescribendum probat vox alter. *Dac.*

^p *Medialem*] Pro *meridiale*, nisi malis a *medius* factum *medialis*. *Idem*.

^q *Medibile*] A *medcor*, *medibile*, ut a *medicor*, *medicabile*. *Idem*.

^r *Mediocriculo*] Obscurus locus, et, ni fallor, mendosus. *Ant. Aug.*

Mediocriculo] *Tò genere* abundat in verbis Catonis. Itaque dele. Quin neque Paulus habet, quod non leviter

fulcit conjecturam nostram. *Jos. Scal.*

Mediocriculo] A *mediocris* est *mediocriculus*. In verbis Catonis *τὸ genere*, vel, ut alii, *gerere* abundat, ut optime monuit Scaliger. Neque illud infra Paulus agnoscit. *Dac.*

^s *Medioximum*] Antiquitus prius dicebant *mediotumum*, ut Plautus. Dictum a *medio*, *Mediotumum*, ut a ‘quoto,’ ‘quotumum:’ apud Plautum: ‘quotumæ sunt ædes?’ *πὸστα*. *Jos. Scal.*

Medioximum] *Medium* antiquitus dicebant *mediotumum*, ut a ‘quoto,’ ‘quotumum.’ ‘Quotumæ sunt ædes?’ Plaut. postea *medioximum*. Plaut. Cistell. II. 1. ‘Ita me Di Deæque, superi atque inferi et medioximi.’ De Diis Medioximis Servius XII. *Æn.* ‘Sunt enim,’ inquit, ‘numina aliqua tantum cœlestia, aliqua tantum terrestria, alia media, quos Apuleius medioximos vocat.’ *Dac.*

Mediterreum¹ melius, quam mediterraneum Sisenna dici putat.

Meditrinalia¹¹ dicta hac de causa. Mos erat Latinis populis, quo die quis primum gustaret mustum, dicere¹⁴ omnis gratia: Vetus novum vinum bibo, veteri novo morbo medeor. A quibus verbis, etiam Meditrinæ Deæ nomen ceptum,¹⁵ ejusque sacra Meditrinalia dicta sunt.

Meditullium^x dicitur, non medium terræ, sed procul a mari, quasi meditellium; ab eo quod est tellus.

Mediusfidius^y compositum videtur, et significare Jovis filium, id est, Herculem;¹⁶ quod Jovem Græci Δία, et¹⁷ nos Jovem: ac fidium pro filio, quod sæpe antea¹⁸

14 Ed. Scal. *diceret*.—15 Vetus lib. *conceptum*.—16 'L. m. filius i. Hercules.' Fnl. Ursin.—17 Al. *ut*.—18 Aliquis vet. lib. *antiqui*.

NOTE

¹ *Mediterreum*] Ut Græcis μεσογείον. *Mediterraneum* tamen usus obtinuit. *Idem*.

¹¹ *Meditrinalia*] *Meditrina* est nomen ἐπιτηδεύματος, ut 'cociatrina,' 'lavatrina,' et similia. *Jos. Scal.*

Meditrinalia] Varr. lib. v. 'Meditrinalia dies dictus a medendo, quod, ut Flaccus, flamen Martialis dicebat hoc die solitum vinum novum et vetus libari et degustari medicamenti causa: quod facere solent etiam nunc multi, cum dicant novum vetus vinum bibo, novo veteri morbo medeor.' Idem etiam factitatum fuisse ad pomorum primitias docet Plin. alicubi, 'Cur ad primitias,' inquit, 'pomorum hæc vetera esse dicimus, alia nova optamus?' quo Festi et Varronis verba alludit, 'Novum vetus vinum bibo.' Erant autem *meditrinalia* 5. Id. Octobr. Similiter Græci Neonian celebrabant, de qua Longus lib. 11. *Meditrina* autem est no-

men ἐπιτηδεύματος, ut 'cociatrina,' 'lavatrina,' et similia. *Dac.*

^x *Meditullium*] Quasi *media tellus*, inquit Fest. sed aliter Cicero, qui testatur in topicis non plus esse *Tullium* in *meditullium*, quam 'timus,' in 'fuitimus' 'legitimus,' &c. *Tullium* ergo est vocis productio, ut 'tolium' in 'Capitolium.' *Idem*.

^y *Mediusfidius*] Quod Græci jurantes, μὰ, ἢ præponunt, id Romanis erat Me, et E. Mecastor, Mediusfidius, Mehercule. Ejuno, Equirine, Ecere, Epol, Ecastor. *Jos. Scal.*

Mediusfidius] Vide 'Mecastor.' Mediusfidius, per Jovis filium. A Græco Δίος factum *dīus*. Festi sententiam probat Varro lib. iv. 'Ælius Gallus Dīus fidius dicebat Dijovis filius, ut Græci Διδσκουρον Castorem: et putabant hunc Sancum ab Sabina lingua, et Herculem ab Græca.' *Dac.*

pro L litera D utebantur: quidam existimant jusjurandum esse per Divi fidem; quidam, per diurni temporis, id est, diei, fidem.

Medullitus,^z ex intimis medullis.

Mefancilum^{19 a} teli missilis genus.

Megalesia^b ludos Matris Magnæ appellabant.

Melancoryphi,^c genus avium, quæ Latine vocantur atricapillæ, eo quod summa eorum capita nigra sint.

Melibœa^d purpura a nomine insulæ, in qua tingitur, est dicta.²⁰

Melicæ gallinæ,^e quod in Media id genus avium corporis amplissimi fiat: L litera pro D substituta.

19 Legendum monent Scal. Dac. *Mesancylum*.—20 Al. *vocata*.

NOTÆ

^z *Medullitus*] A *medullis*, ut ab 'oculis,' 'oculitis.' Plaut. 'Ut videas illam medullitus n' amare.' *Idem*.

^a *Mefancilum*] Lege, *Mesancylum*. *Μεσάγκυλον* est amentatum jaculum. Ennius *Ansatas* vocat: 'Mittunt ansatas de turribus.' Menander: *πῶς τὸ τραῦμα τοῦτ' ἔχεις; μεσαγκύλφ.* *Jos. Scal.*

Mefancilum] Scribendum *Mesancylum*. Hoc est, amentatum jaculum, a *μέση ἀγκύλη* medio amento. *Dac.*

^b *Megalesia*] Ludi *μεγάλης θεᾶς*, magnæ Deæ, Cybeles scilicet, quæ Deorum omnium mater. Vide Ovid. iv. *Fast.* pridie Non. April. celebrabantur. *Megalesia* autem et *Megalenses* ludi dicti sunt, contra quod quibusdam visum est, qui diversos fecere. Vide 'Romani.' *Idem*.

^c *Melancoryphi*] *Μελαγκόρυφοι*. 'Atricapillæ' vertit Gaza: sunt *ficedulæ*: sed diverso tempore nomen alterum sortiuntur. Plin. lib. x. cap. 29. 'Alia ratio *ficedulis*, nam formam

simul coloremque mutant. Hoc nomen' (*ficedularum*) 'non nisi autumnino habent. Postea *melancoryphi* nominantur.' Vide Aristot. lib. viii. *hist. animal.* cap. 3. *Idem*.

^d *Melibœa*] Virg. v. *Æneid.* 'Purpura Mæandro duplici *Melibœa* currat.' A *Melibœa* Thessaliæ urbe. Lucret. lib. ii. 'Jam tibi barbaricæ vestes *Melibœaque* fulgens *Purpura* Thessalico concharum tincta colore.' *Idem*.

^e *Melicæ Gallinæ*] De mutatione D in L vide 'delicare.' *Medicæ Gallinæ* ceteris proceriores, ut *Medici Galli*. Varr. de *Re Rust.* lib. iii. cap. 9. 'Ad hanc rem electis maximis *Gallinis*, nec continuo his, quas *Melicas* appellant falso, quod antiqui, ut *Thetin*, *Thelin*, sic *Medicam Melicam* vocabant. Hæ primo dicebantur, quia ex *Media* propter magnitudinem erant allatæ, quæque ex iis generatæ postea propter similitudinem.' *Idem*.

Melis^f hasta a ligno mali dicta.

Melo^g nomine alio Nilus vocatur.

Melos^h insula dicta est a Melo, qui ex Phoenice ad eandem fuerat profectus.

Meltom^{2 i} meliorem dicebant.

1 Quidam vet. lib. *Meloas* vel *Melias*. Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *Melia*: et ita legendum monent Scal. Dac.—2 Iidem scribunt *Meliom*.

NOTÆ

^f *Melis*] Si a ligno mali dicta est, non video, quam utilis bello fuerit: cum malus arbor inepta prorsus ad hastas sit. Sed restituendum *Melia*: ut sit *μελίη*. Et Paulum cum suis etymologiis missum faciamus. *Jos. Scal.*

Melis] Lege: *Melia*. *μελίη*, hasta fraxinea: *μελία* enim fraxinus. Et ridicule Paulus a ligno mali dictam vult, cum malus arbor inepta prorsus ad hastas sit. *Dac.*

^g *Melo*] A Græco *μέλας*. Ita enim Græci Nilum vocavere, ut tradit Eustath. et ita intelligendus Hesych. *μέλας, μελανός, βαθύς, ἢ ποταμός*. *Melas*, niger, profundus, vel fluvius. *Idem.*

^h *Melos*] Insula in mari Cretico inter Cretam et Sunium, Achaïæ promontorium, a Phœnicio quodam Melo dicta, ut sentit Festus, consentiente Eustathio in Dionys. *Perieg. ἡ Μήλος περι τὸ Κρητικὸν πέλαγος ἀπὸ τινος Μήλου κληθεῖσα κατὰ τὴν Ἀρρίανου*. I. e. ‘*Melos insula circa mare Creticum a Melo quodam dicta secundum Arriani Historiam.*’ Sed hoc falsum esse docuit doctiss. Bochartus in suo *Chanaan*, lib. 1. cap. 14. ubi planissime demonstravit insulam *Melo* Hebræis dictam *Melo*, i. insulam repletionis, insulam plenitudinis, propter fertilitatem scilicet, nam Hebræis *melo*,

plenitudo, maturitatem sonat, cum de frugibus agitur, et huic insulæ hæc appellatio mire congruit, quæ et fructus tulit uberrimos, et tam mira ratione maturescentes, ut fruges intra tricesimum diem perfecte maturescerent, et sementis a multis fieret prope modum ipsa messe, nec agricolæ tam tardo quicquam inde decideret. Theophrast. *plantar. lib. iv. cap. 12. et lib. viii. c. 3.* ab eadem ratione eadem dicta *mimallis, memblis, et biblis*. Ab Hebræo scilicet *memalle* vel *mamli*, quasi dicas ‘*terram complementem,*’ id est, ad plenam maturitatem brevi spatio perducentem; et ex *Mamli* deflexa *Memblis* et *Byblis*, M et B permutatis, ut sæpe fit. Solin. ‘*Melos quam Callimachus Mimallida dixit.*’ Plinius: ‘*Melos cum oppido, quam Aristides Byblida appellat, Aristoteles Zephyriam, Callimachus Mimalida, Heraclides, Syphnon, et Acyton.*’ *Idem.*

ⁱ *Meltom*] Scribo *melior*. Tarentinum est *Melior*, *ἀμείνων* pro *ἀμείνων*. Cum duæ in Græca voce liquidæ interveniunt, altera semper mutatur in *ῶτα* in Latina Lingua: *φύλλος*, folium: *ἄλλομαι*, salio: *ἔλλος*, alius: *ἀμείνων*, melior: quod postea *melior*. *Jos. Scal.*

Membrum^k abscindi mortuo dicebatur, cum digitus ejus decidebatur, ad quod servatum justa fierent reliquo corpore combusto.

Memorare significat, nunc dicere, nunc memoriæ mandare.

Memoriosus,^l memoriosior, et memoriosius, (et) memoriosissime facit.

Mendicum dici putant velum, quod in prora ponitur.

Mendicum dici Verrius putat a mente ejus, quem fefellerit fortuna: vel quod precetur quemque, ut vitæ suæ medeatur cibo.

Mendicum^m dici Verrius putat a mente ejus, quem³ [FEST. *fefellit fortuna, vel quod precetur quemque, ut vitæ suæ medeatur cibo.*

Mensa, frugibusque jurato, significat per mensam [PAUL. et fruges.⁴

3 Ed. Scal. *quam.* Vide inf.—4 Alii, *Messe frugibus j. s. per messem e. f. In schedis mensa.*

NOTÆ

^k *Membrum*] At in tab. 12. est: ‘Homini mortuo ne ossa legito, quo post funus faciat.’ *Ful. Ursin.*

Membrum] Hæc pertinent quæ de præcidanea porca. *Jos. Scal.*

Membrum abscindi] Etiam os quoddam ad eandem rem adimi testatur Varro lib. iv. ‘Aut si os exceptum est mortui ad familiam expurgandam.’ Id enim ad purgandam familiam certo genere februi, quod vocabant *exverrias*. Sed illud postea Decemviri prohibuere, nisi quis aut peregre aut in hostico esset mortuus. Hinc intelligenda lex 12. tabularum: HOMINI MORTUO NE OSSA LEGITO, QUO POST FUNUS FIAT: EXTRA QUAM SI MILITIA AUT PEREGRE MORTUUS SIT. Crinis etiam secabatur, ad quem pro toto corpore justa fierent. Vid.

Stat. ix. Thebaid. Vide infra ‘præcidanea agna.’ *Dac.*

^l *Memoriosus*] Glossarium: ‘Memoriosus, *μνήμων.*’ *Jos. Scal.*

^m *Mend. ...*] Ex iis, quæ Paulus scribit, *Mendicum dici Verrius*, &c. hæc supplenda sunt. Scriptum autem fuisse videtur: *mente ejus, quam fefellerit fortuna: non quem.* Ant. Aug.

Mendicum] Immo potius *Mendicus* a *menda* immediate, ut optime Scaliger in conjectancis: est autem *menda* cum aliquid deest: a *minus*. Isidor. lib. x. ‘Mendicus, quia minus habet unde vitam degat.’ Eiusdem originis est *mendicum*, vel, ut alii, *mendicium*, velum in prora, puta quia id minus velum esset. *Dac.*

Mensæⁿ in ædibus sacris ararum vicem obtinebant.

Mensæ^o in ædibus sacris ararum vicem obtinent, [FEST.

*quia legibus earum omnium sacræ quoque mensæ sunt ut velut in ararum vel in pulvinaris loco sint. Privati quoque in privis ipsis locis habere solent, ubi sacra habituri sint, cujus modi est parentatio non sacrificium.*⁵

5 Ed. Scal. *M. i. æd. s. ara rarum v. o. q. l. e. o. s. q. m. s. ut v. inaram v. i. p. l. s. P. q. inprimis i. l. h. s. ubi sacrus h. s. c. modo est p. n. s. Vide Notas.*

NOTE

ⁿ *Mensæ]* Ut Festi verba intelligas, præter Pauli epitomen lege Macrobi. lib. III. Saturn. dum Virgil. VIII. Æn. versum interpretatur: 'In mensam læti libant, Divosque precantur.' *Ant. Aug.*

^o *Mensæ]* *Mensæ in ædibus sacris ararum vicem obtinent, quia legibus earum omnium sacræ mensæ sunt, ut velut in ararum, vel pulvinaris loco sint. Privati quoque in privis ipsis locis habent, ubi sacra habituri sint, qualis est parentatio, non sacrificium. Parum abest, quin ita Festus scripserit. Quod ait legibus ædium sacrarum mensas quoque sacras esse, id Papyriano jure continebatur: Mensas scilicet arulasque eodem die, quo ædes dedicari solent, sacras esse. Ut non dubium sit, quæ lex dedicandæ ædis fuerit, eandem ad vasa et mensas ipsas extendi. Cum enim ædis dedicaretur, et omnia quæ ea continentur, dedicari. Addit, in ararum vel pulvinaris loco haberi. Id quoque in eodem jure Papyriano relatum fuit: uti mensa hoc ritu dedicata in templo, aræ usum, et religionem pulvinaris obtineret. Postremo privatis licuisse in mensis suis sacra facere, qualis est parentatio, non sacrificium. Primum*

mensæ sacræ erant impositione salinorum, et sigillorum, quæ ἐπιτραπέζια vocabant. Arnobius lib. II. 'Sacras facitis mensas salinorum appositu, et simulacris Deorum:' hoc est, θεῶν ἐπιτραπέζιων, cujusmodi est Hercules ἐπιτραπέζιος, Silva Statii, et epigrammate Martialis celebratus. Inde sacra mensæ frequenter apud Veteres. Inde et in δημοπρατέϊσι religio. Inde et Didoni apud Virgilium libatio in mensa: 'Dixit, et in mensa laticum libavit honorem.' Deinde non omnia sacra continuo et sacrificia sunt. Nam res divina cum Deo fit, sacrum quidem est, non autem sacrificium. Res divina, aut sacrum, non nisi in loco sacro fiebat: sacrificium etiam in loco non sacro. Ælius Jurisconsultus: 'Si qua sacra privata suscepta sunt, quæ ex instituto Pontificum stato die, aut certo loco facienda sint, ea sacra appellari, tanquam sacrificium: ille locus, ubi ea sacra facienda sunt, vix videtur sacer esse.' Hæc ille. Igitur res divina, ut parentatio, et similia, rite in loco sacro, puta in mensa, fit: sacrificium si fiat in loco quodam, non propterea sequitur locum sacrum esse, sed religiosum. Sic ad sepulcra res divina fiebat sa-

Mensarii,^p nummularii.

Mentecaptus^q dicitur, cum mens ex hominis potestate [PAUL. testate abiit; et idem demens, qui⁶ de sua mente decesserit; et amens, qui a mente abierit.

*Mentecaptus dicitur, cum mens ex hominis potestate [FEST. abiit: et idem appellatur demens, (quod) de sua mente decessit, et a (mente) abierit.*⁷

Mentum^r dicebant, quod nos commentum. [PAUL.

Mercedicius^{s s} mercenarius, quod mercede se tueatur.

Mercedonias^t dixerunt a mercede solvenda. [FEST.

Mercurius^u a mercibus est dictus. Hunc etenim [PAUL. negotiorum omnium existimabant⁹ esse Deum.

Merendam^x antiqui dicebant pro prandio: quod scilicet medio die caperetur.

⁶ Vet. lib. quod.—⁷ Ed. Scal. ‘demens, quam (quod) de sua mente decessit, et a mente (mente) abierit.’ Vide infra.—⁸ Al. *Mercedinus, Mercedivus, et Mercedituus*.—⁹ Vet. lib. apud Ursin. *festinabant*.

NOTÆ

cro parentali: quo nomine mensæ in sepulchris ponebantur, et Græcanico et Romano ritu. Cicero de legibus, et scriptores Græci auctores. *Jos. Scal.*

^p *Mensarii*] Trapezitæ. *Dac.*

^q *Mentecaptus*] Huc pertinent verba Festi, quæ sequuntur. *Ant. Aug.*

Mentecaptus dicitur] Gloss. ‘mente captus. *ἄνους*. Amens.’ Cui scilicet mens quasi vineta est, &c. Infra in verbis Festi deest vox *amens*. Ita, et *amens quod a mente abierit*. *Dac.*

^r *Mentum*] A *meniscor*, unde postea factum *commeniscor, commentum*. *Id.*

^s *Mercedicius*] Quidam *mercedinus*. Ms. liber, ut testatur Vossius, *Mercedituus*, quæ videtur vera lectio, et probant sequentia, ‘quod mercede se tueatur.’ *Idem*.

^t *Mercedonias*] *Mercedonias*, subintellige dies. Ita enim omnes dies in-

tercalaris mensis vocabantur. Nam mensis intercalaris *Mercedinus* vocabatur, ut ait Plutarchus in Numa; vel *Mercedonius*, ut ait idem in Cæsare. Isidorus in Glossis: ‘Mercedonius, qui dat mercedem:’ nihil præterea reperio. *Jos. Scal.*

^u *Mercurius*] A *Mercibus*, quia iis emundis et vendundis præerat. *Plaut. Prol. Amph.* ‘Ut vos in vestris vultis mercimoniis Emundis vendundisque me lætum lucris Afficere, atque adjuvare in rebus omnibus.’ Quare et idem putatur esse qui *Chanaan*, filius Hami sive Chami. Nam *Chanaan* Hebræis mercatorem significat. *Dac.*

^x *Merendam*] In Glossis, *ἔριστον δειλῶν*, *Merenda*, exponitur: et ita *Calpurnius*: ‘seræ cum venerit hora merendæ.’ Sed vide quid ad *Varronem de Re Rustica* super hoc no-

Mergæ^y furculæ, quibus acervi frugum fiunt; dictæ a volucris mergis: quia ut illi se in aquam mergunt, dum pisces persequuntur, sic messorum eas in fruges demergunt, ut elevare possint manipulos.

Meritavere (idem)¹⁰ Cato ait, pro meruere.

Meritavere,^z sæpe meruere dicit Cato in Pœnorum [FEST. IV. Suffetes evocaverunt¹¹ statim omnes cohortes, [PAUL. omnis etiam, qui stipendia meritaverunt.

Mertat^a pro mersat dicebant.

Merum^b antiqui dicebant solum: unde et avis merula nomen accepit: quod solivaga est, et solitaria pascitur: at nunc merum, purum appellamus.

Meson^{12c} persona comica appellatur, aut coci, aut [FEST.

10 Rejiciendum est *idem*, monet. Scal. licet in omnibus libris repertum.—11 Ed. Scal. *evocaverint*. Vide Notas.—12 Scribendum monent Scal. Dac. per diphthongum *Mason*.

NOTÆ

tavimus. *Jos. Scal.*

Merendam] *Merenda*, ut notavit Scalliger in conjectaneis, cibus iis, qui merebant ære, id est, Mercenariis datus a Domino seu conductore, antequam labore mitterentur. Calpurn. 'seræ cum venerit hora merendæ.' Merendam tamen idem, quod prandium fuisse, monet hic Festus. Quare dicendum est priscis temporibus, nondum inducto *prandii* nomine, *merendam* pro prandio fuisse, postea vero pro cibo, qui post meridiem dabatur, ut apud nos hodieque fit. *Dac.*

^y *Mergæ*] Plaut. Pœnul. v. 2. 'Pallas vendendas sibi ait et mergas dadas, Ut hortum fodiat atque ut frumentum metat.' *Idem.*

^z *Meritavere*] Catonis verba relata a Festo non assequimur. *Ant. Aug.*

Meritavere] 'Meritavere, sæpe meruerunt' Cato dixit, Pœnorum IV. 'Suffetes evocant omnes cohortes, omnis, qui stipendia meritaverunt.'

Ita mihi videor scripturæ Festi vestigia odorari. *Jos. Scal.*

Meritavere, sæpe] Rescribendum est *meritaverunt, sæpe meruerunt*. Ut ex verbis Catonis manifestum est. In iis *omnis* pro *omnes* vel *omneis*, antiquæ. Vide 'suffes.' *Dac.*

^a *Mertat*] Pro *mersat*, s mutato in *t*, Græcorum more. Legitur et apud Nonium *mertaret*, sed pro *meritaret*: de hoc olim apud illum, Deo favente. *Idem.*

^b *Merum*] Id est, solum. Terent. 'Specem meram.' Et Varro in Sesqui Ulysse 'meram tunicam.' Immo et quod nunc dicimus *purum*, id nihil aliud est, quam *solum*, ut 'vinum purum,' quod solum est, nec aquam habet admixtam. A *mero* est *merula*, *merle*, quod sola vagatur. Varro lib. IV. 'Merula, quod mera, id est, sola, volitat.' *Idem.*

^c *Meson*] Scribendum per diphthongum *Mason*. Quæ huc perti-

nautæ, aut ejus generis: dici ab inventore ejus Mesone comædo ait Aristophanes Grammaticus.

Messapia^d Appulia a Messapo rege appellata. [PAUL.

Metaphoram^e quam Græci vocant, nos tralationem, [FEST. id est, domo mutuatum verbum, quo utimur, inquit Verrius in or. ne sæpius quidem honesti ac *significantis verbis defectu*, ut speciosiore atque eodem etiam *significantiore*, quam proprio *vocabulo* rem indicemus. . . . redit sua tralatum manebit. . . . quo perveni.¹³ . . . as alieno perinde ac suo ab. . . .

13 Ed Scal. pervenit.

NOTE

nent, tam quæ de notione hujus vocis, quam de Aristophane Grammatico, huc ex Athenæo conjicere libuit: ἐκάλουν δὲ οἱ παλαιοὶ τὸν μὲν πολιτικὸν μάγειρον Μαίσιωνα, τὸν δὲ ἐκτόπιον Τέτιγα. Χρυσίππος δ' ὁ φιλόσοφος τὸν Μαίσιωνα ἀπὸ τοῦ μασᾶσθαι οἶεται κεκλήσθαι, οἷον τὸν ἀμαθῆ, καὶ πρὸς γαστέρα νενευκτότα: ἀγνοῶν ὅτι Μαίσιων γέγονε κωμωδίας ὑποκριτῆς, Μεγαρέως τὸ γένος, ὃς καὶ τὸ προσωπεῖον εἶρε τὸ ἀπ' αὐτοῦ καλούμενον Μαίσιωνα, ὡς Ἀριστοφάνης φησὶν ὁ Βυζάντιος, ἐν τῷ περὶ προσώπων, εὑρεῖν αὐτὸν φάσκων καὶ τὸ τοῦ θεράποντος πρόσωπον, καὶ τὸ τοῦ μαγείρου, &c. Jos. Scal.

[Meson] Scribendum per diphthongum Mæson. De hac voce ex Aristophane Grammatico sic Athenæus lib. xiv. &c. 'Coquum indigenam et civem Mæsona prisci vocaverunt, externum ac peregrinum, Tettigen. Chrysippus Philosophus Mæsona dictum putat ἀπὸ τοῦ μασᾶσθαι, a mandendo, velut inscium ac rudem, ventricque deditum, ignarus Mæsona fuisse Comædiarum histrionem, natione Megarensen, inventorem personæ, quam ab eo vocant Mæsona, ut scribit Aristophanes Byzantius, libro de personis, qui et eum tradit cum fa-

muli personam excogitasse, tum coqui,' &c. Vide Hesych. in *μαίσιω* et *τέτιγξ*. *Dac.*

^d *Messapia*] Apulia a Messapo Neptuni filio. Virg. *Æn.* vii. 'At Messapus equum domitor, Neptunia proles.' *Idem.*

^e *Metaphoram*] Si quis Quintilian cap. 6. de tropis libri octavi legerit attentius, verba Festi facile intelliget, et manca restituet. *Ant. Aug.*

[*Metaphoram*] Lege infra: *Qui utimur, inquit Verrius in oratione, &c.* Reliqua sunt obscuriora, eorum tamen si non verba, at sensum odorari mihi videor. Ita enim fere scripsisse Festum puto: *rem indicemus. Quod si proprium quam tralatum magis valeret, redit ad sua verbum tralatum, manebitque tunc tantum cum quo pervenit eo proprium pervenire non possit. Præsertim apud poetas qui alieno perinde ac suo abutuntur.* Et ita fere Quintilian. lib. viii. cap. 6. 'Transferitur ergo,' inquit, 'nomen aut verbum ex eo loco, in quo proprium est, in eum in quo aut proprium deest, aut tralatum proprio melius est. Id facimus aut quia necesse est, aut quia significantius est; aut, ut dixi, quia decentius. Ubi nihil horum præstabit, quod

Metaplasticos^{14 f} dicitur apud poëtas usurpari id quod propter necessitatem metri mutare consueverunt: quod idem barbarismus dicitur in soluta oratione conscribenda. . . .

Meta. . . . ca. . . . a.^g . . . cariore. . . . perventura. . . . quod.
 . . . . . dicare ait Ennius, ...
 . . . . . id est. . . .
 . . . . . abus ut. . . .
 . . . . . accip. . . . gratia. . . .

Metari castra^h dicuntur, quod metis diriguntur. [PAUL.
 Metelliⁱ dicuntur in re militari¹⁵ quasi mercenarii. Attius
 annaliū vigesimo septimo,¹⁶ calones, famulique, metel-
 lique, caculæque, a quo genere hominum Cæciliæ fami-
 liæ cognomen putatur ductum: ¹⁷ quod est. . . .

//////////

14 Vide Notas.—15 Quidam vet. lib. in lege militari.—16 Quidam libri Attius in annal.—17 Al. dictum. Vide inf.

NOTÆ

transferetur impropriū erit.' Item: 'Metaphora enim aut vacantem occupare locum debet, aut si in alienum venit, plus valere eo quod expellit.' *Dac.*

^f *Meta . . . stices*] *Metaphrasticæ* scriptum fuisse videtur, sed mendose, pro *Metaphrasticæ*, vel *Metaphrasi*, vel pro *Metastasi*, vel *Metabasi*: interpretari autem existimamus, cum poëtæ propter necessitatem metri aliud pro alio ponunt. *Ant. Aug.*

Meta . . . stices] *Scribe: Metaplasticos dicitur apud poëtas usurpari id quod propter necessitatem metri mutant: quod idem barbarismus dicitur in soluta oratione conscribenda.* *Jos. Scal.*

Metaplasticos] *Metaplasmos* a μεταπλασσω, transformo, transmuto. *Quintil. lib. 1. cap. 8.* 'Deprehendatque quæ barbara, quæ impropria, quæ contra legem loquendi sunt posita, non ut ex his utique improben- tur poëtæ, quibus, quia plerumque metro servire coguntur, adeo ignoscitur, ut vitia ipsa aliis in carmine

appellationibus nominentur. *Metaplasmos* enim et *schematismos*, et *schemata*, ut dixi, vocamus, et laudem virtutis necessitati damus,' &c. *Dac.*

^g *Meta . . . ca. . . . a*] *Metari castra vocari a metis.* Nihil aliud video. Neque enim *Doctiss.* *Merulæ* assentiri possum, qui in hisce ruderibus latere putavit fragmentum *Ennii*, *Dico queis hunc dicare cupit.* *Idem.*

^h *Metari castra*] *Metari* nihil aliud est, quam dividere, secare suis finibus et metis. Inde 'metator agrorum' *Ciceroni* est *finitor*, cui rei gramma et decempeda serviebat. Hinc 'degrumare viam,' et 'decempedator' pro metatore. *Idem.*

ⁱ *Metelli*] *Glossarium: 'Metellus, μέσθιος.'* *Jos. Scal.*

Metelli] *Glossarium: 'Metellus μέσθιος,' mercenarius.* In fine: *Cæciliæ familiæ cognomen putatur ductum.* *Aliter schedæ, ubi: Cæciliæ familiæ cognomen putatur ductum quod est. . . .* *Desideratur tantum vox Metellus.*

Metonymia^k est tropus, cum ab eo, quod continet, [FEST. significatur id, quod continetur; aut superior inferiore, et inferior superiore. Quæ continet, quod continetur: ut Ennius, cum ait: Africa terribili tremit¹⁸ horrida terra tumultu. Ab eo, quod continetur, id, quod continet: ut cum dicitur epota amphora vini. A superiore inferior: ut Ennius: cum magno strepitu Volcanum ventus vegetat. Ab inferiore superior: ut, persuasit animo vinum Deus, qui multo est maximus.

Metus^l fœminino genere dicebant. Ennius: Vi- [PAUL. vam, an moriar, nulla in me est metus.

MIGRARE mensa^m quod legibus ejus sacra esset Deisque [FEST.

18 Vett. libb. tremis.

NOTÆ

Cæciliam familiam pro Cæcilia gente dixit Festus, quæ Metellorum cognomento potissimum clara. *Dac.*

^k *Metonymia*] Lege ita versum Ennii, *Cum magno strepitu Volcanum ventu' vegebat.* Et illum: *Persuasit nox, vinum, Deus, qui multo est maximus.* Cui simile Terentianum ex Adelphis: 'Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia: Humanum est.' Et Propertii: 'Hac Amor, hac Liber, durus uterque Deus.' Vegere, pro vegetare. Vide Nonium. *Jos. Scal.*

Metonymia] Μετωνυμία a μετά et ὄνομα. Ad verbum sonat 'transnomen,' 'transnominatio.' Figura, qua continens ponitur pro contento, et contentum pro continente. Continens pro contento Ennius: 'Africa terribili tremit horrida terra tumultu.' *Africa pro Afris.* Cicero in Oratore: 'Horridam Africam terribili tremere tumultu cum dicit' (Ennius) 'pro Afris immutat Africam.' In reliquis nisi locus depravatus sit, merito Festi judicium desiderabis. Neque enim cum dicitur *epota vini am-*

phora, ab eo quod continetur, intelligitur id, quod continet, ut tradit Festus: sed contra ab eo quod continet, id quod continetur. Nam per amphoram, vinum, quod in amphora, ut per Africam intelliguntur homines, qui in Africa. Audi Quintilian. lib. VIII. cap. 6. 'Sicut ex eo quod continet, id quod continetur usus recipit: ut bene moratas urbes, et poculum epotum, et sæculum fœlix.' Contentum autem pro continente, ut apud Virg. 'Vina coronant.' Vina pro pateris. 'A superiore inferior,' cum causa ponitur pro effectu, ut Vulcanus pro igne. Enn. 'Cum magno strepitu Volcanum ventus vegetat.' Lego *vegebat,* vel, ut Scaliger, *vegebat,* i. erigebat: et 'ab inferiore superior,' cum effectus pro causa, ut amor et vinum pro Cupidine et Baccho. *Dac.*

^l *Metus*] Ennius: 'Ni metus ulla tenet rite virtute quiescunt.' *Idem.*

^m *Migrare mensa*] Locus obscurus interpretem desiderat. *Ant. Aug.*

Migrare] *Migrare mensa,* quod sa-

templi posita *inauspdatum apud antiquos habetur*, cum sequitur sua *migrantem pœna*. *Mensas aiunt quidam fuisse in triviis poni solitas, quæ sint triviales appellatæ.*

Mihipte,ⁿ pro mihi ipsi, Cato posuit cum dixit decuit talenta.

versia, atque

entia item a.

Mihipte Cato pro mihi ipsi posuit.

Militem^o Ælius a mollitia κατ' ἀντιφρασιμ¹⁹ dictum [PAUL. putat: eo quod nihil molle, sed potius asperum quid gerat: sic ludum dicimus, in quo minime luditur.

19 Al. per antiphrasim.

NOTÆ

cra sit, Diisque templi posita, inauspicatum habebatur, cum sequior suaderet causa: unde quidam fuisse. . . Reliqua assequi non possum. Recte ait inauspicatum fuisse, mensa migrare, quia sacra esset, ut jam supra diximus, et quia vel eo nomine mensæ omnes sacræ esse debent, quod in quo templo mensa est, ejus Dei, cujus templum est, ea sacra sit. Hujus superstitionis Plinius meminit libro xxviii. cap. 2. 'Servii,' inquit, 'principis viri commentatio est, quam obrem mensa linquenda non sit:' vide locum: ego sane, quæ hic Festus refert, ex ea Commentatione Serviana desumpta puto. Fortasse quæ sequuntur, ita sarcienda sunt: unde quidam fuisse in tristibus dicunt ex libris, qui sunt Rituales appellati. Nam in eo loco, in quo Rituales libri mensarum consecrandarum in templis ritum edocebant, verisimile est et de illis auguriis mensalibus, quæ Vernisera appellabant, et de diris, ac tristibus, quæ contra accidebant, tractasse. Sed hæc incerta sunt, ac fortasse melius erat tacere. Jos. Scal.

Migrare mensa] Recte quidem ait inauspicatum fuisse mensa migrare, quia sacra esset, ut jam supra dictum est, et quia vel eo nomine mensæ omnes sacræ esse debent, quod in quo templo mensa est, ejus Dei, cujus templum est, ea sacra sit. Hujus superstitionis Plinius meminit lib. xxvi. cap. 2. 'Servii,' inquit, 'principis viri commentatio est, quam obrem mensa linquenda non sit.' Et ex hac commentatione Serviana, quæ hic leguntur, desumpta putat Scaliger: quod addit Festus mensas in triviis poni solitas, de mensis Dianæ sive Hecate intelligendum est. *Dac.*

ⁿ *Mihipte*] Verba Festi, exceptis his, quæ Paulus notat, non intelligimus. Sed exempli sumpti ex libris Catonis ea esse arbitramur. *Ant. Aug.*

Mihipte] Quæ sequuntur Catonis verba sunt, sed quæ frustra quæras. Et hic etiam mutilæ sunt schedæ. *Dac.*

^o *Militem*] A mollitie dictum vult Ælius Stilo, sed perperam: alii miles a mille, quasi millesimus. Eutrop. lib.

Milium ^p quidam putant cepisse nomen a maxima nummorum summa, quæ est mille. quod alii Græcæ stirpis iudicant esse, cum id illi κέγγρον vocent, tam Hercu- [FEST. les, quam panicum μελίην.

Millus ^q collare canum venaticorum, factum ex corio, confixumque clavis ferreis eminentibus adversus [PAUL. impetum luporum. Scipio Æmilianus ad populum: Vobis, inquit, reique publicæ præsidio critis ²⁰ quasi millus cani.

Miluina ^r genus tibiæ acutissimi soni.

20 Fulv. Ursin. Dac. ex vet. lib. legunt, *Nobis, inquit, reique præsidio crit is.*

NOTÆ

1. de Romulo: 'mille pugnatore de- legit, quos a numero milites appellavit.' Sed *milites* prius *merites* dicti, postea *melites*, *milites*, unde et contracto nomine iidem dicti *metelli*, quasi *meritelli*. Eruditiss. Ægid. Menagius *miles* ait esse a Græco μίλαξ, id est, popularis. Quæ vox et militem significat et eum qui est ejusdem populi, ut Græcis *πυλαίς*. Unde in veteribus Glossis: 'populares, στρατιώται.' Ex μίλαξ factum *milex*, ut *sorex* ex ὕραξ, ut *pellex* ex πάλλαξ, et deinde ex *milex* factum *miles*, ξ mutato in S, ut *trabes* ex τράφαξ, *dies* ex δίαξ, &c. *Idem.*

^p *Milium*] Varro. lib. iv. 'milium a Græco: nam id prius μίλιον pro μέδιον.' Ubi Turnebus rescribit, μελίην post μεδίην. Verum μελίην proprie panicum, quod a milio diversum: quare neutiquam ab eo potest originem capere milium, nisi id factum dicas propter quandam similitudinem utriusque leguminis. Nam μελίην, i. panicum, similem κέγγρον, i. milio, tradunt Hesych. Dioscorid. Galen. et alii. Alterum etymon a millenario numero, prorsus ridiculum. *Idem.*

^q *Millus*] In oratione Æmiliani ita

Delph. et Var. Clus.

Pomp. Fest.

legendum ex L. m. *Nobis inquit reique præsidio.* Ennius apud Nonium: 'Ea mi, reip. fidei regno,' &c. Vide in dictione 'Fortunatim,' *Ful. Ursin.*

Millus] Varro vocat *melium* lib. ii. de Re Rust. 'Ne vulnerentur a bestiis imponuntur his collaria, quæ vocantur melium, id est, cingulum, circum collum, ex corio firmo cum clavulis capitatis, quæ intra capita' (lege *queis intra capita*) 'iusniture pellis mollis duritia ferri.' Et ita melius dici pntat Scaliger: nam *μηλωτή*, pellis ovilla, unde et omne scortenum vocabant *melinum*, ut apud Plautum *melina* est, scortea mantica, Epidic. i. 1. 'Ant si in melina attulisti.' Sed idem est *millus* et *melium*, dictum enim *melium*, *mellum*, *millum* et *millus*, ut *collum* et *collus*. Supra in verbis Scipionis quæ laudat Festus legendum ex lib. Fulvii Ursini; *Nobis, inquit, reique præsidio crit is.* Dac.

^r *Miluina*] Meminit Solinus, cap. 10. *Jos. Scal.*

Miluina] 'Tibiæ, quæ lugerent, a miluis dictæ miluinæ, quæ in accentus exeunt acutissimos.' Solin. cap. 11. Vide 'lugere.' *Dac.*

Mina^s singulariter dici pro eo quod minæ pluraliter dicimus
Curiatius auctor est: item M. Cato in suasionem... [FEST.
mina cogi^t nulla potuit...]

Minam Ælius vocitatum ait mammam^t alteram [PAUL.
lacte deficientem, quasi minorem factam.]

Minerrimus^u pro minimo dixerunt.

Minerva^x dicta, quod bene moneat: hanc enim pagani pro
sapientia ponebant. Cornificius vero, quod fingatur pin-
gaturque minitans armis, eandem dictam putat.

Minime gentium dicebant, pro eo quod est omnium [FEST.
gentium iudicio minime esse faciendum.]

Miniscitur^y pro reminiscitur antiquitus dicebatur. [PAUL.

1 In ed. Scal. extat *Mina singulariter d. .... pluraliter dicimus cu. ....*
item M. Cato in s. .... mina cog. ....

NOTÆ

^s *Mina*] Distingui videtur inter
minam singulariter, quam Græci *mnam*
dicunt, et *minas*. Vel usos Veteres
nonnunquam asserit *mina* pro *minis*,
et Catonis exemplum affert. *Ant.*
Aug.

Mina] *Mina singulariter dici pro eo,*
quod Minæ pluraliter dicimus, Curiatius
auctor est. item M. Cato in suasionem ...
mina cogi nulla potuit. Jos. Scal.

Mina] *Minam pro minis dixisse Ve-*
teres exemplo Catonis probat Festus,
quod notandum; distinguendum enim inter
minam singulariter, quam Græci μῆναι
dicunt, et minas notum est. Cicero
II. de finibus: 'A quo iterum fune-
rum sumtus præfinitur ex censibus
a minis quinque usque ad minam.'
Verba Catonis forte e suasionem legis
Voconia. Dac.

^t *Minam mammam*] *A minus, quia*
minus habet lactis: sic apud Varro-
nem de Re Rust. 'minam ovem, hoc
est, ventre glabro: id est, quæ mi-
nus habet lanæ. Idem.

^u *Minerrimus*] *Minus, parvus, pro*

quod dicebant etiam *miner*, ut 'vetus,'
'veter;' 'viduus,' 'viduer,' unde 'vi-
duertas.' *Idem.*

^x *Minerva*] Prius dicebant *Mener-*
va, a qua *menervare* erat *monere*, ut
in *saliari carmine promenervat*, *mon-*
net; menere est monere, a quo *menis-*
cor, ut *apo apiscor*; composita *commi-*
nisci, reminisci. Neque tamen *Me-*
nerva a *menere*: nam *Minervæ* nomen
Ægyptium, ut optime docuit *Stepha-*
nus Guichartus in Harmonia etymo-
logica linguarum. Nempe a voce
manor, quod est *instrumentum texto-*
rium, factum minoru. Unde Latinis
Minerva, *texendi inventrix*; apud *Æ-*
gyptios enim ars texendi primum in-
venta. Ea manu *liciatorium tenens*
pingebatur. Quod *liciatorium quia*
hastæ sive lanceæ simile erat, ut in
lib. Reg. I. cap. 17. vs. 7. et lib. II.
cap. 21. vs. 19. inde Græcis et Latinis
Minerva hastam tenere credita est.
Idem.

^y *Miniscitur*] *Pro comminiscitur,*
reminiscitur. Vide 'mentum.' Idem.

Minora templa² fiunt ab auguribus, cum loca aliqua [FEST. tabulis aut linteis sepiuntur, ne uno amplius ostio pateant, certis verbis definita. Itaque templum est locus ita effatus, aut ita septus, ut ex una parte pateat, angulusque adfixus² habeat ad terram.

Minorem Delum^a Puteolos esse dixerunt, quod Delos³ aliquando maximum emporium fuerit totius orbis terrarum, cui successit postea Puteolanum, quod municipium Græcum antea Dicæarchia vocatum est: unde Lucilius: Inde Dicæarchum populos, Delumque minorem.

Minores^b et majores inter cognomina fœminarum poni solebant.

2 Quidam vir doctus in marg. ed. Scal. conjicit *angulosque adfixos*.—3 Id. ibid. conj. *Delus*.

NOTÆ

² *Minora templa*] Videndus Varro lib. vi. de Lingua Lat. *Ant. Aug.*

Minora templa] Qui nos rejiciunt ad Varronem in libris de Lingua Latina, ut quæ sint *minora templa* ex eo petamus, non magis nos juvant, quam si nullum de hac re verbum fecissent. Ne verbum quidem apud Varronem: ubi ille loquitur quidem de templis: ita tamen, ut quæ sunt *minora templa* nihilo magis scias. Sed diserte Servianæ schedæ id nos docent his verbis: 'Alii templum dicunt, non solum quod potest claudi, verum etiam quod palis aut hastis sustentatum, aut aliqua tali re, et lineis, aut loris, et simili re septum est: quod *ecfatum* est: amplius uno exitu in eo esse non oportet, cum ibi sit cubiturnus auspicans.' In quibus verbis fere omnia, quæ Festus scribit de minoribus templis, proponuntur. Tantum apud Servium legebatur, *quod et factum est*, pro, *ecfatum est*. Jos. Scal.

Minora templa] Optime Servius: 'Alii templum dicunt, non solum, quod potest claudi, verum etiam,

quod palis, aut hastis sustentatum, aut aliqua tali re, et lineis, aut loris, et simili re septum est: quod *ecfatum* est. Amplius uno exitu in eo esse non oportet, cum ibi sit cubiturnus auspicans.' Ubi fere omnia quæ Festus scribit de minoribus templis. *Effari* autem et *effata* auguralia verba sunt. Vide 'sistere fana.' *Dac.*

Minora templa] Videndus Varro lib. vi. de Lingua Lat. *Ant. Aug.*

^a *Minorem Delum*] Vide 'Dicæarchia.' *Dac.*

^b *Minores*] Si tres sorores eodem nomine erant, cognominibus a numero distinguebantur: Servilia Prima, Servilia Secunda, Servilia Tertia: si duæ, ab ætate: Servilia major, Servilia minor. Livius: 'Aruns Tarquinius, et Tullia minor.' Horatius: 'Cum Sagana majore ululantem.' Jos. Scal.

Minores] Festus *minor* et *major* cognomina esse dicit: ex Varrone tamen conjicere est, olim prænomena fuisse, ut de prima, secunda, tertia, quarta idem scribit; quare cum Sigonio di-

Minorum Pontificum maximus dicitur, qui primus in id collegium venit. Item minimus, qui novissimus.

Minotauri, effigies^c inter signa militaria est: quod non minus occulta esse debent consilia ducum, quam fuit domicilium ejus Labyrinthus. Minotaurus putatur esse genitus, cum Pasiphaë Minois regis uxor dicitur concubuisse cum tauro: sed affirmant alii Taurum fuisse nomen adulteri.

Minucia^d porta appellata est, eo quod proxima [PAUL. esset⁴ sacello Minuci. Minucia porta Romæ est dicta, ab ara Minuci, quem Deum putabant.

Minuebatur populo luctus^e ædis dedicatione, cum a Censoribus lustrum condebatur; cum votum publice susceptum solvebatur: privatis autem, cum liberi nascerentur; cum honos^f in familiam⁵ veniret; cum pater

4 Ed. Scal. est.—5 Vet. lib. familia.

NOTÆ

endum est cognomen dici vocem quamlibet qua gentilitia nomina distinguamus, qua voce tam prima quam tertia nomina comprehenduntur. Hinc fit, ut ratio nascendi prænominibus pariter et cognominibus, causam dederit. Atque, ut prænomen aliquando pro cognominibus, sic cognomina pro prænominibus usurpata sunt, ut prima, secunda, tertia, quarta, major, minor, quæ olim erant prænomena, et nomen gentilitium præcedebant, ut 'Prima Valeria,' &c. postea cognomina facta et post nomen gentilitium posita, ut apud Livium: 'Arus Tarquinius et Tullia minor.' Et Horat. 'Cum Sagana majore ululautem.' *Dac.*

^c *Minotauri, effigies*] Vide 'lupi.' Et non aquilam tantum vel minotaurum prisci illi Romani, sed plura ejusmodi animalia in pugnas aut raptus nata, bello præferebant, ut lupos,

eqnos, apros, porcos, &c. *Idem.*

^d *Minucia*] Sunt Festi. Alterum tò *Minucia* est Panli. *Jos. Scal.*

Minucia] Ubi fuerit ignotum est, ut et quis fuerit iste Minucius. Putabam olim Minuciam portam eandem esse, et trigeminam ab eo Minucio sic dictam, qui extra eam aurato hove donatus est: ut narrat Livius iv. 16. Sed nihil ibi de sacello: quare amplius quærendum. *Dac.*

^e *Minuebatur populo luctus*] Cum a Censoribus lustrum condebatur, hoc est, cum censores censu peracto suovetaurilibus urbem vel exercitum expiabant: id enim est 'lustrum condere.' Livius lib. 1. 'Ibi instructum exercitum omnem suovetaurilibus lustravit, idque conditum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus est.' *Idem.*

^f *Cum honos*] Puta consularis, Prætoris, Censoria dignitas, &c. *Idem.*

aut liberi, aut vir, aut frater ab hoste captus domum rediret; cum puella desponsaretur, cum propiore quis cognatione, quam is, qui lugeretur, natus esset; cum in casto ⁶ Cereris ⁸ constitissent.⁷

Minuitur^h populo luctus ædis dedicatione; cum [FEST. Censores lustrum condiderunt; cum votum publice susceptum solvitur: privatis autem, cum liberi nati sunt; cum honos in familia venit; cum parens, aut liberi, aut vir, aut frater ab hoste captus domum redit; cum desponsa est; ⁸ cum propiore quis cognatione, quam is, qui lugetur, natus est; cum in casto Cereris est, omnique gratulatione.⁹ ⁱ

Minurritiones^k ^{io} appellantur avium minorum cantus.

Minusculæ Quinquatrus^l appellabantur Idus Juniaë, quod

6 Quidam libri *castro*.—7 Al. *constituissent*.—8 'Fortasse melius, *cum desponsatio est*: idque Fulv. Ursino etiam placuit.' *Dac.*—9 Ed. *Scal. gratulationi*.—10 Quidam *Mimurrations*.

NOTE

⁸ *Cum in casto Cereris*] Vide 'Græca festa.' In casto Cereris esse dicebantur mystæ, qui, ut Cereri operarentur et puriter facerent, rebus Venereis abstinebant, ἡγνευον, id enim est, ἀγνεύειν, et castus ἀγνεία. Unde pro ritu et instituto, quia sic rite facerent. Varro rerum Roman. lib. 1. 'Nostro ritu sunt facienda civilius quam Græco castu:' rite et caste ἀγνῶς. *Idem*.

^h *Minuitur*] De Casto Cereris, mihi non liquet: tamen non licere a lugentibus Cerealia celebrari docet Liv. lib. XXII. *Ant. Aug.*

Minuitur] Facessit negotium doctis viris, quod in fine positum est: IN CASTO CERERIS. Quod Græci dicunt ἀγνεύειν τινὶ θεῷ, hoc Latini, in Casto alicujus Dei esse. Tertullianus libro de jejunio: 'Sed bene, quod in nostris Xerophagiis blasphemias ingereus, casto Isidis, et Cybeles eas

adæquas.' Sed vide quæ olim diligenter de hoc in Conjectaneis notavimus. Castimoniis Cereris qui operabantur, luctu carere solitos fuisse, tam ex Græcis quam ex Latinis scriptoribus notum est. *Jos. Scal.*

ⁱ *Omnique gratulatione*] Hoc est, cum ob quemcumque felicem eventum in templis Deis gratias agerent, puta ob liberatam urbem; ob servatum exercitum, ob victoriam ab hostibus reportatam. *Dac.*

^k *Minurritiones*] Glossæ: 'Minurrit, μινυρίζει.' *Jos. Scal.*

Minurritiones] Male quidam *mimurrations*. *Minurritiones* a *mimurire*: quod a Græco μινυρίζειν, querula ac gracili voce cantillare: de hirundinibus usurpavit Sidonius. Et μινυρίζειν est a μινυρῶν, quod μικρὸν, ὀλίγον, i. parvum, interpretatur Hesych. *Dac.*

^l *Minusculæ Quinquatrus*] Varr. lib. v. 'Quinquatrus minusculæ dictæ.

is dies festus erat tibicinum, qui Minervam colebant.

Quinquatrus proprie dies festus erat Minervæ, Martio mense.

Minutum,^m et minuere, ex Græco *μειοῦν*¹¹ dictum [PAUL. videri potest.

Minyæ¹² dicti Argonautæ, quod plerique eorum ex filiis Minyæ fuerant orti.

Mirachidion¹³ primæ adolescentiæ.

Miracula,^p quæ sunt¹⁴ digna admiratione dicimus, [FEST. antiqui in rebus turpibus utebantur.

Mirior^q decebant comparativum a miro. Titinius; [PAUL. Mirior inquam tibi¹⁵ videor.

11 Scribit Scal. *μινύειν*, quod probat Dac.—12 Vet. lib. *Minyda*.—13 Legendum monet Dac. *Miracidion*, ut vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit.—14 Ed. Scal. *nunc*.—15 Quidam lib. *tibi inquit*.

NOTÆ

Junia idus ab similitudine majorum, quod tibicines tum feriati per urbem vagantur et conveniunt ad ædem Minervæ. *Minores* vocat Ovid. vi. Fast. 'Et jam quinquatrus jubeor narrare minores. Nunc ades o cæptis, flava Minerva, meis. Cur vagus incedit tota tibicen in urbe? Quid sibi personæ, quid toga longa volunt?' Vide et Livium lib. ix. *Idem*.

^m *Minutum*] *Minutum* est a *minuo*, quod a *μινύω* vel *μινύω*, quod a *μινύω*, Attice pro *μικρός*, parvus. Eustath. Bene itaque Scaliger, qui pro *μειοῦν* legendum monet *μινύειν*. *Idem*.

ⁿ *Minyæ*] Argonautæ. Pindar. Od. iv. Pyth. *μετὰ γὰρ Κεῖνο πλευσάντων Μινυῶν θεόπομποι σφίσις τιμαὶ φντευθέν*. id est: 'Ad illud enim' (vellus aureum) 'cum navigassent Minyæ, divini illis honores plantati sunt.' Dicitur autem *Minyæ* a *Minya*, Neptuni filio, ad quem et Tritogenciam Æoli filiam maxima eorum pars genus referebat. Apol. i. Argonaut. *ἐπεὶ Μινυάο θυγάτρων Οἱ πλείστοι καὶ ἕριστοι ἀπ' αἵματος εὐχετόωντο*. Id est: 'Quo-

niam Minyæ filiarum Plerique eorum et optimi a sanguine esse gloriabantur.' Verum Strabo et Eustathius *Minyas* a *Minyo* Orchomeno genus habere tradunt, quorum alii in Iolcum migrarint, a quibus Argonautas *Minyas* dici. Vide Theocritum Idyl. xvi. vs. 104. *Idem*.

^o *Mirachidion*] Lege: *Miracidion*, *μειράκιον*, *μειρακίδιον*, *μειρακύλλιον*. Aristoph. *Idem*.

^p *Miracula*] Pro rebus turpibus. Arnob. 'Vertit Baulo artes, et quam serio non quibat allicere, Indubriorum statuit exhilarare miraculis.' Inde miraculæ meretrices dictæ. Plant. 'Diobolares, schœniculæ, miraculæ.' Quem locum adducens Varro lib. vi. 'Miraculæ,' inquit, 'a miris, id est, monstris, a quo Attius ait personas distortas, oribus deformes, miriones.' Monstra etiam dixit Catull. quæ Arnob. et Festus miracula. 'Sed tu cum Cappone omnia monstra facis.' *Idem*.

^q *Mirior*] Varro, *γνώθι σεαυτόν*: 'Quid hoc mirius?' *Idem*.

Miscelliones appellantur, qui non certæ sunt sententiæ, sed variorum, mixtorumque iudiciorum (sunt.)

Misenum, promontorium,^r a Miseno, tubicine Æ- [FEST. neæ ibi sepulto, est appellatum.

Miseratur^s is, qui conqueritur aliena incommoda : misere-
tur is, qui miserum sublevat.

Miseret me eadem forma dicitur, qua piget, poenitet, tædet.

Modo, cum per correptum O^t dicitur, significat tempus, ut modo veni : et ponitur pro tantum, ut face modo : quod si producta posteriore syllaba enuntietur, dativus vel ablativus est casus, ab eo, quod est modus.

Modo quodam,^u id est, ratione, dicuntur omnia [PAUL. ista a modo : commoditas,¹⁶ commodus, commodat, accomodat, modice, modestia, moderatio, modificatio.

Modo quodam, id est, ratione, dicuntur ista omnia [FEST. a modo fit commoditas, commodus, commodat, accomodat, modice, modestia, moderatio, modificatio.

Mœne^x singulariter dixit Ennius : Apud emporium [PAUL. in campo hostium per¹⁷ mœne.

Mœnia^y et muri, et alia¹⁸ muniendæ urbis gratia [FEST.

//////////

16 Legit Dac. *Modo quodam, id est, ratione, a modo dicuntur ista omnia : commoditas, &c.*—17 Vet. lib. pro.—18 Al. cetera.

NOTE

^r *Misenum, promontorium*] Montem vocat Virgil. vi. 'Monte sub ærio, qui nunc Misenus ab illo dicitur, æternumque tenet per sæcula nomen.' *Idem.*

^s *Miseratur*] *Miserari* est, lamentari et deplorare : *miserari*, alterius infelicitate moveri. Ita miseramur casum nostrum, aliorum infortnium. Virg. v. 'Me liceat casum miserari insontis amici.' Sueton. in Claud. 'Miseratus est conditionem suam.' Plant. 'Se ipsam miseratur.' At miseremur semper aliorum, ut eis opem feramus. Virg. 'Miserere animi non digna ferentis.' Neque tamen illud discrimen ubique a Veteribus obser-

vatum. *Idem.*

^t *Modo, cum per correptum O*] Adverbia in o semper debent corripì, 'imo,' 'merito,' 'crebro,' 'cito,' 'sero,' ut distinguantur ab adjectivis nominibus sexti casus, ab 'imus,' 'meritus,' 'creber,' 'citus,' 'serus.' Vide in 'ergo,' 'modo,' 'quando.' *Idem.*

^u *Modo quodam*] Paulus Festi verba refert ; quæ nos dimidiata invenimus. *Ant. Aug.*

^x *Mæne*] Singulariter pro *mænia*. Dac.

^y *Mænia*] Pro *munia* a *muniendo*, ut pro *muris*, *maris*. Verba Attii sic legit Merula : *Signa extempulo Canc-*

facta, ut (Attius in Helenibus: Signo extemplo canere, ac tela ob mœnia offerre imperat.) Significat etiam officia. Plautus (in Nervolaria:) prohibentque mœnia alia: unde ego fungar¹⁹ mea.

Mola² vocatur etiam far tostum, et sale sparsum, quod eo molito hostiæ aspergantur: *molae avias*²⁰ *inepte quidam dictas putant.*

Moles^a pro magnitudine fere poni solet: moliri, et [PAUL. molitiones a movendo certum est dici.¹

Mollestras^b dicebant pelles oviles,² quibus galeas extergebant.

Molucrum^c non solum quo molæ vertuntur³ dicitur, [FEST.

19 Vet. lib. *fungor*.—20 Rescribendum monet Dac. *molae alias*.—1 Idem legit *moliri et molitiones a molendum certum est dici*. Pro *molitiones* quidam lib. *molitores*: et pro *movendo* vir doct. in marg. ed Scal. conjicit *molendo*.—2 Vet. libb. *ovillas* vel *ovinas*.—3 Quidam libb. *rotæ verruntur*. Vide Notas.

NOTÆ

re ac tela ob mœnia adferre imperat. Ob mœnia, id est, ad mœnia. Vide 'Ob.' Mœnia pro officia Plaut. 'Prohibent quin mœnia aliunde fungar mea.' Ita enim legendus hic versus ut et in Al. *Idem.*

² *Mola*] Vide 'immolare' et 'muries.' In fine *Molae avias inepte quidam dictas putant*: certe non capio. Puto rescribendum *molae alias*. Ut dicat Festus, inepte facere eos, qui molam aliam dictam putant, quam far cum sale. Nihil aliud video. *Idem.*

^a *Moles*] Lege, *moliri et molitiones a molendum certum est dici*. Immo potius a *molibus* est *moliri*, a quo et *molitiones*. *Idem.*

^b *Mollestras*] Sic Latini vocabulum Græcum depravarunt, et e *μηλωτή*, quod pellem ovilem significat, *mollestram* interpolant. Turneb. lib. III. cap. 11. et lib. XIX. cap. 24. *Melota*; postea *melotra*, s inserto, *melotra*, *molestra*, geminatis literis *mollesttra*. *Idem.*

^c *Molucrum*] Afranii verba sunt qui ita scribant: *Virgini tam crescit uterus, quam gravidæ mulieri, vocatur molucrum, transit etiam sine dolore. Gabriel Faërnus ita: Virgini Tam crescit uterus, quam gravidæ mulieri: Molucrum vocatur, transit sine doloribus. Sunt autem senarii duo post verbum 'virgini.' Ant. Aug.*

Molucrum] Scribe *μύλακρον*. Versus Afranii ita legito: *ferme virgini Excrescit uterus, tanquam gravidæ mulieri. Molucrum vocatur: transit sine doloribus: et ubi molatur, non, ubi immolatur.* Jos. Scal.

Molucrum] Lege, *Non solum quo molæ verruntur, &c. scopam enim molarem significat. Pro μύλακρον lege μύλακρον, μωλήκρον a μύλη, mola, et κορέω, verrere. At molucrum, tumor ventris est a μωλόκρεος, mola carnis, quæ proprie ex semine virili, quare improprie de virginis tumore molucrum dixit Afranius, cujus versus sic legit Scaliger: *ferme virgini Excrescit uterus tanquam gravidæ mulieri. Molu-**

id quod Græci *μύλιτρον* appellant, sed etiam tumor ventris, qui etiam virginibus solet evenire, cujus meminit Afranius in virgine: Ferme virgini, tanquam gravidæ mulieri, crescit uterus, molucrum vocatur, transit sine doloribus. Cloatius etiam in libris sacrorum. Molucrum aiunt esse lignum quoddam quadratum, ubi im- [PAUL. molatur. Idem Ælius in explanatione carminum Saliarium eodem nomine appellari ait, quod sub mola [FEST. supponatur. Aurelius Opilius appellat, ubi molatur.

Momar, ^d Siculi stultum vocant.⁴

Momen, ^e momentum. Lucretius: Momine si par- [PAUL. vo possent ^s impulsa moveri.

Monile ^f dictum est ornatus muliebris, qualem habuisse Eriphylem fabulæ ferunt: ex eo etiam equis præpendens a collo ornamentum monile appellatur.

Monimentum ^g est, quod mortui causa ædificatum: et

4 Al. appellant.—5 Quidam libb. si a parvo possunt.—6 Al. Monumentum.

NOTE

crum vocatur, transit sine doloribus. Dac.

^d Momar] Sicula vox, ut etiam ipse notat. *Μῶμαρ* significat, *μέμψιν*, *αἴσχος*. Isidorus in Glossis: 'Momar, Siculus, stultus, qui cito movetur ad rem.' Plantus: 'Quid tu, o momar, Sicule homo, præsumis?' Ubi non tantum momar, sed et Siculus, pro Stulto. Jos. Scal.

Momar] Hesych. *μῶμαρ*, *μέμψις*, *αἴσχος*, *ὄνειδος*, 'Momar, opprobrium, dedecus, crimen.' Isidor. in Gloss. 'momar, Siculus, stultus, qui cito movetur ad iram. Plant. Quid tu, o Momar, Sicule homo, præsumis?' Idem ibid. 'Marsiculus, qui cito movetur ad iram. Plant. Quid ais, homo marsicule?' Quæ procul dubio ita emendanda: momar, Siculus, qui cito movetur ad iram. Plant. Quid tu, o momar, homo Sicule? Hæc inde corruptelam traxere, quod in 'homo momar sicule' *mo* prior syllaba vocis

momar cum *mo* posteriori vocis homo coaluit, et unam tantum effecit. In versu Plauti non tantum momar, sed et siculus pro stulto. Dac.

^e Momen] A supino motum, momen, momentum. Moveo, movimen, momen. Ut a 'luceo,' 'lucimen,' 'lumen;' a 'pono,' 'ponimen,' 'pomen,' unde 'pomentum,' &c. Idem.

^f Monile] Ornamentum ex auro et gemmis, quod ex mulierum collo pendet, quale Polynices Eriphylæ Amphiarai uxori dedit, ut Amphiarum ad bellum capessendum cogeret. Apollod. lib. iii. Idem.

^g Monimentum] Vel monumentum, ut Veteres scribebant, quicquid scriptum vel factum memoriæ causa, et proprie in defunctorum memoriam, sive cadaver contineat, sive sit inane, quod Græci vocant *κενοτάφιον*. Varr. lib. v. 'Sic monimenta, quæ in sepulcris, et ideo secundum viam,

quicquid ob memoriam alicujus factum est, ut fana, porticus, scripta et carmina. Sed monumentum quamvis mortui causa sit factum, non tamen significat ibi sepulchrum.

Monitores^h dicuntur et qui in scena monent histriones, et libri commentarii.

Monodosⁱ appellatus est Prusiæ filius, qui unum os habuit dentium loco: similiter habuit et Pyrrhus rex Epirotarum.

Monstrum,^k ut Ælius Stilo interpretatur, a monendo dictum est, velut monestrum. Item Sinius Capito, quod monstret futurum, et moneat voluntatem Deorum: quod etiam prodigium, velut⁷ prædictum, et quasi prædictum, quod prædicat eadem, et portentum, quod portendat, et significet: inde dici apparet id quartum, quod mihi visum est adjiciendum, præsertim cum ex eadem significatione pendeat, et in promptu sit omnibus, id est, ostentum, quod item ab ostendendo dictum est.^l Mon-

7 Legit *Dac.* *Prodigium velut prodicium et quasi prædicium.* Quidam lib. apud *Scal.* *prodictum vel prædicium.*

NOTÆ

quo prætereuntes admoneant, et se fuisse et illos esse mortales: ab eo cetera, quæ scripta ac facta memoriæ causa, monumenta dicta.' *Idem.*

^h *Monitores*] Qui in scena monent histriones, dicuntur ὑποβολείς. Et recte Glossarium: 'Monitor, ὑποβολεύς.' In Phormione 'Geta monitor' dicitur, hoc est, qui consilium dederat: quem et Græci dicunt ὑποβόλεια. *Jos. Scal.*

Monitores] Græcis ὑποβολείς, quasi dicas subjectores. Gloss. 'monitor, ὑποβολεύς.' In Phormione 'Geta monitor' dicitur, qui consilium dederat, Act. II. Sc. I. 'O facinus audax! O Geta monitor.' *Dac.*

ⁱ *Monodos*] *Plin.* lib. VII. cap. 16. videndus. *Ant. Aug.*

Monodos] *Μονόδους*, qui dentium loco unum os æqualiter extensum habet, ut Prusiæ filius et Epirotarum rex Pyrrhus. *Valer. Max. Plin. Tac.*

^k *Monstrum*] Verba Festi dimidiata intelliges ex illis Pauli, 'Monstra dicuntur,' &c. *Ant. Aug.*

Monstrum] A monendo, monestrum, monstrum, passim apud bonos auctores. Cicero tamen a monstrando lib. I. de divinatio. 'Quia enim ostendunt, portentant, monstrant, prædicant, ostentant, portenta, monstra, prodigia dicuntur.' Idem et lib. II. de nat. Deor. Sed minus bene. De ostentis, portentis, et prodigiis. Vide suo loco. *Dac.*

^l Quod item ab ostendendo dictum est] *Schedæ*: 'Quod item ab ostendendo dictum est, ut apud auctores, qui mo-

stra dicuntur naturæ modo egredientia, ut serpens cum pedibus, avis cum quatuor alis, homo cum duobus capitibus, jecur cum distabuit in coquendo.

Monstra dicuntur naturæ modum egredientia: ut [FEST. *serpens cum pedibus, avis cum quatuor alis, homo cum duobus capitibus, jecur cum distabuit in coquendo.*

Moracias^m nuces. Titinius duras esse ait: unde fit [PAUL. diminutivum moracillum.

Morbosum hominem, morbo aliquo affectum.

Mortem obiisse,ⁿ ea consuetudine dicitur, qua dixerunt antiqui, ob Romam legiones ductas, et, ob Trojam duxit exercitum, pro ad: similiterque vadiminium obiisse, id est, vadimonium iisse, et obviam, ad viam.

Mortis causa^o stipulatio existimatur fieri, ut ait [FEST. Antistius Labeo, quæ ita fit, ut morte promissoris confirmetur, aut, ut quidam dixerunt, cujus stipulationis non fuit causa.⁸

Mortuæ^p pecudis corio calceos aut soleas fieri Flaminicis⁹

⁸ Scal. et Dac. scribendum monent, *cujus stipulationis mors fuit causa.*—
⁹ Scribit Scal. *Flaminibus*: quod improbat Dac.

NOTE

nent histriones in scena, sed etiam ubi adjiciuntur commentarii. Quæ diversa sunt. Nam post dictum est, sequuntur verba Festi de monitoribus, quæ retractis fugitivis vocibus ita sunt rescribenda: *Monitores dicti sunt, qui monent, ut apud auctores, qui monent histriones in scena, sed etiam ubi adjiciuntur commentarii.* Nihil certius, quæ sequuntur: *monstra dicuntur, &c.* novum caput inchoant et, Paulo sunt adscribenda. *Idem.*

^m *Moracias*] A *mora*, scilicet voce effecta. *Idem.*

ⁿ *Mortem obiisse*] Mortem adiisse. Vide 'ob.' *Idem.*

^o *Mortis causa*] Scribe, *Cujus stipulationis mors fuit causa.* Levis error,

Jos. Scal.

Mortis causa stipulatio] Lege in fine, *Cujus stipulationis mors fuit causa.* Et hæc vera est hujus stipulationis ratio, non vero quam putavit Labeo. *Dac.*

^p *Mortuæ*] Scribe *Flaminibus*, ut etiam extat in veteribus editionibus. *Jos. Scal.*

Mortuæ pecudis corio] Servius IV. *Æneid.* 'Sane Flaminicæ non licebat neque calceos neque soleas morticinas habere. Morticinæ autem dicuntur, quæ de pecudibus sua sponte mortuis fiebant. Neque supra genu succintam esse.' Unde patet male apud Festum quosdam pro *Flaminicis* rescribere *Flaminibus.* *Dac.*

nefas habetur: sed aut occisæ alioqui, aut immolatæ: quoniam sua morte extincta omnia funesta sunt.

Mortuæ pecudis corio calccos fieri Flaminicis [PAUL. nefas habebatur, quoniam sua morte extincta omnia funesta æstimabantur.

Mortuus⁹ ab emerita vita dictus.

Mos est^r institutum patrium pertinens maxime ad religiones, cærimoniasque Deorum antiquorum.

Mos est^s institutum patrium, id est, memoria de- [FEST. functorum veterum pertinens maxime ad religiones cærimoniasque antiquorum.¹⁰

Mosculis^{11 t} Cato pro parvis moribus dixit in ea [PAUL. quam scripsit . . . vis qui moribus^u dixit . . .

*****

10 Ed. Scal. 'memoria veterum p. m. a. r. cerem . . . oniasque a.' Vide Notas.—11 Alii legunt *Moscillis*, vel *Mosillis*.

NOTÆ

⁹ *Mortuus*] Quomodo ab emerita vita? an *emeritus*, *emertus*, *emertuus*, e in o *emortuus*, *mortuus*? Nugæ: a *morior*, *moritus*, addito u *morituus*, *mortuus*. Idem.

^r *Mos est*] Macrob. lib. III. Saturn. refert Julium Festum lib. XIII. de verborum significationibus scripsisse: *Mos est institutum patrium, pertinens ad religiones, cærimoniasque majorum*. Non dubito Pompeium pro *Julio* scribendum apud Macrobium. Hic enim est locus, quem adfert, ex quo verba Festi sarciri possunt, paucis syllabis exceptis. *Ant. Aug.*

Mos est] *Mos* est institutum quodlibet consuetudine firmatum: *ritus* vero est ordo et modus in administrandis maxime sacrificiis, unde Virg. 'Morem ritumque sacrorum Adjiciam.' Interdum tamen et *ritus* pro *more* usurpatus, et *mos* pro *ritu*: ut hic. *Dac.*

⁶ *Mos*] *Mos est institutum patrium [defunctorum] veterum, pertinens maxime ad religiones cærimoniasque antiquo-*

rum: vocem *defunctorum* inclusimus circulis: quia glossema est. *Jos. Scal.*

Mos est] Hæc ex superioribus facile intelliguntur: *Mos est institutum patrium, id est, memoria veterum pertinens maxime ad religiones cærimoniasque Deorum antiquorum*. Vox *defunctorum*, quæ in codice apparet, explicatio est vocis *veterum*. Neque apparet in schedis. *Dac.*

^t *Mosculis*] A *mos*, *mosculus*. Alii legunt *moscillis*, vel *mosillis*, ut in Gloss. Isidori, 'mosillus, parvus mos.' Cui posteriori non adversatur analogia; nam ut a 'pusus,' 'pusillus,' sic a 'mos,' 'mosillus.' Nihil tamen hic mutandum est. Optime enim a 'mos,' 'mosculus,' ut a 'flos,' 'flosculus,' &c. *Idem.*

^u *In ea quam scripsit. . . . vis qui moribus*] Schedæ: *Mosculis Cato pro parvis moribus dixit in ea quam scripsit . . .* Supra Festi et Pauli verba male cohæsere. Legebat Salmasius *moscillis Cato pro parvis muribus*, &c. *mus-*

Mox, paulo post.

MUCIA prata^x trans Tiberim dicta a Mucio, cui [FEST. a populo data fuerant, pro eo quod Porsenam Etruscorum regem sua constantia ab urbe dimovit. [PAUL.

Muger,^y muccosus.

Muger dici solet a castrensi¹² hominibus quasi [FEST. muccosus is, qui talis male ludit.

Muginari^z est nugari, et quasi tarde conari.

Mugionia^a porta Romæ dicta est a Mugio quodam, qui eidem tuendæ præfuit. [PAUL.

Mulciber^b Vulcanus a molliendo¹³ scilicet ferro dictus (est); mulcere enim mollire, sive lenire est. Pacuvius; Quid me obtutu¹⁴ terres, mulces laudibus?

12 Quidam vir doctus in marg. ed. Scal. conjicit *castrensisibus*.—13 Id. ibid. conj. *mulcendo*.—14 *Obtutu* melius esse censet Scal.

NOTE

cilli τὰ μῦδια. Idem.

^x *Mucia prata*] Livius II. 13. ‘Patres C. Mucio virtutis causa trans Tiberim agrum dono dedere, quæ postea sunt Mucia prata appellata.’ *Idem.*

^y *Muger*] A veteri *mugo* pro *mungo*, ut ‘frago’ pro ‘frango,’ *muger*, *mucosus*, *morveux*. *Idem.*

^z *Muginari*] Plinius in Præfatione: ‘Dum ista, ut ait Varro, muginamur, pluribus horis vivimus.’ Isidorus: ‘muginatur, causatur.’ *Jos. Scal.*

Muginari] Cansari, tergiversari, moras nectere. Gloss. Isidori: ‘Muginatur, cansatur.’ Usus est Cicero ad Atticum lib. XVI. ep. 12. ‘De ocella, dum tu muginaris, nec mihi quicquam rescribis, cepi consilium domesticum.’ Nonius interpretatur *murmurare*. Ut et in Glossario, ‘muginor, γογγύζω,’ id est, murmuro. Eritigitur *muginor*, vel a *mugio*, vel,

ut Doctissimo Vossio placebat, a *nugor*, *nuginor*, *n* in *m*, *muginor*. *Dac.*

^a *Mugionia*] Varro lib. V. ‘Mugionis a mugitu.’ Solin. cap. 2. ‘Mugioniam supra summam Novam viam.’ Vide Nonium. *Ful. Ursin.*

Mugionia porta] Melius Varro qui lib. IV. Mugionis portam dictam docet a mugiente pecore, id est, bubulo. Quod per eam ad pascua sua exigeretur ab antiquo oppido, Palatino scilicet, ubi primum Roma condita. Ejus verba: ‘Præterea intra muros video portas dici: in palatio Mugionis a mugitu, quo ea pecus in Bucitatum antiquum oppidum exigebat.’ Eadem et ‘Trigonia’ et ‘porta palatii’ dicta. *Dac.*

^b *Mulciber*] A *mulcendo* ferro, immo potius a *mulcendo* tantum, ut a ‘cracco,’ ‘craber.’ A ‘tumeo,’ ‘tuber.’ Sic a ‘mulceo,’ ‘mulciber.’ Gloss. ‘Mulciber,’ Ἠφαιστος, Ἀμφιγυήεις. *Id.*

Muli Mariani^c dici solebant a C. Mario instituti,¹⁵ cujus milites in furca interposita tabella varicosius onera sua portare adsueverant.

Mulis celebrantur ludi^d in Circo maximo Consualibus: quia id genus quadrupedum primum putatur cœptum curru veliculoque adjungi.

Mulus vehiculo Lunæ adhibetur, quod tam sterilis ea sit, quam mulus, vel quod ut mulus non suo genere, sed equi creetur,¹⁶ sic ea solis, non suo fulgore luceat.

Mulleos^e genus calceorum aiunt esse, quibus reges [FEST.

15 Aliquis lib. *Marii instituto*.—16 Vet. lib. *equis oriatur*.

NOTÆ

^c *Muli Mariani*] Sic per jocos Romanos milites vocabantur, nam C. Marius recidendorum impedimentorum gratia, quibus maxime agmen oneratur, vasa et cibaria militum in fasciculos aptata furcis, quas appellarunt ærumnulas, imposuit, quibus onusti milites iter conficiebant. *Idem*.

^d *Mulis celebrantur ludi*] De Consualibus suo loco dictum est. Mulis autem tunc ludos celebratos fuisse præter Festum nemo quod sciam docuit. *Idem*.

^e *Mulleos*] Verbum *allucinatos* mendosum est: *lunatos* placet, sive *alutatos* ab *aluta*; de utroque est carmen Juven. Sat. VII. 'Appositam nigræ lunam subtextit alutæ:' quod aliter dixit Horat. lib. I. Sat. 6. 'Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus Pellibus, et latum demisit pectore clavum, Audit continuo, Quis homo hic?' Vidend. Plutarch. in Probl. Titinii carmen mendosum est. *Ant. Aug.*

Mulleos] Catonis verba ita legenda: *Qui magistratum Curulem cepisset, calceos mulleos, alii uncinatos, ceteri perones*. Hæc erat antiquorum

ἐστῆλεια. Magistratu functi mulleos, milites fulmentatos, ceteri Romani perones, καὶ ὤμβουρσίνους, sumebant. De uncinis, et clavis militaribus satis in Conjectaneis. Versus Titinii ita lego, *jam cum mulleis Te ostendisti, quos tibi atim calceas*. Tibiatim, hoc est, ad mediam usque tibiam. Ita erant omnia ea genera calceamentorum, qualia Turcarum hodie, medio crure tenus. Quod et Tertullianus manifesto ostendit, libro de Pallio: 'Impuro cruri purum, aut mulleolum inducit calceum.' *Jos. Scal.* Adde illud Horat. 'nigris medium impediit crus Pellibus.' *Idem*.

Mulleos] Mullei vel mullei calcei dicuntur, non ab antiquo verbo *mul-lare*, suere, ut putavit Scaliger, sed a colore muli piscis, nam puniceos fuisse vel ex Dione certum est, qui ait Cæsarem usum ὑποδέσει ἐνίστε ὑψηλῆ καὶ ἐρυθροχρόω κατὰ τοὺς βασιλέας τοὺς ἐν τῇ Ἀλβῆ τὸτὲ γενομένους, id est, 'calceo alto, colore purpureo quo olim Albanorum reges utebantur.' Aperte Mulleos describit, quos ab Albanis regibus ad patricios transiisse idem docet. Nam stante libera

Albanorum primi, deinde patricii usi sunt. M. Cato Originum libro septimo: Qui magistratum curulem cepisset, calceos mulleos allucinatos:¹⁷ ceteri perones. Item Titinius in Setina: Jam cum mulleis te ostendisti, quos tibiatis in calceos: quos putant a mullando, id est, suendo dictos.

Multam^s Osce dici putant pœnam quandam.¹⁸ M. Varro ait pœnam esse, sed pecuniariam, de qua subtiliter in

17 Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *alutacinatos* vel *lutos*. Vide Notas.—18 Legendum monet Scal. *pœnam quidam*.

NOTÆ

republica Patricii et Senatores calceos nigros gestabant; ex patriciis autem, qui Magistratum curulem cepissent, mulleos, hoc est, rubros; at postquam Imperatores sibi solis puniceos illos sive mulleos calceos voluere, quasi proprios, relinquere, consulibus non purpurei aut puniceï, ut antea, sed aurati sunt attributi, ut constat ex Cassiodoro. Ita igitur, ut optime ad Vopiscum Salmasius, conciliandi sunt auctores, qui patriciorum nigros faciunt calceos, et qui mulleos; nam patriciorum eorum, qui magistratum curulem cepissent, proprium gestamen erant mullei calcei, reliquorum, qui nondum in sella curuli sedissent, vulgariter nigri. Id omnino evincit locus Catonis, cujus verba sic legit Scaliger: *Qui magistratum curulem cepissent calceos mulleos, alii uncinatos, ceteri perones*. Porro, docet idem Salmasius Puniceos illos sive mulleos calceos Tyrrenicos etiam dictos, quod eorum factura Tuscanica esset, ut Virgilius Tyrrenicos calceos Evandro regi tribuit lib. viii. 'Et Tyrrenica pedum circumdat vincula plantis.' Ubi Servius: 'Tyr-

renna vincula Tusca calceamenta, et dicit crepidas, quas primo habuere Senatores, post Equites Romani, nunc milites. Alii Senatorios calceos volunt, quia hoc genus calceamenti a Tuscis sumtum est.' Sed adi ipsum Salmasium ad Vopiscum. In verbis Catonis pro *allucinatos* Turneb. *alutacinatos*: nempe ab *aluta*. Alii *alutatos*, vel *lunulatos*. Perones, calcei toti ex pellibus, ex corio crudo. Isidor. in Gloss. 'Pero calciamenta pilosa.' *Dac.*

§ *Multam*] Oscum vocabulum, a quo *multus*, quod numerando *multa* æstimaretur, et *multare*, numerare. Plaut. Stich. iii. 1. 'Quam multas tecum miserias multaverim.' *Multa* autem primis temporibus in ovibus et bubus æstimatis constitit, quibus abundabat Italia. Gell. lib. xi. Suprema multa 'erat duarum ovium, boum triginta, pro copia scilicet boum, proque ovium penuria. Sed cum ejusmodi multa pecoris armentique a magistratibus dicta erat, adigebantur boves ovesque, alias pretii parvi, alias majoris, eaque res faciebat inæqualem multæ punitionem: idcirco postea le-

libro primo quæstionum epistolicarum refert. Maximam multam dixerunt trium millium et viginti assium: quia non licebat quondam pluribus triginta bobus, et duabus ovibus quenquam multari: æstimabaturque bos centusibus, ovis decussibus.

Multifacere^h dicitur, sicut magnificere, et Par- [PAUL. vifacere. Cato: Neque fidem, neque jusjurandum, neque pudicitiam multifacit. Quod merito ab usu recessit, quia quantitas¹⁹ numero non æstimatur, nec desiderat multitudinem.

Multifacereⁱ antiqui dicebant sicut magnificere, et [FEST. par. . . . . tiam de pudicitia.

M. . . . . ntitas. . . . .
. . . . . returnu. . . . .

Multifariam^k dixerunt antiqui, quod videlicet in [PAUL. multis locis fari poterat: id est, dici.

Mummiana ædificia^l a Mummio dicta.

19 Pro *quantitas* conjicit *Dac. qualitas*.

NOTÆ

ge Ateria' (quam Tarpeiam alicubi vocat Festus) 'constituti sunt in oves singulas æris deni, in boves æris centeni. Minima multa est ovis unius.' *Id.*

^h Multifacere] Ut parvi facere, flocci facere, &c. Sed non video cur illud merito ab usu recessisse dicat Festus, quod quantitas non æstimeretur numero, quasi vero quantitas non alia sit continua ab discreta. Sed forte pro *quantitas* rescribendum *qualitas*. *Idem.*

ⁱ Multifa...] Ex epitome Pauli, verbo *multifacere*, hæc omnia facile intelliguntur. *Ant. Aug.*

Multifacere....] Ex scripturæ vestigiis videri possit hæc in duo capita fuisse divisa. Et forsitan confusa sunt, quæ de 'multifariam' scripta fuerant.

Prius caput ita ex schedis: *Multifacere antiqui dicebant sicut magnificere, item et parvifacere, testis est M. Cato in ea quam scripsit contra Q. Minucium Thermum de x. hominibus: Neque fidem, neque jusjurandum, neque pudicitiam multifacitis: quod quidem merito ab usu recessit, quia non æstimatur numero quantitas, nec desiderat multitudinem, nec continetur numero. Sequebatur, opinor, multifariam, ut in Pauli epitome. Dac.*

^k Multifariam] Græcorum imitatione πολυφάρως, διφάρως, τριφάρως, multifariam, difariam, trifariam. Varro 'totfariam: ' In totfariam locis.' *Jos. Scal.*

^l Mummiana ædificia] A Mummio, qui Corinthum diruit. *Idem.*

Mundus^m appellatur cœlum, terra, mare, et aër: mundus etiam dicitur ornatus muliebris: quia non alius est, quam quod moveri potest: mundus quoque appellatur lautus, et purus. Ateius: ²⁰ Cum virginali mundo clam pater.¹ . . . Ennius: idem loco ² navibus celsis, munda facie, atque etiam ære.

Mundus, ut aitⁿ Capito Ateius in libro sexto ponti- [FEST. ficali, ter in anno patere solet, diebus his: postridie Volcanalia,³ et ante diem sextum Id. Novemb. Qui quid ita dicatur, sic refert Cato in Commentariis juris civilis:

²⁰ Legit Scal. Attius. Vide infra.—¹ Vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit patre.—² Id. ibid. in Deilocho.—³ Vet. cod. Volcanni.

NOTÆ

^m *Mundus*] Hæc corrupta, transposita, et male etiam distincta sunt. Lege igitur ex iudicio Merulæ apud Ennium. *Mundus appellatur cœlum, terra, mare, et aër, quia non alius est, quam quod moveri potest. Mundus etiam dicitur ornatus muliebris; Attius, cum virginali mundo clam patre. Mundus quoque appellatur lautus et purus. Ennius, idem loci navibus celsis munda facit nautisque mari quasentibus vitam.* Nam integrum versum Ennii descripserat Festus, ut odoratus sum ex schedis, ubi *munda facie atque etiam aëre Cereris quin. Mundus* igitur ex Festo, Isidoro, et aliis, quasi *moven-dus*: a motu perpetuo. Sed omnino *mundus* a *munditie*, ut Græcis etiam *κόσμος ἀπὸ τῆς κοσμήσεως*. Inde etiam et ornatus mulieris *mundus*, nempe speculum, unguenta, catenæ, annuli, &c. *Idem.*

ⁿ *Mundus, ut ait*] Verba illa mendosa sunt: *ex iis qui intravere cognoscere potuit*: forsitan scribendum: *ut ex iis, qui intravere cognosci potuit.* Item ex Pauli verbis addenda sunt nonnulla; ut puta, *tertius dies quo mundus patet.* Vide Varronem apud Macrobiū lib.

1. Saturn. Ant. Aug.

Delph. et Var. Clas.

Pomp. Fest.

Mundus] Verba Catonis corrupta ita legimus: *Mundo nomen impositum est ab eo mundo, qui supra nos est. Forma enim ejus est, ut ex iis, qui intravere, cognoscere potui, adsimilis illi. Ejus inferiorem, &c.* Nam inde incipiunt verba Festi. Supple etiam, *majores censuerunt.* Nihil melius se habent sequentia; quæ ita emendamus: *ea de causa, quod quo tempore ea, quæ occultæ, et abditæ religionis, &c.* Varro apud Macrobiū: *'Mundus cum patet, Deorum tristium atque inferum quasi janna patet. propterea non modo prælium committi, verum etiam dilectum rei militaris causa habere, ac militem proficisci: navim solvere: uxorem liberum quærendorum causa ducere, religiosum est.'* Jos. Scal.

Mundus, ut ait] *Mundus* hic est Platonis sedes, qua patente dies illos religiosos habebant Veteres. Macrobi. Satur. I. cap. 19. *'Nec Latinarum tempore, quo publice quondam induciæ inter populum Rom. Latinosque firmatæ sunt, inchoari bellum decebat, nec Saturni festo, qui sine ullo tumultu bellico creditur imperasse. Nec patente mundo, quod sacrum*

2 E

Mundo nomen impositum est ab eo mundo, qui supra nos est. Forma enim ejus est ex iis, qui intravere, cognoscere potuit, adsimilis ille⁴ ejus inferiorem partem, veluti consecratam Diis manibus clausam omni tempore, nisi iis diebus, qui supra scripti sunt, majores *consuerunt*, quos dies etiam religiosos judicaverunt, ea de causa, quod quo tempore ea, quæ occulte, et abdita, ea religionis Deorum manium essent, veluti in lucem quandam adducerentur, et patefierent: nihil eo tempore in republica geri voluerunt. Itaque per eos dies non cum hoste manus conserebant: non exercitus scribebatur: non comitia habebant, non aliud quicquam in re publica nisi quod ultima necessitas admonebat, administrabatur.

Mundum gentiles ter in anno patere putabant die- [PAUL. bus his postridie Volcanalia, et ante diem tertium Nonas Octobris, et ante diem sextum Idus Novembris: inferiorem enim ejus partem consecratam Diis manibus arbitantes clausam omni tempore, præter hos dies, qui supra scripti sunt: quos dies etiam religiosos judicaverunt ea de causa, quod his diebus ea, quæ occulta, et abdita religionis Deorum manium essent, in lucem adducerentur,

4 Quidam lib. *illi*.

NOTÆ

Diti patri et Proserpinæ dicatum est, meliusque oclusa Plutonis fauce euudum ad prælium putaverunt: unde et Varro ita scribit. Mundus cum patet, Deorum tristium atque inferum quasi janua patet. Propterea non modo prælium committi, verum etiam delectum rei militaris causa habere, ac militem proficisci, navem solvere, uxorem liberum quærendorum causa ducere religiosum est.' Unde verba Festi satis intelliguntur. Sed in iis quædam mutila, quædam etiam corrupta sunt. Atque statim initio splendendum est, *Postridie Volcanalia, IV.*

Non. Octob. et ante diem sextum Id. Novemb. Et ita est: patebat enim mundus 3. Kal. Septemb. nam 4. erant Volcanalia. Item 4. Non. Octob. id est die 4. Octob. et ante diem sextum Id. Novemb. nempe 7. Id. qui dies septimus est ejusdem mensis. Verba Catonis sic legenda ex Scaligero: *Forma enim ejus est, ut ex iis, qui intravere cognoscere potui, adsimilis illi. Deinde ejus inferiorem.* Nam inde incipiunt verba Festi. Corrigenda etiam quæ sequuntur, ita. *Quod quo tempore ea quæ occultæ et abdite religionis, &c. Dac.*

nihil eo tempore in rep. geri voluerunt. Itaque per hos dies non cum hoste manus conserebatur, non exercitus scribebatur, non comitia habebantur, non aliud quicquam in rep. nisi quod ultima necessitas exegisset, administrabatur.

Munem^o significare certum est officiosum, unde e contrario immunis dicitur, qui nullus^f fungitur officio.

Muneralis^p lex vocata est, qua Cincius cavet, ne cui [FEST. liceret munus accipere. Plautus: Neque⁶ muneralem legem, neque lenoniam roga:⁷ fuerit, necne, flocci aestimo.

Municas pro comunicas dicebant. [PAUL.

Municas, &c. comunicas^q dicit Verrius a Muniis, [FEST. id est, operibus, aut ut potius co. . .

Municeps^r est, ut ait Ælius Gallus, qui in municipio liber

⁵ Ed. Scal. nullo.—⁶ Quidam lib. Neu.—⁷ Vir doct. in marg. ed. Scal. conj. *necne lenoniam rogato*. Vide Notas.

NOTÆ

^o *Munem*] A *munus*, *munis*, *immunis*. Plaut. Mercat. t. 1. 'Dico ejus pro meritis gratum me et munem fore.' Ita enim legendum, non, ut quidam, *memorem*. Idem.

^p *Muneralis*] Lex Cincia de donis et muneribus, non omnibus prohibuit munus accipere: sed ob causam orandam, patrociniūve præstandum. Vidend. Cicero lib. 1. epist. ult. ad Atticum. Tacitus lib. 11. 13. et 15. *Ant. Aug.*

Muneralis] Leviter immutati Plautini versus ita legendi: *Neque muneralem legem, neque lenoniam, Roga: nec fuerit, necne, flocci existima*. Vatabat ob defensam causam donum accipere. Vide Epistolam Plinii Junioris ad Valerianum libro v. Etiam si legis mentio non fit. *Jos. Scal.*

Muneratis lex] Lex Cincia muneratis sive de donis et muneribus, qua eavebatur, ne quis ob causam oran-

dam donum munusve acciperet. Eam tulit M. Cincius, Tribunus plebis, M. Cornelio Cethego, P. Sempronio Tuditano Coss. Vide epistolam Plinii Junioris ad Valerianum lib. v. Etiam si legis mentio non fit. Versus Plautini sic legendi ex Scalig. *Neque muneralem legem neque lenoniam, Rogate fuerint, necne, floccid aestimo*. Dac.

^q *Municas*, &c. *comunicas*] Quæ desunt divinare non possum. Placidus in Glossis: 'Municare, communicare dictum a mœniis, id est, operibus.' Non dubium est Veteres dixisse *municare* et *communicare*. Ut 'mœrus,' 'murus,' et hoc forsitan illud est quod Festus addebat. *Idem*.

^r *Municeps*] Vereor, ne legendum sit: *item, quem municipium a servitute liberavit*. Varro de Latino sermone libro vii. 'In hoc ipso analogia non est: quod alii nomina habent ab oppidis, alii aut non habent, aut non,

natus est. Item, qui ex alio genere hominum⁸ munus functus est. Item, qui in municipio¹ a servitute se liberavit⁸ a municipe. Item municipes erant, qui ex aliis civitatibus¹¹ Romam venissent, quibus non licebat magistratum capere, sed tantum muneris partem. At Ser. filius^x aiebat initio fuisse, qui ea conditione cives Rom. fuissent, ut semper remp. separatim a populo Rom. haberent, Cumanos videlicet, Acerranos, Atellanos, qui æque⁹ cives Rom. erant, et in legione merebant, sed dignitates non capiebant.

Municipalia^y sacra vocabantur, quæ ante urbem [PAUL. conditam¹⁰ colebantur.

⁸ Legebat Scal. *Item, quem municipium a servitute liberavit.*—⁹ Al. *qui et c.*—¹⁰ Ex Festo scribendum monet Ursin. *acceptam.*

NOTÆ

uti debent, habent: habent plerique libertini a municipio manumissi.' *Jos. Scal.*

Municeps] A munere capiendo *municeps.* Municipii liber civis, unde in Gloss. 'Municeps, πολιτης.' *Dac.*

⁸ *Item, qui ex alio genere hominum]* Id est, quisvis homo sive in municipiis, sive alibi natus, modo qui munus functus sit. *Idem.*

¹ *Item, qui in municipio]* Legebat Scaliger, *Item quem municipium a servitute liberavit.* Ex Varrone lib. vii. 'In hoc ipso analogia non est: quod alii nomen habent ab oppidis, alii aut non habent, aut non, uti debent, habent. Plerique libertini a municipio manumissi.' Vides libertinos a municipio manumissos, qui postea municipes dirti. Sed et altera Festi lectio defendi potest. *Id.*

¹¹ *Item municipes qui ex al. civit.]* Municipiorum duo fuisse genera: primum, eorum, qui ex municipiis ad civitatem Rom. admissi, muneris tantum honorarii Romanis participes fiebant, sine suffragii jure; hoc est, qui tantum honoris causa in civita-

tem Rom. venientes gradum aliquem dignitatis consequentur, ut cives Rom. non in auxiliis, ut socii, militarent. Ique suis legibus vivebant. Gell. lib. xvi. cap. 13. 'Municipes sunt cives Rom. ex municipiis suo jure et legibus suis utentes, muneris tantum cum pop. Rom. honorarii participes, a quo munere capessendo appellati videntur, nullis aliis necessitatibus, neque ulla populi Rom. lege astricti, cum nunquam populus eorum fundus factus esset.' Alterum autem municipiorum genus eorum erat, quibus cum suffragii latone civitas est data, ita ut suis legibus spoliati Romanis astringerentur. Hi omnia jura habebant, quæ cives Rom. excepto jure domicilii. Hos intelligit infra Paulus cum scribit: 'Alio modo, cum id genus hominum definitur, quorum civitas universa in civitatem Rom. venit, ut Aricini, Cærites, Anagnini,' &c. *Idem.*

^x *At Ser. filius]* Servium Sulpicium filium intelligunt viri docti. Sed in schedis scriptum est *Servilius.* Forte is P. Servilius augur, quem in

Municipalia sacra^z vocantur, quæ ab initio habuerunt ante civitatem Romam¹¹ acceptam; quæ observare eos voluerunt Pontifices, et eo more facere, quo adsuescent antiquitus.

Municipium id genus hominum dicitur, qui, cum [PAUL. Romam venissent, neque cives Rom. essent, participes tamen fuerunt omnium rerum ad munus fungendum una cum Romanis civibus, præterquam de suffragio ferendo, aut magistratu capiendo; sicut fuerunt Fundani,^a Formiani, Cumani, Acerrani,¹² Lanuvini, Tusculani, qui post aliquot annos cives Rom. effecti sunt. Alio modo, cum id genus hominum definitur, quorum civitas universa in civitatem Romanam venit; ut Aricini, Cœrites,^b Anagnini.

¹¹ Ed. Scal. *Romanam*: et mox *adfuissent* pro *adsuescent*.—¹² Quidam lib. *Cotani*.

NOTÆ

‘stellam’ laudat Festus. *Idem*.

^a *Municipalia*] Paulus non intellexit, quid esset ‘ante civitatem Rom. acceptam;’ et ante urbem conditam interpretatus est: neque etiam municipalia sacra sunt urbis Romæ sacra, sed municipiorum. *Ant. Aug.*

^z *Municipalia sacra*] Quæ municipes ante civitatem Rom. acceptam habuere. Non autem ante Romam conditam, ut male Paulus interpretatur. *Dac.*

^a *Sicut fuerunt Fundani*] De Fundanis, Formianis, Cumanis, Lanuvinis, Tusculanis, Liv. lib. viii. sect. 14. ‘Lanuvinis civitas data, &c. Aricini, Nomentani, et Pedani, eodem jure, quo Lanuvini in civitatem accepti. Tusculanis servata civitas quam habebant.’ Deinde: ‘Campanis equitibus honoris causa, quia cum Latinis rebellare nolissent, Fundanisque et Formianis, &c. Civitas sine suffragio data. Cumanos, Suessulanosque ejusdem juris conditionisque, cujus Capuani esse pla-

cuit.’ Et de Acerranis sect. 17. ‘Romani facti Acerrani lege ab L. Papirio Prætoris lata, qua civitas sine suffragio data.’ Addit Festus, eos, post aliquot annos, cives Romanos effectos, quod verum esse de Fundanis, Formianis, et Tusculanis discimus ex eodem Livio lib. xxxviii. sect. 36. ‘De Formianis, Fundanisque municipibus, et Arpinatibus, C. Valerius Tappus, Tribunus plebis, promulgavit, ut iis suffragii latio, (nam antea sine suffragio habuerant,) civitatem esset, &c. Rogatio perlata est, ut in Æmilia tribu Formiani et Fundani, in Cornelia Arpinates ferrent: atque in his tribubus tum primum ex Valerio plebiscito sunt censi.’ Idque iis contigisse constat anno U. C. 565. totis centum quadraginta sex annis postquam iis civitas sine suffragio data fuerat. *Idem*.

^b *Cœrites*] Putavit vir doctiss. quem honoris gratia non appello, hic Cœritibus locum esse non posse, quippe qui priori modo municipes

Tertio, cum^c id genus hominum definitur, qui ad civitatem Romanam ita venerunt, uti municipia essent sua cujusque civitatis, et coloniae, ut Tiburtes, Prænestini, Pisani, Arpinates,¹³ Nolani, Bononienses, Placentini, Nepesini, Sutrini, Lucenses.

Munificior^d a munifico identidem Cato dixit: cum nunc munificentior dicamus; quamvis munificens non sit in usu.

Munificior^e quoque idem deduxisse videtur a munifico, [FEST. cum dicamus nunc munificentior, quamvis munificens non sit apud nos in usu: Cato, in ea quam scripsit in nemo, munificior.

Munitio^{14 f} mortificatio¹⁵ ciborum.

¹³ Vett. libb. *Urbinales, N. Bobutinienses*.—¹⁴ Quidam vir doct. in marg. ed. Scal. conjicit *Molitio*.—¹⁵ Vet. cod. *motificatio*. Vir doct. conj. *mollificatio*. Legit Scal. *morsificatio*; frustra, censente Dac.

NOTÆ

facti fuerint. Sed eum meminisse oportuit bis Cœrites municipes factos, semel cum suffragii jure observata sacra Rom. cum Galli Romam occupassent, etsi contra Gellius, et iterum cum postquam rebellarunt: victis quidem civitas data, sed ignominiae causa suffragii jus ademptum. De priori modo hic Festus. *Id.*

^c *Tertio, cum*] Legendum infra, *uti municipia essent suæ cujusque civitatis*. Quanquam certe expedire hinc me satis non possum. Videtur tantum hic Festus tertium quoddam municipiorum genus facere, cum scilicet in jus coloniae transibant. Quod aliquando factum fuisse notum est. Adde: vel potius de tertio quodam municipii genere loquitur, cum scilicet, qui civitate Romana donati fuerant, iidem legibus suis non spoliabantur, sed civitatis suæ jus retinebant, quasi ejus municipes facti essent. Qui sequuntur eos omnes colonos fuisse, in antiquorum monimen-

tis reperi, præter *Tiburtes* et *Arpinaates*. De quibus amplius quærendum. *Idem.*

^d *Munificior*] Ex his Pauli verbis intelliges Festi verba. *Ant. Aug.*

^e *Munificior*] Prior pars hujus capituli adhæserat post *magnificior*, ut ibi monimus. In fine legendum: *In ea quam scripsit in . . . . . nemo munificior*. Desideratur tantum nomen orationis unde verba Catonis petita sunt. *Dac.*

^f *Munitio*] Forte pro *molitio*, o in u et l in n mutatis. Molere enim est conterere: unde molæ dicti etiam dentes, qui et molares. Meursius tamen vult *munire* Veteres usurpasse pro *mandere cibum*; unde et in illo Plauti in *Curcul.* ‘Vineam pro aurea statua statuam, quæ tuo Gutturis sit monumentum.’ Antiquam lectionem *munimentum* restituendam censet, quasi dicat Phædronus statuam tibi vineam, quam gutture absorbeas, quam ingurgites. Sed manifeste con-

Munus^s significat officium, cum dicitur quis munere fungi: Item donum, quod officii causa datur. Murcia^{16 h} Deæ sacellum erat sub monte Aventino, qui antea Murcus vocabatur.

16 Vett. libb. *Murtia*, et infra *Murtus*.

NOTÆ

tra mentem Plauti; ejus verba sic mire sapiunt: *Au lieu d'une statue d'or, je vous élèverai une vigne pour servir de monument à votre gosier, c'est à dire, à votre ierognerie. Mauimentum pro monumentum.* Antiquæ. Infra Scaliger legebat, *morsificatio*: frustra, ut optime Meursius; *mortificatio* enim a *mortare*, conterere. *Idem.*

§ *Munus*] Vide infra in fine post 'myrtea.' Utramque muneris significationem amplexus Varro lib. iv. de L. L. 'Et munus, quod, mutuo animo qui sunt, dant officii causa. Alterum munus, quod muniendi causa imperatum, a quo etiam municipes, qui una munus fungi debent, dicti.' *Idem.*

^h *Murcia*] Vide Varron. lib. iv. de Ling. Lat. et Plutarch. in problem. *Ant. Aug.*

Murcia] Per *c* scribitur, cum antea per *t* scriberetur, ut ait Plutarchus. Unde a *murteto*, quod ibi erat proximum, dictam voluit Varro, Plinius, et Plutarchus ipse. Tertullianus de spectaculis: 'Consus, ut diximus, apud metas sub terra delitescit. *Murtia*: quoque idolum fecit. *Murtiam* enim Deam amoris voluit: cui in illa parte ædem vovere.' Lege: *apud metas sub terra delitescit Murtias. Has quoque idolum fecit.* Nam metæ Circi, *Murtiæ* metæ vocabantur. Apuleius: 'si quis a fuga retrahere, vel occultam demonstrare poterit fugitivam regis filiam, Veneris ancillam, nomine *Psyche*, conveniat retro metas Mur-

tias Mercurium prædicatorem.' Varro: 'Intimus Circus ad *Murtim* vocatus.' Has metas, in eodem libro, paulo ante, 'primas metas' vocaverat Tertullianus. 'Et nunc,' inquit, 'ara Conso illi in Circo defossa est ad primas metas sub terra.' Quod hic scribitur de monte Aventino, de hac re ita in veteribus monumentis Danielis nostri scriptum reperi. 'Vallis ipsa, ubi Circenses editi sunt, ideo *Murcia* dicta est: quia quidam vicinum montem *Murcum* appellatum voluit: alii, quod fanum Veneris *Verticordiæ* ibi fuerit, circa quod nemus *murtetis* constium fuisset, immutata litera *Murciam* appellatam,' &c. *Jos. Scal.*

Murcia Deæ] Hoc est, *Murciæ* Veneris: et per *c* scribitur cum antea per *t* scriberetur, unde a *murteto*, quod ibi erat proximum, dictam voluit. Varr. lib. iv. 'Ad *Murtium*, &c. alii esse dicunt a *murteto* declinatum: quod ibi id fuerit ejus vestigium manet, quod ibi sacellum etiam nunc *Murtiæ* Veneris.' Plin. lib. xv. cap. 29. 'Ara fuit Romæ vetus Veneris *Murtea*, quam nunc *Murciam* vocant.' Et ita Plinius et Plutarchus ipse. Tertullianus de spectaculis: 'Consus, ut diximus, apud metas sub terra delitescit. *Murciæ* quoque idolum fecit. *Murtiam* enim Deam amoris voluit, cui in illa parte ædem vovere.' Lege: *Apud metas sub terra delitescit Murtias. Has quoque idolum fecit.* Nam metæ Circi,

Murgisonemⁱ dixerunt a mora, et decisione.

Muries^k dicebatur sal in pila tunsum, et in ollam fictilem conjectum, et in furno percoctum, quo dehinc¹⁷ in aquam misso Vestales virgines utebantur in sacrificio.

//////////

17 Al. dein.

NOTÆ

Murtiæ metæ vocabantur. Apuleius: 'Si quis a fuga retrahere, vel occultam demonstrare poterit fugitivam regis filiam, Veneris ancillam, nomine Psychen, conveniat retrômetas Murtias Mercurium prædicatorem.' Varro: 'Intimus Circus ad Murtim vocatus.' Has metas, in eodem libro, paulo ante, 'primas metas' vocaverat Tertullianus. 'Et nunc,' inquit, 'ara Conso illi in circo defossa est, ad primas metas sub terra.' Porro, quod hic de monte Aventino tradit Festus, idem in veteribus monumentis Danielis: 'Vallis ipsa, ubi Circenses editi sunt, ideo Murcia dicta est, quia quidam vicinum montem Murcum appellatum volunt. Alii, quod fanum Veneris Verticordiæ ibi fuerit, circa quod nemus murtetis consitum fuisset, immutata litera Murciam appellatam,' &c. A myrto, quæ Veneri sacra, Myrtea, postea Murcia Venus dicta. Ejus ædem in XI. urbis regione ponit Victor. Fuit præterea alia Dea Murcia, sic dicta, quod Dea esset *Murcidorum*, id est, ignavorum, inertium. Quamvis istam cum altera Servius videtur confundere. Vide 'Murricidum.' *Dac.*

ⁱ *Murgisonem*] *Murgiso* tanquam dictus esset, *Moriciso*. Isidorus in Glossis: 'Murgiso, callidus, murmurator.' lego, *callidus, morator*. Idem.

^k *Muries*] Vide, quæ super hoc in Conjectaneis notavimus. Addendum ex abstrusis, necdum publicatis Servii Schedis: 'Virgines Vestales tres maxime ex Nonis Maiis ad pridie

Idus Maias alternis diebus spicas adoreas in corribus messuariis ponunt: easque spicas ipsæ virgines torrent, pinsunt, molunt: atque ita molitum coudunt: ex eo farre virgines ter in anno molam faciunt, Lupercalibus, Vestalibus, idibus Septembribus, adjecto sale cocto, et sale duro.' *Jos. Scal.*

Muries] Non intellexit Paulus quid esset apud Festum *olla fritilis*, ideoque *fictilis* reponit pessime. *Olla fritilis* genus erat vasis, quo in sacris Vestales utebantur, a *frit*, quod spicæ summum est. Nisi malis ita dictam a veteri voce *fritinnus*, id est, motitatio et subsaltatio cum motu, unde *fritinnire* apud Nonium subsillire cum sono. A *fritinnus*, per diminutionem *fritillus*. Ut a 'cinnus,' 'cillus,' 'pusinnus,' 'pusillus.' A *fritillus*, *fritillire*, et *fritillare*, quod nos vulgo dicimus *fretiller*. Jam antem *fritilis*, ut 'sublimis,' 'sublimus,' &c. et sic dicta *olla fritilis*, quod in ea sal in furno coqueretur et fritilliret. Neque enim *fritilis* corruptum ex *frictilis*, quod viro doctiss. placuit. *Dac.*

Muries] Sal coctum, ex quo et farre adoreo ter in anno Vestales molam faciebant. Serv. in eclog. VIII. 'Virgines Vestales tres maxime ex Nonis Maiis ad pridie idus Maias alternis diebus spicas adoreas in corribus messuariis ponunt; easque spicas ipsæ Virgines torrent, pinsunt, molunt, atque ita molitum coudunt. Ex eo farre Virgines ter in anno molam faciunt, Lupercalibus, Vestali-

Muries est, quemadmodum Veranius docet, ea quæ [FEST. fit ex sale sordido in pila pinsato, et in ollam fritilem coniecto, ibique operto, gypsatoque, et in furno percocto, cui Virgines Vestales serra ferrea secto, et in seriam coniecto, quæ est intus in æde Vestæ, in penu exteriori, aquam jugem, vel quamlibet, præterquam quæ per fistulas venit, addunt,¹⁸ atque ea demum in sacrificiis utuntur.

Murrata potione¹ usos antiquos indicio est, quod etiam nunc Ædiles per supplicationes Diis addunt ad pulvinaria, et quod duodecim tabulis cavetur, ne mortuo indatur,^m ut ait Varro in antiquitatum libro primo.

Murrata potione usi sunt antiqui: sed postea [PAUL. adsuerunt murræ Diis suis libare: ideoque duodecim tabulis est cautum, ne mortuo inderetur.

Murricidum,¹⁹ ignavum, stultum. Plautus: Murricide homo, ignave, iners.

18 Ed. Scal. addent.—19 Unica r scribendum monet Scal. *Murricidum*. *Murcidum* mavult Dac. Vide Notas.

NOTÆ

bus, idibus septembribus, adjecto sale cocto, et sale duro.' Hoc sal sordidum et coctum alio nomine *exfit* dictum fuisse cognoscimus ex Fabio Pictore. Vide 'exfit.' *Idem*.

¹ *Murrata potione*] *Murrata potio* idem quod *Murrina*, et murratum vinum unguentis temperata, *μύρον κεκραμένη*, non *μυρρη*, ut male quidam putant. Neque etiam ex una murrina, ut infra Paulus. A *μύρον*, δ *μυρνή*ς οἶνος, ut a *φύλλον*, *φυλλίνης*. Græcis dicitur *nectar*. Ideoque et in supplicationibus ad pulvinaria Deorum aponebatur. *Idem*.

^m *Ne mortuo indatur*] Legis verba, 'murratam potionem mortuo ne indito.' *Idem*.

ⁿ *Murricidum*] Plauti locus est in Epidico: 'væ tibi murricide homo.'

Nam duo illa, *ignave*, *iners*, sunt glossemata Festi. Melius autem scriberetur unico r, *murricidus*. Quod videtur tanquam joculariter ignavo exprobratum, ut qui hostem non potuisset, mures cæderet: quasi *μωκτόνος*. *Murricidum* tamen etiam dixerunt Veteres, ut Pomponius Atellanarius. Augustinus de Civitat. lib. III. cap. 16. 'Deam Murciam, quæ præter modum non moveret, ac faceret hominem, ut ait Pomponius, murcidum, id est, nimis desidiosum, et inactuosum.' *Jos. Scal.*

Murricidum] Melius scriberetur unico r, *murricidus*, quod videtur, inquit Scaliger, joculariter ignavo exprobratum, ut qui hostes non potuisset, mures cæderet; quasi *μωκτόνος*. Sed *murcidum* melius: a *μωκτός*, *nul-*

Murrina ° genus potionis, quæ Græce dicitur nectar : hanc mulieres vocabant murriolam, quidam murratum vinum : quidam id dici putant ex uvæ genere murrinæ nomine.

Muscerdas^p prima syllaba producta stercus murum appellant.

Mussare,^q murmurare. Ennius : In occulto mussabant.²⁰

Vulgo vero pro tacere^r dicitur, ut idem Ennius : Non decet mussare bonos.

20 Quidam libb. *mussabat*.

NOTÆ

cus, *marcus*, *murcidus*, ignavus, iners, mutilus, quippe qui causa detrectandi Sacramenti sibi pollices amputavit. Μυλκδς autem Æolice pro μαλκδς, imbellis, ignavus. Et Dea *Murcia* ignavorum Dea, quæ ignavos faceret, ut *Strenua*, quæ strenuos, *Agro-nia*, quæ ad agendum excitaret : *Stimula*, quæ stimulet, de quibus vide Augustin. de Civitate Dei lib. iv. cap. 16. 'Deam Murciam, quæ præter modum non moveret, ac faceret hominem, ut ait Pompilus, murcidum, id est, nimis desidiosum et inactuosum,' quare *Murcia* Venus dicta, ut et *Verticordia*. Vide 'Murciæ.' Locus Plauti Epidic. III. 1. 'Væ tibi, murcide homo.' Nam duo illa, *ignave*, *iners*, sunt interpretationes Festi. *Murcidos* Isidorus vocare videtur murcinarios. Sic enim in glossis, 'murcinarius, mutilus:' forte legendum *murcidarius*. Dac.

° *Murrina*] Vide 'murrata potione.' Hanc antiquæ mulieres Romanæ muliebri ἑποκορσμφ *murriolam* indigitarunt. *Idem*.

^p *Muscerdas*] Hæc sunt Pauli. Festi verba sic schedæ : 'Muscerdas prima syllaba producta dicebant antiqui stercus murum.' Scribendum *murcerda*; sic 'bucerda,' boum stercus, 'opicerda,' ovium. Glossæ, 'mucer-

da, μύχοδον.' Sic enim legendum, non μυόχιδον. Quod ait primam syllabam produci, u deusum innuit. Vide notata in 'lustrum.' Sic in *essemus* primam syllabam produci notat Donat. Sic in *insanus* Cicero. Sic *inclytus* prima brevi. *Idem*.

^q *Mussare*] A Græco μύζω, clausis labris, e naribus sonum mitto, quod murmurantium proprium. Μύζω autem a μῦ. Quod *muti* non amplius quam μῦ dicunt. Varro lib. vi. inde mussare, tacite murmurare. Ennius lib. vi. *Annal*. 'Intus in occulto mussabant:' al. *mussabat*. Lege, *Quintus in occulto mussabat*. Citatur hoc fragmentum in voce 'summissi,' et de Quinto Fab. Max. loquitur Ennius, qui ideo mussabat, quod de se ab exercitu removendo senatus cogitabat. *Idem*.

^r *Vulgo vero pro tacere*] Philargyrus iv. Georg. *Mussant*, hic, inquit, murmurant, quæ vox ponitur et in tacendi significatione, ut apud Ennium: in xvii. 'Non possunt mussare boni, qui facta labore Nixi militiæ peperere.' Vide Serv. ad illud xii. Æneid. 'Mussat rex ipse Latinus.' In illo Ennii, quem laudat Festus, nemo est, qui dubitet legendum: *Non decet hic mussare bonos*. *Idem*.

Mustricola¹ est machinula ex regulis, in qua calceus novus suitur. Afranius, Mustricolam in dentes impingam tibi.

Muta.^t . . . . . [FEST.

. . . . . isi vocem. . . . .

. . . . . multo . . . . .

. . . . . intelle. . . . .

cem. . . . . as dici . . . . .

ut cui potius con . . . . .

Muta exta^u appellabant, ex quibus nihil divina- [PAUL.
tionis animadvertabant.

Muta exta dicuntur, quibus nihil divinationis aut [FEST.
responsi elicitur, ut contra dicuntur adjutoria, quæ certum aliquid eventurum indicant, aut ab incendio ut caveamus, aut a veneno, talique² certum aliquid manifestumque instare periculum portendunt, aut indicant finium deminutionem.

1 Al. *Mustricula*.—2 Ed. Scal. *talique*.

NOTÆ

^s *Mustricola*] Invenio in Glossis Latinis, 'Mustricula, machina ad stringendos mures:' et puto verum esse. Nam lignum illud, ad calceos suendos, a similitudine illius machinæ dictum videtur. *Jos. Scal.*

Mustricola] Gloss. Isidori: 'mustricula, machina ad stringendos mures.' A cujus machinæ similitudine, *mustricola* etiam dicta est forma lignea, cui induto corio novus fit calceus. *Dac.*

¹ *Muta...*] Interpretationem desiderat. *Ant. Aug.*

Muta] *Muta*, *exta* dicuntur, quibus nihil divinationis, aut responsi elicitur. Ut contra *Adjutoria*, quæ certum aliquid indicant, aut ab incendio, aut a veneno, talique re, certum instare periculum, portendunt, aut finium deminutionem. *Jos. Scal.*

Muta] Ex ruderibus istis aliquid

excitare difficile. Nihil enim schedæ præter lacunas. Sic tamen recte vestigia sequi videor: *Muta* dicuntur omnia, quæ nihil habent, nisi vocem sive mugitum absque intellectu; inde etiam *mutas* dicimus literas, quæ ita pronuntiantur, ut cui potius conveniant sono cognosci non possit. *Dac.*

^u *Muta exta*] Ex verbis Festi cognoscere poteris, qualia *exta* non *muta* dixisset; ut si ab incendio, veneno, aut alio tali periculo, a ruspex cavendum esse respondisset; aut si finium deminutionem portendi dixisset. Hæc Paulus omisit uti inania, et jure religionis veræ contemnenda. *Ant. Aug.*

Muta exta] Ut contra, quæ aliquid portendebant, dicebantur *arguta*. *Cicer. ii. de divinac.* 'Sunt enim, qui vel argutissima hæc *exta* esse dicant.' *Dac.*

Mutæ^x dicuntur literæ; quod positæ in ultimis [PAUL. partibus orationis obmutescere cogant loquentes: vel quod parvæ exiguæque sint vocis; ut cum mutum oratorem, aut tragædum dicimus.

. . . mutum^y dicimus: aut quod nullius fiant [FEST. vocis, cum in eas literas incidant.

Mutas literas et semivocales,^z solebant antiqui duplicare scribendo, aut legendo, et ita ait Ennium scripsisse, in eo quem de . . . r muta duplicata sit primum . . . manu mitti dicebatur ser. sacrorum causa cum dominus ejus.³ . . .

Mutini^a Titini sacellum fuit in Veliis,⁴ b adversum Murum

3 Eadem ed. cum dominus ejus, ut supra . . .—4 Ead. ed. Velis: et mox ‘Domiti. calvini:’ et ‘ex Pontif. extum et vicensinum dextra via. &c. . . ulatæ.’

NOTÆ

^x Mutæ] Festi verba ex iis, quæ Paulus conscripsit, intelligimus: ordinem tamen videtur mutasse, namque illa duo verba Festi, *mutum dicimus*, referenda sunt ad oratorem, aut tragædum. Si quis tamen velit nihil mutare, addere poterit ea, quæ Festus scribit, iis, quæ Paulus retulerat. Mibi prior opinio placet. *Ant. Aug.*

Mutæ] Infra: verba Festi sunt ultima in epitome: præcedentia supplebis ex ipsa epitome. Nam falso putant docti homines, quia Paulus finit, ea incipere Festum. Antecedentia enim, ut dixi, desiderantur. Quæ sequuntur, alio spectant. *Jos. Scal.*

^y Mutum] Multa hic desunt, quæ ex Pauli epitome sic collocanda sunt: *Mutæ dicuntur literæ, quod positæ in ultimis partibus orationis obmutescere cogant loquentes, vel quod parvæ exiguæque sint vocis, ut cum oratorem et tragædum mutum dicimus, aut quod nullius fiant vocis cum in eas literas incidunt.* *Dac.*

^z Mutas literas et semivocales. . .] Deest tantum, *In eo quem de tempo-*

re quo muta, &c. Vide in ‘solitaurilia.’ Quæ sequuntur pertinent ad *manumitti*. Sic ‘manumitti dicebatur servus sacrorum causa.’ Locum adi. *Idem.*

^a Mutini] Vide an ita scribi debeat, *in angiportu; de quo aris sublatis balnearia sunt postea facta domus CN. Calvini: cum mansisset ab urbe condita ad principatum Augusti.* Cetera non assequimur: sed addi possunt, quæ Paulus refert de mulierum sacrificio. Videndus etiam Tertullianus in Apolog. cap. 24. Arnob. lib. iv. contra gentes. Firmian. lib. i. cap. 20. Aug. lib. iv. cap. 11. de Civit. Dei. *Ant. Aug.*

Mutini] Ita explemus, *Mutini Titini sacellum fuit in Veliis, adversum murum Mustellinum in angiportu: de quo aris sublatis balnearia sunt facta Domitii Calvini: cum mansisset ab urbe condita ad principatum Augusti. Religiose et sancte cultum fuisse, manifestum est. Nam nunc ad sextum, et vicensinum extra urbem, ædiculam habet, ubi et colitur, et mulieres togis prætextis velatæ ei sacrificant.* Ultima sup-

Mustellinum^c in angli *portu* de quo aris sublatis balnearia sunt facta domus CN. Domitii Calvini, cum mansisset ab urbe condita *ad principatum Augusti Caesaris in-violatum* et sancte cultum *fuisse*, ut manifestum est *ex Pontificum libris*. Nunc *ædiculam* habet ad sextum et vicensimum dextra *via juxta diverticulum viæ ubi et colitur et mulieres sacrificant in ea togis prætextis velatæ*.

Mutini Titini sacellum fuit Romæ, cui mulieres [PAUL. velatæ togis prætextis⁵ solebant sacrificare.

Mutire,^d loqui. Ennius in Telepho: Palam mutire plebeio piaculum est.

MYOPARO⁶ genus navigii ex duobus dissimilibus formatum. Nam et midion, et paron per se sunt.⁷

*****

5 Eadem ed. *prætextatis*.—6 Al. *Mioparo*.—7 Legunt Scal. *Dac. nam et Myon, et Paron per se sunt*.

NOTÆ

plevimus ex Paulo, ita ut negari non possit, quin vera verba reddiderimus. Nam ex . . . *iculum*, fecimus *ædiculam*. ex . . . *ine*, mulieres. Nam . . . *ine*, sunt apices literarum syllabæ, quæ est penultima in voce, *Mulieres*. Illud autem . . . *ta*, quis dubitat esse reliquias vocis *Velatæ*? Jos. Scal.

Mutini Titini] Mutinum Titinum Priapum vocabant, quem nunc simpliciter vel Mutinum, vel Tutinum. Nam *Mutinum* vel *mutunum* membrum vitile significat, ut et *Tutinum* sive *Tutunum*, nempe ex *tuta*, pro *puta*, &c. Nempe a *μυττός*, pudendum, *μυττώων μυττώωνος*, muttonus. Et a *πόσθη*, *πόσθησαν πόσθησος*, *pollunus* et *p* mutato in *t* *tuttunus*. *Dac.*

^b *In Velis*] Male al. *in velis*. *Patlatini montis pars versus Cælium Velicæ* dicebatur. *Idem*.

^c *Murum Mustellinum*] Ubi murus iste fuerit nescio: forsán juxta collem *Latiarem* in *Quirinali*, ubi vicus fuit, qui *mustellarius* *Varroni* dicitur. *Idem*.

^d *Mutire*] Vide in *Conjectaneo* ter-

tio. *Mutire*, est ne *mu* quidem andere facere, quod Græci *γρόζειν*. *Glossarium*: ‘*Muttum*, *γρόβ*.’ Etiam in idiotismo dicimus, ‘ne *muttum* quidem andet dicere.’ *Jos. Scal.*

Mutire] Idem quod ‘*mussare*.’ *Lucil.* ‘*Nec laudare hominem neque mu* facere unquam.’ *Mu* autem proprie canum est, unde *mutire* dicuntur, ut *gru* porcorum, qui *grumire*. *Dac.*

^e *Myoparo*] *Lege, nam et Myon, et Paron per se sunt*. Ab insulis *Paro*, *Coreyra*, dicta navigia, *Parones*, *Cercuri*. Quin et *Syriaca* lingua retinuit *Carcura*. Hoc enim est *Cercurus*: nisi *mavis κέρκρον καὶ οὐράν* nomen dedisse a forma, propter longitudinem videlicet: a forma autem *μυῶνες*, hoc est, angusta, et oblonga: ut *myobarbum*, angustus et oblongus *Liberi patris cantharus*. Ut annotamus apud *Ansonium*. *Mures* enim et *Mustellæ* oblongo corpore. *Jos. Scal.*

Myoparo] *Navicula piratarum*. *Dac.*

Myrmillonica ^{8 f} scuta dicebant, cum quibus de muro pug-
nabant: erant siquidem ad hoc ipsum ⁹ apta.

Myrtea ^s corona Papirius usus est, quod Sardos in campis
myrteis superasset.

Mancipatus ita adoptantis ^h ut patris sui ¹⁰ heres [FEST.
erat, adoptivus enim ejus, qui ¹¹ *adoptat, tam heres est,*

//////////

8 Al. *Murmilonica*.—9 Quidam lib. *usum*.—10 Ed. Scal. *patri sui*. Vir
doct. in marg. ejusdem ed. conjicit *suo*.—11 Eadem ed. *quo*.

NOTE

^f *Myrmillonica*] Potius scuta, qui-
bus gladiatores, Myrmillones scilicet,
utebantur. *Idem*.

^s *Myrtea*] Infra: Est fragmentum,
quod pertinet ad litteram S, de suis
et necessariis heredibus. Cujus hæ
extant reliquiæ. . . . *ut patri suo heres
existeret. Et tam heres est, quam, si
idem in potestate aliena non fuisset, suus
heres: ut patet ex eo, quod ait Sulpitius,
in ea oratione, quam dixit pro Aufidia.*
Perspicuum est, quod ait, de eo, qui
in adoptionem datus, a patre adop-
tivo emancipatus est. Tam enim is
heres est beneficio Prætoris, quam si
in aliena potestate non fuisset, suus
heres futurus erat, jure civili: quan-
quam non ignoro in bonorum posses-
sionibus nomen heredis *καταχρηστικῶς*
poni. Prætor enim heredem facere
non potest. *Jos. Scal.*

Myrtea] Mihi quidem ignoti sunt
campi illi myrtei, ubi Sardos supera-
vit Papirius. *Dac.*

^h *Mancipatus ita adoptantis*] Ad litem
ram s hoc fragmentum pertinere
judicavit Scaliger, quia ibi de *suis*
et necessariis heredibus agitur. Sed
sic etiam illud non minus ad *m* li-
teram pertineret, cum agat de eo,
qui a patre *mancipatus*, et postea in
adoptionem datus, ita adoptantis pa-
tris heres fit, ut patris sui naturalis
suis heres erat. Animadverteram
antequam in schedas incidissem. Hic

autem aliud intendit Sulpicius, quam
quod primo aspectu videri potest.
Neque enim dicit *mancipatum* et
adoptantis patris et patris naturalis
suum heredem esse eodem tempore.
Si ita diceret, peccaret certe. Nam
mancipatus patris adoptivi tantum
suis heres erat cum esset in ejus po-
testate. Equidem jure prætorio vo-
cabatur in tertios heredes, rescisa
scilicet emancipatione, hoc colore,
quod licet desierit esse suus heres
patris naturalis, non tamen desiit
esse filius. At postquam placuit Jus-
tiniano emendare jus illud antiquum,
filius, quem pater extraneo adoptan-
dum dederat, in patris naturalis po-
testate remanet, ita ut patri adopti-
vo succedat tantum ab intestato.
Necesse est igitur aliud voluisse Sul-
picius. En tibi: Sui heredes di-
cuntur, qui sunt in potestate patris
morientis, ut filius, filia, nepos, nep-
tis, sive naturales, sive legitimi: leg.
1. ff. de suis et legitim. hered. § 2.
Mancipatus autem in patris adoptivi
familiam transibat, adeoque cum es-
set in ejus potestate recte ejus suus
heres erat. Desinebatque patris sui
naturalis suus heres esse, quia in ejus
potestate esse desierat; sed si idem
pater naturalis filium datum in adop-
tionem denno readoptaverit, tum ille
revertitur in potestatem patris, atque
adeo suus heres est, leg. 12. 41. et

quam si ex eo natus esset: sui patris quasi in potestate aliena non esset, ita est legitimus et suus heres, ut patet manifeste ex eo quod ait Ser. Sulpicius in ea oratione, quam scripsit et habuit pro Aufidia.

Munusⁱ ait Ferrinus dicitur administratio reipublicæ: ¹² item magistratus aut præfecturæ, imperii, provinciæ, cum multitudinis universæ consensu, atque legitimis in unum convenientis populi comitiis alicui mandatur per suffragia ut capere eam possit, Jussu populi demandatam, certove ex tempore ex fide sua et certum usque ad tempus administrare.

M. . . . lebatarum.^k . . . . .

//////////

12 Ead. ed. reip. publicæ.

NOTE

ult. ff. de adopt. Itaque in verbis Festi, *Et sui patris quasi in potestate, &c. subintelligitur sui patris adoptantis, et τὸ esset, id est, fuisset.* Quod et amico meo Vincentio Collesoni J. C. doctissimo in mentem video venisse. Porro hic *mancipatus est datus* in adoptionem, nam emancipationis verbo, quod latissime manat, continetur etiam datio in adoptionem. Qui enim a patre naturali datur in adoptionem alteri, adoptatur eo mancipabatur per æs et libram: leg. ult. cod. de adopt. *Idem.*

ⁱ *M. . . .]* Certum est, hic de Munere Festum scripsisse: nempe Munus esse administrationem rei publicæ: et curam imperii, quod plebis universæ totiusque populi Comitiiis delatum, ac mandatum est: ut fere in hanc sententiam scripsisse videatur: Munus, dicitur administratio reipublicæ, magistratus, præfecturæ, imperii, provinciæ. Cum multitudinis universæ consensu atque legitimis populi Comitiiis mandatur, ut capere eam jussu populi, certove ex tempore, et certum ad tempus admi-

nistrare possit. *Jos. Scal.*

Munus] Vide supra post ‘Munitio.’ *Munera sunt officia.* ‘Honores’ vocat Horatius. Et inde munera dicti sunt ludi, qui populo dabantur ab iis qui munere instructi, &c. *Dac.*

^k *M. . . . lebatarum]* ‘Mille beatarum urbium. . . . stetit pro regno. . . . dixisse ait Veranius in libro priscarum vocum: quod ei summæ originem ac causam Græcus sermo dederit: eo autem non omnes uti.’ His proximum nescio quid dixisse videtur Festus, et recte ei summæ causam dedisse Græcorum sermonem. Gellius libro 1. cap. 16. ‘Mille,’ inquit, ‘non pro eo ponitur, quod Græce χίλιοι dicitur, sed quod χιλιάς. et sicuti una χιλιάς, et duæ χιλιάδες, unum mille, et duo millia, certa atque directa ratione dicitur.’ Puto autem testimonium illud, quod producit Veranius, esse ex scriptis Catonis. *Jos. Scal.*

M. . . . lebatarum. . . .] Hæc viris doctis negotium facessunt. Ego a sequentibus puto disjungenda et componenda cum istis *mensæ in ædi-*

*Mille urbium populus stetit*¹ pro regno dixisse ait. . . . .
 Veranius in libro: *quem inscripsit Priscarum vocum,*
 quod ei summæ videatur originem dedisse ac causam Græ-
 cus Sermo χιλιάς et χιλιάδες, eo autem non omnes uti.

NOTE

bus: nam in schedis ita scriptum,
 ‘cujusmodi est parentatio non sacri-
 ficium. . . . . magno cr. . . tenebat
 aram. . . . .’ postea sequeba-
 tur ‘mille urbium populus stetit,’ ut
 supra. Non dubium est igitur quin
 illud *lebatarum* sit pro illo, *tenebat*
aram. Et in iis Festus nobis ritum
 aliquem explicabat, quem divinare
 nequeo. Putabat doctiss. Fulv. Ur-
 sinus huc pertinere, quod ait Varro
 lib. v. rerum divinarum apud Macrob.
 lib. iii. cap. 2. aras primum ansas
 dictas, quod esset necessarium a sa-
 crificantibus eas teneri. Virgil. ‘Ta-
 libus orabat dictis arasque tenebat.’

Dac.

¹ *Mille urbium populus stetit*] Lege,
Mille urbium populis stetit pro regno.
 Aiebat, quisquis ille sit, unde hoc
 Verrius desumpsit, pro regno obti-
 nendo populos mille urbium perdi-
 disse, &c. Hoc autem *mille urbium*,
 Verrius adduxit, ut probaret τὸ *mille*
 a Veteribus usurpatum eo consensu,
 quo Græci dicunt χιλιάς *mille urbium*,
 non *mille urbes*: sic Gellius lib. i. c.
 16. ‘Mille non pro eo ponitur, quod
 Græce χίλιοι dicitur, sed quod χιλιάς,
 et sicuti una χιλιάς, et duæ χιλιάδες,
 unum mille, et duo millia, certa at-
 que directa ratione dicitur.’ *Idem.*

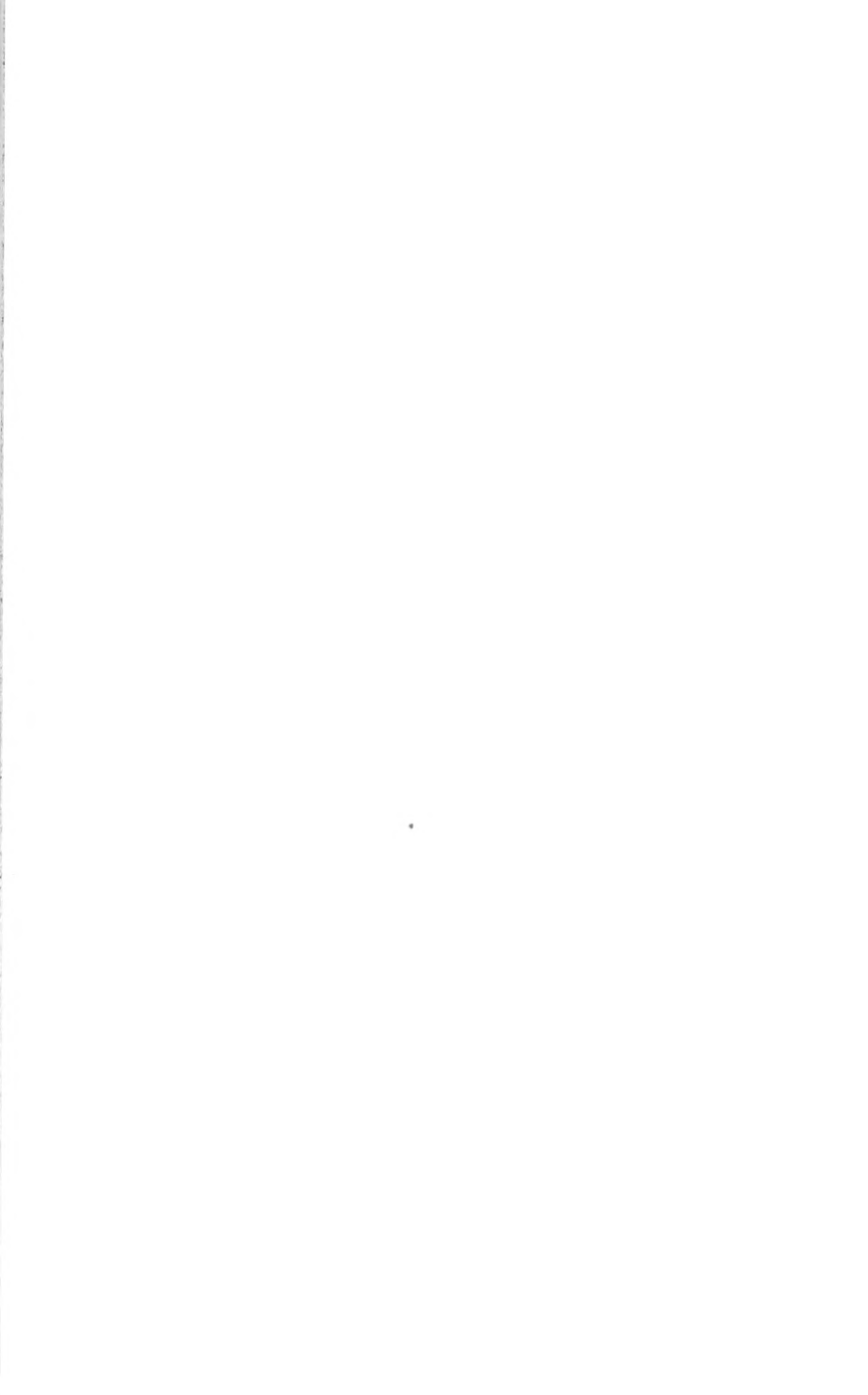

AA 000 404 826 0

University of California, Los Angeles

L 005 961 119 4

